

שבוע פרשת דברים - שבת חזון

(19 - 25 July 15)

ג' - ט' מנחם-אב תשנ"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו ומנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְוֹתָ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָתָהּ. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתָהּ:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ,
וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לְהֵם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֵּךְ: יִשְׂאֵ
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטת לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָו לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֶךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכַתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וְלְעַבְדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלֹקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְדָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁרְךָ
לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּתוּחָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֵם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכַתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְּנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לְתַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֵם לְצִיצֵת,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֵם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקְּבַל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֲךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, הַחַשְׁם - חֲמִשָּׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד כל בו יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נתון צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מהוריו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תובת "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יתפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מַעַם לַעֲזוֹ: ב הֵיטָהּ יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הַיָּם רָאָה וַיִּגַּם הַיַּרְדֵּן יִסַּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת פְּבַנֵי-צֹאן: ה מֵהַלְךְ
 הַיָּם כִּי תָגוּס הַיַּרְדֵּן תִּסַּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת פְּבַנֵי-צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהַפְּכֵי הַצּוּר אַגְם־מַיִם חֲלָמַיִשׁ לְמַעֲיֹנו־מַיִם:

קמו.

תפילה על אריכות הנלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לִשְׁמֹךְ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדֶּךָ עַל־אַמְתֶּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ חַגּוּיִם
 אִי־הֵנָּה אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֵלֵהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פָּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינִים לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
 וְלֹא יִרְיֹחוּ: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יִמְיֹשׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִרּוֹנָם: ח כַּמּוֹהֵם יִתְּנוּ
 עֲשִׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר־בְּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בְּטַח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגָם הוּא: י בֵּית אֱהֲרֹן בְּטַחוֹ
 בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגָם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בְּטַחוֹ בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגָם הוּא: יב יְהוָה זְכַרְנוּ יְבָרֶךְ
 יְבָרֶךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֶךְ אֶת־בֵּית אֱהֲרֹן: יג יְבָרֶךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטַנִּים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאֶרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לִיהוָה וְהָאֶרֶץ נָתַן לְבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמְתִּים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָל־יַרְדֵי דוּמָה:
 יח וְאַנְחֵנוּ | נְבָרֶךְ יְהוָה מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּ־יָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, אי מני"א, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

הגיעתני שמועה מוזרה אשר מי שהוא הרים יד עליך בקשר עם עבודתך בקדש חנוך עטה"ק...
 וכפי שהודיעוני, הרי המרים יד, כאילו קנא קנאת הקדש וכו'.

ובודאי לא נפל רוחך עליך, כי בפנימיות הענין הרי לא עליך הרים יד (שגם אז הרי מלתו אמורה
 בדברי רז"ל ע"ד מהותו של המרים יד על בן ישראל), כי בנדון דידן הרי גם הרים יד עלי. ואת"ל -
 בעיקרו עלי ואתה אינך אלא שלוחי. וכמו שהני"ל לא עשה עלי רושם להחליש העבודה בכלל, הרי
 תקותי חזקה שלא יפעול חלישות עליך בעבודתך ואדרבה עוד תוסיף אומץ והתעוררות בזה. והשי"ת
 יצליחך בהצלחה גדולה, ועיי"ו יתוסף בכל המצטרך לך מנפש ועד בשר.

בברכה לבשו"ט בכהני"ל.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפיליןב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטוג
- (ג) מאמר ד"ה קץ שם לחושך
- (ד) ש"פ דברים, תשעה באב נדחה, ה'תשכ"דה
- (ה) משיחות שבת פרשת דברים, שבת חזון, תשעה באב (נדחה), ה'תשנ"איט
- (ו) לקוטי שיחות – פרשת דברים (בלה"ק) כרך טכט
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ללה
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת דבריםלו
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת דבריםלח
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת דבריםעט
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת דבריםפ
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת דבריםצג
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"םצו
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת דבריםצט
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת דבריםקלה
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת דבריםקנב
- (טז) נביאים וכתובים
- (יז) ישעיה פרק ט, משלי פרק טוקנג
- (יח) משניות – מסכת נגעים/פרה ביאור קהתיקנה
- (יט) עין יעקב מסכת יומאקסא
- (ט) מסכת נדרים עם ביאורים מדף נו עד דף סבקסב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים אדמו"ר הזקןקצ
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקןקצא
- (כב) לקוטי תורה אדמו"ר הזקןקצג
- (כג) שערי אורה אדמו"ר האמצעיקצו
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק"קצז
- (כה) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"שקצז
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"בקצח
- (כז) ספר המאמרים תרצ"ז אדמו"ר מוהרי"צקצט
- (כח) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק אדמו"ר מוהרי"צר
- (כט) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צרא
- (ל) רמב"ם הלכות בית הבחירהרב
- (לא) ביאורים לפרקי אבות פרק גרד
- (לב) חומש לקריאה בציבור לשבת פרשת דבריםרה
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת דבריםריד
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודשרטו

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

לחשות ועת לדבר. עת לאהוב ועת לשנוא, עת מלחמה ועת שלום". ובסך 40
 הכול י"ד עתים לטובה – ללדת, לטעת וכו', ומשמעות העובדה שבזמנים 41
 אלה אין דברים לא רצויים הוא רק שלא ישנם אז בפועל, כי 42
 על-ידי העניינים הטובים שישנם אז, הדברים שאינם 43
 רצויים הם מתבטלים. דכמו- 44
 כן הוא באור וחשף, שהאור 45
 דוחה ומבטל את החשף [ועד 46
 כדי כך שאפילו מעט אור 47
 דוחה ומבטל הרבה חשף]. 48
 וענין "קץ שם לחשף" הוא 49
 יתירה מזו, לא רק שכאשר האור מאיר 50
 מתבטל החושך (כמו בשאר י"ד 51
 הדברים שכאשר יש חוק, למשל, אין 52
 בכי, אלא יתירה מזו שלאחר 53
 שהיה הקץ שלו של החושך 54
 לא יהיה שוף כלל ענין 55
 החשף והוא יתבטל לחלוטין ולא רק 56
 לשעה מסוימת שבה מאיר האור. 57
 והכוונה הפנימית בכך היא דחה 58
 שהגאולה העתידה לבוא 59
 תהיה גאולה נצחית שאין 60
 אחריה גלות⁸ הוא - שאז עם 61
 בוא הגאולה לא יהיה שוף כלל 62
 מציאות של חשף הגלות. 63
 (ב) והנה החילוק ההבדל 64
 באופן ביטול החשף כתוצאה 65
 מגילוי האור - אם הוא החושך רק 66
 נדחה מפני האור, או שבגלל 67
 התגלות האור, החושך מתבטל 68
 לחלוטין שאין שוף כלל 69
 מציאותו - תלוי בדרגת האור 70
 המאיר ודוחה ומבטל את החושך. 71
 שבכדי לדחות ולבטל את 72
 החשף באופן זמני (אבל גם 73
 לאחרי שנדחה והתבטל, עדיין 74
 שיכת מציאותו ויתכן שיחזור 75
 ויחשף) הוא גם על-ידי אור 76
 מוגבל במידה קצובה ומצומצמת, 77
 ועד שאפילו מעט אור דוחה 78

נאמר בספר איוב: 1
 קץ שם לחשף¹, כלומר, ה' שם לחושך סוף וגבול ואיתא מובא 2
 במדרש², זמן גמן לעולם, הקדוש-ברוך-הוא קבע מראש כמה 3
 שנים יעשה העולם באפלה וישורו בעולם חושך, ואחר-כך יהיה 4
 בעולם אור. 5
 ומבאר ה'צמח צדק³ את 6
 המשמעות הפנימית של דברי המדרש 7
 שהוא על-דרך מה שכתוב 8
 בזהר⁴ על הפסוק⁵ לכל זמן 9
 ועת לכל חפץ, שיש זמן 10
 קצוב לחשף הגלות ובסיום הזמן 11
 הזה תבוא הגאולה וישורו אור. 12
 וצריך להבין, דכיון שכל 13
 הדברים שבעולם לא רק הגלות 14
 והחושך יש להם זמן קצוב 15
 וקבוע, לכל זמן, מהו 16
 החדידוש ב"קץ שם לחשף" 17
 שזמנו של החושך קצוב ומדוד? 18
 וביותר אינו מובן, דמלשון 19
 הפתוב "קץ שם לחשף" 20
 משמע, שהחשף מצד עצמו 21
 אין לו קץ, אלא ששם לו 22
 הקדוש ברוך הוא קץ ולכאורה הדבר 23
 עומד בסתירה לכך שלכל דבר בעולם 24
 יש קץ סוף וגבול, ומה נשתנה החושך 25
 מכל שאר הדברים? 26
 ויש לומר הבאור בזה, דזה 27
 שהדברים הבלתי רצויים 28
 אינם נמצאים בי"ד העתים 29
 שנקצבו לטובה⁶ נאמר בקהלת: 30
 "כל זמן ועת לכל-חפץ תחת השמים. 31
 עת ללדת ועת למות, עת לטעת ועת 32
 לעקור נטוע. עת להרוג ועת לרפוא, עת 33
 לפרוץ ועת לבנות. עת לבכות ועת 34
 לשחוק, עת ספור ועת רקוד. עת 35
 להשליך אבנים, ועת כנוס אבנים. עת 36
 לחבוק, ועת לרחק מחבק. עת לבקש 37
 ועת לאבד, עת לשמור ועת 38
 להשליך. עת לקרוע ועת לתפור, עת 39

בס"ד. שבת פרשת דברים, תשעה באב נדחה, ה'תשכ"ד*

קץ שם לחשף¹, ואיתא במדרש², זמן גמן 1
 לעולם, כמה שנים יעשה באפלה. ומבאר 2
 ה'צמח צדק³ שהוא על-דרך מה שכתוב בזהר⁴ 3
 על הפסוק⁵ לכל זמן ועת לכל חפץ, שיש זמן 4
 קצוב לחשף הגלות. וצריך להבין, דכיון שכל 5
 הדברים שבעולם יש להם זמן קצוב, 'לכל זמן', 6
 מהו החדידוש ב-קץ שם לחשף. וביותר אינו 7
 מובן, דמלשון הפתוב "קץ שם לחשף" משמע, 8
 שהחשף מצד עצמו אין לו קץ, אלא ששם לו 9
 קץ. ויש לומר הבאור בזה, דזה שהדברים 10
 הבלתי רצויים אינם נמצאים בי"ד העתים 11
 שנקצבו לטובה⁶ הוא רק שלא ישנם אז בפועל, 12
 כי על-ידי העניינים הטובים שישנם אז, הדברים 13
 שאינם רצויים הם מתבטלים. דכמו-כן הוא 14
 באור וחשף, שהאור דוחה את החשף [ועד 15
 שאפילו מעט אור דוחה הרבה חשף]. וענין 16
 "קץ שם לחשף" הוא, שלאחר 17
 שיש לו קץ, יהיה שוף כלל ענין החשף. דזה 18
 שהגאולה העתידה תהיה גאולה נצחית שאין 19
 אחריה גלות⁸ הוא - שאז לא יהיה שוף חשף 20
 הגלות.

(ב) והנה החילוק באופן ביטול החשף - אם 22
 הוא רק נדחה מפני האור, או שאין 23
 שוף כלל מציאותו - תלוי בדרגת האור. שבכדי 24
 לדחות את החשף (אבל גם לאחרי שנדחה, 25
 שיכת מציאותו) הוא גם על-ידי אור מוגבל, 26

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס חמשה עשר באב - תנש"א. 1) איוב כח, ג. 2) ב"ר פפ"ט, א. 3) באוה"ת מקץ שלט, ב. וראה גם אוה"ת שם (כרך ה) תתקעה, א. 4) ח"א קצד, א. 5) קהלת ג, א. 6) ראה קהלת שם ג, א ואל"ך. 7) תניא פ"ב (יז, א). חובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה. 8) תוד"ה ה"ג ונאמר פסחים קטז, ב ממכילתא עה"פ בשלח טו, א. יל"ש ומדרש תהלים שבהערה הבאה. ועוד.

ש"פ דברים, תשעה-באב נדחה, ה'תשכ"ד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הרבה חשף⁷ וגורם לו להפסיק להתשיך. ובכדי שהחשף יתבטל
2 לגמרי ויותר לא תהיה מציאות של חושך כלל, הוא על-ידי הארת
3 והתגלות אור בלתי מוגבל.

4 וכדאיתא וכמובא במדרש⁹ דזה שהגאולה דיציאת מצרים
5 (וכן הגאולה מגלות ככל

6 ושאר הגלויות שלאחר מכן עד
7 להגאולה דלעתיד שתהיה גאולה

8 שלימה) היתה גאולה שיש
9 אחריה גלות נוספת, וגאולה

10 העתידה תהיה גאולה נצחית
11 שאין אחריה גלות, הטעם לכך

12 הוא כי הגאולה דיציאת
13 מצרים היא דוגמת אור הנר

14 שאמנם הוא מאיר אבל הוא אור כזה
15 ששיף בו כפוי¹⁰ וכחוצאה

16 מהכביי יפסיק האיר, וגאולה
17 העתידה היא דוגמת אור

18 היום שאין שיף בו כיפוי ואי
19 אפשר להפסיק אותו. הנינו,

20 שהגילוי דגאולה העתידה
21 יהיה גילוי של אור בלתי

22 מוגבל שאין שיף בו
23 הפסק¹¹, ולכן תהיה הגאולה

24 העתידה לבוא גאולה נצחית שאין
25 לה הפסק, גאולה שאין אחריה
26 גלות¹².

27 ג) והנה ידוע שקל גילוי
28 התגלות והשפעה של אור אלוהי הוא

29 על-ידי תורה (כלשון הכתוב
30 "תורה אור"¹³, הרי שלתורה יש

31 שייכות מיוחדת לאור). ומזה

32 מהכלל הקובע שכל התגלות אלוהית היא על-ידי התורה מוכן, דכיון
33 שביטול חשף הגלות הוא על-ידי אור, לכן בכדי לקרב

34 ולמחר עוד יותר את הגאולה העתידה שתבטל לחלוטין את
35 חושך הגלות, הוא על-ידי הלימוד בתורה במיוחד בענין

36 האור¹⁴.

37 ולהעיר, דכהדרוש מאמר
38 החסידות של אדמו"ר

39 (מהורש"ב רבי שלום דובער,
40 החמישי בשושלת אדמו"רי חי"ד)

41 נשמתו-עין שנאמר בשבת
42 'תשעה-באב נדחה'¹⁵ כאשר

43 תשעה באב חל בשבת והצום נדחה
44 למוצאי שבת ויום ראשון מדובר

45 בענין האור. דיש לומר, שהשיכות דענין זה ענין האור

46 על-פי חסידות 'לתשעה-באב
47 נדחה' הוא¹⁶, כי תשעה-באב

48 שחל בשבת ונדחה לאחר
49 השבת, הוא מסוגל לפעול

50 שיהיה ענינו של תשעה באב
51 נדחה לגמרי¹⁷, כי כל ענין

52 הגלות יתבטל לגמרי ודחית
53 וביטול הגלות הוא על-ידי

54 אור¹⁸.

55 אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עין שנאמר בשבת 'תשעה-באב נדחה'¹⁵ מדובר

56 בענין האור. דיש לומר, שהשיכות דענין זה 'לתשעה-באב נדחה' הוא¹⁶, כי

57 תשעה-באב שחל בשבת ונדחה, הוא מסוגל לפעול שיהיה נדחה לגמרי¹⁷,

58 ודחית וביטול הגלות הוא על-ידי אור¹⁸.

59 וקהעיר, דכהדרוש של

60 אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עין שנאמר בשבת 'תשעה-באב נדחה'¹⁵ מדובר

61 בענין האור. דיש לומר, שהשיכות דענין זה 'לתשעה-באב נדחה' הוא¹⁶, כי

62 תשעה-באב שחל בשבת ונדחה, הוא מסוגל לפעול שיהיה נדחה לגמרי¹⁷,

63 ודחית וביטול הגלות הוא על-ידי אור¹⁸.

9) יל"ש עה"פ (ישעי' ס, א) קומי אורי. מדרש תהלים עה"פ (תהלים לו, י) כי עמך מקור חיים גו' - הובא ונתבאר באוה"ת (יהל אור) לתהלים שם (ס"ע קלח). סה"מ ה'תש"ח ע' 153 ואילך. ועוד. 10) כ"ה הלשון ("שייך כיבוי") בסה"מ ה'תש"ח שם ע' 167. ולהעיר מזה שאילו זכו, גם הגאולות שנמשלו לאור הנר היו באופן נדחיות (ראה פירש"י עה"פ בשלח טו, יז. מגלה עמוקות אופן קפה. ועוד (בנוגע להגאולה דיצי"מ). פירש"י עה"פ יחזקאל מג, יא - הובא בפתחת התיוו"ט למס' מדות (בנוגע להגאולה מגלות בכל). 11) ראה אוה"ת שבהערה 9, שהגילוי יהי' מבחינת "אתר דלא אשתני". וראה גם לקו"ת מטות פג, ד. ובכ"מ. 12) ומ"ש קץ שם לחושך, שמזה משמע דזה שלא יהי' שייך אז גלות, הוא (לא מפני שהאור דגאולה העתידה הוא אור בלתי מוגבל, אלא) מפני שהחושך יש לו קץ - ראה לקמן סעיף יו"ד. 13) משלי ו, כג. 14) דנוסף לזה שתורה בכלל היא אור, ובפרט פנימיות התורה* - ע"י הלימוד בענין האור נעשה ענין זה עוד יותר. 15) בשנת עדר"ת - המשך תער"ב ח"א ס"ע תקסד ואילך. ולהעיר, שלכאורה, הענינים שבמאמר זה אינם שייכים כ"כ להענינים דהמאמרים שלפניו ושלאחרי. 16) וראה לקמן סעיף ח, שגם פרטי הענינים דאור המבוארים במאמר שייכים לדחיית וביטול הגלות. 17) ראה מגילה ה, רע"ב. סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 157. לקו"ש חל"ג ע' 156 ואילך. 18) ולהעיר גם ממ"ש בסיום המאמר (המשך הנ"ל ע' תקעא) דבאור אין שייך ענין הגלות.

(* דבתורה עצמה, גליא דתורה הוא "שלקמה", ופנימיות התורה היא "אור" - אוה"ת (יהל אור) לתהלים ע"י שצח. סה"מ ה'ש"ת ע' 68. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **וּמִבְּאֵר בְּהַמְאָמֵר** הנוכר של הרבי הרש"ב, דָּאוֹר הוּא אֵין, בִּיטוּל.
 2 [כמבואר בחסידות שאופן התגלות והשפעת האור האלוקי היא על-ידי
 3 התלבשות אורות בכלים דְּהַחִילוּק ההבדל בֵּין אֹר וְכָלִי הוּא,
 4 שָׂאוֹר הוּא אֵין כי באור ניכר הביטול והדביקות למאור, מקור האור,
 5 וביטול המציאות הוא 'אין', וכפי
 6 שיתבאר להלן בפרטיות יותר וְכָלִי
 7 הוּא יֵשׁ כי הכלי נועד להגדיר
 8 ולהגביל את האור, וגדרים והגבלות הם
 9 יֵשׁ]. **וּבְבִיטוּל דָּאוֹר ג'**
 10 **מְדַרְגּוֹת** שונות. מדרגייה אחת,
 11 **הַבִּיטוּל דָּאוֹר מְצַד עֲצָמוֹ,**
 12 הביטול של האור הנובע מעצם מהותו
 13 **מִפְּנֵי שָׂאוֹר הוּא מְעִין הַמְאֹר**
 14 כי האור הוא התפשטות והארה של
 15 המאור, מקור האור, ולא מציאות
 16 לעצמו. מדרגייה שניה **וְהַבִּיטוּל**
 17 **שְׁבוּ** באור על-ידי שְׁנַרְגֵּשׁ בּוּ
 18 **מְקוּרוֹ** וכיוון שהוא מרגיש את מקורו
 19 ומודע אליו, הרי הוא בטל לפניו,
 20 מדרגייה שלישית **וְהַבִּיטוּל שְׁלוֹ**
 21 של האור **מְצַד טַבַּע ה'רְצוּא'**
 22 **וְהַעֲלִיָּה שְׁבוּ** על חיות הקודש
 23 (המלאכים) שבמרכבה העליונה נאמר
 24 'ה'רחיות רצוא ושוב', כלומר נמצאות
 25 תמיד בשתי תנועות הפכיות של 'רצוא'
 26 - תנועה של תשוקה להתעלות
 27 ולהתבטל ולהיכלל באלקות, ושל
 28 'שוב' - תנועה של חזרה למטה למלא
 29 את תפקידם, וגם באור בכלל יש ביטול
 30 בגלל ה'רצוא' שבו שהוא תנועה של
 31 עליה אל מקורו מתוך רצון, להתבטל
 32 לחלוטין, לאבד את מציאותו כדבר
 33 בפני עצמו, **לִיפְלֵל בְּמְקוּרוֹ.**
 34 **וְצָרִיף לְהִבִּין** בפירוש המדרגייה
 35 השלישית בביטול האור, **הָרִי גַם**
 36 **הַבִּיטוּל דָּאוֹר שְׁמַצְד-עֲצָמוֹ**
 37 הביטול של האור מצד עצם מהותו,
 38 הרי התוכן של הביטול הזה הוּא
 39 **(לְכַאוֹרָה) זֶה שָׂאוֹר אֵינוֹ מְצִיאֹת לְעֲצָמוֹ, וְעֲנִינוּ הוּא** רק
 40 **גִּילּוֹי הַמְאֹר** התגלות של מקור האור, ומהו החילוק בֵּין הביטול
 41 של האור מצד המהות והתוכן של הָאוֹר עֲצָמוֹ (שְׁעֲנִינוּ הוּא גִּילּוֹי
 42 הַמְאֹר ולא מציאות לעצמו) לְזֶה שְׁנַרְגֵּשׁ בּוּ בו באור מְקוּרוֹ והוא
 43 בטל למקורו, והרי לכאורה הם ענין אחד?
- גַּם צָרִיף לְהִבִּין מַה שְׁפָתוֹב בְּהַמְאָמֵר¹⁹ של הרבי הרש"ב
 שְׁהַבִּיטוּל שְׁבְּאוֹר כִּלְפֵי הַמְאֹר, מְקוּר הַאוֹר עַל-יְדֵי שְׁנַרְגֵּשׁ בּוּ
 מְקוּרוֹ בגלוי, הוּא הַבִּיטוּל ד'פְּלֵא חֲשִׁיב', שאין לו כל חשיבות
 (לגבי מקורו), הָרִי זֶה שְׁהָאוֹר אֵינוֹ מְצִיאֹת לְעֲצָמוֹ וְעֲנִינוּ הוּא
 רַק גִּילּוֹי הַתְּגִלוֹת, הארה והתפשטות
 שֶׁל הַמְאֹר, הוּא לְכַאוֹרָה,
 בִּיטוּל גְּדוֹל ועמוק ופנימי יוֹתֵר
 מִהַבִּיטוּל ד'פְּלֵא חֲשִׁיב' [כִּי
 הַבִּיטוּל ד'פְּלֵא חֲשִׁיב' הוּא
 רַק בְּנוֹגַע לְחֲשִׁיבוֹתוֹ, היינו
 שֶׁהוּא בטל ביחס למקורו במידה כּוּוּ
 שְׁאֵין לוֹ עָרֵף וְחֲשִׁיבוֹת לְגַבִּי
 מְקוּרוֹ, וְאֵין זֶה נוֹגַע לְעֲצָם
 מְצִיאֹתוֹ ואילו הביטול הנובע מכך
 שֶׁהָאוֹר אֵינוֹ אֵלָא הַתְּגִלוֹת שֶׁל הַמְאֹר,
 נוֹגַע לְעֲצָם הַמְצִיאֹת שֶׁל שְׁאֵין
 מְצִיאֹת לְעֲצָמוֹ מִלְּבַד הַמְצִיאֹת שֶׁל
 מְקוּרוֹ], וּבְהַמְאָמֵר אוֹמֵר,
 שְׁהַבִּיטוּל שְׁנִיתוּסָף בְּהָאוֹר
 וגורם לו להתבטל באופן יותר עמוק
 ויותר פנימי עַל-יְדֵי שְׁנַרְגֵּשׁ בּוּ
 מְקוּרוֹ, עַל הַבִּיטוּל שְׁלוֹ
 מְצַד-עֲצָמוֹ מצד המהות והתוכן
 שֶׁל הַאוֹר עֲצָמוֹ (שְׁעֲנִינוּ הוּא
 גִּילּוֹי הַמְאֹר ולא מציאות
 לְעֲצָמוֹ), הוּא הַבִּיטוּל ד'פְּלֵא
 חֲשִׁיב', הִפְךְ הַמְאֹר לְעִיל
 שֶׁלְכַאוֹרָה יֵאָדָּר חֲשִׁיב' הוּא בִּיטוּל בְּרַמָּה
 יוֹתֵר נְמוּכָה מֵאִשֶׁר הַתְּבַטְלוֹת כֹּל
 הַמְצִיאֹת שֶׁלּוֹ.
 וְיֵשׁ לוֹמֵר הַבְּאוֹר בְּזֶה עַל-פִּי
 הַיְדוּעָה²⁰ בתורת החסידות, דְּהִגַּם
 שָׂאוֹר הוּא מְעִין הַמְאֹר ואם
 כֵּן הַאוֹר הִיא אִמּוֹר לְבַטָּא וְלַהֲבִיא לְיַדִּי
 גִּילּוֹי אֵת כֹּל הַמְהוֹת וְהַתְּכִינָה הַפְּנִימִי
 שֶׁל הַמְאֹר, מִפְּלֵא-מְקוֹם פִּינּוֹן
 שְׁהַמְאֹר הוּא מוֹבְדָל מִהָאוֹר
 יִחַס בֵּין מְקוּר הַאוֹר לְאוֹר הוּא לֹא
 יִחַס קְרוֹב וְיִשִּׁיר אֵלָא הַמְאֹר נִבְדַּל מִהָאוֹר וְרַחֵק מִמֶּנּוּ (שְׁהַמְאֹר אֵינוֹ
 מְקוּר יִשִּׁיר לְהָאוֹר, וְרַק שֶׁהוּא הַאוֹר נִמְצָא מִמֶּנּוּ בְּדֶרֶךְ מִמְּלֵא,
 מְבַלֵּי שִׁיחִיה בֵּין הַאוֹר וְהַמְאֹר יִחַס יִשִּׁיר וְקָרִיב), לְכֵן זֶה שְׁהָאוֹר
 מְגַלֶּה אֵת הַמְאֹר וּמְבִיא אֵת מְקוּרוֹ לְיַדִּי בִּיטוּי וְגִילּוֹי הוּא רַק
 מְצִיאֹת הַמְאֹר וְלֹא מְהוֹתוֹ²¹ וּבְעוֹד שֶׁאֵת מְצִיאֹת הַמְאֹר הַאוֹר

ש"פ דברים, תשעה-באב נדחה, ה'תשכ"ד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מגלה, הרי את מהותו של המאור הוא לא מגלה ולא מבטא. אָלֵא
2 שְׁאֵף-עַל-פִּי-כֶן לְמֹרֹת שֶׁעַם הִיֹת הָאֹר הָמֵאֹר אֵין הוּא מְגַלֵּה
3 ומבטא את המאור, בכל זאת מִצַּד דְּבִקּוּתוֹ שֶׁל הָאֹר בְּמֵאֹר כִּיּוֹן
4 שעם היות האור מציאות נבדלת מהמאור עצמו, עדיין הוא דבוק במקורו
5 ומאוחד אתו נְרַגֵּשׁ בּוּ בֵּאֹר גַּם
6 מְהוּת הַמֵּאֹר (אותה מהות
7 שְׁמוּבְדָל מֵהָאֹר ואין לה יחס
8 ישיר וקרוב אליו וְאֵינוּ מִתְגַּלֵּה
9 בּוּ) כלומר, המאור אכן לא מתגלה
10 ומתבטא באמצעות האור אבל הוא כן
11 ניכר ונרגש באור. וְעַל-יְדֵי-זֶה
12 שמקורו ניכר ונרגש בו (ולא רק
13 במציאותו אלא גם במהותו) הוּא
14 מְתַבָּטֵל מִמְּצִיאוֹתוֹ ולגבי
15 המאור, מקור האור, הרי האור כאילו
16 אינו במציאות. דְּמִצִּיאוֹת הָאֹר
17 הוּא גִּילּוּי (התגלות והארה של
18 הַמֵּאֹר ולא תוכן וענין בפני עצמו),
19 וְעַל-יְדֵי שְׁנֵי-רֵגָשׁ בּוּ בֵּאֹר
20 שֶׁהַמֵּאֹר (מהות המאור)
21 הוּא לאמיתו של דבר לְמַעֲלָה
22 מְגִילּוּי, וְשֶׁהַגִּילּוּי המאיר
23 ומתפשט ממנו רחוק כל כך מעצם
24 מהותו עד אשר אֵין לוֹ עֶרְף
25 ('כָּלֵא חֲשִׁיב') לְגַבֵּי הַמֵּאֹר,
26 הוּא מְתַבָּטֵל מִמְּצִיאוֹתוֹ,
27 ונמצא שאכן (במובן מסויים) הביטול
28 של 'כלא חשיב' הוא ביטול יותר עמוק
29 מאשר הביטול של האור מצד עצם
30 מציאותו.
31 אָלֵא שְׁמִכְל־מְקוֹם גַּם
32 הַבֵּיטוּל דָּאֹר-עַל-יְדֵי שְׁנֵי-רֵגָשׁ
33 בּוּ מְקוּרוֹ, שהוא הביטול של 'לא
34 חשיב, כמבואר לעיל, אֵינוּ בֵּיטוּל
35 מוחלט לְגַמְרִי. דְּכִיּוֹן שֶׁהָאֹר
36 וְהַמְּקוֹר שֶׁלוֹ הֵם שְׁנֵי עֲנָנִים
37 שונים, וְהָאֹר הוּא מְחוּץ
38 לְמְקוּרוֹ, שהרי האור הוא הארה
39 והתפשטות של המאור מחוץ למאור
40 אֵת מְקוּרוֹ - פירושו של דבר הוּא שְׁנֵי-רֵגָשׁ בּוּ דְּכָר שְׁחוּץ מִמְּנוּ,

שָׂאִין זֶה נוֹגֵעַ לְעֵצָם מְצִיאוֹתוֹ
מהמאור עצמו. וְלִכְּן, הַבֵּיטוּל של האור לגבי מקורו
זֶה הוּא רַק בְּהִתְפַּשְּׁטוֹת וְהָאֵרָה שֶׁלוֹ וְלֹא בְּעֵצָם מְצִיאוֹתוֹ
שאיננה מתבטלת בכיטול מוחלט.
לְגַמְרִי (באופן מוחלט) הוּא
הַבֵּיטוּל של האור שְׁמִצַּד
הַרְצוּא 'שֶׁלוֹ 'לאבד' את
המציאות הפרטית שלו כי השאיפה
והתשוקה שלו היא לְיִכְלָל
בְּמְקוּרוֹ. דְּכִיּוֹן שְׁרָצוֹן נוֹגֵעַ
לְעֵצָם מְצִיאוֹתוֹ [כְּפִירוּשׁ
הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב²² עַל
הַפְּסוּק²³ שְׂרָפִים עוֹמְדִים
מִמַּעַל לוֹ, שְׁעַל-יְדֵי הַרְצוֹן
שְׁלֵהֶם של המלאכים העליונים
הַנִּקְרָאִים 'שרפים' להתבטל לגמרי
לְיִכְלָל בְּאֹר-אֵין-סוֹף הֵם
(כְּמוֹ) נִמְצָאִים (עוֹמְדִים) שָׁם
וכאילו הם אכן כלולים באלוקות ואין
להם מציאות עצמית משלהם. וְעַל-
דֶּרֶךְ רְצוֹן הָאֵדָם, שְׁקִשׁוֹר בְּעַצֵּם
המציאות שלו, דְּכִיּוֹן מְקוֹם שְׂרָצוֹנוֹ
שֶׁל אָדָם, שָׁם הוּא נִמְצָא וְאֵף
שְׁכַפּוּעַל גּוֹפוֹ נִמְצָא בְּמִקּוֹם אַחַר
הַמְּקוֹם שֶׁבוּ הוּא רוֹצֵה לְהִיּוֹת, הרי זה
נחשב שהוא נמצא במקום שבו רצונו
להיות (ומביאים ראייה לכך מההלכה
שהמניח עירוב תחומין במקום מסויים
רשאי ללכת בשבת אלפיים אמה
ממקום העירוב אף שְׁכַפּוּעַל בעת
כניסת השבת לא היה במקום העירוב,
כי מקומו נקבע על פי דעתו ורצונו).
וְיִתְרָה מְזוּ, שְׁשָׂם בְּמִקּוֹם שְׁרָצוֹנוֹ
של אדם הוּא נִמְצָא כּוֹל²⁴ עם
כל המציאות שלו], לִכְּן עַל-יְדֵי
שְׁרוּצָה הָאֹר לְיִכְלָל בְּמְקוּרוֹ,
הוּא (כְּמוֹ) כּוֹל בְּמְקוּרוֹ
וכאילו איבד לחלוטין את כל מציאותו
כדבר בפני עצמו. וְלִכְּן, הַבֵּיטוּל שֶׁלוֹ מִצַּד הַרְצוֹן לְיִכְלָל
בְּמְקוּרוֹ הוּא בֵּיטוּל לְגַמְרִי בֵּיטוּל מֵלֵא וּמוֹחֲלֵט, יותר מאשר שתי

(21) וכמו אור השמש, שמהאור יודעים רק שהשמש הוא מציאות ספירי ובהירי, אבל אין יודעים אופן הבהירות שלו (המשך תרס"ו שם. ועוד). (22) הובא במאמר הנ"ל (המשך תער"ב שם ע' תקסז) ובכ"מ. וראה בהמצויין ב'כתר שם טוב' (הוצאת קה"ת) הוספות סי' לח (בהוצאת תשנ"ט סי' מח). (23) ישע"ו, ו, ב. (24) ראה כש"ט סי' ערה (לו, א). לקו"ד כרך א קיג, ב. ועוד. וראה לקו"ש ח"ח ע' 348 בהערות, הראי' על זה מעירוב תחומין דבמקום שדעתו שם, שם הוא מקומו (ראה שו"ע אדה"ז או"ח ה' שבת סת"ח: לפי שדעתו של אדם כו'). ובירושלמי ברכות ספ"ו: הסיע דעתו כמו שהוא שינוי מקום.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הדרגות האחרות בביטול (על-דרך הביטול דאור הפלול במאור
2 ואין לו מציאות לעצמו כלל).
- 3 (ד) וממשיך בהמאמר, שג' המדרגות האמורות בביטול דאור
4 (מצד עצמו, מפני שמקורו נגש בו ומפני טבע ה'רצוא' שבו), הם בג'
5 מדרגות שונות שבאור.
- 6 הביטול דאור מצד-עצמו
7 בגלל המהות והתוכן של האור עצמו
8 הוא בהאור המתלבש בפלים
9 שזו דרגה נמוכה יחסית באור.
- 10 הביטול דאור מפני שנגש
11 בו מקורו, שהוא ביטול יותר עמוק
12 ופנימי לגבי מקורו, המאור הוא
13 בהאור שלמעלה מהתלבשות
14 בפלים בפועל, אבל מצד שני הוא
15 בגדר התלבשות ושיוך שיתלבש
16 בכלים. והביטול דאור שמצד
17 טבע ה'רצוא' והעליה שלו
18 ליפלא במקורו ולאבר את
19 מציאותו לגמרי שהוא ביטול מוחלט,
20 הוא בהאור שלמעלה מגדר
21 התלבשות שזו דרגה עוד יותר
22 גבוהה ועוד יותר נעלית באור.
- 23 וג' מדרגות שבאור האמורות
24 לעיל (אור המתלבש בכלים, אור
25 שלמעלה מהתלבשות אבל הוא בגדר
26 התלבשות ואור שלמעלה מגדר
27 התלבשות) כמו שהם משתקפות
28 בענין הספירות, הם בסדר של
29 מלמטה למעלה בינה חקמה
30 וכתר. אור המתלבש בפלים
31 הדרגה הנמוכה בשלוש הדרגות
32 האמורות באור הוא ב'בינה', פי
33 ב'בינה' שבה יש הבנה והשגה עם
34 פרטים מוגדרים ומסודרים הוא
35 חיבור האור עם הפלי על-ידי
36 שאור יורד ומתלבש בכלי ונעשה אור
37 מוגדר בגדרים מסוימים. דזהו
38 שב'בינה' הוא שם ה'וי' שענינו
39 בלי גבול בניקוד אלקים²⁵, שענינו גבול והגדרה כי ב'בינה' הוא
40 חיבור האור (ה'וי') עם הפלים (אלקים)²⁶. הדרגה הגבוהה
- ביאור בדרך אפשר
יורד, מדרגת האור שלמעלה מהתלבשות בכלים בפועל, אבל
בגדר התלבשות - הוא בחקמה שבה האור יותר מופשט ולא יורד
לפרטים ואינו מוגדר כמו בבניה. והדרגה השלישית הנעלית עוד יותר
והאור שלמעלה מגדר התלבשות הוא בכתר שלמעלה
מהחכמה.
- וזהו שהביטול דיעת
עליון, כתיב "אל דעות הוי"
ופירושו שיש שתי 'דעות' (גישות
ותפיסות) באחדות ה' - 'דעת תחתון'
כפי שהוא מצד העולם והנבראים
שרואים את עצמם למציאות אבל בכל
זאת מתבטלים לאלוקות, ודעת עליון'
כפי שהוא מצד האלוקות שמלכתחילה
מציאות העולם והנבראים אינה תופסת
מקום, כיוון שפולא קמיה פלא
חשיב, ולגבי כל המציאות כאילו
אינה קיימת, וביטול במדרגה זו הוא
דקא בחקמה שלמעלה
מהבינה²⁷, ולכן הוא מקביל
למדרגה השנייה בביטול האור
המבוארת לעיל כי הביטול של
האור לגבי מקורו ד'פלא חשיב'
הוא מצד זה שנגש בו
מקורו, ולכן ביטול זה הוא
דקא בחקמה - אור
שלמעלה מהתלבשות ולגבי
מציאות הכלים היא 'כלא' (אבל
בגדר התלבשות). והביטול
שבכתר (אור שלמעלה מגדר
התלבשות) הוא ביטול נעלה
יותר גם מהביטול דחקמה,
וההבדל בין הביטול בחכמה לביטול
בכתר הוא שהביטול דחקמה
הוא הביטול דיהוא לבדו
הוא ואין זולתו²⁸, הביטול
ד'אין', ביטול העולמות והמציאות
לאלוקות באופן שמלבד האלוקות אין
שום מציאות שיש לה חשיבות ותפיסת
- מקום ובכתר הוא הביטול ד'אפס' ו'אפס' הוא ביטול עוד יותר
עמוק ועוד יותר פנימי מאשר 'אין'.

(25) פרדס שער כ (שער השמות) רפ"א ורפ"ד. ובכ"מ. (26) ראה גם המשך תרס"ו ע' קפה. (27) ראה סידור (עם דא"ח) ד"ה מזמור לתודה (מד, ג) - הובא בהמשך תער"ב שם פרע"ט (ע' תקסו). וראה ד"ה ברוך שעשה נסים ה'תשט"ו סעיף ג ואילך (תו"מ סה"מ כסלו ע' קח ואילך). (28) תניא פל"ה בהגהה - הובא בהמשך תער"ב שם. ובהמשך תער"ב שם שהביטול דאין זולתו הוא הביטול דכולא קמי' כלא חשיב.

ש"פ דברים, תשעה-באב נדחה, ה'תשכ"ד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיֵּשׁ לֹמֶר, דָּוָה שֶׁהַבֵּיטוּל דָּאוֹר שֶׁמִּצַּד-עֲצָמוֹ כִּי מֵהוּת הָאוֹר
 2 מֵחִיבֵת בֵּיטוּל - הוּא בָּאוֹר הַמְתַלְבֵּשׁ בְּכָלִים; וְהַבֵּיטוּל דָּאוֹר
 3 שֶׁמִּצַּד הַרְגֵשׁ מְקוּרוֹ וּמִצַּד הַרְצוּאָה לִיפְלָל בְּמִקְוֵוֹ - הוּא
 4 בָּאוֹר שֶׁלְמַעַלָּה מֵהַתְלַבְּשוֹת בְּכָלִים, אוֹר שְׁמוּפֶשֶׁט וְנִעְלָה מֵהַגְדִירִים
 5 וְהַהֲגַבְלוֹת שֶׁל הַכָּלִים הוּא כִּי עֲנִיָן
 6 הָאוֹר הוּא גִילוּי שֶׁל מְקוּרוֹ, 1 וַיֵּשׁ לֹמֶר, דָּוָה שֶׁהַבֵּיטוּל דָּאוֹר שֶׁמִּצַּד-עֲצָמוֹ -
 7 וְכִינֵן שֶׁעֵינֵקֶר הַגִּילוּי שֶׁבָּאוֹר 2 הוּא בָּאוֹר הַמְתַלְבֵּשׁ בְּכָלִים; וְהַבֵּיטוּל
 8 הוּא עַל-יְדֵי הַתְלַבְּשוֹתוֹ 3 דָּאוֹר שֶׁמִּצַּד הַרְגֵשׁ מְקוּרוֹ וּמִצַּד הַרְצוּאָה לִיפְלָל
 9 בְּכָלִים, שֶׁאִמְנָם עֲנִיָּים לַהֲגַבִּיל 4 בְּמִקְוֵוֹ - הוּא בָּאוֹר שֶׁלְמַעַלָּה מֵהַתְלַבְּשוֹת הוּא
 10 וְלַהֲגַדִיר אֶת הַהֲתַגְלוֹת אֲבֵל בַּד בְּכַד 5 כִּי עֲנִיָן הָאוֹר הוּא גִילוּי, וְכִינֵן שֶׁעֵינֵקֶר הַגִּילוּי
 11 הַכָּלִים הֵם הָאֲמֻצְעֵי שֶׁדְּרָכּוּ הָאוֹר 6 שֶׁבָּאוֹר הוּא עַל-יְדֵי הַתְלַבְּשוֹתוֹ בְּכָלִים, לְכֵן
 12 מֵתַגְלָה לְכֵן הָאוֹר (כְּמוֹ שֶׁהוּא 7 הָאוֹר (כְּמוֹ שֶׁהוּא מִצַּד-עֲצָמוֹ) יוֹרֵד וְנִמְשָׁף
 13 מִצַּד-עֲצָמוֹ) יוֹרֵד וְנִמְשָׁף 8 לְהַתְלַבֵּשׁ בְּכָלִים שֶׁהָרֵי עֲנִיָּו
 14 לְהַתְלַבֵּשׁ בְּכָלִים שֶׁהָרֵי עֲנִיָּו 9 הָאוֹר, שֶׁהָאוֹר הוּא 'אֵינִן', וְהַכָּלִים הֵם 'יֵשׁ'
 15 גִילוּי וְהַגִּילוּי הוּא עַל-יְדֵי הַכָּלִים. 10 (כְּמוֹבָא לְעֵיל סְעִיף ג' מֵהַמְאָמֵר), מְפַל-מְקוֹם
 16 דְּהַגָּם שֶׁהַכָּלִים הֵם הַיִּפְףָּ 11 כִּינֵן שֶׁהַבֵּיטוּל (אֵינִן) דָּאוֹר שֶׁמִּצַּד-עֲצָמוֹ הוּא זֶה
 17 הָאוֹר, שֶׁהָאוֹר הוּא 'אֵינִן', וְהַכָּלִים הֵם 'יֵשׁ' 12 שֶׁעֲנִיָּנוּ הוּא גִילוּי הַמְאָמֵר, לְכֵן מִצַּד זֶה גּוֹפָא
 18 בְּמִקְוֵוֹ - הוּא בָּאוֹר שֶׁלְמַעַלָּה מֵהַתְלַבְּשוֹתוֹ בְּכָלִים, מְפַל-מְקוֹם 13 הוּא יוֹרֵד וְנִמְשָׁף לְהַתְלַבֵּשׁ בְּכָלִים, בְּכַדֵּי
 14 שֶׁהַגִּילוּי שֶׁלּוֹ יִהְיֶה בְּשִׁלְמוֹת²⁹. אָבֵל כְּשֶׁנִּרְגַּשׁ 14 הוּא יוֹרֵד וְנִמְשָׁף לְהַתְלַבֵּשׁ בְּכָלִים, לְכֵן מִצַּד זֶה גּוֹפָא
 15 בְּהָאוֹר הַמְקוּרוֹ שֶׁלּוֹ שְׁמוּבְדָל מְגִילוּי, עַל-יְדֵי-זֶה 15 הוּא מֵתַבְטֵל מֵעֲנִיָן הַגִּילוּי (כִּנ"ל סְעִיף ג') וְאֵינִו
 16 הוּא מֵתַבְטֵל מֵעֲנִיָן הַגִּילוּי (כִּנ"ל סְעִיף ג') וְאֵינִו 17 נִמְשָׁף וּמֵתַלְבֵּשׁ בְּכָלִים. אֶלָּא שֶׁמְפַל-מְקוֹם כִּינֵן
 18 שֶׁהַבֵּיטוּל שֶׁלּוֹ עַל-יְדֵי שֶׁנִּרְגַּשׁ בּוֹ מְקוּרוֹ הוּא רַק 18 הוּא מֵתַבְטֵל מֵעֲנִיָן הַגִּילוּי (כִּנ"ל סְעִיף ג') וְאֵינִו
 19 בְּהַתְפַּשְׁטוֹתוֹ וְלֹא בְּעֲצָם מִצִּיאוֹתוֹ (כִּנ"ל שָׁם), 19 הוּא מֵתַבְטֵל מֵעֲנִיָן הַגִּילוּי (כִּנ"ל סְעִיף ג') וְאֵינִו
 20 לְכֵן הַבֵּיטוּל שֶׁלּוֹ הוּא בָּאוֹפֵן שֶׁנִּשְׁאָר עֲדִין בְּגֵדֵר 20 לְכֵן הַבֵּיטוּל שֶׁלּוֹ הוּא בָּאוֹפֵן שֶׁנִּשְׁאָר עֲדִין בְּגֵדֵר
 21 שֶׁלּוֹ, גֵּדֵר הַגִּילוּי, וְלְכֵן הוּא בְּגֵדֵר הַתְלַבְּשוֹת 21 שֶׁלּוֹ, גֵּדֵר הַגִּילוּי, וְלְכֵן הוּא בְּגֵדֵר הַתְלַבְּשוֹת
 22 בְּכָלִים. וְעַל-יְדֵי הַבֵּיטוּל דָּאוֹר שֶׁמִּצַּד הַרְצוּאָה 22 בְּכָלִים. וְעַל-יְדֵי הַבֵּיטוּל דָּאוֹר שֶׁמִּצַּד הַרְצוּאָה
 23 לִיפְלָל בְּמִקְוֵוֹ, כִּינֵן שֶׁבֵּיטוּל זֶה הוּא בְּעֲצָם 23 לִיפְלָל בְּמִקְוֵוֹ, כִּינֵן שֶׁבֵּיטוּל זֶה הוּא בְּעֲצָם
 24 מִצִּיאוֹתוֹ, לְכֵן עַל-יְדֵי בֵטוּל זֶה אֵינִו (גַּם) בְּגֵדֵר 24 מִצִּיאוֹתוֹ, לְכֵן עַל-יְדֵי בֵטוּל זֶה אֵינִו (גַּם) בְּגֵדֵר
 25 הַתְלַבְּשוֹת בְּכָלִים. 25 הַתְלַבְּשוֹת בְּכָלִים.
 26 וְהַגָּה ג' מְדַרְגוֹת הַנ"ל בְּבֵיטוּל דָּאוֹר, יֵשׁ 26 וְהַגָּה ג' מְדַרְגוֹת הַנ"ל בְּבֵיטוּל דָּאוֹר, יֵשׁ
 27 (דְּוִגְמָתָם) גַּם בְּעַבְדוֹת הָאָדָם³⁰. וְעַל- 27 (דְּוִגְמָתָם) גַּם בְּעַבְדוֹת הָאָדָם³⁰. וְעַל-
 28 פִּי הַמּוֹבָא לְעֵיל מֵהַמְאָמֵר, שֶׁג' מְדַרְגוֹת הַנ"ל 28 פִּי הַמּוֹבָא לְעֵיל מֵהַמְאָמֵר, שֶׁג' מְדַרְגוֹת הַנ"ל
 29 בְּבֵיטוּל דָּאוֹר הֵם בְּכִינָה חֻקְמָה וְכֻתָר, יֵשׁ לֹמֶר, 29 בְּבֵיטוּל דָּאוֹר הֵם בְּכִינָה חֻקְמָה וְכֻתָר, יֵשׁ לֹמֶר,
 30 שֶׁג' בֵּיטוּלִים הַנ"ל בְּעַבְדוֹת הָאָדָם הֵם הַבֵּיטוּל 30 שֶׁג' בֵּיטוּלִים הַנ"ל בְּעַבְדוֹת הָאָדָם הֵם הַבֵּיטוּל
 31 דְּהַשְׁגָּה הַמְיוֹסְדָת עַל אֲמוּנָה, הַבֵּיטוּל דְּאֲמוּנָה 31 דְּהַשְׁגָּה הַמְיוֹסְדָת עַל אֲמוּנָה, הַבֵּיטוּל דְּאֲמוּנָה
 32 וְהַתְפַּשְׁטוֹתוֹ וְלֹא בְּעֲצָם 32 וְהַתְפַּשְׁטוֹתוֹ וְלֹא בְּעֲצָם

(29) וראה לקמן סעיף ה ובהערה 35. 30) ראה ד"ה וידבר גו' זאת חוקת ה'תשכ"ט סעיף ט (תו"מ סה"מ תמוז ע' כט).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְיִוְבֵן זֶה עַל-פִּי הַמְּבֹאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר³¹ בתורת החסידות בְּעֵנָן
 2 מְקִיף וּפְנִימִי, האור האלוקי מתגלה בשני אופנים כלליים – 'מקיף', היינו
 3 אור בלתי מוגבל שכאשר הוא מאיר על העולמות והנבראים הרי נשאר כמו
 4 מקיף מעליהם, ו'פנימי' – אור מצומצם המתאם לפי ערך העולמות והנבראים
 5 ומאיר בהם בפנימיות, ועל כך מבואר
 6 בחסידות שְׁגֵם בהמשכה שלא על
 7 דרך הרגיל, כְּשֶׁהַמְּקִיף נִמְשָׁךְ
 8 מלמעלה למטה ויורד ומתגלה
 9 וּמִתְלַבֵּשׁ בְּפְנִימִי ועד להתלבשות
 10 באופן שהמקיף ניכר ונגרש בפנימי,
 11 עדיין הוא האור המקיף נִשְׁאָר
 12 בְּמַהוּתוֹ, מְקִיף ואינו הופך להיות
 13 אור 'פנימי'. [וּכְמוֹ-כֵן הוא
 14 בְּנוֹגֵעַ לְהִתְלַבְּשׁוֹת הָאֵוֶר
 15 בְּכִלִּים שהוא אופן ההארה של האור
 16 האלוקי בספירות העליונות (שְׁהָאֵוֶר
 17 מְצַד-עֲצָמוֹ כפי שהוא מאיר
 18 ומתפשט ממקורו הוא מְקִיף,
 19 וְעַל-יְדֵי הִתְלַבְּשׁוֹתוֹ בְּכִלִּים
 20 המגבילים את האור ונותנים בו 'ציוור'
 21 והגדרה נְעֻשָׂה אור פְּנִימִי),
 22 שְׁגֵם לְאַחֲרֵי שְׁהָאֵוֶר מִתְלַבֵּשׁ
 23 בְּכִלִּים וחל בו שינוי מ'מקיף'
 24 ל'פנימי' הוא נִשְׁאָר בְּמַהוּתוֹ,
 25 אור וההתלבשות בכלים לא הופכת
 26 אותו למהות אחרת³²]. וְעַל-דֶּרֶךְ
 27 הָרִצּוֹן, כוח הרצון שבנפש הוא כוח
 28 'מקיף', שלא מתלבש בפנימיות (ולכן
 29 איננו נמצא באבר מסויים בגוף אלא
 30 שוכן ופועל בגוף באופן כללי) שְׁגֵם
 31 לְאַחֲרֵי שֶׁנִּמְשָׁךְ ומתגלה ממקורו
 32 בעומק הנפש וּמִתְלַבֵּשׁ בְּשִׁכְלֵהוּ,
 33 וְעַד שֶׁהוּא הִרְצוֹן מִטָּה אֵת
 34 הַשִּׁכְלֵה שֶׁיְהִיָּה כְּפִי הָרִצּוֹן,
 35 וְנִעֲשֶׂה הַשִּׁכְלֵה טַעַם והסבר הגיוני
 36 לְהָרִצּוֹן, שכל זה מורה שלאחר
 37 התלבשות הרצון בשכל יש ביניהם יחס
 38 ישיר וקרוב ופנימי מְכַל-מְקוֹם
 39 הוא הִרְצוֹן נִשְׁאָר בְּמַהוּתוֹ,
 40 רִצּוֹן שֶׁלְמַעְלָה מְטַעַם ומהות
 41 הִרְצוֹן היא למעלה מטעם ודעת, למעלה מהשכל. וּכְמוֹ-כֵן הוא
 42 הִתְלַבְּשׁוֹת אֵמוּנָה בְּשִׁכְלֵהוּ, דְּכִשְׁמִתְבּוֹנֵן בְּשִׁכְלֵהוּ בְּעֵנָן
 43 שֶׁהוּא מְאָמֵן בוֹ (והאמונה היא בְּאֵמוּנָה פְּשׁוּטָה שֶׁלְמַעְלָה
- מְשִׁכְלֵה) ומטרת ההתבוננות היא בְּכַדֵּי שְׁגֵם בְּשִׁכְלֵהוּ יָבִין אֵת
 הָעֵנָן, בכל זאת ההתבוננות לא משנה את מהותה של האמונה כעניין
 שלמעלה מטעם ודעת אלא שְׁגֵם לְאַחֲרֵי שֶׁהוּא מְבִיֵן אֵת הָעֵנָן
 שבו הוא מאמין בְּשִׁכְלֵהוּ, עדיין הָאֵמוּנָה שְׁלוֹ היא אֵמוּנָה
 שֶׁלְמַעְלָה מְשִׁכְלֵהוּ.
 וְהִחִילוֹק הַהִבְרָל שֶׁבִּין שְׁנֵי
 הַמְּשִׁלִּים האמורים לעניין זה
 שהמקיף המתלבש בפנימי לא הופך
 להיות פנימי והאור המתלבש בכלים
 לא משנה את מהותו כאור, משל אחר
 מהתלבשות כוח הרצון בשכל, ומשל
 שני מהתלבשות האמונה בשכל הוא,
 שֶׁבְּמִשְׁלֵה דִּהִתְלַבְּשׁוֹת הָרִצּוֹן
 שהוא כוח מקיף בְּשִׁכְלֵהוּ שהוא כוח
 פנימי, זֶה שֶׁהַשִּׁכְלֵה מְבִיֵן כְּפִי
 הָרִצּוֹן ואם יש, למשל, רצון לזכות
 מישהו בדון, השכל נוטה למצוא לו
 זכות הוא לא מְצַד הַשִּׁכְלֵה עצמו
 אֲלֵא מְצַד הָרִצּוֹן שֶׁמִּטָּה אֵת
 הַשִּׁכְלֵה וּמְשַׁנֶּה אוֹתוֹ. וְכִיּוֹן
 שֶׁהִתְלַבְּשׁוֹת הָרִצּוֹן בְּשִׁכְלֵהוּ
 היא באופן שֶׁהַשִּׁכְלֵה מְתַבְּטֵל
 (מְשַׁתְּנֶה) מִפְּנֵי הָרִצּוֹן, כלומר
 שגם לאחר שהרצון התלבש בשכל,
 עדיין הרצון הוא כוח חזק ששולט על
 השכל ומנהיג ומכווין אותו, לְכֵן זֶה
 שֶׁהִתְלַבְּשׁוֹת של הרצון בשכל
 איננה פּוֹעֵלֶת שִׁינוּי בְּהָרִצּוֹן
 (שְׁגֵם לְאַחֲרֵי הִתְלַבְּשׁוֹתוֹ
 בְּשִׁכְלֵהוּ הוא נִשְׁאָר בְּמַצִּיאֹתוֹ
 ולא משתנה על ידי השכל), אֵינוֹ
 חִידוּשׁ כֹּל-כֶּף. וּבִהִתְלַבְּשׁוֹת
 הָאֵמוּנָה בְּשִׁכְלֵהוּ, המשל השני לכך
 שגם לאחר התלבשות המקיף בפנימי
 הוא נשאר מקיף, זֶה שֶׁהַשִּׁכְלֵה בָּא
 לְמַסְקָנָא שֶׁהָעֵנָן שֶׁמְאָמֵן בוֹ
 באמונה שמצד עצמה היא למעלה
 מהשכל הוא אֵמֶת גַּם מְצַד
 הַשִּׁכְלֵה, הוא מְצַד הַשִּׁכְלֵה
 [דְּכִשְׁמִתְבּוֹנֵן בְּשִׁכְלֵהוּ
 האמונה בְּכַדֵּי שְׁגֵם הַשִּׁכְלֵה שְׁלוֹ שמצד עשוי לטעות ולא להכיר
 באמת יְהִיָּה כְּפִי הָאֵמֶת ויקבל ויקלוט את ענייני האמונה, הוא המתבונן
 מְשַׁתְּדֵל שֶׁהִתְבּוֹנְנוֹת וְהַשְׁקָלָא-וְטָרִיא שְׁלוֹ יְהִיּוּ עַל-פִּי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אַמְתִּית הַשֶּׁכֶל³³ ולכן בסופו של דבר הוא אכן בא למסקנה שהאמונה
- 2 היא אמיתית גם מצד השכל וההיגיון], וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן לַמְרוֹת הַאֲמוּנָה
- 3 הַתְּלַבְּשָׁה בִשְׂכַל עַד שֶׁגַם הַשֶּׁכֶל מְצִידוֹ מִסְכִּים לָהּ, וְהַתְּלַבְּשׁוֹת אֵינָה
- 4 פּוֹעֵלֶת שִׁנּוּי בְּאֲמוּנָה, וְגַם לְאַחֲרֵי שֶׁמִּבִּין אֶת הָעֲנָן
- 5 בְּשִׂכְלוֹ (מִצַּד הַשֶּׁכֶל),
- 6 הַאֲמוּנָה שְׁלוֹ הִיא אֲמוּנָה
- 7 שְׁלֹמְעֵלָה מִהַשֶּׁכֶל ולכן משל זה
- 8 מוֹסִיף וּמְדַגֵּשׁ אֶת הָעֲנָיִן יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
- 9 הַמִּשַׁל שֶׁל הַתְּלַבְּשׁוֹת הַרְצוֹן בִּשְׂכַל.
- 10 וְעוֹד חִילוֹק בֵּין שְׁנֵי הַמְּשָׁלִים
- 11 מִשַׁל הַתְּלַבְּשׁוֹת הַרְצוֹן בִּשְׂכַל וּמִשַׁל
- 12 הַתְּלַבְּשׁוֹת הַאֲמוּנָה בִּשְׂכַל, כַּמְבֹאֵר
- 13 לְעֵיל, דְּבַהֲתְלַבְּשׁוֹת הָרְצוֹן
- 14 בְּשִׂכְלָה, זֶה שֶׁהָרְצוֹן מִתְּלַבֵּשׁ
- 15 בְּשִׂכְלָה וּפּוֹעֵל עָלָיו וְהַרְצוֹן פּוֹעֵל
- 16 וּמִשְׁפִּיעַ עַל הַשֶּׁכֶל שִׁיְהִיָּה כְּפִי
- 17 הָרְצוֹן וּבַהֲתַאֵם לְנִטְיָה שֶׁל הַרְצוֹן,
- 18 הוּא מִפְּנֵי שֶׁהָרְצוֹן הוּא כּוֹחַ יוֹתֵר
- 19 חֹזֵק מִהַשֶּׁכֶל, וְהַרְצוֹן שׁוֹלֵט עַל
- 20 הַשֶּׁכֶל (וְלֹא שֶׁזֶה נּוֹגֵעַ
- 21 לְהָרְצוֹן וְאִין זֶה מִשׁוֹם שֶׁאֲכַפֵּת
- 22 לְרְצוֹן שֶׁגַם הַשֶּׁכֶל יִסְכֵּים לוֹ). וְכִיֵּן
- 23 דְּזֶה שֶׁהָרְצוֹן שׁוֹלֵט עַל
- 24 הַשֶּׁכֶל הוּא (לֹא הָרְצוֹן עֲצָמוֹ
- 25 שֶׁמִּבְחִינָתוֹ הַשֶּׁכֶל לֹא חֲשׁוֹב, אֲלָא)
- 26 הַיְחָס שְׁלוֹ לְשֶׁאֵר הַפְּחוֹת
- 27 שֶׁהוּא בְּאֹפֶן שֶׁל שְׁלִיטָה וּמִמְשָׁלָה
- 28 עֲלֵיהֶם, לְכֵן יְרִידַת הָרְצוֹן
- 29 וְהַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ בְּשִׂכְלָה הִיא
- 30 יְרִידַת אֲמִיתִית בִּיחָס לְרְצוֹן מִצַּד
- 31 עֲצָמוֹ וּמְהוֹרוֹ (וְהַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל הַיְרִידָה
- 32 הַזֹּאת הִיא יְצִיאָה מִרְצוֹן לְשִׂכְלָה).
- 33 וּבַהֲתְלַבְּשׁוֹת הַאֲמוּנָה בְּשִׂכְלָה,
- 34 זֶה שֶׁמִּתְּבַוֵּן בְּשִׂכְלוֹ בְּכַדִּי
- 35 לְהִבִּין אֶת הָעֲנָיִן שֶׁבּוֹ הָאָדָם
- 36 מֵאֲמִין הוּא בְּשִׂכְלָה לְצוּרֵן
- 37 וְלַחְוֵעֶלֶת הַאֲמוּנָה, בְּכַדִּי
- 38 שֶׁהַאֲמוּנָה שְׁלוֹ תִּהְיֶה גַם
- 39 בְּפִנְיָמִיּוֹת וְלֹא תִישָׂא כְּדֹבֵר 'מִקְיָף'
- 40 בְּלִבּוֹ (כִּידוּעַ שֶׁאֲמוּנָה יִכּוֹלָה לְהִיּוֹת גַּם בְּאֹפֶן 'מִקְיָף' וְלֹא הַשְׁפַּעָה עַל חַיּוֹ

- 41 וּמַעֲשֵׂיו שֶׁל הַמֵּאֲמִין עַד כִּדֵּי כֵךְ שֶׁאָדָם יִכּוֹל לְעַבּוֹר עַל רְצוֹן ה' וְתוֹךְ כִּדֵּי כֵךְ
- 42 לְבַקֵּשׁ סִיוֵעַ מִלְּמַעְלָה, כְּדֹבֵר הַגְּמָרָא שֶׁגַּבַּב הָעוֹמֵד עַל פֶּתַח מִנְהַרָה שְׂכֵרָה כִּדֵּי
- 43 לְחַדְרוֹר לְבֵית, מִבְּקֵשׁ עוֹרָה מֵה' הַצְּלִיחַ בְּגִיבִיָּה, וְזֹאת מִשׁוֹם שֶׁהַאֲמוּנָה שְׁלוֹ
- 44 הִיא בְּדֶרֶךְ 'מִקְיָף' בְּלִבּוֹ וְלֹא חֲדָרָה בּוֹ בְּפִנְיָמִיּוֹת). וְלְכֵן יְרִידַת הַאֲמוּנָה
- 45 מִמְקוֹמָהּ בְּמִקּוֹם עֵמוּק בְּנַפְשׁוֹ
- 46 וְהַתְּלַבְּשׁוֹתָהּ בְּשִׂכְלָה אֵינָה
- 47 יְרִידָה אֲמִיתִית אֲלָא אֲדֹרְבָה עַל יְדֵי
- 48 זֶה נִפְעַל עֵלָיו וְחִיּוּק בְּאֲמוּנָה.
- 49 וְעַל-פִּי הַיְדוּעֵ³⁴ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
- 50 שֶׁאֲמוּנָה הִיא בִּיטוּל הַיִּישׁוּת
- 51 וְהַמְצִיאוֹת שֶׁל הָאָדָם, וְעֵינֵיהָ הוּא
- 52 הַכְּרָה בְּמָה שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ וְלֹא מִבֶּן
- 53 לוֹ, וְשִׂכְלָה הוּא מְצִיאוֹת הַבְּנָה
- 54 וְהַשְּׂגָה מוֹסִיפָה בְּאָדָם תְּחוּשָׁה שֶׁל
- 55 יִישׁוּת עֲצָמִית, מוֹבָן, דְּעֲנָנִין
- 56 הַתְּלַבְּשׁוֹת הַאֲמוּנָה בְּשִׂכְלָה
- 57 הוּא שֶׁהַבִּיטוּל עֲנָיִן הַאֲמוּנָה
- 58 נִמְשָׁף בְּמְצִיאוֹת עֲנָיִן הַשֶּׁכֶל.
- 59 וְכִיֵּן שֶׁהַתְּבוּנָה
- 60 (וְהַשְּׂגָה) שְׁלוֹ הִיא בְּשִׂכְלָה
- 61 לְצוּרֵן וְלַחְוֵעֶלֶת הַאֲמוּנָה [וְגַם
- 62 זֶה שֶׁהַשֶּׁכֶל נִשְׂאָר בְּמְצִיאוֹתוֹ
- 63 וְאֵינוֹ מִתְּבַטֵּל לְגַבִּי הַאֲמוּנָה
- 64 כֹּאשֶׁר הַאֲמוּנָה יוֹרֵדַת וּמִתְּלַבֶּשֶׁת
- 65 בְּשִׂכְלָה, הַשֶּׁכֶל לֹא מִתְּבַטֵּל וְלֹא נֹאבֵד
- 66 אֲלָא שְׂדֵבִירִים שְׁקוּדִים לְכֵן לֹא הִיוּ
- 67 מוֹבְנִים לוֹ וְהִיוּ בְּאֲמוּנָה שֶׁלְּמַעְלָה
- 68 מִהַשְּׂגָה יִרְדוּ וְנַעֲשׂוּ מִתְּקַבְּלִים בִּשְׂכַל
- 69 (כְּמוֹ שֶׁהוּא הַשֶּׁכֶל מִתְּבַטֵּל
- 70 לְגַבִּי הָרְצוֹן, כֹּאשֶׁר הַרְצוֹן מִתְּלַבֵּשׁ
- 71 בְּשִׂכְלָה לֹא נִהְיָה לְאָדָם יוֹתֵר שְׂכַל, אֲלָא
- 72 שֶׁמִּעֲתָה הַרְצוֹן פּוֹעֵל וּמִשְׁפִּיעַ וְחוֹדֵר
- 73 גַּם בְּשִׂכְלָה), הוּא בְּשִׂכְלָה
- 74 הַאֲמוּנָה, גַּם אִי הַתְּבַטּוּת שֶׁל
- 75 הַשֶּׁכֶל כִּלְפֵי הַאֲמוּנָה הִיא כִּדֵּי לְהוֹסִיף
- 76 בְּאֲמוּנָה וְלַחֲזוֹק אוֹתָהּ בְּכַדִּי שְׂגָם
- 77 הַשֶּׁכֶל כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּמְצִיאוֹתוֹ
- 78 יְהִיָּה כְּפִי הַאֲמוּנָה וְזֶה חִיּוּק
- 79 וְיִתְרוֹן נוֹסֵף לְאֲמוּנָה], לְכֵן גַּם
- 80 לְאַחֲרֵי שֶׁהַבִּיטוּל דְּאֲמוּנָה נִמְשָׁף בְּמְצִיאוֹת דְּשִׂכְלָה, הַבִּיטוּל

33) ומפני שידוע שהדבר בעצם הוא אמת ע"פ יסוד האמונה החזקה שבו, אינו ירא לנפשו להעמיק בזה ביותר ואינו מגביל את כח שכלו לעיין ולחפש ולשקול כל דבר עד שיבוא על אמיתית הדבר (סה"מ שם ע' קנא). 34) לקו"ת צו יג, ריש ע"ד. סהמ"צ להצ"צ כג, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שמצד האמונה הוא בְּתִקְפוֹ ולא נפגע מזה שהאמונה התלבשה בשכל
2 אלא להיפך הדבר רק הוסיף וחיזק את האמונה. אמנם, מצד שני אכן יש
3 הבדל בין ההתבטלות של היישות והמציאות של האדם מכוח האמונה כפי
4 שהיא לאחר שהאמונה התלבשה בשכל לעניין הביטול מכוח האמונה כפי
5 שהיא למעלה מהשכל, כפי שממשך

6 וְהַחִילוּק שֶׁבֵּין הַבֵּיטוּל דְּאִמּוּנָה שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת
7 דְּאִמּוּנָה שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּשִׁכְלָה
8 וְהַבֵּיטוּל דְּאִמּוּנָה שֶׁלֹּא מִתְלַבֶּשֶׁת
9 מִהַשִּׁכְלָה הוּא, שֶׁהַבֵּיטוּל
10 דְּאִמּוּנָה הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּשִׁכְלָה
11 בָּא בְּצִיּוּר בִּאִפְסוֹן וּבַחֲבִנְיַת דְּגִילּוּי
12 (שֶׁהַבֵּיטוּל מִתְגַּלֶּה בְּשִׁכְלָה),
13 וּגִילּוּי הָרִי הוּא מְצִיאוֹת. דְּנוֹסְף
14 לְזֶה שֶׁהַשִּׁכְלָה (שֶׁבּו מִתְלַבֶּשֶׁת
15 הָאִמּוּנָה) הוּא מְצִיאוֹת כַּמְבוּאָר
16 לְעֵלִי שׁוֹה לְמַעֲשֵׂה הַהַבְדֵּל הַמְהוּתִי בֵּין
17 אִמּוּנָה לְשִׁכְלָה, שֶׁאִמּוּנָה הִיא בֵּיטוּל
18 וְשִׁכְלָה הוּא מְצִיאוֹת, הָרִי בְּנוֹסֵף לְזֶה
19 גַּם הַגִּילּוּי דְּהָאִמּוּנָה עִצֵּם
20 הַהֲתַגְלוּת שֶׁל הָאִמּוּנָה בְּצוּרָה נִיכְרַת
21 וְנוֹרָשֶׁת בְּכוּחוֹת הַפְּנִימִיִּים הַגְּלוּיִים שֶׁל
22 הָאָדָם (זֶה שֶׁהָאִמּוּנָה הִיא לֹא
23 כְּרוּבֵד וְעַלֵּם שֶׁל הַנֶּפֶשׁ אֶלָּא בְּגִילּוּי
24 בְּאִפְסוֹן שֶׁהִיא נִרְגָּשֶׁת בְּשִׁכְלָה)
25 הוּא מְצִיאוֹת³⁵. וְהַבֵּיטוּל
26 דְּאִמּוּנָה שֶׁלֹּא מִתְלַבֶּשֶׁת מִהַשִּׁכְלָה,
27 הוּא לְמַעְלָה מִהַמְצִיאוֹת
28 דְּגִילּוּי. [בְּדוּגְמַת הַחִילוּק בֵּין
29 הַבֵּיטוּל דְּאִמּוּנָה הַמִּתְלַבֶּשֶׁת
30 בְּכִלִּים וְהַבֵּיטוּל דְּאִמּוּנָה
31 שֶׁלֹּא מִתְלַבֶּשֶׁת, שֶׁגַּם
32 הָאִמּוּנָה הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּכִלִּים אֵינָה
33 מְצִיאוֹת לְעַצְמוֹ, וְכָל עֲנִינּוּ
34 הוּא גִילּוּי הַתִּפְשׁוּת, הָאִרְהָ
35 וְהַתַּגְלוּת שֶׁל הַמְּאֹרֵר וְאֵם כֵּן בִּאִפְסוֹן
36 כְּלִי גַם זֶה בֵּיטוּל בְּמַדְרִיגָה גְבוּהָ.
37 אֶלָּא שֶׁהַבֵּיטוּל דְּאִמּוּנָה
38 הַמִּתְלַבֶּשֶׁת הוּא בְּצִיּוּר דְּגִילּוּי,
39 מְצִיאוֹת כִּיּוֹן שֶׁהַבֵּיטוּל נִיכַר וְנוֹרָשֶׁת
40 וְבֹא בַּהֲתַגְלוּת, הָרִי סוּף סוּף הוּא נַחֲשׁ

מְצִיאוֹת. דְּנוֹסְף לְזֶה שֶׁהַכִּלִּים שֶׁהֵפְלִים שֶׁבָּהֶם מִתְלַבֶּשׁ הָאִמּוּנָה הֵם
מְצִיאוֹת, שְׁהִירֵי כָל עֲנִינֵם שֶׁל הַכִּלִּים הוּא לְהַגְבִּיל וּלְהַגְדִּיר אֶת הָאִמּוּנָה, גַּם
הַגִּילּוּי דְּהָאִמּוּנָה (שֶׁמִּתְגַּלֶּה בְּכִלִּים) הוּא מְצִיאוֹת כְּלוּמֹר, הָאִמּוּנָה
מִצְד עֲצֵמוֹ הוּא בְּבִיטוּל לְמַקּוּרוֹ, אֲבָל כִּשְׁהוּא מִתְלַבֶּשׁ בְּכִלִּים הוּא נִעֲשֶׂה
מְצִיאוֹת בְּגִלְלֵ שְׁנֵי עֲנִינִים – הַכִּלִּים
עִצֵּם הֵם מְצִיאוֹת, הַהֲתַגְלוּת שֶׁלּוֹ
עוֹשֶׂה אֹתָהּ לְמְצִיאוֹת. וְהַבֵּיטוּל
דְּאִמּוּנָה שֶׁלֹּא מִתְלַבֶּשֶׁת
בְּכִלִּים, הוּא שֶׁלּוֹ זֶה בְּלִבְדּוֹ שֶׁלֹּא בֹא
וִירֵד לְתוֹךְ כִּלִּים מְגַבִּילִים אֶלָּא יִתִּירָה
מִזֶּה שֶׁאֵין בּוֹ גַּם הַמְצִיאוֹת
דְּגִילּוּי וְכוּלּוֹ בִּיטוּל].
(ו) וְהִנֵּה גַּם הַבֵּיטוּל דְּאִמּוּנָה
שֶׁלֹּא מִתְלַבֶּשֶׁת מִהַשִּׁכְלָה, עֲדִיין אֵינּוּ
בֵּיטוּל מוּחֲלַט בְּתַכְלִית אֶלָּא הוּא
עֲדִיין נוֹתֵן מְקוֹם לְמְצִיאוֹת שֶׁל הָאָדָם.
כִּי הַבֵּיטוּל דְּאִמּוּנָה מְשַׁמְעוֹת
בִּיטוּל הִישּׁוּת וְהַמְצִיאוֹת שֶׁל הָאָדָם
הַמֵּאֲמִין בְּאִמּוּנָה שֶׁלֹּא מִתְלַבֶּשׁ
הוּא זֶה שֶׁהוּא מְאֲמִין
בְּאֶלְקוֹת, הֵגֵם שֶׁמְצַד שִׁכְלוֹ
(וְהִירֵי הַשִּׁכְלָה שֶׁלּוֹ הוּא הַמְצִיאוֹת
שֶׁלּוֹ) אֵין לוֹ הוֹכְחוֹת עַל זֶה.
וְכִיּוֹן שֶׁהַשֵּׁעַם לְזֶה שֶׁהוּא
מְאֲמִין בְּאֶלְקוֹת (הֵגֵם שֶׁאֵין
לוֹ הוֹכְחוֹת שְׁכִלּוּת־הַגִּיּוּנִיּוֹת עַל
זֶה), הוּא מְפַנֵּי שֶׁהָאֶלְקוֹת
נִרְגָּשׁ בְּנַפְשׁוֹ [אֶלָּא שֶׁהִרְגֵּשׁ
זֶה עִם הִיּוּתוֹ הִרְגֵּשׁ כְּרוּר וְגִלוּי
שֶׁהָאָדָם מוּדַע לוֹ הוּא לְמַעְלָה
מִהַמְצִיאוֹת (הַשְּׂגָה) שֶׁלּוֹ כִּי
הָאִמּוּנָה קִיַּמַת בְּעוֹמֵק נַפְשׁוֹ. אֲבָל
בְּכוּחוֹת הַגְּלוּיִים, הַשִּׁכְלָה וְהִרְגֵּשׁ
שֶׁפּוֹעֵלִים בּוֹ בְּמוֹדַע, וְהֵם הַמְצִיאוֹת
הַגְּלוּיָה שֶׁלּוֹ, הִיא לֹא בֹאָה לְבִיטוּר],
לְכֵן הַבֵּיטוּל דְּאִמּוּנָה אֵינּוּ
בֵּיטוּל מוּחֲלַט בְּתַכְלִית, כִּיּוֹן
דְּזֶה שֶׁמְאֲמִין הוּא מְפַנֵּי
שֶׁנִּרְגָּשׁ בּוֹ אֶלְקוֹת וְלֹא מִשׁוּם
שֶׁהוּא עֲצֵמוֹ הַגִּיעַ לְאִמּוּנָה. וְכִּדּוּגְמַת

35) ואולי יש לומר, דכיון שהמשכת הביטול דאמונה בהמציאות היא בשביל האמונה, היינו שגם ענינה (הפנימי) דהמציאות הוא ביטול - החילוק שבין הביטול דאמונה שמתלבשת בשכל, והביטול דאמונה שלמעלה מהשכל הוא רק בחיצוניות. ולהעיר מסה"מ תרס"ט שם ריש ע' קנב בענין מעלה ומטה שבעיגולים [שעל זה בא המשל דשתי הדרגות שבאמונה] "דעם היות שהמעלה אינו בהתלבשות כלל, והמטה בא בהתלבשות, שוים המה בעצמם".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַבֵּיטוּל דָּאוֹר עַל-יְדֵי שְׁנַרְגָּשׁ בּוּ מְקוֹרוֹ (מֵהוּת הַמָּאוֹר),
2 דְּהֶגֶם שָׁזָה שְׁנַרְגָּשׁ בּוּ מְקוֹרוֹ הוּא לְמַעַלָּה מִמְצִיאֹתוֹ
3 וְהַמְצִיאֹת שֶׁל הָאוֹר עֲצֻמוֹ לֹא מִשְׁתַּנִּית עַל יְדֵי זֶה [דְּמֵהוּת הַמָּאוֹר אֵינוֹ
4 מִתְגַּלֶּה בָּאוֹר וְלִכֵּן הָאוֹר נִשְׁאֵר עֲנִיין בְּפָנָיו עֲצוּמוֹ], מִכָּל-מְקוֹם נִרְגַּשׁ
5 זֶה הַמֵּהוּת שֶׁל הַמָּאוֹר בָּאוֹר כְּמוֹ
6 שֶׁהוּא בְּמִצִּיאֹתוֹ, מְצִיאֹת
7 שְׁמַחוּץ לְמְקוֹר [שְׁלֹכֵן, זֶה
8 שְׁנַרְגָּשׁ בּוּ מְקוֹרוֹ אֵינוֹ פּוֹעֵל
9 עָלָיו שִׁירְצָה לִּיפְלֹל בְּמְקוֹרוֹ
10 כִּי אֲנִים מְקוֹרוֹ נִרְגַּשׁ בּוּ בְּגוֹלֵי, אֲבָל
11 הַמְצִיאֹת שֶׁל הָאוֹר לֹא מִשְׁתַּנִּית עַל-
12 יְדֵי-זֶה, וְהוּא נִשְׁאֵר מְצִיאֹת נִבְדַּלַת
13 מֵהַמָּאוֹר]. וְהַבֵּיטוּל דְּמִסִּירוֹת-
14 נֶפֶשׁ, שְׁמוּסֵר הָאֵדָם אֶת נֶפְשׁוֹ
15 וְאִפְלוֹ מוֹתֵר עַל חַיּוֹ בְּשִׁבִיל לְמַעַן
16 הָאֵלְלוּת (יְצִיאָה מִמְצִיאֹתוֹ
17 וּבֵיטוּל הַמְצִיאֹת הַעֲצֻמִּית לְגַמְרִי),
18 הוּא דוּגְמַת הַבֵּיטוּל דָּאוֹר
19 לְגַבֵּי הַמָּאוֹר מִצַּד הַ'רְצוּא' הַרְצוֹן
20 וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁלּוֹ לִיפְלֹל בְּמְקוֹרוֹ
21 אִף שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יֵאָבֵד אֶת מְצִיאֹתוֹ
22 לְגַמְרִי. וְכַמוֹכֵן גַּם מֵהַמְשָׁךְ
23 הַעֲנִינִים בְּתַנְיָא³⁶, שֶׁם נִתְבָּאֵר
24 עֲנִיין הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם
25 עַל-יְדֵי כָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בַּהֲקֶשֶׁר עִם
26 טַבַּע הַנִּשְׁמָה לְשׂאוּף הַהִדְבָּק בְּאַלּוּקוֹת
27 כִּנּוּר שֶׁהָאֵשׁ שֶׁלּוֹ שׂוֹאֶפֶת לְעֹלֹת לִיסוּד
28 הָאֵשׁ וְלַהִיכֵל בּוֹ דְּכַחַּת הַמִּסִּירוֹת-
29 נֶפֶשׁ שְׁבִישְׂרָאֵל הוּא דוּגְמַת
30 הַרְצוֹן דְּהַנְּשָׁמָה לִיפְרָד
31 וְלִצְאָת מִן הַגּוֹף שׁוֹה בּוֹדָאִי
32 בֵּיטוּל הַמְצִיאֹת הָאִישִׁית לְגַמְרִי
33 וְלִיִּדְבָק בְּשִׂרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ
34 לְמַעַלָּה בְּאַלּוּקוֹת, הֵגֵם שְׁתַּהֲיָה
35 אֵין וְאֶפְסָ וְתַתְּבַטֵּל שֵׁם
36 בְּמִצִּיאֹת לְגַמְרִי³⁷ כִּמוֹ אֵשׁ
37 קִטְנָה שֶׁנִּכְלַת בְּאַבּוּקָה גְדוּלָּה
38 וּמְצִיאֹתָהּ מִתְבַּטֵּל לְגַמְרִי.
39 וְלַהֲוִסִיף, שְׁפָרְצוֹן דְּהַנְּשָׁמָה
40 לִיפְלֹל בָּאוֹר-אֵין-סוּף, יִשְׁנֵם
41 בְּפִרְסוּת יוֹתֵר ב' דְּרָגוֹת. דְּרָגָה
42 אַחַת שֶׁהִיא הַנִּשְׁמָה רוֹצָה
43 לִיפְלֹל, וְדְרָגָה שֵׁנִיָּה וְשֶׁהִיא בְּבַחֲיַנַּת כְּלִיּוֹן בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא מְבַלִּי עֲנִינִים. עֲנִיין אֶחָד הַרְצוֹן לְהִיּוֹת כְּלוּל בְּמְקוֹרוֹ אִף שְׁעַל-יְדֵי-זֶה

44 שִׁיחָה צוֹרֵךְ לְעוֹרֵר בַּה רְצוֹן גְּלוּי וּמוֹרָגֵשׁ לְהִיכֵל.
45 וַיֵּשׁ לוֹמֵר, דְּכִיּוֹן שֶׁהַבֵּיטוּל (דָּאוֹר) שְׁמַצֵּד הַרְצוֹן לִיפְלֹל
46 בְּמְקוֹרוֹ הוּא הַ'רְצוּא' הַמְבּוֹאֵר לְעֵיל בְּאַרְיִכּוֹת הוּא בֵּיטוּל לְגַמְרִי
47 (עַל-דֶּרֶךְ הַבֵּיטוּל דָּאוֹר הַכְּלוּל בְּמָאוֹר, כְּנִ"ל סְעִיף ג'
48 שְׁבַמְדְּרִיגָה זֶה הַבֵּיטוּל שֶׁל הָאוֹר הוּא
49 בֵּיטוּל מוּחַלֵּט לְגַמְרִי), לְכֵן
50 מִתְבַּטֵּל גַּם הַרְצוֹן וּבֵבִיטוּל כּוֹה
51 כִּבְר אֵין לְנִשְׁמָה רְצוֹן לְהִיכֵל בְּאַלּוּקוֹת
52 אֲלֹא בְּכִלְיוֹן בְּדוֹרֵךְ מִמִּילָא, בְּלִי רְצוֹן
53 מוֹרָגֵשׁ.
54 (ז) וּמִמְשִׁיף בְּהַמְאָמֵר³⁸, הַנּוֹזֵכַר
55 לְעֵיל שֶׁל הַרְבֵּי הַרִש"ב, דְּכִיּוֹן
56 שְׁהַ'רְצוּא' הַרְצוֹן וְהַתְּשׁוּקָה דָּאוֹר
57 בְּכֹל לִיפְלֹל בְּמְקוֹרוֹ הוּא
58 מִפְּנֵי שְׁדָּבּוּק בְּמְקוֹרוֹ, וְהַדְּבָרִים
59 הַלְלוּ נִכְוִנִים בְּכֹל הַדְּרוֹגוֹת שֶׁל הָאוֹר,
60 לְכֵן לְאַמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר הַ'רְצוּא'
61 דָּאוֹר תְּשׁוּקָתוֹ לְהִיכֵל וְלַהִיכֵל
62 בְּמְקוֹרוֹ [וְכֵן הַבֵּיטוּל שְׁמַצֵּד
63 הַ'רְצוּא' שֶׁהוּא בֵּיטוּל נַעֲלָה בְּיוֹתֵר,
64 כְּמַבּוֹאֵר לְעֵיל בְּאַרְיִכּוֹת] הוּא בְּכֹל
65 הַדְּרָגוֹת דָּאוֹר, גַּם בָּאוֹר
66 הַמְלוּבֶשׁ בְּכֹלִים שְׁבַחְלוּקָה שֶׁל
67 שְׁלוֹשֶׁת הַדְּרוֹגוֹת הַמְבּוֹאֵרָת לְעֵיל
68 בְּאַרְיִכּוֹת, הַבֵּיטוּל שֶׁל הָאוֹר הַמְלוּבֶשׁ
69 בְּכֹלִים הוּא בֵּיטוּל בְּדְרָגָה הַנְּמוּכָה
70 בְּיוֹתֵר (שְׁהַרִי זֶה שֶׁהָאוֹר הוּא
71 דְּבּוּק בְּמְקוֹרוֹ, הוּא נִכּוֹן בְּכֹל
72 הַדְּרָגוֹת שְׁבוּ), אֲלֹא שְׁבַכֵל זֹאת
73 יֵשׁ גַּם בּוֹה עֲצוּמוֹ הַבְּדִילִים וְדְרוֹגוֹת
74 שׁוֹנוֹת שְׁעִיקֵר הַ'רְצוּא'
75 [וְהַבֵּיטוּל שְׁמַצֵּד הַ'רְצוּא']
76 הוּא לֹא בָאוֹר הַמְלוּבֶשׁ בְּכֹלִים אוֹ
77 בָאוֹר שְׁבַגְדֵר לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּכֹלִים אֲלֹא
78 בְּעֵצִים הָאוֹר שְׁלִמְעַלָּה מְגַדֵּר
79 הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכֹלִים שְׁבוּ הַ'רְצוּא'
80 לְעֹלֹת וְלַהֲתַבְּטֵל וְלַהִיכֵל בְּמְקוֹרוֹ הוּא
81 בְּאוּפֵן הַנַּעֲלָה בְּיוֹתֵר.
82 וַיֵּשׁ לוֹמֵר, דְּבִטְבַּע הַ'רְצוּא'
83 שְׁבָאוֹר לִיפְלֹל בְּמְקוֹרוֹ, שֶׁהוּא
84 הַבֵּיטוּל הַנַּעֲלָה בְּיוֹתֵר שֶׁל הָאוֹר,
85 כְּמַבּוֹאֵר לְעֵיל בְּאַרְיִכּוֹת, שְׁנִי
86 עֲנִיין אֶחָד הַרְצוֹן לְהִיּוֹת כְּלוּל בְּמְקוֹרוֹ אִף שְׁעַל-יְדֵי-זֶה

(36) פ"ט. (37) ראה לעיל סעיף ד שהרצוא ליכלל הוא בכתר. ובתניא שם, שרצון זה הוא בבחינת חכמה שבנפש. וראה המשך תער"ב פ' רפב (ס"ע תקע). (38) המשך תער"ב שם (ע' תקע).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 הנשמה ליפלה באור-אין-סוף הוא בגילוי באופן ניכר ומורגש
 46 בתודעה של האדם רק ביחיד סגולה, בעלי דרגה גבוהה בעבודת ה'
 47 וענין המסירות-נפש שלא להיות נפרד חס-ושלום
 48 מאלקות הוא בגילוי בכל אהד ואחת אפילו בעלי דרגה נמוכה
 49 ביותר בעבודת ה' שגם הם מוכנים
 50 למסור את נפשם כדי שלא להיפרד
 51 מאלוקות.
 52 (ח) והנה על-פי הידוע גודל
 53 הדייק במאמרי החסידות של
 54 רבותינו נשיאנו (לא רק בנוגע
 55 לתוכן המאמרים שהוא בודאי מדויק
 56 בתכלית אלא גם בנוגע לזמן
 57 אמירתם), מסתבר לומר, שהשיכות דמאמר הנ"ל
 58 ל'תשעה-באב נדחה' התאריך
 59 שבו נאמר המאמר של הרבי הרש"ב
 60 (המועד שבו נאמר מאמר זה) הוא
 61 הן מצד פללות התוכן
 62 דהמאמר - ענין האור, וגם
 63 מצד הפרטים דאור
 64 המבארים בהמאמר ששניהם,
 65 גם התוכן הכללי וגם הפרטים, קשורים
 66 לעניינו של 'תשעה באב (שחל בשבת),
 67 ולכן הוא) נדחה, כפי שממשך ומפרט.
 68 והענין הוא, דבכדי שהחשך
 69 יתבטל לגמרי ולא יוסיף להחשיך
 70 כלל (ולא רק שיהיה נדחה
 71 מפני האור באופן זמני) הוא
 72 (דוקא) על-ידי גילוי אור
 73 בלתי מוגבל (פנ"ל סעיף ב).
 74 ובפרטיות יותר - על-ידי
 75 גילוי אור הפלול במאור,
 76 מקור האור, עצמו. דהאור
 77 שמתפשט ומאיר ומתגלה מחוץ
 78 ל'מאור', ענינו הוא להאיר
 79 את החשך אך לא לבטל את
 80 החושך לגמרי. וכמו אור השמש
 81 שמתפשט בחלל העולם
 82 (מחוץ לשמש), שהמקום
 83 דחלל העולם מצד עצמו, ללא
 84 האור שמאיר בו מהשמש, הוא
 85 מקום חשוך, וענינו של
 86 האור המתפשט בחלל
 87 העולם הוא להאיר מקום

1 יאבד את מציאותו, וענין שני והרצון לא להיות חוץ למקורו ולא
 2 להיות נפרד ממנו. וזה שיעקר הרצוא' הוא בעצם האור
 3 והמבואר לעיל שלאמיתו של דבר הרצוא' של האור להתבטל ולהיכלל
 4 במקורו קיים גם באור שבגדר התלבשות בכלים ואפילו באור המתלבש בכלים
 5 אבל מכל-מקום עיקר הרצוא' הוא
 6 באור שלמעלה מגדר התלבשות, 'עצם
 7 האור' הוא, שבאור המתלבש
 8 בכלים ושבגדר התלבשות,
 9 עיקר הרצוא' הוא הרצון לא
 10 להיות חוץ למקורו, לא להיפרד
 11 ממקורו. ובעצם האור - עיקר
 12 הרצוא' הוא הרצון להיות פלול
 13 במקורו.
 14 והענין הוא, דשני רצונות
 15 הנ"ל, הרצון להיות כלול והרצון לא
 16 להיפרד יש בכל אהד מהם
 17 מעלה שאינה בזולתו. הרצון
 18 להיות פלול במקורו הוא
 19 נעלה יותר, לעומת הרצון שלא
 20 להיפרד כי רצון זה שבאור
 21 הרצון להיכלל במקורו הוא מפני
 22 שנהגש בו המקור - וגילוי
 23 המקור הוא בעיקר בעצם
 24 האור ואילו בדרגות הנמוכות יותר
 25 אין המקור נרגש כל-כך. והרצון
 26 לא להיות חוץ למקורו, הוא
 27 בפנימיות יותר (טיפער ענין
 28 עמוק יותר) באור, ועד שרצון
 29 זה שלא להיפרד מהמקור הוא
 30 בעצם מציאותו (כי 'אור מעין
 31 המאור', כמבואר לעיל) - ולכן הוא
 32 בכל הדרגות שבו גם בדרגות
 33 יותר נמוכות מעצם האור.
 34 ועל-דרך בדומה להבדל האמור בין
 35 הרצון שבאור להתבטל ולהיכלל
 36 במקורו שהוא בעיקר בעצם האור ובין
 37 הרצון שבאור שלא להיפרד ממקורו
 38 שהוא בכל הדרגות שבאור, כך הוא גם
 39 החילוק שבין הרצון דנשמה
 40 ליפלה באור-אין-סוף שהוא
 41 בדוגמת הרצון של האור להיכלל
 42 במקורו וכח המסירות-נפש³⁹
 43 שהוא בדוגמת הרצון של האור לא
 44 להיפרד ממקורו, שהרצון של

(39) ראה סה"מ תרע"ט ע' ש"ב בענין רעותא דל"ב ומס"נ. ושם, שרעו"ד הוא "אור הנשמה", וכח המס"נ הוא "כח הנשמה".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 החֶשֶׁף. וְהָאֹרֶן הַכָּלֹל בְּמָאוֹר הוּא בְּמָקוֹם (דְּרָגָא) שְׁאִין
2 שֶׁיְּפוֹ בּוֹ עֲנִיָּן הַחֶשֶׁף מַלְכַחְחִילָה וְלֹכֵן לֹא שִׁיךְ לֹמֵר שֶׁהוּא נֹוֹעַד לְהֵאִיר
3 אֶת הַחוּשׁ.
4 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא לְמַעְלָה בְּאֻלּוּקוֹת, דְּמַהֲחִילוּקִים אַחַד הַהִבְדִּילִים
5 בֵּין אֹרֶן-אֵין-סוֹף שְׁקוֹדֵם
6 הַצְּמֻצֻמוֹם שֶׁהִיא בְּאוֹר הָאֻלּוּקִי
7 הַאיִנְסוֹפִי, כְּדִי לְבִרוֹא עוֹלְמוֹת וּנְבִרָאִים
8 בְּעֵלֵי גְבוּל (אוֹר הַכָּלֹל
9 בְּעֵצְמוֹתוֹ שֶׁהוּא בְּדוּגְמַת אוֹר
10 הַכָּלֹל בְּחוּךְ הַמָּאוֹר) וְהָאוֹר
11 שְׁלֹאֲחֵרִי הַצְּמֻצֻמוֹם (שֶׁהוּא
12 דוּגְמַת אוֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט מִחוּץ
13 לְ'מָאוֹר') הוּא, שְׁהָאוֹר
14 שְׁנִמְשָׁף לְאֲחֵרֵי הַצְּמֻצֻמוֹם וְהוּא
15 אוֹר מְצוּמָצֵם וּמוֹגְבֵל עֲנִיָּנוֹ וּמִטְרֵתוֹ
16 הוּא לְהֵאִיר אֶת הָעוֹלָמוֹת.
17 וְלֹכֵן, הַגִּילּוּי אֲלֻקוֹת שִׁישְׁנּוּ
18 בְּעוֹלָם עַל-יְדֵי גִילּוּי הָאוֹר
19 שְׁלֹאֲחֵרִי הַצְּמֻצֻמוֹם הוּא בְּדֶרֶךְ
20 הַתְּחַדְּשׁוֹת וְלֹא כְּדַבֵּר מוֹבֵן מֵאֲלוּי.
21 וּבְעֵינֵי הַנְּבִרָאִים מְצִיאוֹת שֶׁל
22 הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים מִתְקַבֵּל
23 בְּפִשְׁטוּת כְּדַבֵּר מוֹבֵן מֵאֲלוּי
24 וְאֲלֻקוֹת בְּהַתְּחַדְּשׁוֹת⁴⁰ מְצִיאוֹת
25 הָאֻלּוּקוֹת נִתְפַסֵּת כְּדַבֵּר פִּלֵּא וְחִידוּשׁ
26 שֶׁרְחוּק מֵהֶם. [עַל-דֶּרֶךְ אוֹר
27 הַשְּׁמֵשׁ שְׁמֵתְפַשֵּׁט וּמֵאִיר בְּחִלָּל
28 הָעוֹלָם, שְׁהַמְקוֹם דְּחִלָּל
29 הָעוֹלָם מְצִד-עֲצָמוֹ לֹוִי הָאוֹר
30 הוּא מְקוֹם חֶשׁוֹף, וְהָאוֹר
31 שְׁמֵאִיר בּוֹ הוּא בְּדֶרֶךְ הוֹסְפָה
32 וְחִידוּשׁ עַל עֵצֵם הַמְצִיאוֹת שֶׁלּוֹ
33 שֶׁהִיא מְצִיאוֹת שֶׁל מְקוֹם חֶשׁוֹף לְלֹא
34 אֹר]. וּבְשִׁמְאִיר בְּעוֹלָם גִּילּוּי
35 אֹרֶן-אֵין-סוֹף שְׁקוֹדֵם
36 הַצְּמֻצֻמוֹם, הוּי כַּאֲשֶׁר מֵאִיר אוֹר
37 כֹּל-כֵּךְ נִעְלָה וְלֹא מוֹגְבֵל, אִזִּי גַם לְגַבִּי
38 הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים הַמוֹגְבֵלִים
39 וְהַמְצוּמָצִים אֲלֻקוֹת הוּא
40 בְּפִשְׁטוּת⁴⁰ כְּדַבֵּר שִׁמְצִיאוֹתוֹ
41 מִחוּיִיבֵת וּמוֹבְנַת מֵאֲלוּי, וְעַד שְׁלֹא
42 יִשְׁנוּ נְתִינַת מְקוֹם כָּלֵל לְעֲנִיָּן
43 שְׁאִינוּ אֲלֻקוֹת. [בְּדוּגְמַת הַמְצַב

שֶׁהִיא בְּגִילּוּי הָאֻלּוּקוֹת שְׁהִיא קוֹדֵם הַצְּמֻצֻמוֹם, כְּשֶׁהִיא אֹרֶן-אֵין-
סוֹף מְמַלֵּא אֶת מְקוֹם הַחִלָּל, שְׁלֹא הִיא אִזִּי מְקוֹם אֲפִשְׁרוֹת
לְעֵמִידַת הָעוֹלָמוֹת⁴¹ כִּי מְצִיאוֹת הָאֻלּוּקוֹת הֵייתָה בְּהַתְּגוּלוֹת וּבְחוּשׁ עַד
כִּדִּי כֵךְ שֶׁלֹא הֵייתָה נְתִינַת מְקוֹם לְשׁוּם מְצִיאוֹת אַחֵרַת].
וְזֶהוּ שְׁבִיטוֹל הַחֶשֶׁף לְגַמְרֵי
לֹא יִכּוֹל לְהִיֵּת עַל יְדֵי אוֹר מוֹעֵט,
מוֹגְבֵל וּמְצוּמָצֵם אִלֵּא הוּא עַל-יְדֵי
גִילּוּי אוֹר אֻלּוּקִי הַכָּלֹל
בְּמָאוֹר (אוֹרֶן-אֵין-סוֹף שְׁלִפְנֵי
הַצְּמֻצֻמוֹם שֶׁאֵין בּוֹ כֵל הַגְּבִילָה),
דְּהָאוֹר שְׁלֹאֲחֵרִי הַצְּמֻצֻמוֹם,
כִּינּוֹן שְׁעֲנִיָּנוֹ וְהַמְטְרָה שֶׁלְשִׁמָּה הוּא
מֵאִיר הוּא לְהֵאִיר אֶת
הָעוֹלָמוֹת, דְּמָזָה מוֹבֵן
שֶׁהָעוֹלָמוֹת תּוֹפְסִים מְקוֹם
לְגַבִּיָּה בִּיחַס אֲלוּי, לֹכֵן גִּילּוּי
אוֹר זֶה הָאוֹר הַמוֹגְבֵל שֶׁלֹאֲחֵר
הַצְּמֻצֻמוֹם הוּא בְּאוֹפֵן שְׁהַעֲלָם
וְהַסְתָּר דְּ'עוֹלָם' בִּיבְכָלְתוֹ
לְהַעֲלִים עָלָיו וְאִף שֶׁהָאוֹר הוּא
קִיִּים וּמֵאִיר בְּעוֹלָם, אֵין הוּא בְּגִלוּי
אִלֵּא בְּהַעֲלָם. וְהִנְנוּ, דְּנוֹסְפָה
לְהַעֲלִים דְּ'עוֹלָם' שִׁישְׁנּוּ גַם
אֲפִילוֹ כְּשִׁמְאִיר הַגִּילּוּי בְּאוֹפֵן
שֶׁנִּכְרַשׁ וְנִרְגַשׁ בְּעוֹלָם, וְהַהַעֲלָם בֹּא לְיַדִּי
בִּיטוּי בִּכְן שֶׁהַגִּילּוּי אֲלֻקוֹת
בְּעוֹלָם שְׁעַל-יְדֵי גִילּוּי אוֹר
זֶה הָאוֹר שֶׁלֹאֲחֵר הַצְּמֻצֻמוֹם הוּא
בְּדֶרֶךְ הַתְּחַדְּשׁוֹת (כְּנ"ל) שֶׁאוֹפֵן
הַהֵאֵרָה שֶׁל אוֹר זֶה הוּא שֶׁאֵין כִּי יִשְׁנוּ
גִילּוּי אֻלּוּקוֹת בְּעוֹלָם, עֲדִיין מְצִיאוֹת
הָעוֹלָמוֹת נִתְפַסֵּת כְּדַבֵּר מוֹבֵן מֵאֲלוּי,
וְאִילוֹ מְצִיאוֹת הָאֻלּוּקוֹת הֵיִא בְּדֶרֶךְ
(חִידוּשׁ), הַנְּהָ אֲפִשְׁר שְׁהַעֲלָם
דְּ'עוֹלָם' יַעֲלִים וְהַמְצִיאוֹת שֶׁל
הָעוֹלָם תְּהִיָּה הַסְתָּר גַּם עַל גִּילּוּי
זֶה (שְׁלֹא יִהְיֶה בְּעוֹלָם גִּילּוּי
אֲלֻקוֹת כָּלֵל, גַּם לֹא גִילּוּי
שְׁבִדְרָף הַתְּחַדְּשׁוֹת). וּבְכַדִּי
שִׁיְהִיָּה בִּיטוֹל הַחֶשֶׁף וְהָעוֹלָם
עַל-יְדֵי גִילּוּי עֲצָם הָאוֹר

(40) ראה המשך תע"ב ח"ב ס"ע תקלד ואילך. (41) ע"ח שער א (שער עגולים ויושר) ענף ב. אוצרות חיים ומבוא שערים בתחילתם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יחדל מלהעלים ולהסתיר הוא על-ידי גילוי עצם האור האור שלפני
 2 הצמצום שלמעלה מהאור שלהאיר את העולמות, דאור זה
 3 שמלכתחילה אינו מצומצם ומותאם לפי ערך העולמות אין העולם
 4 מעלים לגביה ולכן אור זה מבטל לגמרי את חושך העולם.
 5 וזהו מה שפתיב במדרש⁴²
 6 שהובא בתחילת המאמר שהגאולה
 7 העתידה היא גאולה נצחית, גאולה
 8 שאין אחריה גלות, דוגמת אור
 9 היום שאין שוף בו פיבוי אלא
 10 הוא מאיר תמיד בלי הפסק, דיש
 11 לומר שהפונה בזה היא לאור
 12 שלמעלה משכיכות לעולמות,
 13 שאין שוף העולם לגביה
 14 כמבואר לעיל שהעולמות לא מעלימים
 15 ולא מסתירים על האור שלמעלה
 16 מעולמות.
 17 (ט) וצריך להבין, דלכאורה,
 18 כיון שמצד האור דלהאיר
 19 את העולמות האור שלאחרי
 20 הצמצום שהוא אור מוגבל המאיר
 21 בכונה להאיר את העולמות אי-
 22 אפשר שיתבטל חשף (ורק
 23 שנתנה החושך מפני האור),
 24 וזה שבגאולה העתידה
 25 יתבטל חשף הגלות, הוא
 26 מפני שאז עם בוא הגאולה יהיה
 27 גילוי אור חדש שלמעלה
 28 משכיכות לעולמות, הרי
 29 העולם עצמו (כמו שהוא
 30 מצד הגדרים שלו מצד התכונות
 31 וההגדרות של מציאות העולם, כולל
 32 גם הגילויים האלוקים השכיכים
 33 לעולם) יהיה נשאר בגלות
 34 חס-ושלום, והרי וודאי ששינוי
 35 מצב העולם מחושך לאור ומגלות
 36 לגאולה צריך להיות לא באופן
 37 שהמציאות והגדרים שלו מתבטלים
 38 אלא באופן שהם עצמם עוברים ממצב
 39 של גלות למצב של גאולה, שאם לא
 40 כן העולם עצמו והמציאות שלו לא
 41 יוצאים מהגלות חס-ושלום?
 42 ונקודת הבאור בזה,
 43 דמהטעמים⁴³ אחד ההסברים על

זה שהבריאה היתה באופן שבתחלה נמצא והתגלה מהמאור
 עצמו האור שלמעלה משכיכות לעולמות, וממנו מאור שלמעלה
 מהעולמות דוקא נמשך האור דלהאיר את העולמות (אף
 שלכאורה כיוון שהכונה והרצון העליון הם לברוא עולמות הנה צריך
 להיות מלכתחלה המשכת
 האור ששוף לעולמות) הוא,
 בכדי שהאור השוף לעולמות
 יהיה בו גם לאחר שיאיר בתור אור
 שכן שייך לעולמות (בהעלם על-
 כל-פנים) מהאור שלמעלה
 משכיכות לעולמות ולכן סדר
 ההארה וההתגלות היה כך שתחילה
 האיר אור שלמעלה מעולמות וממנו
 נמשך האור שלפי ערך העולמות.
 ועל-פי-זה מוכן, דהגם
 שביטול חשף הגלות יהיה
 על-ידי גילוי עצם האור והיא
 דרגה גבוהה ונעלית באור שלמעלה
 מהאור דלהאיר את
 העולמות, מכל-מקום למעשה
 תהיה הגאולה (גם) בגדרי
 העולם, וגם העולם עצמו עם כל
 התכונות וגדרי המציאות שלו יעבור
 מחושך לאור ומגלות לגאולה פי
 גילוי עצם האור שיהיה
 בגאולה העתידה יאיר בגילוי
 גם באור שלהאיר את
 העולמות שכאמור יש לו שורש
 ומקור באור שלמעלה מהעולמות,
 ועל-ידי-זה - בעולם עם כל
 הגדרים וההגבלות של העולם.
 ועל-פי-זה יש לכא השכיכות
 דהענינים שבהמאמר לביטול
 חשף הגלות, דזה שמאריך
 בהמאמר בענין התפללות
 האור במקורו ומבאר כמה דרגות
 וכמה פרטים בענין, יש לומר,
 שהוא מפני שביטול חשף
 הגלות הוא על-ידי גילוי אור
 וזה שפתיב במדרש⁴²
 שהובא בתחילת המאמר שהגאולה
 העתידה היא גאולה נצחית, גאולה
 שאין אחריה גלות, דוגמת אור
 היום שאין שוף בו פיבוי אלא
 הוא מאיר תמיד בלי הפסק, דיש
 לומר שהפונה בזה היא לאור
 שלמעלה משכיכות לעולמות,
 שאין שוף העולם לגביה
 כמבואר לעיל שהעולמות לא מעלימים
 ולא מסתירים על האור שלמעלה
 מעולמות.
 (ט) וצריך להבין, דלכאורה,
 כיון שמצד האור דלהאיר
 את העולמות אי-אפשר
 שיתבטל חשף (ורק שנתנה מפני האור), וזה
 שבגאולה העתידה יתבטל חשף הגלות, הוא
 מפני שאז יהיה גילוי אור חדש שלמעלה
 משכיכות לעולמות, הרי העולם עצמו (כמו
 שהוא מצד הגדרים שלו, כולל גם הגילויים
 השכיכים לעולם) יהיה נשאר בגלות חס-ושלום.
 ונקודת הבאור בזה, דמהטעמים⁴³ על זה
 שהבריאה היתה באופן שבתחלה נמצא האור
 שלמעלה משכיכות לעולמות, וממנו דוקא נמשך
 האור דלהאיר את העולמות (אף שלכאורה היה
 צריך להיות מלכתחלה המשכת האור ששוף
 לעולמות) הוא, בכדי שהאור השוף לעולמות
 יהיה בו (בהעלם על-כל-פנים) מהאור שלמעלה
 משכיכות לעולמות. ועל-פי-זה מוכן, דהגם
 שביטול חשף הגלות יהיה על-ידי גילוי עצם
 האור שלמעלה מהאור דלהאיר את העולמות,
 מכל-מקום תהיה הגאולה (גם) בגדרי העולם,
 כי גילוי עצם האור שיהיה בגאולה העתידה
 יאיר בגילוי גם באור שלהאיר את העולמות,
 ועל-ידי-זה - בעולם.
 ועל-פי-זה יש לכא השכיכות דהענינים
 שבהמאמר לביטול חשף הגלות,
 דזה שמאריך בהמאמר בענין התפללות האור במקורו, יש לומר, שהוא מפני
 שביטול חשף הגלות הוא על-ידי גילוי אור הפלול (כנ"ל סעיף ח). וזה

(42) הובא לעיל סעיף ב. (43) ראה בארוכה תו"מ סה"מ סיון ע' של ואלך.

ש"פ דברים, תשעה-באב נדחה, ה'תשכ"ד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפְּלוּל האור הבלִיגְבוּל, האור שלפני הצמצום (פנ"ל סעיף ח). וְזֶה
2 שְׁמֵבָר שְׁטֹבֵעַ ה'רְצוּא' וְהַתְּפִלּוֹת הוּא גַם בְּאוֹר שְׁבִיטוֹ
3 הַתְּלַבְּשׁוֹת וְגַם בְּאוֹר הַמְּלוּבָשׁ בְּפָלִים, ולא רק בדרגה הכי נעלית
4 שבאור, 'עצם האור', הוּא - כִּי בְּכַדִּי שְׁבִיטוֹל חֲשֵׁף הַגְּלוֹת
5 (שְׁמַצַּד גִּילּוּי אֹר הַפְּלוּל)
6 יְהִי בְּגֵדֵי הָעוֹלָם וְכך הָעוֹלָם 1
7 עֲצֻמו יִזְכֶּה לְגֵאוּלָּה, הוּא עַל-יְדֵי 2
8 שְׁעֵנָן הַתְּפִלּוֹת הָאוֹר 3
9 בְּמִקְרוֹ הוּא גַם בְּאוֹר 4
10 הַמְּלוּבָשׁ בְּפָלִים אֹר הַמוֹגֵבֵל 5
11 וּמוֹגֵד לְפִי גֵדֵי הַנְּבִרָאִים וְהָעוֹלָם. 6
12 'יו"ד) וְזֶהוּ קֵץ שֵׁם לַחֲשֵׁף, 7
13 דִּישׁ לֹמֵר, שְׁפִירוֹשׁ תִּיבַת קֵץ 8
14 בְּפִסּוּק זֶה, הוּא (גַם) קֵץ 9
15 (וּגְבוּל) לְרֵאשִׁיתוֹ 44 סוף 8
16 הַתְּחִלָּתוֹ, כְּלוֹמֵר שְׁהוּא מִתְחִיל רַק 9
17 מִדְּרַגָּה מְסוּיֵמֶת וְאֵינֶךָ וְלֹא לְמַעַלָּה 10
18 מִזֶּה. הִינֵנו, שְׁעֵנָן הַחֲשֵׁף יֵשׁ 11
19 לוֹ נְתִינַת מְקוֹם רַק בְּאוֹר 12
20 שְׁלֵהָאִיר אֶת הָעוֹלָמוֹת, וְלֹא 13
21 בְּעֵצֶם הָאוֹר שֶׁמִּלְתְּחִילָה אֵין 14
22 נְתִינַת מְקוֹם לַחוֹשֵׁךְ וְהַעֲלֵם. וְנִאֲמַר 15
23 קֵץ שֵׁם לַחֲשֵׁף (דְּזֶה שֵׁיִשׁ קֵץ 16
24 לַחֲשֵׁף הוּא מְפִנֵי שֵׁשׁ לוֹ 17
25 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קֵץ, אֲבָל מְצַד- 18
26 עֲצֻמו אֵין לוֹ קֵץ). כִּי זֶה 19
27 שְׁהַחֲשֵׁף אֵין לוֹ נְתִינַת מְקוֹם 20
28 בְּעֵצֶם הָאוֹר שְׁאִינוּ בְּגֵדֵי 21
29 עוֹלָמוֹת, אֵין זֶה שֵׁף לְעוֹלָם 22
30 וְהֵאֲרָה מִמְּקוֹר זֶה לֹא פּוֹעֵלֶת שִׁנוּי 23
31 בְּעוֹלָם. וְכִיּוֹן שְׁמַצַּד הַגֵּדֵר 24
32 דְּ'עוֹלָם' אֵין לוֹ לַחוֹשֵׁךְ קֵץ 25
33 בְּרֵאשׁו (כִּיּוֹן שֵׁיִשׁ לוֹ נְתִינַת 26
34 מְקוֹם בְּכָל הַדְּרָגוֹת הַשֵּׁיִכִים 27
35 לְעוֹלָמוֹת), הִרִי גַם הַקֵּץ 28
36 שְׁבִסּוֹפוֹ, מֵה שְׁלֵעֲתִיד-לְבֹא 29
37 יִתְבַטֵּל הַחֲשֵׁף, לֹא יְהִי חֶס-

וְשֵׁלּוֹם בְּגֵדֵי הָעוֹלָם וְאִם כֵּן כִּיצַד הָעוֹלָם מֵהַגְּלוֹת? 38
וְלִכֵּן קֵץ שֵׁם הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לַחֲשֵׁף, קֵץ בְּרֵאשׁו, וְכִיכּוֹל עֵשָׂה 39
'חוֹשֵׁךְ' וּגְבוּל בְּמִדְרַגָּה שְׁאֵין לַחוֹשֵׁךְ שׁוֹם נְתִינַת מְקוֹם שְׁהָאוֹר שְׁאִינו 40
בְּגֵדֵי עוֹלָמוֹת, שֵׁשׁ אֵין נְתִינַת מְקוֹם לַחֲשֵׁף, גַם הוּא יְהִיָּה 41
שֵׁף לְעוֹלָם 45 (וְהָאוֹר שֶׁכֵּן שִׁיךְ 42
לְעוֹלָם יְבוֹא מִמֵּנו, מֵהָאוֹר שְׁלִמְעֵלָה 43
מִשִּׁיכּוֹת לְעוֹלָם). וְעַל-יְדֵי-זֶה גַם 44
הַקֵּץ שְׁבִסּוֹפוֹ, בִּיטוֹל הַחֲשֵׁף 45
שְׁיִהְיֶה בְּגֵאוּלָּה הָעֲתִידָה, 46
יְהִיָּה פְּעוֹלָם בְּפִנְיֵמִיתוֹ בְּאוֹפֵן 47
שֶׁהַחוֹשֵׁךְ עֲצֻמו יִתְפַּךְ לְאוֹר וְהָעוֹלָם 48
עֲצֻמו יִיצֵא מִגְּלוֹת לְגֵאוּלָּה. דְּהֵגַם 49
שְׁבִיטוֹל הַחֲשֵׁף שְׁיִהְיֶה 50
לְעֲתִיד-לְבֹא הוּא עַל-יְדֵי 51
שְׁיִהְיֶה אֲז גִּילּוּי אֹר חֲדָשׁ 52
שֶׁטֶרֶם הָאִיר בְּעוֹלָם וְהוּא אֹר 53
שְׁלִמְעֵלָה מִשִּׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת, 54
מִפְּלִ-מְקוֹם יְהִיָּה הָעוֹלָם פְּלִי 55
רְאוּי גַם לְאוֹר זֶה שֶׁאֵף הוּא יִקְלֵט 56
בּוּ בְּפִנְיֵמִיתוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה 57
תּוֹשְׁלֵם הַפְּנוּנָה וְהַמְטֵרָה שֶׁל כֹּל 58
הַבְּרִיאָה דְּדִירָה לוֹ יִתְבַּרֵּךְ 59
בְּתַחְתּוֹנִים 46, שֶׁהָעוֹלָמוֹת 60
הַתְּחִתּוֹנִים יְהִיו מְקוֹם רְאוּי לְהִשְׂרָאֵת 61
חִשְׁכִּינָה בְּאוֹפֵן פְּנִימִי שְׁהַתְּחִתּוֹן 62
(מְצַד הַגְּדָרִים שְׁלוֹ עֲצֻמו) 63
יְהִיָּה דִירָה לוֹ יִתְבַּרֵּךְ, לוֹ 64
לְעֲצֻמוֹתוֹ 47 על יְדֵי הָהֵאֲרָה וְהַגִּילּוּי 65
שֶׁל 'עצם האור', כְּמַבּוֹאֵר לְעֵיל 66
בְּאִירֻכּוֹת. 67

44) ראה פירוש הראב"ע לתהלים קיט, צו "קץ בלשונונו, פעם ראש ופעם סוף". וראה המשך תרס"ו ע' כ כמה הוכחות שגם ההתחלה והראש נק' קץ. 45) ועפ"ז יומתק לשון המדרש (הובא בתחילת המאמר), "זמן נתן לעולם, כמה שנים יעשה באפילה" - ולא "זמן נתן לאפילה כמה שנים תהי' בעולם", כלשון הכתוב "קץ שם לחושך" - כי ענין קץ שם לחושך הוא שהקץ דחושך יהי' (גם) מצד העולם. 46) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. 47) ד"ה מי יתנך תקס"ה (סה"מ תקס"ה ח"א ע' תפט. ועם הגהות - באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצז. סה"מ תרס"ב ע' שלה. תרע"ח ע' קצג. המשך תרס"ו ס"ע ג. שם ע' תמה. סה"מ תרצ"ט ע' 84. ובכ"מ.

**בס"ד. משיחות שבת פרשת דברים, שבת חזון, תשעה באב (נדחה),
יום א', עשירי באב (לפני תפלת ערבית*),
ויום ב', י"א באב (לאחרי תפלת ערבית) ה'תנש"א**

- תרגום מאידית -

23 שבחודש זה תבוא נחמת הגאולה ("מנחם"),
24 הנחמה על כל עניני אב, על-ידי שמהפכים את
25 הענינים בלתי-רצויים דהירידה בחודש אב להעליה
26 הכי גדולה ("מנחם"¹⁰) - "שיבוא אריה במזל
27 אריה, ויבנה אריאל" (אשר "על-מנת" כן נעשה
28 הירידה), כנזכר לעיל.
29 ב. בחודש מנחם-אב עצמו הרי זה מודגש יותר
30 ביום תשעה באב, הן מצד כללות היום, וגם מצד
31 קביעותו בשנה זו ביום השבת:
32 אמרו חכמינו ז"ל¹¹ שביום תשעה באב (יום
33 שחרב הבית) "יליד מלכא משיחא". וענין זה חוזר
34 ונפעל מחדש בכל¹² תשעה באב¹³. וכיון שביום
35 הולדתו של אדם "מזלו גובר"¹⁴, נמצא, שבתשעה
36 באב מתגבר מזלו של משיח צדקנו, והוא יום
37 מסוגל לגאולה האמיתית והשלימה.
38 וענין זה נוגע גם להלכה למעשה, כדאיאת
39 בכתבי האריז"ל¹⁵, שאומרים תפילת "נחם"
40 ("פסוקי נחמה") ביום תשעה באב במנחה - "כי
41 אז במנחת תשעה באב נולד המשיח הנקרא¹⁶
42 מנחם"¹⁷.

1 א. ימים אלו - ובפרט בכואנו משבת תשעה
2 באב (נדחה) - מסוגלים ביותר לביאת משיח
3 צדקנו:
4 נוסף על כך שזה עיקר באמונת ישראל ("אני
5 מאמין") ש"אחכה לו בכל יום שיבוא"¹, בפירושו
6 "שיבוא בכל יום" - ובפרט בעת הזאת בכלל,
7 כמדובר לאחרונה כמה וכמה פעמים, שלפי כל
8 סימני הגאולה, "הנה זה (משיח) בא"² תיכף ומיד
9 ממש (ומה שעדיין לא בא, אינו מובן כלל) - הרי
10 זה מודגש יותר בימים דחודש אב, כדאיאת
11 במדרש³: "עלה אריה במזל אריה (חודש החמישי)
12 והחריב את אריאל (בית המקדש) כו' על-מנת
13 שיבוא אריה (זה הקב"ה) במזל אריה (והפכתי
14 אבלם לששון)⁴ ויבנה אריאל". זאת-אומרת
15 שבחודש אב יבנה בית המקדש השלישי, "מקדש
16 אדני כוננו ידיך"⁵, ויתירה מזה: זוהי הכוונה
17 והתנאי, ש"על-מנת" כן אירע חורבן בית-המקדש
18 בחודש זה.⁶
19 וכמודגש גם בשמו של החודש (כפי שנקרא
20 על-פי "מנהג ישראל (אשר) תורה היא"⁷) - "מנחם
21 אב"⁸, שלפני "אב" (לפני שם החודש בתורה⁹)
22 מקדימים "מנחם" - נחמת הגאולה, המורה

(10) שזהו גם שמו של משיח, כדלקמן בפנים.
(11) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא. וראה במדב"ר
פ"ג, ה (בסופו).
(12) כידוע בנוגע לכל עניני קדושה, שביום השנה חוזרים
וניעורים הענינים כפי שהיו בפעם הראשונה ביום זה, ואדרבה:
בכל שנה - באופן נעלה יותר. וכידוע פירוש האריז"ל ב"הימים
האלה נזכרים ונעשים" (רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם, הובא ונת' בס'
לב דוד להחיד"א פכ"ט. וראה משנה גיטין ספ"ג. וראה גם
מחצית השקל לשר"ע אר"ח סתס"ח ס"ו).
(13) ראה סד"ה אל תצר את מואב לאדמו"ר האמצעי (מאמרי
אדהאמ"צ דברים ח"א ע' קב). וראה יפה ענף (השלם) לאיכ"ר
שם.
(14) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע לפני משה שם.
(15) שער הכוונות ענין ט"ב בסופו, הובא בברכ"י אר"ח
סתקנ"ט אות ז.
(16) ירושלמי ברכות ואיכ"ר שם. וכ"ה בסנהדרין צח, ב.
(17) וזהו גם הטעם שאומרים ברכת הלבנה במוצאי ת"ב "כי
בט' באב נולד משיח" (פע"ח שכ"ג - כוונת ט"ב ובין המצרים
בסופו. משנת חסידים סוף מס' תמוז ואב).

(* בשעה 8:35 בערב נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לבית-
הכנסת ואמר שיחה. ואחר-כך נתן לכל אחד ואחד שטר של דולר
על-מנת לתת אותו (או חילופו) לצדקה ובהוספה מדיליה.
ואחר-כך התפללו תפילת ערבית. ולאחרי התפילה התחיל כ"ק
אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון הקפות דאביו ז"ל. המו"ל.
(1) עיקר הי"ב מהי"ג עיקרים - בנוסח "אני מאמין" שנרפס
בכמה סידורים. וראה פיה"מ להרמב"ם סנהדרין, פרק חלק.
(2) שה"ש ב, ח. ובשהש"ר עה"פ.
(3) יל"ש ירמ"י רמז רנט.
(4) ירמ"י לא, יב.
(5) בשלח טו, יז.
(6) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 10 ואילך.
(7) תורה נפסל - מנחות כ, ב. ובכ"מ - נסמן בלקו"ש חכ"ב
ע' 56 הערה 2.
(8) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 214. וש"נ.
(9) משנה תענית פ"ד מ"ה"ו. תרגום שני למג"א ג, ז. תיב"ע
שלח יג, כה. ועוד.

לומר, ששבת תדחה חס־שלוש את הענין הנעלה 32
שבכני ישראל של לידת משיח צדקנו בתשעה באב. 33
אלא אדרבה: שבת דוחה את כל הענינים הבלתי- 34
רצויים דבני ישראל (צום ועינוי) וענינים של היפך 35
הגאולה, והוא מגלה יותר ומחזק ביתר שאת וביתר 36
עוז את עניני הגאולה בתשעה באב, הענין דלידת 37
המשיח ביום זה. 38

ובפרט ששבת זה (תשעה באב) הוא 'שבת חזון', 39
חזון מלשון מחזה: בשבת זה "מראין לכל אחד 40
ואחד מישראל המקדש דלעתיד מרחוק" (כידוע 41
ה'תורה' בזה²⁷), ובפרט שמבארים זאת במשל 42
מלבוש ובגד ("מאב שיש לו בן יקר, ועשה לו 43
מלבוש יקר וכו'", אף-על-פי שהנמשל קאי אודות 44
בית המקדש), שמורה גילוי המקדש נמשך יותר 45
בגלוי בבחינת לבוש²⁸ (מקיף הקרוב), שקרוב יותר 46
לאדם (ממקיף הרחוק דבית)²⁹, על-דרך הענין 47
דבגדי כהונה (במקדש) - מובן איפוא (במכל-שכן 48
מכל שבת), שהגילוי של מושיען של ישראל ביום 49
זה, הוא ביתר שאת וביתר עוז. וכמודגש גם בסיום 50
הפטרת 'שבת חזון': "ציון במשפט תפדה ושביה 51
בצדקה"³⁰. 52

ג. העילוי הנ"ל דשבת תשעה באב, מודגש יותר 53
בענין האכילה ושתייה שביום זה, כאשר ישנה 54
המצוה של עונג שבת, "לענגו בעונג אכילה 55
ושתייה"³¹, "דגים גדולים" . . . בשר ויין³², עד 56
שאפילו בנוגע לסעודה השלישית (בתשעה באב 57
שחל בשבת), סעודה המפסקת - הדין הוא³³ 58
ש"אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת, ומעלה 59
על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו". 60

(27) מהרה"ח ר' הלל מפאריטש בשם הרב מבארדיטשוב
נבג"ם - נעתקה באוה"ת נ"ך ע' א'צו בשוה"ג - על רשימת הצ"צ
שם "ומחזון תחזינה עינינו". נתבאר בלקו"ש ח"ט ע' 24 ואילך.
חכ"ט ע' 18 ואילך. שיחת ש"פ דברים תשמ"ז. לקו"ש חל"ט
שבת חזון תנש"א.

(28) ולהעיר מהנהגת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בתשעה
באב, שהי' לובש הטלית - בבוקר - ופושטו כו' (שיחת כ"ק מו"ח
אדמו"ר - ספר המנהגים חב"ד ע' 47), והרי הטלית הוא לבוש
שמעוטף בו ראשו ורובו. ואולי יש לקשר זה עם הגילוי דמשיח
(וביהמ"ק השלישי) בתשעה באב גם בבחי' לבוש (מקיף הקרוב),
ע"ד בגדי כהונה, ככפנים.

(29) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ט שם.

(30) ישע"י א, כז.

(31) שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"א.

(32) שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

(33) שו"ע או"ח סתקנ"ב ס"י.

ויש לומר, שכאשר תשעה באב חל בשבת 1
(כבקיעות שנה זו), והתענית (ואמירת "נחם") 2
נדחת ליום א', אזי נדחים רק הענינים בלתי- 3
רצויים - ענין הצום ודיני עינוי ואבילות כו', אבל 4
הענינים החיוביים ורצויים - שביום זה נולד 5
מושיען של ישראל - אינם נדחים, ואפילו לא 6
נחלשים חס־שלוש על-ידי השבת. ואדרבה: 7
הענינים הטובים ישנם יותר בגלוי ובתוקף ביום 8
השבת¹⁸. 9

והטעם לזה - יש לומר: כיון שכל עניני העולם 10
- כולל גם הענינים הכי נעלים בסדר השתלשלות 11
(כמו המלאכים, ואפילו עשר ספירות כו') - נבראו 12
"בשביל ישראל" (ו"בשביל התורה")¹⁹, 13
[ו"מחשבתן של ישראל" "קדמה לתורה"²⁰ (התורה 14
ניתנה בשביל בני ישראל, שנאמר צו את בני 15
ישראל, דבר אל בני ישראל)]²¹ - לא תיתכן אף 16
מציאות בעולם, כולל קביעות בזמן (התלוי במהלך 17
השמש והלבנה והמזלות)²² שנברא בשביל ישראל, 18
אשר יפריע או יחליש חס־שלוש ההמשכה וגילוי 19
דקדושה בבני ישראל, כולל ועל-אחת-כמה-וכמה 20
ענין כה עיקרי בבני ישראל, כמו לידת והתגברות 21
מזלו של משיח (בתשעה באב). 22

ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות יום 23
השבת (קביעת תשעה באב בשבת): כיון שבני 24
ישראל הם "בן זוגך"²³ של שבת [הן שבת והן בני 25
ישראל, הם נבדלים ולמעלה מעניני העולם]²⁴ (שאר 26
ימי השבוע, שלכל אחד מהם ישנו "בן זוג")²⁵. 27
ושבת קשור עם הגילוי דהגאולה, כמודגש בשירי 28
של יום, "מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר 29
לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי 30
העולמים"²⁵ (וכל שבת הוא מעין זה²⁶) - אי אפשר 31

(18) ראה גם לקו"ש חל"ט (שבת חזון) תנש"א, ס"א.

(19) פירש"י בראשית א, א.

(20) ב"ר פ"א, ד.

(21) ראה תרבא"ר פ"ד.

(22) השייכים להנהגת העולם ואוה"ע, ולא לישראל, כמ"ש
(ירמי' יו"ד, ב) "אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל
תחתו כי יחתו הגוים מהמהם", ואמחזול" אין מזל לישראל" (שבת
קנו, א. נדרים לב, א).

(23) ב"ר פ"א, ח.

(24) כמאחז"ל ששבת "מיקדשא וקיימא" (ביצה יז, א), "קדש

מלה בגרמי" (זח"צ ג, ב).

(25) תמיד בסופה.

(26) ראה המשך תרס"ו ע' תקמב. המשך תער"ב ח"ב ע'

א'קכו. ועוד.

לוינתן ושור הבר ושתית יין המשומר⁴² (סעודה³⁴
 גשמית⁴³), ועל-אחת-כמה-וכמה הסעודה³⁵
 השלישית (הסעודה המפסקת) של שבת תשעה באב,³⁶
 כאשר "נולד המשיח"⁴⁴.³⁷
 ד. ויש לומר יתירה מזו: כאשר תשעה באב חל
 בשבת, והתענית נדחית לעשירי, אזי ישנו מעין
 המעלה דתשיעי ועשירי בתשרי (ערב יום הכיפורים
 ויום הכיפורים) - כדברי חכמינו ז"ל⁴⁵ - "כל
 האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב כאילו
 התענה תשיעי ועשירי".⁴⁶
 ובהקדים השייכות דתשעה באב עם יום
 הכיפורים:
 ימי⁴⁶ הצומות - שכולם מדברי קבלה ומדרבנן
 - יש להם שייכות, הם 'מעין' ונמשכים מהצום
 דיום הכיפורים שהוא מן התורה. כידוע שכל
 מצוות דרבנן הם "כעין דאורייתא"⁴⁷, עד שהן
 "יוצאות ונמשכות ממצוות התורה" (דוגמתן)⁴⁸.
 מבין ד' הצומות גופא, הרי תשעה באב הכי
 דומה ליום הכיפורים - "אין בין תשעה באב ליום
 הכיפורים כו"⁴⁹, "תשעה באב לילו כיומו לכל
 דבר כו' ובין השמשות שלו אסור כיום
 הכיפורים"⁵⁰.
 ובפרט על-פי דברי חכמינו ז"ל⁵¹, שמשווים
 ה'יום טוב' דט"ו באב - שבא כתיקון על הדברים

1 מזה מוכן, שביום תענית שחל בשבת, ישנה לא
 2 רק שלילת העינוי שבהעדר אכילה ושתיה, אלא גם
 3 ובעיקר - השמחה ותנוג שישנם באכילת בשר שמן
 4 ושתית יין ישן נויש לומר, שביום תענית שחל
 5 בשבת, צריכים להוסיף בזה יותר מבשאר שבתות
 6 השנה, כדי לשלול את הקסלקא-דעתא של יום
 7 התענית³⁴.
 8 והביאור בזה הוא - כמדובר כמה פעמים³⁵ -
 9 שתענית בפנימיותו הוא ענין טוב - "יום רצון
 10 לה"³⁶. והכוונה הפנימית שבתעניות היא -
 11 שיתגלה ענינם הטוב, יהפכו ימים אלו "להיות
 12 ימים טובים וימי ששון ושמחה"³⁷, כפי שיתגלה
 13 בגאולה האמיתית והשלימה. והענין הפנימי
 14 דהתענית מודגש בגלוי כאשר התענית חל להיות
 15 ביום השבת - שאז נדחה ענין הצום, אך לא ענינו
 16 הטוב ("יום רצון לה"), ואדרבה: היות שכל שבת
 17 הוא יום רצון³⁸, "חמדת ימים אותו קראת"³⁹,
 18 ומצוה לענגו כו', וזהו יום הקשור עם הגאולה
 19 (כנ"ל) - הרי אז ה"עת רצון" דהתענית הוא ביתר
 20 שאת וביתר עוז, ואזי התענית הוא כ"יום טוב ויום
 21 ששון ושמחה"³⁷, מעין ודוגמת כפי שיהיה בימות
 22 המשיח, ועד שדחיית התענית על-ידי השבת נותנת
 23 הכח לדחותה לגמרי (בימות המשיח), כפי
 24 שמודגש במיוחד בתשעה באב שחל להיות בשבת,
 25 "ודחינהו לאחר השבת, ואמר רבי הואיל ונדחה
 26 ידחה"⁴⁰.

27 ויש לומר, שענין זה ישנו בהדגשה יתירה
 28 בסעודת תשעה באב שחל בשבת - שכן בתשעה
 29 באב ישנו הגילוי דלידת המשיח (כנ"ל), ובפרט
 30 לאחר חצות היום, בזמן תפילת מנחה (כש"נולד
 31 המשיח"), ובפרט בסעודה המפסקת - הסעודה
 32 השלישית של השבת, כי הסעודה השלישית בכל
 33 שבת קשורה⁴¹ עם הסעודה דלעתיד-לבוא, סעודת

(42) ראה ברכות לד, ב. פסחים קיט, ב. ב"ב עה, א. ויק"ר
 פ"ג, ג. ועוד.
 (43) ראה לקו"ת ר"פ שמיני. תו"ח תולדות יב, ד ואילך. ספר
 הליקוטים-דא"ח להצ"צ ערך לע"ל ע' תרמו ואילך. וש"נ. ועוד.
 (44) ועפ"ז יש לומר בדיוק הלשון (דלעיל בפנים) בנוגע
 אכילת סעודה המפסקת "אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו",
 "כסעודת" (בכ"ף הדמיון) דייקא, כי סעודה דלעת"ל היא שלא
 בערך לסעודת שלמה בעת מלכותו.
 (45) יומא פא, ב. וש"נ.
 (46) בהבא להלן, ראה בארוכה שיחת צום גדלי' שנה זו ס"ב
 ואילך (התוועדיות תנש"א ח"א ע' 33 ואילך).
 (47) פסחים ל, ב. וש"נ.
 (48) אגה"ק סכ"ט: "ז' מצוות דרבנן אינן נחשבות מצות בפני
 עצמן שהרי כבר נאמר לא תוסף (ראה יג, א*), אלא הן יוצאות
 ונמשכות ממצוות התורה וכלולות בהן במספר תרי"ג".
 (49) פסחים נד, ב.
 (50) רמב"ם הל' תעניות פ"ה ה"ז. וראה טושו"ע או"ח סתק"ג.
 (51) תענית כו, ב במשנה.

(34) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1091.
 (35) ראה לקו"ש חלק לג ע' 158 ואילך. שיחת ש"פ בלק, י"ז
 תמוז (נדחה) תשמ"ח (התוועדיות תשמ"ח ח"ד ע' 25 ואילך),
 שנה זו (לעיל ע' 31 ואילך). ועוד.
 (36) ישע"י נח, ה. וראה אגה"ת ספ"ב.
 (37) לשון הרמב"ם סוף הלכות תעניות.
 (38) וכמ"ש במנחת שבת "ואני תפילתי לך ה' עת רצון"
 (תהלים סט, יד. וראה זח"ג קט, א).
 (39) נוסח תפלת עמידה דש"ק.
 (40) מגילה ה, ריש ע"ב. וראה שיחות שבהערה 35.
 (41) ראה ב"ח או"ח סרצ"א ס"ה.

(* וראה לקו"ש חט"ו ע' 138 הערה 8. וש"נ.)

25 דלעתיד" 62 (וקשור גם עם בית-המקדש⁶³).

26 ולהוסיף, שהסיום ד"שבעה דנחמתא" (שבא

27 אחרי תשעה באב) הוא ב'ראש השנה⁶⁴ ("מאחר

28 תשעה באב עד 'ראש השנה"⁶⁵), אשר שלימותו

29 של ראש-השנה הוא – ביום הכיפורים⁶⁶ ('ראש

30 השנה' בבחינת פנימיות⁶⁷). ויום הכיפורים הוא

31 "יום חתונתו זה מתן-תורה" (דלוחות האחרונות)⁶⁸

32 - הסיום של הארבעים יום האחרונים של משה

33 בהר, שהתחילו בראש-חודש אלול, לאחר

34 הארבעים ימים האמצעיים מ"ז תמוז עד ראש-

35 חודש אלול (כולל תשעה באב וט"ו באב)⁶⁹.

36 ועל-פי המדובר לעיל, שבשבת תשעה באב

37 מתגלה הטוב הפנימי וגודל העילוי דתשעה באב

38 ('מעין' דיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה

39 ולמועדים טובים בגאולה האמיתית והשלימה) -

40 נמצא, שבתשעה באב עצמו ישנו על-דרך הגילוי

41 דיום הכיפורים (רק שבזמן הגלות הוא בהעלם

42 באותן השנים שתשעה באב חל להיות בימי החול).

43 ה. על-פי השייכות הנ"ל של תשעה באב עם

44 יום הכיפורים - יש לומר, שזה שכתוב בנוגע ליום

45 הכיפורים אשר "כל האוכל ושותה בתשיעי, מעלה

46 עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי", הנה

47 על-דרך ומעין זה, ישנו בקביעות שנה זו כשתשעה

48 באב חל בשבת, שאז שייך לקיים "האוכל ושותה

49 בתשיעי" (בתשיעי באב) בגלל מצות עונג שבת

50 [ואדרבה, עם הוספה (כנ"ל), ויש לומר על-דרך

51 האכילה ושתיה בתשיעי בתשרי, שצריכה להיות

52 "כפי שיעור ב' ימים ערב יום הכיפורים ויום

53 הכיפורים"⁷⁰], שעל-ידי-זה "מעלה עליו הכתוב" -

1 שאירעו בתשעה באב ("יום⁵² שכלו בו מתי

2 מדבר"⁵³, כאשר תמה הגזירה של מתי מדבר

3 שאירעה בתשעה באב⁵⁴) - עם יום הכיפורים - "לא

4 היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום

5 הכיפורים כו".

6 ובפנימיות הענינים⁵⁵: גודל העילוי דתשעה

7 באב, הזמן דלידת המשיח (שבזמן הגלות הרי זה

8 בהעלם) מתבטא בגלוי בחמשה עשר באב, כאשר

9 "קיימא סיהרא באשלמותא"⁵⁶, אזי נעשה עליה

10 ושלימות בלבנה (ספירת המלכות), בחינת דוד

11 מלכא משיחא (כמו שאומרים ב'קידוש לבנה'),

12 לאחר גודל הירידה וההעלם שבזה בתשעה באב

13 (בזמן הגלות), "על-מנת שיבוא אריה במזל אריה

14 ויבנה אריאל". ומעין גילוי זה ישנו בשבת תשעה

15 באב - כאשר ישנו בגלוי רק הטוב הפנימי (לידת

16 המשיח) בתשעה באב. ולכן (גם) "לא היו ימים

17 טובים לישראל כחמשה עשר באב" - בגלל גודל

18 העליה דט"ו באב, "שאז מאיר מעין גילוי דלעתיד

19 שאין בו הפסק"⁵⁷, הקשור עם בנין בית-המקדש⁵⁸.

20 ולכן משווים את גודל ה'יום טוב' דחמשה עשר

21 באב עם יום הכיפורים - כי ב"אחת בשנה"⁵⁹ דיום

22 הכיפורים - שקשור עם גילוי היחידה⁶⁰ (משיח,

23 בחינת יחידה הכללית⁶¹) - נעשה גם עליית

24 המלכות ב'פנימיות עתיק', "שהוא גם כן מעין

52 שם ל, ב בגמרא.

53 וכן שאר הטעמים בגמרא שם שייכים לתיקון המאורעות

דתשעה באב - ראה לקו"ש חכ"ד ע' 51 ואילך. שיחת ט"ו באב

תשמ"ז ס"ג. ועוד.

54 פירש"י ותוס' תענית שם, סע"ב - מאיכ"ר פתיחתא לג.

55 ראה אוה"ת ואתחנן ע' ב'קצו ואילך. נ"ך ע' א'צרו. ד"ה

נחמו עת"ר (ע' רכא ואילך).

56 שמו"ר פט"ו, כו. זח"א קנ, רע"א.

57 ד"ה נחמו עת"ר (ע' רל). וראה אוה"ת ואתחנן ונ"ך שם.

58 ראה חד"א מהרש"א משנה תענית שם, ש"טעמי שמחתו

(דחמשה עשר באב). תלויים בבנין המקדש.

59 ס"פ תצוה. אחרי טז, ל.

60 ראה תוד"ה עד אחת - מנחות יח, א. וראה עטרת ראש

שער יוהכ"פ פ"ב ואילך. ובארוכה - ברכת ערב יוהכ"פ תשמ"ז.

רש"י.

61 רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד. וראה סה"מ

תרצ"ט ע' 207. ובכ"מ.

62 ד"ה נחמו שם (ע' רלא). וראה אוה"ת שם. המשך תרס"ו

בסופו (ע' תקמו).

63 ראה מפרשי המשנה תענית שם (רע"ב. רש"י על הרי"ף)

ש"יום שמחת לבו זה בנין ביהמ"ק קאי על יוהכ"פ שבו נתחנן

המקדש.

64 ולהעיר מהיש נוהגין שמחמשה עשר באב ואילך מברכים ומאחלים "כתיבה וחתימה טובה" (שהיא גם הגימטריא ד"חמשה עשר באב") - שער ישכר ענין יום תבר מגל דרוש ב. דרכי חיים ושלום סתרפ"ד.

65 רמב"ם סדר תפילות כל השנה בסופו.

66 ולהעיר גם ש"ארי" (המזל דחודש אב) ר"ת "אלול, ראש השנה, יוהכ"פ, הושענא רבה" "שלה" ריש מס' ר"ה (ריג, א). הובא באוה"ת נ"ך ע' תסז. סע"א א'נו. וראה שיחת ט"ו באב תשמ"ז בסופה.

67 לקו"ת ר"ה (נח, א).

68 משנה תענית שם (כו, ב) ובפירש"י.

69 וראה שיחת ט"ו באב שם ס"ו ובהערה 83, ש"ל שבט"ו באב מתחילה ההכנה ד"יום חתונתו זה מתן תורה".

70 פע"ח שער יוהכ"פ פ"א. סידור אדה"ו לאחר סדר

ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד⁷⁸. ויש לומר³⁴
שזה גם מתאים לכך שיום עשירי בחודש קשור עם³⁵
"העשירי יהיה קודש"⁷⁹, קודש מילה בגרמיה.³⁶

ו. ויש להוסיף, שבקביעות שנה זו, כשתשעה³⁷
באב חל בשבת, וגם ההתחלה של "בין המצרים"³⁸
(שבעה עשר בתמוז) חל בשבת (והתענית נדחית)³⁹
- נמצא שההתחלה והסיום ד"תלתא דפורענותא"⁴⁰
אינה עם ענין של פורעניות חס-ושלום, אלא⁴¹
אדרבה - עם יום השבת, "חמדת ימים", ומצוה⁴²
לענגו כו', וכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא" הרי⁴³
מחר גם לא תהיה תענית (ואפילו אם משיח יתעכב⁴⁴
חס-ושלום, הרי זה תענית מחוץ ל"תלתא⁴⁵
דפורענותא" שכבר נסתיימו בשבת).⁴⁶

ויש לומר, שזה מבטא בגלוי גם את התוכן⁴⁷
הפנימי של ה"תלתא דפורענותא" - כפי שהם כנגד⁴⁸
ג' המוחין⁸⁰ [אלא שבזמן הגלות נמצאים ג'⁴⁹
המוחין בהעלם ובהסתלקות⁸¹], כפי שזה יתגלה⁵⁰
בשלימות בגאולה האמיתית והשלימה, כאשר יהיה⁵¹
הכיבוש של כל עשר הארצות - נוסף לשבע⁵²
ארצות, כנגד בירור ז' המדות, גם ג' הארצות דקיני⁵³
קניזי וקדמוני, כנגד ג' המוחין⁸². ואדרבה: כיון⁵⁴
שהגילוי דג' המוחין נעשה לאחרי ההעלם, הרי זה⁵⁵
ביתר שאת וביתר עוז, כיתרון האור מן החושך⁸³.⁵⁶

ויש לקשר זה גם עם פרשיות השבוע של⁵⁷
"שלושת השבועות" - פינחס, מטות-מסעי,⁵⁸
דברים⁸⁴: הצד השווה של ג' הפרשיות הוא, שבהן⁵⁹
מדובר אודות חלוקת הארץ: בפרשת פינחס -⁶⁰

ה'כתוב' (תורה) עצמו פועל בו (בְּאוֹכַל) עליה¹
(מעלה עליו הכתוב), ועליה "כאילו התענה תשיעי²
ועשירי", יש לו המעלה (על-ידי האכילה ושתיה³
בתשיעי) של "התענה" - מעין עולם הבא ש"אינ⁴
בו לא אכילה ולא שתיה"⁷² - "תשיעי ועשירי",⁵
שתי ימים.⁶

יתירה מזו: כיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא",⁷
כולל גם "שיבוא בכל יום", ביום זה ממש (שבת⁸
תשעה באב ה'תנש"א), שאזי התענית תדחה⁹
לגמרי, ותשעה באב יהיה 'יום טוב' גדול - מובן¹⁰
איפוא שה"מעלה עליו הכתוב" (העליה) שנעשה¹¹
על-ידי "האוכל ושותה בתשיעי" (מעשינו¹²
ועבודתנו ב'תשעה באב' הוזה) אינה באמצעות¹³
ה"תענה (תשיעי ועשירי)", שכן יהיו אז אכילה¹⁴
ושתיה גם בעשירי באב⁷³, ובאכילה ושתיה זו¹⁵
תהיה מעלה גדולה ביותר, ובפרט שבפשטות יהיה¹⁶
זה קשור גם עם חנוכת בית-המקדש השלישי,¹⁷
שירד למטה תיכף ומיד ממש⁷⁴, על-דרך - ויתירה¹⁸
מזה - המעלה וזכות של האכילה ושתיה ביום¹⁹
הכיפורים (עשירי בתשרי) בחנוכת בית ראשון⁷⁵
[ובמכל-שכן וקל-וחומר, שכן בימות המשיח²¹
תבטל לגמרי התענית דתשעה באב (מה-שאינ-כן²²
דחיית התענית ביום הכיפורים בחנוכת בית ראשון,²³
היתה רק הוראת שעה)].²⁴

ולהוסיף, שבקביעות שנה זו (כשישנו "האוכל²⁵
ושותה בתשיעי") הרי עשירי באב חל ביום אחד²⁶
בשבוע - שהוא בדוגמת יום אחד הראשון (של²⁷
מעשה בראשית) - כאשר "הקב"ה היה יחיד²⁸
בעולמו"⁷⁶; ואם משיח בא תיכף ומיד ממש, הרי²⁹
למחרת, יום אחד, עשירי באב, תאיר אחדותו³⁰
יתברך בתכלית הגילוי - על-דרך הגילוי ד"אחת³¹
בשנה" דעשירי בתשרי ('יחידה' שקשורה עם³²
'יחיד' שלמעלה⁷⁷) - "והיה ה' למלך על כל הארץ,³³

כפרות. אשל אברהם (להרח"צ כו' מבוטשטש) או"ח ר"ס תרד.
(71) ברכות זי, א.
(72) ראה המשך תרס"ו שם.
(73) ורק "כאילו התענה", שתהי' המעלה ד"עוה"ב אין בו לא
אכילה ולא שתי", ביחד עם המעלה דסעודה לע"ל (ראה תשובות
וביאורים סי"א בסופו בהערה).
(74) ראה רש"י ותוס' סוכה מא, סע"א.
(75) מו"ק ט, א.
(76) פירש"י בראשית א, ה.
(77) ע"ח שער דרושי אבי"ע פ"א. הובא בלקו"ת ראה כה, א.

(78) זכרי' יד, ט.

(79) בחוקתי כז, לב.

(80) דרוש הרה"ח ר' הלל מפאריטש ד"ה איתא בפסיקתא כו'
(י"ל בקופיר). וכנראה מיוסד על דרוש כ"ק אדמו"ר הצ"צ.

(81) והטעם לתלתא דפורענותא - אף שתלתא מורה על חזקה
וקיום (ב"מ קו, ב. וש"ג) ששייך דוקא בקדושה, ולא בענין
הפורעניות - יש לומר א' מהביאורים בזה: כדי שתהי' שלימות
ענין הבחירה, שהרי "זה לעומת זה עשה אלקים" (קהלת ז, יד),
שבכל דבר שבקדושה (כולל ענין של חזקה בשלשה) יש לעומת
זה; והכוונה היא (על מנת) להפוך ה"זה" (דלעומת זה) לקדושה
- וזוונת נעשו לו זכויות, ועד זכויות ממש. וראה גם שיחת ש"פ
(מטו"מ תש"נ (התוועדויות תש"נ ח"ד ע' 75 ואילך).

(82) רד"ה אל תצר את מואב - מאמרי אדהאמי"צ דברים
בתחלתו.

(83) קהלת ב, יג.

(84) בהבא להלן - ראה גם שיחת י"ד תמוז וש"פ פינחס תש"נ

ס"ה (התוועדויות שם ע' 44 ואילך).

באב (במנחה), וכפי שהוא קשור עם העבודה 31
בארץ ישראל - מודגש יותר בפרשה שקורין 32
בתפילת מנחה של שבת תשעה באב (שבת חזון), 33
פרשת ואתחנן: 34

על-פי הכלל שהתורה היא נצחית⁹⁶ ותורה 35
מלשון הוראה⁹⁷, כל הענינים בתורה הם נצחיים 36
לעולם ועד, ונותנים הוראות נצחיות לבני ישראל 37
בכל זמן ובכל מקום - מתעוררת השאלה: מהי 38
ההוראה הנצחית מ"ואתחנן אל ה'", תפילת משה 39
להקב"ה להיכנס לארץ, תפילה ובקשה שלא 40
נתקיימה אז, ובמילא הרי זה לכאורה בגדר ד"מאי 41
דהוה הוה"⁹⁸? 42

והביאור בזה: מובן ופשוט שתפילתו של משה 43
קיימת כל הזמן בתוקף, ובוודאי אף תקויים, 44
במכל-שכן מתפילתו של כל צדיק [ובמכל-שכן 45
מזה ש"צדיק גזור והקב"ה מקיים"⁹⁹], על-אחת- 46
כמה-וכמה תפילתו של משה רבינו (שאפילו מעשה 47
ידיו הם נצחיים¹⁰⁰, על-אחת-כמה-וכמה תפילתו 48
לה), ובפרט שמשה התפלל על זה תקט"ו (כמנין 49
"ואתחנן") תפילות¹⁰¹. 50

אילו זכו, היתה תפילת משה מתקיימת בשעתו, 51
והוא היה מכניס את בני ישראל לארץ ישראל, 52
ובונה את בית המקדש, ואזי היה זה בית נצחי, 53
בגאולה הנצחית - הגאולה השלימה, כמבואר 54
בספרים¹⁰². 55

מפני סיבות שונות, הרי תפילת משה בשעתה 56
לא נתקיימה בפועל בעולם הזה הגשמי (בגלל 57
הגזירה שהיתה אז, שמשה צריך להישאר עם בני 58
דורו במדבר, כדלקמן), אבל להיותה תפילה של 59
משה (ועוד תקט"ו תפילות) בוודאי תקיים, אלא 60
אחר-כך - בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי 61
משיח צדקנו, ש"גואל ראשון (משה) הוא גואל 62
אחרון"¹⁰³, והוא מכניס את כל בני ישראל לארץ 63

1 "לאלה תחלק הארץ בנחלה גו' אך בגורל יחלק את
2 הארץ"⁸⁵; בפרשת מטות - בקשת בני גד וראובן
3 "יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה . מעבר
4 הירדן מזרחה"⁸⁶, ובפרשת מסעי - "זאת הארץ
5 אשר תפול לכם בנחלה גו' אשר תתנחלו אותה
6 בגורל גו"⁸⁷; ובפרשת דברים - בתחילת הפרשה,
7 "פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי ואל כל שכניו
8 וגו' ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר
9 פרת", "ראה נתתי לפניכם את הארץ, בואו ורשו
10 את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם גו"⁸⁸, ובסיום
11 הפרשה, כיבוש ארץ סיחון ועוג, ונתניתה לבני גד
12 ובני ראובן"⁸⁹.

13 ובפרטיות יותר - בג' פרשיות אלה מדובר
14 אודות חלוקת הארץ כולה, לא רק בעבר הירדן
15 מערבה, אלא גם בעבר הירדן מזרחה (נחלת בני גד
16 ובני ראובן), שזה היה ההתחלה של כיבוש וחלוקת
17 ארץ ג' אומות קיני קניזי וקדמוני, "אדום ומואב
18 ועמון"⁹⁰. . (ש)עתידיים להיות ירושה לעתיד"⁹¹.
19 ויש לומר, שמרומזים כאן ג' המוחין שבאים יחד
20 עם ז' המדות (כיבוש ז' ארצות מעבר הירדן
21 מערבה) בג' השבתות של "שלושת השבועות"
22 (כאשר קורין ג' פרשיות אלה בשנה זו) שמהם
23 באים ל"שבע דנחמתא" שלאחרי-זה.

24 ובעבודת האדם, הרי זה מורה על העבודה
25 ד"עֲשֶׂה כאן ארץ ישראל"⁹² - כיבוש וחלוקת חלקו
26 בעולם, ולעשותו "ארץ ישראל", דירה לו יתברך
27 בתחתונים⁹³, ובתכלית השלימות - במחשבה דיבור
28 ומעשה, כהכנה ל"עתידה ארץ ישראל שתתפשט
29 בכל הארצות"⁹⁴, כמדובר לעיל⁹⁵.

30 ז. ויש לומר, שהענין דגילוי המשיח בתשעה

(85) כו, נג. נה.

(86) לב, ה. יט.

(87) לד, ב. טו.

(88) א, דח.

(89) ב, כד ואילך.

(90) ע"ז ש"עמון ומואב טיהרו בסיחון" (גיטין לח, א. וש"נ)

- ראה שיחת ש"פ חוקת תש"נ ס"ז (התועודיות תש"נ ח"ג ע'
402 ואילך).

(91) פירוש"י לך-לך טו, יט.

(92) אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תפה ואילך.

(93) ראה הנחומא נשא טז. בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא
פל"ו. ובכ"מ.

(94) ראה פסיקתא רבתי פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמוז תקג.
ועוד.

(95) שיחת ש"פ פינחס שנה זו (לעיל ע' 51 ואילך).

(96) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(97) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד.

(98) לשון חז"ל - פסחים קח, א. ובכ"מ.

(99) תנחומא וירא יט. וראה שבת נט, ב.

(100) סוטה ט, סע"א.

(101) דב"ר פי"א, י.

(102) מגלה עמוקות אופן קפה (הובא בילקוט ראובני פ'
ואתחנן). אלשיך, אוה"ח ועוד ריש פ' ואתחנן. שערי תשובה

לאדהאמ"צ ח"ב חינוך בתחלתו. אוה"ת ואתחנן ע' סה. צג. ב'רא.
ועוד.

(103) ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. ועוד.

34 - מסתבר לומר, שמשה מסר את נפשו והמשיך
35 לבקש ולהתפלל להיכנס לארץ ישראל [וביחד עם
36 זה כפשוטו, שזה לא יזיק חסו-שלום ליהודי אחר,
37 יהושע בן נון, שהועידו הקב"ה עוד לפני-כן
38 להכניס את בני ישראל לארץ ישראל];

39 ואפילו אם משה יכל לפעול על-ידי תפילתו
40 להיכנס לארץ ישראל (ובוודאי יכל לפעול זאת,
41 במכל-שכן מתפילת כל צדיק כנ"ל) - הרי להיותו
42 רועה ישראל אמיתי, ורבי אמיתי, 'מלמד תורה
43 לישראל' אמיתי - אינו יוצא מהגלות בהשאירו שם
44 את תלמידיו (כפי שהדין הוא, ש'תלמיד שגלה כו'
45 מגלין רבו עמו"¹¹¹), אלא ששלימות הגאולה שלו
46 מתבטאת כאשר ביחד איתו נגאלים כל תלמידיו¹¹²
47 (במכל-שכן מהקצה ההפכי, ש'הרב שגלה, מגלין
48 ישיבתו עמו"¹¹¹). ובמילא מובן, שתפילת משה
49 להיכנס לארץ ישראל כללה בתוכה, שגם בני
50 ישראל שבדורו (דור דעה), דור המדבר, יכנסו
51 איתו לארץ ישראל בגאולה השלימה.

52 ומכאן ישנו גם הלימוד לדורות - בנוגע
53 לאתפשטותא דמשה בכל דור ודור¹¹³, עד משה
54 שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ועל-
55 דרך-זה בנוגע לבחינת משה שישנו בכל יהודי¹¹⁴
56 - שמבלי הבט על התפילות ובקשות שהיו עד
57 עתה, צריכים עוד פעם ושוב להתפלל ולבקש
58 מהקב"ה "עד מתי"¹¹⁵...

59 והדבר בטוח שהתפילה ובקשה מתקיימים,
60 ותיכף ומיד ממש - ובאופן ד'מתנת חנם"
61 ("ואתחנן", "אין חינון בכל מקום אלא לשון מתנת
62 חנם"¹¹⁶), שלא בערך להעבודה - באה הגאולה
63 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, "גואל
64 ראשון הוא גואל אחרון", וכל בני ישראל הולכים
65 לארץ ישראל, בגאולה הנצחית, ויורד למטה בית-
66 המקדש השלישי שעומד מוכן ובנוי למעלה⁷⁴.

67 ט. ענין זה מתחזק יותר בעמדנו עכשיו בבית
68 משולש, בית-הכנסת, בית-המדרש ובית מעשים

1 ישראל, בגאולה שאין אחריה גלות¹⁰⁴, ובבנין
2 בית-המקדש השלישי, בית נצחי¹⁰⁵.

3 ומכל האמור יוצא, שתפילתו של משה קיימת
4 לעולם ופועלת פעולתה, רק לא בזמן ההוא, אלא
5 לאחרי זמן - כשתבוא הגאולה הנצחית, ומשה -
6 גואל ראשון הוא גואל אחרון - מכניס את כל בני
7 ישראל לארץ ישראל.

8 ח. על-פי-זה יובן גם מהי ההוראה הנצחית
9 מהנ"ל בכל הדורות:

10 משה התחיל תפילתו באמרו¹⁰⁶ "אתה החילות
11 להראות את עבדך - פתח להיות עומד
12 ומתפלל"¹⁰⁷, זאת אומרת ש"אף-על-פי שנגזרה
13 גזירה [שמשה לא יכנס לארץ ישראל], אמר לו,
14 ממך למדתי שאמרת לי ועתה הניחה לי, וכי תופס
15 הייתי בך? אלא לפתוח פתח, שבי היה תלוי
16 להתפלל עליהם, כמו כן הייתי סבור לעשות
17 עכשיו"¹⁰⁷, "אתה אין מי שימחה בידך, אם תמחול
18 לי ותבטל גזירתך"¹⁰⁷.

19 שכן, היות שמדובר אודות הכניסה לארץ
20 ישראל והבאת הגאולה שלימה לכל בני ישראל -
21 הנה הגם שידע על הגזירה, המשיך משה לעשות
22 כל התלוי בו להתפלל, ועוד פעם ועוד פעם, עד -
23 להתפלל תקט"ו תפילות [או תפילה שחודרת דרך
24 כל ט"ו הפעמים ת"ק דרגות דסדר השתלשלות, בין
25 רקיע לרקיע מהשבעה רקיעים, ובין רקיע לארץ]¹⁰⁸
26 - שמא זה יפעל שהקב"ה יבטל גזירתו ויתן לו
27 להכניס את בני ישראל לארץ ישראל.

28 יתירה מזה: אפילו לאחר שאמר לו הקב"ה "אל
29 תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה"¹⁰⁹ - הרי ספק גדול
30 אם משה קיבל זאת כביכול, כי הכלל הוא ש"כל
31 מה שיאמר לך בעל-הבית עשה, חוץ מצא"¹¹⁰, הנה
32 אפילו כשהבעל-הבית האמיתי (הקב"ה) מצוה על
33 משה "צא", "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה"

(104) ראה מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב.

(105) זח"א כח, א. ח"ג רכא, א.

(106) ואתחנן ג, כד.

(107) פירש"י שם.

(108) אוה"ת ואתחנן ס"ע קיג, ע"פ תוד"ה ורגלי - חגיגה יג,

א.

(109) ואתחנן ג, כו.

(110) פסחים פו, ב. ועוד.

(111) רמב"ם הל' רוצה ושמירת נפש פ"ז ה"א.

(112) וראה דב"ר פ"ב, ט.

(113) זח"ג רעג, א.

(114) תניא רפמ"ב.

(115) ראה לקו"ש ח"ל ע' 182 ואילך. וש"נ.

(116) פירש"י ר"פ ואתחנן.

28 ומכל האמור מובן - שזמן זה ומקום זה הרי
 29 הם זמן ומקום הכי מסוגלים לביאת משיח צדקנו.
 30 ובפשטות - שיהודי מאמין באמונה שלימה,
 31 שמשיח צדקנו, "מלך מבית דוד הוגה בתורה
 32 ועוסק במצוות כו"¹²⁹, ובתור "משיח ודאי" (על-
 33 ידי-זה ש"עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ
 34 נדחי ישראל"¹³⁰) - נכנס כעת ממש לבית הכנסת,
 35 יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, הוא מוליך
 36 את כולם בתוך כלל ישראל לארץ הקודש,
 37 לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית-המקדש
 38 השלישי,

39 וכאמור - תיכף ומיד ממש, ברגע זה ממש
 40 בשבת תשעה באב ה'תנש"א, כך שעשירי במנחם-
 41 אב - עשירי יהיה קודש - נעשה קודש, נהפך ליום
 42 טוב ולששון ולשמחה,

43 ועל-אחת-כמה-וכמה אחד-עשר במנחם-אב,
 44 שקשור עם "אחד עשר יום מחורב" (שכפרשנתנו¹³¹),
 45 בחינת אחד-עשר דמתן-תורה
 46 בהר סיני (חורב), הגילוי דבחינת כתר (עד פנימיות
 47 הכתר)¹³², כפי שהתורה היא בשורשה למעלה
 48 מעלה, למעלה מהעשר ספירות, וביחד עם זה
 49 נמשך מזה בכל העשר ספירות (כך שישנו כבר
 50 "מהלך" מ"אחד עשר יום"), ובעבודת האדם -
 51 הענין דברכת התורה ("אשר נתן לנו את תורתו",
 52 תורתו של הקב"ה, "חמדה גנוזה"¹³³, עד כפי
 53 שאורייתא וקודשא-בריך-הוא כולא חד¹³⁴), שבא
 54 ונמשך אחר-כך בפרטי עניני התורה שיהודי לומד
 55 (עם עשר כחות נפשו). ועל-דרך-זה ישנו הגילוי
 56 ביום אחד-עשר בכל חודש¹³⁵, ועל-אחת-כמה-
 57 וכמה בחודש מנחם-אב - שקשור עם הגאולה
 58 (כנ"ל), ועם הגילוי ד"תורה חדשה מאתי תצא"¹³⁶
 59 - שלימות הגילוי ד"אחד עשר יום מחורב", בחינת
 60 "אחד עשר" שבתורה חדשה "מאתי", עצמותו

1 טובים וגמילות-חסדים, ובמיוחד - מכ"ק מו"ח
 2 אדמו"ר נשיא דורנו, משה שבדורנו - שזה 'מעין'
 3 והכנה לבית-המקדש השלישי, שאף הוא בית
 4 משולש¹¹⁷: בתי בית תפילה¹¹⁸, בית תורה (מקום
 5 סנהדרין ליד לשכת הגזית¹¹⁹), ובית גמילות-חסדים
 6 (שנמשך על-ידי) הקרבת הקרבנות¹²⁰.

7 ובבית המשולש גופא, נמצאים כעת
 8 בהתועדות יחדיו עם כמה עשירות מישראל,
 9 "ברוב עם הדרת מלך"¹²¹, אשר נוסף לזה שכל
 10 יהודי הוא 'בעל-הבית' על כל המציאות, ועל-
 11 אחת-כמה-וכמה על מציאותו הפרטית ועבודתו
 12 הפרטית ד"אדם כי יקריב - מכם קרבן לה"¹²²,
 13 "מכם" דוקא¹²³, ועל-ידי-זה הרי הוא מקריב גם
 14 את כל עניני העולם (דומם-צומח-חי-מדבר)¹²⁴
 15 שכלולים בו¹²⁵ (ובקרבן¹²⁶) - הרי זה ביתר שאת
 16 וביתר עוז כאשר מתבטא הדבר באמצעות כמה
 17 וכמה עשירות מישראל, שנמצאים באחדות, אשר
 18 האהבה ואחדות בין בני ישראל מבטלת את סיבת
 19 הגלות¹²⁷, ובמילא - מתבטל המסוכב (גלות),
 20 ותיכף ומיד ממש באה הגאולה.

21 ובפרט שנוסף לכך הרי זה זמן זכאי - שבת
 22 תשעה באב בזמן תפילת מנחה, כשנעשית
 23 התגברות חדשה ד(לידת ו)מזל משיח צדקנו, ונוסף
 24 לזה - בשנת ה'תשנ"א, ר"ת ה' תהיה שנת נפלאות
 25 אראנו, עד להנפלאות של הגאולה האמיתית
 26 והשלימה (שעליהם נאמר "כימי צאתך מארץ
 27 מצרים אראנו נפלאות"¹²⁸).

117 נוסף על זה שביהמ"ק השלישי כולל בתוכו גם בית ראשון ובית שני, "אלה פקודי המשכן משכן", הב' מקדשות שנתמשכנו בשני חורבנין (פירש"י ר"פ פקודי) ויוחזרו לע"ל (כפשטות ענין המשכון).

118 ישע"י נו, ז.
 119 ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. מכילתא ס"פ יתרו. פירש"י ר"פ משפטים. מדות פ"ה מ"ד. סנהדרין פו, ב (במשנה). רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד ה"ב.

120 ראה בארוכה מכתב בין עשירי בשבט וט"ו בשבט תשמ"ז (התוועדות תשמ"ז ח"ב ע' 414 ואילך). שיחת ש"פ תרומה תשמ"ז. וש"נ.

121 משלי יד, כח.
 122 ויקרא א, ב.

123 ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. "היום יום" כ אדר שני.
 124 ראה תניא פל"ד (מג, ב).

125 ראה תניא פל"ח.
 126 ראה טעמי המצוות (להאריז"ל) ר"פ ויקרא. ובכ"מ.

127 יומא ט, ב.
 128 מיכה ז, טו.

129 רמב"ם הל' מלכים פ"ד ה"ד.

130 רמב"ם שם.

131 א, ב.

132 ראה יהל אור ע' מח. אוה"ת פרשתנו ע' יט. סה"מ

עטר"ת ע' תקפו. ועוד.

133 שבת פח, ב.

134 זהר הובא בתניא פ"ד, רפכ"ג. וראה זהר ח"א כד, א.

ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ד (סד, א). ועוד.

135 ראה גם התוועדות תשמ"ט ח"ג ע' 6 ואילך.

136 ישע"י נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

בגאולה¹⁴⁶, הרי־זה על־ידי "תלמודו בידו" בזמן
 33 הזה, שרובו קשור עם זמן ומקום הגלות, ועל־ידי־
 34 זה "לוקחים" התורה בגן־עדן ולעתיד־לבוא (אף־
 35 על־פי שגן־עדן ועל־אחת־כמה־וכמה גאולה – הרי
 36 הם היפך הגלות). ועל־דרך־זה בנוגע לכללות
 37 העבודה בזמן הזה, אשר "תכלית השלימות הזה
 38 של ימות המשיח ותחיית המתים כו' תלוי במעשינו
 39 ועבודתנו כל זמן משך הגלות"¹⁴⁷, עד ש"גאולה"
 40 נעשית דוקא על־ידי העבודה לגלות את האל־ף
 41 דאלופו של עולם ב"גולה" (גלות), גאולה¹⁴⁸.
 42 ובנוגע לפועל - החלטות טובות בקשר עם
 43 ימים אלו:
 44 בהתאם לסיום דהפטרט 'שבת חזון' "ציון
 45 במשפט תפדה ושביה בצדקה"³⁰ - ש"משפט" קאי
 46 על תורה¹⁴⁹, ו"צדקה" קאי על כללות כל המצוות
 47 אשר נכללות במצות צדקה¹⁵⁰ - שיוסיפו בימים
 48 אלו בלימוד התורה וקיום המצוות, ובמיוחד מצות
 49 צדקה, החל ביום שבת זה (באופן המותר), ועל־
 50 אחת־כמה־וכמה במוצאי שבת וביום ראשון¹⁵¹
 51 ובמוצאי יום ראשון, ובימים שלאחר־יזה.
 52 וב"משפט" (תורה) עצמו - הרי בהמשך לזה
 53 שדובר בהתוועדויות שלפני־זה, כאן המקום לעורר
 54 עוד פעם מחדש, שאם חס־ושלום משיח יתעכב,
 55 להמשיך, ובחיות חדשה והתחזקות (בכל יום יהיו
 56 בעיניך חדשים¹⁵²), לערוך 'סיומים' במסכתות
 57 הש"ס ("משפט") ב"תשעת הימים", כולל - ביום
 58 שבת־קודש הזה (ולקשר ה'סיום' בשבת עם
 59 סעודה), ולאחר־יזה - גם במוצאי־שבת וביום
 60 ראשון עשירי באב (באופן המותר), ועל־אחת־
 61 כמה־וכמה במוצאי יום ראשון,
 62 והיות שהימים שלאחר־יזה - עד חמשה עשר
 63

1 יתברך, ובאופן של "תצא", המשכה בכל הדרגות
 2 שלמטה מזה.
 3 ועל־אחת־כמה־וכמה שישנה הגאולה בימים
 4 שלאחר־יזה, יום שני - כפליים דויהי ערב ויהי
 5 בוקר, יום שלישי שהוכפל בו כי טוב¹³⁷, כפליים
 6 לתושיה¹³⁸ (שתורה נקראת תושיה¹³⁹), שכפל קשור
 7 עם גאולה¹⁴⁰, ויום רביעי (בן זוגו דיום ראשון),
 8 ויום חמישי (בן זוגו דיום שני), ויום ששי (בן זוגו
 9 דיום שלישי),
 10 ועל־אחת־כמה־וכמה יום הששי הזה - חמשה
 11 עשר באב, כשקיימא סיהרא באשלמותא דכל חודש
 12 אב, וישראל דומין ומונין ללבנה¹⁴¹, והם עתידים
 13 להתחדש כמותה¹⁴².
 14 י. הגם ש"אני מאמין" ש"הנה זה (משיח) בא"
 15 ביום זה ממש (כנ"ל) - התורה מורה ליהודי,
 16 שעליו תמיד לעשות עבודתו כדבעי ובשלימות לפי
 17 מצבו בהווה, כולל - עשיית הכנות מתאימות,
 18 והכנה רבתי¹⁴³, לעניני הקדושה שעליו לעשות
 19 מחר ומחרתיים ולאחר זמן.
 20 וכרגיל בהתוועדויות אלו וכיצא בזה, לקבל
 21 החלטות טובות להוסיף בכל עניני תורה ומצוות,
 22 ובהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה,
 23 ונהוג להקדים ולהוסיף (לפני קבלת ההחלטות) -
 24 "אם חס־ושלום משיח יתעכב", כי "אחכה לו"
 25 שיבוא ביום זה ממש (כנ"ל), במילא מבהירים
 26 בזאת שההחלטות הטובות (בשייכות עם העבודה
 27 בזמן הגלות) הן "אם חס־ושלום משיח יתעכב".
 28 ובאמת, גם לאחר ביאת המשיח, ישאר ויהיה
 29 המשך מהתורה והעבודה (והחלטות טובות) בזמן
 30 הגלות, כידוע הביאור¹⁴⁴ במאמר חכמינו ז"ל¹⁴⁵
 31 "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", שההכנה
 32 והכלי לגילויים והעבודה בגן־עדן ועל־דרך־יזה

(146) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 בהערה.
 (147) תניא רפ"ז.
 (148) ראה שיחת ש"פ אהו"ק וש"פ אמור שנה זו (התוועדויות
 תנש"א ח"ג ע' 177 ואילך; ע' 217 ואילך).
 (149) לקו"ת ר"פ דברים.
 (150) ראה ב"ב ט, ב. תניא פל"ז (מח, ב).
 (151) להעיר שכ"ק אדמו"ר שליט"א נתן שטרות של דולר
 על־מנת לחלקן לצדקה - במוצאי שבת, ליל עשירי באב, לאחרי
 אמירת איכה. וכן בעשירי באב לאחרי תפילת מנחה, ופעם
 שלישית - לאחרי השיחה לפני תפילת ערבית. המו"ל.
 (152) פירש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

(137) פירש"י בראשית א, ז.
 (138) איוב יא, ו. שמו"ר רפמ"ו.
 (139) סנהדרין כו, ב. וראה אגה"ק סכ"ב.
 (140) ראה יל"ש ר"פ לך. אוה"ת לך תעוד, א. ד"ה לך־לך
 תרכ"ז. תר"ל. ועוד.
 (141) סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. ועוד.
 (142) נוסח ברכות קידוש לבנה.
 (143) ראה ביצה ד, ב. ובכ"מ. וראה אנציקלופד' תלמודית
 ערך הזמנה (א) ס"ג. וש"ג.
 (144) ראה לקו"ת ואתחנן ו, ג. שה"ש כב, ד. ובכ"מ.
 (145) פסחים נ, א. קה"ר פ"ט, ת.

38 ישראל (אתם קרויין אדם¹⁵⁶, שנברא ביום הששי,
39 כנגד) אלף הששי¹⁵⁷, ערב והכנה ל"יום שכולו
40 שבת ומנוחה לחיי העולמים", עד באופן של
41 "מתנת חנם" (גילוי שלא בערך), על-דרך כפי שזה
42 נפעל על-ידי "ואתחנן אל ה'".

43 ובפרט בעמדנו באלף הששי עצמו, לאחרי
44 "חצות" האלף, לאחרי שנת ה'ת"ק¹⁵⁸, ולאחרי
45 הקיצים השונים שכבר חלפו, בשנת תר"ח¹⁵⁹ ושנת
46 תרס"ו¹⁶⁰, עד - ההכרזה של נשיא דורנו "לאלתר
47 לתשובה לאלתר לגאולה" (בשנות תש"א -
48 תש"ג)¹⁶¹, אשר בשנים אלו ניתוסף יותר ויותר
49 בגילוי פנימיות התורה. ובהמשך השנים ניתוסף
50 בזה עוד ועוד, עד - הפצת המעיינות חוצה בכל
51 קצוי תבל, אפילו בפניה נדחת בעולם, ולא רק
52 שהגיעו לשם התוצאות דהפצת המעיינות חוצה,
53 אלא גם המעיינות דפנימיות התורה בעצמם.

54 יג. ויהי-רצון, שעוד קודם חמשה עשר באב,
55 ועוד לפני הימים שלפניו, עד תיכף ומיד ממש -
56 תבוא כבר הגאולה, ואזי נחגוג את השמחה הכי
57 גדולה, שמחה שלמעלה מכל מדידה והגבלה -
58 השמחה על זה שבאה הגאולה האמיתית והשלימה
59 על-ידי משיח צדקנו,

60 ויביאו על זה 'קרבן תודה' על היציאה מ'בית-
61 האסורים' הכללי דהגלות (במכל-שכן מזה שיחיד
62 מחוייב ב'קרבן תודה' על שהוא - יחיד - יוצא
63 מ'בית-האסורים' הפרטי שלו), "יודו לה' חסדו
64 ונפלאותיו לבני אדם"¹⁶² (כפי שאומרים לפני
65 מנחה ביום הששי, בערב שבת), ההודאה על כל
66 ארבעת העינים, שכולם קשורים עם גלות -
67 כמבואר בדרושי הגאולה דכ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶³
68 [ויש לומר שבזה התחיל ה"לאלתר לגאולה"].

1 באב - הם המשך לתשעה באב - הרי אם משיח
2 יתעכב חס-ושלום בימים הבאים - מציעים,
3 שימשיכו בעריכת 'סיומים' גם בימים שלאחרי-זה,
4 עד חמשה עשר באב, ועד בכלל. ולקשר ה'סיום'
5 ("משפט") גם עם נתינה לצדקה. ובמקום
6 המתאים - לקשר גם את ה'סיום' - "יומא טבא
7 לרבנן"¹⁵³ - עם סעודה והתועדות.

8 ויש לפרסם זה בכל מקום אפשרי, הן במקומות
9 שכבר קיימו זאת בימים שלפני-זה - שימשיכו
10 בזה, ובתוספת חיות וחיזוק, ועל-אחת-כמה-וכמה
11 במקומות שאליהם הפרסום לא הגיע - שיגיעו
12 לשם ויפעלו לעשיית 'סיומים' גם שם, ולהוסיף
13 ב"משפט" וב"צדקה" בכלל.

14 יא. בקשר עם חמשה עשר באב - יום הששי
15 הבא עלינו לטובה - כדאי שיעשו בכל מקום
16 ומקום התועדות גדולה בשמחה גדולה, לקבץ
17 יהודים, אנשים נשים וטף, ולדבר דברי תורה, ומה
18 טוב - לעשות 'סיום מסכת', ולתת נתינה לצדקה,
19 ולקבל החלטות טובות להוסיף בכל עניני תורה
20 ומצוות ובכל ענינים טובים.

21 והיות שחמשה עשר באב חל בשנה זו ביום
22 הששי (שאו יכולה להתעורר שאלה בנוגע לעשיית
23 התועדות), שיעשו ההתועדות בליל אור לששי,
24 והתועדות גדולה בשמחה גדולה - הרי זה יוריד
25 את כל השאלות.

26 ובהדגשה - התועדות מתוך שמחה וטוב לבב,
27 בהתאם לכך ש"לא היו ימים טובים לישראל
28 כחמשה עשר באב", עד לשמחה הכי גדולה,
29 בדוגמת שמחת נישואין, שבה קשורה השמחה
30 ו'יום טוב' גדול דט"ו באב ("שבהן"¹⁵⁴ בנות
31 ירושלים (ויש גורסין¹⁵⁵: בנות ישראל) יוצאות כו'
32 וחולות בכרמים כו'"). ובפרט על-פי מנהג ישראל
33 שבימים אלו (לאחרי תשעה באב), מרבים
34 בשידוכין וחתונות בישראל (ובפרט שזה לאחרי
35 ההפסק בזה ב"שלושת השבועות").

36 יב. ולהוסיף, שהקביעות דחמשה עשר באב
37 בשנה זו ביום הששי, מרמז על סיום עבודת בני

(156) יבמות סא, רע"א. ובכ"מ.

(157) ראה רמב"ן ובחיי בראשית ב, ג.

(158) ראה התועדות תש"ג ח"ב ע' 183. וש"נ.

(159) ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 237. אגרות-קודש
אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה.

(160) ראה שיחת אחש"פ תשל (נדפסה בהמשך תרס"ו
בהוספות. לקו"ש ח"ז ע' 209).

(161) "קול קורא" ב"הקריאה והקדושה" תש"א-תש"ג (אגרות

קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח
ואילך. ח"ז ע' תל ואילך).

(162) תהלים קז, ח.

(163) סה"מ תרפ"ז ד"ה ברוך הגומל הב' (ע' ריא ואילך).

(153) שבת קיח, סע"ב ואילך. רמ"א יו"ד סרמ"ו סכ"ו.

(154) משנה תענית שם (כו, ב).

(155) ראה שינויי נוסחאות למשניות. וש"נ. וראה לקו"ש ח"ט

ע' 80 הערה 2.

לקוטי שיחות פרשת דברים כרך ט

25 ונוכחה", שבתוכחות ההפטרה, יש שני סוגים: תוכחות
26 על סוג אחד של עבירות - "אם יהיו חטאיכם כשנים",
27 אשר על ידי התוכחה "כשגלג ילבינו", ותוכחות על סוג
28 נוסף של עבירות - "אם יאדימו כתולע", אשר על ידי
29 התוכחה "כצמר יהיו".
30 ואף בענין הגאולה שבסוף ההפטרה, המקביל
31 לכניסה לארץ ישראל בסוף פרשתנו, כדלעיל בסעיף
32 א', יש שני ענינים: "ציון במשפט תפדה", "ושביה
33 בצדקה".

ג.

"לבן" - רק בסוג אחד של תוכחות

34 "שגלג" ו"צמר" - שניהם לבנים. אך לובן השגלג צח
35 יותר מלובן הצמר⁵, ולכן נאמר דוקא לגבי השגלג
36 הביטוי "כשגלג ילבינו".
37 גם בכך רואים את הקשר שבין שני סוגי התוכחות
38 שבפרשה לבין שני סוגי התוכחות שבהפטרה, שגם
39 בפרשה מוזכר המושג "לבן" בפסוק, ואף זאת - רק
40 לגבי סוג אחד של תוכחה:
41 בין דברי התוכחה של משה לבני ישראל ברמזים
42 נאמר "בין תופל ולבן", ומשמעות המושג "ולבן" היא
43 מראה לבן, ולא שם מקום. כדברי רש"י "הוכיחן על
44 הדברים שתפלו על המן שהוא לבן"⁶.
45 והנה, גם דברי התוכחה הגלויים היו קשורים למן:
46 משה הוכיח בגלוי⁷ את בני גד ובני ראובן על
47 הישארותם בעבר הירדן ואי כניסתם לארץ ישראל,
48 וענין זה קשור למן⁸,
49 כנאמר בספרים⁹, שהסיבה לכך שלבני גד¹⁰ היה
50 "מקנה רב... עצום מאד"¹¹ - אשר על כך הם אמרו

א.

תוכחה שבסיומה גאולה

1 אחד מהענינים שבהם דומה ההפטרה "חזון
2 ישעיהו" לפרשת דברים הוא:
3 "חזון ישעיהו" הוא נבואת תוכחה לישראל, אך
4 יחד עם זאת, הכוונה אינה בתוכחה כשלעצמה, אלא
5 כנאמר בהפטרה עצמה, שהנבואה "לכו נא ונוכחה"
6 היא למען ש"אם יהיו חטאיכם כשנים כשגלג ילבינו...",
7 ולכן סיום ההפטרה הוא בנושא הגאולה - "ציון
8 במשפט תפדה ושביה בצדקה"¹.
9 כך גם בפרשת דברים אנו רואים, שלמרות
10 שהפרשה היא "דברי תוכחות"², הרי בסיומה מדובר
11 על הכניסה לארץ ישראל - "לא תיראום, כי ה' אלקיכם
12 הוא הנלחם לכם".

ב.

שני סוגים בתוכחה ובגאולה

13 דברי התוכחה של משה לבני ישראל בפרשתנו
14 נחלקים לשני סוגים: תוכחות שמשה אינו מציין
15 במפורש, אלא ברמז בלבד, ותוכחות שהוא מפרט
16 בגלוי ובמפורש³.
17 גם בכניסה לארץ ישראל, שאודותיה מדובר בסוף
18 הפרשה, יש שני ענינים: הכניסה לארץ ישראל עצמה,
19 בעבר הירדן המערבי, והענין של "ושבתם איש
20 לירושתו אשר נתתי לכם" בעבר הירדן המזרחי, אשר
21 תלוי בקיום התנאי "חלוצים תעברו... יניח ה' לאחיכם
22 ככם וירשו גם הם את הארץ אשר ה' אלקיכם נותן
23 להם בעבר הירדן"⁴.
24 גם בכך דומה ההפטרה לפרשה: גם ב"לכו נא

ראה בארוכה לעיל ע' 9 ובהערה 39) - והרי נחלת ארץ סיחון ועוג לב"ג
וב"ר תלוי בהתנאי "חלוצים תעברו גו' עד אשר יניח גו'". וראה הגהות
הרש"ש לבמדבר"ר פ"ז, ח.

5) משנה רפ"ק דנעעים. וראה גם ירושלמי פ"ט דשבת סה"ג.

6) להעיר מיומא עה, א: "לבן שמלבין ענותיהן של ישראל" -
בדוגמת "אם יהיו חטאיכם כשנים כשגלג ילבינו".

7) בארוכה ס"פ מטות והמסנא - בסוף פרשתנו.

8) ראה זח"ג (קנה, ב) שכמו שבני גד לא היו בא"י (ממש), כן המן
לא ה" בא"י.

9) תפארת יהונתן עה"פ (מטות לב, א).

10) הטעם מה שלבני ראובן ה" מקנה רב - מובן בפשטות (תפארת
יהונתן שם. ושם בפ"י הא' - שגם בבני ראובן היתה חיבת המן): ליעקב
ה" מקנה רב (ויצא ל, מג). והרי ראובן הוא בכור ישראל (ראה רש"י
וישלח לה, כג: בכור לנחלה), ונוטל פי שנים.

11) מטות שם.

1) להעיר מרשימות הצ"צ לאיכה ע' 45 (אוה"ת לנ"ך ח"ב ע' א'צז):
"ומחזון ותחזינה עינינו כו'". וראה גם מאמר הרלי"צ מבאורדיטשוב
(נעתק בהערות שם) שבשבת חזון "מראין לכאור"א המקדש דלעתיד
מרוחק כו' (נבאר לקמן ע' 25 ואילך. לקו"ש חכ"ט ע' 18 ואילך.
ועוד).

2) וי"ל, שזוהי גם השייכות ד"חזון ישע"י ל"חזון עובדי" (ראה
ילקו"ש ישע"י רמז שפה) - כי מחזון (ישע"י) "קשה מכולן" לישראל,
באים לחזון עובדי - "קשה מכולן" לאדם.

3) שהם בדומה להתוכחות ד"חזון" השייכות להתורבן - ראה של"ה
חלק תושב"כ (שסז, א). וראה גם כלי יקר ריש פרשתנו ד"ה בין פארן
ובין תפל.

4) ראה אוה"ת פרשתנו ס"ע יא ואילך.

5) ויתירה מזו: גם זה שעבר הירדן נעשה חלק מארץ ישראל, הוא
ע"י "וירשו גם הם את הארץ גו'". שהרי באם לא ה" משה מנחיל ארץ
סיחון ועוג לבני גד ובני ראובן, לא היתה מכלל א"י (גו"א ר"פ ואתחנן.

25 הקלוקל", ש"עתידי המן הזה שיתפח במעיניו"19 - ואם
26 כך, לא מובן: הפרט שהמן הוא לבן מוכיח על היותו
27 חשוב, אך מענה זה אינו שולל את הטענה שהוא עלול
28 להתנפח במעיים?

29 כן לא מובנת התשובה "והמן כזרע גד הוא ועינו
30 כעין הברדולח" לגבי טענתם "בלתי אל המן עיניו"20:
31 במזון חשוב בעיקר טעם המאכל, ולא מראהו וצבעו21,
32 ולפיכך, היתה התשובה צריכה להדגיש בעיקר, שבמן
33 ישנם כל הטעמים, אך מעלה זו של המן מוזכרת רק
34 מאוחר יותר בפסוק22, ובתחילה הוא משבח את המן,
35 כתשובה על הטענה "בלתי אל המן עיניו", במעלה
36 ש"והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הברדולח"?

ה.

לבן - ביטוי למהות רוחנית

37 ההסבר לכך בפנימיות הענינים הוא:
38 בכל עניני הבריאה יש הגבלות מסויימות, ולפי
39 הטבע לא ייתכן שיהיו שני טעמים בדבר אחד, ובודאי
40 שלא כל הטעמים, ובמיוחד כאשר בין הטעמים יש
41 טעמים נוגדים. לפיכך מובן, שהמן בכל זאת הכיל את
42 כל הטעמים, מפני היותו "לחם מן השמים"23, ולכן
43 אין בו מגבלות24.

44 אמנם, לכל הענינים שלמטה יש שורש למעלה, אך
45 בהגיעם למטה, משתנה מהותם. ואילו המן, גם בהגיעו
46 להיות צורה גשמית, עד כדי כך שהזין את הגוף
47 הגשמי, הוא נשאר במהותו כפי שהיה למעלה - לחם
48 מן השמים25.

1 "אל תעבירו את הירדן"12 - היא משום שחבבו את
2 המן13 ולא אכלו מאכלים אחרים, ולפיכך לא שחטו
3 את צאנם ובקרים, כשבטים האחרים, והמקנה שלהם
4 נותר בשלמותו14,
5 ולמרות זאת אין מוזכרת המלה "לבן", ויותר מכך
6 - המן אינו מוזכר כלל.

ד.

מדוע חשוב לציין שהמן הוא לבן?

7 כדי להבין את כל הנ"ל, יש להקדים ולהסביר,
8 מדוע בתוכחה על ש"תפלו על המן", הדגיש משה
9 שהמן הוא "לבן".
10 מדוע חשוב כאן הפרט "שהוא לבן"? בפשטות
11 נראה15, שהדבר דומה למסופר בפרשת בהעלותך,
12 שכאשר התלוננו בני ישראל על המן, השיב להם
13 הקדוש-ברוך-הוא16 "והמן כזרע גד הוא ועינו כעין
14 הברדולח - ראו באי עולם על מה מתלוננים בני, והמן
15 כך וכך הוא חשוב".

16 אך לאמיתו של דבר אין די בהסבר זה: בפרשת
17 בהעלותך נאמר, שבני ישראל לא התלוננו על חסרון
18 במן, אלא טענתם היתה "נפשנו יבשה אין כל בלתי
19 אל המן עינינו"17, שאין להם מזון אחר מלבד המן,
20 ולכן מובנת התשובה "והמן כזרע גד הוא ועינו כעין
21 הברדולח": כיון שהמן "כך וכך הוא חשוב", עליהם
22 לשמוח בו.

23 אך בפסוקנו, המשמעות של "תפלו על המן" היא,
24 כפירוש רש"י18, שהם אמרו "ונפשנו קצה בלחם

(12) שם, ה.

(13) להעיר מזהר שם (עפ"י מק"מ), שע"י אכילת המן נעשים גבורים כגד.

(14) אבל בכ"ז, לא ה' להם מקנה רב כ"כ כלבני ראובן - שהרי גם שאר השבטים ששחטו צאנם, נשאר להם מקנה, אף שהי' להם רק חלק אחד בנכסי יעקב. וא"כ בני ראובן שהיו להם ב' חלקים בנכסים, נשאר להם (בפשטות) חלק א' שלם וגם מהחלק ששחטו - שנשאר להם כמו בשאר השבטים. משא"כ בני גד - ה' להם רק חלק אחד. ולכן מקדים הכתוב (מטות שם, א) בני ראובן לבני גד (נוסף למה שראובן ה' הגדול) - אף שבהמשך הכתובים שם לאח"ז מקדים בני גד (לפי שהיו גבורים - ראה בארוכה לעיל ס"ע 1 ואילך ובהערות שם).

(15) ראה גם גו"א כאן.

(16) יא, ז. פרש"י שם.

(17) שם, ו.

(18) בגו"א כאן: "המקום ששם תפלו על המן והוא קברות התאוה" (ובמשכיל לדוד כאן, שכונת רש"י ב"תפלו על המן" היא לב' הענינים). עיי"ש. אבל בפרש"י כאן מפורש "אמרו ונפשנו קצה בלחם הקלוקל".

ו"ל, שהוכחת רש"י לזה היא - כי ענין "תפלו על המן" (שהכתוב מרמז ב"תפלו") הוא, שדיברו על המן עצמו (ולא, שלא הסתפקו בו, כבקברות התאוה*).

(19) חקת כא, ה. פרש"י שם.

(20) ובפרט להפי' שבמס' יומא (נעתק בשו"ג להערה 18).

(21) ביומא עד, סע"ב: "אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל". אבל (שם הוא בנוגע לכללות ענין הראי' ולא לפרטי מראה המאכל*. ועוד דבכל אופן) פשוט, שבנוגע להטענה דבלתי אל המן - המענה "והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הברדולח" אינה תשובה. ואדרבה.
(22) לפי פרש"י (פשוטו של מקרא) - בהתיבות "וטחנו ברחים גר". ולפי דרשת חז"ל (שם עה, סע"א) - ב"יהי' טעמו כטעם לשד השמן".

(23) בשלח טז, ד.

(24) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד פ' בהעלותך ועקב.

(25) ראה תו"א (פט, א), שגם לאחר שנתגשם ונעשה מזון גשמי "מלושב בו אורות העליונים ממש. ולכן הוא ג"כ למטה.. אין ממנו פסולת". ועיי"ג ס' מאמרי אדה"ז - הנחות הר"פ ד"ה ויאמר משה אכלוהו. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 18 הערה 19.

(* ביומא עה, טע"ב: "ועתה נפשנו יבשה אין כל עתיד המן הזה שיתפח במעיהם כו". וזהו בדרך לימוד הש"ס ומדרשים, אבל משמעות פשטות הכתוב היא כפנים ההנדר.

(* ועפ"י יומתק פרש"י (בראשית ג.ו. ד"ותרא" לעינים" אינם כפשוטם.

ז.

בני ישראל רצו לחם מן הארץ

בגלוי היתה טענתם של בני ישראל על המן ³³
 ש"עתיד המן הזה שיתפח במעינו", אך המניע הפנימי ³⁴
 לטענה זו הוא "ונפשנו קצה בלחם הקלוקל": הם ³⁵
 מאסו לחם מסוג זה, אשר "נבלע באיברים" ואינו ³⁶
 משתנה בהתאם לתכונות הגוף הגשמי. ³⁷
 זוהי הכוונה ב"תפלו על המן שהוא לבן": הם לא ³⁸
 יכלו לשאת את המן, מפני שהיה "לבן", הם רצו להיות ³⁹
 ניזונים מ"לחם מן הארץ", ולא מלחם, אשר גם בהגיעו ⁴⁰
 למטה הוא רוחני - "לבן" - לחם מן השמים. ⁴¹

ח.

המרגלים ובני גד - רצון להישאר מנותקים מגשמיות

כאמור לעיל, בסעיף ג', נבע רצונם של בני גד ⁴²
 להישאר בעבר הירדן מחיבתם למן. אמנם, חיבתם למן ⁴³
 היתה רק סיבה צדדית לבקשתם "אל תעבירונו את ⁴⁴
 הירדן", כי חיבה זו רק היתה הגורם לכך שהיה להם ⁴⁵
 מקנה רב, אשר משום כך רצו להישאר בעבר הירדן. ⁴⁶
 אך כיון שכל הענינים בתורה מדויקים לחלוטין ⁴⁷
 (בקל־וחומר מכך שאפילו עניני העולם אינם מקריים ⁴⁸
 ח"ו), הרי מעצם העובדה שחיבת המן הובילה לרצונם ⁴⁹
 לא להיכנס לארץ ישראל, מובן שיש קשר בין הדברים. ⁵⁰
 כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר את הנאמר ⁵¹
 בתורת החסידות³³, שבני גד ובני ראובן רצו להישאר ⁵²
 בעבר הירדן ולעסוק במקנה משום שבעבודתם של ⁵³
 רועי צאן אין טרדות³⁴, ובעיסוק זה יוכלו תמיד להיות ⁵⁴
 קשורים לקדושי־ברוך־הוא. ⁵⁵

לפי זה מובן הדמיון³⁵ של בקשת בני גד ובני ⁵⁶
 ראובן לחטא המרגלים: גם המרגלים רצו להישאר ⁵⁷
 במדבר מפני שידעו³⁶, שבכניסה לארץ ישראל תיפסק ⁵⁸
 ירידת המן ויהא עליהם לאכול לחם מן הארץ, וכיון ⁵⁹
 שכדי לקבל לחם מן הארץ צריך לעמול במלאכות ⁶⁰
 רבות: חרישה, זריעה וכדומה - ולפיכך הם רצו ⁶¹

1 וכיון שגם בהגיעו למטה נשאר המן במהותו,
 2 לפיכך היה מראהו לבן: כיון שהוא נמשך למטה ונתפס
 3 בעיני בשר, היה צריך שיהיה לו מראה מסויים, ומהו
 4 המראה שהיה לו? מראה לבן, המצביע²⁶ על רוחניות.
 5 לפי זה יוצא, שרוחניותו של המן, המתבטא בצבעו
 6 הלבן, היא הגורם לכך שיש בו כל הטעמים: כיון שגם
 7 בהגיעו למטה הוא היה "מהות השפע דלמעלה"²⁷,
 8 שמתבטא בצבע הלבן, לכן ניתן היה לחוש בו את כל
 9 הטעמים.

ו.

המן אינו תופס מקום

10 לפי זה מובן מדוע בראש ובראשונה משבח הפסוק
 11 את המן במעלת היותו "כזרע גד הוא ועינו כעין
 12 הברדולח", למרות שכתשובה לטענת בני ישראל "בלתי
 13 אל המן עינינו" חשוב יותר, לכאורה, לציין רק את
 14 היותו מכיל את כל הטעמים - וזאת, משום ש"ועינו
 15 כעין הברדולח"²⁸ הוא הגורם לכך שישנם בו כל
 16 הטעמים²⁹. ולכן, מציינת התורה תחילה את מעלת המן
 17 עצמו, שהוא רוחני ללא צורה גשמית, ולאחר מכן
 18 נאמר "שטו... וטחנו ברחיים... והיה טעמו כטעם לשד
 19 השמן" - שמפני היותו רוחני, הרי בהגיעו לצורה
 20 גשמית הוא מכיל את כל הטעמים.

21 מכך מובן מדוע מדגישה התורה בתוכחה של
 22 "תפלו על המן", את היותו "לבן", כי זוהי התשובה
 23 לטענתם:

24 אילו היה המן משתנה על ידי ירידתו למטה למהות
 25 של דבר גשמי, אפשר לטעון "ונפשנו קצה בלחם
 26 הקלוקל": דבר גשמי - תופס מקום. וכיון שהמן "נבלע
 27 באיברים", יש מקום לחשש ש"עתיד המן הזה שיתפח
 28 במעינו". אך המן הוא "לבן", וגם בהגיעו למטה,
 29 לצורה גשמית, נשארת מהותו רוחנית, ולכן אין מקום
 30 לחשש ש"יתפח במעינו", כי גם לאחר הגדרתו בכמות
 31 של "עשירית האיפה"³⁰ הוא נשאר במהותו הרוחנית³¹,
 32 שאינה תופסת מקום, ורק נתפסת במקום³².

(30) בשלח טז, לו.

(31) שלכן "לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר" (שם, יח).

(32) ראה עדי"ז לקו"ת נצבים מט, א (לענין התלבשות כחות הרוחניים). וראה ד"ה לך אמר לבי תרצ"ו (נדפס בהוספות ל"ספ"מ קונטרסים) ספ"ג. אני לדודי ש"ת ספ"ג.

(33) ד"ה ומקנה רב דשנת תרכ"ט (בתחלתו), תש"כ ותשכ"ט. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 193 ואילך.

(34) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 75 הערה 59.

(35) מטות לב, ח. שם, יד.

(36) ראה לקו"ת ר"פ שלח. ובארוכה - לקו"ש ח"ד פ' שלח.

(26) לקו"ת אחרי כח, ג. ועוד. (ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' טו עה"פ

ובין תפל ולבן, שלכן הוא גוון עצמי).

וע"פ המבואר בלקו"ת שם הטעם מה שעבודת יוהכ"פ היתה בבגדי לבן - י"ל, שזהו ג"כ מה שאמרו (יומא שם, א) שמה שהמן ה' לבן הוא לפי שמלבין עוונותיהן כ"י.

(27) ראה לקו"ש [המתורגם] ע' 19 הערה 19 בשוה"ג השני.

(28) ועדי"ז "כזרע גד הוא - שדומה לזרע פשתן" (יומא שם) - ראה

לקו"ת שם בענין בגדי כד.

(29) להעיר מזה"ג קבת, ב: והוא מגא... שכבת הטל... וחיוו דההוא

טלא חזור. כהאי גוונא דאבנין דברדולחא דאתחייא כל גווינין בגווה.

26 השמים ולחם מן הארץ - מצביעים⁴², כדברי חז"ל, על
 27 הנגלה שבתורה ועל פנימיות⁴³ התורה: הנגלה
 28 שבתורה מובן בשכל האדם, ונלמד על ידי משא ומתן
 29 שכלי, שאלות, הפרכות הגיוניות וכדומה, והוא מקביל
 30 ללחם מן הארץ. לעומת זאת, פנימיות התורה - אשר
 31 אמנם גם היא מובנת בשכל האדם, אך בה ניכרת
 32 אלקות בגלוי - מקבילה למן, שגם לאחר ירידתו למטה
 33 הוא נותר לחם מן השמים.

34 לפי זה יוצא, שאי־שביעות הרצון מלחם מן
 35 השמים, "תפלו על המן", מצביעה על חוסר רצון
 36 ללמוד את פנימיות התורה, מפני הטענה שזהו "לחם
 37 הקלוקל" - דבר שאינו נתפס לגמרי⁴⁴ בשכל האדם.

38 ולכן מופיעה התוכחה "בין תופל ולבן" בין
 39 התוכחות הנסתריות, כי אי־שביעות הרצון ב"לחם מן
 40 השמים" פוגעת בכוחות הנסתרים⁴⁵ של הנשמה.

41 לעומת זאת, חוסר הרצון להיכנס לארץ ישראל,
 42 הנובע מכוח חיבת המן, מצביע על חוסר רצון לעסוק
 43 בנגלה שבתורה ובעבודת הבירורים. ולכן התוכחה על
 44 כך מופיעה בין התוכחות שבגלוי, כי עבודת הבירורים
 45 היא בכוחות הגלויים שבנשמה⁴³, שהרי הכוחות
 46 הנסתרים של הנשמה נעלים מ"התלבשות" בלבושי
 47 הדבר ה"מתברר"⁴⁶, ולא תיתכן בהם עבודת הבירורים.

48 ועל ידי שני סוגי תוכחה אלו מתממשים שני
 49 השלבים שהוזכרו לעיל בכניסה לארץ ישראל:
 50 באמצעות התוכחה "על הדברים שתפלו על המן"
 51 המעוררת את התענוג ב"לחם מן השמים" שמעל
 52 להתלבשות בעולם, מושגת הדרגה של "עבר הירדן",
 53 "ארץ מקנה". ועל ידי התוכחה לבני גד ולבני ראובן
 54 על רצונם להתנתק מהעולם, מושגת הדרגה של "ארץ
 55 ישראל".

1 להישאר במדבר, מנותקים מן העולם, במקום שגם
 2 אכילתם (ושתייתם) הגשמית היתה לחם מן השמים
 3 (ומים מבארה של מרים).
 4 ולפי זה מובן הקשר של חיבת המן של בני גד
 5 (וראובן) לטענתם "אל תעבירונו את הירדן": מפני
 6 שחבבו את המן, לחם מן השמים, הם לא רצו להיכנס
 7 לארץ ישראל, ולעסוק בענינים ארציים.

ט.

8 בני גד לא הגיעו לשלימות תכלית המן
 9 אך לכאורה אין מובן: כיצד ייתכן שהחיבה למן
 10 תגרום לתוצאה³⁷ שאפשר להשוותה לחטא המרגלים?
 11 ההסבר לכך הוא:

11 תכלית ירידת המן לא היתה אכילתו בלבד, אלא
 12 כדי להביא לידי זיכרון אוכלי המן, בכל כוחותיהם, עד
 13 לכוחות הנמוכים ביותר, הקשורים לאכילת בשר³⁸.

14 מכך מובן, שכדי לממש בפועל את תכלית המן
 15 בשלמותה, יש צורך גם באכילת בשר³⁹, ושהבשר
 16 יזדכך על ידי המן⁴⁰.

17 אך כיון שבני גד לא רצו לאכול מזון אחר מלבד
 18 המן, הרי שבאופן זה של חיבת הארץ הם לא הגיעו
 19 לשלמות של השגת תכלית המן בפועל, ולכן נגרמה
 20 האפשרות להשוואה דלעיל.

י.

שני סוגי הלחם - נגלה ופנימיות התורה
 21 לפי האמור לעיל מובן מדוע התוכחה "שתפלו על
 22 המן" מופיעה בין התוכחות שברמוז, ואילו התוכחה
 23 לבני גד ולבני ראובן, שסופה ומסקנתה בפרשתנו,
 24 מופיעה בין התוכחות שבגלוי:
 25 התורה נקראת לחם⁴¹. שני סוגי הלחם - לחם מן

שלאחרי* היא באופן נעלה יותר - אף שרק בשבת - פרש שבתכם לא קאמרי**).

(41) נסמן בלק"ש ש עם' 20 הערה 26.
 (42) ראה ד"ה והי' כי תבא תרס"ו. אר"ע אשריכם ישראל תרס"ז.
 לקו"ש ח"ד פ' בעלותן (ס"ד) ועקב (ס"ה).
 (43) ראה זח"ב קפג, ב: ומגו ההוא נהמא (מן) הווי ידעין ומסתכלין ברזי דאורייתא. וראה גם אוה"ת ויחי שפג, א.
 (44) ראה קונטרס לימוד החסידות פי"א ואילך.
 (45) ראה אוה"ת פרשתנו ע' יב, שתוכחות הנסתרות הן בכדי לעורר בחי' ח"י, ותוכחות הגלויות - בכדי לתקן בחי' נר"נ.
 (46) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 197 (סוף סעיף ט') ואילך.

(37) להעיר מלקו"ת ד"ה ויילך ראובן (סוף ס' ויקרא).

(38) שזהו חילוק מן הקצה אל הקצה, כדמוכח גם מזה שהמן ירד בזכות משה (תענית ט, א) ולחם אבירים (זה המן) אכל איש (זה משה - ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 19 ובהנסמן שם) משא"כ בבשר - אמר משה מאין לי גוי' - שאינו שייך לזה כלל (אפילו לא להמשיכו לאחרים) - ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 109 ובהערה 42.
 (39) ראה לקו"ש שם ע' 112 הערה 57.
 (40) ראה יומא עה, ב (לחד מ"ד) "אף דברים שתגרי אוה"ע מוכרין להן המן מפיגין". וגם לפי הדיעה הראשונה שביומא שם - מכיון שהמן נעשה דם ובשר כבשרם, פעל זיכרון (בכללות הגוף, ובאיברי העיכול וכו' ובמילא) גם בבשר המאכלים שאכלו (ובדוגמת אכילת שבת (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד 19 השייכות דמן לשבת), שעל ידה, גם האכילה דחול

(* להעיר ממ"ש הוא יברך הובח אח"כ יאנלו הקרואים (ראה טהמ"צ להצ"צ מצות אכילת קדש פ"ב).

(** תו"א ר"פ ח"ש (והר ח"ב פ"ח ב).

יא.

ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה

26 הניצוצות שבגלות ועל-ידי-זה מגיעים להתעלות נוספת
27 לעומת המצב הקודם,
28 לכן אין די ב"ציון במשפט תפדה", אלא צריך גם
29 את "ושביה בצדקה"⁵⁴: צדקה היא המצוות בכללן⁵⁵,
30 ועל ידי המצוות, ובמיוחד על ידי הצדקה "מתבררים"
31 הניצוצות שבגלות עצמה - "ושביה".
32 שני ענינים אלו הם בהתאם לשתי הדרגות "שלג"
33 ו"צמר"⁵⁶: לובן השלג מביע רוחניות, ולכן הוא קשור
34 ל"ציון במשפט תפדה", לפדייתו של היהודי, עד שהוא
35 שב להתענג בלחם מן השמים. ואילו הצמר, שלובנו
36 אינו לבן כשלג, מצביע על ה"בירורים", כפי
37 שהלבנונית הגיעה לדרגת הצורה, וגם צורה זו תזדכך
38 ללובן הרוחני, בדומה לאמור לעיל בסעיף ט', שאף
39 הבשר צריך להזדכך על ידי המן, ולכן הוא קשור
40 ל"ושביה בצדקה" - בחינת הבירורים.

יב.

"צמר" - הפיכת חושך לאור

41 ענין נוסף בכך:
42 תענוגו של היהודי באמונה פשוטה שמעל לשכל,
43 בבחינת לחם מן השמים, אינו מבטא כל-כך את עצם
44 הנשמה, כבשעה שהאמונה משפיעה גם על שכלו⁵⁷,
45 במיוחד כאשר הוא "מברר" גם את עניני העולם, עד
46 שגם ה"בשר" מזדכך ב"לובן" של המן.
47 וכשם שהדבר הוא אצל האדם, כך גם למעלה
48 כביכול, שעל ידי "אתהפכא חשוכא לנהורא" מתבטא
49 כוח עצמותו ית', הנעלה מהגדרות של "אור"
50 ו"חושך", ומשום כך ביכולתו להפוך חושך לאור⁵⁸.

1 לפי האמור לעיל מובן כיצד שני סוגי התוכחה
2 דלעיל דומים לשני הענינים שב"לכו נא ונוכחה"
3 שבהפטר - "כשלג ילבינו" ו"כצמר יהיו", וכיצד שני
4 השלבים בכניסה לארץ ישראל - עבר הירדן וארץ
5 ישראל - דומים לשני הענינים שבגאולה העתידה -
6 "ציון במשפט תפדה" ו"ושביה בצדקה":
7 מצד דרגת "ציון" שביהודי, שהיא פנימיות הלב⁴⁷,
8 אין הוא זקוק להוכחות שכליות כדי להכיר באלקות
9 ובתורה ובמצוות. אך כיון שמפני חשכת הגלות גם
10 דרגה זו היא בגלות⁴⁸, ייתכן, שאף כאשר הוא מאמין
11 באמונה שלימה, הרי כיון שאין הדבר קשור לשכלו,
12 אין זה מתקבל אצלו,
13 וזוהי המשמעות הפנימית של "תפלו על המן שהוא
14 לבן": אמנם, הוא יודע שהמן הוא לחם מן השמים,
15 אך כיון שהוא "לבן" - רוחניות שאי אפשר "למששה"
16 בשכל, אין לו תענוג בכך, עד שהוא טוען "ונפשנו
17 קצה..." -
18 לכן צריך "לפדות" את הדרגה של "ציון", שתהיה
19 בגלוי ובהתעוררות. והפדייה נעשית "במשפט", על ידי
20 עיסוק בתורה⁴⁹ המביא להתעוררות הנשמה - כי
21 "המאור שבה מחזירין⁵⁰ למוטב"⁵¹.
22 אך תכלית הגלות היא להוסיף לעומת המצב
23 הקודם. כידוע⁵², שעל ידי שיהודים משתמשים בעניני
24 הגלות, אשר "תחת ממשלת הע' שרים"⁵³, לצורך
25 לימוד התורה וקיום המצוות, הם מבררים ומזככים את

(52) תו"א קיז, ב. סדור קיד, סע"ד ואילך. ובארוכה - אוה"ת לך פו, א"ב.
(53) עיין אגה"ק סכ"ה (קלט, ב ואילך).
(54) ואף שגם בנוגע לנפש האלקית, ע"י שהיתה תחלה בחשך הגלות עבודתה היא בחילא יתיר - בכל זה, עיקר העילוי שנעשה ע"י הגלות הוא "יתרון האור" הבא מן החשך" עצמו, ולא רק היתרון הבא בסיבת החשך (ראה תו"ח נח ס, סע"ב ואילך. וראה לקמן סעיף י"ב, שע"י "אתהפכא חשוכא לנהורא" מה החשך גופא נהפך לאור, מתבטא כח עצמותו). ולהעיר מלקו"ת כאן: "שהמשפט הוא להיות כל דבר על מכונו... כמו שהיו העולמות על מכונון קודם חטא עה"ד". וראה לקמן הערה 61.
(55) לקו"ת שם א, ד. וראה בארוכה תניא פל"ז (מת, ב).
(56) ראה לקו"ת שם א, ד ואילך. בדא"ח עה"פ: לבושי' כתלג גר', הנותן שלג כצמר גר', אם יהיו חטאיכם גר'. ועוד (בלקו"ת, סידור, אוה"ת על נ"ך. ועוד).
(57) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 136 הערה 53.
(58) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 46.

(47) לקו"ת פרשתנו א, סע"ב.
(48) לקו"ת שם. ולהעיר מתניא פ"ט.
(49) כמו שתירגם אונקלוס עה"פ (וישב מ, יג) כמשפט הראשון - הכלכתא קדמייתא (לקו"ת שם). ולהעיר, שגם "מן" שייך לתורה, שהרי "לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן" (מכילתא וילקו"ש בשלח טז, ד. וראה גם זהר שבהערה 41. ובהנסמן בלקו"ש ח"ד פ' בהעלותך הערה 12).
עוד פירוש בלקו"ת שם (ריש ע"ד) בציון במשפט תפדה: "בחי' משפט שעושה האדם בנפשו שלא לימשך אחר המתורות" - ונוסף למה שג"ז הוא ע"י עסק התורה כבלקו"ת שם) ג"ז שייך להתוכחה ד"בין תפל ולבן". כי מה שתפלו על המן הוא - להיותו לחם הקלוקל שאין בו פסולת (ראה לעיל סעיף ו'), והם רצו לחם שיש בו פסולת. והרי עיקר ה"פרש" והפסולת שבאכילה (ראה תו"א ר"פ ח"ש) הוא, כשנמשך אחר המתורות (משא"כ כשאוכל רק ל"צורך הגוף", גם כשאינו ל"ש" - ראה תניא פ"ו ובהגהות אדמו"ר נ"ע שם פ"ח).
(50) ירושלמי תגיגה פ"א סה"ז. איכ"ר בתחלתו. וראה קה"ע לירושלמי שם, ש"המאור" קאי על פנימיות התורה.
(51) הגהות ה"צ" (באוה"ת פרשתנו ע' לג) ללקו"ת שם.

1 וגם משום כך קשור "ציון במשפט תפדה"
 2 "ל"שלג", ואילו "ושביה בצדקה" - "לצמר":
 3 הן השלג והן הצמר נעלים מהשתלשלות. אך
 4 למרות זאת, ב"שלג" יש "קצת תערוכת דין"⁵⁹, ויש בו
 5 הגבלה כלשהי. לכן הוא גורם לפדיית הנשמה מהגלות,
 6 אך אינו הופך את הגלות עצמה לגאולה. ואילו דרגת
 7 צמר היא למעלה מהשתלשלות לחלוטין⁵⁷, אין בה
 8 שום הגבלה, ולכן היא אף הופכת חושך לאור.

יג.

"והפכתי אבלם לששון"

9 זהו ההסבר לכך שסיום פרשת דברים (והרי "הכל

10 הולך אחר החיתום"⁶⁰) הנקראת תמיד לפני תשעה באב
 11 - ייהפך לששון ולשמחה בקרוב, איננו הענין של עבר
 12 הירדן, המקביל ל"ציון במשפט תפדה", אלא הענין של
 13 ארץ ישראל, המקביל ל"ושביה בצדקה",
 14 כי תכלית הגלות היא, הפיכת הגלות עצמה
 15 לגאולה⁶¹, בהתאם ליעוד⁶² "והפכתי אבלם לששון",
 16 שלא זו בלבד שיתבטל ה"אבל", אלא הוא עצמו ייהפך
 17 לששון, וייעוד זה יקויים בקרוב ממש, בעגלא דידן⁶³,
 18 על ידי משיח צדקנו.

(משיחות ש"פ דברים תשכ"ה)
 ש"פ מטר"מ וש"פ דברים תשכ"ט)

(62) ירמ' לא, יב.

(63) ההוספה ד"בעגלא דידן" על "בקרוב ממש": (א) מכיון שיזומו
 של הקב"ה אלף שנה" (ב"ר פ"ח, ב. וש"נ), מדגישים בעגלא דידן. (ב)
 "בעגלא דידן" הוא בלשון תרגום (עייני תר"א עז, ד).

(59) לקו"ת שם א, ד.

(60) ברכות יב, א.

(61) להעיר ממאמר רז"ל (פסחים פז, ב) "לא הגלה הקב"ה את
 ישראל.. אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" - והרי "גרים" הו"ע הניצוצות
 שמתבררים מהגלות גופא (תו"א ואוה"ת שבעה ע"ה 52. ובכ"מ).

המשך ביאור למסכת נדרים ליום ראשון עמ' ב

1 את הפסוק (ויקרא יד לה) וְיִצְא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת
 2 וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שְׁבַע יָמִים. ומדקדת הברייתא בפסוק זה, שאם
 3 יהיה כתוב רק וְיִצְא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת, יבול הייתי לחשוב ולומר,
 4 שאחרי שראה הכהן את הנגע. ילך - יש לו רשות ללכת לבייתו,
 5 וְיִסְגִּיר - ומשם יסגור את דלת הבית המנוגע על ידי חבל ארוך
 6 וּבְמִקְרָה שְׂבִיתוּ סוּמוֹךְ לַבַּיִת הַמְּנוּגַע. או ימנה שליח שישגור
 7 במקומו, או יחזור הוא עצמו לסגור, תְּלַמּוּד לֹמְרֵי - לכך לאחר
 8 וְיִצְא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת, הוסיף הכתוב ואמר אֶל פֶּתַח הַבַּיִת וְהִסְגִּיר,
 9 ללמדנו שלא ישתחה בסגירה, אלא יסגירו תיכף שיצא אל פתח
 10 הבית המנוגע. אי - ואם היה כתוב רק ויצא הכהן אֶל פֶּתַח הַבַּיִת,
 11 יבול הייתי לומר, שיעמוד בחללו של הפתח תחת המשקוף ויִסְגִּיר
 12 - ואינו צריך לצאת אל מחוץ הבית לגמרי, תְּלַמּוּד לֹמְרֵי לכך
 13 נאמר וְיִצְא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת - שמשמעות הכתוב היא שלא יסגיר
 14 הכהן את הבית המנוגע עַד שִׁיֵּצֵא מִן הַבַּיִת כּוּלֵי - ולא ישאר
 15 לעמוד מתחת למשקוף. הָא בְּיַצֵּד - היכן יעמוד בשעה שמשגיר
 16 את הבית, עוֹמֵד בְּצַד הַמִּשְׁקוֹף - מחוץ לבית בסמוך למשקוף,
 17 וְיִסְגִּיר. וְיִמְנֵן שְׂאֵם לא עמד הכהן בחוץ סמוך למשקוף והסגיר.

18 אלא הֶלֶךְ לְבֵיתוֹ וְהִסְגִּיר מִשָּׁם, או שלא יצא לגמרי החוצה, אלא
 19 שְׂעָמַד תַּחַת הַמִּשְׁקוֹף וְהִסְגִּיר, שְׂהִסְגִּירוֹ מוּסְגֵר - הל
 20 ההסגר בדיעבד. תְּלַמּוּד לֹמְרֵי וְיִצְא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת
 21 וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת - שלשון וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת משמע שאפילו
 22 הסגיר לא כמו שציותה אותו התורה, מְכַל מְקוּם נחשב הסגר.
 23 וּמִזֶּה שֶׁהִצְרִיכָה הַתּוֹרָה אֶת הַכֹּהֵן לְצֵאת גַּם אֶל מַחוּץ לַמִּשְׁקוֹף,
 24 מוכח שחלק זה כיון שהוא בתוך חלל הפתח גם נחשב כבתוך
 25 הבית, ואילו מן המשנה מדויק שהנודר מן הבית מותר להכנס
 26 לחלק שמן האגף ולחוץ.
 27 מתרצת הגמרא, שְׂאֵמֵי נְבִי בֵית - מה שדרשו בברייתא שיצא גם
 28 אל מחוץ לחלל המשקוף, זה משום שיש בפסוק יתור לשון, שאילו
 29 היה כתוב רק וְיִצְא הַכֹּהֵן אֶל פֶּתַח הַבַּיִת, אכן די היה שיצא הכהן
 30 אל חלל הפתח בחלק שמן האגף ולחוץ, ויסגיר משם. אך כיון
 31 דְּכָתִיב וְיִצְא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת, הרי למדנו מכאן
 32 שריבה בו הכתוב יציאה יותר ממה שצריך בשאר מקומות, שלא
 33 יסגיר עַד שִׁיֵּצֵא מִן הַבַּיִת כּוּלֵי.

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שבת קודש עמ' א

1 דְּרַבֵּי מַרְפָּן מדוע הצטער על שהודיע עצמו, הרי לא הכיר אותו
 2 בעל השדה והיה מותר לרבי טרפון להודיעו כדי שלא יענש בעל
 3 השדה עליו. מתרצת הגמרא שאין להקשות מר' טרפון כיון דְּעָשִׂיר
 4 גְּדוֹל הָיָה וְהָיָה לִיהִי לְפִינֵיהֶם דְּרַבִּים - שכיון שהיה עשיר גדול, היה
 5 לו לפייס את בעל השדה בדמים וזה היה מניחו לנפשו ולא היה
 6 נענש עליו, ואם כן לא הוצרך להודיע את עצמו.
 7 דְּרַבִּי רְחֵמִי - הקשה סתירת הפסוקים, כְּתִיב בעובדיה שאמר
 8 לאלהיו (שם) וְעַבְדְּךָ יָרָא אֶת ה' מְנַעֲרָיו, משמע שיותר לאדם
 9 לומר על עצמו שהוא תלמיד חכם וירא ה', וְכְתִיב (משלי כו א)
 10 וְהֶלְלֵךְ יָרָא וְלֹא פִיד, משמע שאסור לאדם לשבח את עצמו. אלא
 11 מתרץ רבא, הָא - מה שאסור להלל עצמו היינו בְּאִתְרָא דִּירְעֵי לִיה
 12 - במקום שמכירים אותו, הָא - מה שיותר לשבח עצמו, היינו
 13 בְּאִתְרָא דְּלֹא יְרְעֵי לִיה - במקום שאין מכירים אותו, וכמו שנתבאר
 14 למעלה.
 15 עוד יש שמותר לתלמיד חכם לתבוע את כבודו:

16 אָמַר דְּרַבָּא, שְׂרִי לִיה לְצוּרָא מַרְבְּנָן לִמְרֵי - מותר לו לתלמיד חכם
 17 לומר ובעת שבא לפני הדיינים לדין תורה, צוּרָא מַרְבְּנָן אֵנָּה, על
 18 כן שְׂרוּ לִי תִּנְיָאֵי בְּרִישָׁא - פסקו לי את דיני ראשון, לפני אחרים,
 19 כדי שלא אתבטל מלימודי, דְּכִתְיִב וְכִנֵּי דְּרֹד בְּהִנֵּם הָיוּ, והרי בני
 20 דוד באו ממשב יהודה ולא היו כהנים, אלא כוונת הכתוב לומר
 21 שמכיון שהיו תלמידי חכמים דינם ככהנים, מַה בָּהֵן נוֹמֵל בְּרִישָׁא
 22 וקודם לכל אדם בכל דבר כמפורט להלן, אָף תְּלַמּוּד הָכֵּם נוֹמֵל
 23 בְּרִישָׁא, ויכול לתבוע שיפסקו דינו ראשונה.
 24 הגמרא מבררת מנין נלמד דין זה שכהן קודם לכל:
 25 וְכֵהֵן עַצְמוֹ שְׂקוּדִים לְכָל מְנָא לָן. משיבה הגמרא, דְּכִתְיִב (ויקרא כא
 26 ט) וְקִדְשָׁתוֹ כִּי אֶת לֶחֶם ה' אֵלֶיהֶן הוּא מְקָרִיב, וְהָנָּה דְּבִי רַבִּי
 27 וְשְׂמֵעָל שְׂכוֹנוֹת הַכְּתוּב וְקִדְשָׁתוֹ לְכָל דְּבָר שְׂבָקְדוּשָׁה - לכל דבר
 28 כבוד, כלומר שיש להקדימו בכל מקום שיהיה בזה משום כבוד
 29 בשבילו וְקִדוּשָׁה - כבודו.)

דחסד וגבורה נמשך מדעת כמא⁹ והודעת להם זה בית חיים, כי דעת הוא הנשמה והחיות דהמדות כמ"ש בתניא פ"ג¹⁰ ע"ש. והיינו הב' עטרין¹¹ שבדעת, הם הקיום והחיות דהמדות חסד וגבורה.

זהו שיצחק מדת הגבורה חי ק"פ שנה מעטרא דגבורה דדעת, חצי שכ"ם, וכן אברהם הוה לי' לאתקיימא¹² ק"פ שנה, הוא אברהם מדת החסד, הקיום והחיות שלו הוא מעטרא דחסד דדעת, חצי שכ"ם.

(וזהו מ"ש¹³ ויעבר אברם בארץ עד מקום¹⁴ שכ"ם, שהוא עד מקום הדעת הנקרא שכ"ם, יען חצי שכ"ם שייך לאברהם וכו', והיינו ע"ד אותיות ד"ע וכו').

ואתקיים מאה ושבעין וחמש שנין וכו' חסרין חמש. שחמש שנין שבק לדוד – מלכות, וחמש דוקא הוא לנגד הה' חסדים בכלל, דהיינו הארת כללות הה'¹⁶ חסדים שבק לדוד – מלכות, וכמ"ש¹⁷ והוכן בחסד כסא¹⁸, ואברהם תיקן בחי' כסא כמ"ש בזוה"ק פ' תרומה דקל"ג ע"א.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר פרשת בראשית עמוד קלא

קפה

ביאור, דאברהם (בחי' חסד) הי' צריך לחיות ק"פ שנים כמו יצחק (בחי' גבורה), כי פעמים ק"פ בניי שכ"ם שהוא בחי' "דעת" החיות של המדות – חסד וגבורה, וזהו "שכ"ם" שהוא בין כתפין וכו'

חיי אברהם היו צריכים להיות ק"פ¹ כמספר החיים ביצחק ק"פ שנה.

יש לומר, אברהם ויצחק שהם המדות דחסד² וגבורה³ הנה הם נמשכים מדעת⁴, כי דעת נחלק לחסד וגבורה, (וכידוע בהב' פשויות שמע והי' אם שמוע דתפילין של ראש שהוא דעת⁵ הנחלק לחסד וגבורה).

והנה דעת נקרא שכ"ם כי הוא בין⁶ כתפין⁷, א"כ חסד דאברהם, שחסד הוא חצי דעת, הוא חצי מספר שכ"ם, שהוא מספר ק"פ, ויצחק שהוא גבורה חצי דעת, הוא ג"כ חצי שכ"ם מספר ק"פ⁸ שלכן חי ק"פ שנה, וחיות להמדות

(1) ראה לעיל סימן קפג, מזהר חלק א' דף קסח ע"א. דאברהם הי' צ"ל חי ק"פ שנה ונתן ה' שנים לדוד המלך, ובפועל חי קע"ה שנה.

(2) אברהם בחי' חסד: כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה גם זהר חלק א' – בראשית – דף קז, ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד' וש"נ.

(3) יצחק בחי' גבורה: ראה פרדס שער (כג) הכינויים פ"ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פשויות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן במראי מקומות שם. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד.

(4) ראה תניא סוף פרק ג וז"ל: "הדעת הוא קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה". עיין גם לקמן הערה 10, 11.

(5) ראה תניא פרק מ"א וז"ל: יתבונן איך שאור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין הוא רצון העליון הוא מלוּבש באותיות וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו ובקריאתו או בלבישתו הוא ממשיך אורו ית' עליו דהיינו על חלק אלוה ממעל שבתוך גופו ליכלל וליבטל באורו יתברך.

ודרך פרט בתפילין ליבטל וליכלל בחי' חכמתו ובינתו שבנפשו האלהית בבחי' חכמתו ובינתו של א"ס ב"ה המלוּבשות דרך פרט בפ' קדש והיה כי יביאך דהיינו שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה' לבדו וכן ליבטל ולכלול בחי' הדעת שבנפשו הכולל חו"ג שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי' דעת העליון הכולל חו"ג המלוּבש בפ' שמע והיה אם שמוע והיינו כמ"ש בש"ע לשעבד הלב והמוח כו'.

(6) פירושו: דכמו בגשמיות בגוף האדם, הנה אחר ולמטה מהראש, הגוף מתחלק לב' כתפין, כן הוא בהשכל ומדות של האדם, דחכמה ובינה – השכל – הוא בהראש, ואח"כ ה"דעת" ממשיך ומקשר השכל להמדות, ומתחלק לב' קצוות חסד וגבורה, וזהו שה"דעת" נק' "שכ"ם", דמתחלק לב' כתפין – חסד וגבורה. (ראה הערה 11).

(7) ראה תורה אור פרשת לך לך עמוד יא, ד. תורת חיים בראשית צ, ג. קי, ג ואילך.

(8) בראשית לה, כח. ראה עוד טעמים למספר ק"פ לעיל סימן קכה*.

קכו. לקמן סימן רכב.

(9) בבא קמא צט, ב.

(10) וז"ל: והדעת הוא מלשון והאדם ידע את חוה והוא לשון התקשרות והתחברות שמקשר דעתו בקשר אמין וחזק מאוד ויתקע מחשבתו בחוזק בגדולת אין סוף ב"ה ואינו מסיח דעתו כי אף מי שהוא חכם ונבון בגדולת א"ס ב"ה הנה אם לא יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחוזק ובהתמדה לא יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית כי אם דמיונות שוא ועל כן הדעת הוא קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה פי' אהבה וענפיה ויראה וענפיה.

(11) בלקוטי לוי יצחק הערות לזוהר שמות-דברים סוף עמוד קסד מבאר הטעם דנקרא "עטרין" (כתרים) שבדעת" וז"ל: חסד וגבורה שבדעת הם בבחי' מקיף על המדות חסד וגבורה עצמן, וזהו מה שחסד וגבורה דדעת נקראים עטרין, עטרא דחסד, עטרא דגבורה, שעטרה הוא בחי' מקיף, כי הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן.

(12) לשון הזוהר הנ"ל בהערה 1.

(13) בראשית יב, ו.

(14) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק עמוד קלב וז"ל "מקום שכ"ם גימטריא* הוי' פעמים אהי' שהוא חיבור חכמה ובינה (כי שם הוי' בחכמה, ושם אהי' בבינה), שיחודם הוא ע"י הדעת".

(* הוי' (26) × אהי' (21) = 546. וכן מקו"ם (186) + שכ"ם (360) = 546.

(15) דוד המלך הוא בחי' מלכות, והוא נוקבל מהאבות כידוע. ראה לקוטי תורה פ' חוקת סא, ד. פ' ראה כט, ד. שיר השירים לט, ד. אור התורה שמות סוף עמוד מו. פרשת משפטים עמוד א' קצח ואילך. ספר המאמרים רנ"ט ע"ג. (וראה לעיל סוף סימן קמב).

(16) ראה לעיל סימן קי הערה 2.

(17) ישע"י טז, ה.

(18) רמז לכסא דוד.

א, יב – איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם

א. במדרש ילקוט (ילקוט שמעוני ישעי' שפט) איתא וז"ל איכה אשא לבדי (דברים א, יב) משל למטרונה שהי' לה ג' שושבינין אחד ראה אותה בשלוותה, ואחד ראה אותה בפחזותה, אחד ראה אותה בניוולה, כך משה ראה את ישראל בשלותן ואמר איכה אשא לבדי, ישעי' ראה אותם בפחזותן ואמר (ישעי' א, כא) איכה היתה לזונה, ירמי' ראה אותן בניוולן ואמר איכה ישבה בדד ע"כ. ובמדרש רבה (איכה רבה פ"א ס' א') הנוסחה שלשה נתנבאו בלשון איכה עיין שם.

וקשה מה שאמר ג' נתנבאו בלשון איכה וכו', דמאחר דלא ראי זה כראי זה, דבבחינה שראה זה אותם לא ראה אותם חבירו, אין להבין למה באמת אמרו לשון אחד. ועוד לפי הנוסחה דג' נתנבאו בלשון איכה מה שייכא נביאות מה שבעיניהם ראו הנהגת דורם דעל מה שראה בעיניהם אמר כל אחד דבריו ואין צריך לזה נבואה.

אמנם אפשר לבאר הענין על פי מדרש איכה רבתי (איכה רבה פתיחתא ד) רבי אבהו פתח והמה כאדם עברו ברית (הושע ו, ז) זהו אדם הראשון אמר הקב"ה אדם הכנסתיו לגן עדן וצויתיו ועבר עליהם ודנתי אותו בגירושין ובשילוחין וקוננתי עליו איכה אף אתכם הכנסתי לארץ ישראל וכו' וקוננתי עליכם איכה ישבה וכו' ע"ש.

ולכאורה קשה מה מלמדים בזה מי לא ידע את זאת אדם הראשון הכניס לגן עדן וכו' ואת ישראל הכניס לארץ ישראל ואין אנו צריכים ללמוד אחד מחבירו זה מפורש להדיא כמו זה, אבל נראה דבא ללמדינו דסיבה אחת לשניהם שחטאו על ידי שנתנאו מרוב טובה ובעטו בו דכמו שהכניס את אדם הראשון לגן עדן וכו' כך הכניס את ישראל לארץ טובה כגן ה', כאן וכאן קונין בלשון איכה לומר ששלוותן גרמה להם שחטאו ואחר כך נתנוולו.

וזה שאמר שלשה התנבאו בלשון איכה:

דמשה רבינו ראה אותם בשלוותן שצפה בנבואה מה יגיע עליהם על ידי אותה השלוה, דהיינו שמתוך כך יהיו לזונה, כמשל מי שיש לו בן יחידי רחצו והלבישו תלה לו כיס של זה והשיבו בשוק של זונות מה יעשה אותו הבן שלא יחטא (ברכות לב, א), ולכך על ידי נבואה אמר איכה אשא, דבמלת איכה נתנבא משה על של ישעי' דמן שלוותן שראה אותם בה משה רבינו יגיע מזה נזק שיעמוד ישעי' ויאמר אליהם איכה היתה לזונה, שעל ידי רוב טוב ישכחו את ה' וילכו אחר שרירות לבם והיו לזונה, לזונה דייקא, לרמוז על משל הנ"ל שהושיבו בשוק של זונות.

וישעי' שראה אותם בפחזותן לאחר שכבר בעטו בהקב"ה ונתקיימה נבואת משה רבינו הנ"ל אמר הוא איכה היתה לזונה, נתנבא גם כן במלת איכה לרמוז על איכה ישבה בדד שאמר ירמי', לרמוז על שעוונותם אלו יגרם להם חורבן ועל ידי כן עתיד ירמי' לקונן עליהם איכה.

וירמי' לאחר שנתקיים נבואת ישעי' ונחרב בית המקדש בעוונותינו הרבים, אמר איכה ישבה בדד, רמז במלת איכה על של משה רבינו לומר שמתוך הצרה גדולה והחורבן יחזרו בתשובה ויתחרטו ואז יש להם תקנה שיחזרו לארץ ישראל, והיינו שאמר לשון איכה להורות שיחזור עוד חלילה וישבו לאותו מעלה שהיו בימי משה לאחר שיעשו תשובה.

והוא מה שאמרו רז"ל (יבמות מז, א-ב) דישראל אינם יכולים לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות, כי רוב טוב וישמן ישורון ויבעט (דברים לב, טו) כמו שנתנבא משה רבינו, ועל ידי רוב פורענות שאינם יכולים לסבול עושים תשובה וחוזרים ומקבלן ומושיבין על אדמתן כמו שהיו בימים קדמוניות בימי משה, הרי כל אחד נתנבא על העתיד. ודע בך

ב. מדרש אגדה ג' נתנבאו בלשון איכה, אפשר עוד [לפרש] דהוצרך למשל דהנה ע"פ (הושע ו, ז) והמה כאדם עברו ברית, אמרו ז"ל (פתיחתא דאיכה רבה ד) אמר הקב"ה לאדם הושבתיו בגן עדן וצויתיו ועבר וגרשתיו וקוננתי איכה ולישראל כן, וכדי שלא תאמר דישראל יהי' סופם כאדם שלא שב לזה אמר משל למטרונה שהיא אשה ואי אפשר לגרשה מכמה טעמים והיו לה ג' שושבינין דהשושבינין בעת חופתה, וג' אלה משה ישעי' ירמי' נחשבין בעת חופתה להיות שעתידי לחזור כמו שהיא מטרונה, משה בשלותה ישעי' בפחזותה, והול"ל קרי' נאמנה איכה היתה לזונה הול"ל אבל אמר היתה לשעבר ולא היא ורמז אחר איכה היתה לזונה אני בטוח קרי' נאמנה שתחזור המטרונה כקדם, וירמי' בעידן עקתא אמר היתה כאלמנה ולא אלמנה לפי שעתידי לחזור אלי', והיינו ג' שושבינין שכולם רומזים שלותה ואינו כאדם הראשון שנתגרש עד מותו אבל ישראל מטרונה.

חדרי בטן

(1) ז"ל המדרש שם: וקוננתי עליו איכה שנאמר ויאמר לו איכה, איכה כתיב, אף בניו הכנסתי אותם לארץ ישראל שנאמר וכו' וצויתם שנאמר וכו' ועברו על ציווי שנאמר וכו' ודנתי אותם בגירושין וכו' וקוננתי עליהם איכה ישבה בדד.
 (2) הלשון מגומגם קצת, וז"ל בנחל אשכול ריש איכה, והול"ל איכה קרי' היתה נאמנה היא לזונה.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז תמוז, תשי"ט
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ כו' מו"ה יצחק שי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מיי"ג תמוז - יום גאולת כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע - עם המצורף אליו.

ומועתק בזה ממה שנרשם עיי"כ אדמו"ר שליט"א על המכתב והמצורף אליו:

(א) מפרש בתנחומא במדבר, שאף שלדורות אין לוקה המוותר על דברי הנביא - לדור המדבר ניתנה כפרה זו (על מיתה בידי שמים).

הנה באם נרצה לפרש דלתנחומא סברא מדילי וחידוש - שאין לו כל יסוד באיזה מקום שהוא, הרי אז בטלה מלכתחילה קושית השואל. ואין לחפש חידושים, כ"א לפרש התנחומא כפשוטו - דסבירא לי (שבדור המדבר?) חייבי מיתות לוקים ומתכפרים עיי"ז.

ולדעתי - תמוה לפרש דהתנחומא יחדש מלקות בהמוותר על דברי נביא, היפך מעיקר הגיוני דלאו הבא מכלל עשה עשה.

(ב) בענין כניסת כלב לבית הכנסת.

אין להביא ראי' - מקס"ד דספרי, לאסור בפועל. ואין ללמוד איסורים מעניני דרוש, אפילו אם ת"ל שמשמע איסור זה בספר כלי יקר ובפרט כנרשם גם על גליון השו"ת ששלח, שאין ראי' מהכלי יקר, כי הסגנון אין נכון וכו' - רגיל במפרשים אפילו בפירוש טעמי איסורים.

(ג) ועוד להעיר (ולפלא שלא מצאתי לעי"ע מי שעמד עי"ז) שטעם הכלי יקר, וגם דספר החינוך, בהנוגע לכלב, מופרד ממי"ש (יומא כ"א ע"ב) אשר במקדש שני, אש שעל המזבח רבוצה ככלב. ואת"ל - הרי זוהי גם ראי' שאין איסור בהבאת כלב לביהכ"נ.

ולכאורה הי' מקום לפרש את הנ"ל (בדוחק עכ"פ) שאין הכוונה שהאש הייתה בצורת כלב (או ארי' - במקדש ראשון), אלא שאמרו זה על אופן רביצת האש, אשר במקדש ראשון הי' כמש"נ רבץ כארי' וכלביא מי יקימנו, ז. א. בקביעות ולא קופץ ועולה, מה שאינו כן בכלב.

ואינו, כי גם צורת ארי וכלב היו שם, וכפירוש רש"י על אתר, ובזו"ג (ריא, א), בתקו"ז תקון כ"א (סב, ב) ועוד דחמאן דיוקנא דארי' וכלב.

(ד) בסוף השו"ת, דאין חיוב ללכת לביהכ"נ כו' - עיין שו"ע או"ח ס"צ ס"ט ואילך ושי"נ - ומפורש בכ"מ דישתדל ומצוה לרוץ וכו' וכו'. ומשי"כ בשם מהרי"ל - במג"א בסי' תט"ו סק"ב דנסתפק למהרי"ל אבל לפי מי"ש כו' ודאי כו'. (בא"ח החדש שם - שבשו"ת חו"י סק"ב ושו"ת ר"מ זיסקינד סוס"א דחו דברי המג"א, ואינם תח"י).

ובכוון דא עוד נקודה מיוחדת בדבר, עי"פ הפס"ד בשו"ע או"ח סוף סי' פ"ה, כי הוא עצבון גדול שהכל מתאספים והם יעמדו חוץ (אף שבשו"ע הוא רק שבועים בחדש וגם זה לא לתמיד, משא"כ בסומא וכו'), מובן שאפשר לסדר הכניסה לביהכ"נ בעזר בן אדם, אבל המדובר כאן - אם יש ענין בכניסתו (שהוא או משום צער או - לגודל הענין דתפלה בביהכ"נ דוקא) שאז יש לחפש דרכים לאפשר הכניסה, וק"ל.

* * *

בטח יאשר קבלת המכתב, ות"ח.

בכבוד וברכה.

♦ יום ראשון ג' מנחם-אב ♦

א אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בינפארן ובינתפל ולבן וחצרת ודי זהב:

א אליו פתגמיא די מליל משה עם כל ישראל בעבר הירדן אוכה יהוה על דהבו במדברא ועל דארגיזו במישרא לקבל ים סוף בפארן דאתפלו על מצא ובחצרות דארגיזו על בשרא ועל דעבדו עגל דדדב:

כ"א אלה הדברים • (ספר) לפי שהן דברי תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל. אל-כל-ישראל • אלו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים: אתם הייתם שומעים מן עמכם ולא השיבותם דבר מן וכן! אלו היינו שם, היינו משיבין אותו; לך בנסם כלם ואמר להם: הרי בלכם כאן, כל מי שיש לו תשובה, ישיב. במדבר • לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו "במדבר"? אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו: (שמות טו א) "מי יתן מותנו וגו'". בערבה • בשביל הערבה, שחטאו בכעל פעור בשטים, בערבות מואב. מול סוף • על מה שהמרו בים-סוף בבואם לים-סוף, שאמרו (שם יד יא): "המבלי אין קברים במצרים"? וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר (תהילים ק"ו): "וימרו על ים בים סוף", כדאיחא ב'ערכין' (טו). בינפארן ובינתפל ולבן • אמר רבי יוחנן: תורנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תפל ולבן, אלא הוכיח על הדברים

אשל אברהם - הרב אלאשילי

סוף, כלומר משני הצדדים של ים סוף (הרב).
שנאמר - תהלים קו, ז.
"וימרו על ים בים סוף" - היו מקטני אמנה, אמרו: בשם שאנו עולים מכאן מצד זה, אף המצריים עולים מצד אחר ויבואו אחרינו, עד שרמו הקדוש-ברוך-הוא לים והקיאם ליבשה, אז וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים, לפיכך ויאמינו בה, אכל מתחלה לא האמינו רשי"ט.

כדאיחא ב'ערכין' - טו, א. וראה גם רשי"ט במדבר יד, כב. אכל ראה לשון רשי"ט שמות יד, ל: וירא ישראל את מצרים מת - שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל: בשם שאנו עולים מצד זה כך הם עולין מצד אחר רחוק ממנו וירדפו אחרינו. וב'תורת מנחם' כתב, שלפירוש זה צריך לומר, שהדבר השני שהמרו "מול סוף", הוא מה שנאמר שם אחר-כך (שם טו) "ויסע משה", וברשי"ט שם "הסיעם בעל-כרחם", עין שם.
בין פארן ובין תפל ולבן - אמר רבי [שמעון בן יוחאי - כן הגירסא בהרבה בתיבוי ודפוסים ראשונים. וכן הוא בפסיקתא זוטא, וכן הוא

"בערבות מואב" - במפורש בסוף ספר במדבר. ואם כן היה צריך לומר: "בעבר הירדן בערבות מואב". ומהו "במדבר"? אלא בשביל מה שהכעיסוהו "במדבר" - מיד בשבאו למדבר.
שאמרו - שמות ט, ג.
"מי יתן מותנו וגו'" - ובקמשה הפסוק שם: "כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה וגו'". וב'תורת מנחם' כתב, שאמנם רשי"ט מזכיר את החטא הראשון שעשו במדבר, אך באמרו "וגו" רומז בזה לכל החטאים שעשו אחר-כך במדבר.
בערבה - בשביל הערבה - כלומר, בשביל מה שעשו בערבה (רא"ט).
שחטאו בכעל פעור בשטים בערבות מואב - תחלה הזכיר מה שעשו בכניסתם למדבר, וכעת מזכיר מה שעשו ביציאתם מן המדבר (משכיל לדוד).
מול סוף - על מה שהמרו בים סוף, בבואם לים סוף, שאמרו - שם יד, יא.
"המבלי אין קברים במצרים" - "לקחתנו למות במדבר".
וכן בנסעם - בצאתם. מתוך הים - ושניהם נקראו "מול

(א) אלה הדברים - לפי שהן דברי תוכחות - ראה גם רשי"ט קהלת א, א: "כל מקום שנאמר "דברי" אינו אלא דברי תוכחות, אלה הדברים אשר דבר משה".
ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את "הדברים" והזכירם ברמז - ולא בפירוש, אף שאמר "אלה הדברים", שמשמעו שהוא בא לפרש להם את הדברים.
מפני כבודן של ישראל - יש לציין שרשי"ט מקפיד לכתוב בתחלת כל ספר על מעלתן של ישראל, ואף כאן מזכיר את "כבודן של ישראל".
אל כל ישראל - אלו הוכיח מקצתן - אלו שהיו באותם מקומות שהכעיסו לפני המקום (באר בשדה).
היו אלו שבשוק אומרים: אתם הייתם שומעים מן עמכם ולא השיבותם דבר מן וכן, אלו היינו שם היינו משיבים אותו, לך בנסם כלם - אף אלו שלא נולדו עדין בזמן היותם באותם המקומות שהכעיסו לפני המקום (באר בשדה).
ואמר להם: הרי בלכם כאן, כל מי שיש לו תשובה ישיב.
במדבר - לא "במדבר" היו אלא

שָׁתַפְּלוּ עַל הַמֶּן שֶׁהוּא לֶבָן, שָׁאָמְרוּ (במדבר כא ה): "וּנְפֹשָׁנוּ קִצְּהָ בִלְחֵם הַקֶּלְקֵל", וְעַל מָה שָׁעֲשׂוּ בַמַּדְבַּר פֶּאֶרְזֵן עַל-יְדֵי הַמֶּרְגָּלִים. וְחִצְרוֹת • בְּמַחְלֻקְתוֹ שֶׁל קַרְח (ספר). דָּבָר אַחֵר, אָמַר לָהֶם: הֲיִהָ לָכֶם לְלַמַּד מִמֶּה שָׁעֲשִׂיתִי לַמְרִים בַּחֲצוֹת בְּשִׁבִיל לְשׁוֹן הַרְעָ, וְאַתֶּם נִדְבָרְתֶּם בַּמֶּקוֹם. וְדִי זָהָב • הוֹכִיחֶן עַל הַעֲגֹל שָׁעֲשׂוּ בְּשִׁבִיל רַב זָהָב שֶׁהָיָה לָהֶם, שְׁנָאָמְרוּ (הושע ב ט'): "וְכַסְּףָ הַרְבִּיתִי לָהֶם וְזָהָב עָשׂוּ לְבַעַל".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטר-שיחות כ"ד יד פרשת דברים)

כָּללות עֲנֵן "בין המצרים" הוא שֶׁהֲזַמֵּן עֲצָמוֹ "מוֹכִיחַ" אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמְלַמְדֵנּוּ פִּירוּשׁ רַשִׁי בְּרֹאשׁ וּתְחִלַּת הַפִּרְשָׁה שֶׁגַּם בְּ"תוֹכְהָ" נִזְהַר הַקַּבְ"ה בְּכַבּוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי תִכְלִית הַכּוֹנֵה בְּ"תוֹכְהָ" וְהִירֵדָה שֶׁל הַגְּלוּת הַיָּא בְּשִׁבִיל הָעֲלִיָּה, לְגַדֵּל "כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל", וְלָכֵן מוֹזָן שֶׁגַּם בְּעַת הַגְּלוּת (ה"תוֹכְהָ") גּוֹפֵא, נִיפֵר "כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל" (כַּנ"ל בַּפִּירוּשׁ רַשִׁי).
אֶחָד הָעֲנִינִים שֶׁמוֹדָגְשׁ בּוֹ "כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל" גַּם בְּעַת הַגְּלוּת **גּוֹפֵא**, הוּא מָה שֶׁתְּנוּב בַּתְּחִלָּת מְגִילַת אֵיכָה: "אֵיכָה יִשְׁבָּה בָּדָד וְגו'" - שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה גַּם מָדָה טוֹבָה, וְהוּא מָה שֶׁתְּנוּב "עַם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשְּׁב", שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵינִם מַתְּעָרְבִים עִם אֻמּוֹת הָעוֹלָם, וְכַמֶּאֱמָרוֹ רו"ל "הִשְׁמֵן אֵינֹו מִתְּעָרַב אֵלָּא עוֹמֵד, כִּי יִשְׂרָאֵל אֵינִם מַתְּעָרְבִים עִם אֻמּוֹת, נִזְכָּר **שִׁיתְגַּלָּה** "כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל" בְּגִלְוֵי, בְּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁגַּם הוּא נִרְמַז בְּפֶסוּק זֶה, שִׁיבְנָה בְּמַהְרָה בְּיְמֵינוֹ וּבַעֲגָלָא דִּידָן.

אשל אברהם - הרב אלעזר טייטלבוים

עֲנַנְשׁוּ, וְהֵם לֹא מְנַעוּ מִלְדַבֵּר בְּאֵלֵהֶם וּבַמִּשְׁפָּה, שְׁנָאָמְרוּ (במדבר כא, ה) וַיְדַבֵּר הָעַם בְּאֵלֵהֶם וּבַמִּשְׁפָּה. אָבָל פִּירוּשׁ זֶה דְחִיק קִצְּת, שֶׁכָּן מֵעֲשָׂה זֶה הִיָּה בְּסוּף אַרְבַּעִים שָׁנָה, וְאֵלוֹ מֵעֲשָׂה מְרִים הִיָּה בְּשָׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְצֵאתָם מִמִּצְרָיִם.
וְדִי זָהָב - הוֹכִיחֶן עַל הַעֲגֹל שָׁעֲשׂוּ בְּשִׁבִיל רַב זָהָב - וְהוּא פִּירוּשׁ "וְדִי זָהָב", שֶׁהָיָה לָהֶם "דִּי זָהָב", כְּלוֹמַר וְזָהָב רַב.
שֶׁהָיָה לָהֶם - לְהַעִיר, שֶׁכָּאֵן כְּשֶׁמוֹכִיחַ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִשְׁתַּמֵּשׁ מִשָּׁה בְּטַעֲנַת רִיבֵי הַזָּהָב שֶׁהָיָה לָהֶם כְּדִי לְהַגְדִּיל אֵת חוֹמֶרֶת הַחֶטָּא, וְאֵלּוֹ בַּפֶּרֶשׁת חֶטָּא הַעֲגָל (שְׂמוּת לָב, לֵא) כְּשֶׁמַּתְפַּלֵּל מִשָּׁה לְקַדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שִׁסְלַח לָהֶם עַל הַחֶטָּא, מִשְׁתַּמֵּשׁ מִשָּׁה בְּטִיעוֹן זֶה עֲצָמוֹ כְּדִי לְהַקְטִין אֵת חוֹמֶרֶת הַחֶטָּא, וּבִלְשׁוֹן רַשִׁי שֵׁם: "אֵתָה הוּא שְׁגָרְמַת לָהֶם, שֶׁהַשְּׁפַעַת לָהֶם זָהָב וְכָל חֲפָצָם, מָה יַעֲשׂוּ שְׁלֵא יִחֻטְאוּ". וְרָאָה גַּם רַשִׁי לְקַמֵּן לָב, יוֹ וּבַפִּיאור שֵׁם.
שְׁנָאָמְרוּ - הוֹשַׁע ב, י.
"וְכַסְּףָ הַרְבִּיתִי לָהֶם - בַּפֶּסוּק נֶאְמַר: "לֵחָ", וְכֵן הוּא בְּכַמְּהַ בְּתַבְיִיט. אָבָל בְּרֹב תַבְיִיטֵי הַיָּד וּדְפּוּסֵי רַשִׁי הַנוֹטָח בְּכַפֵּינֵם, וְאֵין זֶה קָשָׁה, כִּי לְפַעְמֵי־בֵּית מַעֲתִיק רַשִׁי בְּשִׁנְיַי מְלִשׁוֹן הַכְּתוּב לְפִי פִירוּשׁ הָעֲנֵן (הַרְבֵּי). וְכֵן הוּא בְּכַרְכוּת לָב, ב.
וְזָהָב עָשׂוּ לְבַעַל - וְכַסְּףָ הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב, וְהֵם עֲשָׂאוּהוּ לְבַעַל רַשִׁי שֵׁם. תּוֹרָה ב

הַמֶּן (קָצוּר מְזוּחָה).
וְחִצְרוֹת - בְּמַחְלֻקְתוֹ שֶׁל קַרְח - מִשְׁמַע שֶׁמַּחְלֻקְתוֹ שֶׁל קַרְח הִיָּתָה בְּ"חִצְרוֹת" לַפְּנֵי שֶׁהִיאָעוֹ לַמַּדְבַּר פֶּאֶרְזֵן, דְּהִיָּנוּ לַפְּנֵי חֲטָא הַמְרַגְּלִים, וְאָם כֵּן זֶה פִּירוּשׁ שׁוֹנֵה מִמְּהוּבָא בְּרַשִׁי בַּמַּדְבַּר טו, ד שְׁמַחְלֻקְתוֹ שֶׁל קַרְח הִיָּתָה לְאַחַר חֲטָא הַמְרַגְּלִים. וְאֵין זֶה קָשָׁה, כִּי כִּי דְרָכּוֹ שֶׁל רַשִׁי לְהַבִּיא לְפַעְמֵי־דַעוֹת סוּתְרוֹת לְפִי מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּבִים שֶׁבְּאוּתוֹ מְקוֹם (רֵאשִׁי), וְאָפְשָׁר שֶׁמִּשְׁמוֹם כִּי הִבִּיא רַשִׁי כָּאֵן פִּירוּשׁ נוֹסֵף. גַּם אָפְשָׁר לֹמַר, שֶׁלְּפִירוּשׁ זֶה אֵין "חִצְרוֹת" שֵׁם מְקוֹם, אֶלָּא הַכּוֹנֵה שְׁמַחְלֻקְתָ קַרְח וְעֲדוֹתָ, אֲסִיפַת וְהַקְהֵלָת הַעֲדָה נֶגְדָ מִשָּׁה, נַעֲשְׂתָה **בַּחֲצוֹת אֵלֵהֶם**.
דָּבָר אַחֵר, אָמַר לָהֶם: הֲיִהָ לָכֶם לְלַמַּד מִמֶּה שָׁעֲשִׂיתִי לַמְרִים בַּחֲצוֹת בְּשִׁבִיל לְשׁוֹן הַרְעָ - שְׁלֻקְתָּהּ בַּצִּרְעָת - רָאָה בַּמַּדְבַּר פֶּרֶק יב.
וְאַתֶּם נִדְבָרְתֶּם בַּמֶּקוֹם - הַכּוֹנֵה לְחֲטָא הַמְרַגְּלִים, שְׁנָאָמְרוּ (במדבר יג, לא): "כִּי חִזְקָה הוּא מִמְּנֹו" (רֵאשִׁי, גַּרְא). וְרָאָה גַּם רַשִׁי בַּמַּדְבַּר יג, ב: "לָמָּה נִטְמָכָה פְּרִשְׁת מְרַגְּלִים לְפָרְשַׁת מְרִימָה? לְפִי שְׁלֻקְתָּהּ עַל עֲסָקִי דְבָה שְׁדָבְרָה בְּאַחִיָּה, וְרַשְׁעִים הֶלְלוּ רָאוּ וְלֹא לִקְחוּ מוֹסֶר". אֶלָּא שְׁשֵׁם הַכּוֹנֵה עַל שְׁהוּצִיאַו דְבָה עַל הָאָרֶץ, וְכָאֵן הוֹכִיחֶם עַל שְׁדָבְרוֹ נֶגְדָ ה' וְרָאָה מַדְרַשׁ אַגְּדָה (פּוּרָה) דְּבָרִים כְּאֵן: "שְׁלֵא לְמוֹדוֹ מַמְרִים לְפִי שְׁדָבְרָה בְּאַחִיָּה

בַּדְבָרִים רַבָּה" (לִיבְרָמֶן) פ"ט. אָבָל בַּדְפּוּסִי רַשִׁי הַחֶסְרוֹנִים: רַבִּי יוֹחָנָן.]
חִירוֹנוֹ עַל כָּל הַמַּקְרָא וְלֹא מְצִינֵי מְקוֹם שֵׁשָׁמוֹ "תִּפְּל" וְ"לָבָן", אֵלָּא הוֹכִיחֶן עַל הַדְבָרִים שֶׁתִּפְּלוּ - שְׁנָאָמְרוּ דְּבָרֵי תִפְלוֹת (דְּבָרִים רְבֵה שֵׁם), כְּלוֹמַר טַעֲנוֹת שָׂא.
עַל הַמֶּן שֶׁהוּא "לָבָן" - וְהוּא פִּירוּשׁ "וּבֵין תִּפְּל וְלָבָן", שֶׁתִּפְּלוּ עַל הַלָּבָן, הִיָּנוּ הַמֶּן.
שְׁנָאָמְרוּ - בַּמַּדְבַּר כא, ה.
"וּנְפֹשָׁנוּ קִצְּהָ בִלְחֵם הַקֶּלְקֵל" - לְפִי שֶׁהֲזַמֵּן נִבְלַע בְּאַיְבָרִים קְרָאוּהוּ "קֶלְקֵל", אֲמַרו: עֲתִיד הַמֶּן הִנֵּה שִׁיתִּפַּח בְּמַעֲנוֹ, כְּלוֹם יֵשׁ יְלֹד אֶשָּׁה שֶׁמְכַנֵּס וְאֵינֹו מוֹצִיא (רַשִׁי שֵׁם). לֹא הוֹכִיר אֵת מָה שְׁנָאָמְרוֹ בְּקֶבְרוֹת הַתְּאֻנֹּה: "וְעַתָּה נִפְשָׁנוּ וְיִשָּׁה אֵין כָּל בְּלַתִי אֵל הַמֶּן עֲנִינוּ", כִּי בְּכַתוּב נֶאָמַר "תִּפְּל" שֶׁפִּירוּשׁוֹ "תִּפְּלוּ", דְּהִיָּנוּ שְׁדָבְרוּ נֶגְדָ הַמֶּן עֲצָמוֹ, וְלֹא בְּמָה שְׁלֵא הִסְתַּפְּקוּ בְּמֶן (הַרְבֵּי).
וְעַל מָה שָׁעֲשׂוּ בַּמַּדְבַּר פֶּאֶרְזֵן - וְהוּא "בין פֶּאֶרְזֵן". לְאַחַר שֶׁפִּירֵשׁ שְׁ"וּבִין תִּפְּל" מוֹסֵב עַל "וְלָבָן", וְלֹא עַל "בין פֶּאֶרְזֵן", בְּעַת נִתְּן לְפִירֵשׁ שְׁ"בִין פֶּאֶרְזֵן" הַכּוֹנֵה לְמַעֲשָׂה שָׁעֲשׂוּ בְּפֶאֶרְזֵן עֲצָמוֹ, וְלֹא מָה שָׁעֲשׂוּ בַּמֶּקוֹם שְׁ"בִין פֶּאֶרְזֵן וּבֵין תִּפְּלוּ".
עַל-יְדֵי הַמֶּרְגָּלִים - וְלְפִי זֶה פִּירוּשׁ "בין פֶּאֶרְזֵן וּבֵין תִּפְּל וְלָבָן", הוּא, שֶׁהוֹכִיחֶם "בֵּין" עַל חֲטָא הַמְרַגְּלִים שְׁ"בִפֶּאֶרְזֵן" וּ"בֵין" עַל מָה שֶׁתִּפְּלוּ עַל

(ב) אחד עשר יום מחרב דרך הר-שעיר עד קדש ברנע:

כ"ט - אחד עשר יום מחרב • אמר להם משה: ראו מה שגרמתם: אין לכם דרך קצרה מחרב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים, שהרי בעשרים באיר נסעו מחרב, שנאמר (במדבר י' א'): "ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וגו'", (תענית כט) ובכ"ט בסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע. צא מהם שלשים יום שעשו בקברות התאווה, שאכלו הפשר חדש ימים, ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים, נמצא, בג' ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל-כף היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה.

(ג) ויהי בארבעים שנה בעשתי-עשר חודש באחד לחודש דבר משה אל-בני ישראל ככל אשר צוה יהוה אתו אלהים:

כ"ט - ויהי בארבעים שנה בעשתי-עשר חודש באחד לחודש • מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה. ממי למד? מיעקב, שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה, אמר: ראוהו בני, אני אומר לך, מפני מה

אשל אברהם - הרב אלעזר

בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם - בחטא המרגלים.

הסב אתכם סביבות הר שעיר - כדלקמן ב, א וב"רש"י שם. **ארבעים שנה** - ארבעים שנה לאו דוקא, אלא שלשים ותשע שנה ונלקט "ארבעים שנה" על-פי לשון הכתוב בפסוק הבא. או שכולל בזה גם את השנה הראשונה, ועל-פי המבואר ברש"י במדבר יד, לג: "שנה ראשונה היתה בכלל.. לפי שמשעשו את העגל עלתה גזירה זו במחשבה" (ע"פ תורה מנחם).

(ג) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש - מלמד - ממה ששרח הכתוב לציון את תאריף התוכחה. **שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה** - בראש חודש שבט. שלשים ושבעה ימים לפני מותו.

ממי למד? מיעקב, שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה - ראה בראשית מט, ב ואילך. **אמר - יעקב, ראוהו בני, אני אומר לך מפני מה**

עד ליום הגעתם לקדש ברנע ושליחת המרגלים (כולל יום הנסיעה ויום ההגעה).

צא מהם שלשים יום שעשו בקברות התאווה, שאכלו הפשר חדש ימים - במדבר יא, כ"א. כלומר "שלשים יום" (רש"י שם). ולפי זה, מה שאמר להם שם: "התקדשו למחר", זה היה באותו יום שהגיעו לקברות התאווה, ואינו מן המניין. אבל רש"י בתענית כט, א כותב שאכלו עשרים ותשעה יום, ולפי זה שלשים יום כוללים בתוכם את יום תלונתם, שאז גם נאמר להם "התקדשו למחר".

ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים - במדבר יב, ט"ו. **נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך** - יום אחד מהר חורב עד לקברות התאווה (ראה רש"י במדבר יא, לג: "מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד"). ויום אחד מקברות התאווה לחצרות, ויום אחד מחצרות לקדש ברנע.

וכל-כף היתה שכינה מתלבטת - טורחת ומתנגעת (ראה רש"י חושע ד, יד. משלי יח).

(ב) אחד עשר יום מחרב - אמר להם משה - כלומר אף זו תוכחה היא ולא סיפור מעשה שהיה (ספר הזכרון).

ראו מה גרמתם, אין לכם דרך קצרה מ"חרב" ל"קדש ברנע" כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך אחד עשר יום - שאם היה משה מוליך את ישראל "דרך הר שעיר", היו באים ב"אחד עשר יום" ל"קדש", שהיא סמוכה לארץ ישראל (רש"י מנחות סה, רע"ב).

ואתם הלכתם אותה בשלשה ימים, שהרי בעשרים באיר נסעו מחרב, שנאמר - במדבר י, יא. **"ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וגו'"** - ובפסוק לג שם: "ויסעו מחר ה' דרך שלשת ימים". **ובעשרים ותשעה בסיון שלחו את המרגלים** - תענית כט, א. שהרי דוורתם היתה בליל תשעה באב, והם תרו את הארץ במשך ארבעים יום, שהם: שני ימים של סוף סיון, ושלושים יום של תמוז (שבאותה שנה היה מלא), ושמונה ימים של חודש אב (ראה

ע"פ תענית שם)

מקדש ברנע - במדבר לב, ח. נמצא, ארבעים יום מיום נסיעתם מהר חורב

לא הוכחתיך כל השנים הללו? כְּדִי שְׁלֵא תַנִּיחֵנִי וְתִלְךָ וְתִדְבֵק בְּעֵשׂוֹ אָחִי. וּמִפְּנֵי אַרְבַּעַה דְּכָרִים אֵין מוֹכִיחִין אֶת הָאָדָם אֲלֵא סְמוּךְ לְמִיתָה: כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא מוֹכִיחוֹ וְחִזּוֹר וּמוֹכִיחוֹ, וְשְׁלֵא יְהֵא חֲבָרוֹ רוֹאֵהוּ וּמִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ וְכוּ' כְּדֵאִיתָא ב'ספרי'. וְכֵן יְהוֹשֻׁעַ לֹא הוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל אֲלֵא סְמוּךְ לְמִיתָה. וְכֵן שְׁמוּאֵל, שְׁנֵאמֵר (ש"א יב): "הֲנִי, עֲנּוּ בִי!". וְכֵן דָּוִד אֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ (מ"א ב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (התוועדות תשמ"ז חלק ד עמוד 176 - מתוך 'לקראת שבת')

גדר התוכחה שבסמיכות למיתה

וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֵשְׂתֵי-עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ דָּבָר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גו'

מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה (א. ג. ובפירוש רש"י)

לכאורה צריך-עיון, שהרי מאז שהוציא משה רבנו עליו-השלום את בני ישראל ממצרים, מצינו פעמים רבות שנתן להם דברי תוכחה, ומהו שכתב רש"י ש"לא הוכיחן אלא סמוך למיתה"? ויש לומר, דנשתנו דברי התוכחה שבפרשתנו ממה שהוכיחם משה לפני כן. דהנה, בכל הפעמים שהוכיחם לפני-זה, היה זה בשעת מעשה, ולכן לא היתה זו תוכחה גרידא, פייאם גם על-מנת לאפרושי מאסורא וכיוצא בזה.

מה-שאינן בנדון-דין, שהיתה התוכחה על כל המאורעות הרבים שארעו במדבר, ולא על חטא שחטאו בו עכשו, ובפרט שהדברים נאמרו לא לחוטאים עצמם פייאם בפני בניהם. ואם-כן היו הדברים דברי תוכחה בלבד, ועל-זה פתב רש"י ש"לא הוכיחן אלא סמוך למיתה".

(ד) אַחֲרֵי הַפְּתוֹ אֶת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן וְאֵת עֹג מֶלֶךְ הַכְּנִעַן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בְּעֵשְׂתָרֶת בְּאֲדָרְעִי:

ד פתר דמחא ית סיחון מלפא דאמרנא דיתב בחשבון וית עוג מלפא דמתנן דיתב בעשתרת באדרעי:

ש"י « אַחֲרֵי הַפְּתוֹ • אָמַר מֹשֶׁה: 'אִם אֲנִי מוֹכִיחֶם קִדְּם שִׁיכְנִסוּ לְקִצַּת הָאָרֶץ, יֵאמְרוּ: מַה לָּזֶה עָלֵינוּ? מַה הֵיטִיב לָנוּ? אֵינוּ בָּא אֲלֵא לְקַנְתָּר וּלְמַצָּא עֲלֵהּ, שְׂאִין בּוֹ כַח לְהַכְנִיסֵנוּ לְאָרֶץ'. לְפִיכָךְ הִמְתִּין עַד שֶׁהִפִּיל סִיחוֹן וְעֹג לְפָנֵיהֶם וְהוֹרִישֵׁם אֶת אַרְצָם, וְאַחֲרֵי-כֵן הוֹכִיחֵן. סִיחוֹן וְגו' אֲשֶׁר יוֹשֵׁב וְגו' • (ספרי) אֵלוֹ לֹא הָיָה סִיחוֹן קָשָׁה וְהָיָה שְׂרוּי בְּחֶשְׁבוֹן, הָיָה קָשָׁה, שֶׁהִמְדִּינָה קָשָׁה. וְאֵלוֹ הָיְתָה עִיר אַחֲרַת וְסִיחוֹן שְׂרוּי

אשל אברהם - הרב אלאשילי

יש לומר שגם אם היה מוכיחן לפני פיבוש ארץ סיחון ועוג, שנה היה באמצע שנת הארבעים (לאחר מיתת אהרן). עדין נקרא הדבר שהוכיחן "סמוך למיתה", פיון שנה בתוך השנה האחרונה לחייו.

יאמרו: מה לזה עלינו? מה היטיב לנו? אינו בא אלא לקנתר ולמצא עליה שאין בו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם, ואחר-כך הוכיחן - לכן מדגיש הכתוב "אחרי הפתו וגו'", אף שאנו יודעים שנה היה אחרי מלחמת סיחון ועוג (משכיל לדוד).

סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון - אלו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה שהמדינה קשה. ואלו היתה עיר

מביאה לידי שלום. **כְּדֵאִיתָא ב'ספרי' - דְּכָרִים פִּסְקָא ב. וְכֵן יְהוֹשֻׁעַ לֹא הוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל אֲלֵא סְמוּךְ לְמִיתָה - רֵאָה יְהוֹשֻׁעַ פֶּרֶק כד. וְכֵן שְׁמוּאֵל - הוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל סְמוּךְ לְמוֹתוֹ. שְׁנֵאמֵר - שְׁמוּאֵל א יב, ג. וּבְפִסְוֹק לְפָנֵי כן: "וְאֲנִי זָקֵנִי וְשִׁבְתִּי". "הֲנִי עֲנּוּ בִי" - וְרֵאָה גַם רִש"י לְקַמֵּן כט, יב. וְכֵן דָּוִד אֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ - רֵאָה מְלָכִים א, ב, א וְאֵילָךְ: "וַיִּקְרָבוּ יָמֵי דָוִד לְמוֹת וַיִּצַּו אֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ לְאֹמֵר". תורה ד **(ד) אַחֲרֵי הַפְּתוֹ - אָמַר מֹשֶׁה: אִם אֲנִי מוֹכִיחֶם קִדְּם שִׁיכְנִסוּ לְקִצַּת הָאָרֶץ - בְּלוֹמַר לְפָנֵי שֶׁכָּבְשׁוּ אֶת אַרְצָן סִיחוֹן וְעֹג. וְאֵף שֶׁלְעִיל בְּפִסְוֹק ג פִּירֵשׁ רִש"י שְׁלֹא הוֹכִיחֵן אֲלֵא סְמוּךְ לְמִיתָה,****

לא הוכחתיך כל השנים הללו - על מעשה בלהה. **כְּדִי שְׁלֵא תַנִּיחֵנִי וְתִלְךָ וְתִדְבֵק בְּעֵשׂוֹ אָחִי. וּמִפְּנֵי אַרְבַּעַה דְּכָרִים אֵין מוֹכִיחִין אֶת הָאָדָם אֲלֵא סְמוּךְ לְמִיתָה: כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא מוֹכִיחוֹ וְחִזּוֹר וּמוֹכִיחוֹ - וּבִסוּף יִנִּיחַ אֶת הַמוֹכִיחַ וְיִלְךָ לוֹ (ג"א), או שִׁיְהֵא בּוֹעֵט בְּתוֹכָהוּ (שפ"ט). וְהוּוּ דוֹקָא כְּשִׁפְרֵשׁ מִהַחֲטָא וְעֵשָׂה תְּשׁוּבָה, אֲבָל אִם עָדִין לֹא סָר מִחֲטָאוֹ, אֲזִי חוֹבָה לְהוֹכִיחוֹ עַד שִׁפְרוֹשׁ מִהַחֲטָא, שְׁעַל זֶה נֵאמַר הַצִּוּוּי: "הוֹכַח תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ", אֲפִילוּ מֵאָה פְּעָמִים (משכיל לדוד ודברי דוד). וְשְׁלֵא יְהֵא חֲבָרוֹ רוֹאֵהוּ וּמִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ - מִי שֶׁהוֹכִיחוֹ אוֹתוֹ וְתִבְיֵשׁ לְרֵאוֹת אַחֲרֵי-כֵן אֶת חֲבָרוֹ הַמוֹכִיחוֹ. וְכוּ' - וְשְׁלֵא יְהֵא בְּלָבוּ עֲלֵיו, וְכִדִּי שִׁפְרֵשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּשָׁלוֹם, שֶׁהַתּוֹכְחָה**

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך כד עמוד 1 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

גדל הקשי שבתרגום התורה

הואיל משה באר את-התורה הזאת לאמור:

בשבעים לשון פרשה להם (א, ה. ובפירוש רש"י)

איתא במסכת סופרים (פרק א הלכה ז): מעשה בחמשה וקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יוניתי, והיה אותו היום קשה לישראל, כיום שנעשה בו העגל, שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה.

ולכאורה תמוזה, הרי התורה כבר נתרגמה ונתפרשה בשבעים לשון על-ידי משה רבנו, ואם-כן מדוע דמו תרגום התורה ל"יום שנעשה בו העגל"? ובייתר תמוזה הטעם "שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה" אחרי שצבר נתרגמה ונתפרשה על-ידי משה בשבעים לשון?

ויש לומר הבאור בזה, שדיקו רבותינו ז"ל וכתבו שאותו היום היה כ"יום שנעשה בו העגל" ולא כתבו כ"חטא העגל" וכיצא בזה. כי יום שנעשה בו העגל, לא היה קשה מצד-עצמו, שהרי אהרן אמר "חג לה' מקר" (תשא לב, ה), כי "בטוח היה שיבוא משה ויעבדו את המקום" (פירוש רש"י שם), ורק שלפעל ביום שלאחר-יזה השכימו (תשא לב, ו) וחסאו לפני שבא משה, ונמצא שיום עשית העגל לא היה "קשה" מצד-עצמו, ורק שגרם לחטא העגל לאחרי-יזה.

וכמו כן תרגום התורה אינו "קשה" מצד-עצמו, וכמו שמצינו שמושה תרגם את התורה, אלא שיכול לגרם לענין שלילי, שיטעו בהבנת התרגום, וכמו שמצינו (מסכת סופרים שם) ש"ג דברים שנו בה", כדי שלא יטעה תלמי בהבנת התרגום. ונמצא שגם תרגום התורה אינו "קשה" מצד-עצמו אלא שיכול לבוא מזה ענין שלילי. וקל-להבין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך לו עמוד 38 - מתוך 'לקראת שבת')

הצרך בפירוש התורה בשבעים לשון

ויהי בארבעים שנה . . הואיל משה באר את-התורה הזאת לאמור:

בשבעים לשון פרשה להם (דברים א, ג.ה. ובפירוש רש"י)

לכאורה הדבר צריך-עיון, לשם מה הצרך משה לפרש את התורה לישראל בשבעים לשון?

יש שכתבו ש"מפני שראה משה רבנו עליו-השלוש שישראל יגלו לבין שבעים אמות, לפיכך באר אותה בשבעים לשון, שבאיזה מקום שישראל יבואו, ילמדו באותו לשון" (הובא באמרי שפר לפירוש רש"י תבא כז, ח).

אף אין בזה ישוב לזה שהצרך משה בעצמו ללמד את כל ישראל בשבעים לשון, בעוד שרבים ככלם לא הבינו את הלשונות בהם פרוש התורה. ודחק לומר שכל זה הוא עבור הדורות הבאים, כשיגלו לבין האמות, שהרי היו יכולים לתרגמה לאחר זמן, ולא על-ידי משה דוקא.

ויש לחדש, שבזה נפעל שתהיה חלוצת גדר הקדשה דתורה גם בלמוד התורה בשבעים לשון. דבלעדי זאת יש מקום לומר, שפנין שנתנה תורה בלשון הקדש, הרי קדשת התורה, וגדר למוד התורה לא חלים כשלומד עניני התורה בלשונות אחרים.

ולכן היה צורך בפעולה מיחדת בחידוש קדשת התורה גם בשבעים לשון (ונפקא-מינה להלכה בזה - האסור לדבר דברי תורה בשאר לשון כשהוא ערום; חייב ברכת התורה כשמודר בשאר לשון. ועוד).

וכיון שנתנית התורה לישראל היתה על-ידי משה רבנו עליו-השלוש, הרי גם פעלת ענין זה, דחלות קדשת התורה על השבעים לשון, היתה על-ידי שפרש משה רבנו בעצמו את התורה לשבעים לשון בפני כל ישראל.

(ו) יהוה אלהינו דבר אלינו בחרב לאמר רב-לכם שבת בהר הזה:
ו יי אלהנא מליל עמנא בחרב למימר סגי לכון דיתבתון בטורא הדין:

מש"כ רב לכם שבת • כפשוטו, ויש מדרשי אגדה: הרבה גדלה לכם ושכר על ישיבתכם בהר הזה: עשיתם משכן, מנורה וכלים, קבלתם תורה, מניתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

למרות התועלת שבישיבה זו, היה זה "יותר מדי", מפני העיכוב בכניסתם לארץ.
ויש מדרש אגדה - ספרי. הרבה גדלה "לכם" - נראה שמפרש

חדשים פחות עשרה ימים. וב"תורת מנחם" כתב ש"רב לכם" פירושו: הרבה יותר מדי הנכם מתעכבים בהר הזה, מפני שרצה למחר ביאתם לארץ, וכל יום נוסף שישבו בסיני,

(ו) **רב לכם שבת - כפשוטו - "רב"** מלשון זמן רב כפשוטו (שפי"ח), ו"שבת" כמו "לשבת" (מדיא דכיא), כלומר די לכם לשבת בהר הזה. ראה רש"י במדבר י, יא, ששהו בהר סיני שנים עשר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נדך כד עמ' 18)

רב לכם שבת בָּהָר הַזֶּה (א, ו) על הפסוק רב לכם בגי' לוי (קרח טז, א) פָּרַשׁ רש"י: הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּאֵי לְקַחְתֶּם לְעַצְמְכֶם גְּדֹלָה. וְאֵף כָּאֵן - וְשַׁבְתֶּם כְּבָר בְּהָר הַזֶּה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּאֵי. וְשׂ כָּאֵן הוֹרָאָה כְּלָלִית בְּעַבֹדֹת הָאֵדָם לְקוּנָו; אִם הוּא 'יוֹשֵׁב' בְּמִקוּם אֶחָד, אִם הוּא נִשְׁאָר בְּאוֹתָהּ דְרָגָה בְּעַבֹדֹת ה' וְאֵינוּ מִתְקַדְּם הַלָּאָה, הִנֵּה אֵף שֶׁהִיא דְרָגָה טוֹבָה וְנַעֲלִית - הָרִי זֶה 'הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּאֵי'. עֲלֵיו לְהִיּוֹת 'מֵהַלַּךְ', תְּמִיד עֲלָיו לְשֹׂאֵף וּלְלַקֵּחַ מִחֵיל אֶל חֵיל, בְּבָחִינַת מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ.

(י) פָּנּוּ וְסַעְוּ לָכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל-כָּל-שְׂכֵנֵי וּבַעֲרֵבָה בָּהָר וּבִשְׂפֵלָה וּבִנְגִב וּבְחוּף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֹנֹן עַד-הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר-פְּרָת:

זאָתְפִנוּ וְטוּלוּ לְכוּן וְעוּלוּ לְטוּרָא דְאַמְרָא וּלְכָל מְגִירוּהִי בְמִישְׁרֵיא בְטוּרָא וּבִשְׂפֵלְתָא וּבְדַרוּמָא וּבִסְפֵר יְמָא אַרְעָא דְכְנַעֲנָאָה וּלְכֻן עַד נְהָרָא רְבָא נְהָרָא פְרַת:

זאָתְפִנוּ וְסַעְוּ לָכֶם • זוּ דְרָךְ עֶרַד וְחַרְמָה. וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי • כְּמִשְׁמַעוּ. וְאֶל-כָּל-שְׂכֵנֵינוּ • עֲמוּן וּמוֹאֵב וְהַר שְׁעִיר. בְּעֵרְבָה • זֶה מִישׁוֹר שֶׁל יַעַר. בָּהָר • זֶה הַר הַמֶּלֶךְ. וּבִשְׂפֵלָה • זוּ שְׂפֵלַת דְרוּם. וּבִנְגִיב וּבְחוּף

אשל אברהם - הרב אלשול

וּמוֹאֵב, אֵלָּא רַק שִׁיעֲבֵרוּ דְרָךְ אַרְצֵם לְאַרְץ כְּנַעַן, שְׂאֵלוּ לֹא הָיוּ חוּטְאִים, אָדוּם וּמוֹאֵב וְעַמּוּן הָיוּ מַעֲבִירִים אוֹתָם דְרָךְ אַרְצֵם לְלֹא צוּרָךְ בְּמַלְחָמָה, וְכָלשׁוֹן רִשׁׁי לְקַמּוֹן פְּסוּק ח: "וְאֵינְכֶם צְרִיכִים לְמַלְחָמָה".
בְּעֵרְבָה - זֶה מִישׁוֹר שֶׁל יַעַר - עֲרֵבָה הוּא לְשׁוֹן מִישׁוֹר (רש"י ירמיה יז, ו), וְכָאֵן הַכּוּנָה לְמִישׁוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יַעַר.
בָּהָר - זֶה "הַר הַמֶּלֶךְ" - רָאָה רִשׁׁי גֵיטִין נוֹ, א שׁוֹ "מְדִינָה שְׁשֻׁמָּה הַר הַמֶּלֶךְ". וּבִפְרִיּוֹשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת לְהַרְמַבִּים (שְׁבִיעִית ט, א) כְּתַב, שִׁ"הַר הַמֶּלֶךְ" הוּא הַר מְהַרֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִשְׁפַּע בְּטוֹבָה.
וּבִשְׂפֵלָה - זוּ שְׂפֵלַת דְרוּם.
וּבִנְגִיב וּבְחוּף הַיָּם - אֲשַׁקְלוּן וְעוּהָ וּקְסֵרִי - לְכַאוּרָה מִשְׁמַע שְׁקֵסֵרִי הַנּוֹכְרֵת כָּאֵן הִיא דְרוּמִית לְעוּהָ, שְׁהֲרִי מוּנָה מִצְפּוֹן לְדְרוּם: אֲשַׁקְלוּן עוּהָ וְקֵסֵרִי (וְכוּן פִּירִשׁ הַר"ש סִירִילִיאֵוּ בִּירוּשָׁלַיִם מִסַּכַּת שְׁבִיעִית). אוֹ אֶפְשֵׁר שֶׁתַּחֲלָה הַזֹּכִיר אֲשַׁקְלוּן וְעוּהָ שְׁחוּן בִּנְגִיב וּבְחוּף הַיָּם, וְאַחֲרֵיכֶן הַזֹּכִיר אֶת קֵסֵרִי שֶׁהִיא בְּחוּף הַיָּם אֵף לֹא בִּנְגִיב. וּבִסְפֵר "דְּבָרֵי טוֹבָה" כְּתַב, שְׁקֵסֵרִי הַנּוֹכְרֵת כָּאֵן הִיא עֲקֵרוֹן, כְּאֵמֹר בְּמַגִּילָה ו, א שְׁעֵקֵרוֹן הִיא קֵסֵרִי בַת אָדוּם.
וּכְוִי - "אַרְץ הַכְּנַעֲנִי" - זֶה גְבוּל הַכְּנַעֲנִי. וְהַלְבֹנֹן - אָמַר לָהֶם: כְּשֵׁאתֶם נִכְנְסִים לְאַרְץ, צְרִיכִים אַתֶּם לְהַעֲמִיד לָכֶם מֶלֶךְ, וּלְבָנוֹת לָכֶם בֵּית הַבְּחִירָה, שְׂאִין לְבָנוֹן אֵלָּא מֶלֶךְ, וְאִין לְבָנוֹן אֵלָּא בֵּית הַמֶּקְדָּשׁ.

מְנִיתֶם לָכֶם סְנַהֲדָרִין, שְׂרֵי אֱלֹפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת - מֵה שְׂלֹא הַזִּכִּיר שְׂרֵי חַמְשִׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרוֹת, יֵשׁ לוֹמַר שְׂלֹא חֵשׁ לְפִרְט כָּל-יָד. וּבְ"תוֹרַת מְנַחֵם" כְּתַב, שְׂשְׂרֵי חַמְשִׁים וְעֶשְׂרוֹת הָיוּ רַק בְּזִמּוֹן שֶׁהוּתָם בְּמִדְבָּר, שֶׁהִיָּה צוּרָךְ בְּדָנִים גַּם עַל קְבוּצוֹת קִטְנוֹת, בְּגָלֵל טְלַטוּל הַמְּסַעוֹת וְכוּ', אֲבָל לְאַחַר שֶׁכִּנְסוּ לְאַרְץ הַיָּדֵי בְּשְׂרֵי אֱלֹפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת. תוֹרָה ז'
(ז) **פָּנּוּ וְסַעְוּ לָכֶם - זוּ דְרָךְ עֶרַד וְחַרְמָה** - זוּ הַדְרָךְ שֶׁהִלְכוּ בָּהּ בְּשַׁנַּת הָאַרְבָּעִים, כְּמִסּוּפֵר בְּמִדְבָּר כֹּא, אִג. וְכַתֵּב הַחֻקוּנִי, שְׂאִין זוּ "חַרְמָה" הַנּוֹכְרֵת שֶׁם יָד, מֵה. וּבְדִפּוּס רֵאשׁוֹן נוֹסֵף כָּאֵן: "שֶׁכֶּן נִגַּב עֶרַד מִשׁוֹף מְנַחֵל מִצְרַיִם עַד הַר הָאֱמֹרִי וּגְבוּלָם יִחַד, שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּרְדּוּ הָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי וְגו', וְהָהָר הַזֶּה אֲצֵל אָדוּם הָיָה אֲצֵל קְדֵשׁ מִצַּד הַמִּדְבָּר".
וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי - כְּמִשְׁמַעוּ. וְאֶל כָּל שְׂכֵנֵינוּ וְהַר שְׁעִיר - בְּ"שְׂפָתֵי חַכְמִים" כְּתַב שֶׁהַכּוּנָה שֶׁיִּכְבְּשׁוּ אֶת אַרְצֵם, שְׂאֵף שְׂאָסֵר עֲלֵיהֶם לְהִלָּחֵם בְּמוֹאֵב וְעַמּוּן, כֹּל זֶה אַחֲרֵי שֶׁחֲטָאוּ, אֲבָל אֵלוּ לֹא הָיוּ חוּטְאִים הָיוּ יְכוּלִים לְכַבּוֹשׁ גַּם אֶת אָדוּם וְעַמּוּן וּמוֹאֵב וְהָיוּ יוֹשְׁבִים בְּאַרְצֵם. וּמֵה שְׂפֵת רִשׁׁי בְּבְרָאשִׁית טו, יט שֶׁאָדוּם וּמוֹאֵב וְעַמּוּן עֵתִידִים לְהִיּוֹת יְרוּשָׁה רַק לְעֵתִיד, וְהוּ לְאַחַר שְׁחֲטָאוּ. וְעוֹד נִרְאֶה לוֹמַר, שְׂאִין בְּנֵי הַכְּתוּב שֶׁיִּכְבְּשׁוּ אֶת אֶרֶץ אָדוּם וְעַמּוּן

"רב" גם מלשון ריבוי וגם מלשון גדולה. וכן מפרש רש"י בפסוק רש"י ג. **ושְׂרֵי** - בְּסִפְרֵי נֶאֱמַר שֶׁהִגְדִּילָה הִיא קְבֻלַּת הַתּוֹרָה וּמִיּוֹנוּ סְנַהֲדָרִין, וְהַשְׂכָּר הוּא עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן, אֵף מִלְשׁוֹן רִשׁׁי מִשְׁמַע שֶׁהִכֵּל הוּא גְדֹלָה וְשְׂכָר. **עַל יְשִׁיבְתֶכֶם** - לְפִירוּשׁ הַמְדַרְשׁ "שִׁבְתָּ" פִירוּשׁוֹ יְשִׁיבָה, בְּשֵׁם הַפְּעוּלָה (מִדְּרָא דְכֵאָא).
"בְּהַר הַיָּחַד" - וְאִין אַתֶּם צְרִיכִים לְהִתְעַבְּב עוֹד בְּהַר סִינַי, כִּי קְבֻלְתֶּם דִּי, וְלְפִיכֶךָ "פָּנּוּ וְסַעְוּ לָכֶם" (ג'א). וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁלְכֹן הוֹסִיף רִשׁׁי "וְשְׂכָר", לוֹמַר שֶׁקִּבְלוּ דִי שְׂכָר, כִּי אִם הַכּוּנָה שֶׁקִּבְלוּ דִי גְדוּלָה בִּישִׁיבְתֶם בְּהַר, אִין זוּ סִיבָה שֶׁלְכֹמוּ מִשָּׁם, אַדְרָבָה זוֹהִי סְבָה שֶׁיִּתְעַבְּבוּ שֵׁם עוֹד.
עֲשִׂיתֶם מִשְׁכָּן, מְנוּרָה - שֶׁהַמְּנוּרָה הִיא עֲדוֹת לְכָל בְּאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל (רָאָה רִשׁׁי וְיִרְאָה ב'ד, א).
וְכָלִים, קְבֻלְתֶּם תוֹרָה - מֵה שֶׁהוֹפִיר קְבֻלַּת הַתּוֹרָה לְאַחַר עֲשִׂית מִשְׁכָּן וְכָלִים אֵף שֶׁקְבֻלַּת הַתּוֹרָה קִדְּמָה לְעֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאֲנִי מִתּוֹן תוֹרָה קִדְּם לְעֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן, אֲבָל קְבֻלַּת הַתּוֹרָה נִמְשְׁכָה גַם אַחַר עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן דְרָךְ הַמִּשְׁכָּן, שְׁהֲרִי לְדַעַת רִבִּי יִשְׁמַעֲאֵל רַק קְבָלוֹת הַמַּעְזוֹת נֶאֱמָרוּ כְּסִינֵי וּפְרֻטֵי הַמַּעְזוֹת נֶאֱמָרוּ בְּאִתְּלָ מוּעֵד, וְאֵף לְדַעַת רִבִּי עֲקִיבָא שֶׁהִכֵּל נֶאֱמַר כְּסִינֵי, הָרִי חֻרוֹ וְנִשְׁנוּ בְּאִתְּלָ מוּעֵד (רָאָה חִינָה ו, א). וְגַם עֵיקַר לִימוּד הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל הָיָה דְרָךְ אִתְּלָ מוּעֵד.

הַיִּם • אֲשַׁקְלוּן וְעָזָה וְקָסְרִי וְכוּ', כְּדֵאִיתָא בְּסַפְרֵי'. עַד-הַנְּהַר הַגָּדֹל • מִפְּנֵי שְׁנוֹזְפָר עִם אֶרְץ יִשְׂרָאֵל, קוֹרְאוּ גְדוֹל, מִשַּׁל הַדְּיוּט אוֹמֵר: עֶבֶד מֶלֶךְ, מֶלֶךְ, 'הַדְּבַק לְשַׁחֵר וְיִשְׁתַּחֲוֶה לְךָ', (שְׁבוּעוֹת מו) 'קָרַב לְגַבֵּי דְהֵינָא וְאִדְהֵן'.

(ח) **רְאֵה נְתַתִּי לַפְּנִיכֶם אֶת-הָאָרֶץ בְּאוּ וְרִשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לְתַת לָהֶם וְלוֹרְעָם אַחֲרֵיהֶם:**

נְתַתִּי • בְּעֵינֵיכֶם אֲתָם רואים, איני אומר לכם מאמד ומשמועה. באו ורשו • אין מערער בדבר, ואינכם צריכים למלחמה. אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכין לכלי זין. לאבתיכם • למה הזכיר שוב לאברהם, ליצחק וליעקב? אלא אברהם פדאי לעצמו, יצחק פדאי לעצמו, יעקב פדאי לעצמו.

אשל אברהם - הרב אלעזר

שלא יערכו על בעלות בני ישראל על ארץ ישראל (הרב).

ואינכם צריכים למלחמה - שלא ילחמו עמכם בשעת **ביבוש** הארץ (הרב). וזהו "באו ורשו", שמיד שתבאו תירשו (גרא).

אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכים לכלי זין - ונראה שבהוספה זו מבאר רש"י את התוכחה שבדברי משה, ראו מה גרמתם בחטא המרגלים שפעת הנכם וזקוקים למלחמה. וב"תורת מנחם" מדייק בלשון רש"י שכתב "אלו לא שלחו מרגלים", ולא "שחטאו בחטא המרגלים", שעצם שילוח המרגלים עוד בטרם חטאו ישראל, ביטל את ההנהגה הנסית לענין ביבוש הארץ, כיון שבשילוח המרגלים הוכיחו בני ישראל שהם לא מאמינים שהקדוש-ברוך-הוא יכניסם לארץ בדרך נסית, אלא וזקוקים הם לפעולה טבעית של שילוח המרגלים לראות את הדרך שבה יוכלו לכבוש את הארץ, ולכן באמת בכיבוש הארץ אף שהקדוש-ברוך-הוא עשה להם נסים, עדין נזקקו לכלי זין כדי להטיל אימה על האיוב, וזהו מה שדייק רש"י "כלי זין", ולא "מלחמה".

לאבתיכם - למה הזכיר שוב: לאברהם ליצחק וליעקב? אלא אברהם פדאי לעצמו, יצחק פדאי לעצמו, יעקב פדאי לעצמו - ולכן הוסיף גם למי"ד לכל אחד מהם, שהרי ה"ה: כול לומר "אברהם יצחק ויעקב", אלא לומר שכל אחד פדאי לעצמו (משכיל לדוד). וראה ויקרא כו, מב וברש"י שם. תורה ט

שמשותקים לו לא נוסף בו כלום בפועל, כי הכל הוא בנכות הדבקותו בשחרר, ובנגע שעזוב אותו נשאר אותו הדיוט כפי מה שהיה, ולכן מוסיף את המשל השלישי שעל-ידי נגיעתו במשוח גם הוא נעשה משוח בפועל (גם לאחר ריחוקו ממנו), אף כאן נהר פרת עקב נגיעתו ויחוסו לארץ ישראל אף הוא נעשה חשוב בפועל (וראה גם משכיל לדרו). תורה ח

(ח) **רְאֵה נְתַתִּי [לַפְּנִיכֶם]** - כן הוא בהרבה כתבי-יד ובדפוסים ראשונים. **בעיניכם אתם רואים** - אין הכוונה לכיבוש ארץ סיחון ועוג שראו בעיניהם, שהרי משה מספר כאן את מה שהוא אמר להם בשעת נסיעתם מהר חורב, אלא הכוונה לנסים ולנפלאות שראו מיציאתם ממצרים עד אז, מה שמוכיח שגם נתינת הארץ היא דבר מוחשי שתתממש בפועל. או שהכוונה שבכניסתם לארץ **יראו בעיניהם** שהארץ נתונה להם. **איני אומר לכם מאמד** - מאמד הדעת, מסברא. כלומר, "ראה" אין פירושו ראיית הלב, אלא ראיית העין ממש.

ומשמועה - כפי שהיה במצרים, שאצל העם היו הדברים בגדר שמועה, והוצרכו להאמין לדברים שנאמרו להם (הרב). ולכן אמר דוקא "ראה", ולא "שמע". וראה רש"י שמות כ, יט: "יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלאמין".

באו ורשו - אין מערער בדבר -

כְּדֵאִיתָא בְּסַפְרֵי'. עַד הַנְּהַר הַגָּדֹל - מִפְּנֵי שְׁנוֹזְפָר עִם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹרְאוּ "גְדוֹל" - רְאֵה גַם רִשׁוּ בְּרֵאשִׁית טו, יח: "לָפִי שְׁהוּא דְבוּק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹרְאָהוּ גְדוֹל, אַף-עַל-פִּי שְׁהוּא מְאוּחַר מְאֻד בְּאַרְבַּע נְהָרוֹת הַיּוֹצֵאִים מֵעֵדן, שְׁנַאמְר וְהַנְּהַר הַרְבִּיעִי הוּא פֶּרֶת".

משל הדיוט אומר - שבועות מזו, ב. הובא גם ברש"י בראשית שם (בהשמטת המשל השלישי).

עבד מלך, מלך, הדיבק לשחרר - למלך (ראה רש"י במדבר טו, טו).

- וישתחוו לך, קרב לגבי דהינא ואידהן - התקרב אל המשוח בשמן, ותמשח גם אתה ממנו. וראה גם רש"י שבועות שם: "אם נגעת במשוח בשמן תהא גם [אתה] משוח בנגיעתו. כלומר פרת הוא קטן משלש נהרות, שהוא מוני אצלם לבסוף, וכאן הוא קורא אותו נהר גדול, בשביל שהוא נזכר כאן על שם ארץ ישראל שהיא חשובה - נזכר גם הוא בחשיבותו". מה שהביא כאן רש"י שלשה משלים, יש לומר שכל משל מוסיף על וולתו: המשל של "עבד מלך מלך" לא מספיק, מפני שהו אומר שלנהר פרת אין שום חשיבות מצד עצמו אלא היותו עבד של ארץ ישראל, ואין זה נכון שכן נהר פרת יש לו גם חשיבות מסוימת מצד עצמו, ולכן הביא המשל: "הדיבק לשחרר וישתחוו לך", שמתשיבים אותו מצד היותו דבוק למלך (אף שאינו עבדו). אף כאן נהר פרת מצד היותו דבוק בארץ ישראל יש בו חשיבות גדולה, אף גם משל זה לא די בו, כי מה

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתועדות שבת פרשת דברים התשמ"א)

מאחר שנמצאים במעמד ומצב של "ראה נתתי לפניכם את הארץ", "בעיניכם אתם רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמועה", ויודעים שהקב"ה אומר "בואו ורשו את הארץ" - אזי הולכים בני ישראל מתוך בטחון גמור בה', ובאפן ש"איני מערער בדבר", ועד ש"אינכם צריכים למלחמה", פי "תפל עליהם אמתה ופחד". ובקרוב ממש זוכים לשלמות כל ארץ ישראל לגבולותיה - "בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ הפנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת", בביאת משיח צדקנו, שאז יקים היעוד "כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך", כולל - ארץ קניי קניזי וקדמוני, במהרה בימינו ממש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לד עמ' 5)

ראה נתתי. בעיניכם אתם רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמועה (א, ח)

לרש"י הקשה, בפסוקים הקודמים כבר נאמר שבני ישראל ירשו את ארץ ישראל לגבולותיה, ולשם מה אומר בואו ורשו את הארץ? לכן מפרש שהכתוב מחדש, שבני ישראל יכולים לראות במוחש שארץ ישראל כבר נתונה להם, ולא כפי שהיה עד עכשו, שההבטחה היא בגדר אמד ושמועה. והיכן ראו דבר זה? - בנסיעה הנסית מהר סיני לקדש ברנע, עליה מספר בפסוקים הקודמים, פאשר הלכו בשלשה ימים נסיעה של י"א יום. בנפלאות שראו בנסיעה זו, שבה בקש הקב"ה להביאם לארץ, ראו בחוש שמצד הקב"ה נתונה להם כבר הארץ בפעל.

(ט) ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא-אוכל לבדי ואתם אתכם:
ט ואמרית לכוּן בעדנא ההיא למימר לית אנא נכיל בלחודי לסוכרא יתכוּן:

כ"י - ואמר אלכם בעת ההוא לאמר • מהו 'לאמר'? אמר להם משה: 'לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש-ברוך-הוא'. לא-אוכל לבדי וגו' • אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל? אדם שהוציאם ממצרים, וקרע להם את הים, והוריד את המן והגיו את השלל, לא היה יכול לדונם? אלא כן אמר להם: "ה' אלהיכם הרבה אתכם", הגדיל והרים אתכם על דיניכם, נטל את הענש מכם ונתנו על הדין. וכן אמר שלמה (מלכים א' 8): "כי מי יוכל לשפט את עמך הנכבד הזה? אפשר מי שכתוב בו (שם ה): 'ויחכם מכל האדם', אומר: 'מי יוכל לשפט וגו'?" אלא כן אמר שלמה: אין דיני אמה זו פדיני שאר

אשל אברהם - הרב אלעזר שול

אמר "לדון אתכם", כי הכונה על העונש שהיה נזקק לשאת (ע"פ משכיל לדוד).

וכן אמר שלמה - מלכים א ג, ט.

"כי מי יוכל לשפט את עמך הנכבד הזה", אפשר מי שכתוב בו - שם ה, יא:

"ויחכם מכל האדם", אומר: "מי יוכל לשפט" - ואף שבשעה שאמר בן עדן לא היה חכם מכל אדם, שהרי היה מתפלל על החכמה? אלא צריך לומר ששלמה טען שאפילו אם הקדוש-ברוך-הוא יתן לו חכמה לא יוכל לשפוט את העם, וזה לא יתכן לומר בן, שהרי הקדוש-ברוך-הוא יכול לתת לו חכמה שיהיה חכם יותר מכל אדם, וכפי שאכן היה, ולמה לא יוכל לשפוט את העם? (ג"ר א).

אלא כן אמר שלמה: אין דיני אמה זו פדיני שאר האמות, שאם דן

השליו לא היה יכול לדונם - כלומר, אמנם בדרך הטבע משה לא היה יכול לדון את ישראל לבדו, וכמו שאמר לו יתרו (שמות יח יח): "נבל תבל.. לא תוכל עשהו לבדך", אבל משה הרי היה יכול לשפוט אותם בדרך נס (כלומר לפעול על עצמו וכולת נסית). שהרי ראינו שששהיו צריכים לנסים - משה עשה נסים (ג"ר א).

אלא כן אמר להם - לקמן פסוק י, דהינו שזהו טעם לדבריו כאן.

"ה' אלהיכם הרבה אתכם", הגדיל - כלומר "הרבה" לא מלשון ריבוי אלא מלשון גדולה.

והרים אתכם - יש לומר שזהו הפירוש "כבוכי השמים" (וראה גם תורת מנחם).

על דיניכם, נטל את הענש מכם ונתנו על דיניכם - ולכן אמר משה: "לא אוכל לבדי שאת אתכם", ולא

(ט) ואמר אלכם בעת ההוא לאמר - מהו "לאמר" - שהרי כבר אמר "ואומר אליכם" (ג"ר א).

אמר להם משה: לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש-ברוך-הוא - שהקדוש-ברוך-הוא אמר לו שלא ישא לבדו, וכדלקמן ברש"י פסוק יב. וב"נחלת יעקב" כתב, שהכונה שהקדוש-ברוך-הוא הסכים על ידו, וכמפורש בפירוש יתרו (יח, יח) ובפירוש רש"י (שם) שיתרו הציע למשה שימלך בה.

לא אוכל לבדי וגו' - אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל - ואף שאמר לעיל שאינו אומר בן מעצמו אלא מפי הקדוש-ברוך-הוא, יש לומר שזו גופא השאלה: למה הקדוש-ברוך-הוא היה צריך לומר לו בן (או להסכים עמו).

אדם שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים והוריד את המן והגיו את

האמות עובדי כוכבים, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגזל, אין בקך כלום, אני אם תיבתי ממון שלא פדין, נפשות אני נתבע, שנאמר (משלי כב): "וקבע את קבועיהם נפש".

י' יהוה אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום כוכבי השמים לרב: דיין כוכבי שמיא למסגי: י' אלהיך דאבהתכון יוסף עליכון פתכון אלף זמנין ויברך תכון קמא די מליל לכון:

י"ט"ו והנכם היום כוכבי השמים • וכי כוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו "והנכם היום"? הנכם משולים פיום, קימים לעולם פתמה וכלבנה וכוכבים.

י"א יהוה אלהי אבותכם יסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם: י"א אלהיך דאבהתכון יוסף עליכון פתכון אלף זמנין ויברך תכון קמא די מליל לכון:

י"ט"ו יסף עליכם ככם אלף פעמים • מהו שוב: "ויברך אתכם כאשר דבר לכם"? אלא אמרו לו: 'משה, אתה נותן קצפה לברכתינו? כבר הכטיח הקדוש-ברוך-הוא את אברהם (בראשית יא): "אשר אם יוכל איש למנות וגו'!" אמר להם: 'זו, משלי היא! אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם'.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וברש"י שם: "כשם שאי אפשר לעפר להמנות, כך זרעך לא ימנה". כלומר, טענתם לא היתה על כמות המספר שמושה נקב, שכן זהו מספר עצום גם לדידם, אלא על כך שמושה נותן קצפה למספרם, בעוד שהקדוש-ברוך-הוא הבטיח שלא יהיו בגדר מספר כלל (הרב).

אמר להם: זו משלי היא, אבל הוא "יברך אתכם כאשר דבר לכם" - פירוש, משה אמר להם: "זו משלי", כיון שאני בשר-ודם מגבל, לכן אני יכול לבטא את ברכותי רק עם קצפה, "ככם אלף פעמים", אלף פעמים מכפי שאני רואה אתכם עתה, אבל הקדוש-ברוך-הוא שאיננו מגבל, גם ברכותי אינה מגבלת, והברכה תתקיים כפי שהוא הבטיח (ע"פ תורת מנחם). ומה שהוצרך משה לברך, אף שברכתו כלולה בברכתו של הקדוש-ברוך-הוא, יש לומר שברכת משה הועילה שהיא התקיימה כבר בזמן הוה, ואלו ברכותו של הקדוש-ברוך-הוא תתקיימן רק לעתיד לבא, כאמור (הושע ב, א) "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר" (ע"פ משכיל לדוד). וראה רש"י שמואל ב, כד, ג: "ברכתו של משה לזמן מרובה". תורה יב

שיצאו ממצרים, שהרי גם אז היו ששים רבוא, ומדוע אומר עליהם דוקא היום "כוכבי השמים" (ע"פ תורת מנחם). "הנכם" משולים ב"יום", קימים לעולם - כל זמן קיום העולם (הרב). פתמה וכלבנה - זהו פירוש "היום", שכולל בקר וערב, הינו חמה ולבנה (באר בשדה).

וכוכבים - ותיבת "לרוב" היא כפשוטו, והיא מוסכת על ישראל ולא על "כוכבי השמים", דהינו שישך-אל היו אז "לרוב" (אף לא "כוכבי השמים"). כלומר הפסוק מדבר גם על הרבוי בפמות של בני ישראל, וכמוכן גם מהמשך דברי משה בפסוק הבא: "יוסף עליכם ככם אלף פעמים" (הרב). תורה יא

י"א יסף עליכם ככם אלף פעמים - מהו שוב "ויברך אתכם כאשר דבר לכם"? אלא אמרו לו: משה, אתה נותן קצפה לברכתנו - אלף פעמים ששים רבוא = שש מאות מליון. או שנה מוסב על כלל ישראל, שהיו אז בערך שני מליון, ו"אלף פעמים כדה" זה שני מליון (הרב). כבר הכטיח הקדוש-ברוך-הוא את אברהם - בראשית יג, טו. "אשר אם יוכל איש למנות וגו'" - את עפר הארץ גם זרעך ימנה".

והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגזל - אין בקך כלום, אני אם תיבתי ממון שלא פדין - נפשות אני נתבע, שנאמר - משלי כב, כג. "וקבע את קבועיהם נפש" - ראה גם רש"י מלכים שם (בפירוש השני): "כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה, משפטם כבד מאד, אם יבא דין לפני ואטול מזה ואתן לזה שלא פדין - הריני נענש עליו עונש נפשות, שנאמר וקבע את קבועיהם נפש". אלא ששם מפרש "כבד" על המשפט, וכאן מפרש "כבד" על העם, שהם גדולים ומכובדים. תורה י

י' והנכם היום כוכבי השמים - וכי "כוכבי השמים" - שמספרם רב מאוד עד לאין מספר. היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו "והנכם היום" - יש לומר שעיקר השאלה אינה מה שאומר על ששים רבוא שהם "כוכבי השמים", שהרי לקמן י, כב אומר: "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה, ועתה שמה ה' אלהיך כוכבי השמים לרוב", הרי שניתן להשתמש ב"כוכבי השמים" בלשון השאלה לריבוי של ששים רבוא, אלא השאלה היא ממה שאמר "והנכם היום", וכי מה נתחדש או נוסף במנינם היום מאז

♦ יום שני ד' מנחם-אב ♦

(יב) **אִיכָה אֶשָׂא לְבַדִּי טָרַחְתֶּם וּמִשְׁאַכֶּם וְרִיבְכֶם:** יב אָבְדִין אֶסְבֵּר בְּלַחֲדֵי טָרַחְתֶּם וְעִסְקִיכֶם וְדִינְכֶם:

כ"י- «אִיכָה אֶשָׂא לְבַדִּי • אם אמר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שְׁאַמְרְתִּי (ספרים אחרים: שְׁאַמְרִנִּי) לְכֶם, לא מַעֲצָמִי אֲנִי אוֹמֵר לְכֶם, אֲלֵא מִפִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. טָרַחְתֶּם • מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טָרַחְנִין: הִנֵּה אֶחָד מֵהֶם רוֹאֶה אֶת בַּעַל דִּינּוֹ נוֹצֵחַ בְּדִין, אוֹמֵר: 'יֵשׁ לִי עֵדִים לְהֵבִיא, יֵשׁ לִי רְאִיּוֹת לְהֵבִיא! מוֹסִיף אֲנִי עֲלֵיכֶם דִּינִין'. וּמִשְׁאַכֶּם • מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ (סנהדרין צט) אֶפִּיקוֹרְסִין: הַקְּדִים מִשֶּׁה לְצִאת, אָמְרוּ: 'מָה רָאָה בֶּן עֲמֶרֶם לְצִאת, שְׁמָא אִינוּ שְׁפוּי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ'. אַחַר לְצִאת, אָמְרוּ: 'מָה רָאָה בֶּן עֲמֶרֶם שְׁלֵא לְצִאת, מָה אַתֶּם סְבוּרִים, יוֹשֵׁב וְיוֹעֵץ עֲלֵיכֶם עֲצוֹת רַעוֹת וְחוֹשֵׁב עֲלֵיכֶם מַחֲשָׁבוֹת'! (ספרים אחרים: מַצוֹת וְחֲשׁוֹנוֹת) • וְרִיבְכֶם • מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ רוֹגְנִים.

(יג) **הָבֹו לְכֶם אֲנָשִׁים חַכְמִים וְנִבְנִים וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרֵאשֵׁיכֶם:** יג הָבֹו לָכֵן גְּבֵרִין חֲכִימִין וְסוֹכְלִתְנִין וּמְדַעֵין לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲמַנְנִין רִישֵׁין עֲלֵיכֶם:

כ"י- «הָבֹו לְכֶם • הִזְמִינוּ עֲצָמְכֶם לְדָבָר. אֲנָשִׁים • וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ נָשִׁים, מָה תִּלְמֹד לִזְמַר "אֲנָשִׁים"? צְדִיקִים. חַכְמִים • כְּסוּפִים. וְנִבְנִים • מְבִינִים דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. זוֹ הִיא שְׁשָׂאל אַרְיוֹס אֶת רַבִּי יוֹסִי: 'מָה

אשל אברהם - הרב אלאשילי

אֲנָשִׁים חַכְמִים וְיֹדְעִים". מִשְׁמַע שְׁמִפְרָשׁ כָּאֵן "אֲנָשִׁים" מִלְשׁוֹן חֲשׁוּבִים. וְרָאָה גַם רִש"י בַּמִּדְבָּר יג, ג: "כָּל אֲנָשִׁים שֶׁבִמְקָרָא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת". **כְּסוּפִים** - בְּיָשָׁנִים. בְּדַפּוּסִים שֶׁלְפָנֵינוּ הַגִּירָסָא: "חַכְמִים - כְּסוּפִים", וְנִלְאָו הַמְּפָרְשִׁים לְבָאָר הַקָּשֶׁר בֵּין חַכְמִים לְ"כְּסוּפִים", וְעַל כֵּן נִרְאָה שֶׁהַגִּירָסָא הַנִּכּוֹנָה הִיא כְּפִי שֶׁהִיא בְּרוּב פְּתִיבֵי הַיָּד, וְכִמוּ שֶׁקָּטָן בְּפָנִים, דְּהִינּוּ שְׁכְּסוּפִים דְּהוּ פִירוּשׁ שֶׁל "אֲנָשִׁים", וְגַם בְּדַפּוּס רֵאשׁוֹן הוּא פִירוּשׁ שֶׁל "אֲנָשִׁים" [אֲלֵא שְׁמוּסִיף "וְתִיקִים" בְּכַסְפָּרִי] (הרבם). וְלִהְיֵיר גַם מִרְש"י שְׁמוֹת יז, ט שְׁמִפְרָשׁ אֲנָשִׁים: "רְאִי חֲטָא", וְהָרִי דְּהוּ גַם פִירוּשׁ "כְּסוּפִים", בְּיָשָׁנִים וְנִרְאִי חֲטָא. וְמָה שֶׁהוֹצֵרָךְ רִש"י לְהוֹסִיף "כְּסוּפִים" - רָאָה לְקַמֵּן בְּבִיאור לְפָסוּק טו. **וְנִבְנִים** - מְבִינִים דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר - וְכֵן פִירֵשׁ רִש"י בְּעִירֻבֵין ק, ב. רָאָה גַם רִש"י שְׁמוֹת לא, ג: "בְּהַקְמָה - מָה שְׁאָדָם שׁוֹמֵעַ מֵאַחֲרִים וְלָמַד, וּבְתַבּוּנָה - מְבִין דָּבָר מִלְבוֹ, מִתּוֹךְ דְּבָרִים שֶׁלְמַד". רָאָה גַם רִש"י מִשְׁלֵי א, ה. שֵׁם ד, ו. **זוֹ הִיא שְׁשָׂאל אַרְיוֹס אֶת רַבִּי יוֹסִי - סְפָרִי עַל הַפָּסוּק. מָה בֵּין "חַכְמִים" לְ"נִבְנִים"? חַכֵּם**

בֶּן עֲמֶרֶם - נִקְטוּ "בֶּן עֲמֶרֶם" בְּלִשׁוֹן וְלִזְוֹל. **לְצִאת? שְׁמָא אִינוּ שְׁפוּי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. אַחַר לְצִאת, אָמְרוּ: מָה רָאָה בֶּן עֲמֶרֶם שְׁלֵא לְצִאת? מָה אַתֶּם סְבוּרִים, יוֹשֵׁב וְיוֹעֵץ עֲלֵיכֶם עֲצוֹת רַעוֹת וְחוֹשֵׁב עֲלֵיכֶם מַחֲשָׁבוֹת** - וְהוּא פִירוּשׁ "מִשְׁאַכֶּם", שֶׁהָיוּ מַעֲמִיסִים עַל מִשֶּׁה דְּבָרֵי גְנָא. **וְרִיבְכֶם** - מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ רוֹגְנִים - אוֹהֲבֵי רֵיב (דבך טו). וְרָאָה רִש"י יִשְׁעִיָה כט, כד ש"רוֹגְנִים" פִירוּשׁוֹ מִתְּלוֹנְנִים. וְרָאָה רִש"י לְקַמֵּן פָּסוּק כז. וּבְדַפּוּס רֵאשׁוֹן הַגִּירָסָא: רַגְגְּנִין. תוֹרָה יג **(יג) הָבֹו לְכֶם - הִזְמִינוּ עֲצָמְכֶם לְדָבָר** - שְׁכָל "הֵבִיא" לְשׁוֹן הִזְמִנָה הוּא (רש"י בראשית יא, ג). וְלֵא לְשׁוֹן נְתִינָה (ספר הוֹכְרֹת). **אֲנָשִׁים** - וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ נָשִׁים - שֶׁהָרִי אֶשָׁה פְּסוּלָה לְדוֹן [רָאָה ירושלמי סנהדרין ג, ט] (מה"ס). **מָה תִּלְמֹד לִזְמַר "אֲנָשִׁים"? צְדִיקִים** - רָאָה גַם רִש"י בַּמִּדְבָּר לא, ג: "אֲנָשִׁים - צְדִיקִים .. וְכֵן אֲנָשִׁים חַכְמִים וְיֹדְעִים". אַגְל רָאָה רִש"י שְׁמוּאֵל א, א, יא: "זָרַע אֲנָשִׁים - צְדִיקִים, כְּמָה דָּאֵת אוֹמֵר (מ"א ב, לב): בְּשָׁנֵי אֲנָשִׁים צְדִיקִים. אֲנָשִׁים - חֲשׁוּבִים, כְּמָה דָּאֵת אוֹמֵר:

(יב) **אִיכָה אֶשָׂא לְבַדִּי - אם אמר לקבל שכר "לא אוכל"** - כְּלוּמַר: "אִיכָה אֶשָׂא לְבַדִּי", פִירוּשׁוֹ: "לֹא אוֹכֵל לְשִׂאת לְבַדִּי", כְּלִשׁוֹן שְׁאַמֵּר בְּתַחֲלָה, וְמָה שֶׁחֲזָר וְאָמַר כֵּן לְאַחַר שֶׁכָּבַר אָמַר לָהֶם "לֹא אוֹכֵל לְבַדִּי שִׂאת אֶתְכֶם", וְהוּ מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ כָּאֵן תּוֹסֶפֶת עַל דְּבָרָיו הַקּוֹדְמִים, שֶׁלְפָנָי כֵּן אָמַר לָהֶם שְׁלֵא יוֹכֵל לְשִׂאת אוֹתָם מִפְּנֵי הַעוֹנֵשׁ, וְכַעַת הוֹסִיף שְׂאָף אִם יִבְקֵשׁ לְקַבֵּל שְׁכָר עַל כֶּף לֹא יוֹכֵל, מִפְּנֵי צְוִיוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. **זוֹ הִיא שְׁאַמְרְתִּי לְכֶם** - לְעִיל פָּסוּק ט וּבְרִש"י שֵׁם. **לא מעצמי אני אומר לְכֶם, אֲלֵא מִפִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. טָרַחְתֶּם - מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טָרַחְנִין** - רָאָה גַם רִש"י בַּמִּדְבָּר יא, יז: "שֶׁהֶם טָרַחְנִים וְסָרְכְּנִים". **הִנֵּה אֶחָד מֵהֶם רוֹאֶה אֶת בַּעַל דִּינּוֹ נוֹצֵחַ בְּדִין, אוֹמֵר: יֵשׁ לִי עֵדִים לְהֵבִיא, יֵשׁ לִי רְאִיּוֹת לְהֵבִיא, מוֹסִיף אֲנִי עֲלֵיכֶם דִּינִין** - הַכּוֹנֵה לְפָנָי גְּמַר הַדִּין (דברי דוד). **ומשׂאכֶם - מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ אֶפִּיקוֹרְסִין** - מְזוֹלְזָלִים וּמְבִינֵי תִלְמִידֵי חַכְמִים (ראה סנהדרין צט, א). **הַקְּדִים מִשֶּׁה לְצִאת, אָמְרוּ: מָה רָאָה**

בין חכמים לנבונים? חכם, דומה לשלחני עשיר, כשמיביאין לו דינרין לראות, רואה; וכשאין מביאין לו, יושב ותוהה. נכון, דומה לשלחני תגר, כשמיביאין לו מעות לראות, רואה; וכשאין מביאין לו, הוא מחזר ומביא משלו. **וידועים לשבטיכם** • שהם נכרים לכם, שאם בא לפני מעטף בטליתו, איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין בו, שאתם גדלתם אותו, לךך נאמר: **וידועים לשבטיכם**. **בראשיכם** • ראשים ומכבדים עליכם, שתהיו נוהגין בהם כבוד ויראה. **ואשמם** • חסר יו"ד (ע) למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דיניהם, שהיה להם למחות ולכונן אותם לדרך הישרה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

אמר למשה: **ואתה תחזה** - ברוח הקדש שעליך" (ראה שמות יח, כא וברשי"ט), זה היה אחרי שבני ישראל בחרו בהם תחילה, וכמו שאמר להם משה: "הבו לכם אנשים וגו'", ואחרי שנבחרו על ידי בני ישראל, ובאו אצל משה, הרי מי שרוח הקדש שלו היתה מסכימה בו היה נבחר (ג"א).

שאתם גדלתם אותו - נראה שמפרש "וידועים" גם מלשון חבה, שמתוך כך גדלוהו, כמו "ואדעך בשם" (ראה רשי"ט).

לךך נאמר: וידועים לשבטיכם - כלומר לא סתם "וידועים", אלא "לשבטיכם", שכל שבט ושבט גדל את אותו הדין הנבחר מאותו שבט, מתוך היפרותם ומתוך חבתם אליו.

בראשיכם - ראשים ומכבדים עליכם - מבאר בזה מה שאמר "בראשיכם" ולא אמר סתם "ראשיכם" בראש, כיון שבזה בא לומר להם שצריכים לנהוג בהם כבוד ויראה.

שתהיו נוהגין בהם כבוד ויראה. ואשמם - חסר יו"ד - בספרי תורה שלנו לא חסר יו"ד. וראה מנחת שי.

למד שאשמותיהם - דורשים אותו כאלו כתוב "ואשמם", שפירושו: "ואשמה שלכם", והפונה האשמה של הפושעים, שאף שדבר לנוכח וישראל, לא אמר להם אשמתכם מפני כבודם, אלא "אשמם" בלשון נסתור, של מי שפשע (משכיל לדוד).

של ישראל תלויות בראשי דיניהם שהיה להם למחות ולכונן אותם לדרך הישרה. - ולכן אמר "בראשיכם" (בב"ת), ולא "לראשיכם" (משכיל לדוד). תורה יד

יש להבין: למה צריך משל בשביל להבין את ההבדל בין נכון לחכם ולכן מבאר ב"תורת מנחם", שפונת רש"י בהביאו את המשל מהשלחני, הוא בשביל להבהיר שמדובר כאן לא בנבון רגיל שמבין דבר מתוך דבר סתם, המסתפק בהרחבת הענין שלומד בלבד (כאותו שלחני המרויח ממה שמביאים לו), אלא בנבון מסוג אחר שמבין מתוך לימודו **דברים חדשים ממש**, כשלחני תגר העוסק בשלש כשאין מביאים לו, ומרויח רוחים חדשים. והטעם שהוצרך לנבון כזה דוקא, זהו מפני שמדובר כאן במינוי דינים, ועל הדין לדון בשאלות שלא נתפרשו בתורה ולדמות מילתא למילתא, ולהסיק מתוך עמקה של תורה באופן של חידוש ממש, ולשם כך צריך רמה גבוהה יותר של הבנת דבר מתוך דבר. ועל פי זה מובן מה שכותב רש"י בפסוק טו: "אבל נבונים לא מצאתי", שמשה רבנו לא מצא נבונים בעם ישראל, ואם הפונה לנבונים סתם, מדוע לא מצא נבונים, והרי במלאכת המשכן נאמר (שמות לו, א) שנמצאו אנשים "אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה", אלא ודאי נבונים רגילים כן היו בנמצא. אף מדרגת נבונים הנדרשת לדינים לא מצא.

וידועים לשבטיכם - שהם נכרים לכם - זהו פירוש "וידועים", מלשון מכרים.

שאם בא לפני מעטף בטליתו - כדרך הדינים (שפ"ח). **איני יודע מי הוא, ומאיזה שבט הוא, ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין בו** - ואף שהקדוש-ברוך-הוא

דומה לשלחני - מחליף מעות (רשי"ט ב"מ כו, ט).

עשיר, כשמיביאין לו דינרין לראות, רואה - תפקידו של השלחני (מלבד החלפת מעות) היה גם לראות ולבדוק את שוי המטבעות וערכם, וכן אם הם טובים או רעים, או האם נפסלה צורתם על ידי המלכות, ועל עבודה זו היה מקבל שכר.

וכשאין מביאין לו יושב ותוהה - מתבטל. וכן החכם מסתפק בלימוד השמועות מאחרים.

נכון דומה לשלחני תגר, כשמיביאין לו מעות לראות - רואה, וכשאין מביאין לו - הוא מחזר ומביא - כלומר הוא בעצמו מחזר אחרי אנשים שביאו לו מטבעותיהם כדי לבדוקם, ואינו ממתין שביאו לו, וכך הנבון, אינו מסתפק במה שאחרים מלמדים אותו, אלא מוסיף הוא בעצמו עוד שמועות.

(משלו) - לפי דפוסים ראשונים לא גורסים תיבת "משלו", וגם אין לה הבנה, שהרי אומר "מחזר ומביא", ומה חוזר שיה במעות "משלו". אף לפי רוב הדפוסים שלפנינו, וכן בספרי, כן גורסים "משלו". ולפי זה צריך לומר שהפונה שהשלחני התגר, בשעה שלא מביאים לו מעות הוא נושא ונותן במעות שהוא מביא משלו, ולכן הוא נקרא "תגר". אף לפי זה קשה, שלכאורה אין המשל דומה לנמשל, שכן במשל "כשאין מביאים לו מחזר ומביא משלו", דהינו שנושא ונותן ממעותיו שלו ובכך הוא משתכר, ואלו בנמשל הנבון מבין את הדבר החדש על יסוד הדבר ששמע מאחרים. ובכלל

(יד) וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ
לַעֲשׂוֹת:
יְדִי וְאַתְּכֶתוֹן יְתִי וְאַתְּמִתּוֹן תִּקְוִין פִּתְגָמָא דִּי
מְלִלְתָא לְמַעְבַּד:

כ"י • וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וְגו' • חֲלַטְתֶּם אֶת הַדָּבָר הַהֲנֵאתְכֶם, הִיָּה לָכֶם לְהִשָּׁיב: 'מִשָּׁה רַבְּנוּ, מִמִּי נִאָּה לְלַמֵּד, מִמֶּךָ אוֹ מִתְּלַמִּידְךָ, (ספרי) לא מִמֶּךָ, שֶׁנֶּצְטַעַר עֲלֶיךָ? אֲלֹא יִדְעָתִי מִחֲשֻׁבוֹתֶיכֶם שֶׁהֵייתֶם אוֹמְרִים: 'עֲכָשׁוּ יִתְמַנּוּ עֲלֵינוּ דַּגְנִין הַרְבֵּה, אִם אֵין מִכִּירְנוּ, אָנוּ מִבִּיאִין לוֹ דוֹרוֹן וְהוּא נוֹשֵׂא לָנוּ פְּנִים'. לַעֲשׂוֹת • אִם הֵייתִי מִתְעַצֵּל, אַתֶּם אוֹמְרִים: 'עֲשֵׂה מִהֲרָה'.

(טו) וַאֲקַח אֶת־רְאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חַכְמִים
וְיֹדְעִים וְאֶתֶן אוֹתָם רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֱלֹפִים
וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמֻשִׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֹת וְשֹׁטְרִים
לְשֻׁבְטֵיכֶם:

כ"י • וַאֲקַח אֶת־רְאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם • מִשְׁכָּתִים בְּדָבָרִים: אֲשֶׁרִיכֶם, עַל מִי בָאתֶם לְהִתְמַנּוֹת, עַל בְּנֵי אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, עַל בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּקְרְאוּ 'אֲחִים וְרַעִים', 'חֶלֶק וְנַחֲלָה', וְכָל לְשׁוֹן חֶבֶה. אֲנָשִׁים חַכְמִים וְיֹדְעִים • אֲבָל נְבוֹנִים לֹא מַצְאָתִי. (ספרי) זוֹ אַחַת מִשְׁבַּע מִדּוֹת שֶׁאָמַר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה, וְלֹא מַצָּא אֶלֶּא ג': אֲנָשִׁים צְדִיקִים, חַכְמִים וְיֹדְעִים (עֵין בְּחֻקֵינוּ) • רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם • שֶׁתְּנַהְגּוּ בָהֶם כְּבוֹד, רֵאשִׁים בְּמִקְחָ, רֵאשִׁים

אשל אברהם - הרב אלטשילר

אנשי אמת, שנאי בצע". ושלש אמורות כאן (פסוק יג): "חכמים, ונבונים וידועים" [שבדאי גם אותם אמר יתרו למשה, אלא שנכתבו כאן] (רא"ם על-פי 'דברים רבה' א, י. וראה לקמן הערה קסג מנין שבע מדות באופן אחר). ואף שכאן נזכר גם "צדיקים", הם נכללים ב"ראי אלהים" האמורים ב'יתרו' (שפ"ח). ויש לומר שמשום כך הוסיף רש"י לעיל בפירושו לצדיקים שהם "כסופים", הינו ב'שנים, לומר שהם "ראי אלקים" האמורים בפרשת יתרו. וראה 'דברים באחת? שאם לא נמצאו משבע מביא מארבע, ואם לא נמצאו מארבע מביא משלש, ואם לא נמצאו משלש מביא מאחד".
ולא מצא אלא שלשה: "אנשים צדיקים - כדלעיל ברש"י פסוק יג ש"אנשים" הינו "צדיקים".
"חכמים, וידועים" - אף שפירש לעיל שהכונה לאלו שמכרים לשבטיכם, ואם כן אין זו מן המדה, יש לומר שגם זו מדה בפני עצמה, שכן הכונה לאנשים שהם בעלי שם טוב שרוח הבריות נוחה מהם, ולכן הם ידועים

אומרים: עשה מהרה - לומר כן מיתור תיבת "לעשות". תורה טו
(טו) וַאֲקַח אֶת רְאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם - מִשְׁכָּתִים בְּדָבָרִים - כְּכֹל לְשׁוֹן קִיחָה הַנֶּאֱמַרְת בְּבִנֵי אָדָם, שְׁוָהוּ בְּדָבָרִים וְלֹא בִּדְבָרִים.
אשריכם, על מי באתם להתמנות, על בני אברהם יצחק ויעקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים - ראה תהלים קכב, ח: "למען אחי ורעי", וברש"י שם: "למען ישראל אחי ורעי". וראה גם רש"י שם קלג, א: "יהנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, כשישב הקדוש-ברוך-הוא בבית הבחירה עם ישראל הקרויין אחים ורעים".
חלק ונחלה - כמו שנאמר (לקמן לב, ט: "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו".
וכל לשון חבה - כמפורש ב"שיר השירים".
אנשים חכמים וידועים - אכל "נבנים" - שהוזכרו לעיל פסוק יג.
לא מצאתי - ראה לעיל שם בביתאור. זו - נבונים.
אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה - ארבע אמורות בפרשת יתרו (שמות יח, כא): "אנשי חיל, יראי אלהים,

(יד) וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וְגו' - חֲלַטְתֶּם - נִרְאָה שְׁלוֹמֵךְ כֵּן מִכֶּפֶל הַלְשׁוֹן: 'וַתַּעֲנֵנוּ .. וַתֹּאמְרוּ', שֶׁקָּבְלוּ אֶת הַדָּבָרִים בְּאוֹפֵן מוֹחֲלָט.
את הדבר להנאתכם - בִּיּוֹן שְׂדֵרֵי מִשָּׁה אֵלוֹ הֵם חֶלֶק מִדְּבָרֵי הַתּוֹכְחָה שְׁלוֹ, הוֹצֵרָךְ לְבָאֵר אֶת הַתּוֹכְחָה שֶׁבְּדָבָר (ספר הוכרחו ופ"ח). וְהַתּוֹכְחָה הִיא שְׁמָה שֶׁאָמְרוּ "טוֹב הַדָּבָר", הַתְּכַוֵּנוּ בְּעֵצֶם שְׁוָהוּ דָבָר טוֹב בְּשִׁבְלֵם.
היה לכם להשיב: רבנו משה, ממי נאה ללמד, ממה או מתלמידך, לא ממה שנצטערך עליה - כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לד, כח): 'וַיְהִי שֵׁם עִם ה' אֲרִבְעִים יוֹם וְאֲרִבְעִים לַיְלָה" (ספרי). אֲמָנָם גַּם בְּלֹא טַעַם זֶה מוֹכֵן שְׁעֵדִיף לְלַמּוֹד מִפִּי הָרֵב וְלֹא מִפִּי הַתְּלַמִּיד, אֲבָל מִשָּׁה לֹא רָצָה לִיקַח לְעַצְמוֹ גְּדוּלָה וְלוֹמַר שְׁעֵדִיף לָהֶם לְלַמּוֹד תוֹרָה מִפִּיו מִפְּנֵי שְׁוָהוּ הָרֵב, וְלָכֵן אָמַר טַעַם אַחַר לָמָּה רָאוּי לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁנֶּצְטַעַר עֲלֶיךָ (מִשְׁכִּיל לְדוֹד).
אלא ידעתי מחשבותיכם שהייתם אומרים: עכשו יתמנו עלינו דגנין הרבה, אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים. לעשות - אם הייתי מתעצל, אתם

בממקרה, ראשים במשא ומתן, נכנס (מבית הנקסט) אחרון ויוצא ראשון. שרי אלפים • (סנהדרין יח) אחד ממנה על אלף. שרי מאות • אחד ממנה על מאה. ושטררים • מניתי עליכם לשבטיכם, אלו הכופתין והמפין ברצועה על-פי הדינין.

טז ופקדית ית דיניכוון בעדנא ההיא למימר שמעו בין אחיכוון ותדוננו קושטא בין גברא ובין אחוהי ובין גיורה :

(טז) ואצוה את-שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין-אחיכם ושפטיהם צדק בין-איש ובין-אחיו ובין גרו:

כ"ט • ואצוה את-שפטיכם • (ספר) אמרתי להם: 'היו מתונים בדין!, אם בא דין לפניך פעם אחת, שמים ושלש, אל תאמר: כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא היו נושאים ונותנים בו'. בעת ההוא • (ספר) משמניתים, אמרתי להם: אין עכשו כלשעבר: לשעבר, הייתם ברשות עצמכם. עכשו, הרי אתם משעבדין לצבור. שמע • לשון הזה, אודנ"ט בלע"ז (הרענד) כמו: "זכור ושמור". ובין גרו • (ספר) זה בעל דינו,

אשל אברהם - הרב אלשול

- הרא"ם כתב שהלימוד הוא מהמשך לשון הכתוב "שמוע בין אחיכם", שהיה די לומר: "ושפטיהם צדק בין איש ובין אחיו", אלא ללמד שתהיו מתונים בדין, שתהיו שומעים בין אחיכם להבין דבריהם היטב. וזה שפתי חכמים" כתב שהלימוד הוא ממה שכתוב "ושפטיכם", שהיה לו לומר "ראשיכם", אלא הכונה שצויתים על דבר המשפט, להיות מתונים בדין. וב"עמר נקא" הקשה, שהרי אין צו" אלא לשון ורוו [וראה גם רש"י סנהדרין ז, ב: "ואצוה - כל צוואה, לשון זירור הוא"], ולמה פירש כאן שהוא מענין המתנה? ותיירץ שאף כאן נופל לשון זירור, שמתוך ההמתנה יודרוו להיות נושאים ונותנים בדין. וראה רש"י סנהדרין ז, ב: "מתונים - רגילין בהמתנה, כדי לעיין בה זפה קודם שתחתכוהו".

בעת ההוא - משמניתים, אמרתי להם: אין עכשו כלשעבר - לומד בן מיתור הלשון "בעת ההיא" (רא"ם ו"א). לשעבר הייתם ברשות עצמכם, עכשו הרי אתם משעבדים לצבור. שמע - לשון הוזה - ולא לשון ציווי, שאם פן היה לו להגיד בש"א תחת הש"י"ן (ו"א). נראה שאין הכונה שאינו ציווי, אלא שהציווי בא בלשון הוזה תמידי, וכן הפירוש בדוגמאות שמביא לכה.

אודנ"ט - odant. הדיה שומע, או הלוחך (שמוע מעייני אדם).

עליו (ג"ר). ויוצא ראשון - שאין כבוד שיניחו אותו לכה, לכה יצא ראשון (ג"ר). שרי אלפים - אחד ממנה על אלף - ולא שאחד ממונה על כמה אלפים (ספר הזכרון). והיו שש מאות שרים לשש מאות אלף (רש"י שמות יח, כא). ושרי מאות - אחד ממנה על מאה - ולא שאחד ממונה על כמה מאות (ספר הזכרון). ששת אלפים היו (רש"י שם). ושטררים - מניתי עליכם - ולא שאת הדיינים עצמם מניתי גם לשוטרים, אלא זהו מינוי אחר, שבנוסף לדיינים מניתי עליכם גם שוטרים (רא"ם). ולפי זה ונאנת" (שפירושו מינוי) מוסב הן על "אותם" (היונו הדיינים) והן על "שוטרים".

"לשבטיכם". אלו הכופתין והמפין ברצועה על-פי הדינין - מבאר בזה ההבדל בין דיינים לשוטרים, ולכן לא ניתן לפרש שהדיינים עצמם התמנו לשוטרים (ג"ר). וראה גם רש"י לקמן ריש פרשת שופטים: "שופטים, דיינים הפוסקים את הדין. ושטררים, הרודין את העם אחר מצותם, שמפין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט". וראה שם בביאור. תורה טז

(טז) ואצוה את שפטיכם - אמרתי להם: היו מתונים בדין, אם בא דין לפניך פעם אחת ושתיים ושלש, אל תאמר: כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא היו נושאים ונותנים בו

לכל (ג"ר). אבל קשה, שבפרשת יתרו (יה, כח) נאמר: "ויבחר משה אנשי חיל", הרי שמצא גם "אנשי חיל"? והנה ב"משפיל לדוד" כתב לתרץ, ששם הכונה ל"אנשי חיל" מאותם שלשה סוגים הנזכרים כאן: "אנשי" - צדיקים, "חיל" - ראשי תיבות: "חכמים ודועים לשבטיכם". ובספר הזכרון כתב, ש"אנשי חיל" האמורים ביתרו אינם בכלל שבע מדות [שהרי הכונה ל"עשירים", ואין זו מן המדה], אלא זהו דרך כלל לכל המדות האחרות, ושבע המדות בדרך פרט הן השלש הנזכרות ביתרו: יראי אלקים שונאי בצע ואנשי אמת, וארבע הנזכרות כאן: צדיקים, נבונים, חכמים ודועים, ולכן לא קשה מהאמור בפרשת יתרו: "ויבחר משה אנשי חיל", כי שם הזכיר הכתוב רק באופן כללי שמשה בחר "אנשי חיל", ולא טרח לפרט אלו מדות היו באנשי חיל אלו, וכאן פירש הכתוב שהם צדיקים חכמים ודועים. ראשים עליכם - שתנהגו בהם כבוד. "ראשים" במקח - אם הם רוצים לקנות - יניחו לו לקנות תחלה (ג"ר).

"ראשים" כממקרה - אם הם רוצים למכור - יניחו לו למכור תחלה (ג"ר). "ראשים" במשא ומתן - כשנושאים ונותנים בדברים, יתנו לו להיות ראש המדברים (משכיל לדוד).

נכנס אחרון - שאין כבוד הדין שימתין לאחרים, אלא אחריים ימתינו

שְׁאוּגֵר עֲלָיו דְּבָרִים. (סנהדרין ט) דָּבָר אַחֵר: "וּבֵין גְּרוֹ", אֵף עַל עֶסְקֵי דִירָה בֵּין חֻלְקַת אַחִים, אֶפְלוּ בֵּין תַּנּוּר לְכִירִים.

יוֹ לֹא תִשְׁתַּמְדְּעוּן אֲפִין בְּדִינָא מְלֵי זַעְרָא כְּרַבָּא תִשְׁמְעוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן קְדָם גְּבָרָא אַרְי דִּינָא דִּינֵי הוּא וּפְתַגְמָא דִּי יְקִשִּׁי מְנַכּוּן תְּקַרְבוּן לְוִתִּי וְאַשְׁמַעְנָה:

(י) לֹא-תִכְּפִירוּ פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט פִּקְטָן בַּגְּדָל תִּשְׁמְעוּן לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי-אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לְאֱלֹהִים הוּא וְהַדְּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלָי וְשִׁמְעָתִיו:

כַּיֵּי - לֹא-תִכְּפִירוּ פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט • (ספרי) זֶה הַמִּמְנָה לְהוֹשִׁיב הַדִּינִים, שֶׁלֹּא יֵאמֶר: 'אִישׁ פְּלוֹנִי נָאָה, אוֹ גְבוּר, אוֹשִׁיבְנוּ דִין. אִישׁ פְּלוֹנִי קְרוֹבִי, אוֹשִׁיבְנוּ דִין בְּעִיר', וְהוּא אֵינוֹ בְּקֵי בְּדִינֵין, נִמְצָא מְחִיב אֶת הַזִּכָּאִי וּמְזַכָּה אֶת הַחֵיב, מַעֲלָה אֲנִי עַל מִי שִׁמְנָהוּ כְּאֵלוֹ הַפִּיר פָּנִים בְּדִין. פִּקְטָן בַּגְּדָל תִּשְׁמְעוּן • (סנהדרין ח) שִׁיָּהָא חֵבִיב עֲלִיד דִּין שֶׁל פְּרוּטָה כְּדִין שֶׁל מָאָה מְנָה, שְׂאָם קְדָם וּבָא לְפָנֶידָ לֹא תִסְלַקְנוּ לְאַחֲרוֹן. דְּבָר אַחֵר: "פִּקְטָן בַּגְּדָל תִּשְׁמְעוּן", כְּתַרְגוּמוֹ, שֶׁלֹּא תֵאמַר: 'זֶה עֲנִי הוּא וְחִבְרוּ עָשִׂיר, וּמְצָה לְפָרְנָסוֹ, אֲזַכָּה אֶת הָעֲנִי וְנִמְצָא

אשל אברהם - הרב אלעזר שטיינברג

בְּקִטָּן", דִּין שֶׁל דְּבָר קָטָן. בְּדִין שֶׁל מָאָה מְנָה - עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים זוּז, שֶׁכֵּן מְנָה הוּא מָאָה זוּז. זֶהוּ פִירוּשׁ "בַּגְּדוּל", דִּין שֶׁל דְּבָר גְּדוֹל. שְׂאָם קְדָם וּבָא לְפָנֶידָ לֹא תִסְלַקְנוּ לְאַחֲרוֹן - כְּלוּמַר, לֹא תִדְחֶה אֶת הַדִּין עַל הַפְּרוּטָה לְדוֹן אוֹתוֹ בַּסּוּף. וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ "תִּשְׁמְעוּן", שֶׁהַכּוֹנֵן שִׁיָּהָא חֵבִיב עֲלָיו לְדוֹן בּוֹ וְלֹא לְדוֹתוֹ לְאַחֵר כֶּה. וְלָכֵן הֵבִיא רִש"י אֶת זֶה כְּפִירוּשׁ רַאשׁוֹן, כִּי עִיָּקָר הַכּוֹנֵן בְּפִסּוּק זֶה הוּא עֲנֵן הַשְּׂמִיעָה בְּשִׁבִיל לְדוֹן בּוֹ, מֵהַ שְׂאִינְךָ לְשִׁנֵי הַפִּירוּשִׁים שְׂאִחְרִיו. וְרָאָה גַם רִש"י סְנֵהֲדָרִין ח, א: "אִם בָּא לְפָנֶידָ דִּין שֶׁל פְּרוּטָה, וְהוּר וּבָא דִין אַחֵר שֶׁל מְנָה, הַקּוֹדֵם לְפָנֶידָ - הַקְּדָם לְחַתוּר".

דְּבָר אַחֵר - כִּי לְפִירוּשׁ הַרְאִשׁוֹן קָשָׁה: לְמָה נִצְמַר "בְּקִטָּן בַּגְּדוּל" (שְׁמִשְׁמַעוּ עַל הַאֲנָשִׁים), הִיָּה לוֹ לֹמַר: בְּדָבָר הַקָּטָן כְּדָבָר הַגְּדוֹל. "בְּקִטָּן בַּגְּדָל תִּשְׁמְעוּן", כְּתַרְגוּמוֹ - "מְלֵי זַעְרָא כְּרַבָּא תִשְׁמְעוּן" - דְּבָרֵי הַקָּטָן בַּגְּדוֹל תִּשְׁמְעוּ (בַּאֲר בַּשֵּׁח).

שֶׁלֹּא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי-אִישׁ, זֶה עֲנִי הוּא - זֶהוּ פִירוּשׁ "בְּקִטָּן". וְחִבְרוּ עָשִׂיר - זֶהוּ פִירוּשׁ "בַּגְּדוּל". וּמְצָה לְפָרְנָסוֹ - הַעֲשִׂיר מְצָה לְפָרְנָסָא אֶת הָעֲנִי. וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא בְּרִש"י וְיִקְרָא יֵט, טו.

אֲזַכָּה אֶת הָעֲנִי וְנִמְצָא מִתְּפָרְנָם בְּנִקְיֹת - לָכֵן מְוָהֵר שִׁישׁ לְהַתִּיחַס

רִש"י שָׁם: "בֵּין גְּרוֹ - לְשׁוֹן מְגוּר, תִּשְׁמִיעִי דִירָה, אֵל תֵּאמַר: יִטוּל זֶה תַּנּוּר וְזֶה כִּירָה, שֶׁהֵרִי תַּנּוּר עוֹדֵף עַל הַכִּירָה, וְצִרִיף לְהוֹסִיף דְּמִים". וְהַשְּׂפָתִי חֲכָמִים" כְּתַב, שֶׁהַכִּירִים מְרוּמְזוּת בְּכַתוּב, שֶׁ"גְּרוֹ" יְכוּל לְהַקְרָא "כִּירוֹ", שֶׁכֵּן הִגִּימ"ל וְהַכ"ף מִתְחַלְּפִים, שֶׁשְׂתִּיבְתָן מֵאוֹתִיּוֹת גִּיכ"ק. תוֹרָה יו (יז) לֹא תִכְּפִירוּ פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט - זֶה הַמִּמְנָה לְהוֹשִׁיב הַדִּינֵין, שֶׁלֹּא יֵאמַר: 'אִישׁ פְּלוֹנִי נָאָה אוֹ גְבוּר אוֹשִׁיבְנוּ דִין, דִּין, אִישׁ פְּלוֹנִי קְרוֹבִי אוֹשִׁיבְנוּ דִין בְּעִיר - כְּאֵן מוֹסִיף "בְּעִיר", מִפְּנֵי שְׂרוּצָה שֶׁקְרוּבוֹ יִהְיֶה דִין בְּעִיר שֶׁלּוֹ, שְׂאָם יִהְיֶה לוֹ דִין וְבוֹא לְדוֹן בְּפָנָיו. וְהוּא אֵינוֹ בְּקֵי בְּדִינֵין, נִמְצָא מְחִיב אֶת הַזִּכָּאִי וּמְזַכָּה אֶת הַחֵיב, מַעֲלָה אֲנִי עַל מִי שִׁמְנָהוּ כְּאֵלוֹ הַפִּיר פָּנִים בְּדִין - לֹא פִירֵשׁ כְּפִשּׁוּטוֹ שׁוֹ אוֹהֲרָה לְדִין שֶׁלֹּא יִפִּיר פָּנִים בְּדִין, מִפְּנֵי שֶׁעַל כֶּף הוּא מְוָהֵר לְקַמְּן טו, טז: "לֹא תִכְּפִיר פָּנִים" רֵא-טו. וּבְ"מִשְׁפִּיל לְדוֹד" כְּתַב, שְׂרִש"י לֹמַד בֵּן מִיתוּר תִּיבַת "בַּמִּשְׁפָּט", שֶׁהֵרִי בְּרוּר שְׂמִדוּבָר "בַּמִּשְׁפָּט", שֶׁכֵּן כָּל הַפִּסּוּק שֶׁלְּפָנָיו מְדַבֵּר עַל הַמִּשְׁפָּט, וְלָכֵן מְפָרֵשׁ שֶׁהַכְּתוּב מְלַמְּדֵנוּ שְׂאֵף שֶׁהַכְּרַת הַפָּנִים לֹא נַעֲשְׂתָה בַּמִּשְׁפָּט עֲצָמוֹ, אֶלֶּא בְּמִינֵי הַדִּינִים, הֵרִי זֶה כְּאֵלוֹ הַפִּיר פָּנִים "בַּמִּשְׁפָּט".

בְּקִטָּן בַּגְּדָל תִּשְׁמְעוּן - שִׁיָּהָא חֵבִיב עֲלִיד דִּין שֶׁל פְּרוּטָה - זֶהוּ פִירוּשׁ

בְּלִעוֹן, כְּמוֹ "זְכוּר" - שְׁמוֹת כ, ט. וּבְרִש"י שָׁם: "זְכוּר, לְשׁוֹן פְּעוּל הוּא .. וְכֵן פְּתוּרָנוּ: תַּנּוּ לֵב לְזְכוּר תְּמִיד אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת".

"וְשִׁמּוֹר" - לְקַמְּן ה, י. וְרָאָה גַם רִש"י לְקַמְּן כו, א: "שִׁמּוֹר אֶת כָּל הַמְצָה - לְשׁוֹן הוֹנָה".

וּבֵין גְּרוֹ - זֶה בַּעַל דִּינֵי שְׁאוּגֵר עֲלָיו דְּבָרִים - וּפִירוּשׁ "גְּרוֹ" מְלִשׁוֹן "אוּגֵר", וּכְאֵלוֹ אָמַר: "אוּגֵר" (רֵא-טו). וּמֵה שְׂאִמֵּר לְפָנֵי כֵן: "בֵּין אִישׁ וּבֵין אַחִיו", הַכּוֹנֵן שֶׁשְׂנִיָּהֶם בָּאִים לְדִין מִחֻמַּת סֶפֶק שֶׁנִּפְלַ בִּינֵיהֶם בְּדִין מִהַדִּינִים, וְאֵלוֹ כְּאֵן הֵם בָּאִים לְדִין לֹא מִחֻמַּת שִׁישׁ סֶפֶק בְּדִין מִצַּד עֲצָמוֹ, אֶלֶּא מִחֻמַּת שֶׁחִבְרוּ אוּגֵר עֲלָיו טְעָנוֹת וְתוֹבְעוּ בְּדִין ("ע"פ ג"א), וְלֹא פִירֵשׁ "גְּרוֹ" מְלִשׁוֹן גֵּר וְתוֹשֵׁב אוֹ גֵּר שֶׁהַתִּגְרֵר, כִּי אִזּוֹ יִהְיֶה לוֹ לֹמַר "גֵּר" וְלֹא "גְּרוֹ" (שַׁפ"ח).

דְּבָר אַחֵר: "וּבֵין גְּרוֹ", אֵף עַל עֶסְקֵי דִירָה בֵּין חֻלְקַת אַחִים - נִרְאֶה שֶׁמְפָרֵשׁ כּוֹנֵן אֶת כָּל הַפִּסּוּק: "בֵּין אִישׁ וּבֵין אַחִיו וּבֵין גְּרוֹ", שֶׁהִיָּה עֶסֶק בֵּין הָאֲחִים עַל עֶסְקֵי דִירָה, וּלְפִי זֶה "גְּרוֹ" הוּא מְלִשׁוֹן בֵּית מְגוּרִים. וְרָאָה גַם רִש"י סְנֵהֲדָרִין ז, ב: "בֵּין אִישׁ וּבֵין אַחִיו - שֶׁנִּפְלָה לָהֶם בֵּית בִּירוּשָׁה, אֵל תֵּאמַר: טוֹל אֶתְּהָ בֵּית וְאַחִיךָ עֲלֶיךָ, וּמֵה בְּכָה, הֵרִי לְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ דִירָה, אֶלֶּא הַעֲלָה אוֹתוֹן בְּדָמִים, וְהַשׁוּה חֻלְקָתוֹן עַל יְדֵי מַעוֹת".

אֶפְלוּ בֵּין תַּנּוּר לְכִירִים - רָאָה גַם

מתפרנס בנקיות'. דבר אחר: שלא תאמר: 'היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אֲזַנְפוּ עִשְׁרוֹ, וּכְשֵׁיצֵא לְחוּץ אוֹמֵר לוֹ: 'תן לו, שאתה חייב לו'. לא תגורו מפני-איש • (ספר) לא תיראו. דבר אחר: "לא תגורו", לא תכניס דבר־ךָ מפני איש, לְשׁוֹן (משלי) "אוּגֵר בְּקִיץ". כִּי הַמְשַׁפֵּט לְאֱלֹהִים הוּא • מה שאתה נוטל מזה שלא בדין, אתה מזיקני להחזיר לו, נמצא שהטית עלי המשפט. תקרבוֹן אֵלַי • (ספר) על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות צלפחד. וכן שמואל אמר לשאול (שמואל א) : "אֲנֹכִי הֲרֹאֶה". אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: 'תִּיָּד שְׂאֵנִי מוֹדִיעֶךָ שְׂאֵין אֶתָּה רוֹאֶה, וְאִמְתִּי הוֹדִיעוּ? כִּשְׂבֹא לְמַשַּׁח אֶת דָּוִד (שם טו): "וַיֵּרָא אֶת אֱלִיאָב וַיֹּאמֶר אֵף נִגְדָה ה' מִשִּׁיחוֹ", אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: וְלֹא אָמַרְתָּ "אֲנֹכִי הֲרֹאֶה" ? (שם) "אל-תבט אל-מראהו".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לְעֵנִי בִּיחַס שׁוֹה לְעִשִׁיר. וְרֹאֶה גַם רִשִׁי וַיִּקְרָא שֵׁם: "לא תשא פני דל - שלא תאמר עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו, אֲזַנְפוּ בְּדִין, וְנִמְצָא מִתְּפָרְנֵס בְּנִקְיּוֹת".

דבר אחר, שלא תאמר: היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר - ראה גם רש"י ויקרא שם: "ולא תהדר פני גדול - שלא תאמר עשיר הוא זה, בן גדולים הוא זה, היאך אבישו וּאֶרְאֶה בְּבִשְׁתּוֹ".

אֲזַנְפוּ עִשְׁרוֹ, וּכְשֵׁיצֵא לְחוּץ אוֹמֵר לוֹ: תן לו שאתה חייב לו - ולפי זה "פקטן בגדול תשמעון" פירושו: יש לשמוע ולהתיחס לעשיר ביחס שוה לעני. והוצרך להביא פירוש שלישי זה, משום שפירוש זה מתאים עם הכלל המובא ברש"י (במדבר טו, טו): "כִּכֶּם כִּגְר - כְּמוֹתֶכֶם בְּן גֵר, וְכֵן דִּרְךָ לְשׁוֹן עֲבָרִית". דהיינו שהפ"ף השנייה מתדמה לפ"ף הראשונה, מה שאינן לפי שני הפירושים הקודמים הוא להיפך, הפ"ף הראשונה מתדמה לפ"ף השנייה (משכיל להפירוש השני מתאים לפירוש התרגום, וכמו שמקדים "כתרגומי".

לְתַלְמִיד שִׁיּוֹשֵׁב לְפָנָי רַבּוֹ וְרֹאֶה זְכוּת לְעֵנִי וְחוּבָה לְעִשְׁרִי, מִנּוֹן שְׂלֹא יִשְׁתּוּק? שְׂנֵאֲמַר: לא תגורו מפני איש .. לא תכניס דבר־ךָ מפני איש". וברש"י שם: "שיושב לפני רבו - ובא דין לפני רבו ולא לפניו, וראה התלמיד זכות לעני וחובה לעשיר, ורבו טועה בדין, מנין שלא יחלוק כבוד לרבו וישתוק". ובהמשך כותב שם רש"י: "לא תגורו, לְשׁוֹן כִּיּוֹס הוּא".

לְשׁוֹן "אוּגֵר בְּקִיץ" - משלי י, ה. וכאלו נאמר: "לא תאגרו מפני איש", שחקר אל"ף (רא"ם). צריך עיון למה לא הביא הוכחה מהפסוק המובא לקמן כח, לט: "ולא תאגרו", ואולי משום שהעדיף להביא מלשון פועל.

כִּי הַמְשַׁפֵּט לְאֱלֹהִים הוּא - מה שאתה נוטל מזה שלא בדין - נראה שוה מוסב על "לא תגורו מפני איש" לפי הפירוש הראשון, שמחמת היראה הוא פוסק שלא בדין. או שוה מוסב גם על "פקטן בגדול תשמעון" לפי שני הפירושים האחרונים.

אתה מזיקני להחזיר לו, נמצא שהטית עלי המשפט - שאם לא כן, מהו "לא לקים"? הרי המשפט הוא לבעלי הריב (רא"ם וגו'). ואם הפונה שהמשפט ניתן מאת ה', היה לו לומר "כי המשפט מאלקים הוא", ומהו "לא לקים" (משכיל להד). וראה גם רש"י סנהדרין ח, א: "כי המשפט לאלהים הוא - כאילו אתה דן ומוציא ממון מיד הקדוש-ברוך-הוא, שהרי עליו להחזיר ממון לבעליו". ובספרי כאן מובא: "וכן והושפט אומר (הרי"ב טו, ט): ויאמר אל השופטים ראו מה אתם עושים, כי לא לאדם תשפטו, כי לה'".

כִּי הַמְשַׁפֵּט לְאֱלֹהִים הוּא - מה שאתה נוטל מזה שלא בדין - נראה שוה מוסב על "לא תגורו מפני איש" לפי הפירוש הראשון, שמחמת היראה הוא פוסק שלא בדין. או שוה מוסב גם על "פקטן בגדול תשמעון" לפי שני הפירושים האחרונים.

אתה מזיקני להחזיר לו, נמצא שהטית עלי המשפט - שאם לא כן, מהו "לא לקים"? הרי המשפט הוא לבעלי הריב (רא"ם וגו'). ואם הפונה שהמשפט ניתן מאת ה', היה לו לומר "כי המשפט מאלקים הוא", ומהו "לא לקים" (משכיל להד). וראה גם רש"י סנהדרין ח, א: "כי המשפט לאלהים הוא - כאילו אתה דן ומוציא ממון מיד הקדוש-ברוך-הוא, שהרי עליו להחזיר ממון לבעליו". ובספרי כאן מובא: "וכן והושפט אומר (הרי"ב טו, ט): ויאמר אל השופטים ראו מה אתם עושים, כי לא לאדם תשפטו, כי לה'".

וְיִאמֵר מִתִּירָא אֲנִי מִפְּלוּנֵי שְׂמָא וַיְהוּג אֶת בְּנֵי, או שְׂמָא יְדִלִיק אֶת גְּדִישֵׁי, או שְׂמָא יִקְצֹץ אֶת נְטִיעוֹתַי".

דבר אחר, שלא תאמר: היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר - ראה גם רש"י ויקרא שם: "ולא תהדר פני גדול - שלא תאמר עשיר הוא זה, בן גדולים הוא זה, היאך אבישו וּאֶרְאֶה בְּבִשְׁתּוֹ".

אֲזַנְפוּ עִשְׁרוֹ, וּכְשֵׁיצֵא לְחוּץ אוֹמֵר לוֹ: תן לו שאתה חייב לו - ולפי זה "פקטן בגדול תשמעון" פירושו: יש לשמוע ולהתיחס לעשיר ביחס שוה לעני. והוצרך להביא פירוש שלישי זה, משום שפירוש זה מתאים עם הכלל המובא ברש"י (במדבר טו, טו): "כִּכֶּם כִּגְר - כְּמוֹתֶכֶם בְּן גֵר, וְכֵן דִּרְךָ לְשׁוֹן עֲבָרִית". דהיינו שהפ"ף השנייה מתדמה לפ"ף הראשונה, מה שאינן לפי שני הפירושים הקודמים הוא להיפך, הפ"ף הראשונה מתדמה לפ"ף השנייה (משכיל להפירוש השני מתאים לפירוש התרגום, וכמו שמקדים "כתרגומי".

לא תגורו מפני איש - בכמה כתבי יד ודפוסים ראשונים לא גורסים (כאן, וכן בהמשך) התיבות "מפני איש".

לא תיראו - ב'ספרי' על הפסוק: "שלא יאמר מתירא אני מפלוגי שמא יהרוג את בני, או שמא ידליק את גדישי, או שמא יקצץ את נטיעותי".

דבר אחר - למה נאמר: "לא תגורו", ולא: "לא תיראו" (גרא).

"לא תגורו", לא תכניס דבר־ךָ מפני איש - בסנהדרין ו, ב:

(יח) וְאֶצְוֶה אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא אֶת כָּל-הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

כ"ט - את כל-הדברים אשר תעשון • אלו עשרת הדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות.

(יט) וּנְסַע מְחֹרֵב וַיִּלָּךְ אֶת כָּל-הַמְּדַבֵּר הַגָּדוֹל
וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם דְּרָךְ הַר הָאֱמֹרִי
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וַנִּבְאֵר עַד קִדְשׁ
בְּרַנְעֵ:

כ"ט - המדבר הגדול והנורא • שהיו בו נחשים פקורות ועקרבים פקשיות.

(כ) וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאֵתֶם עַד-הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר-יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

כ ואמרית לכוֹן אתיתון עד טורא דאמרָא
דיי אלהנא יהב לנא:

(כא) רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶיהָ
רָשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶל-תִּירָא
וְאֶל-תַּחַת:

כא חזי יהב יי אלהך קדמך ית ארעא סק
אחסן קמא די מליל יי אלהא דאבהתך לך
לא תדחל ולא תתבר:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

המובא במשנה (שם לב, א): "דיני ממונות
הכל פשרים לדון בהם, דיני נפשות
אין דנין בהן אלא כהנים לויים
וישראליים המיוחסין המשיאין
לכהונה". אך ה"משפיל לדוד" כתב
(על-פי מסקנת הגמרא שם לו, ב)
שהעשירי הוא: בדיני ממונות מושיבין
לדון אפילו זקן או סריס או מי שאין
לו בנים, ואלו בדיני נפשות אין
מושיבין אותם. תורה יט

(יט) המדבר הגדול והנורא - שהיו
בו נחשים פקורות - נראה שזהו
הפירוש "הגדול".

ועקרבים פקשיות - נראה שזהו
הפירוש "והנורא". ואף שפירש רש"י
(במדבר י, ד) שהענן שהיה הולך לפניהם
היה הורג נחשים ועקרבים, יש לומר
שכאן הפונה שהמדבר מצד עצמו
היה גדול ונורא מקמת הנחשים
והעקרבים שהיו בו (ברי דה). ונראה גם
לקמן ח, טו: "המוליך במדבר הגדול
והנורא נחש שרף ועקרב וגו'". תורה כ

או חובה, בין הדינים ובין התלמידים,
ודיני נפשות הכל מלמדים זכות,
ואפילו התלמידים, ואין הכל מלמדין
חובה אלא הדינים. (ו) דיני ממונות
הדין המלמד חובה חוזר ומלמד זכות,
והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה, ודיני
נפשות המלמד חובה חוזר ומלמד
זכות, אכל המלמד זכות אינו חוזר
ומלמד חובה, אלא בשעת גמר דין יש
לו לחזור ולהפנות עם המחזיקין. (ז)
דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה,
ודיני נפשות דנין ביום וגומרין ביום.
(ח) דיני ממונות גומרין בו ביום, בין
לזכות בין לחובה, ודיני נפשות גומרין
בו ביום לזכות, וביום שלאחריו
לחובה. (ט) דיני ממונות מתחילין מן
הגדול, ודיני נפשות מתחילין מן הצד.
(י) דיני ממונות האב ובנו, הרב
ותלמידו מונין אותם לשנים, ודיני
נפשות, האב ובנו, הרב ותלמידו, מונין
אותן כאחד (רא"ם ע"פ סנהדרין לב, א, לו, א).
וב"עמר נקא" כתב, שהעשירי הוא

(יח) את כל הדברים אשר תעשון -
אלו עשרת "הדברים" - וכולם
נלמדים מהכתובים [וכפי שמצאנו רש"י
בסנהדרין לב, א], ולכן קוצר בהם כאן
(רמב"ן). ויש לומר שלכן גם אמר
"הדברים", בה"א הידיעה, כיון שכל
העשרה דברים ידועים להם ממדרש
הכתובים.

שבין דיני ממונות לדיני נפשות -
ולפי זה, האמור בכתוב "ואצוה
אתכם" מוסב על הדינים, ואלו הן
העשרה דברים: (א) דיני ממונות
בשלישה, ודיני נפשות בעשרים
ושלישה. (ב) דיני ממונות פותחין בין
לזכות בין לחובה, דיני נפשות פותחין
לזכות ולא לחובה. (ג) דיני ממונות
מטין על פי אחד בין לזכות בין לחובה,
דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות,
על פי שנים לחובה. (ד) דיני ממונות
מחזירין בין לזכות בין לחובה, ודיני
נפשות מחזירין לזכות ולא לחובה. (ה)
דיני ממונות הכל ראויין ללמד זכות

♦ יום שלישי ה' מנחם-אב ♦

כב ויקרבתו לתי פלכו ואמרתו נשלח גברין גדמנא ויאללו לנא ית ארעא וייתבו יתנא פתגמא ית ארחא די נסק בה וית קרנא די געול להן:

(כב) ותקרבו אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וישבו אתנו דבר את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן:

כ"ב ◀ ותקרבו אלי כלכם • בערבוביא, ולהלן הוא אומר (דברים ח): "ותקרבו אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם ותאמרו הן הראנו וגו'", אותה קריבה היתה הוגנת: ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם, אבל כאן: "ותקרבו אלי כלכם", בערבוביא, ילדים דוחפין את הזקנים, וזקנים דוחפין את הראשים. וישבו אתנו דבר • (ספרי) באיזה לשון הם מדברים. את הדרך נבא וגו' • אין דרך שאין בה עקמימות. ואת הערים אשר נבא אליהן • תחלה לכבש.

(כג) וייטב בעיני הדבר ואקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט:

כ"ג ◀ וייטב בעיני הדבר • בעיני ולא בעיני המקום, ואם בעיני משה היה טוב, למה אמרה בתוכחות?

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ולא "בהן" אנו למדים שהפונה לבוא עליהן לכבשן, ומנה שאמרו "ואת הערים", אנו למדים שהפונה "תחלה לכבוש", כי אם לא כן היו צריכים לכבוש את כל הערים, ומדוע "ואת הערים" (באר בשדה). ובדצונם היה לדעת אלו ערים יותר נוחות לכיבוש משאר כל הערים, שלכן אותן יש לכבוש תחלה (גרא). תורה כג

(כג) וייטב בעיני הדבר - "בעיני", ולא בעיני המקום - כי אם לא כן, לאיזה ענין כתב שהוטב הדבר בעיניו, היה לו לומר מיד: "ואקח מכם וגו" (באר בשדה). וראה רש"י ריש פרשת שלח לה: "שלח לה - לדעתך, אני איני מצוה לה, אם תרצה שלח, לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו, כמה שצאמר ותקרבו אלי כלכם וגו', ומשה נמלך בשכינה. אמר: אני אמרתי להם שהיא טובה, שצאמר (שמות ג, יז) אעלה אתכם מעני מצרים וגו', היתה שאלה נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוהו".

ואם בעיני משה היה טוב, למה אמרה בתוכחות - כלומר, מנה שאמר: "ולא בעיני המקום", מוכן

תיבת "דבר" מיותרת, שהרי לשם כך שולחים אותם (גרא). בטעם תועלת ידיעת השפה שבה הם מדברים, נאמרו במקרשים כמה ביאורים: א) שיגיעו להבחין בין מי שהוא תושב המקום לבין מי שאינו תושב המקום, כדי לדעת במי לקחם את הציווי: "לא תחיה כל נשמה" (דברי יוח. ב) כדי שילמדו לדבר בשפתם, ויוכלו להבין את דבריהם בעת המלקחה (לבוש. ג) על ידי השפה הם ידעו נגד איזו אומה הם נלחמים, ויוכלו להתפלל עליהם בפרטות ונצחם, וכמו שמצינו בעמלק ששנו לשונם כדי שלא יוכלו להתפלל עליהם (משכיל לדוד).

את הדרך אשר נעלה בה - אין דרך שאין בה עקמימות - ורצו להכיר את הדרך שיגעלו בה (משכיל לדוד). וה"גור אריה" כתב שהם בקשו לעלות בדרך שיש בה הכי פחות עקמימות. ובספר הזכרון כתב שזהו חלק מתוכחת משה, שבבקשה זו בדצונם היה לעכב את העליה, שהרי אין דרך שאין בה מכשולים ואורבים. ואת הערים אשר נבא אליהן - תחלה לכבש - מנה שאמרו "אליהן"

(כב) ותקרבו אלי כלכם - בערבוביא - וכפי שממשיך לבאר מיד. ואין לומר שבא לומר להם שכולם נתקרב, שהרי: א) בקריבה אחרת משה מפרט מי ומי המתקרבים, כפי שכותב מיד (באר בשדה. ב) אם כן מה התוכחה שבדבר (שפרי). ולהלן הוא אומר - לקמן ה, כ"א. "ותקרבו אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם, ותאמרו הן הראנו וגו'", אותה קריבה היתה הוגנת, ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם. אבל כאן "ותקרבו אלי כלכם", בערבוביא, ילדים דוחפין את הזקנים, וזקנים דוחפין את הראשים. וישבו אתנו דבר - באיזה לשון הם מדברים - לומר כן מיותר תיבת "דבר" (רא"ם). ופירושו מלשון "דבור" (דב טו). ואף שבפרשת שלח (יג, טו) נאמר גם כן בלשון: "וישיבו אותם דבר", ושם לא פירש רש"י כלום, יש לומר, ששם כיון שהורו משליחותם שיהי לומר בלשון: "וישיבו אותם דבר", והפונה לתשובת דבר, ואלו כאן שמדבר בשליחותם.

מִשָּׁל לְאָדָם שְׂאוֹמֵר לְחֻבְרוֹ: 'מִכֵּר לִי חֲמוּרְךָ זֶה'. אָמַר לוֹ: 'הֵן'. 'נֹתְנֹו אֶתְּהָ לִי לְנִסְיוֹן?' אָמַר לוֹ: 'הֵן'. 'בְּהָרִים וּגְבְעוֹת?' אָמַר לוֹ: 'הֵן'. כִּי־אִם לֹא כֵן, "מִכֶּם" לָמָּה לִּי? וְכִי־תוֹרַת מִנְחָם" כָּתַב לְבָאֵר, שְׂדֵבְרֵי רְש"י אֵלֹו בָּאִים בְּהַמְשָׁךְ לְסוּף דְּבָרָיו בְּדַבּוּר הַקּוֹדֵם, שְׂפִינָן ש"לֹא חוֹרְתִים בָּכֶם", לָכֵן בְּחֻרְתֵי אֲנָשִׁים בְּשָׂרִים, מְבוֹרְרִים וּמוֹבְחָרִים, שְׂנִיתָן לְסִמּוּךְ עֲלֵיהֶם בְּשִׁלְיחוֹתָם.

שְׂנִים עָשׂוּר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְט • (עו) מְגִיד שֶׁלֹא הָיָה שִׁבְט לְוִי עִמָּהֶם.

כד) וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הַהָרָה וַיִּבְאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכָּל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ:
 כד וַאֲתַפְּנִיּוּ וְסִלְקִיּוּ לְטוּרָא וְאָתוּ עַד נַחְלָא דְאֲתַפְּנָא וְאַלִּילוּ יָתָה:

כז) « עַד־נַחַל אֲשַׁכָּל • (עו) מְגִיד שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם סוּפוֹ. וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ • (עו) מְלַמֵּד שֶׁהֲלָכוּ בָּהּ אַרְבַּעַה אוֹמְנֵין שְׂתֵי וְעָרַב.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הַמְרַגְּלִים, אִף כָּאֵן בָּא הַכְּתוּב לְדָרוּשׁ דְּבַר זֶה לְשִׁבְחָא (רא"א). תורה כד

(כד) עַד נַחַל אֲשַׁכָּל - מְגִיד שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם סוּפוֹ - שְׂהָרֵי בְּהִלְכָתָן לֹא נִקְרָא "נַחַל אֲשַׁכָּלוּ", אֲלָא בְּחֻרְתָן, כְּאָמֹר (במדבר יג, כג): "לְמִקּוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשַׁכָּלוּ, עַל אוֹדוֹת הָאֲשַׁכָּלוּ אֲשֶׁר כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (רא"א), וְכִינָן שְׂכָאֵן קוֹרְאָהוּ הַכְּתוּב "נַחַל אֲשַׁכָּלוּ" לְמִרוֹת שְׂמִדוּבָר בְּהִלְכָתָן, וְגַם לֹא מְסוּפָר כִּלְלַל עַל כְּרִיתַת הָאֲשַׁכָּלוּ, מוֹכַח שְׂכַשְׂבָּאוּ לְשֵׁם כְּבָר הָיָה שְׂמוֹ "נַחַל אֲשַׁכָּלוּ", וְאֵין זֶה אֲלָא עַל שֵׁם סוּפוֹ (משכיל לדוד).

וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ - מְלַמֵּד שֶׁהֲלָכוּ בָּהּ אַרְבַּעַה אוֹמְנֵין - אַרְבַּע שוֹרוֹת. **שְׂתֵי וְעָרַב -** בְּבִיאור דְּבָרֵי רְש"י בְּאוּפָן הַלִּיכַת הַמְרַגְּלִים הֶאָרִיכוּ הַמְפָּרְשִׁים, וּמִשְׁמַעוֹת פְּשׁוּטוֹת לְשׁוֹן רְש"י הִיא, שְׂחִילְקוּ אֶת הָאָרֶץ לְאַרְבַּע שוֹרוֹת וְהִלְכוּ בָּהֶן שְׂתֵי וְעָרַב, כְּלוֹמֵר לְאַרְבַּע וְלְרֹחֵב, וְאֵת זֶה לּוֹמְדִים מִמָּה שְׂנַאֲמַר: "וַיִּרְגְּלוּ אוֹתָהּ", דְּהִינּוּ שְׂרָגְלוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ. וְכָתַב ה"גוֹר אֲרִיזָה" שֶׁהִחְלוּקָה לְאַרְבַּע שוֹרוֹת, הִיא מְשׁוּם הַיּוֹת אֲרִיזָה יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרָסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרָסָה, וְהֵם חִילְקוּ אֶת הָאָרֶץ לְאַרְבַּעַה חֲלָקִים, מֵאָה פְּרָסָה עַל מֵאָה פְּרָסָה, שְׂכָל שְׁלֹשָׁה מְרָגְלִים הִלְכוּ שׁוּרָה שֶׁל מֵאָה פְּרָסָה עַל מֵאָה פְּרָסָה לְאַרְבַּע וְלְרֹחֵב. וּכְבָר צִינּוּ הַמְפָּרְשִׁים שְׂדֵבְרֵי רְש"י כָּאֵן לְכַאֲוָרָה אֵינָם תּוֹאֲמִים לְדְבָרָיו בְּפָרְשַׁת שְׁלַח (ג, כא), ש"הֲלָכוּ בְּגוֹבְלֵיהָ בְּאָרְבַּע וּבְרֹחֵב כְּמִין גַּא'ים [כְּמוֹ רֵישׁ הַפּוּבְּלָה], הִלְכוּ רוּחַ

וְנִקְיָה. וְנִרְאָה שֶׁהַכּוֹנֵן בְּזֶה **לִיהוֹשֻׁעַ וְכֹלֵב** שְׂהִיּוּ הַסֵּלֶת שְׂבַחְבוּרָה. **שְׂכַבְכֶם -** כִּי אִם לֹא כֵן, "מִכֶּם" לָמָּה לִּי? (רא"א). וּב"תוֹרַת מִנְחָם" כָּתַב לְבָאֵר, שְׂדֵבְרֵי רְש"י אֵלֹו בָּאִים בְּהַמְשָׁךְ לְסוּף דְּבָרָיו בְּדַבּוּר הַקּוֹדֵם, שְׂפִינָן ש"לֹא חוֹרְתִים בָּכֶם", לָכֵן בְּחֻרְתֵי אֲנָשִׁים בְּשָׂרִים, מְבוֹרְרִים וּמוֹבְחָרִים, שְׂנִיתָן לְסִמּוּךְ עֲלֵיהֶם בְּשִׁלְיחוֹתָם.

שְׂנִים עָשׂוּר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְט - **מְגִיד שֶׁלֹא הָיָה שִׁבְט לְוִי עִמָּהֶם -** מִזֶּה שֶׁהוֹצֵרָה לּוֹמֵר "שְׂנִים עָשׂוּר אֲנָשִׁים", וְלֹא הַסְתַּפֵּק ב"אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְט", אֲנֹו מְבִינִים שְׂכָא לּוֹמֵר, שְׂשִׁבְט לְוִי לֹא הָיָה עִמָּהֶם. וְהַקְּשָׁה הָרִא'ים: הֲרִי דְבַר זֶה אֲנֹו לְמִדֵּים מִהַמְפּוֹרֵשׁ בְּפָרְשַׁת "שְׁלַח", שְׂשֵׁם נִמְנו כָּל שְׂמוֹת הַשְּׂבָטִים שְׂנַבְחָרוּ מֵהֶם הַמְרַגְּלִים וְלֹא נִזְכַּר שֵׁם שִׁבְט לְוִי, וּמֵה חֲדָשׁ לָנוּ כָּאֵן הַכְּתוּב: וַנִּאֲמָרוּ בְּזֶה כְּמֵה (בִּיאוּרִים: א) כּוֹנֵן רְש"י לּוֹמֵר שְׂמִכָּל אֵלֹו שֶׁהַתְּקַצּוּ אֲצֵל מִשָּׁה לְבַקֵּשׁ שִׂישְׁלָחוּ אֲנָשִׁים לְרַגֵּל אֶת הָאָרֶץ לֹא הָיָה מִשְׂבָּט לְוִי, שְׂהָרֵי הָאֲנָשִׁים שְׂנַבְחָרוּ לְשִׁלְיחוֹת הֵם מֵאֵלֹו שְׂנִיתָקְצוּ אֲצֵל מִשָּׁה כְּאָמֹר "וַאֲקַח מִכֶּם וְגו'", וּמְגִיד הַכְּתוּב שְׂשִׁבְט לְוִי לֹא הָיָה בְּאוֹתוֹ קִיבוּץ. (ב) זֶה עֲצֻמוֹ חֲלָק מִתּוֹכַחַת מִשָּׁה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂכִינָן שְׂרָאוּ שְׂאִינּוּ שׁוֹלַח מִשְׂבָּט לְוִי (שְׂהוּא הַשְּׂבָט שֶׁל מִשָּׁה), הִיּוּ צְרִיכִים לְהִבִּין שֶׁלֹא טוֹבָה בְּעִינֵי שְׂלִיחַת הַמְרַגְּלִים, וְהִי צְרִיכִים לְחֻזּוֹר בָּהֶם, וְלֹא חֻזּוֹר (לבוש. ועוד.) (ג) אֲמַנָּם מְפָרְשַׁת "שְׁלַח" אֲנֹו לְמִדֵּים שֶׁלֹא הָיָה שִׁבְט לְוִי עַם

שְׂבָזָה כָּא לּוֹמֵר לָהֶם תּוֹכַחָה, שְׂהֵם עָשׂוּ דְבַר שֶׁלֹא הָיָה טוֹב בְּעִינֵי הַמִּקּוֹם, אִף מְאִידָה, כִּינָן שְׂכַעֲינֵי מִשָּׁה הָיָה טוֹב, וְגַם הוּא טְעָה בְּדְבָר, לָמָּה כָּא בְּזֶה בְּטַעֲנוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל? (ע"פ באר שדחה).

מִשָּׁל לְאָדָם שְׂאוֹמֵר לְחֻבְרוֹ: מִכֵּר לִי חֲמוּרְךָ זֶה? אָמַר לוֹ: הֵן - בְּנִמְשָׁל יֵשׁ לּוֹמֵר שֶׁהַכּוֹנֵן לְעֵצֶם הַהִעֲנוֹת לְבַקֵּשׁת שְׂלִיחַת הַמְרַגְּלִים.

נֹתְנֹו אֶתְּהָ לִי לְנִסְיוֹן? אָמַר לוֹ: הֵן - בְּנִמְשָׁל יֵשׁ לּוֹמֵר שֶׁהַכּוֹנֵן לְבַחֲרִית הָאֲנָשִׁים בְּפוּעַל לְשִׁלְיחוֹת.

בְּהָרִים וּגְבְעוֹת? אָמַר לוֹ: הֵן - בְּנִמְשָׁל יֵשׁ לּוֹמֵר שֶׁהַכּוֹנֵן לְהַסְכֵּמָתוֹ שֶׁהַמְרַגְּלִים יִלְכוּ בְּכָל הַמִּקּוֹמוֹת, כְּאָמֹר (במדבר יג, ט) "עֲלוּ זֶה בְּנִגְבַּת וְעֲלִיתֶם אֶת הַהָר".

כִּינָן שְׂרָאָה שְׂאִין מְעַכְבוּ בְּלוֹם, אָמַר הַלּוֹקַח בְּלָבוֹ: בְּטוֹחַ הוּא זֶה שֶׁלֹא אֲמַצָּא בוֹ מוֹם, מִיָּד אָמַר לוֹ: טַל מְעוֹתִיד וְאִינִי מְנַסְהוּ מַעֲתָה. אִף אֲנִי הוֹדִיתִי לְדְבָרֵיכֶם - וְיֵשׁ לּוֹמֵר שְׂהוּוּ דְיוֹק לְשׁוֹן הַכְּתוּב "וַיִּיטַב בְּעִינֵי הַדְּבָר", וְלֹא הַמְעַשָּׂה, כְּלוֹמֵר הַסְכַּמְתִּי לְדְבָרֵיכֶם אִף לֹא לְבַצּוֹעַ הַדְּבָרִים בְּפוּעַל (משכיל לדוד).

שְׂמָא תַחְזוּרוּ בְּכֶם כְּשֶׁתַּרְאוּ שְׂאִינֵי מְעַכְבֵי, וְאִתֶּם לֹא חוֹרְתִים בְּכֶם. וְאֲקַח מִכֶּם - מִן הַבְּרוּרִים שְׂכַבְכֶם - נִרְאָה שֶׁהַכּוֹנֵן לְעֵשְׂרָה הַמְרַגְּלִים, שְׂהִיּוּ מְבוֹרְרִים וּמוֹבְחָרִים, וְכְאָמֹר בְּרְש"י בְּמִדְבָר יג, ג: "כָּלֶם אֲנָשִׁים - כָּל אֲנָשִׁים שְׂבַמְקָרָא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת, וְאוֹתָהּ שְׂעָה כְּשָׂרִים הִיּוּ".

מִן הַמְּסַלְתִּים - מְלָשׁוֹן "סֵלֶת", שְׂהִיא

כה ונסִיכו בִּידֵיהוֹן מֵאֲבָא דְאַרְעָא וְאַחִיתוּ
לְנָא וְאַחִיכוּ יְתְנָא פִּתְגָמָא וְאַמְרוּ טְבָא
אַרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִי לְנָא:

(כה) וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ וַיִּשְׁבוּ
אֵתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אַלְהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

כז «וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ • מִגִּיד שְׂאֲרָץ? שְׂרָאֵל גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת. וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ • (שם) מִי הֵם שְׂאֲמָרוּ
טוֹבָתָה? הַיּוֹשֵׁעַ וְכָלֵב.

(כו) וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וּתְמָרוּ אֶת־פִּי יְהוָה
אַלְהֵיכֶם:

כט «וַתְּמָרוּ • לְשׁוֹן הַתְּרָסָה, הַתְּרַסְתֶּם פְּנֵגֶד מֵאֲמָרוּ.

כו וַתִּרְגְּנוּ בְּאֵהָלֵיכֶם וּתְאֲמָרוּ בְּשִׁנְאֵת יְהוָה אֵתָנוּ
הַיּוֹצִיאֵנוּ מֵאֲרָץ מִצְרַיִם לְתֵת אֵתָנוּ בְּיַד הָאֲמָרִי
לְהַשְׁמִידֵנוּ:

כט «וַתִּרְגְּנוּ • לְשׁוֹן הָרַע, וְכֵן (משלי יח): "דְּבָרֵי נִרְגָן", אָדָם הַמּוֹצִיא דִּבְהָ. בְּשִׁנְאֵת ה' אֵתָנוּ • וְהוּא הִיָּה
אוֹהֵב אֶתְכֶם, אֲבָל אַתֶּם שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ, מְשַׁל הַדְּיוֹט אוֹמֵר: מַה דְּבַלְכֶף עַל רַחֲמֶךָ, מַה דְּבַלְכֶיָּה עַלְךָ.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וַתִּרְעוּמָת (כפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט שֶׁל
"רוֹגְנִים"). אִף כָּאֵן הוֹצֵרְךָ לְפָרֶשׁ, מִפְּנֵי
שֶׁכָּאֵן נֶאֱמַר: "וַתִּרְגְּנוּ בְּאֵהָלֵיכֶם",
דְּהִינּוּ שֶׁהַדָּבָר נֶעֱשֶׂה בְּאֵהָלִים בְּחֻשָׁא,
וְאֵם כֵּן לֹא מְדוּבָר כָּאֵן בְּתִרְעוּמָת
גְּלוּיָהּ בַּמִּחְנָה, אֲלֵא בְּדָבָרִים שֶׁדָּבְרוּ
בְּסֵתֵר, וְזֶהוּ "לְשׁוֹן הָרַע" (הרב).
וְכֵן "דְּבָרֵי נִרְגָן" - מִשְׁלֵי יח, ח. שֵׁם
כו, כב.

אָדָם הַמּוֹצִיא דִּבְהָ - וַרְאֵה רִשׁ"י נְדָה
טז, ב: "נִרְגָן - מִרְבָּה דְּבָרִים".
בְּשִׁנְאֵת ה' אֵתָנוּ - וְהוּא הִיָּה אוֹהֵב
אֶתְכֶם - נִקְט בְּלִשׁוֹן "הִיָּה", אִף
שֶׁאֲהַבְתָּ ה' לִישְׂרָאֵל הִיא תְּמִידִית,
כְּאֲמֹר "אֲהַבְתִּי אֶתְכֶם אֲמַר ה'", מִפְּנֵי
שֶׁכָּאֵן הַכּוֹנֵה בְּשַׁעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם,
כְּאֲמֹר בְּדַבּוּר הַבָּא שֶׁל רִשׁ"י (הרב).
אֲבָל אַתֶּם שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ - וּמִפְּנֵי
שֶׁאַתֶּם שְׂנֵאתֶם אוֹתוֹ, חֲשַׁבְתֶּם שֶׁגַּם
הוּא שׁוֹנֵא אֶתְכֶם (ספר הזוהר).

מְשַׁל הַדְּיוֹט אוֹמֵר: מַה דְּבַלְכֶף עַל
רַחֲמֶךָ מַה דְּבַלְכֶיָּה עַלְךָ - כְּלֹאמֹר, מַה
שֶׁבַלְכֶף עַל חֲבֵרְךָ אֵתָה חוֹשֵׁב שְׁזֶה מַה
שֵׁיִשׁ בְּלָבוּ עֲלֶיךָ, וְלָכֵן חֲשַׁבוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כְּשֵׁם שֶׁהֵם שׁוֹנְאִים אֶת

וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ - מִי הֵם
שְׂאֲמָרוּ טוֹבָתָה? הַיּוֹשֵׁעַ וְכָלֵב - אֲבָל
בְּפִרְשַׁת "שְׁלַח" עַל הַפְּסוּק (במדבר יג, כז):
"כָּאֵנוּ אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם
זָבַת חֵלֶב וְדָבַשׁ הִיא", כְּתַב רִשׁ"י: "כָּל
דָּבָר שֶׁקָּר שָׁאִין אוֹמְרִין בוּ דְּבַר אֶמֶת
בְּתַחֲלָתוֹ, אִין מִתְקַיֵּם בְּסוּפוֹ". מִשְׁמַע
שֶׁכּוֹלֵם אֲמָרוּ כֵּן. וַיֵּשׁ לֹאמֵר, שֵׁשֶׁם
כְּתוּב אַחֲרָיו מִיָּד: "אֶפְסֵי כִי עוֹ הָעַם
וְגו'", וּמִשְׁמַע שֶׁמָּה שֶׁפִּתְחוּ בְּטוֹבָה
אִינוּ אֲלֵא כְּדִי לְסַיֵּם בְּרַעְיָה, אֲבָל כָּאֵן
כְּתוּב: "וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ", וְלֹא כְּתַב
אַחֲרָיו שׁוּם רַעְיָה, לָכֵן צְרִיךְ לֹאמֵר שֶׁרַק
הַיּוֹשֵׁעַ וְכָלֵב אֲמָרוּ כֵּן (רא"ם). תּוֹרָה כו
(כו) וַתְּמָרוּ - לְשׁוֹן הַתְּרַסָּה,
הַתְּרַסְתֶּם כְּנֵגֶד מֵאֲמָרוּ - וְלֹא מִלְּשׁוֹן
מְרִי מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי לֹא מִצָּאֵנוּ צִיּוּי שֶׁל
ה' לַעֲלוֹת וְשֶׁהֵם טִרְבוּ וְהִמְרוּ אֶת פִּי, וְ
אֲלֵא הִתְרִיסוּ וְהִטִּיחוּ דְּבָרִים כְּנֵגֶד
מֵאֲמָרוּ (ספר הזוהר). תּוֹרָה כו

(כו) וַתִּרְגְּנוּ - לְשׁוֹן הָרַע - יֵשׁ לְהַעֲרִיר
שֶׁכְּבָר הַזֶּכֶר רִשׁ"י לַעֲלֵל בְּפְסוּק יב
לְשׁוֹן "רוֹגְנִים" מְבַלִּי לְפָרְשׁוֹ, וְמַה שֵׁעַם
הוֹצֵרְךָ כָּאֵן לְפָרְשׁוֹ וַיֵּשׁ לֹאמֵר: לַעֲלֵל
שֵׁם הַכּוֹנֵה יִדְעָה שֶׁהִיא מִלְּשׁוֹן מְרִיבָה

גְּבוּל דְּרוּמִית מִמְּקוֹצוֹעַ מְזֻרָח עַד
מִקְצוֹעַ מַעְרָב .. דְּרָךְ גְּבוּל דְּרוּמִית
מְזֻרָחִית עַד הַיָּם, שֶׁהֵם הוּא גְּבוּל
מַעְרָבִי, וּמִשֵּׁם חֲזָרוּ וְהִלְכוּ כָּל גְּבוּל
מַעְרָבִי עַל שִׁפְתַי הַיָּם עַד לְבַא חֲמַת,
שֶׁהוּא אֲצֵל הַר הַהָר מִמְּקוֹצוֹעַ מַעְרָבִית
צְפוֹנִית. הָרִי שֶׁלְּפִירוּשׁ זֶה הִלְכוּ רַק
שְׁמֵי שׁוֹרֹת לְאַרְךָ וְלָרָחֵב. תּוֹרָה כה

(כה) וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ - מִגִּיד - שֶׁהִיָּה
לוֹ לֹאמֵר "וַיִּבְיֵאוּ אֵלֵינוּ" (שֶׁכֵּן מֵתָאִים
יּוֹתֵר לַעֲנֵן הַבָּאֵת הַפִּירוּת). וּמִזֶּה
שֶׁנִּקְט "וַיֹּרְדוּ" מוּבָן שֶׁכָּאֵן לְהַשְׁמִיעֵנוּ
שְׂאֲרָץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת.
וְכִּדְבָרֵי דוֹד כְּתַב, שֶׁהַלִּימוּד הוּא מִזֶּה
שְׂאֲמָר: "וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ" עַל בִּיאַתְם
מִיַּנְחַל אֲשׁוּבָל", שֶׁהוּא עֵמֶק, וְלְהַעֲרִיר
שֶׁעֲנִין זֶה שְׂאֲרָץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מִכָּל
הָאֲרָצוֹת, כְּבָר נִזְכַּר כְּמָה פְּעָמִים
בְּרִשׁ"י - רְאֵה בְּרֵאשִׁית מַה, ט. שְׁמוֹת
לג, א. וְעוֹד, אֲלֵא שֵׁשֶׁם נֶאֱמָרוּ
הַדְּבָרִים בְּתוֹר פִּירוּשׁ הַתּוֹבָה, אֲבָל
כָּאֵן כּוֹתֵב רִשׁ"י "מִגִּיד", דְּהִינּוּ שֶׁאֵת זֶה
גּוֹפֵא בָּא הַתּוֹבָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּאֲמָרוֹ:
"וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ".
שְׂאֲרָץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת.

בְּשִׁנְאֵת ה' אֲתַנּוּ הוֹצִיאֲנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • הוֹצַצְתָּו לְשִׁנְאָה הִיָּתָה, מִשָּׁל לְמֶלֶךְ בְּשֶׁר-וְדָם, שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, וַיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת: אַחַת שֶׁל שִׁקְנָא וְאַחַת שֶׁל בַּעַל, לְמִי שֶׁהוּא אוֹהֵב נוֹתֵן לוֹ שֶׁל שִׁקְנָא, וְלְמִי שֶׁהוּא שׂוֹנֵא נוֹתֵן לוֹ שֶׁל בַּעַל. אֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁל שִׁקְנָא הִיא, שְׁנִילוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אוֹתָהּ, וְאֶרֶץ כְּנַעַן שֶׁל בַּעַל, וְהוֹצִיאֲנוּ מִמִּצְרַיִם לְתַת לָנוּ אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נדך לד עמ' 23)

בְּשִׁנְאֵת ה' אֲתַנּוּ הוֹצִיאֲנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (א, כז) **וְהוּא הִיָּה אוֹהֵב אֶתְכֶם** (רש"י) מְבַאֵר בְּסִפְרֵים, שְׁאִמְרָה זוֹ גְרָמָה לְתַשְׁעָה בָּאָב, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר **אִיכָה וְיִשְׁבָּה בְּדַד הָעִיר** - רֵאשִׁי תְבוֹת אֵיבָה. וְרֵשִׁי מְעוֹדָד וּמְחֻזַּק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁגַּם כְּאִשֶּׁר אֲהַבְתֶּם הַטְּבָעִית לְאַבְיָהֶם שֶׁבְּשָׂמִים מְסַתְרֵתָּ, וְאִין הֵם מְרַגְּשִׁים אֶת חֲסִדּוֹ, וְעַד שֶׁשָּׂמִים אוֹר לְחֻשְׁףּוֹ וְחֻשְׁףּוֹ לְאוֹר - אִין שׁוֹם חֲלִישׁוֹת כֻּלָּל וְכֻלָּל, חֲלִילָה, בְּאַהֲבַת הַקַּב"ה לְיִשְׂרָאֵל.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וּבְרֵשִׁי שָׁם: "לֹא כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִיא - אֲלָא טוֹבָה הֵימְנָה, וְנֶאֱמַרְהָ הַבְּטָחָה זוֹ לְיִשְׂרָאֵל בִּיצִיאַתְם מִמִּצְרַיִם, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים שָׂמָא לֹא נְבוֹא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וַיִּפָּה כְּזוֹ". וּבַהֲמִשָּׁר שָׁם: "וְהַשְׁקִיטָה בְּרַגְלָךְ - אֶרֶץ מִצְרַיִם הִיָּתָה צְרִיכָה לְהִבְיֵא מִים מִנִּילוּס בְּרַגְלָךְ וְלִהְיוֹתָהּ, וְצְרִיף אֶתָּה לְנַדָּד מִשְׁנַתְךָ וְלַעֲמוֹל, וְהַנְּמוּךְ שׁוֹתָה וְלֹא הַגְּבוּהָ, וְאַתָּה מַעֲלָה הַמַּיִם מִן הַנְּמוּךְ לְגְבוּהָ. אֲבָל זוֹ לְמִטְרַה שְׂמִים תִּשְׁתָּה מִים, אֶתָּה יִשָּׁן עַל מִטְתְּךָ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא מִשְׁקָה נְמוּךְ וְגְבוּהָ, גְלוּי וְשָׂאִינוּ גְלוּי, כְּאַחַת". [וְרֵאָה גַם רֵשִׁי שִׁיר הַשִּׁירִים ד, יג: "אֶרֶץ יְבִשָּׁה קְרוּיָה בֵּית הַשִּׁלְחִין, וְצְרִיף לְהַשְׁקוֹתָהּ תְּמִיד, וְיִשְׁדָּה בֵּית הַבַּעַל יִפָּה הֵימְנָה"]. וְהַטַּעַם שֶׁהוֹצַרְךָ רֵשִׁי לְהִבְיֵא מִשָּׁל מִמְּלֶךְ וְשִׁנֵּי בָנִים, זֶהוּ כְּדִי לְתַרְץ הַקּוֹשִׁי כְּטַעֲנַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁאִם לְדַעְתֶּם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא עֲשֵׂה זֹאת מִשְׁנָאָה, לֹא הִיָּה כֻּלָּל מוֹצִיאֵם, וְלֹא הִיָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶרֶץ מִשְׁלָהֶם, וְזֹאת זֶה מְבַאֵר בְּמִשָּׁל מִמְּלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, שֶׁכִּיּוֹן שְׁעַם יִשְׂרָאֵל הוּא בְּנוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא, לָכֵן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא הוּא צְרִיף לְדָאוּג לוֹ שֶׁתְּהִיָּה לוֹ אֶרֶץ מִשָּׁלוֹ, וְלָכֵן הוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם וְנָתַן לָהֶם אֶת הָאֶרֶץ, אֲלָא שֶׁטַּעֲנַתְם הִיָּתָה שֶׁהֵם כְּמוֹ הַבֵּן הַשְּׂנְאוּי שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְלָכֵן קָבְלוּ אֶרֶץ פְּחוּת טוֹבָה, מִה־שְׂאִינ־כֵּן הַבֵּן הָאוֹהֵב קָבַל אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּכַתוּב "לְתַת אוֹתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ", לֹא נֶאֱמַר עַל יְדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲלָא עַל יְדֵי הַמְּרַגְּלִים (ע"פ תורת מנחם). תורה כח

עַל יְדֵי גִשְׂמִים. **לְמִי שֶׁהוּא אוֹהֵב נוֹתֵן שֶׁל שִׁקְנָא, וְלְמִי שֶׁהוּא שׂוֹנֵא נוֹתֵן לוֹ שֶׁל בַּעַל. אֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁל שִׁקְנָא הִיא שְׁנִילוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אוֹתָהּ, וְאֶרֶץ כְּנַעַן שֶׁל בַּעַל, וְהוֹצִיאֲנוּ מִמִּצְרַיִם לְתַת לָנוּ אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן** - הַקְּשָׁה הִרְאָנוּ: לְמָה פִּירַשׁ הַמִּקְרָא הַזֶּה בְּשָׁל בַּעַל וְשָׁל שִׁקְנָא, אִם בְּשִׁבִיל שֶׁהוֹצַצְתָּו לְשִׁנְאָה הִיָּתָה, לְמָה לֹא פִּירַשׁ שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם בְּשִׁבִיל לְתַתָּם בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידָם, כְּפִי שֶׁמְפֹרָשׁ בְּכַתוּב: "לְתַת אוֹתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ" (וְהִבְיֵאוּר כְּזוֹ: א) לֹא יִתְכַּן לֹמַר שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טַעֲנּוּ טַעֲנָה בְּלִתי הַגְּיוּנִית זוֹ, שֶׁהוּא הוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם בְּשִׁבִיל לְתַת אוֹתָם לְהִרְיָגָה בְּיַד הָאֱמֹרִי, שֶׁהָיוּ הֵם רְאוּ אֶת כָּל הַנְּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ עִמָּהֶם, וְלְמָה ה' יָתַן אוֹתָם לְהַשְׁמִידָה? אֲלָא כְּנִתְּנָם בְּאֱמִירָה זוֹ הִיא, שֶׁבְּכִנְסִיתָם לְאֶרֶץ יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁהֵם יְמוּתוֹ בְּיַד הָאֱמֹרִי תוֹךְ כְּדִי מִלְחָמָה, וְלֹא שֶׁמִּשׁוּם כֶּף הוֹצִיאֵם. (ב) מִזֶּה שֶׁהַכְּתוּב מְדַגֵּשׁ "הוֹצִיאֲנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", וְלֹא סַתֵּם "הוֹצִיאֲנוּ מִמִּצְרַיִם", אֲנִי לְמַדִּים שֶׁהַטַּעֲנָה שֶׁלָּהֶם הִיָּתָה עַל שֶׁהוֹצִיאֵם מִמְּקוֹם כְּזוֹ מְשׁוּבָח כְּמוֹ "אֶרֶץ מִצְרַיִם", שֶׁהֵינְלוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אוֹתָהּ תְּמִיד (באר בשדה). וּמִדְּגִישׁ הַכְּתוּב שֶׁטַּעֲנָה זוֹ אֶמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲלֵיהֶם דוֹקָא, כְּלוֹמַר בְּחֲשָׂאֵי, מִשׁוּם שֶׁטַּעֲנָה זוֹ הִיא טַעֲנָה שְׁקִירִית בְּעִלְיָל, שֶׁכֵּן הִיָּתָה הוּא הַנְּכֹחַן, שֶׁשְׂדוֹת שֶׁל בֵּית בַּעַל טוֹבוֹת יוֹתֵר מִשְׂדוֹת שֶׁל בֵּית שִׁקְנָא, וְכַמְּפֹרָשׁ בְּכַתוּב (לְקוּמָא י, ט): "כִּי הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶתָּה בָּא כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִיא .. וְהַשְׁקִיטָה בְּרַגְלָךְ בְּגוֹן הַיִּרְק",

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא, כֶּף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא הוּא שׂוֹנֵא אוֹתָם (באר בשדה). אֲבָל הַקְּמַת אֵינָה כֵּן, שֶׁכֵּן גַּם כְּשֶׁאַתֶּם שׂוֹנְאִים אוֹתוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא אוֹהֵב אֶתְכֶם (ספר הזכרון). וְזֶהוּ מִה שֶׁמְדַגֵּשׁ רֵשִׁי "מִשָּׁל הָעִיר", שֶׁמִּשָּׁל זֶה נְכוּן רַק לְגַבֵּי בְּנֵי אֲדָם, אִף לֹא בִּיחַס שֶׁבִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא לְיִשְׂרָאֵל (הרב). וְכִי-תוֹרַת מְנַחֵם" מוֹסִיף לְבַאֵר אֶת הַעֲנָן בְּעוֹמֵק יוֹתֵר: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל טַעֲנּוּ שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא שׂוֹנֵא אוֹתָם עַל אִף שֶׁהֵם אוֹהֵבִים אוֹתוֹ (כִּי אִם הֵם מוֹדִים שֶׁהֵם שׂוֹנְאִים אוֹתוֹ - אִין מְקוֹם לְתַלְוִינָתָם). בְּעוֹד שֶׁהִיָּתָה הוּא הַנְּכֹחַן, הוּא אוֹהֵב אֶתְכֶם לְמֵרוֹת שֶׁאַתֶּם שׂוֹנְאִים אוֹתוֹ. וְעַל כֶּף הִבְיֵא רֵשִׁי אֶת הַמִּשָּׁל, שֶׁפִּירוּשׁוֹ: הַתְּרַעוּמַת שֶׁיֵּשׁ בְּלֶבְךָ עַל הַבְּרָךְ, שֶׁהוּא שׂוֹנֵא אוֹתָךְ עַל אִף שֶׁאַתָּה אוֹהֵב אוֹתוֹ, הִיא הַתְּרַעוּמַת שֶׁיֵּשׁ בְּלִבּוֹ עֲלֶיךָ, שֶׁאַתָּה שׂוֹנֵא אוֹתוֹ לְמֵרוֹת שֶׁהוּא אוֹהֵב אוֹתָךְ. **בְּשִׁנְאֵת ה' אֲתַנּוּ הוֹצִיאֲנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** - הוֹצַצְתָּו לְשִׁנְאָה הִיָּתָה - שֶׁאִם לֹא כֵּן, מֵאִי "בְּשִׁנְאֵת ה' אוֹתָנוּ הוֹצִיאֲנוּ", וְכִי מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר אוֹתָנוּ הוֹצִיאֲנוּ לְחִירוֹת, אֲלָא עַל כֶּרְךָ לֹמַר דְּהִכִּי קָאֵמַר: מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר אוֹתָנוּ הוֹצִיאֲנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם "שֶׁל שִׁקְנָא" וְהִבְיֵאוּנוּ לְאֶרֶץ "שֶׁל בַּעַל", שֶׁהוּא מְקוֹם יְבֵשׁ וְאֶרֶץ צְמָאָה, כְּפִי שֶׁמְבַאֵר בְּהַמִּשָּׁר (רא"ס). **מִשָּׁל לְמֶלֶךְ בְּשֶׁר-וְדָם שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים וַיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת, אַחַת שֶׁל שִׁקְנָא** - שֶׁמִּשְׁקִים אוֹתָהּ תְּמִיד בְּיַד אֲדָם. **וְאַחַת שֶׁל בַּעַל** - שֶׁהִיא מִשְׁקִית רַק

**אָנָּה | אָנַחְנוּ עֲלֵים אַחִינוּ הַמָּסוּ אֶת־לִבְנֵנוּ
לֵאמֹר עִם גְּדוֹל וְרֵם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת
בַּשָּׁמַיִם וְגַם־בְּנֵי עַנְקִים רָאִינוּ שָׁם:**

כח לֵאן אָנַחְנָא סְלָקִין אַחְנָא תְּכַרְוּ יַת לִבְנָא
לְמִימַר עִם סְגִי וְתַקְיָף מִנְנָא קְרוּיִן בְּרַבְרָן
וּכְרִיבָן עַד צִית שְׁמַיָא וְאַף בְּנֵי גַבְרָאֵי
חֲזִינָא תַמָּן:

כט"א ◀ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמַיִם • דְּבָרוֹ הַכְּתוּבִים לְשׁוֹן הַבְּאִי (חולין צ).

וְאָמַר אֲלֵכֶם לֹא־תַעְרְצוּן וְלֹא־תִירְאוּן מֵהֶם:

כט"ב ◀ לֹא־תַעְרְצוּן • לְשׁוֹן שְׂבִירָה, בְּתַרְגוּמוֹ. וְדוּמָה לוֹ (איוב ל): "בְּעַרוּץ נַחְלִים לְשָׁכֵן", לְשֹׁכֵר נַחְלִים.

**(ל) יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלְחֶם לָכֶם
כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:**

לִי אֱלֹהִיכֹן דְּמַדְבַּר קְדָמִיכֹן הוּא יִגִּית
לְכוּן כָּל דִּי עָבַד עִמְכוּן בְּמִצְרַיִם
לְעֵינֵיכֹן:

כט"ג ◀ יִלְחֶם לָכֶם • בְּשִׁבְלֵכֶם.

**(לא) וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּאֲשֶׁר יִשְׂאֵאֵיִשׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
הִלַּכְתֶּם עַד־בְּאֵכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:**

לֹא וּבַמִּדְבָּרָא דִּי חֲזִימָא דִּי סוּבְרָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ
כְּמָא דִּי מְסוּבַר גְּבַר יַת בְּרָה כָּל אֶרְחָא דִּי
הִלַּכְתוּן עַד מִיתִיכֹן עַד אַתְרָא הַדִּין:

כט"ד ◀ וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ • מוֹסֵב עַל מִקְרָא שֶׁל מַעֲלָה הִימְנוֹ: "כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם"; וְעַתָּה,
אַף "בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ כִּי נִשְׁאַף וְגו'". כְּאֲשֶׁר יִשְׂאֵאֵיִשׁ אֶת־בְּנוֹ • כְּמוֹ שֶׁפָּרַשְׁתִּי אֵצֶל (שְׁמוֹת יד) "וַיִּסַּע
מִלֶּאֶף הָאֱלֹהִים הֵהָלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וְגו'", מָשַׁל לְמַהֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ וּבְנוֹ לִפְנֵיו וּבָאוּ לְסֻטִּים לְשִׁבוּתוֹ וְכו'.

(לב) וּבַדְבָר הַזֶּה אֵינְכֶם מְאֲמִינִם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כט"ה ◀ וּבַדְבָר הַזֶּה • שֶׁהוּא מְבַטֵּחְכֶם לְהַבִּיאְכֶם אֶל הָאָרֶץ, אֵינְכֶם מְאֲמִינִים בּוֹ.

לִב וּבְכַתְּמָא הַדִּין לִיתִיכֹן מֵהִימְנִין
בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהִיכֹן:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וְעָשָׂה אִף "בַּמִּדְבָּר - וְכָף פִּירוּשׁוֹ:
אֲשֶׁר עָשָׂה בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיךָ, וְעָשָׂה גַם
כֵּן בַּמִּדְבָּר, כְּפִי שְׂרָאִיתָ, "אֲשֶׁר נִשְׁאַף
וְגו'" (עי' ג' א).

אֲשֶׁר רָאִיתָ כִּי "נִשְׁאַף וְגו'". כְּאֲשֶׁר
יִשְׂאֵאֵיִשׁ אֶת בְּנוֹ - כְּמוֹ שֶׁפָּרַשְׁתִּי
אֵצֶל "וַיִּסַּע מִלֶּאֶף הָאֱלֹהִים הֵהָלֵךְ
לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וְגו'" - שְׁמוֹת יד,
יט.

מָשַׁל לְמַהֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ וּבְנוֹ לִפְנֵיו, בָּאוּ
לְסֻטִּים לְשִׁבוּתוֹ וְכו'. תוֹרָה לִב

(לִב) וּבַדְבָר הַזֶּה - שֶׁהוּא מְבַטֵּחְכֶם
לְהַבִּיאְכֶם אֶל הָאָרֶץ, "אֵינְכֶם
מְאֲמִינִים בּוֹ". - נִטְלוּ מִלְּפָנָיו וּנְתַנּוּ
לְאַחֲרָיו, בָּאוּ וְאָבִים מֵאַחֲרָיו, נְתַנּוּ
לְפָנָיו, בָּאוּ לְסֻטִּים לִפְנֵיו וְזָאבִים

רַשִׁי אֵיבֹב יג, כח: "תַּעְרוּץ - תַּפְחִיד".
בְּתַרְגוּמוֹ - "לֹא תִתְבַּרְוּן".
וְדוּמָה לוֹ: "בְּעַרוּץ נַחְלִים לְשָׁכֵן" -
אֵיבֹב ל, ו.

לְשֹׁכֵר נַחְלִים - וְרָאָה רַשִׁי שֶׁם
שְׂמִיבִיא פִירוּשׁ נוֹסֵף: "הוּא הַנְּקִיק
שְׁעוּשָׂה הַנַּחַל סְבִיבוֹתָיו". תוֹרָה ל

(ל) יִלְחֶם לָכֶם - בְּשִׁבְלֵכֶם - רָאָה
גַם רַשִׁי שְׁמוֹת יד, יד. וְשֶׁם
נְתַבְּאָר. תוֹרָה לֹא

(לֹא) וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ - מוֹסֵב
עַל מִקְרָא שֶׁל מַעֲלָה הִימְנוֹ - פִּסּוּק ל.
וְאִינוּ עוֹמֵד בְּפָנָיו עֲצוּמוֹ, כִּי אִז לֹא הָיָה
לוֹ לוֹמַר "וּבַמִּדְבָּר... אֲשֶׁר נִשְׁאַף",
אֵלֹא "וּבַמִּדְבָּר... נִשְׁאַף" (ג' א).

"כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם",

עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמַיִם -
דְּבָרוֹ הַכְּתוּבִים לְשׁוֹן הַבְּאִי - לְשׁוֹן
הַדְּיוּט, שְׂאִינוּ מִדְּקָדֵק בְּדְבָרָיו וּמוֹצִיא
בְּפִיו דְּבַר שְׂאִינוּ, וְלֹא שִׁיתְּכּוֹן לְשֹׁכֵר,
אֵלֹא לֹא דָק רַשִׁי חוֹלֵן ז, ה.

וְעִיָּקָר
הַדְּבָר הוּא עַל "בְּצוּרֹת בַּשָּׁמַיִם",
אֵבֶל "עָרִים גְּדוֹלוֹת", אֵין זוֹ הַגְּזָמָה.
וּמְדִיק רַשִׁי: "דְּבָרוֹ הַכְּתוּבִים", וְלֹא
שֶׁהִמְרָגְלִים אָמְרוּ כֵּן, שְׂבִירָאֵי לֹא הָיוּ
אוֹמְרִים דְּבָרֵי הַגְּזָמָה כְּאֵלוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא
יִתְפַּסּוּ אוֹתָם בְּשֹׁקֵר (נח"י) שְׂחָרֵי יְהוֹשֻׁעַ
וְכָלֵב יָכְלוּ לְהַכְּחִישׁ אוֹתָם. תוֹרָה כט

(כט) לֹא תַעְרְצוּן - לְשׁוֹן שְׂבִירָה -
וְרָאָה גַם רַשִׁי יִשְׁעִיָּה ב, יט: "לְעַרְץ
הָאָרֶץ - לְשִׁבוּר רַשְׁעֵי הָאָרֶץ". וְעַל
דְּרָךְ זֶה בְּרַשִׁי תְהִלִּים י, יח. אֵבֶל רָאָה

לג די מדבר קדמיכון בארְחא לאתְקנאָה
לכון אַתר בית מישרי לאַשְׁרִיִּיתכון
בעמּוּדא דאַשְׁתּא בליליא לאַחְזִיִּיתכון
בארְחא די תְּהִיכוּן בה וּבְעַמּוּדא דַעֲנָנָא
בימָמא :

(ג) הַהֲלֹךְ לַפְּנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מְקוֹם
לַחֲנֻתְכֶם בְּאִשׁ לַיְלָה לְרֵאתְכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
תִּלְכוּ-בָהּ וּבַעֲנַן יוֹמָם:

כ"ט - לְרֵאתְכֶם • כְּמוֹ לְהֵרְאוֹתְכֶם, וְכֵן (שמות יג) : "לְנַחֲתֶם הַדֶּרֶךְ", וְכֵן (תהילים כו) : "לְשִׁמְעַע בְּקוֹל תוֹרָה", וְכֵן
(מלכים ב ט) : "לָלַכְתָּ לְגִיד בִּיזְרְעֵאל".

לד וּשְׁמִיעַע קָדָם יְיָ ית קל פִּתְגָּמִיכוֹן וּרְגִזוּ
וְקִנְיָם לְמִימְרָא :

(ד) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קוֹל דְּבַרְיֶכֶם וַיִּקְרָץ וַיִּשְׁבַּע
לְאמֹר:

לה אִם יַחְזִי גִבּוֹר כְּגִבּוֹרֵי הָאֱלֹהִים דְּרָא בִישָׁא
הַדִּין ית ארְעָא טְבָתָא די קִימִית לְמַתָּן
לְאַבְהָתְכוֹן :

(ה) אִם-יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֱלֹהִים הַדּוֹר הַרְעָה
הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְתֵת
לְאַבְתֵּיכֶם:

לו אֱלֹהִים כָּלֵב בַּר יִפְנֶה הוּא יַחְזִינָה וְלֹא אֶתָּן
יֵת ארְעָא די דְּרָף בה וּלְכַנּוּיָה חֶלֶף די
אֲשֵׁלִים בְּתַר דַּחְלָתָא דִּי :

(ו) זוֹלָתִי כָּלֵב בְּנִי-יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹא-אֶתָּן
אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְדַּבְּתָּה וּלְכַנּוּיָה יַעַן אֲשֶׁר מָלֵא
אֲחֵרֵי יְהוָה:

כ"י - אֲשֶׁר דִּרְדַּבְּתָּה • חֲבֵרוֹן, שְׁנָאֲמַר (במדבר יג) : "וַיָּבֵא עַד חֲבֵרוֹן".

לז אַף עֲלֵי תְּהֵי רְגִזוּ מִן קָדָם יְיָ בְּדִילְכוֹן
לְמִימְרָא אַף אַתְּ לֹא תַעוֹל תַּמָּן :

(ז) גַּם-בִּי הִתְאַנַּף יְהוָה בְּגִלְגָּלִים לְאמֹר גַּם-אֶתְּהָ
לְאֶתְבֵּא שָׁם:

כ"ג - הִתְאַנַּף • נְתַמְלָא רְגִזוּ.

לח יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן דְּקָאָם קְדָמָךְ הוּא יַעוֹל
תַּמָּן יְתֵהּ תַּקְרָף אַרְי הוּא יַחְסִנְנָה לִישְׁרָאֵל :

(ח) יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן הָעַמּוּד לַפְּנֵיךְ הוּא יָבֵא שְׁמָה אֶתְּוֹ
חֹזֵק בִּי-הוּא יַנְחִלְנָה אֶת-יִשְׂרָאֵל:

אשל אברהם - הרב אלשוילי

"וַיָּבֵא עַד חֲבֵרוֹן" - כָּלֵב לְבִדּוֹ הֲלֹךְ
שָׁם וַנִּשְׁתַּטַּח עַל קְבֵרֵי אַבּוֹת, שְׁלֹא
יְהֵא נִיֶּסֶת לְחַבְרֵי לְהִיּוֹת בְּעַצְתָּם,
וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְלֹא אֶתָּן אֶת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר דִּרְבַּבְתָּ", וְכַתִּיב (שופטים א, ט)
"וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֲבֵרוֹן" (רש"י
שם). תורה לו
(ז) הִתְאַנַּף - נְתַמְלָא רְגִזוּ -
ש"התְאַנַּף" הוּא לְשׁוֹן הַתַּפְעֵל (גרא),
וְכַאֲלוֹ דְּנִאֲמַר: נְתַמְלָא אַף. וְרָאָה גַם
לְקָמָן, כו. ד, כא. תורה לח

שם).
וְכֵן "לְשִׁמְעַע בְּקוֹל תוֹרָה" - תְּהִלִּים
כו, ז. כְּמוֹ לְהִשְׁמִיעַ (רש"י שם).
וְכֵן "לָלַכְתָּ לְגִיד בִּיזְרְעֵאל" - מְלָכִים
ב ט, טו. כְּמוֹ לְהַגִּיד (רש"י שם). וְלִהְיֵיר
שָׁכֵן הוּא הוֹקְרֵי שָׁם. תורה לו
(ז) אֲשֶׁר דִּרְבַּבְתָּ - חֲבֵרוֹן - וְלֹא
שִׁיתָן לוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ (שפי"ח). אֱלֹא
שִׁיתָן לוֹ בְּאָרֶץ אֶת הָעִיר "אֲשֶׁר דִּרְבַּבְתָּ"
בה".
שְׁנָאֲמַר - בַּמִּדְבָּר יג, כב.

מֵאֲחֵרֵי, תְּנִי עַל זְרוּעוֹ וְנִלְחַם בָּהֶם".
עַן שָׁם בְּבִיאור. וְכֹנֶת רש"י לומר
שְׁאוֹתָה הַנְּהַגָה נְסִית שְׁהִיתָה עִמָּהֶם
בְּשַׁעַת יְצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם, הִיְתָה עִמָּהֶם
גַּם בַּמִּדְבָּר, "בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הֲלַכְתֶּם
וְגו'" (הר"ב). תורה לג
(ג) לְרֵאתְכֶם - כְּמוֹ לְהֵרְאוֹתְכֶם -
זְהוּ שְׁמוֹשׁ פַּת"ח שְׁהִלְמ"ד נְקוּדָה בּו
(רש"י בַּמִּדְבָּר ה, כב).
וְכֵן "לְנַחֲתֶם הַדֶּרֶךְ" - שְׁמוֹת יג, כא.
נְקוּדָה פַּת"ח, שְׁהוּא כְּמוֹ לְהַנְחוֹתָם (רש"י

◆ יום רביעי ו' מנחם-אב ◆

לט וטפּלכוּן די אַמרתוֹן לְבָנָא יְהוּן וּבְנֵיכוּן
די לֹא יִדְעוּ יוֹמָא דִּין טַב וּבִישׁ אַנּוּן יַעֲלוּן
לְתַמְן וּלְהוּן אַתְנַנְהָ וְאַנּוּן יִירְתַנְהָ :

(לט) וּטַפְּכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבָנֵי יְהוָה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר
לֹא־יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הֵמָּה יָבֹאוּ שְׂמָה וּלְהֵם
אֶתְנַנְּה וְהֵם יִירְשׁוּהָ :

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כרך ב עמ' תי)

וּטַפְּכֶם . . . הֵמָּה יָבֹאוּ שְׂמָה וּלְהֵם אֶתְנַנְּה (א, לט) התורה הקדושה, שהיא נצחית, נותנת לנו כּאן הוראה נצחית: ילד צריך לדעת, שמבלי הבט על עצם וגדל מעלת הוריו, הוא יכול וצריך לשאף להגיע להשגים גדולים עוד יותר! שפן, בכל עניני טוב וקדושה קיימת תמיד האפשרות להתעלות יותר ויותר. וכאשר הילד יודע שהשגיו מזפים גם את הוריו - הוא מתאמץ ביותר שאת וביתר עז.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 581)

וּטַפְּכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבָנֵי יְהוָה (א, לט) לכאורה, מהי ההדגשה על הטרף וּקָא, והרי המרגלים טענו שפּלם יהיו לבז, גם הגדולים? ויש לבאר, דהנה 'קטן' בעבודת ה' הוא מי שעוסק בתורה ובמצוות שלא לשמה, וכתוצאה מכך לא נקלט מזון רוחני זה בפנימיות, אלא הוא 'מתפורר', וכדרכו של תינוק, שמפורר יותר ממה שאוכל (לקט טוב ויגש מז, יב). זו היתה טענת המרגלים: אם יפנסו לארץ ישראל ויתעסקו שם בדברים ארציים, יהיה עסק התורה והמצוה שלא לשמה והוא 'תפורר'. על כך בא מענה ה', שעבודת ה'טף' יקרה יותר מעבודת דור המדבר, וזאת מצד מעלת ה'אתכפא' - האדם כופה את עצמו ועוסק בתורה ובמצוות.

(מ) **וְאַתֶּם פָּנּוּ לְכֶם וּסְעוּ הַמִּדְבָּרָה דְרָף יַם־סוּף:** מ ואתון אתפניו לכוּן וטולו למדברא ארה
ימא דסוף:

כִּי־יִפְּנּוּ לְכֶם • אמרתי להעביר אתכם דרף רחב ארץ אדום לצד צפון ליפנס לארץ, קללקתם וגרמתם לכם עיוב. **פָּנּוּ לְכֶם** • לאחוריתכם ותלכו במדבר לצד ים סוף, שהמדבר שהיו הולכים בו לדרומה של הר שעיר, היה מפסיק בין ים סוף להר שעיר, עתה המשכו לצד הים ותסובבו את הר שעיר, כל דרומו מן המערב למזרח.

(מא) **וּתְעַנּוּ וּתְאָמְרוּ אֵלַי חֲמָאנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְתַחְגְּרוּ אִישׁ אֶת־כְּבִלֵי מַלְחַמָּתוֹ וְתַהֲיֵנוּ לַעֲלֵת הַהָרָה:** מא ואתבתון ואתרתון לי חכנא קדם יי
אנחנא נפק ויגית בה קרב ככל די פקדנא
יי אלהנא וזרתותון גבר ית מני קרבה
ושריתון למסק לטורא:

כִּי־יִפְּנּוּ וְתַהֲיֵנוּ • לשון (במדבר יד): "הננו ועלינו אל המקום!" זה הלשון שאמרתם, לשון 'הן', כלומר נזדמנתם.

אשל אברהם - הרב אלטשילי

שהמדבר שהיו הולכים בו לדרומה של הר שעיר היה מפסיק בין ים סוף להר שעיר, עתה המשכו לצד הים ותסובבו את הר שעיר - כל דרומו מן המערב למזרח - כדלקמן ב, א וברש"י שם. תורה מא

(מא) וְתַהֲיֵנוּ - לשון "הננו ועלינו אל המקום" - במדבר יד, מ. לארץ ישראל (רש"י שם).
זה הלשון שאמרתם, לשון הן, כלומר נזדמנתם - כלומר, משמעות אמירת 'הן' או 'הננו' היא לא סתם אמירת כן, אלא היא אמירה של

להפנס לארץ מיד, התעכבו במדבר ארבעים שנה. וראה רש"י לקמן ב, א. **פָּנּוּ לְכֶם** - לאחוריתכם - כלומר "פנו" האמור כּאן הפונה לפניה אחורה, שהרי היו צריכים לחזור ל"דרף ים סוף".
וְתַלְכוּ בַּמִּדְבָּר לְצַד יַם סוּף - ראה גם רש"י במדבר כא, ד: "דרף ים סוף - כּיּוֹן שְׁמַת אֶהְרֹן וּבָאָה עֲלֵיהֶם מַלְחָמָה זו חזרו לאחוריהם דרף ים סוף, הוא הדרף שחזרו להם כשנגזר עליהם גזירת מרגלים, שנאמר וסעו המדברה דרף ים סוף".

(מ) **פָּנּוּ לְכֶם** - אמרתי להעביר אתכם דרף רחב ארץ אדום - ואף שמפורש בכתוב שאדום לא נתן להם לעבור, יש לומר שאילו לא חטאו היה הקדוש-ברוך-הוא נותן בלב מלך אדום לתת להם לעבור (רא"ם). או שאין הפונה דרף ארץ אדום ממש, אלא "דרף הר שעיר" (כלשון רש"י לקמן ב, א). לפני שהיו מגיעים למקום ושוב של אדום (באר בשדה, וראה גם גויא).
לְצַד צְפוֹן לַחֲפִנִּים לְאַרְצִי, קַלְקַלְתֶּם וְגִרְמַתֶּם למרגלים.
וְגִרְמַתֶּם לְכֶם עֵיבּוֹב - שבמקום

מב וַאֲמַר יי לִי אֲמַר לְהוֹן לֹא תִסְקוּן וְלֹא תִגִּיחוּן קָרֵב אֲרִי לִית שְׁכֵנֹתַי שְׂרִיא בְּיַנִּיכוֹן וְלֹא תִמְבְּרוּן קָדָם בְּעֲלֵי דְבְּכִיכוֹן :

(מב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לְהֵם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא תִלְחָמוּ כִּי אֵינֶנִּי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם :

כ"ט • לא תעלו • לא עליה תהא לכם, אלא ירידה.

מג ומללית עמכון ולא קבלתון וסרבתון על גזרת מימרא דיי וארשעתון וסלקתון לטורא :

(מג) וַאֲדַבֵּר אֵלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתִּמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וַתִּזְדוּ וַתַּעֲלוּ הֶהָרָה :

מד ומנסק אמראה דיתב בטורא ההוא לקדמויתכון וירדפו יתכון קמא די נתון דבריתא וטרדו יתכון בשעיר עד חרמה :

(מד) וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֵּשֵׁב בְּהַר הַהוּא לְקִרְאֹתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּבְתּוּ אֹתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד־חֲרָמָה :

כ"י • כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים • מה הדבורה הזאת כשהיא מכה את האדם - מיך מתה, אף הם כשהיו נוגעים בכם - מיך מתים.

מה ומבתון ויביתון קדם יי ולא קביל יי צלותכון ולא אצית למליכון :

(מה) וַתֵּשְׁבוּ וַתִּבְכוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֲאִיזִן אֵלֵיכֶם :

כ"י • ולא-שמע ה' בקולכם • כבכיול, עשיתם מדת רחמי כאלו אכזרי.

מו ויתבתון ברקם יומין סגיאין פיומא די תבתון :

(מו) וַתֵּשְׁבוּ בְּקִדְשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַתֶּם :

כ"י • וַתֵּשְׁבוּ בְּקִדְשׁ יָמִים רַבִּים • י"ט שנה, שנאמר: "כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַתֶּם" בְּשָׁאַר הַמַּסְעוֹת, וְהֵם הָיוּ ל"ח שָׁנָה, י"ט מֵהֶם עָשׂוּ בְּקִדְשׁ, וְי"ט שָׁנָה הוֹלְכִים וּמְטַרְפִּים וַחֲזָרוּ לְקִדְשׁ, כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (במדבר לב): "וַיִּנְיַעַם בַּמִּדְבָּר", כִּן מְצֵאתִי ב'סֵדֶר עוֹלָם' (פ"ח).

אשל אברהם - הרב אלאשולי

שם הו' המורה על מדת הרחמים, אף הוא נעשה "כאלו אכזרי" (משכיל לדוד). תורה מו (מו) וַתֵּשְׁבוּ - לשון עבקה (רש"י ויקרא יב, ד. תהלים קי, א. וברש"י איוב כב, ח שהוא לשון הארכה). בְּקִדְשׁ יָמִים רַבִּים - י"ט שָׁנָה, שְׁנָאֲמַר "כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַתֶּם" בְּשָׁאַר הַמַּסְעוֹת, וְהֵם הָיוּ ל"ח שָׁנָה, י"ט מֵהֶם עָשׂוּ בְּקִדְשׁ, וְי"ט שָׁנָה הוֹלְכִים וּמְטַרְפִּים וַחֲזָרוּ לְקִדְשׁ - בתחילת שנת הארבעים, כמפורש בבמדבר כ, א: "וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל .. מִדְבַר צִיּוֹן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקִדְשׁ". ולדעת רש"י (בשם "סדר עולם") "קִדְשׁ בְּרַנְע" "קִדְשׁ" שְׁמִדְבַר צִיּוֹן הוּא אוֹתוֹ מִקּוֹם. וכן משמע לכאורה מדברי

(מד) כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים - מה הדבורה הזאת כשהיא מכה את האדם, מיך מתה - הדבורה. אף הם כשהיו נוגעים בכם, מיך מתים - כי אם לא כן, לאיזה ענין דמה אותם לדבורים ורא"ם. וגם זה הוא חלק מהתוכחה, שהם אמרו: "בשנאת ה' אותנו הוציאנו וגו'", ועל כך אמר להם משה, שאף בשעה שפעס עליכם, הראה ונקמה באויביכם (דב טו). תורה מה (מה) וְלֹא שָׁמַע ה' בְּקִלְכֶם - כַּבְּכִיּוֹל עֲשִׂיתֶם מִדַּת רַחֲמֵי בָּאֱלוֹ אַכְזָרִי - לומד כן מיתור תיבת שם "ה'", שהיה לו לומר "ולא שמע בקולכם", שהרי כבר הוזכר לפני כן שם ה', אלא פגנת הכתוב לומר, שאף

מוכנות ומזומנות (ראה רש"י בראשית כב, א: "הן .. לשון זימון"). והרא"ם וד"גור אריה" כתבו, שפגנת רש"י לומר שלא אמרו "הן" ממש, כי לשון הן היא עניה, ולא היה כאן למי לענות, לכן פירש שהוא מלשון הודמנות. ולכאורה ודו דוחק, שהרי מפורש ברש"י: "זה הלשון שאמרתם". תורה מב (מב) לֹא תַעֲלוּ - לא עליה תהא לכם אלא ירידה - כי אם מזוהר אותם שלא יעלו להלכם, הרי הוא אומר: "ולא תלחמו", ולמה כופל "לא תעלו ולא תלחמו" (שפ"ח). או היה לו לומר: "לא תעלו להלכם" (משכיל לדוד). וראה על-דברי זה במדבר טו, ב וברש"י שם. תורה מג

ב (א) וַנִּפְּן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וַנִּסַּב אֶת-הַר-שְׁעִיר יָמִים רַבִּים: ׀

א ואתפנינא ונטלנא למדברא ארז ימא
דסוף קמא די מליל יי עמי ואקפנא ית
טורא דשעיר יומין סגיאין:

כשי"א וַנִּפְּן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה • אלו לא חטאו, היו עוברים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לצפון, ובשביל שקלקלו, הפכו לצד המדבר, שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אצל דרומו מן המערב למזרח, דרך ים סוף, דרך יציאתן ממצרים, שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים לצד המזרח. וַנִּסַּב אֶת-הַר-שְׁעִיר • כל דרומו עד ארץ מואב.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

להם ללכת מדרום לצד צפון דרך הר שעיר להכניס משם לארץ ישראל, והלכו בדרך יציאתם ממצרים דרך ים סוף, עד שבאו לגבול מואב (רא"ם).
שהוא במקצוע דרומית מערבית - ראה גם רש"י במדבר לד, ג.
משם היו הולכים לצד המזרח - ראה גם רש"י לעיל א, מ. וראה רש"י במדבר לד, ג: "וכשיצאו ישראל ממצרים, אם רצה המקום לקרב את בניסותם לארץ הנה מעבירים את הנילוס לצד צפון ובאין לארץ ישראל, ולא עשה כן .. אלא הסיבין והוציאם דרך דרומה אל המדבר .. עד שבאו לדרומה של ארץ אדום, ובקשו ממלך אדום שיניחם להכנס בארצו ולעבור דרך רחבה ולהכניס לארץ, ולא רצה, והוצרכו לסבוב את כל דרומה של אדום עד בואם לדרומה של ארץ מואב .. והלכו כל דרומה של מואב עד סופה, ומשם הפכו פניהם לצפון עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה, וכשיכלו את מזרחה מציאו את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען, והיירדן מפסיק ביניהם .. וכבשו את ארץ סיחון ועוג שהיתה בצפונה של ארץ מואב, וקרבו עד היירדן, והוא כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב, נמצא שארץ כנען שבצד היירדן למערב הנה מקצוע דרומית מזרחית שלה אצל אדום"
ונסב את הר שעיר - כל דרומו עד ארץ מואב. - ולא מקל צדדיו, כי אם כן היו נכנסים לארץ (שפי"ט). וראה גם רש"י שופטים יא, יח: "ונסב את ארץ אדום - כל דרומה". תורה ב

גם הטריח אותם בהליכה בדרך ארוכה, וכפי שמתאר מיד. וענן זה ביאר רש"י כאן דוקא ולא לעיל שם, משום שלעיל שם אחרי שה' אמר להם "פנו לכם", עדין נשארו בקדש ימים רבים, כאמור לעיל א, מו, ובפירוש רש"י שם "י"ט שנה", ולכן שם בפסוק מ נקט רש"י רק את ענין ה'עפוב', שהרי עדין לא נסעו, ואלו כאן שהכתוב מתאר את נסיעתם בפועל "ונפון ונסע", מכאן רש"י שגם הנסיעה שלהם לסבוב את ארץ אדום היא "בשביל שקלקלו". ועל פי זה מוכן מה שלעיל שם כתב: "להעביר אתכם דרך ארץ אדום", ואלו כאן נקט "היו עוברים דרך הר שעיר", משום שכאן בא לבאר מדוע הוצרכו לסבוב את הר שעיר (כלשון הכתוב "ונסב את הר שעיר") ולא נכנסו דרכו לארץ.
הפכו לצד המדבר - זהו הפירוש "ונפון", הפכו פניהם. כלומר, שעד עתה פניהם היו לכיוון צפון, ועכשיו הפכו לאחור לצד דרום, וכפי שמבאר.
שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר - ים סוף הוא מדרום לארץ אדום והמדבר מפסיק ביניהם.
והלכו אצל דרומו מן המערב למזרח "דרך ים סוף", דרך יציאתן ממצרים - פירוש: מה שאמר כאן "דרך ים סוף", אין הכוונה שהלכו לאחור לכיוון ים סוף, שהרי כתוב אחריו: "ונסב את הר שעיר", והר שעיר הוא להלן מים סוף לפאת מזרח. אלא הכוונה: בדרך יציאתן ממצרים, שהיו הולכים ממערב למזרח דרך ים סוף, כך היו הולכים גם עתה, שהניחו דרכם הקצרה, שהיה

רש"י בבראשית יד, ז. עין שם. אבל ראה רש"י במדבר לב, ח: "ושני קדש הוי". ונראה שהם מדרשות חלוקות, ולכן מדייש רש"י כאן: "כך מצאתי בסדר עולם".
כמו שנאמר - במדבר לב, יג.
"וינעם במדבר" - ונטלטלם, מן נע ונד" (רש"י שם). אבל ראה רש"י ריש פרשת מסעי בשם רבי משה הירשון: "למה נכתבו המסעות הללו? להודיע חסדיו של מקום, שאף-על-פי שגור עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר, לא תאמר שהיו נעים ומטלטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה, שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתים מסעות. צא מהם י"ד, שכלם היו בשנה ראשונה, קודם גיורם, משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה, שמשם נשתלחו המרגלים .. ועוד הוצא משם שמונה מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן מחר הרהר עד ערבות מואב בשנת הארבעים, נמצא **שכל שמונה ושלשים שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות**". וכנראה שהם מדרשות חלוקות.
כך מצאתי ב"סדר עולם" - פרק ח, תורה א

(א) וַנִּפְּן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה - אלו לא חטאו היו עוברים דרך הר שעיר להכניס לארץ מן דרומו לצפון, ובשביל שקלקלו - לעיל א, מ כתב רש"י שבשביל שקלקלו "גרמתם לכם עפוב", דהיינו שנשארו במדבר ארבעים שנה, וכאן מוסיף, שבשביל שקלקלו לא זו בלבד שהתעכבו במדבר ארבעים שנה, אלא

♦ יום חמישי ז' מנחם-אב ♦

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

בואמר יי לי למימר:

(ג) רַב־לָכֶם סֵב אֶת־הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צַפְנָה:

ג סגי לכו דאקפתון ית טורא הדין אתפניו לכו צפונא:

זש"ג פנו לכם צפנה • סובו לכם לרוח מזרחית מן הדרום לצפון, פניכם לצפון, נמצאו הולכים את רוח מזרחית, וזהו שצנאמר (שופטים יא): "ויבא ממזרח-שמש לארץ מואב".

(ד) וְאֶת־הָעַם צֹו לֵאמֹר אַתֶּם עֲבָרִים בְּגִבּוֹל אַחֵיכֶם בְּנִי־עֲשׂו הַיְשָׁבִים בְּשַׁעֲרֵי וַיִּירָאוּ מִכֶּם וּנְשַׁמְרֹתֶם

ד וית עמא פקד למימר אתון עברין בתחום אחיכון בני עשו דיתבין בשעיר וידתלון מנכון ותסתמרון לחדא:

מאד:

זש"ג ונשמרתם מאד • ומהו השמירה? "אל תתגרו בם".

(ה) אֶל־תִּתְגַּרוּ בָּם כִּי לֹא־אַתֶּן לָכֶם מֵאֲרָצְכֶם עַד מִדְּרָךְ בַּר־רְגֵל בִּי־יְרֻשָׁה לַעֲשׂו נָתַתִּי אֶת־הָר

ה לא תתגרון בהון ארי לא אתן לכו מארצהון עד מדרך פרת רגלא ארי ירפא לעשו יתבית ית טורא דשעיר:

שעיר:

זש"ג עד מדרך פך-רגל • אפלו מדרך פך רגל, כלומר, אפלו דריסת הרגל איני מרשה לכם לעבור בארצם

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(ג) פָּנּוּ לָכֶם צַפְנָה - סבו לכם לרוח מזרחית - של גבול ארץ אדום. מן הדרום לצפון, פניכם לצפון - וזהו "פנו לכם צפונה", שפניכם יהיו לצד צפון, ולא כפי שהיה עד עתה שפניכם היו למזרח. ונראה שכונת רש"י לבאר בזה, שאין פירוש "פנו לכם" האמור לעיל (א, ט), משום ששם הכונה פניה ממש לאחור, כפי שפירש רש"י שם, הינו מצפון לדרום, ואילו כאן הכונה לסבוב פנים בלבד, ממזרח לצפון. נמצאו הולכים את רוח מזרחית - מכאן משמע שציווי זה היה בסוף דרומה של ארץ אדום, שאז נצטוו להפוך פנים לכיוון צפון, וכן מפרש רש"י לקמן פסוק ח: "ונפן ונעבור דרך מדבר מואב - לצד צפון הפכנו פנים, להלוך רוח מזרחית", דהינו בשעברו את שעיר אזי הפכו פניהם לכיוון צפון, והלכו בצד המזרחי של גבול אדום. ואלו בפרשת מסעי (במדבר לד, א) כתב רש"י: "והוצרכו לסבב כל דרומה של

ארץ אדום עד בואם לדרומה של ארץ מואב.. והלכו כל דרומה של ארץ מואב עד סופה, ומשם הפכו פניהם לצפון". משמע שהפוכם לצפון היה רק אחרי שעברו את כל דרומה של ארץ מואב. וכן מפרש רש"י בספר שופטים על הפסוק (יא, יח): "ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב" - "כל דרומה, וכשהגיע למקצוע דרומית מזרחית פנה אל הצפון לסבוב את מצר המזרחי". ומתוך ה"גור ארזה", שבפעם היו שתי פניות לצד צפון, תחילה בשעברו את דרומה של הר שעיר, ואז הלכו לכיוון מואב, פיון שמואב היתה צפונה מהר שעיר, ואחרי שעברו את דרומה של ארץ מואב, אזי פנו שוב צפונה לכיוון ארץ סיחון ועוג. וזהו שצנאמר - שופטים יא, יח. הוצרך להביא הוכחה מהפסוק שהלכו בצד המזרחי כדי לשלול את הפירוש ש"פנו לכם" פירושו לחזור לאחור (כפי שפירש רש"י לעיל א, מ), דהינו לחזור מדרום לצפון לכיוון מערב (באותו

מקום שהיו בתחילה). "ויבא ממזרח שמש לארץ מואב" - וברש"י שם: "לסוף מזרחית של ארץ מואב, ושם התחילה ארץ סיחון ועוג, וכבשו עבר הירדן ממזרח ארץ כנען, ועברו הירדן ונכנסו לה לארץ כנען דרך המזרח". ומה שמביא רש"י הוכחה מפסוק זה המדבר על מזרח גבול מואב לפסוק שלנו המדבר על מזרח גבול אדום, יש לומר שההוכחה היא מכך שהמטרה הסופית היתה ללכת בצד מזרח, כי דרך שם נכנסו לארץ ישראל. תורה ד (ד) ונשמרתם מאד - ומהו השמירה? "אל תתגרו בם" - כאמור בפסוק ה. כי אם לא כן, לא מובן: מאחר שאמור להם "וייראו מכם", מדוע יש להשמר מהם? (ספר הזכרון). תורה ה (ה) עד מדרך פך רגל - אפלו "מדרך פך רגל" - כלומר, עד ועד בכלל (רא"ם). כלומר, אפלו דריסת הרגל איני מרשה לכם לעבור בארצם שלא

שלא ברשות. ומדרש אנדה: עד שיבא יום דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר (זכריה יד): "ועמדו רגליו וגו'". ירשה לעשו • מאברהם, עשרה עממים נתתי לו: שבעה לך; וקניני, וקנזי וקדמוני, הן עמון, ומואב ושעיר, אחד מהם לעשו והשתיים לבני לוט, בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיו אומרים על אשתו אחותו היא, עשאו כבנו.

(1) אכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם וגם מים תכרו מאתם בכסף ושתיתם:

כש"כ • לשון מקח, וכן (בראשית 2): "אשר כריתי לי", (ר"ה כו) שפן בכרפי הים קורין למכירה פירה.

(1) כי יהוה אלהיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך את המדבר הגדל הזה זה ארבעים שנה יהוה אלהיך עמך לא חסרת דבר:

כש"כ • כי יי אלהיך ברכך • לפיכך לא תכפו (ספרים אחרים: תקפרו) את טובתו, לראות כאלו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים.

אשל אברהם - הרב אלעזר

לבניו. תורה ה
(1) תכרו - לשון מקח. וכן "אשר כריתי לי" - בראשית ג, ה. וברש"י שם: "ומדרשו עוד מתיישב על הלשון, כמו אשר קנית. אמר רבי עקיבא: בשלהכתי לכרפי הים היו קורין למכירה פירה".
שפן בכרפי הים - ערים שמעבר לים. קורין למכירה "פירה" - ראש השנה כו, א. סוטה יג, א. וראה לשון רש"י שם: "ואין פירה אלא לשון מכירה". ונראה שהוא קיצור לשון של תיבת "מכירה" בהשמטת האות מ"ם. אך צריך לומר שהפונה למקח וממכר בכלל, שאם לא כן זו ראייה לסתור (זכריה יד) וראה רש"י הושע ג, ב: "ואברהם וקנזי וקדמוני, הן עמון, ומואב ושעיר, אחד מהם לעשו והשתיים לבני לוט, בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיו אומרים על אשתו אחותו היא, עשאו כבנו".
השמידום.
בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה [שהיה אומר] - בן הגירסא בכמה כתבי יד ודפוסים ראשונים. אך בשאר דפוסים: שהיו אומרים. ואין לזה הבהנה.
על אשתו: "אחותי היא" - בראשית יב, ט. וראה רש"י שם יט, כט, שבזכות זה ניצל לוט מסדום.
עשאו - אברהם.
כבנו - וקבל ירושה כמו שהיה בנו, אף שהיה בן אחיו, ולוט הוריש

ברשות. ומדרש אנדה - מדרש בתחומא ישן דברים הוספה ו. למה נאמר "עד" ולא "אף".
"עד" שביבוא יום דריסת כף רגל על הר הזיתים - בזמן מלחמת גוג ומגוג. כלומר עד ולא עד בכלל (ט"א).
שנאמר - ובריה יד, ד.
"ועמדו רגליו וגו'" - מוסב על הקדוש ברוך הוא כביכול.
ירשה לעשו - מאברהם - וכן. עשרה עממים נתתי לו - לאברהם בכרית בין הפתרים - ראה בראשית טו, יח-כא.
שבעה לך - והם: חתי, פרזי, רפאים, אמורי, כנעני, גרזשי, יבוסים.
קניני וקנזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר - ראה גם רש"י שם: "עשר אימות יש כאן, ולא נתן להם אלא שבעה גוים, והשלשה אדום ומואב ועמון, והם קניני וקנזי וקדמוני, עתידים להיות ירושה לעתיד, שנאמר (ישעיה יא יד) אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם".
וראה הערה הבאה.
אחד מהם לעשו, והשנים לבני לוט - מלשון רש"י כאן משמע שלא ברור לו איזה מהם הוא לעשו ואלו מהם

לבני לוט, אף לכאורה מלשון רש"י בבראשית שם (המואב בהערה הקודמת): "והשלשה אדום ומואב ועמון, והם קניני וקנזי וקדמוני", משמע קצת שקיני הוא אדום, וקנזי הוא מואב, וקדמוני הוא עמון. אף אין זו הוכחה גמורה, כי יש לומר שנקט הסדר פלשון הפתוב שהביא שם בהמשך. ומה שכאן בפנים נקט רש"י הסדר: "עמון ומואב ושעיר", יש לומר שהוא על-פי לשון הפתוב בדברי הזמנים ב כ, י: "ועתה הנה בני עמון ומואב והר שעיר אשר לא נתתה לישראל לבא בהם בבאם מארץ מצרים, כי סרו מעליהם ולא השמידום".
בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה [שהיה אומר] - בן הגירסא בכמה כתבי יד ודפוסים ראשונים. אך בשאר דפוסים: שהיו אומרים. ואין לזה הבהנה.
על אשתו: "אחותי היא" - בראשית יב, ט. וראה רש"י שם יט, כט, שבזכות זה ניצל לוט מסדום.
עשאו - אברהם.
כבנו - וקבל ירושה כמו שהיה בנו, אף שהיה בן אחיו, ולוט הוריש

(ח) וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אֲחִינוּ בְּנֵי-עִשׂוֹ הַיְשָׁבִים בְּשֵׁעִיר מִדֶּרֶךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמַעְצִין גָּבֵר וְנָפְן וַנַּעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְּבַר מוֹאָב:

ח וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אֲחִינוּ בְּנֵי עִשׂוֹ הַיְשָׁבִים בְּשֵׁעִיר מִדֶּרֶךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמַעְצִין גָּבֵר וַאֲתַפְּנִינָא וְעַבְרָנָא אֲרַח מִדְּבַר מוֹאָב:

טז • וַנָּפְן וַנַּעֲבֹר • לְצַד צָפוֹן, הִפְכָּנוּ פָּנִים לְהַלּוֹךְ רוּחַ מִזְרָחִית.

ט וַאֲמַר יי לִי לֹא תַצוּר עַל מוֹאָבָאִי וְלֹא תִתְגַּרִי לְמַעַבְד עִמְהוֹן קִרְב אַרְי לֹא אֶתֶן לָךְ מֵאַרְעָה יִרְתָּא אַרְי לְבַנְי לֹוט יְהִיבִית יִתְ לְחִיַת יִרְתָּא:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל-תִּצַּר אֶת-מוֹאָב וְאַל-תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא-אֶתֶן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֵשָׁה כִּי לְבַנְי-לוֹט נָתַתִּי אֶת-עַר יְרֵשָׁה:

יז • וְאַל-תִּתְגַּר וְגו' • לֹא אָסַר לָהֶם עַל מוֹאָב אֲלָא מִלְחָמָה, אֲבָל מִיְרָאִים הָיוּ אוֹתָם וְנִרְאִים לָהֶם כְּשֵׁהֶם מִזְנִינִים. לְפִיקָךְ כְּתִיב (במדבר כב): "וַיִּגַּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם", שֶׁהָיוּ שׁוֹלְלִים וּבוֹזְזִים אוֹתָם, אֲבָל בְּבַנְי עֲמוּן נֹאמַר: "וְאֵל תִּתְגַּר בָּם", שׁוּם גְּרוֹי, בְּשֹׁכֵר צְנִיעוּת אָמַם, שֶׁלֹּא פָּרְסְמָה עַל אֲבִיהָ כְּמוֹ שֶׁעָשְׂתָה הַבְּכִירָה שֶׁקָּרָאָה שָׁם בְּנֵה מוֹאָב. עַר • שָׁם הַמְּדִינָה.

אשל אברהם - הרב אלעזר שניאורסון

הַאֲוֹמָה כּוֹלָה הֵיחָד צְנוּעָה, וְלִכּוֹן נִיתַן לָהֶם שִׁכָּר זֶה. שֶׁלֹּא פָּרְסְמָה עַל אֲבִיהָ כְּמוֹ שֶׁעָשְׂתָה הַבְּכִירָה שֶׁקָּרָאָה שָׁם בְּנֵה "מוֹאָב" - רָאָה גַם רִשִׁי" בְּרֵאשִׁית יט, לו': "מוֹאָב - זֶה שֶׁלֹּא הֵיחָד צְנוּעָה פִּירְשָׁה שְׂמֵאֲבִיהָ הוּא, אֲבָל צְעִירָה קָרָאתוּ בְּלִשׁוֹן נִקְיָה, וְקִבְּלָה שִׁכָּר בִּימֵי מִשְׁה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּבַנְי עֲמוּן אֵל תִּתְגַּר בָּם כָּלֵל, וּבְמוֹאָב לֹא הִזְהִיר אֲלָא שֶׁלֹּא יִלְחָם בָּם, אֲבָל לְצַעֲרֵן הַתִּיר לוֹ". וְרָאָה גַם רִשִׁי" הוֹרִיז יא, רִישׁ עֲמוּד א: "אֲמַר אֵל תִּצַּרְם וְאֵל תִּתְגַּר בָּם - וּמִדְּלֹא כְּתִיבָא בְּהוּ מִלְחָמָה, שְׂמַע־מִינֵיהּ דְּאִפִּילוּ צְעָרָא לֹא לִיעֲבַד לָהֶם, וְלֹא עוֹד, אִפִּילוּ בְּכִירָה דְּקִרְיָתִיהּ אָב - הַקְּתוּב פִּרְסְמָה, דְּכְתִיב (בראשית יט, לו): וּתְשַׁכַּב אֶת אֲבִיהָ, וּבְצִעִירָה כְּתִיב (פסוק לה): וּתְשַׁכַּב עִמּוֹ". אֲבָל רָאָה רִשִׁי" בְּרֵאשִׁית שָׁם: "וּתְשַׁכַּב אֶת אֲבִיהָ - וּבְצִעִירָה כְּתִיב: וּתְשַׁכַּב עִמּוֹ, צְעִירָה לְפִי שֶׁלֹּא פִתְחָה בְּנוֹת אֲלָא אֲחֻזָּתָה לְמִדְּתָהּ, חֲסַף עֲלֶיהָ הַקְּתוּב וְלֹא פִירֵשׁ גְּנוּתָהּ, אֲבָל בְּכִירָה שֶׁפִּתְחָה בְּנוֹת פִּרְסְמָה הַקְּתוּב בְּמִפּוֹרְשׁ".

עַר - שָׁם הַמְּדִינָה - שֶׁל מוֹאָב רִשִׁי" בְּמִדְּבַר כּא, כח). וְרָאָה רִשִׁי" וְשִׁעָרָה טו, א: "עַר וְקִיר, שְׁתֵּי מְדִינוֹת מוֹאָב הֵם". תוֹרָה י

שֶׁהֵינּוּ בְּטוּחִים עֲלֵיהֶם לֹא עֲמְדוּ בְּפִנְיָהֶם, אֲנִי עַל-אֲחַת-בְּמֵה-וְכֻמְהָ, לְפִיקָךְ וַיִּגַּר מוֹאָב". וּבִ"תוֹרַת מִנְחָם" כְּתִב לְתַרְץ בְּשֵׁנֵי אֲפָנִים: (א) סַבַּת הִירָאָה (כְּלוּמַר הַתְּעוֹרְרוֹת הִירָאָה) הֵיחָד מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ שׁוֹלְלִים אוֹתָם, אֲבָל הִירָאָה עֲצֻמָּה הֵיחָד שֶׁלֹּא יִכְבְּשׁוּ אֶת אֲרָצָם. (ב) בְּלֶק עֲצֻמוֹ חֲשַׁשׁ שֶׁיִּכְבְּשׁוּ אֶת אֲרָצוֹ, אֲבָל הַמוֹאָבִים עֲצָמָם יִרְאוּ מִזֶּה שֶׁשָּׁלְלוּ אוֹתָם. וְלִהְיֶיר שֶׁלִּשׁוֹן רִשִׁי" בְּבִמְדֻבָּר לֹא, ב הוּא: "שֶׁהָיוּ יְרָאִים מִהֶם, שִׁהְיִיו שׁוֹלְלִים אוֹתָם, שֶׁלֹּא נֹאמַר אֲלָא אֵל תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה". כְּלוּמַר שֶׁלֹּא אוֹתָם בְּפוּעַל, אֲלָא חֲשַׁשׁוּ שְׂמֵא יִשְׁלְלוּ אוֹתָם. אִךְ בְּכֻמְהָ דְּפוּסִים הַגִּירָסָא גַם שָׁם "שֶׁהָיוּ". [וְרָאָה רִשִׁי" שְׁמוֹת טו, טו: "אֵילֵי מוֹאָב [וְאֲחֻזּוֹ רַעַד] - וְהִלֵּא לֹא הָיָה לָהֶם לִירָא כְּלוּם, שֶׁהָרִי לֹא עֲלֵיהֶם הוֹלְכִים? אֲלָא מִפְּנֵי אֲנִיּוֹת שֶׁהָיוּ מִתְּאוּנְנִים וּמִצְטַעֲרִים עַל כְּבוֹדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל". אֲבָל זֶה הָיָה בְּזִמְן שֶׁעֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לְמוֹאָב, אֲבָל אַחֲרֵי שֶׁכְּבָשׁוּ אֶת אֲרָצוֹת סִיחּוֹן וְעוּג, חֲשַׁשׁוּ שֶׁיִּבְאוּ גַם עֲלֵיהֶם - תוֹרַת מִנְחָם].

אֲבָל בְּבַנְי עֲמוּן נֹאמַר - לְקַמֵּן פְּסוּק יג. "וְאֵל תִּתְגַּר בָּם", שׁוּם גְּרוֹי, בְּשֹׁכֵר צְנִיעוּת אָמַם - וְכְתִב הַ"גּוֹר אֲרִיָּה", שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁבְּנוֹת צְנִיעוּת הָאֵם גַּם

(ח) וַנָּפְן וַנַּעֲבֹר - לְצַד צָפוֹן הִפְכָּנוּ פָּנִים - זֶהוּ פִּירוּשׁ "וְנָפְן". לְהַלּוֹךְ רוּחַ מִזְרָחִית - בְּפִשְׁטוֹת הַכּוּנָה שֶׁבְּצִעוּ אֶת מַה שֶׁנִּצְטַו לְעִיל פְּסוּק א. אִךְ הִרְאִים וְהַ"גּוֹר אֲרִיָּה" כְּתוּב, שֶׁכָּאֵן הַכּוּנָה שֶׁהִפְכוּ פָּנֵיהֶם שׁוּב לְצַד צָפוֹן לְאַחַר שֶׁהִקִּיפוּ אֶת כָּל דְּרוֹם מוֹאָב. תוֹרָה ט

(ט) וְאֵל תִּתְגַּר (בָּם מִלְחָמָה) - כִּי הוּא בְּכֻמְהָ כְּתִיבִיד וְדְפוּסִים רֵאשׁוּנִים.

לֹא אָסַר לָהֶם עַל מוֹאָב אֲלָא "מִלְחָמָה" - וְלִפִּי זֶה מַה שֶׁכְּתוּב: "אֵל תִּצַּר אֶת מוֹאָב", פִּירוּשׁוֹ שֶׁלֹּא יַצוּר עֲלֵיו לְמִלְחָמָה. וְכֵן מִשְׁמַעוֹת תִּרְגוּם אֲוִנְקָלוֹס.

אֲבָל מִיְרָאִים - מִפְּחִידִים. הָיוּ אוֹתָם וְנִרְאִים לָהֶם כְּשֵׁהֶם מִזְנִינִים, לְפִיקָךְ כְּתִיב - בְּמִדְּבַר כב, ג.

"וַיִּגַּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם" - הַדִּיּוּק הוּא מִזֶּה שֶׁכְּתוּב "מִפְּנֵי הָעָם", דִּהְיִנוּ שֶׁהָעָם הָיוּ מִפְּחִידִים אוֹתָם בְּפוּעַל. שֶׁהָיוּ שׁוֹלְלִים וּבוֹזְזִים אוֹתָם - וְלִפִּי זֶה מוּבָן הַמִּשְׁפָּךְ הַפְּסוּק שָׁם "וַיִּקְץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וּבְרִשִׁי" שָׁם: "קִצְוּ בְּחִיּוֹתָם", שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁהוּא מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ שׁוֹלְלִים וּבוֹזְזִים אוֹתָם. אֲבָל רִשִׁי" שָׁם הִבִּיא טַעַם אַחַר לְמַה "וַיִּגַּר מוֹאָב" - "אֲמַר: אֵלּוּ שְׁנֵי מַלְכִים

(י) האמים לפנים ישבו בה עם גדול ורב ורם י אימתני מלקדמין יתיבו בה עם רב וסגיי ומקרי פגבראי : **פענקים:**

כ"ט - האמים לפנים וגו' • אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתתי לו לאברהם, לפי שהאמים שהם רפאים ישבו בה לפנים, אבל לא זו היא, כי אותן רפאים הורשתי מפני בני לוט והושבתים תחתם.

(יא) רפאים יחשבו איהם פענקים והמאבים יא גבראי מתחשבין אף אנון פגבראי ומואבאי יקרן להון אימתני : **יקראו להם אמים:**

כ"ט - רפאים יחשבו וגו' • רפאים היו נחשבים אותם אמים פענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם, ידיו מתרפות. אמים • על שם שאימתם מטלת על הבריות, וכן "ובשעיר ישבו החורים" ונתתים לבני עשו.

(יב) ובשעיר ישבו החורים לפנים ובני עשו יירשום י ובשעיר יתיבו הראי מלקדמין ובני עשו תרכנון ושצינון מקדמיהון ויתיבו באתריהון קמא די עבד ישראל לארעא ירפתה דיהב יי להון : **וישמידום מפניהם וישבו תחתם באשר עשה ישראל לארץ ירשתו אשר נתן יהוה להם:**

כ"ט - יירשום • לשון הנה. כלומר, נתתי בהם פח שהיו מורישים אותם והולכים.

אשל אברהם - הרב אלעזר

ארץ רפאים ודאי נחשבת, שהרפאים ישבו בה מקדם, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם, אלא לאלו נתתיה שגרושם משם וישבו תחתיהם, בשכר אברהם שיצאו בני עשו הימנו, ולוט היה קרוב לאברהם. משמע מדבריו, שכונת הכתוב שגם שעיר נקראת ארץ רפאים בגלל החורים שישבו שם לפנים.

יירשום - לשון הנה - ולא לשון עתיד, שהרי כבר פכשו אותם, והכונה להונה תמיד, שהיו"ד הוא על שם הפעולה התמידית, כאמור ברש"י שמות טו, א.

כלומר, נתתי בהם פח שיהיו מורישים - זהו פירוש "יירשום" מלשון גירושין, ולא מלשון ירושה.

אותם והולכים - כלומר, ניתן להם פח תמיד שיוכלו להוריש את החורי בעודם קמים, ובגלל הפח הנה הניתן להם אמר בלשון "יירשום", שהוא לשון הונה תמיד. והטעם שהוצרכו לכך זה, יש לומר, משום שלא הורישו את החורי בבת אחת אלא לאט לאט. תורה יג

על שם שכל הרואה אותם, ידיו מתרפות - מרוב אימה.

אמים - על שם שאימתם מטלת על הבריות - ולכן נחשבו לרפאים.

וכן "ובשעיר ישבו החורים" - פסוק יב.

ונתתי [ו] - כן הוא בדפוס רומי. ולכאורה כך צריך להיות, שהרי הוא מוסב על "שעיר". אף בשאר דפוסים: ונתתים.

"לכני עשו" - כלומר, כשם שנתתי את ער לכני לוט (הינו מואב) על ידי שקבשו את האמים שישבו בה לפניהם, כך נתתי לכני עשו את שעיר על ידי שקבשו את החורים שישבו בה לפניהם, וזהו הקשר של פסוק יב ("ובשעיר ישבו החורים וגו'") עם הפסוקים ט"א. וראה לקמן פסוק כב, שלומד מבני עשו על בני עמון. אבל ראה רש"י חולין ס, ב: "ובשעיר ומצרים ועברו דרך הר שעיר ועמון ומואב שנקראו כבר ארץ רפאים, הנה עולה על דעתם להתגרות בהם, כסבורים זו היא שניתנה לאברהם, ומנעם הקדוש ברוך הוא, ואמר להם:

(י-יב) האמים לפנים וגו' - אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתתי לו לאברהם - בברית בין הבתרים - ראה בראשית טו, כ. ולכן תעלה על דעתך שמותר לה לכבשו.

לפי ש"האמים" שהם "רפאים" - כמו שמבאר בפסוק הבא.

ישבו בה לפנים - זהו פירוש "לפנים ישבו בה", דהינו ש"לפנים" מוסב על "ישבו בה", ולא על "האמים" כמו שמשמע מטעמי המקרא. וכן מפורש לקמן פסוק כ.

אבל לא זו היא - שנתתי לאברהם.

כי אותם רפאים הורשתי - גרשתי.

מפני בני לוט והושבתים תחתם - והיא שיבת להם (לכני לוט). וראה גם לקמן פסוק כ ובברש"י שם. אבל רפאים שניתנה לאברהם היא ארץ עוג, כמבאר לקמן ג, יג ובברש"י שם.

רפאים יחשבו וגו' - "רפאים" היו נחשבים - זהו פירוש "יחשבו".

אותם "אמים" - זהו פירוש "אף הם".

"פענקים" הנקראים "רפאים" - כשם שהענקים נקראו רפאים, כך גם האמים נקראו רפאים.

יג פֶּעַן קוּמוּ וְעִבְרוּ לְכוּן יַת נַחֲלָא דְזָרְד וְעִבְרְנָא יַת נַחֲלָא דְזָרְד :

(יג) עֲתָה קוּמוּ וְעִבְרוּ לְכֶם אֶת־נַחַל זָרְד וְנַעֲבֹר אֶת־נַחַל זָרְד :

יד וַיּוּמְיָא דִּי הִלְכְנָא מִדְּקָם גִּיאָה עַד דִּי עִבְרְנָא יַת נַחֲלָא דְזָרְד תְּלַתִּין וְתַמְנֵי שְׁנִין עַד דְּסַף כָּל דְּרָא גְבָרִי מְגִיחֵי קִרְבָּא מְגוּ מְשֻׁרְתָא פִּמָּא דִּי קִיִּים יְיָ לְהוּן :

(יד) וְהַיּוֹמִים אֲשֶׁר־הִלְכְנוּ מִקְדָּשׁ בְּרוּעַ עַד אֲשֶׁר־עִבְרָנוּ אֶת־נַחַל זָרְד שְׁלֹשִׁים וְשִׁמְנֵה שָׁנָה עַד־תָּם כָּל־הַדּוֹר אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם :

טו וַיֹּאף מִחָא מִן קָדָם יְיָ הַתּוֹת כְּהוּן לְשַׁצִּיּוּתְהוּן מְגוּ מְשֻׁרְתָא עַד דְּשְׁלִימוּ :

(טו) וְגַם יִדְי־יְהוָה הִיתָה בָּם לְהַמָּם מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה עַד תָּמָם :

כ"ג « הִיתָה בָּם • לְמַהֵר וּלְהַמָּם בְּתוֹךְ מ' שָׁנָה, שְׁלֵא יִגְרְמוּ לְכַנְיָהֶם עוֹד לְהִתְעַכֵּב בַּמִּדְבָּר. »

טז וַיְהוּהַ פִּד שְׁלִימוּ כָּל גְּבָרִי מְגִיחֵי קִרְבָּא לְמַמַּת מְגוּ עֲמָא :

(טז) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקְרֵב הָעַם : ׀

כ"ד « וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ וַגּוֹ. »

יז וּמְלִיל יְיָ עֲמִי לְמִימָר :

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר :

כ"ה « וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי וַגּוֹ • אֲבָל מִשְׁלוֹחַ הַמְּרַגְלִים עַד כָּאֵן לֹא נֹאמַר בְּפִרְשָׁה [זו] וַיְדַבֵּר, אֲלֵא "וַיֹּאמֶר", לְלַמְּדֶךָ שֶׁכָּל ל"ח שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נְזוּפִים, לֹא נִתְיַחַד עִמּוֹ הַדְּבִיר בְּלִשׁוֹן חֶבֶה פְּנִים אֶל פְּנִים וַיִּשׁוּב »

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

ג, א: "על משכבי בלילות - בצר לי, שישבתי אפילה כל שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל נזופים".
לא נתיחד עמו הדבור - והוא וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי, אֵלַי הָיָה הַדִּיבּוּר (רשי ר"פ ויקרא), אֵלַי נִתְיַחַד הַדְּבִיר (רשי תענית ל, סע"ג). וְהִרְשָׁב"ם (כ"ב קכ"א, ב) כְּתוּב: "אִם הוֹצֵרְכוּ לְדִיבּוּר, כְּגוֹן בְּמַעֲשֵׂה דִקְרָח שֶׁהָיָה אַחֵר מַעֲשֵׂה הַמְּרַגְלִים, הָיָה מְדַבֵּר עַל יְדֵי מְלֶאכֶּה אוּ בְּאוּרִים וְתוּמִים. אֵי נְמִי, לֹא הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ אֲלֵא עַל יְדֵי צוּרָה מַעֲשֵׂה הַצִּרְיָה לָהֶם".
בְּלִשׁוֹן חֶבֶה - בְּרִשְׁי תַעֲנִית שָׁם: "בִּיחוד וּבְחֶבְדָּה".
"פְּנִים אֶל פְּנִים" - כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב לְפָנֵי חֹטֵא הַמְּרַגְלִים (שְׁמוֹת לג, יא): "וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה פְּנִים אֶל פְּנִים, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ".
וַיִּשׁוּב תַדְעַת - אֲבָל עֲתָה נִתְיַחַד עִמּוֹ

לשנה, קצר לפניהם את הדבר". תורה טו
(טו-יז) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תָּמוּ וַגּוֹ וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי וַגּוֹ - אֲבָל מִשְׁלוֹחַ הַמְּרַגְלִים עַד כָּאֵן לֹא נֹאמַר בְּפִרְשָׁה זוּ "וַיְדַבֵּר" אֲלֵא "וַיֹּאמֶר" - לְעֵיל א, מ.ב.
ב, ב, ט. וַיֹּאף־עַל־פִּי שֶׁבְּפִרְשִׁיּוֹת הַקּוּדְמוֹת נֹאמַר "וַיְדַבֵּר" גַּם לְאַחַר שְׁלוּחַ הַמְּרַגְלִים, מִכְּל־מְקוֹם הוֹאִיל וּבְפִרְשָׁה זוּ עַד כָּאֵן נִקַּט רַק לִשׁוֹן וַיֹּאמֶר, גְּלָה לָנוּ שֶׁגַּם בְּמִקּוּמוֹת שְׂכֵתוֹב בָּהֶם "וַיְדַבֵּר" לֹא נִתְיַחַד עִמּוֹ הַדְּבִיר בְּאוּפֵן שֶׁל חֶבֶה פְּנִים אֶל פְּנִים (ספ' חזקת). וַיֹּאף עַל גַּב דְּמַקְמֵי הִכִּי כְּתִיבִי קִרְאֵי ב: "וַיֹּאף עַל גַּב דְּמַקְמֵי הִכִּי כְּתִיבִי קִרְאֵי בְּהוּ וַיְדַבֵּר, אֵיבָא דְאַמְרֵי: לֹא הָיָה פֶּה אֶל פֶּה, אֲלֵא בְּחִיּוֹן לִילָה, גְּמַגּוּם".
לְלַמְּדֶךָ שֶׁכָּל ל"ח שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נְזוּפִים - בְּרִשְׁי וַיִּקְרָא א, א: "כְּמִנּוּדִים". וַיֹּאף רִשְׁי שִׁיר הַשִּׁירִים

(טו) הִיתָה בָּם - לְמַהֵר וּ"לְהַמָּם" - מְלִשׁוֹן טִירוּד וְעִרְבוּב - רָאָה רִשְׁי שְׁמוֹת יד, כד.
בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה - אִפְשֵׁר שֶׁהִדְבֵּר נִרְמַז בְּתִיבַת "בָּם", רִאשִׁי תִיבּוֹת: בְּתוֹךְ מ'. וַיֵּשׁ שְׁמִצָּאוּ רְמוֹז לְזֶה בְּתִיבַת "עַד תָּמָם": עַד תָּם מ'. עַל־כֵּל־פְּנִים נִרְאָה שֶׁפְּנֵת רִשְׁי לֹמַר עַל עֲצָם הַגְּזוּיָה שֶׁגִּזְרָה לְהַמִּיתָם בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה וְלֹא יוֹתֵר, וְלֹא שֶׁהִמִּיתָם יוֹתֵר מִהֵר מִמָּה שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם.
שְׁלֵא יִגְרְמוּ לְכַנְיָהֶם עוֹד לְהִתְעַכֵּב בַּמִּדְבָּר - וַיֹּאף רִשְׁי בַּמִּדְבָּר יג, כה: "וַיִּשְׁבוּ מִתּוֹר הָאֶרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם - וְהָלֵא אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרֹסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרֹסָה הַיָּא, וּמִהֶלֶךְ אֲדָם בִּינוּנֵי עֲשָׂרָה פְּרֹסָאוֹת לְיוֹם, הָרִי מִהֶלֶךְ אַרְבָּעִים יוֹם מִן הַמּוֹרָח לְמַעֲרָב, וְהֵם הִלְכוּ אַרְבָּה וְרַחְבָּה, אֲלֵא שְׁגִלּוּי לְפָנֵי הַקּוּדְשִׁי־בְּרוּךְ־הוּא שִׁיגְזוּר עֲלֵיהֶם יוֹם

הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל. אנשי המלחמה • מן עשרים שנה היוצאים בצבא.

יח את עבר יומא דין תתחום מואב תתחית: (יח) אתה עבר היום את-גבול מואב את-ער:

יט ותקרב לקבל בני עמון לא תצור עליהון ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתן מארעא בני עמון לך ירתא ארי לבני לוט יתתיה ירשה: (יט) וקרבת מול בני עמון אל-תצורם ואל-תתגר בהם כי לא-אתן מארץ בני-עמון לך ירשה כי לבני-לוט נתתיה ירשה:

פיכש"י ויח-טו) אתה עבר היום את-גבול מואב וגו' וקרבת מול בני עמון • מפאן שארץ עמון לצד צפון.

כא ארעא גבריא מתחשבא אף היא גבריא יתיבו בה מלקדמין ועמונאי קרן להון חשפני: (כ) ארץ-רפאים תחשב ארצהו רפאים ישבו-בה לפנים והעמנים יקראו להם ומזמים:

כב ארץ-רפאים תחשב • ארץ רפאים נחשבת אף היא, לפי שהרפאים ישבו בה לפנים, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם.

כג עם רב וסגי ותקיף בגבריא ושצנון יי מקדמיהון ומרכנון ויתיבו פאתריהון: (כג) עם גדול ורב ורם פענקים וישמידם יהוה מפניהם וירשם וישבו תחתם:

אשל אברהם - הרב אלשוילי

(כ) ארץ רפאים תחשב - "ארץ רפאים" נחשבת "אף היא", לפי שה"רפאים ישבו בה לפנים", אבל לא זו היא שנתתי לאברהם - ראה גם רש"י חולין ס, ב: "לפי שצאמר לאברהם אבינו בין הבתרים לזרעך נתתי וגו', וקחשיב ואת הרפאים, וכשיצאו ממצרים ועברו דרך הר שעיר ועמון ומואב שנקראו כבר ארץ רפאים, היה עולה על דעתם להתגרות בהם, כסבורים זו היא שניתנה לאברהם, ומנעם הקדוש-ברוך-הוא, ואמר להם: ארץ רפאים ודאי נחשבת, שהרפאים ישבו בה מקדם, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם, אלא לאלו נתתיה שגרושם משם וישבו תחתיהם, בשכר אברהם שיצאו בני עשו הימנו, ולוט היה קרוב לאברהם, וכשהגיעו לחבל ארגוב בתיב: ההוא יקרא ארץ רפאים, זו היא שנתתי לאברהם". תורה כ

לא נתיחד הדבור עם משה". אנשי המלחמה - מן עשרים שנה [ומעלה] - בן הוא בדפוסיס ראשונים. היוצאים בצבא - ואין הכונה לאנשי המלחמה ממש, כבפרשת מטות לא, ומה שלא פירש רש"י בן לעיל פסוק יד, יש לומר משום ששם מפורש לענין הדבור אל משה נאמר רק "אנשי המלחמה", לכן הוצרך לפרש. תורה יח (יח-ט) אתה עבר היום את גבול מואב - לשון קצה וסוף (רש"י במדבר כא, ג).

הדבור בלשון חבה ובכישוב הדעת, ולכן אמר 'וידבר ה' אלי'. ואף שפירש רש"י כמה פעמים ש'וידבר' הוא "לשון קושי", ואפילו ביחס לדבור של ה' כלפי משה מצינו שהוא לשון קושי (ראה רש"י שמות לב, ז), יש לומר שזהו מצד אופן הדיבור שהוא בקול רם ובחיתוף אותיות ברורות, אבל מצד הדבור עצמו הרי שהוא מורה על יחס אישי אל המדבר, דבר המורה על חבה (ראה ג"א). או יש לומר: דבור משמעו רבוי דברים, דבר המורה על חבה, כמו שני אהבים שמדברים זה עם זה מתוך חבה, אבל אמירה משמעה מיעוט דברים, אמירה בעלמא (חזקוני).

ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל - ראה גם רש"י ריש פרשת ויקרא: "צא ונאמר להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמי, שכן מצינו שכל שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל במדבר כמנוידים, מן המרגלים ואילך,

כב כָּמָא דִּי עֲבַד לְבַנֵּי עֲשׂוּ דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר
דִּי שְׂצִי יְתָ חוֹרְאֵי מְקַדְמֵיהוֹן וְתַרְכְּנֵוֹן
וּיְתִיבוּ בְּאַתְרֵיהוֹן עַד יוֹמָא הַדִּין :

**(כב) כָּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבַנֵּי עֲשׂוּ הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר אֲשֶׁר
הַשְּׂמִיד אֶת־הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֶׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם
עַד הַיּוֹם הַזֶּה:**

כג וְעֹזַי דִּיתְבִּין בְּדַפְיַח עַד עֲזָה קְפוּטְקָא
דְּנַפְקוּ מִקְפוּטְקָא שְׂצִנָּן וּיְתִיבוּ
בְּאַתְרֵיהוֹן :

**(כג) וְהַעֲוִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֻצְרִים עַד־עֲזָה בְּפִתְרִים
הַיֹּצְאִים מִבְּפֶתֶר הַשְּׂמִידִם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם:**

כ"ג"◀ וְהַעֲוִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֻצְרִים וְגו' • (חולין ס) עוֹיִם מִפְּלִשְׁתִּים הֵם, שְׁעֲמָהֶם הֵם נְחֻשְׁכִים בְּסִפֵּר יְהוֹשֻׁעַ (א),
שְׂנָאֲמַר: "חֲמִשַּׁת סַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים: הַעֲזָתִי, וְהַאֲשֻׁדִי, וְהַאֲשַׁקְלוֹנִי, הַגָּתִי, וְהַעֲקָרוֹנִי וְהַעֲוִים". וּמִפְּנֵי הַשְּׂבוּעָה
שֶׁנִּשְׁבַּע אֲבָרְהָם לְאַבְרָמָלֶךְ, לֹא יָכֹלוּ יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיא אֶרְצָם מִיָּדָם, וְהַבֵּאתִי עֲלֵיהֶם כַּפְתוּרִים וְהַשְּׂמִידוֹם
וְיֵשְׁבוּ תַּחְתָּם. וְעַכְשָׁו, אַתֶּם מְתָרִים לְקַחְתָּהּ מִיָּדָם.

כד קומו טולו ועברו ית נחלא דארגן חזי
דמסרית בידך ית סיחון מלכא דחשבון
אמראה וית ארעה שרי לתרכותה ואתגרי
למעבד עמה קרבא :

**(כד) קומו סָעוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אֲרִגֹן רְאֵה נַתַּתִּי
בְּיַדְךָ אֶת־סִיחֹן מֶלֶךְ־חֲשַׁבּוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת־אֲרָצוֹ
הַחַל רֶשֶׁת וְהַתְּנֶר בּוֹ מִלְחָמָה:**

כה יומא הדין אשרי למפן זעתך ודחלתך
על אפי עצמאי די תחות כל שמאי די
ישמעון שמעך ויזועון וידחלון מן קדמך :

**(כה) הַיּוֹם הַזֶּה אֶחַל תֵּת פַּחַדְךָ וַיִּרְאֶתְךָ עַל־פְּנֵי
הָעַמּוּם תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שְׁמֵעֶךָ
וּרְגִזוּ וַחֲלוּ מִפְּנֶיךָ:**

כ"ה"◀ תחת כל-השמים • (תענית כ וע"ז כה) לְמַד שְׁעֲמָדָה חֲמָה לְמִשָּׁה בְּיוֹם מִלְחָמַת עוֹג (ספריים אחרים: סיחון), וְנוֹדַע
הַדָּבָר תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא הִרְג אֶת סִיחוֹן
וְאֵת עוֹג, מִי הַגִּיד לְכָל בְּאֵי עוֹלָם?
חֲמָה שְׁעֲמָדָה לוֹ לְמִשָּׁה. וּלְפִי זֶה
מוֹבֵן מֵה שֶׁנִּקְטַּע בְּאֵן רִש"י "עוֹג", מִפְּנֵי
שְׁעוֹג נִהְרַג אַחֲרֵי סִיחוֹן, וְרַק אִין
הַעֲמִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא אֶת הַחֲמָה
כְּדִי לְהוֹדִיעַ לְעוֹלָם עַל הַרִיגַת שְׁנֵי
הַמְּלָכִים. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר שֶׁבְּמִלְחַמַּת
עוֹג מִשָּׁה הָיָה יָקוּק לְעֲמִידַת הַחֲמָה
יֹתֵר, בִּינָן שֶׁהוּא עֲצָמוּ נִלְחַם בְּעוֹג,
וּתְהִיֵּלָה אִף חָשַׁשׁ מִמֶּנּוּ (כַּאֲמוּר ב"ס"פ חוֹקַת
וּבְרִש"י שם), מֵהַ שְׂאִי־כֵן בְּמִלְחַמַּת
סִיחוֹן. וּלְפִי זֶה, אִף שֶׁהַכְּתוּבִים
מְדַבְּרִים בְּאֵן בְּמִלְחַמַּת סִיחוֹן, הֲרִי
שֶׁהַפְּסוּק "הַיּוֹם הַזֶּה אֶחַל תֵּת וְגו'"
הוּא פְּסוּק בְּפִנֵּי עֲצָמוּ, וְהוּא מְדַבֵּר
"בְּיוֹם מִלְחַמַּת עוֹג", דְּהִינּוּ שְׂבָאוֹתוֹ
יוֹם יָנוּדַע הַדָּבָר "תַּחַת כָּל
הַשָּׁמַיִם". תורה כו

עמוס ט, ז: "ופלשתיים מבפתור",
וברש"י שם: "פלשתיים .. הוצאתי
מבפתור, לשבאו כפתורים על עוים,
כענין שנאמר והעוים היושבים
בחצרים עד עזה וגו', כבשו גם בני
עזה ושאר סרני פלשתיים תחתיהם,
והוצאתים מידם". כלומר, הוציא את
הפלשתיים מהביבוס של הכפתורים,
אף כי הערים נשארו תחת שליטת
הכפתורים. תורה כד
**(כה) תחת כל השמים - למד
שעמדה חמה למשה - ומלבד זה
העמיד משה את החמה במלחמת
עמלק, כמבואר ברש"י שמות יו, יב.
ביום מלחמת עוג, ונודע הדבר
"תחת כל השמים". - ברש"י עבודה
זרה כה, א כותב: "במלחמת סיחון",
ולכאורה כן מסתבר, שהרי הפסוק
הזה מדבר במלחמת סיחון. אבל ראיה
מדרש תהלים יט: "שמא תאמר הואיל**

**(כג) וְהַעֲוִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֻצְרִים וְגו' -
עוֹיִם מִפְּלִשְׁתִּים הֵם, שְׁעֲמָהֶם הֵם
נְחֻשְׁכִים בְּסִפֵּר יְהוֹשֻׁעַ, שְׂנָאֲמַר -
יְהוֹשֻׁעַ יג, ג.
"חֲמִשַּׁת סַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים הַעֲזָתִי
וְהַאֲשֻׁדִי הָאֲשַׁקְלוֹנִי הַגָּתִי
וְהַעֲקָרוֹנִי וְהַעֲוִים", וּמִפְּנֵי הַשְּׂבוּעָה
שֶׁנִּשְׁבַּע אֲבָרְהָם לְאַבְרָמָלֶךְ - מֶלֶךְ
פְּלִשְׁתִּים - רְאֵה בְּרֵאשִׁית כ"א, כב
וְאֵילָךְ.
לֹא יָכֹלוּ יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיא אֶרְצָם
מִיָּדָם - מִפְּנֵי שְׁעִדוֹן נְכֹדוּ שֶׁל אַבְרָמָלֶךְ
הָיָה קִיָּם (רש"י חולין שם), וְהַשְּׂבוּעָה הִיְתָה:
"אִם תִּשְׁקוֹר לִי וּלְנִינִי וּלְנִכְדֵי". וְרֵאֵה
רִש"י שׁוֹפְטִים א, כ"א שֶׁגַּם בִּימֵי דָוִד
הָיָה נְכֹדוּ קִיָּם.
וְהַבֵּאתִי עֲלֵיהֶם כַּפְתוּרִים - שְׂאִינָם
מִפְּלִשְׁתִּים (רש"י חולין ס, א).
וְהַשְּׂמִידוֹם וַיֵּשְׁבוּ "תַּחְתָּם", וְעַכְשָׁו
אַתֶּם מְתָרִים לְקַחְתָּהּ מִיָּדָם. - וְרֵאֵה**

(כו) וַאֲשַׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְבַר קַדְמוֹת אֶל-סִיחֹן
מִלֶּדְ חֻשְׁבוֹן דְּבַרִי שָׁלוֹם לֵאמֹר:

כ"י • מִמִּדְבַר קַדְמוֹת • אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא צִוִּי הַמָּקוֹם לְקַרְא לְסִיחֹן לְשָׁלוֹם, לְמַדְתִּי מִמִּדְבַר סִינִי, מִן הַתּוֹרָה שֶׁקִּדְמָה לְעוֹלָם: כְּשֶׁבֵא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְתַנְּה לְיִשְׂרָאֵל, חֲזַר אוֹתָהּ עַל עֲשׂו וְיִשְׁמַעְאֵל, וְגִלּוּי לְפָנָיו שְׁלֹא יִקְבְּלוּהָ, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן פִּתַח לָהֶם בְּשָׁלוֹם, אֶף אֲנִי קִדְמָתִי אֶת סִיחֹן בְּדְבַרִי שָׁלוֹם. דְּבַר אַחֵר: מִמִּדְבַר קַדְמוֹת, מִמֶּדְ לְמַדְתִּי שֶׁקִּדְמָת לְעוֹלָם. יְכַל הֵייתָ לְשַׁלַח בְּרַק אַחֵר וְלִשְׂרַף אֶת הַמְּצַרִּים, אֲלֵא שְׁלַחְתָּנִי מִן הַמִּדְבַר אֶל פְּרָעָה לֵאמֹר: "שַׁלַח אֶת עַמִּי!" בְּמַתּוֹן.

(כז) אָעֲבְרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֵלֶיךָ לֹא אֶסוּר
יְמִין וּשְׂמֹאל:

(כח) אֲכַל בִּכְסֶפְךָ תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֲכַלְתִּי וּמִים בִּכְסֶפְךָ
תִּתֵּן לִי וְשִׁתִּיתִי רַק אָעֲבְרָה בְּרַגְלִי:

(כט) כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְּנֵי עֲשׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי
וְהַמּוֹאָבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעַר עַד אֲשֶׁר-אָעֲבֹר אֶת-
הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

כ"י • כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְּנֵי עֲשׂו • לֹא לְעַנְּנָן לְעַבֵר בְּאַרְצָם, אֲלֵא לְעַנְּנָן מְכַר אֲכַל וּמִים. עַד אֲשֶׁר-אָעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן • מוֹסֵב עַל "אָעֲבְרָה בְּאַרְצְךָ".

אשל אברהם - הרב אלעזר

את המצריים, אלא שלחתי מן
המדבר - בהיותו במדבר - ראה שמות
ג, א, י, וְהוּ פִירוֹשׁ "מִמִּדְבַר".
אל פרעה לאמר - שמות ה, א.
"שלח את עמי", בְּמַתּוֹן -
במתינות. תורה כו
(כט) כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי בְּנֵי עֲשׂו - לֹא
לְעַנְּנָן לְעַבֵר בְּאַרְצָם - שְׁהָרִי לֹא נִתְּנוּ
לָהֶם לְעַבֹר.
אלא לְעַנְּנָן מְכַר אֲכַל וּמִים - כַּאֲשֶׁר
מְכָרוּ לִי בְּנֵי עֲשׂו אוֹכֵל וּמִים. וּמִסְבָּרָא
יֵשׁ לָנוּ לומר שְׁבַנִּי עֲשׂו מְכָרוּ לָהֶם
אוֹכֵל וּמִים, שְׁהָרִי כְּתוּב לְעִיל (פסוק ו)
"אוֹכֵל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם" (חוקני). וּלְפִי זֶה,
כִּי שִׁיעוֹר הַכְּתוּב: אֲכַל בִּכְסֶפְךָ
תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֲכַלְתִּי, וּמִים בִּכְסֶפְךָ תִּתֵּן לִי
וְשִׁתִּיתִי, כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי בְּנֵי עֲשׂו
הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי וְהַמּוֹאָבִים, רַק
אָעֲבְרָה בְּרַגְלִי (רא"ס).
עד אשר אעבר את הירדן - מוֹסֵב
עַל "אָעֲבְרָה בְּאַרְצְךָ" - וְלֹא עַל "אֲכַל
בִּכְסֶפְךָ תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֲכַלְתִּי", שָׁאֵם בֶּן הֵיזְרָה

ולא רצו. מהר פארן - שהלך שם ופתח
לְבִנֵי יִשְׁמַעְאֵל שִׁיקְבְּלוּהָ, וְלֹא רָצוּ.
וְגִלּוּי לְפָנָיו שְׁלֹא יִקְבְּלוּהָ, וְאֶף-עַל-
פִּי-כֵן פִּתַח לָהֶם בְּשָׁלוֹם, אֶף אֲנִי
קִדְמָתִי אֶת סִיחֹן בְּדְבַרִי שָׁלוֹם" -
אֶף שְׁהִיָּה יָדוּעַ לוֹ שְׁלֹא יַעֲנֶה לוֹ
לְשָׁלוֹם, שְׁהָרִי מִשָּׂה אוֹמֵר בְּהַמְשָׁךְ (פסוק
ו): "כִּי הִקְשָׁה ה' אֱלֹהֵיךָ אֶת רִחוּ וְאִמְצָן
אֶת לְבָבוֹ וגו'", וּבִדְבַרִי מִשָּׂה לֹא אָמַר
בֶּן רַק עַל סְמֶךְ הַמְּעַנָּה שֶׁל סִיחֹן, אֲלֵא
שִׁדְעַת בֶּן מִרְאֵשׁ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא.
דְּבַר אַחֵר - כִּי לְפִירוֹשׁ הִרְאִשׁוֹן קִשָּׁה
מֶה עֲנִין תּוֹרָה לְמִלְחָמָה.
"מִמִּדְבַר קַדְמוֹת", מִמֶּדְ לְמַדְתִּי
שֶׁקִּדְמָת לְעוֹלָם - זֶהוּ פִירוֹשׁ "קַדְמוֹת",
הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁהִיָּה קִנְיָן קוֹדֵם
שֶׁבְּרָא הָעוֹלָם. וּבְדִפּוּס רֵאשׁוֹן,
הַגִּירָסָא: "מִדְּבוֹר קַדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם
לְמַדְתִּי", וּלְפִי זֶה "מִמִּדְבַר" הוּא מִלְשׁוֹן
דְּבוֹר.
יְכַל הֵייתָ לְשַׁלַח בְּרַק אַחֵר וְלִשְׂרַף

(כו) מִמִּדְבַר קַדְמוֹת - אֶף-עַל-פִּי
שְׁלֹא צִוִּי הַמָּקוֹם לְקַרְא לְסִיחֹן
לְשָׁלוֹם - וְאֲדַרְבָּה אֲמַר לוֹ (פסוק ד):
"הַחֵל רֵשׁ וְהִתְגַּר בּוֹ מִלְחָמָה". וְהַצִּיּוּי
(לְקַמֵּן ב, י) "כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם
עֲלֶיהָ וְקִרְאתָ אֲלֶיהָ לְשָׁלוֹם", מִדְבַר
בְּמִלְחָמַת הַרְשׁוּת (כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רִש"י
שָׁם), וְאֵילוּ מִלְחָמַת סִיחֹן הֵייתָ
מִלְחָמַת מְצֻנָּה.
לְמַדְתִּי "מִמִּדְבַר" סִינִי, מִן הַתּוֹרָה
שֶׁקִּדְמָה - וְהוּ פִירוֹשׁ "מִמִּדְבַר
קַדְמוֹת", מִהַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּמִדְבַר. וְלֹא
פִירֵשׁ כְּפִשְׁטוֹ, מִשׁוּם שְׁלֹא מְצָאנוּ
מָקוֹם הַנִּקְרָא "מִדְבַר קַדְמוֹת".
לְעוֹלָם - רֵאֵה פְּסוּקִים נד, א. שְׁבַת פּוֹת,
ב.
כְּשֶׁבֵא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְתַנְּה
לְיִשְׂרָאֵל חֲזַר אוֹתָהּ עַל עֲשׂו
וְיִשְׁמַעְאֵל - כְּאִמּוֹר (לְקַמֵּן ל, ג) "ה' מִסִּינִי
בָּא וְנִרְחַם מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהַר פָּאֶרְן
וְגו'", וּבְרִש"י שָׁם: "וְנִרְחַם מִשְׁעִיר לְמוֹ -
שֶׁפִּתַח לְבִנֵי עֲשׂו שִׁיקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה,

לוֹא אָבִי סִיחֹן מִלְכָּא דְחֻשְׁבוֹן לְמִשְׁבְּקָנָא
לְמַעַבְר בְּתַחוּמָה אַרְי אַקְשִׁי יְיָ אֱלֹהֶיךָ ית
רוּחָה וּתְקִיף ית לְפָה בְּדִיל לְמַמְסְרָה בִּידְךָ
כְּיוֹמָא הַרְיָן :

(ל) וְלֹא אָבִי סִיחֹן מִלְכָּא דְחֻשְׁבוֹן הֵעֲבֵרְנוּ בּוֹ כִּי
הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאִמְץ אֶת־לִבְבוֹ
לְמַעַן תִּתֶּן בְּיָדְךָ כַּיּוֹם הַזֶּה: ׀

◆ יום שישי ח' מנחם-אב ◆

לא וְאָמַר יְיָ לִי חֲזִי שְׂרִיתִי לְמַמְסֵר קְדָמְךָ ית
סִיחֹן וְיָת אַרְעָה שְׂרִי לְתַרְכוּתָה לְמִירַת ית
אַרְעָה :

(לא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הִחַלְתִּי תֵת לְפָנֶיךָ
אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אַרְצוֹ הִחַל רֵשׁ לְרִשֵׁת אֶת־אַרְצוֹ:

כ"ט - החלתי תת לפניך • כפה שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה, והדריכו על צוארו.

לב וּבִנְפֶק סִיחֹן לְקַדְמוּתָנָא הוּא וְכָל עַמָּה
לְאַנְחָא קַרְבָּא לְיַחַץ :

(לב) וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקַרְאֲתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה
יְהִצֵּה:

כ"ט - ויצא סיוחן • לא שלח בשביל עוג לעזר לו, ללמדך שלא היו צריכין זה לזה.

לג וּמִסְרָה יְיָ אֱלֹהָנָא קְדָמָנָא וּמַחְנָא יָתָה וְיָת
בְּנוֹהֵי וְיָת כָּל עַמָּה :

(לג) וַיִּתְּנָהּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנִּגַּד אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו
וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ:

כ"ט - ואת בניו • בנו כתיב, שהיה לו בן גבור כמותו.

לד וּכְבֻשָׁנָא ית כָּל קְרוּוְהֵי בְעֵדָנָא הֵהִיא
וּבְמִרְנָא ית כָּל קְרוּי גְבַרְיָא וּנְשִׂאָא וְטַפְלָא
לֹא אֲשַׁרְנָא מִשְׁבּוֹב :

(לד) וּנְלַכְד אֶת־כָּל־עָרָיו בַּעַת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־
עִיר מְתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ שְׂרִיד:

כ"ט - מתם • אנשים. בבזת סיוחן נאמר: "בזוננו לנו", לשון בזה, שהיתה חביבה עליהם, ובזוזים איש

אשל אברהם - הרב אלאשילי

עָרָה גַם לְעוֹג עֲצֻמוֹ, שְׂכָן אִם מְנַצְחִים
אֶת סִיחֹן נִסְלַח הַדְרָךְ לְהִלָּחֵם בְּעוֹג.
וְכַתֵּב הַ"מִּשְׁפִּיל לְדוֹד", שֶׁהִלְמִיד הוּא
מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֵּצֵא סִיחֹן .. הוּא וְכָל
עַמּוֹ", וְהִיא לֹא לֹמַר "וַיֵּצֵא סִיחֹן וְכָל
עַמּוֹ", וּמִהוּ כִּפְל הַלְשׁוֹן? אֲלֵא לְלַמֵּדֵנוּ
שֶׁסִּיחֹן יָצָא לְבַדּוֹ לֹא עֲזַרְתָּ עוֹג, כִּי
הִיא סוּמְךָ עַל גְּבוּרָתוֹ.

לְלַמֵּדְךָ שְׁלֹא הָיוּ צְרִיכִים זֶה לְזֶה -

שְׂשִׁינֵיהֶם הָיוּ חֻזְקִים (שפ"ח). תורה לג
(לג) וְאֶת בְּנוֹ - "בְּנוֹ" כְּתִיב, שֶׁהִיא
לוֹ בֶן גְּבוּר כְּמוֹתוֹ - כְּלוֹמַר, מִזֶּה
שֶׁהִקְרָה הוּא "בְּנִי", לֹמַדִּים שֶׁהָיוּ לוֹ
הַרְבֵּה בְּנִים, וּמִזֶּה שֶׁהַכְּתִיב הוּא
"בְּנוֹ", לֹמַדִּים שֶׁהִיא לוֹ בֶן אֶחָד שֶׁהִיא
גְּבוּר כְּמוֹהוּ (נ"א). תורה לד

(לד-לה) מְתָם - אֲנָשִׁים - רָאָה גַם
רִשִׁי בְּרֵאשִׁית לֵד, ל.

הַפְּסוּק עֲצֻמוֹ: מִזֶּה שְׂכָתוֹב "לְפָנֶיךָ",
וְלֹא "בְּיָדֶיךָ", דוֹרְשִׁים שֶׁכֶּפְאוֹ תַחַת
רַגְלָיו שֶׁל מֹשֶׁה. וּמִזֶּה שְׂכָתוֹב "הִחַל
רִשִׁי", דוֹרְשִׁים: הִחַל שֶׁר (שֶׁר שֶׁל
מַעֲלָה), כְּלוֹמַר שֶׁיִּתְחִיל לְהַרְגוֹ אֶת
הַשֶּׁר, וְ"הִחַל" גַּם מִלְשׁוֹן חֵלֶל, וְכִיּוֹן
שֶׁהַמָּקוֹם שֶׁנַּעֲשֶׂה חֵלֶל הוּא דְרָךְ
הַצָּנָא, לָכֵן כְּתִב "וְהִדְרִיכוֹ עַל
צָוָארוֹ", וּכְדַבְּרֵי הַכְּתוּב (לִקְמֹן לג, ט) -
"וְאִתָּה עַל כְּמוֹתֵינוּ תִדְרָךְ", שֶׁהָיוּ עַל
דְרָךְ הָאֱמֹר בִּיהוֹשֻׁעַ (י, כז): "שִׁימוּ אֶת
רַגְלֵיכֶם עַל צוּאְרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה",
כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רִשִׁי לְקַמֵּן שָׁם. תורה לב
(לב) וַיֵּצֵא סִיחֹן - לֹא שְׁלַח בְּשִׁבִיל
עוֹג לְעוֹר לוֹ - לֹא שְׁלַח לְעוֹג שֶׁיַּעֲזוֹר
לוֹ, אִף שֶׁהָיוּ סְמוּכִים זֶה לְזֶה, אֲלֵא יָצָא
לְבַדּוֹ. וּמִדִּיק לְשׁוֹן רִשִׁי "בְּשִׁבִיל עוֹג",
מִשְׁמַע שֶׁאִם הִיא מְבֻקֶּשׁ מֵעוֹג, הִיא כְּזֶה

לוֹ לֹמַר: "עַד אֲשֶׁר אֶעֱבֹר גְּבוּלְךָ", וְכֵן
הוּא בְּפִרְשֵׁת חֻקַּת (כא, כז): "לֹא נִטָּה
בְּשָׂדֶה וּבְכַרְם לֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֵר,
בְּדֶרֶךְ הַמִּלְךָ נִלְךָ עַד אֲשֶׁר נַעֲבֹר
גְּבוּלְךָ" (רא"ס). אֲבָל לְעִנְיָן "אֶעֱבֹרָה
בְּאֲרָצְךָ" מִתְאִים לֹמַר כֵּן, שֶׁהָרִי לֹא
בִקְשׁוֹ מִקֵּם לְעַבֹּר בְּכָל אֲרָצִים, אֲלֵא
עַד מִקוֹם שְׂמוֹשׁ יְכוּלִים לְעַבֹּר אֶת
הַיַּרְדֵּן (באר בשח). תורה ל

(לא) הִחַלְתִּי תֵת לְפָנֶיךָ - כְּפָה שֶׁר
שֶׁל אֱמֹרִיִּים שֶׁל מַעֲלָה תַחַת רַגְלָיו
שֶׁל מֹשֶׁה וְהִדְרִיכוֹ עַל צָוָארוֹ - כִּי
אִם לֹא כֵּן מִזֶּה "הִחַלְתִּי", וְהָרִי מֹשֶׁה
עָדִין לֹא הִתְחִיל לְהִלָּחֵם נֶגַד סִיחֹן,
אֲלֵא הַכּוֹנֵה שֶׁכֶּבֶר הַתְּחִיל לְהַכְנִיעַ
אוֹתָם עַל יְדֵי שֶׁכֶּפָה שֶׁר שֶׁלָּהֶם. וְכַתֵּב
הַ"בְּאֵר בְּשָׂדֶה", שֶׁכָּל פְּרִטֵי הַדְּבָרִים
הָאֱמֹרִיִּים בְּרִשִׁי נִלְמָדִים מִלְשׁוֹן

לו, וכשבאו לבנות עוג כפר היו שבעים ומלאים, והיתה בזויה בעיניהם ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים, ולא נטלו כִּי־אם כסף וזהב, לְכַךְ נֶאֱמַר: "בזוננו לנו", לשון בזיון, כִּךְ נִדְרַשׁ בְּסִפְרֵי בְּפָרֶשֶׁת (במדבר כה) "וישב ישראל בשטים".

לה לחוד בעירא פנא לנא ועדי קרויא די כבשנא:

(לה) רק הבהמה בזוננו לנו ושלה הערים אשר לכדנו:

לו מערער די על פיה נחלא דארנן וקרמא די כנחלא ועד גלעד לא הות קרמא די תקפת מננא ית פלא מסר יי אלהנא קדמנא:

(לו) מערער אשר על-שפת-נחל ארנן והעיר אשר בנחל ועד-הגלעד לא היתה קריה אשר שגבה ממנו את-הכל נתן יהוה אלהינו לפנינו:

לו לחוד לארעא בני עמון לא קרבמא כל פיה נחלא יובקא וקרני טורא וכל די פקדי יי אלהנא:

(לו) רק אל-ארץ בני-עמון לא קרבת כל-יד נחל יבק וערי ההר וכל אשר-צוה יהוה אלהינו:

כז◀ כל-יד נחל יבק • כל אצל נחל יבק. וכל אשר-צוה ה' • שלא לכבש, הנחנו.

א ואתפנינא וסלקנא ארח דמתנן ונפק עוג מלכא דמתנן לקדמותנא הוא וכל עמה לאגהא קרבא אדרעי:

ג (א) ונפן ונעל דרך הבשן ויצא עוג מלך-הבשן לקראתנו הוא וכל-עמו למלחמה אדרעי:

כז◀ ונפן ונעל • כל צד צפון הוא עליה.

אשל אברהם - הרב אלעזר

מפני שידו של אדם היא אצלו, קרא "אצל" - "יד" (רא"ס). וראה גם רש"י שמות ב, ה. במדבר יג, כט. ועוד. "נחל יבק". וכל אשר צוה ה' אלהינו - שלא לכבש, הנחנו - וכאלו נאמר בכתוב: "רק אל ארץ בני עמון כל יד נחל יבוק וערי ההר, וכל אשר צוה ה' אלהינו - לא קרבת" (רא"ס). או שזהו ענין בפני עצמו ואינו המשך ל"לא קרבת", שהרי לא מצאנו ציווי שלא להתקרב חוץ מבני עמון, אלא הוא מקרא חסר: "כל אשר צוה ה' אותנו" שלא לכבש - לא כבשנו (גרא). ומזה מובן שכל המקומות שבהם ה' לא צוה אותם שלא וכבשו, אך גם לא היה ציווי שיכבשו - הם בן כבשו. תורה א

(א) ונפן ונעל - כל צד צפון הוא עליה - משום שהוא גבוה יותר מצד דרום. וראה גם רש"י במדבר לד, יא: "כל שהגבוה הולך מפון לדרום הוא יורד והולך". וצריך עיון שלא פירש בן לעיל במדבר כא, לג, שגם שם נאמר "ויפנו ויעלו". תורה ב

הערים, ואילו שם נאמר: "וכל הבהמה ושלה הערים בזוננו לנו", משום שכאן אמר תחילה "ונחרם את כל עיר .. לא השארכנו שריד", ובהמשך לזה אמר "רק הבהמה בזוננו לנו וגו'", שאת הבהמה ואת שלל הערים לא החרמנו אלא "בזוננו לנו", כיון שהיו חשובים לנו, אבל שם אמר "ונחרם אותם וגו'", ובהמשך לזה אומר: "וכל הבהמה ושלה הערים, משמע שגם את כל הבהמה ושלה הערים החרמנו, וכמו שקתב רש"י כאן: "ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים", והטעם מפני ש"בזוננו לנו", שהיו בזויות עלינו. אך עדין צריך עיון מדוע פירש רש"י ענין זה כאן ולא לקמן שם, שהרי שם עיקר החידוש. כך נדרש ב'ספרי' ב'פרשת - במדבר כה, א.

"וישב ישראל בשטים" - פסקא קלא. כן דרכו של רש"י לציון את מקום ה'ספרי' ב'שה'ספרי' אינו ב'פרשתנו. וכן צין רש"י בהושע לד, ב. תורה לו (לו) כל יד נחל יבק - "כל אצל -

בנות סיחון נאמר: "בזוננו לנו", לשון פנה, שהיתה חביבה עליהם ובזוים איש לו, וכשבאו לבנות עוג כפר היו שבעים ומלאים והיתה בזויה בעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים - מקרעים בגדים ומשליכים בהמה. ולא נטלו כִּי־אם כסף וזהב - כי כסף וזהב הם חשובים תמיד. לך נאמר - לקמן ג, ז. "בזוננו לנו", לשון בזיון - ומזה שכתב רש"י לעיל: "ולא נטלו כִּי־אם כסף וזהב", מובן ש"בזוננו לנו" אינו יוצא מלשון בזה לגמרי, שכן הם בזו כסף וזהב, אלא שהוא גם מלשון בזיון. או שלומד בן מזה שלא נאמר שם: "וכל שלל הערים בזוננו לנו", כמו שאמר "וכל הבהמה", שמזה מובן שלא כל שלל הערים היתה בזויה בעיניהם, אלא רק בגדים וכיוצא בזה, ולא כסף וזהב. וה'באר בשדה' כתב, שכונת רש"י לבאר לא רק את ההבדל בין "בזוננו" ל"בזוננו", אלא גם מדוע כאן נאמר: "רק הבהמה בזוננו לנו ושלה

בואמר יי לי לא תדחל יתה ארי בידך
מסרית יתה וית כל עמה וית ארעה ומעבד
לה כמא די עבדתא לסיחון מלכא דאמראה
די יתב בחד שבון :

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל-תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידְךָ נָתַתִּי
אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וְאֶת-אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבוֹן:

כ"ט - אֶל-תִּירָא אֹתוֹ • ובסיחון לא הצרף לומר "אל תירא אותו", אלא מתירא היה משה שלא תעמד לו זכות
ששמש לאברהם, שנאמר (בראשית יד): "ויבא הפליט", והוא עוג.

ג ומסר יי אלהנא בידנא אף ית עוג מלכא
דמתנן וית כל עמה ומחננהי עד דלא
אשתאר לה משזב :

(ג) וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת-עוֹג מֶלֶךְ-הַבְּשָׁן
וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וּבָנָהוּ עַד-בְּלַתִּי הַשְּׂאִיר-לוֹ שְׂרִיד:

ד וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא ההיא לא
הות קרתא די לא נסבנא מנהון שתינ קרווין
כל בית פלך טרכונא מלקותא דעוג
במתנן :

(ד) וּבְלָפֶד אֶת-כָּל-עָרָיו בַּעַת הַהוּא לֹא הִיְתָה קְרִיָּה
אֲשֶׁר לֹא-לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׂשִׁים עִיר כָּל-חֶבֶל אֲרָגָב
מִמְלַכַת עוֹג בְּבִשָּׁן:

כ"ט - חבל ארגב • מתרגמינן: 'בית פלך טרכונא', וראיתי תרגום ירושלמי ב'מגלת אסתר', קורא לפלטין
'טרכונין'. למדתי חבל ארגב, הפרכיא, היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן "את הארגב"
דמלכים, אצל היכל מלך הרגו פקח בן רמליהו לפקחיה בן מנחם, למדתי שפך נקראת שם ההפרכיא.

ה כל אליו קרווין פריבן מקפן שור רם
דילתון דשין ועפריון פר מקרוי פצחיא סגי
לחדא :

(ה) כָּל-אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרַת חוּמָה גְּבֻהָה דְלָתִים
וּבְרִיחַ לְבַד מַעְרֵי הַפְּרִזִּי הַרְבֵּה מְאֹד:

כ"ט - מַעְרֵי הַפְּרִזִּי • פְּרוֹזוֹת וּפְתוּחוֹת בְּלֹא חוּמָה, וְכֵן (זכריה ב) "פְּרוֹזוֹת תֵּשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם".

אשל אברהם - הרב אלעזר

ויבדו בשומרון בארמון בית המלך את
ארגב וגו'.
אצל היכל מלך - זהו פירוש "את
ארגב".
הרגו פקח בן רמליהו לפקחיה -
ראה גם רש"י שם: "כל ארגוב לשון
פלטין החשובין, וכל טרכונין בלשון
ארמי פלטין החשובין למלכות,
בארמון הגדול אשר אצל הארגוב".
למדתי שפך נקראת שם ההפרכיא
- ארגוב. בהרבה כתב-יד לא גורסים
קטע זה (האחרון). תורה ה
(ז) מַעְרֵי הַפְּרִזִּי - פְּרוֹזוֹת וּפְתוּחוֹת
בְּלֹא חוּמָה. וְכֵן "פְּרוֹזוֹת תֵּשֵׁב
יְרוּשָׁלַיִם" - וְכָרְיָהּ ב. ח. וברש"י שם:
"פְּרוֹזוֹת תֵּשֵׁב - מֵאִין חוּמָה, כְּדִי
שִׁיתְיָשְׁבוּ בָּהּ כָּל הַבָּא, וְתִגְדַּל מִיּוֹם אֵל
יּוֹם". תורה ו

(מ"ט). תורה ג
(ד) חבל ארגב - מתרגמינן: "בית
פלך טרכונא", וראיתי תרגום
ירושלמי - ונקרא גם בשם 'תרגום
שני'.
במגלת אסתר - פרק א.
קורא לפלטין "טרכונין", למדתי:
"חבל ארגב" - הפרכיא - פלך רש"י
מכות ז, א, פרוך, מחוון (רש"י גיטין ת, ט). זהו
פירוש של "חבל".
[של] - בן הגירסא בכמה כתב-יד
ודפוסים. ובדפוס ראשון: "הפרכיא של
מלך, היכל המלך".
היכל [ח]מלך - זהו פירוש "ארגוב".
כלומר שהמלכות נקראת על שמה
- כלומר, כל ההכל הזה נקרא "ארגוב"
על שם היכל המלך.
וכן "את הארגב" דמלכים - ב טו, כה:
"ויקשור עליו פקח בן רמליהו שלישו"

(ב) אל תירא אתו - ובסיחון לא
הצרף לומר "אל תירא אתו"?
אלא מתירא היה משה שלא
תעמד לו זכות ששמש לאברהם -
שכא להודיע לאברהם שנשבה לוט
בן אחיו וזהו שמושו. וראה גם רש"י
במדבר כא, לד. אך שם: "שהיה
משה ירא להלחם, שמא תעמוד לו
זכותו של אברהם". ומה שקור
ופירשו כאן שוב, יש לומר, שכאן
בא לישוב בעיקר מדוע לא אמר לו
בן על סיחון, ולעיל שם בא לבאר
מדוע בכלל הונקק לומר לו: "אל
תירא".
שנאמר - בראשית יד, יג.
"ויבא הפליט", והוא עוג - ברש"י
שם הביא מחלוקת אם הוא נפלט מן
המלחמה או מן המבול, אך כאן אין זה
נוגע ביון שלכל הדעות זהו עוג

וּנְחַרְמָם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחַן מֶלֶךְ הַשָּׁבוֹן
מִלֵּקָא דְחֻשְׁבוֹן גַּמְר כָּל קְרוּי גְבֻרָא נְשִׂיא
וְטַפְלָא:

(ו) וְנַחֲרָם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחַן מֶלֶךְ הַשָּׁבוֹן
הַחֲרָם כִּלְעִיר מִתָּם הַנָּשִׁים וְהַתָּר:

כ"ט - החרם • לשון הרה, הלך וכלות.

ז וְכָל בַּעֲרִיא וְעַדִּי קְרוּיָא בְּזַנָּא לְנָא:

(ז) וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשָׁלַל הַעֲרִים בְּזוֹנוֹ לָנוּ:

ח וְנִסְכְּנָא בַּעֲדָנָא הֵיחָא יָת אַרְעָא מִיָּדָא
תְּרִין מַלְכֵי אַמְרָאָה דִּי בַּעֲבָרָא דִּירְדָנָא
מִנְחָלָא דְאַרְנָן עַד טוּרָא דְחַרְמוֹן:

(ח) וּנְנַחַּה בְּעַת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי
הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן מִנְחַל אֲרָנָן עַד־תַּר
חַרְמוֹן:

כ"ט - מיד • מרשות.

ט צִידָנִים יִקְרָאוּ לְחַרְמוֹן סְרִין וְאִמְרָאֵי קְרָאוּ
לָה טוּר תְּלָגָא:

(ט) צִידָנִים יִקְרָאוּ לְחַרְמוֹן שְׂרִין וְהָאֲמֹרִי יִקְרָאוּ־לוֹ
שְׁנִיר:

כ"ט - צידנים יקראו לחרמון וגו' • ובמקום אחר הוא אומר: "ועד-הר שיאן הוא חרמון", הרי לו ארבעה שמות, למה הצרכו לכתב? להגיד שבח ארץ ישראל, שהיו ארבעה מלכיות מתפארות בכך: זו אומרת על שמי יקרא, וזו אומרת על שמי יקרא. שניר • הוא שלג בלשון אשכנזי ובלשון כנעני.

י כָּל קְרוּי מִיִּשְׂרָאֵל וְכָל גִּלְעָד וְכָל דְּמִתְנָן עַד
סִלְכָה וְאִדְרַעֵי קְרוּי מַלְכּוּתָא דְעוּג בְּמִתְנָן:

(י) כָּל עַרְי הַמִּישֵׁר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבְּשָׁן עַד־
סִלְכָה וְאִדְרַעֵי עַרְי מַמְלַכַת עוּג בְּבָשָׁן:

יא אַרְי לְחוּד עוּג מִלֵּקָא דְּמִתְנָן אֲשַׁתָּאָר
מִשְׁאָר גְּבֻרָאָה הָא עַרְסָה עַרְסָא דְּפְרִזְלָא
הָלָא הִיא בְּרַבַּת בְּגִי עֲמוּן תְּשַׁע אֲמִין אַרְבַּה
וְאַרְבַּע אֲמִין פְּתִיחָה בְּאֲמַת מֶלֶךְ:

(יא) כִּי רַק־עוּג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן נִשְׂאָר מֵיַתֵּר הַרְפָּאִים
הַנִּה עֲרִשׁוֹ עֲרִשׁ בְּרוֹל הֵלָה הוּא בְּרַבַּת בְּגִי עֲמוּן
תְּשַׁע אֲמֹת אַרְבַּה וְאַרְבַּע אֲמֹת רַחְבָּה בְּאֲמַת־
אִישׁ:

כ"ט - מיתר הרפאים • שהרגו אמרפל וחבריו בעשתרות קרנים, והוא פלט מן המלחמה, שנאמר (בראשית יד): "ויבא הפליטי", זהו עוג. באמת-איש • באמת עוג.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

השלג הנמצא בראש הר חרמון. ויתכן שפונת רש"י לומר, שהאמורים קראו לו "שניר" בגלל שבשפתם השלג נקרא "שניר".

בלשון אשכנזי ובלשון כנעני - לשון כנעני הנזכר ברש"י הפונה לשפות סלאביות [=שקלאוו, שפירושו עבד, וכנעני עבד עבדים לאחיו] (מעייני אגם ע' רטז). תורה י

(יא) מיתר הרפאים - שהרגו אמרפל וחבריו בעשתרות קרנים - ראה בראשית יד, ה.

(ט) צידנים יקראו לחרמון וגו' - ובמקום אחר הוא אומר - לקמן ד, מח. "ועד הר שיאן הוא חרמון", הרי לו ארבעה שמות - חרמון, שריון, שניר, שיאון.

למה הצרכו לכתב? להגיד שבח ארץ ישראל שהיו ארבע מלכיות - מלבד האמורי והצידונים, לא נזכר מי הם האחרים.

מתפארות בכך, זו אומרת על שמי יקרא, וזו אומרת על שמי יקרא. שניר - הוא שלג - ונקרא בן על שם

(ו) החרם - לשון הנה - ולא לשון ציווי. אלא לשון פעול, כמו: הלוך ובהחרם, החרמה אחר החרמה.

הלוך וכלות - וכן הוא ברש"י לקמן ט, כא. אך בתנ"ך אין כזה צירוף תיבות. ואפשר שכל מלה היא בפני עצמה. "הלוך" - בראשית יב, ט. "וכלות" - לקמן כח לב: "רואות וכלות", או שהפונה ל"כלות", כמו "ביום כלות משה" - במדבר ז, א. תורה ז

(ח) מיד - מרשות - ראה גם רש"י כא, כו. תורה ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת יז עמ' 7)

הנה ערשו ערש ברזל, הלא היא ברבת בני עמון (ג, יא) **ערשו: עריסה של קטן** (רשב"ם) שטתו של 'עוג מלך הבשן' היא, שבהנוף קטנים העקר הוא בריאות הגוף, 'ערש ברזל'. והוא הפיץ ופרסם שטה זו ברב עם, בעיר הבירה - רבת בני עמון. אך האמת היא, שגם בריאות הגוף חייבת להיות מבוססת על רוחניות ואמונה, כי בלאו הכי, למה לא יחטא הבן ויך אחר מותרות, דבר שיפגע, בסופו של דבר, גם בבריאות הגוף. ומפלט עוג היתה בדרך הטבע, לא בדרך נס, שהרי משה רבנו קפץ והכהו בתרב בקרקסליו (רש"י סוף פרשת חקת), שהיא פעלה טבעית. לומר לך: גם בריאות הגוף - ונצחון גשמי - תלויה בבריאות הנפש, הבאה על ידי אמונה שלמה באלקים.

יבנית ארעא הדא יריתנא בעדנא הדיא
מערער די על נחלא דארנן ופלגות טורא
דגלעד וקרואה יקבית לשבטא דראובן
ולשבטא דגד :

(יב) **וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשְׁנוּ בְּעַת הַהוּא מֵעֵרַר
אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אַרְנֹן וְחֲצֵי הַר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו נְתַתִּי
לְרְאוּבֵנִי וְלְגָדִי:**

כ"ט ~ **וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשְׁנוּ בְּעַת הַהוּא** • האמונה למעלה: "מנחל ארנן ועד הר הרמון". **מערער אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אַרְנֹן** • אינו מחבר לראשו של מקרא אלא לסופו, על "נתתי לראובני ולגדי", אבל לענין ירשה עד הר הרמון היה.

יגושאר גלעד וכל דמתנן מלקותא דעוג
יקבית לפלגות שבטא דמנשה כל בית פלף
טרבונא לכל מתנן הדיא מהקרי ארעא
גבריא :

(יג) **וְיִתֵּר הַגִּלְעָד וְכָל־הַבְּשָׁן מִמַּלְכַת עֹוג נְתַתִּי
לְחֲצֵי שֶׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה כָּל חֶבֶל הָאֲרָגָב לְכָל־הַבְּשָׁן
הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים:**

כ"י ~ **ההוא יקרא ארץ רפאים** • היא אותה שנתתי לאברהם.

ידיאיר בר מנשה נסיב ית כל בית פלף
טרבונא עד תחום גשורא ונפקירוס וקרא
יתהון על שמה ית מתנן פפרני יאיר עד
יומא הדין :

(יד) **יָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֶבֶל אֲרָגָב עַד־
גְּבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ
אֶת־הַבְּשָׁן חֵזֶת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:**

♦ שבת קודש ט' מנחם-אב ♦

טו ולמכיר יקבית ית גלעד :

(טו) **וְלִמְכִיר נְתַתִּי אֶת־הַגִּלְעָד:**

אשל אברהם - הרב אלאשילי

היתה. - "ירשנו בעת ההיא". תורה יג
(יג) **ההוא יקרא ארץ רפאים** - היא
אותה שנתתי לאברהם - ראה גם
רש"י בראשית טו, כ: "את הרפאים -
ארץ עוג, שנאמר בה ההוא יקרא ארץ
רפאים". וכן ברש"י חולין ס, ב:
"וכשהגיעו לחבל ארגוב הדיא
יקרא ארץ רפאים, זו היא שנתתי
לאברהם". ותיבת "ההוא" באה למעט
שאר "ארץ רפאים" הנזכרים לעיל ב,
יא, כ (רא"ס). תורה יד

(יב) **את הארץ הזאת** - האמונה
למעלה - פסוק ח.
"מנחל ארנן ועד - בפסוק: "עד".
הר הרמון" ["ירשנו בעת ההוא"]. -
כן הגירסא בכמה בתבי"ד ודפוסים
ראשונים. אך בדפוסים שלפנינו תיבות
אלו הן חלק מהדבור המתחיל לעיל.
מערער אשר על נחל ארנן - אינו
מחבר לראשו של מקרא אלא
לסופו, על "נתתי לראובני ולגדי",
אבל לענין ירשה, עד הר הרמון

והוא פלם מן המלחמה, שנאמר -
בראשית יד, יג.
"ויבא הפלמי", והו עוג - ראה גם
רש"י שם בפירושו הראשון לפי פשוטו.
באמת איש - באמת עוג - כי אם
הכונה לאמה רגילה, לא היה לו
להוסיף שנהו "באמת איש" (משכיל לדוד).
ואף שאיננו יודעים כמה היתה אמת
עוג, הכתוב לא בא להשמיענו את
גדלו המדויק, אלא רק שהיה משונה
מאד בגבוהו (רא"ס). תורה יב

(טז) וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדֵי נַתַּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגַבַּל וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:

טז וְלִשְׁבֻטֹא דְרְאוּבֵן וְלִשְׁבֻטֹא דְגַד יְהִיבֵית מִן גִּלְעָד וְעַד נַחַל אַרְנֹן גּוּ נַחַלֹּא וְתַחֲסוּם וְעַד יַבְקָא דְנַחַלֹּא תַחֲסוּם בְּנֵי עַמּוֹן:

כ"ט < תוך הנחל וגבל • כל הנחל, ועד מעבר לשפתו. כלומר, עד ועד בכלל ויותר מכאן.

(יז) וְהַעֲרֵבָה וְהִירְדֵן וְגַבַּל מִכְּנַרְתַּי וְעַד יַם הַעֲרָבָה יַם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֵׁרֶת הַפְּסָגָה מִזְרַחָה:

יז וְמִיִּשְׂרָאֵל וְיִירְדְנָא וְתַחֲסוּמָהּ מִגְּנוֹסֵר וְעַד יַמָּא דְמִיִּשְׂרָאֵל יַמָּא דְמִלְחָא תַחַת מִשְׁפָּךְ מִרְמָתָא מְדִינְחָא:

כ"ט < מִכְּנַרְתַּי • מעבר הירדן המערבי היה, ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רחב הירדן כנגדם. ועוד מעבר לשפתו, עד כנרת, וזהו שנאמר: "והירדן וגבל", הירדן ומעבר לו.

(יח) וְאַצּוּ אֶתְכֶם בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חִיל:

יח וּפְקֻדֵיתָ יִתְכוּן בַּעֲדָנָא הֵיאָה לְמִימְרֵי יְיָ אֱלֹהֵינוּ יֵיב לְכוּן יְת אַרְעָא הַדָּא לְמִירְתָּהּ מְזַרְזוּן תַּעֲבֵרוּן קְדָם אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל מְזַרְזוּי חִילָא:

כ"ט < וְאַצּוּ אֶתְכֶם • לבני ראובן וגד היה מדבר. לפני אחיכם • הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים, ואויבים נופלים לפניהם, שנאמר (דברים ל): "וְטָרַף זְרוּעַ אֶף קָדְקֵד".

אשל אברהם - הרב אלשוילי

(טז) תּוֹךְ הַנַּחַל וְגַבַּל - כָּל הַנַּחַל - זְהוּ פִירוּשׁ "תּוֹךְ הַנַּחַל".

וְעַד - בְּדִפּוּסִים רַאשׁוֹנִים: וְעוֹד. מַעֲבָר לְשַׁפְתּוֹ - זְהוּ פִירוּשׁ "וְגַבּוּל"; שְׁגַם "וְגַבּוּל" עֲצָמוֹ, שְׁהוּא שַׁפַּת הַנַּחַל וְהַלָּאָה, הוּא חִלְקַ מִנַּחֲלַת גַּד. כְּלוּמַר, עַד וְעַד בְּכָל־ל - כְּלוּמַר, מַה שְׁקִיב: "וְעַד נַחַל אַרְנֹן", פִּירוּשׁוֹ: "עַד וְעַד בְּכָל־ל", שְׁנֵה כּוֹלַל אֶת כָּל נַחַל אַרְנֹן.

וְיֹתֵר מִכָּאן - וּמַה שְׂאוּמֵר אַחֵר כֶּף "וְגַבּוּל", הֵרִי זֶה בָּא לְהוֹסִיף וְיֹתֵר מִנַּחַל אַרְנֹן, כְּלוּמַר מַעֲבָר לְשַׁפַּת הַנַּחַל.

רָאָה גַם רַש"י לְקַמֵּן פְּסוּק יז. תּוֹרַה יז

(יז) מִכְּנַרְתַּי - מַעֲבָר הַיַּרְדֵּן הַמְּעַרְבִי [הֵיאָה], - כֵּן הִגִּירֶסָא בְּדִפּוּס שֵׁנִי. אֶף בְּשָׂרָא דְפּוּסִים: "הֵיָה".

וְנַחֲלַת בְּנֵי גַד מַעֲבָר הַיַּרְדֵּן הַמְּזַרְחִי, וְנִפְלַ גְּבוּרְלָם רַחֲב הַיַּרְדֵּן כְּנַגְדָם, וְעוֹד מַעֲבָר לְשַׁפְתּוֹ עַד כְּנַרְתַּי - וְכֵן מְפּוֹרֵשׁ בִּיהוּשֻׁעַ יג, כּו: "הַיַּרְדֵּן וְגַבּוּל עַד קִצָּה יָם כְּנַרְתַּי". אֲבָל יָם כְּנַרְתַּי עֲצָמוֹ נִפְלַ בְּחִלְקוֹ שֶׁל נַפְתָּלִי, רָאָה לְקַמֵּן לֵג, כִּג וּבְרַש"י שָׁם.

וְזֶהוּ שְׂנַאמְרֵ: "וְתִירְדֵן וְגַבַּל", הַיַּרְדֵּן וּמַעֲבָר לּוֹ - וּבְרַש"י יְהוּשֻׁעַ שָׁם: "הַיַּרְדֵּן וְגַבּוּל - יִירְדְנָא וְתַחֲסוּמֵיהּ, הַעֲרִים עַל שַׁפְתּוֹ". תּוֹרַה יח

(יח) וְאַצּוּ אֶתְכֶם - לְבְנֵי רְאוּבֵן וְגַד הֵיָה מְדַבֵּר - שְׁהֵרִי הַדְּבָרִים הַלְלוּ אֵינָם נוֹגְעִים לְכָל יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא לָהֶם לְבָדָם (וֵא"ם). וְאֶפְשֵׁר שְׂאִין כְּנַרְתַּי רַש"י לְשַׁלּוּל שְׁהֵיָה זֶה בְּמַעֲמַד כָּל יִשְׂרָאֵל (כְּמוֹ שְׁכּוֹתֵב הַרְא"ם). אֲלֹא אַחֲרֵי שְׂדִבְרַי לְכָל־ל יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים לְעִיל, פְּנֵה לְבְנֵי גַד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן, וְאָמַר לָהֶם: "וְאַצּוּ אֶתְכֶם וּגְו".

לְפָנֵי אַחֵיכֶם - הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְחָמָה - וְזֶהוּ "לְפָנֵי אַחֵיכֶם". וְרָאָה גַם רַש"י בְּמִדְבַר לֵב, יז:

"לְפָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל - בְּרַאשֵׁי גֵיטוֹת".

לְפִי שְׁהֵיוּ גְבוּרִים - מִשְׁמַע הֵן בְּנֵי רְאוּבֵן וְהֵן בְּנֵי גַד. וּמַה שְׁבַהֲמִשְׁף מְבִיא הוֹכְחָה מִהַפְּסוּק הַמְּדַבֵּר בְּבְנֵי גַד בְּלָבָד, יֵשׁ לוֹמֵר מִפְּנֵי שְׁבַרְכָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה לְבְנֵי גַד הֵיאָה לְהִיּוֹתָם חִלְשִׁים, וְהַבְּרָכָה בָּאָה לְחֻזְקָם וְלְהַגְבִּירָם, כְּדִלְקַמֵּן בְּרַש"י לֵג, יח וּבְבִיאור שָׁם. אֲבָל רָאָה רַש"י בְּרַאשִׁית מִז, ב שְׁמִבִּיאַי דְעָה שְׂגַד הֵיָה מִהַגְּבוּרִים וְרְאוּבֵן מִהַחֲלָשִׁים. וּלְפִי דְעָה זֶה, הָאֲמוּר כָּאן הוּא רַק בְּבְנֵי גַד, וְכַדְמוּכָה מִהַפְּסוּק שְׁהִבִּיא לְרַאָיָה, אֲלֹא שְׁבְנֵי רְאוּבֵן הַעֲטָרְפוּ לְבְנֵי גַד לְעִזּוֹר בְּלַחֲסוּמָהּ. וְכֵן מְפּוֹרֵשׁ בְּרַש"י יְהוּשֻׁעַ ו, ט: "בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גַד הָיוּ עוֹבְרִים

לְפָנֵיהֶם, לְפִי שְׁהֵיוּ בְנֵי גַד גְבוּרִים". וְרָאָה גַם הַעֲרָה הַבָּאָה. וְאוֹיְבִים נּוֹפְלִים לְפָנֵיהֶם - בְּהוֹסְפָה זֶה מְבַאֵר רַש"י הַטַּעַם שְׂדִבְקָא בְּנֵי גַד הָיוּ חֵיל הַחֲלוּץ בְּמַלְחָמָה וְלֹא שְׁבַט יְהוּדָה, אֶף שִׁיְהוּדָה הֵיָה הַגְּבוּר שְׁבַטְשִׁטִּים, מִפְּנֵי שְׂאֲצֵל בְּנֵי גַד הֵיָתֵה מַעֲלָה שְׁה"אֹיְבִים נּוֹפְלִים לְפָנֵיהֶם", כִּי הָיוּ הוֹרְגִים אוֹתָם בְּמַכָּה אַחַת, אֲבָל אֲצֵל בְּנֵי יְהוּדָה נֶאֱמַר (בְּרַאשִׁית מִז, ט): "יִרְדְּ בַעֲרָף אֵיבִיד", שְׁהָאוֹיְבִים הָיוּ מִפְּנֵים לָהֶם עוֹרָף וְנִמְלָטִים מֵהֶם, וּבְנֵי יְהוּדָה הָיוּ רוֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם וּמְכִים בָּהֶם, וְלַעֲנֵן הַצִּיּוּי שֶׁל "לֹא תַחֲיֶה כָּל נְשָׁמָה", הֵיָתֵה עַד־יְפוֹת לְשִׁית הַלְחִימָה שֶׁל בְּנֵי גַד, מִפְּנֵי שְׂאֶף אַחַד לֹא הֵיָה יְכוֹל לְהַמְלִט מֵהֶם, וּמִשּׁוֹם כֶּף נִבְחָרוּ בְּנֵי גַד דְּוִקָא לְעַמּוּד בְּרַאשׁ מַחֲנֵה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְחָמָה (ע"פ תּוֹרַת מִנְחָם).

שְׂנַאמְר - לְקַמֵּן לֵג, ב. "וְטָרַף זְרוּעַ אֶף קָדְקֵד" - הַרְוִיגִיָּה הָיוּ נִבְרִין, חוֹתְכִים הָרֹאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמַכָּה אַחַת (רַש"י שם). וְרָאָה גַם רַש"י בְּמִדְבַר לֵב, יז: "לְפָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל - בְּרַאשֵׁי גֵיטוֹת, מִתּוֹךְ שְׁגְבוּרִים הָיוּ, שְׁפֵן נֶאֱמַר בְּגַד: וְטָרַף זְרוּעַ אֶף קָדְקֵד, וְאֶף מִשָּׁה חוֹר וּפִירִשׁ לָהֶם בְּאֵלָה הַדְּבָרִים: וְאַצּוּ אֶתְכֶם בַּעַת הַהֵיאָה וּגְו"

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ דברים תשד"מ - התועדויות תשד"מ ד עמ' 2321)

חלוצים תעברו לפני אחיכם (ג, יח) **שהיו גבורים . . . שנאמר וטרף זרוע אף קדקד** (רש"י) כל יהודי חייב לעסק ב'כיבוש הארץ' - עליו לכבש את 'חלקו בעולם' ולעשות ממנו 'ארץ ישראל'. וקיימים שני סוגי מניעות שיש להתגבר עליהם: **קדקד** רומז על מניעה שכלית, שנדמה לו לאדם שאין בוחו לחם מלחמה זו. וזרוע רומז על מניעה גשמית, שקשה לו לותר על עניניו הגשמיים כדי לעסק בכבוש זה. והיו חותכים הראש עם הזרוע **במכה אחת** (רש"י ברכה לג, ט), כלומר: אין זמן לעסק עם הזרוע בפני עצמו ועם הראש בפני עצמו, בסדר מסדר. וכדוע, שבזמן הזה אין סדר בעבודת הברווים, אלא צריך להיות 'חטף ואכל חטף ושתי'.

(יט) רק נשיכם וטפכם ומקנכם ידעתי פירמקנה רב לכם ישבו בעריכם אשר נתתי לכם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך ט עמוד 14 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הסבה לטענת בני גד ובני ראובן

ידעתי פירמקנה רב לכם (ג, יט) בתפארת ה'זנתן (מטות לב, א) מקשה: "יש לתת טעם למה דוקא לשני שבטים הללו היה מקנה רב?" ומתרג' ד"שני השבטים הללו חבבו את המן, ולכך מקנה רב היה להם מאשר הביאו ממזצרים. מה-שאינן שאר השבטים דשחטו בהמות, ולא חבבו את המן לאכלו בכל פעם".

יש לבאר דהא דחבת המן גרמה לזה שלא רצו לפגס לארץ ישראל, לא היתה רק מצד זה שעל-יד-זה היה להם מקנה רב, אלא היה בזה גם ענין עמק יותר.

דהנה כל מאכל גשמי, יש לו רק טעם אחד ולכל היותר כמה טעמים, אף במן מצינו (יומא עה, א) "המן . . . מוציאן בו כמה טעמים" ויתירה מזו איתא שם "המן מתהפך לכמה טעמים", שהיו בו טעמים הפכיים, כי המן היה "לחם מן השמים" (בשלח טז, ד) - לחם רוחני, ולכן לא היו בו הגבלות גשמיות.

ומכיון שהיו מרגלים ב"לחם רוחני", זה גרם להם שלא רצו להפגס לארץ ישראל, כי שם יצטרכו לעסק בענינים גשמיים ו"ארציים", כמו חרש ולזרע וכיוצא בזה. ורצו להשאר בעבר הירדן ולהיות רועי צאן, כי אין בעבודה זו טרדה דומה, ויכולים להיות תמיד דבוקים בהקב"ה.

(כ) עד אשר יניח יהוה לאחיכם בכם וירשו גםיהם אתהארץ אשר יהוה אלהיכם נתן להם בעבר הירדן ושבתם איש לירשתו אשר נתתי לכם:

(כא) ואת יהושוע צויתי בעת ההוא לאמר עיניך הראת את כל-אשר עשה יהוה אלהיכם לשני המלכים האלה כן-יעשה יהוה לכל-הממלכות אשר אתה עבר שמה:

(כב) לא תיראו בני יהוה אלהיכם הוא הנלחם לכם:

ק"ה פסוקים. מלכ"ה סימן. חסלת פרשת דברים

הפטרה לפרשת דברים לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה לקמן עמ' רי

אשל אברהם - הרב אלעזר לי

חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ט: "בני ראובן ובני גד היו עובדים ומכים בזרוע חזקה, כמו שנאמר וטרף ישראל כל בני חיל". וברש"י יהושע ו, לפניכם, לפי שהיו בני גד גבורים וזרוע אף קדקד". תורה יש

שיעורי תהלים לשבוע פרשת דברים

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ו' מנחם-אב מפרק לה עד סוף פרק לח</p>	<p>יום ראשון - ג' מנחם-אב מפרק יח עד סוף פרק כב</p>
<p>יום חמישי - ז' מנחם-אב מפרק לט עד סוף פרק מג</p>	<p>יום שני - ד' מנחם-אב מפרק כג עד סוף פרק כח</p>
<p>יום שישי - ח' מנחם-אב מפרק מד עד סוף פרק מח</p>	<p>יום שלישי - ה' מנחם-אב מפרק כט עד סוף פרק לד</p>
<p>שבת קודש - ט' מנחם-אב פרק כ מפרק מט עד סוף פרק נד</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מוזיקי ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה וכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרום שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ג' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קב, א פותחין בברכה... עד עמ' 204, שבנפש:

39 חלקים בשנים שונות. בפעם הראשונה – כשהוד כ"ק רבנו הזקן החליט
40 ללכת למזריטש, אז נתן למחונכיו פתק-התעוררות "פותחין בברכה" עד
41 "הון בחינת הזרועות והגוף שבנפש". בפעם השנייה – כשהוד כ"ק רבנו
42 הזקן שב ממזריטש, ורבו הוד כ"ק המגיד ממזריטש, בפקודת מורנו
43 הבעל-שם-טוב ובברכת מורו
44 הקדוש ח"י⁴, גילה מי הוא –
45 הוד כ"ק רבנו הזקן – מטרת
46 ירידת נשמתו הקדושה
47 והאחריות הגדולה וסכנות
48 נפשות רוחניות הקשורות בכך
49 – כתב הוד כ"ק רבנו הזקן את
50 חלקה השני של אגרת הקדוש
51 מ"אך מי הוא הנותן" עד "עד
52 מיצוי הנפש".

אגרת הקדוש

א פותחין בברכה לברך ולהודות לה' כי

טוב. שמועה טובה שמעה

ותחי נפשי. אין טוב אלא תורה. תורת ה' תמימה.

זו השלמת כל הש"ס כולו ברוב עיירות ומנינים

מאנ"ש. הודאה על העבר ובקשה על העתיד. כה

יתן וכה יוסיף ה' לאמץ לבם בנבורים מדי שנה

בשנה בנבורה של תורה. ולהודיע לבני אדם גבורתה

הוד כ"ק רבנו הזקן מספר לבנו, הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, ולנכדו, הוד
כ"ק אאזמ"ר הרה"ק "צמח צדק", את חוויותיו הפנימיות בשנים
הראשונות מאז הודיע ומסר לו מורו הרב המגיד השליחות של מורו רבנו
הבעל-שם-טוב. האמונה הפשוטה, אומר הוד כ"ק רבנו הזקן, שהיתה
לנו, תלמידי הרב המגיד, בכ"ק הרב המגיד, יחד עם ההתמסרות של
מסירות נפש אליו, העניקה לי תוקף עז, לבצע את כל ציוויי של רבנו
המגיד בדיק גמור ובמסירות נפש פנימית ועצמונית. כעבור כמה שנים,
כשהאברכים, תלמידיי, התיישבו בעיירות ובישובים שונים, הרי לרגלי
המעמסה שהטיל עלי כ"ק רבנו המגיד, וכדי לבצע, בעזרת השם יתברך,
את הכוונה הפנימית של ירידת נשמתי לעולם זה – הוספתי באגרת
"פותחין בברכה" את הקטע "ועתה הפעם כו' נא ונא. אך בשבתות כו'
וכגון דא כו' ואין טוב אלא תורה וכו'".

פּוֹתְחִין בְּבִרְכָּהּ, לְבָרֵךְ וּלְהוֹדוֹת לַה' כִּי טוֹב.⁵ שְׁמוּעָה
טוֹבָה שְׁמָעָה וְתָחִי נַפְשִׁי, – שמעתי שמועה טובה שהחזייתה
את נפשי, אִין טוֹב אֵלָא תוֹרָה, – כשאומרים "טוב" הכוונה
היא לתורה, כמאמר המשנה במסכת אבות⁶, ועל איזה טוב של
תורה אנו מדברים כאן? – "תוֹרַת ה' תְּמִימָה"⁷ – שעל תורת
ה' כפי שהיא "תמימה" הרי כתוב שהיא "משיבת נפש", היא
מחיה ומרעננת את הנפש, זו הַשְּׁלֵמַת כָּל הַשְּׁסָם בְּלוֹ⁸ – סיום
כל הש"ס כולו⁹, כִּרְבַּ עֵירוֹת וּמְנִינִים מֵאנ"ש, – חסידים,
הוֹדָאָה עַל הָעֵבֶר – תודה על שעשו זאת בעבר, וּבִקְשָׁה עַל
הָעֵתִיד, – ובקשה לעשות זאת גם בעתיד, כֹּה יִתֵּן – ה', וְכֹה
יוֹסִיף ה' לְאִמְצָן לְבָם בְּנִבּוּרִים¹⁰, מְדֵי שְׁנָה פְּשָׁנָה, בְּנִבּוּרָה
שְׁל תוֹרָה. – כך יתן ויוסיף ה' (ותוספתו של השי"ת היא הרי

אגרת הקדוש:

1 א. בהסכמתם לספר ה'תניא", מצינים הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל
2 נ"ע (נדפסה ב"מבוא" ל"תניא"), שכל סימני "אגרת הקדוש" (כולל גם
3 ה"קונטרס אחרון" הבא אחרי "אגרת הקדוש" ואגרות הקדוש שלאחריו).
4 נכתבו בכתב-יד קדשו
5 ובלשונו הקדוש של רבנו
6 הזקן. השם "אגרת הקדוש"
7 ניתן, מפני שרוב הסימנים
8 שבחלק זה, הם אגרות
9 שנשלחו על ידי רבנו הזקן
10 (אל חסידים) "להורות לעם ה'
11 הדרך ילכו בה והמעשה אשר
12 יעשו", ובגלל זה מצאו
13 הרבנים, בני הגאון המחבר,
14 לנכון לצרף אגרות קודש אלו לספר ה'תניא".

15 בתחילת האגרת הראשונה, מדובר אודות המנהג שנתקן באותם הימים
16 בין חסידים (מנהג שנהוג עד לימינו אנו), שבכל עיר או "מנין" של
17 חסידים, מחלקים את הש"ס (וכפי שמוצא בסוף "קונטרס אחרון" – שם
18 דן רבנו הזקן שוב בענין זה – שבאם אין ב"מנין" אחד מספיק אנשים לכך,
19 מצרפים אליהם אנשים מ"מנין" אחר). על מנת ללמוד אותו במשך
20 השנה. ונהוג שאת הסיום והחלוקה מחדש לקראת השנה הבאה –
21 עורכים ב"ט בכסלו או בכ"ד בטבת.
22 והרבי שליט"א דיבר כבר פעמים רבות (בשעת סיום הש"ס), שכשם
23 שבמלאכה הנעשית בשבת על ידי שני אנשים, הרי אם אין אותה
24 מלאכה יכולה להיעשות על ידי אחד מהם, נקרא הדבר שכל אחד מהם
25 עשה את כל המלאכה² – כך הדבר גם לגבי ענין זה, שכיוון שלימוד
26 וסיום הש"ס נעשים על ידי כל אלה המשתתפים בחלוקה (ומן הנמנע
27 שכל אחד ילמוד את כל הש"ס בשנה אחת), הרי זה כאילו כל אחד למד
28 והשלים את כל הש"ס.
29 באגרת זו מסביר רבנו הזקן, שלימוד ההלכות שבתורה שבעל-פה, מוסיף
30 עילוי (התעלות) בנפשו של יהודי גם בעבודתו הפנימית בהשגה
31 ובהתבוננות בגדלות הוי', ובהתעוררות של אהבת ה' ויראת ה' שלו, וזה
32 אזור את הנשמה בגבורה ומייצב גם את ראשו ולבו של יהודי, שכלו
33 ומדותיו.

34 אודות אגרת זו, סיפר הרבי הרי"צ נ"ע באחת משיחותיו (ב' בניסן
35 תש"ח):
36 בשנת תרמ"ח, בהתועדות שמחת בית השואבה, אמר הוד כ"ק אדמו"ר
37 הרה"ק, שאת אגרת הקדוש "פותחין בברכה" כתב רבנו הזקן בשלשה

1. הרבי שליט"א מעיר, שלכאורה היה צריך להיות שם חלק זה "אגרות קודש", לשון רבים – "ואולי הוא אגב דהשם "אגרת התשובה". וצ"ע. 2. שבת צג, א. ראה לקוטי שיחות ח"י ע' 267. 3. ספר המאמרים ה'תש"ח ע' 170. 4. אחי השילוני. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקשר ועל הבשו"ט שמודים ע"ז (פרשי" חי שרה כד, נב. והוא מב"ר פניח, וא"ו). 6. פ"ו מ"ג. 7. תהלים יט, ח. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מכאן דחלוקת הש"ס צ"ל גם המס' שאין בהם גמרא". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכוונה לשלול רובו ככולו (עייני ט"ז ואחרונים בשו"ע או"ח סתקפ"ב ס"ז), גם זרעים וטהרות (כנ"ל), גם תמיד ומדות (ואף שאינן אלא סיפור – ראה פיהמ"ש, הועתק בתיו"ט שם)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאו 'תמימה' גם במוכן זה". 11. הערת כ"ק אדמו"ר

1 ומותאמת לכל נברא במיוחד, וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, - והוא טובב
 2 ומקיף כל העולמות ומחיה אותם בחיות שהיא למעלה מעלה
 3 מהם, ואשר לכן אין חיות זו יכולה להתקבל בהם בפנימיות,
 4 אלא היא מקיפה עליהם, וְלִית אֲתֵר פְּנוּי מְנִיָּה, - אין מקום
 5 (ומדרגה) שיהיה פנוי

6 ממנו, שלא יהיה מצוי
 7 שם, לְמַעַלָּה עַד אֵין קִין
 8 - אין סוף וקץ לבחינת
 9 ההתעלות שלו והיותו
 10 נעלה מהעולם, ומהיותו
 11 "מופשט" מהעולם,
 12 וְלִמְפָּחָה עַד אֵין תְּכָלִית,
 13 - שאין סוף וקץ לכוח
 14 ירידתו מטה מטה
 15 ולהתלבשותו בעולם
 16 באופן שהעולם מסתיר
 17 על האלקות - הרי,
 18 שה"אין סופיות" שלו היא
 19 גם למעלה וגם למטה. וְכֵן
 20 לְד' סְמָרִין - וכך הדבר

21 כלפי ארבעת הצדדים, מזרח, מערב, דרום וצפון, כְּבָחִינֵת
 22 אֵין-סוֹף מְמַשׁ, - כל האמור הוא ביחס ל"מקום", בשש
 23 הקצוות של מקום: מעלה, מטה וארבע רוחות. וְכֵן - וכך הדבר
 24 גם כְּבָחִינֵת שְׁנֵה וְנַפְשׁ, כְּנֹדֵעַ - שכן, הבריאה מתחלקת
 25 ל"עולם", "שנה" ו"נפש" (כפי שכתוב בספר יצירה²⁰): עולם -
 26 מקום (מעלה, מטה וד' רוחות), שנה - זמן (עבר, הווה ועתיד)
 27 ונפש - חיות. הרי, כשם שהוא "אחד" ו"אין סוף" ב"עולם"
 28 (במקום). כך הדבר גם ב"שנה" (בזמן) וב"נפש". הִנֵּה אֲמוֹנָה זֹו
 29 נִקְרָאת כְּשֵׁם כְּחִינֵת "מְתַנִּים"²¹, - המתנים של הנפש²², דְּכָר
 30 הַמַּעֲמִיד וּמְקַבֵּם אֵת הָרֵאשׁ, - של הנפש, הוּא הַשְּׂכָל
 31 הַמְתַּבְּוֵן וּמַעֲמִיק דַּעַת בְּגִדְלֵת אֵין-סוֹף כְּרֹדֶה-הוּא כְּבָחִינֵת
 32 עוֹלָם-שְׁנֵה-נַפְשׁ, - כפי שהוא אין סופי במקום, זמן וחיות של
 33 כל הנבראים. אמונה זו מקיימת ומחזיקה את הראש, השכל,
 34 שכן היסוד עליו עומד ומתקיים השכל וההבנה בגדלות ה' הוא
 35 האמונה באחדות הוי'. וההתבוננות היא גם וְכָרֵב תְּסִדּוּ
 36 וְנַפְלְאוֹתָיו עֲמָנוּ, לְהִיּוֹת "עַם קְרוֹבוֹ", - עם שהוא קרוב אליו,

1 הוספה יותר מאשר העיקר עצמו¹², לחזק ולייצב את לבותיהם
 2 בין החזקים (שגם ביחס לחזקים יהיה זה חזק) בגבורה ובחזק
 3 שהתורה מעניקה. וְלִהְיוֹדֵעַ לְבָנֵי אָדָם גְּבוּרָתָהּ שֶׁל תּוֹרָה
 4 שְׂבַע-לְפָנֶיהָ¹³ וְכַתְּחָ עוֹ, - גבורה של תורה, הכוונה לתורה
 5 שבעל-פה דוקא, שכן
 6 הדבר בשרש התורה

אגרת הקדש

7 של תורה שבע"פ וכחה עוז. פִּי שְׁלֵמָה הַמְלֹךְ ע"ה
 8 חגרה בעוז מתניה כו'. מתנים הם דבר המעמיד
 9 כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם. והם
 10 המולכים ומביאים אותו למחוז חפצו. וכמו שהוא
 11 בגשמיות הגוף כך הוא בבחי' רוחניות הנפש
 12 האלהית האמונה האמיתית בה' אחד א"ס כ"ה דאיהו
 13 ממכ"ע וסוכ"ע ולית אתר פנוי מיניה למעלה עד אין
 14 קץ ולמטה עד אין תכלית וכן לד' סמריין בבחי' א"ס
 15 ממש. וכן בבחי' שנה ונפש כנודע. הנה אמונה זו
 16 נק' בשם בחי' מתנים דבר המעמיד ומקיים את הראש
 17 הוא השכל המתבונן ומעמיק דעת בגדולת א"ס כ"ה
 18 בבחי' עולם שנה נפש. וברוב חסדו ונפלאותיו עמנו
 19 להיות עם קרובו ולדבקה בו ממש כנודע ממאמר

20 הַשְּׂלֹום¹⁷: "חֲגֵרָה בְּעוֹ מְתַנִּים כו'" - "אשת חיל", כנסת
 21 ישראל ונשמות ישראל, חוגרת את מתניה ב"עוז" של תורה,
 22 ("עוז" היינו תורה¹⁸, "אין עוז אלא תורה"¹⁹), שהתורה מחזקת
 23 מתניה של נשמה, כשם שגבור מחזק את עצמו על ידי שחוגר
 24 עצמו בחגורה. מזה הוא, איפוא, ענין ה"מתניים" ביחס לנשמה,
 25 שהתורה חוגרת ומחזקת אותם? - "מְתַנִּים", הֵם דְּכָר הַמַּעֲמִיד
 26 כָּל הַגּוּף עִם הָרֵאשׁ הַנִּצָּב וְעוֹמֵד עֲלֵיהֶם, וְהֵם הַמּוֹלִיכִים
 27 וּמְבִיאים אוֹתוֹ - את הגוף והראש, לְמַחֲזוֹ חֲפִצּוֹ. וְכֵמוֹ שֶׁהוּא
 28 בְּנַשְׂמִיּוֹת הַגּוּף, - שה"מתניים" מעמידים ומייצבים את כל
 29 הגוף ומביאים אותו למקום שהוא רוצה להיות שם, כָּךְ הוּא -
 30 גם, כְּבָחִינֵת רִוְחָנוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, - שעל ה"מתניים" של
 31 הנשמה, עומד כל הגוף של הנשמה יחד עם הראש של הנשמה,
 32 ודבר זה מביא את הנשמה לתכליתה הנכספת. מזה הם, איפוא,
 33 ה"מתניים" של הנשמה? הרי זה - הָאֲמוֹנָה הָאֱמֵתִית בְּה' אֶחָד
 34 - שהוא, אֵין-סוֹף - בלי קץ, כְּרֹדֶה-הוּא, דְּאִיהוּ מְמַלָּא כָּל
 35 עֲלָמִין - שהוא ממלא כל העולמות בחיות פנימית המצומצמת

שליט"א": "אולי הכוונה בזה - שבנדוד ה"ז ת"ת דרבים, שעי"ז הלימוד דכאו"א (בהיותו חלק מהרבים) ותוצאותיו (לאמץ הלב) ביותר".
 12. ב"ר פס"א, ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דבה עסקינן - הש"ס". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפמ"שכ אגה"ק סוסכ"ט". 15. משלי ג, ב. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יותר נ"ל: תושב"כ ותושבע"פ - זר"ן רובו חסדים או גבורות". 17. משלי לא, יז. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה תו"א (ואוה"ת) ס"פ יתרו". 19. ספרי האזינו לב, ב. ובכ"מ. 20. פי"ג מ"ג. ובכ"מ. 21. על השאלה, כיצד מתאים "מתנים" לי רבים למה שאמונה היא אחת, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) "גם מים חיים וכו' וכו' - לי רבים. (2) עיי"ש [באוה"ת] עה"פ והי' צדק איזור מתניו דחלק הגוף למטה מהלב זהו "מתנים" ואולי י"ל דנק' לי רבים מפני ש"נמשך" בשני ירכים, וכן ממש ואולי עוד יותר באמונה דהיא אחת אבל גם שתיים אנכי ולא יהי' לך. ויל"פ עפ"ז הטעם למה גם בזה אחת דיבר אלקי' שתיים זו שמעתי. ולהעיר ג"כ מתניא רפ"כ - לביאור הנ"ל וק"ל". 22. על השאלה, מדוע אין רבנו הזקן מבאר בנמשל (אמונה) הענין מה שהמתנים מולכים את הגוף למחוז חפצו, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיקר כוונת אגה"ק זו - אף שמחזק לימוד הש"ס וכו' - בנוגע לתפלה ועניני'. וגם פ"י הכתוב חגרה בעוז בא לבאר זה כו' (ולא כ"כ - לבאר הכתוב מצ"ע). ולכן מבאר בנוגע לזרועות - דו"ר - שזוהו ענין התפלה, בקיצור עכ"פ ע"ד ראש - התבוננות, אבל הגוף (מצות - כמוכן בספ"מ) אין ענין ביאורו כאן. וכמוכן ג"כ מההמשך בנוגע "עת זמן - שעת תפלת כו'" - שמשמ"ט "הגוף". עפ"ז יל"פ ג"כ הנמשל דענין דמולכים ומביאים אותו למחוז חפצו שהרי התפלה

1 וְלִדְבָקָהּ בּוֹ – יתברך, מִמֶּשׁ, בְּנֹדֵעַ – וכפי שידוע, מִמְאָמֵר –
 2 חכמינו ז"ל²³: "יָפָה שְׁעָה אַחַת בְּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
 3 בְּעוֹלָם הִנֵּה מִכָּל חַיֵּי עוֹלָם הָאֵל" – זאת מדוע? משום, שְׁהוּא
 4 – העולם הבא, הוא רק זיו והארה מִבְּחִינַת הַנְּקִרָא "שְׂכִינָה"
 5 – והוא נקרא "שכינה"
 6 מפני שהוא הַשׁוֹכֵן בּוֹ, –

אגרת הקדש

7 בנבראים ומחיה אותם. 1 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי
 8 ואם כן הרי זו בחינה 2 עוה"ב שהוא רק זיו והארה מבחי' הנק' שכינה השוכן
 9 ומדרגה שיש לה שייכות 3 כו' ונברא ביו"ד א' משמו ית' כו' אבל תשובה
 10 לנבראים, שכן הגילוי בגן 4 ומעשים טובים מקרבין ישראל לאביהם שבשמים
 11 עדן, שאילו מתכוונים כאן 5 ממש למהותו ועצמותו כביכול בחי' א"ס ממש וכמ"ש
 12 במשמעות "עולם הבא", 6 הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו כו' אקב"ו כו'
 13 הוא רק – הארה מבחינת 7 וכמים הפנים כו' להוליד מתבונה זו דו"ר שכליים או
 14 "שכינה", וְנִבְרָא – 8 טבעיים להיות בחי' צעק לבם אל ה' או בחי' רשפי
 15 והעולם הבא וגן העדן 9 אש ושלכת עוה"ב בחי' רצוא ואח"כ בבחי' שוב
 16 נבראו, ביו"ד אַחַת – 10 להיות פחד ה' בלבו וליבוש מגדולתו כו' והוא בחי'
 17 באות אחת, יו"ד, מִשְׁמֹו 11 שמאל דוחה כמ"ש במ"ת וירא העם וינועו ויעמדו
 18 וְתִקְרָף – כמאמר חכמינו 12 מרחוק כו' והן בחי' הזרועות והגוף שבנפש:
 19 ז"ל²⁴ על הפסוק²⁵: ב"ה ה'

20 צור עולמים", כו', אֲבָל – ואילו, תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
 21 מִקְרִבִין יִשְׂרָאֵל לְאֲבִיהֶם שְׁבַשְׁמִים מִמֶּשׁ, לְמַהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ
 22 בְּבִיבּוּל, – למהותו ועצמותו של הקב"ה עצמו, שהוא בְּחִינַת
 23 אֵינִי־סוֹף מִמֶּשׁ, וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב²⁶: "הו"ו – בלבד, הוא על ארץ
 24 וְשְׁמַיִם, – היותו של ארץ ושל שמים היא הוד וזיו בלבד ממנו
 25 יתברך, וְיָרָם קֶרֶן לְעַמּוֹ בּוֹ", – ולעמו ישראל המשכה היא
 26 מִקְרָן, מ"עצמות". קרן²⁷ הוא הרי עצם הדבר, ו"ירם קרן
 27 לעמו" היינו, שלבני ישראל (עמו) המשכה היא עצמית מ"אין
 28 סוף", אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ בּוֹ". – כלומר, שבמצוות
 29 העלה אותנו להתעלותו הוא, לקדושה זו שהוא קדוש ומובדל
 30 מהעולם, בחינת "סובב כל עלמין", כנזכר לעיל בפרק האחרון
 31 של "אגרת התשובה", ולפני כן בחלק הראשון, וכשאדם מתבונן
 32 בחסדו הגדול של הקב"ה אתנו, להיות עם קרובו ודבוקים בו
 33 יתברך ממש, צריך הרי הדבר לגלות ולעורר – וְ"בַיָּמִים הַהֵנִים

יום שני ד' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 204, אך מי הוא הנותן... עד עמ' 204, הנפש כו':

67 אֵךְ מִי הוּא הַנּוֹתֵן בְּחַי וְעַי לְבְּחִינַת "מְתַנִּים", – לאמונה
 75 ה"זרועות" שבנפש? גם כשיש לאמונה ה"מוזן" שלה, כמו
 76 שכתוב³³: "ורעה אמונה",

אגרת הקדש

68 הנקראת "מתניים" כנזכר
 69 לעיל בתחילת האגרת,
 70 לְהַעֲמִיד וּלְקַבֵּל הָרֵאשׁ
 71 וְהַזְרִיעוֹת – מי נותן את
 72 הכוח לאמונה זו להעמיד
 73 ולהחזיק את השכל
 74 המתבונן בגדולת ה', ה"ראש" שבנפש, ואת אהבת ה' ויראת ה',
 77 וממילא היא בגילוי – מה
 78 נותן כוח ועוז לאמונה זו
 79 להעמיד וכו' את ה"ראש"
 80 וה"זרועות" בבחינה
 81 שלמעלה מאמונה? הו"א –
 82 הרי זה, עֵסֶק וְלִמּוּד הַלְכוּת בְּתוֹרַת שְׂבַע־לְפָה, – תורה היא

ענינה הליכה בסולם המוצב כו". 23. אבות פ"ד מ"ז. 24. מנחות כט, ב. 25. ישעי' כו, ד. 26. תהלים קמה, יג. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ה ה' קרן וחומש". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת ח"א פמ"ט". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת ח"א פמ"ד". 30. שה"ש, ג. 31. יתרו כ, טו. 32. תקו"ז בהקדמה (פתח אליהו). 33. תהלים לו, ג.

45 "ועלמות אין מספר" שהם ההלכות⁴² - הן "עטרה" וכתר
46 ל"בעלה", בחינת חכמה ומוחין. וְכָל הַשְּׁנוּהַ הַלְּבוּת כְּכָל יוֹם
47 כו"⁴³. - מובטח לו שהוא בן עולם הבא", שכן, מה נותן את
48 הכוח לקלוט את ההתגלות האלקית של עולם הבא? - הרי זה

49 דוקא ההלכות של תורה

50 שבעל-פה, שמהן נוצר

51 לבוש לנשמה, שתוכל

52 לקלוט את ההתגלות

53 האלקית, כפי שרבנו הזקן

54 מסביר בפרוטרוט להלן

55 בסימן כ"ט. וְהוּוּ - מה

56 שכתוב: "חֲנֻנָה בְעֵז

57 מְתִינָה" - "אִין עֵז אֶלְפָא

58 תוֹרָה"⁴⁴, - התורה

59 נקראת "עוז", חזק, שְׁהִיא

60 - מפני שהיא, נִתְּנָת בְּחַ

61 וְעֵז לְבַחֲנִית מְתִנִים - של

62 הנשמה, הַחֲנֻנִים

63 וּמְלַבְּשִים בָּהּ, - בתורה

64 שבעל-פה, לְחֻזק וְלֶאֱמִין

65 וְרוֹעֵוֹתֶיהָ, - של הנשמה, שֶׁהֵן דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵיו - יראה

66 ואהבה, שְׁכָלִים - שהשכל מוליד אותן, אִין מְכַעֲיִים, - יראה

67 ואהבה שהן בטבע בנשמה, והשכל רק מגלה אותן, כָּל חַד

68 לְפִיּוֹם שְׁעוֹרָא דִּילָהּ - כל אחד בהתאם ל"שיעורו" הוא, אם

69 הוא שייך ליראה ואהבה "שכליים", או שהוא שייך ליראה

70 ואהבה "טבעיים" בלבד, כל זה מתחזק על ידי לימוד ההלכות

71 של תורה שבעל-פה. לכן אומר הפסוק "חגרה בעוז מתניי", כמו

72 שהגבור על ידי שהוא חוגר את מתניו - הוא מתחזק על ידי זה,

73 כך מתחזקת הנשמה על ידי ה"חגירה" וה"אור מקיף" הנמשך

74 עליה מהרצון העליון שבגילוי בהלכות של תורה שבעל-פה.

75 (ועל העֲמֻדָּת וְקִיּוֹם בְּחִינַת הַרְאֵשׁ שֶׁנִּפְשָׁא, הוּא הַשְּׁכָל

76 הַמְתַּבּוֹנֵן כּו', - כמוסבר לעיל, אֶמֶר - על כך שלמה המלך:

77 "מַעֲמָה בִּי טוֹב כְּחֵרָה כּו'", - היא "טעמה" שה"מסחר" שלה

78 טוב, וּמְבַאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר): - שכן, כאן מתכוון רבנו הזקן

79 בעיקר להסביר ענינה של עבודת התפלה, אהבת ה' ויראת ה',

80 כפי שהוא מציין להלן, שהזמן לחיזוק וייצוב ה"מתנייים" (אהבת

81 ה' ויראת ה') הוא זמן התפלה, לכן הוא מזכיר כאן בקיצור

82 בלבד את ענין ה"ראש", השכל המתבונן, שגם הוא מתחזק על

83 ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל-פה. אֶךְ עַת וּזְמַן הַחֻזֵק

84 וְאֶמִין הַרוֹעֵוֹת וְהַרְאֵשׁ, - האהבה והיראה, והשכל

85 המתבונן, היא שְׁעַת תְּפִלַּת הַשְּׁחַר, שְׁהִיא שְׁעַת רַחֲמִים וְעַת

86 רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְמַעְלָה, - אז מאיר ומתגלה הרצון העליון; וכיוון

87 שהרצון הוא הרי מחזק את ה"זרועות", אהבת ה' ויראת ה', ואת

88 ה"ראש", השכל המתבונן, לכן השעה בה מאיר הרצון העליון,

1 הלחם והמוון לאמונה של הנשמה, כפי שכתוב³⁴: "לכו לחמו

2 בלחמי", שהכוונה היא לתורה, ובמיוחד ללימוד תורה שבעל-

3 פה, שְׁהִיא - תורה שבעל-פה, היא בְּחִינַת גְּלוּי רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן,

4 - הרצון העליון הוא באופן של "גילוי", כשהוא מתגלה

5 בבהירות על כל פרטיו -

6 זהו דוקא בתורה שבעל-

7 פה. שכן, מן התורה

8 שבכתב לא יודעים

9 בבהירות ובדיוק מהו

10 הרצון העליון במצוה

11 מסויימת. כגון במצות

12 תפילין: מן התורה

13 שבכתב, בה כתוב רק

14 "וקשרתם לאות על ידך"

15 והיו לטוטפות בין עיניך"³⁵,

16 לא יודעים עדיין מה

17 לקשר, כיצד הן הטוטפות

18 והיכן הוא "בין עיניך"; רק

19 בתורה שבעל-פה מתבאר

20 בצורה ברורה מה הוא

21 רצונו של הקב"ה במצות תפילין על כל פרטיו. וכך הדבר בשאר

22 המצוות, שהתורה שבעל-פה היא הגילוי של הרצון העליון (כפי

23 שהדבר מתבאר בפרוטרוט להלן ב"אגרת הקודש" סימן כ"ט).

24 למרות שעל תורה בכלל הרי אומרים³⁶ "אורייתא מחכמה

25 נפקת", שתורה היא בחינת חכמה שלמעלה, כיצד, איפוא

26 אומרים כאן, שהוא רצון העליון שלמעלה מ"חכמה"? - על כך

27 אומר רבנו הזקן: דְּאוֹרֵי תָא מְחַכְמָה הִיא דְנִפְקַת, - יציאתה

28 והתגלותה של התורה היא מבחינת "חכמה" שלמעלה, אֶבְל

29 מְקוֹרָה וְשִׁרְשָׁה - של התורה, הוּא לְמַעְלָה מְעַלָּה מְבַחֲנִית

30 חֲכָמָה, וְהוּא הַנְּקָרָא בְּשֵׁם "רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן" בְּרוּךְ-הוּא, -

31 רצון הוא למעלה מחכמה והוא מקיף (סובב) ונותן כוח בחכמה,

32 וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב³⁷: - כלפי הפעולה שהתורה פועלת בנשמה:

33 "כְּצַנְחָה רְצוֹן תַּעֲמַרְנוּ"³⁸, - פעולתה של התורה על הנשמה

34 הלומדת תורה היא עטרה ומחסה, כְּעַמְרָה שְׁהִיא עַל תְּמַחִין

35 שְׁבְרָאשׁ, - לכן יש בכוחה להעניק חזק ועוז "למתנייים"

36 המעמידים את המוחין שבראש - השכל המתבונן, וכן

37 ה"זרועות", האהבה והיראה שהשכל מוליד או מגלה. כל זה

38 מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל-פה. שכן, בהן

39 מתבטא בגילוי הרצון העליון, בחינת ה"כתר" שלמעלה מבחינת

40 "חכמה", וְכִנּוּדָּע - וכמו שידוע, מִמָּה שְׁפָרְשׁוּ עַל פְּסוּקִים³⁹:

41 "אִשֶׁת חֵיל עֲמֻרָת בְּעָלָה"; - כפי שמסביר רבנו הזקן להלן

42 ב"אגרת הקודש" סימן כ"ט, ש"אשת חיל" היינו תורה שבעל-

43 פה, "מלכות פה תורה שבעל-פה קרינן לה"⁴⁰, וההלכות

44 המרובות שבתורה שבעל-פה שהן בלי מספר, כמו שכתוב⁴¹:

34. משלי ט, ה. 35. ואתחנן ו, ח. 36. זח"ב קכא, א. ועוד. 37. תהלים ה, יג. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דצינה בכ"מ - מגן המגין על הגוף מג' צדדים וככ"ז מסיים תעטרנו (ולא תסובבנו - ראה פרש"י כאן) - היינו שגם ענין דעטרה כאן". 39. משלי יב, ד. 40. הקדמת התקו"ז. 41. שה"ש ו, ה. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאיאת בשחש"ר (שם)". 43. סוף נדה, וש"נ. 44. ספרי האזינו שם. ובכ"מ.

16 הפסוק⁴⁷ "ובכל נפשך", שעל התפלה להיות "עַד מִצְוֵי הַנֶּפֶשׁ כו'": - שהנפש מתפרצת ומתבטאת בהשתפכות של אהבת ה'.
17 המלה "מציו" מתפרשת לעתים, כמו למשל חבית כשהיא
18 מלאה ואין בה מקום יותר לקלוט את היין או שאר משקין,
19 מתפרץ - דרך הסדקים -
20 החוצה קצת מהמשקה,
21 שלמרות שמדובר במשהו
22 מהמשקה, הרי זה נוצר
23 ממה שה' עצם' דוחק זאת
24 החוצה מפאת גדישותו.
25 כך גם מובן שבשעה
26 שעצם הנפש משתפר
27 באהבה, הרי בהתגלות,
28 בחיצוניות, יוצא מכך משהו בלבד, המתפרץ עד שהוא נראה
29 בחיצוניות.
30

1 הוא הזמן לחיזוק ה"זרועות" וה"ראש", שבשעת התפלה מתבונן
2 יהודי בגדלות ה', ויוצר או מגלה בתוכו יראת ה' ואהבת ה'.
3 וְלֹאֲתָ, - ולכן, אומר רבנו זוקן, אֲתָהּ אֲבַקֵּשׁ מִמִּבְקָשֵׁי ה',
4 ש-יבינו וישיבילו יחדו, ולהיות - ושיהיה, לזכרון בין עיניהם
5 כָּל מַה שִּׁכְתַּבְתִּי אֵלֵיהֶם
6 אֲשַׁתְּקֶךָ⁴⁵ כְּכֹלל, וּבִפְרֵט
7 - מַה שִׁכְתַּבְתִּי מֵעֵינַי
8 בְּנֵת הַתְּפִלָּה מֵעֵמְקָא
9 דְּלִבָּא, - מעומק הלב,
10 יוֹם יוֹם יִדְרֹשׁוּן ה' -
11 להיות קרוב אל הקב"ה
12 ולדבקה בו, כְּכֹל לִבֵּם
13 וּכְכֹל נַפְשָׁם, וְנַפְשָׁם
14 תִּשְׁתַּפֵּךְ בְּמִים נֹכַח פְּנֵי ה', - תפלה הרי נקראת שפיכת
15 הנפש⁴⁶, וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ וְכוּנְסִים לְבִרְבָּה בְּסִפְרֵי' - על

אגרת הקדש

אותה אבקש ממבקשי ה' יבינו וישכילו יחדיו ולהיות לזכרון בין עיניהם כל מה שכתבתי אליהם אשתקד בכלל. ובפרט מענין כוונת התפלה מעומקא דלבא יום יום ידרשון ה' בכל לבם ובכל נפשם ונפשם תשתפך כמים נוכח פני ה' וכמארו"ל בספרי עד מוצוי הנפש כו':

יום שלישי ה' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קג, ועתה הפעם הנני... עד עמ' קג, תורה וכו':

55 בתפלה, כְּמוֹהוּ, - שיעמדו סביבו, כדי שלא יבלבל אותו מי
56 שממחר, כְּכֹל יִשְׁנָה - שלא ישנו את הדברים, אלא כך יעשה,
57 נָא וְנָא:
58 אֲךָ בְּשִׁבְתוֹת וַיְמִים טוֹבִים, שְׁנֵם כָּל בְּעֵלֵי עֵסְקִים יֵשׁ לָהֶם
59 פְּנָאֵי, וְשַׁעַת הַבִּשְׂרֵי -
60 הֵיא אַז, לְהֵאָרִיךְ

31 וְעֵתָה הַפְּעַם, הַנְּנִי יוֹסִיף שְׁנֵית יְדֵי בְּתוֹסַפַּת בְּאוּר, וּבִקְשָׁה
32 כְּפוּלָה שְׁמוּחָה וּפְרוּשָׁה לְפָנַי כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוּמִים הַקְּרוּבִים
33 וְהַרְחוּקִים, לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם, - ולהנהיג ביניהם, שְׂכָל יְמֵי תַחַל
34 לֹא יִרְדוּ לְפָנַי הַתִּיבָה הַבְּעֵלִי עֵסְקִים שְׁאִין לָהֶם פְּנָאֵי כָּל
35 כְּךָ, רַק אֲתָם שִׁישׁ לָהֶם
36 פְּנָאֵי, - ירדו לפני

אגרת הקדש

ועתה הפעם הנני יוסיף שנית ידי בתוספת ביאור ובקשה כפולה שמוחה ופרושה לפני כל אנשי שלומים הקרובים והרחוקים לקיים עליהם שכל ימי החול לא ירדו לפני התיבה הבעלי עסקים שאין להם פנאי כ"כ. רק אותם שיש להם פנאי או המלמדים או הסמוכים על שולחן אביהם שיכולים להאריך בתפלת השחר ערך שעה ומחצה לפחות כל ימות החול מהם יהיה היורד לפני התיבה ע"פ הגורל או ע"פ ריצוי הרוב. והוא יאסוף אליו בסביבו לו כל הסמוכים על שולחן אביהם או מלמדים שיוכלו להאריך כמוהו בכל ישונה נא ונא:

61 בְּתַפְלָתָם כְּכֹנֵת לִבֵּם
62 וְנַפְשָׁם לְה', וְאֲדַרְבָּה
63 עֲלֵיהֶם - על בעלי
64 העסקים, מְטַל בְּיָתֵר
65 שְׂאֵת וְיִתֵר עֵזוֹ, -
66 להאריך בכוונת תפלת
67 שבת, כְּמוֹ שִׁבְתוֹב
68 בְּשִׁלְחוֹן עֵרוֹךְ' אֲרֵיח
69 חַיִּים⁵⁰, - שעל בעלי
70 העסקים העסוקים כל
71 השבוע, להקדיש
72 בשבתות זמן רב יותר
73 לתורה ולתפלה, וְכִמוֹ
74 שִׁבְתוֹב בְּתוֹרַת מִשְׁהָיָה:
75 "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד כו'
76 וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּ לְה'
77 אֲלֵהֶיךָ" דִּיקָא - שכל
78 השבת צריך להיות לה'

37 התיבה, או הַמְּלַמְדִים,
38 או הַסְּמוּכִים עַל שִׁלְחוֹן
39 אֲבִיהֶם, שְׂיֻכְלוּם
40 לְהֵאָרִיךְ בְּתַפְלַת הַשַּׁחַר
41 עֵרֶךְ שְׁעָה וּמַחְצָה
42 לַפְּחוֹת⁴⁸ כָּל יְמוֹת
43 הַחֹל⁴⁹, מֵהֶם יְהִי הַיּוֹרֵד
44 לְפָנַי הַתִּיבָה, עַל-פִּי
45 הַגּוֹרֵל, - שיעלו בגורל מי
46 יתפלל לפני העמוד, או
47 עַל-פִּי רִצְוֵי הַרְבֵּי. - של
48 המתפללים, ייקבע מי
49 יהיה הבעל-תפלה. והוא
50 - הבעל-תפלה, יֵאָסֵף
51 אֵלָיו בְּסָבִיב לֹא כָּל
52 הַסְּמוּכִים עַל שִׁלְחוֹן
53 אֲבִיהֶם, או מְלַמְדִים
54 שְׂיֻכְלוּ לְהֵאָרִיךְ -

45. באגה"ק ד"ה הוכח תוכיח - שבסוף הקו"א. 46. שמואל א' א, טו. 47. ואתחנן ו, ה. 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר מזח"א סב, ב ובמפרשי שם. ואגה"ק בס' מאה שערים ב, ב ובהנסמן שם. וראה מאה שערים ט, ב". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומש"כ (ברכות לב, ב) דאפילו חסידים הראשונים היו מאריכים בתפלה עצמה שעה אחת - שם הכוונה לתפלת העמידה". 50. סרי"צ ס"ב בהגהה. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה תו"א ד"ה מי יתנן". 51. יתרו כ, ט.

1 אלקיך, לענינים של ה' אלקיך, שלא כמו ביום-טוב שנאמר בו
 2 גם "לכם", שצריך להיות גם לכם, ואילו בשבת צריך להיות
 3 בְּלוֹ לָהּ, – למסור הכל לענינים של ה' אלקיך. מכיוון שכל
 4 זה הוא מפני שזה בא אחרי "ששת ימים תעבוד", אחרי
 5 שבששת ימי החול
 6 עובדים בענינים גשמיים,
 7 הרי בבעלי עסקים 1 ולזאת גם הם ירדו לפני התיבה בשבת ויום טוב
 8 וכדומה, שבכל ימי 2 על פי הגורל או בריצוי הרוב כמ"ש אשתקד:
 9 השבוע הם עסוקים 3 וּבְגוֹן דַּא צְרִיךְ לְאוֹדוּעֵי שְׁבֻדְעֵי אִי"ה לְשִׁלוּחַ לְכָל הַמְּנַיִם מְרַגְלִים
 10 ב"תעבוד", בעבודה 4 המנינים מרגלים בסתר לידע ולהודיע כל מי
 11 בענינים גשמיים, בודאי 5 שאפשר לו וכל מי שיש לו פנאי להאריך ולעין
 12 שצריך להיות אצלם שכל 6 בתפלה ומתעצל יהי' נידון בריחוק מקום להיות נדחה
 13 השבת תהיה לה. וְלוֹזֹאת 7 בשתי ידים כבואו לפה לשמוע דא"ה ומכלל לאו
 14 – ולכן, גַּם הֵם – בעלי 8 אתה שומע הן ולשומעים יונעם ותבא עליהם ברכת
 15 העסקים, ירדו לפני 9 טוב ואין טוב אלא תורה וכו':
 16 הַתְּבָה בְּשֶׁבֶת יוֹם טוֹב, 17 עַל־פִּי הַגּוֹרֵל – מי יהיה הבעל-תפלה, או בריצוי הרב, כְּמוֹ
 18 שְׁבֻדְתֵּי אֶשְׁתְּקֵד: 18 טוב ואין טוב אלא תורה וכו':

אגרת הקדש

יום רביעי ו' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 206, ב קמנתי מכל... עד עמ' קד, הפנים וגו':

62 למרות שהקב"ה הרי הבטיח לו" והנה אנכי עמך ושמרתך בכל
 63 אשר תלך", הרי שלא היה לו ממה לפחד? אלא כיוון ש"קטנתי
 64 מכל חסדדים" – בגין כל החסדים שעשה אתו הקב"ה, נעשה
 65 יעקב קטן יותר והוא מפחד שהוא נתון במצב שהוא זקוק לבקש
 66 מחדש "הצילני נא",
 67 שהקב"ה יציל אותו. ומה
 68 שרבנו הזקן מביא 10 מהפסוק רק המילים "מכל
 69 חסדדים", ואת המילים 11 "מכל האמת" אין הוא
 70 מביא בפירושו, רק המלה "ומכל" ו"וגומר" – הסביר פעם הרבי
 71 שליט"א, שלפי פירושו רש"י, הכוונה ב"חסדדים" היא שהקב"ה
 72 עשה אתו חסדים שלא הבטיח לו, והכוונה ב"אמת" מה
 73 שהקב"ה אימת וקיים ההבטחה שהבטיח לו במפורש. ואילו
 74 בגאולתו של רבנו הזקן, היו אמנם "חסדדים" בגלוי, אבל "אמת"
 75 – קיום הבטחה גלויה לרבנו הזקן – הרי לא היה, שהרי לא
 76 היתה שום הבטחה גלויה לגאולתו. לכן אין רבנו הזקן מביא
 77 בפירושו "ומכל" האמת". ומה שהוא מביא את המלה "ומכל"
 78 וגם מרמו על ה"אמת" ב"וגו", הרי זה מפני שלאמיתו של דבר,
 79 קיימת הבטחה שהובטחה לכל אחד מישראל ההולך בדרך
 80 התורה והמצוות, ש"אם בחוקתי תלכו" יחולו עליו כל הברכות
 81 הכתובות לאחר מכן בפרשה⁵, ובמיוחד לנשיא בישראל המוסר
 82 נפשו לפרסם שיטת החסידות. אלא, כיוון שלא היתה זו הבטחה
 83 מפורשת לרבנו הזקן בפרט, הרי ביחס אליו בפרט, ההבטחה
 84 היא באופן של העלם (לא בגלוי, שהכוונה היא אליו), לכן גם
 37 אַחַר בִּיאָתוֹ מִפְּטָרְבוֹרַן
 38 ב. – אגרת זו כתב רבנו הזקן לאחר ששב מפטרבורג. (שם היה כלאו
 39 במאסר כתוצאה מהלשנה שהוגשה נגדו בגין פרסמו תורת ושיטת
 40 החסידות. שחרורו מהמאסר הביע (גם) הסכמה מצד הממשלה
 41 להתפשטות תורת החסידות.
 42 כיוון שהמאסר היה הרי
 43 (כמאמר הרביים⁴) תוצאה
 44 מקטרוג למעלה על שיטתו
 45 של רבנו הזקן, "להוריד" את
 46 תורת החסידות בשכל
 47 ובהבנה, כפי שהדבר מתבטא בחסידות חב"ד, ולהפיצה באופן שתגיע
 48 אל כל אחד מישראל, הרי מובן, שהשחרור למטה בא כתוצאה מביטול
 49 הקטרוג למעלה, ואדרבה – ניתנה הסכמה וניתן כוח לפרסם את תורת
 50 החסידות לפי שיטתו של רבנו הזקן) – אז כתב רבנו הזקן אגרת קודש
 51 זו סימן ב. דבר המרמו, שאז החלה התקופה השנייה בהתפשטות תורת
 52 ושיטת החסידות. מעניין לציין, שכאן כתוב "פרק ב" אחרי שצויין שזה
 53 נכתב "אחר ביאתו מפ"ב".
 54 בסימן כ"ז של "אגרת הקודש", שם מובאת, לפני הפנים של האגרת,
 55 הקדמה (המסבירה את המאורע שבגללו כתב רבנו הזקן אותה אגרת).
 56 כתוב בתחילה "סימן כ"ז", ולאחר מכן ההקדמה לאגרת. ואילו באגרת
 57 שלפנינו מובאת בתחילה ההקדמה ולאחריה "סימן ב", והאת מפני שסימן
 58 ב' – התקופה השנייה (או בלשון החסידות² "גדלות שני") החלה אחרי
 59 ביאתו מפטרבורג.
 60 "קְמַנְתִּי מִכָּל הַחֲסִידִים וּמִכָּל כו" – מילים אלו אמר יעקב
 61 אבינו בתור הקדמה לבקשתו, שהקב"ה יציל אותו מעשו.

1. ראה לקוטי שיחות ח"א ע' 74. 2. ראה אור התורה במדבר ע' שסז ואילך. 3. וישלח לב, יא. 4. ויצא כח, טו. 5. בחוקתי כו, ג.

1 רבנו הזקן מרמז זאת באופן של העלם במלה "וגו". פירוש, –
 2 שהרי רש"י⁶ מפרש, שה"קטנתי" בא כתוצאה מכל החסדים וכל
 3 האמת, כלומר, ש"נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת
 4 שעשית עמי". על כך אומר הרמב"ן "ואינו נכון בלשון הכתוב",

5 שהרי בפסוק כתוב

6 "קטנתי", אני נעשיתי קטן

7 יותר ולא שהזכויות 1
 8 נתקטנו, מיעוט באיכות 2
 9 ולא מיעוט בכמות, 3
 10 והרמב"ן מפרש באופן 4
 11 אחר⁸ את ה"קטנתי", שאני 5
 12 קטן מדי לקלוט את כל 6
 13 החסדים והאמת. בהתאם 7
 14 לפירושו זה של הרמב"ן, 8
 15 הרי ה"קטנתי" אינו 9
 16 תוצאה מהחסדים והאמת, 10
 17 כי-אם שהוא קטן מדי 11
 18 ואינו זכאי לכל החסדים 12
 19 והאמת. ברם, רבנו הזקן 13
 20 מפרש בפירושו רש"י, 14
 21 שה"קטנתי" הוא תוצאה

22 מהחסדים והאמת, כפשטות הפסוק "קטנתי מכל החסדים",
 23 שמהחסדים והאמת נעשה "קטנתי". אלא שרבנו הזקן יפרש
 24 זאת באופן שה"קטנתי" מוסב אכן על האדם עצמו, שהוא עצמו
 25 התקטן כתוצאה מריבוי החסדים והאמת (ולא שהזכויות
 26 נתקטנו ונתמעטו ובגלל כך נתקטן גם הוא⁹, אלא שה"קטנתי"
 27 הוא תוצאה ישירה מהחסדים והאמת). זה מה שרבנו הזקן
 28 אומר "פירוש", כלומר, "קטנתי" מוסב אכן על האדם, ובכל זאת
 29 זה בא כתוצאה מהחסדים והאמת, שְׁבָבֵל הָסֵד וְהָסֵד
 30 שְׁבָבֵל הָסֵד וְהָסֵד הוּא עוֹשֶׂה לְאָדָם צְרִיף – האדם לעצמו,
 31 לְהִיּוֹת שְׁפֵל רוּחַ בְּמֵאֵד. – להחזיק עצמו נמוך ביותר כתוצאה
 32 מהחסד שעשה אתו הקב"ה, כִּי הָסֵד – למעלה, בספירות
 33 העליונות, דְרוּעָא יְמִינָא, – הוא הבחינה של זרוע הימין, ענין
 34 של ימין וקירוב, "יְמִינָא תְּחַבְּקֵנִי"¹⁰, – הימין שלמעלה מקיף
 35 את האדם, שְׁהִיא בְּחִינַת קְרִיבַת אֱלֹהִים מִמֶּשׁ בְּיַתֵּר שְׂאֵת
 36 מְלַפְּנִים, – בחסד שעושה הקב"ה עם האדם, נעשה האדם
 37 קרוב יותר אל הקב"ה מאשר היה לפני שנעשה אתו החסד, וְכָל
 38 הַקְּרִיב אֵל ה' בְּיַתֵּר שְׂאֵת וְהִנְבֵּה לְמַעְלָה מְעַלָּה – צְרִיף
 39 לְהִיּוֹת – בתוך עצמו, יוֹתֵר שְׁפֵל רוּחַ לְמִטָּה מְטָה, – עליו
 40 להחזיק עצמו נמוך מאוד מאוד, כְּמוֹ שְׁפָתוֹבֵי¹¹: "מְרַחֵק ה'
 41 נְרָאָה לִי". – כשהקב"ה נראה לאדם על ידי החסד שהוא עושה
 42 אתו – צריך הדבר לפעול על האדם הרגשה של "מרחוק",
 43 להחזיק עצמו בריחוק ובנמיכות, או שהכוונה היא, שהכלי
 44 לקלוט את ה' נראה לִי – הוא כשהאדם מחזיק עצמו "מרחוק"
 45 ובנמיכות. וְכַנּוּדֵעַ, דְּכָלָא "קְמִיָּה" דְּיֻקָּא – כָּלָא חָשִׁיב, –

אגרת הקדש

עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד. כי חסד
 דרועא ימינא. וימינו תחבנקי. שהיא בחי' קרבת
 אלהים ממש ביתר שאת מלפנים. וכל הקרוב אל
 ה' ביתר שאת והנבה למעלה מעלה. צריך להיות
 יותר שפל רוח למטה מטה כמ"ש מרחוק ה' נראה
 לו. וכנודע דכולא קמי' דווקא כלא חשיב. וא"כ
 כל שהוא קמי' יותר הוא יותר כלא ואין ואפס וזו
 בחי' ימין שבקדושה וחסד לאברהם שאמר אנכי
 עפר ואפר. וזו היא ג"כ מדתו של יעקב. וכזאת
 התנצל על יראתו מפני עשו ולא די לו בהכטחתו
 והנה אנכי עמך כו'. מפני היות קטן יעקב במאד
 מאד בעיניו מחמת ריבוי החסדים כי במקלי כו'.
 ואינו ראוי וכדאי כלל להנצל כו'. וכמארז"ל שמא
 יגרום החטא שנדמה בעיניו שחטא. משא"כ בזלע"ז

וְיֻקָּא עִפְרָא וְיֻקָּא. – החסד "פעל" על אברהם אבינו את
 תכלית הביטול, עד שהחזיק עצמו ל"עפר ואפר"; שכן, כיוון
 שהימין שבקדושה למעלה הוא כך – שענין החסד הוא ביטול –
 לכן פועל הדבר גם במי שנמשך אליו החסד – ענין ההתבטלות,
 וְזוּ הִיא גַם בְּן מִדְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. – שהחסד פעל בו תכלית
 ההתבטלות. וְכִזְוֵאת הַתְּנַצֵּל – יעקב, עַל יְרֵאתוֹ מִפְּנֵי עֵשָׂו,
 וְלֹא – הִידָה, דִּי לֹא בְּהִבְטָחְתּוֹ¹² – של הקב"ה אליו: "וְהִנֵּה אֲנֹכִי
 עִמָּךְ כּוּ", – "ושמרתך בכל אשר תלך", מִפְּנֵי הִיּוֹת קָטָן
 יַעֲקֹב בְּמֵאֵד מֵאֵד בְּעֵינָיו, מִחֲמַת רַבּוּי הַחֲסִידִים – כפי
 שאמר¹⁴: "כִּי בְּמַקְלִי כּוּ", – "עברתי את הירדן הזה ועתה
 הייתי לשני מחנות", וסבר ש – וְאִינוּ רְאוּי וְכִדְאִי לְהַנְצִיל
 כּוּ, וְכַמְאֵר רְפוּתֵינוּ וְזְרוּנֵם לְבָרְכָה¹⁵: – שיעקב פחד,
 "שְׁמָא יִגְרַם חֲתָמָא", – שלא יינצל, שְׁנִדְמָה בְּעֵינָיו שְׁחָטָא.
 – עד כדי כך פעל בו החסד ביטול והתקטנות, להחזיק עצמו
 במצב של חוטא. זה פירוש "קטנתי מכל החסדים", שריבוי
 החסדים פעל בו "קטנתי", להרגיש עצמו קטן ונמוך, עד לידי
 פחד שמא חטא, וזקוק הוא לכן לבקש מחדש "הצילני נא",
 למרות שכבר הובטח לו "והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר
 תלך" וכו'. ההוראה מהאמור לכל אחד מישראל היא, שכל
 חסד שהקב"ה עושה אתו, צריך הדבר לפעול בו "קטנתי",
 להחזיק עצמו קטן ונמוך. מה שרבנו הזקן אומר "שבכל חסד
 וחסד", פירש פעם הרבי שליט"א, שהכוונה היא לשני סוגי
 חסדים: ישנו חסד של סדר ההשתלשלות הבא בענין של חסד
 הנעשה עם האדם על פי הטבע, וישנו חסד שלמעלה

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מיוסד בש"ס שבת לב, א". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה חדא"ג שם". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכן הוא בב"ר כאן". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבחדא"ג שם". 10. שיר השירים ב, ו. 11. ירמיה לא, ב. 12. מיכה ז, ב. 13. וירא יח, כז. 14. וישלה שם. 15. ברכות ד, א.

1 מהשתלשלות הבא בענין של חסד הנעשה עם האדם באופן
2 שלמעלה מן הטבע. לכן הוא אומר גם הטעם "כי חסד דרועא
3 ימינא", שזה ענין אחד, ו"ימינו תחבקני", שזה ענין שני, שכן
4 "חסד דרועא ימינא" הוא חסד של הספירות העליונות, חסד של

5 סדר השתלשלות, שזה
6 אור בכלי, כמו הזרוע

7 שהוא חיות וכוח באבר, 1 הוא ישמעאל חסד דקליפה. כל שהחסד גדול
8 ו"ימינו תחבקני" הוא ימין 2 הוא הולך וגדל כגובה וגסות הרוח ורוחב לבו.
9 וחסד עליון שלמעלה 3 ולזאת באתי מן המודיעים מודעה רבה לכללות
10 מהשתלשלות, שמחבק 4 אנ"ש על ריבוי החסדים אשר הגדיל ה' לעשות עמנו
11 (סובב) בלבד את האדם 5 לאחוז במדותיו של יעקב שאר עמו ושארית ישראל
12 באופן של מקיף (ואינו) 6 שמשים עצמו כשיריים ומותרות ממש שאין בו שום
13 מתלבש בפנימיות כמו 7 צורך. לבלתי רום לבנם מאחיהם כו' ולא להרחיב
14 חיות הזרוע באבר, מפני 8 עליהם פה או לשרוק עליהם ח"ו. הם מלהזכיר
15 שזה למעלה מהתלבשות 9 באזהרה נוראה רק להשפיל רוחם ולבם כמדת אמת
16 אורות בכלים. מה שאין 10 ליעקב מפני כל אדם בנמיכות רוח ומענה רך משיב
17 בן ב"זה לעמת זה, - 11 חימה. רוח נכאה כו'. וכולי האי ואולי יתן ה' בלב
18 הצד הנוגד לחסד של 12
19 קדושה, הוא ישמעאל

20 חסד דקליפה, - שכן, הניגוד לחסד של קדושה, לאברהם, הוא
21 ישמעאל, חסד של "קליפה"; והניגוד ליצחק, גבורה של קדושה,
22 הוא עשו, גבורה של קליפה, שלגביו, אצל מי שהוא בבחינת
23 ישמעאל - כל שנתקד גדול - הוא הולך ונדל כגובה ונפשות
24 הרוח ורחב לבו. - ועל יהודי להישמר ולהיזהר מאופן חסד זה
25 של ישמעאל, שחסד זה לא יפעול ח"ו עליו גדלות וגסות הרוח,
26 אלא עליו להשתדל שהחסד יהיה אצלו באופן של חסד של
27 קדושה, כמו שהיה אצל אברהם ואצל יעקב, שהחסד פועל
28 ביטול וענה. ולזאת - ולכן, באתי מן המודיעים מודעה רבה
29 לבללות אנ"ש, - לכל החסידים, על רבוי החסדים אשר

יום חמישי ז' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קד, ג וילבש צדקה... עד עמ' 208, [ח"ו].

59 ג. וילבש - לבוש של צדקה כשריון, - המגין על הגוף, וכו'כע
60 ישועה בראשו"ו. - למרות שהפסוק מוסב כלפי הקב"ה, שהוא
61 ילבש לבושים של צדקה

62 וישועה לבני ישראל,
63 ולבושים של נקמה (כפי
64 שהוא מסיים בפסוק) כלפי
65 אומות העולם, אך כיוון
66 שהכלי לקליטת (או להתהוות) הענינים שלמעלה² - נוצר מן

שריון זה כל קלפה וקלפה - מהן מורכב השריון, מצטרפת

16. דה"א כט, יב. 17. ראה ישעי' יא, יא. 18. ראה ירמ' ו, ט. לא, ו. ועוד. 19. ראה ר"ה יז, א. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן: (1) מה מוסיף בזה. (2) למה מרמז בכותבו גו' דכל ג' הכתובים (משלי טו, יג. יז, כב. יח, יד) המדברים ברוח נכאה לכאורה אין שייכים לכאן כלל (ואדרבא אינם לטוב). (3) לפני זה בהכתוב מענה גו' מביא כל הענין וכאן מרמז ב"גו". וי"ל דכוונתו למשלי (יז, כב) ורוח נכאה תיכש גרם. דגרם ענינו תוקף וקשה להתפייס (ב"ד ספ"ז. ו"ג וכן גם באדר"ו פ"ט - עה"פ עצם מעצמי) וע"י רוח נכאה יהי' לא רק משיב חמה כ"א גם שיתפייסו ועוד יותר וכולי האי כו' כמים הפנים וגו'. וכיון דפשוטו דהסיוס הכתוב אינו בטוב לכן רק רמזו ב"גו". 21. משלי כז, יט. 1. ישעי' נט, יז. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכפי אדה"ו דע מה למע' - ממך (היום יום י"ג באייר)". 3. ב"ב ט, ב.

46 הספירות של ארבעת העולמות, משתלשלות מעלה לעלה
 47 ומפדרנה למדרגה כו', הנקראות - הספירות נקראות, בשם
 48 "ממלא כל עלמין". - ההמשכה מאור אין-סוף ברוך-הוא
 49 וסובב כל עלמין הנמשכת על ידי המצוות, נעשית בעיקר לבוש

50 ומקיף להשתלשלותן של

51 הספירות. ברם, לכאורה,

52 כיוון שהספירות עצמן הן

53 הרי אלקות - האלקות -

54 של העולמות, מדוע,

55 איפוא, נדרשת המשכה

56 מאור אין-סוף כלבוש

57 לספירות? פרוש,

58 הכוונה היא, כי אור אין-

59 סוף ברוך-הוא מתלבש

60 ומאיר בתוך כל

61 השתלשלות העשר

62 ספירות - של העולמות,

63 דאצילות-בריאה

64 יצירה-עשיה, - כלומר,

65 הוא מאיר בהם בפנימיות,

66 באופן של התלבשות,

67 והוא המאציל העשר

68 ספירות דאצילות,

69 המשתלשלות לבריאה

70 יצירה-עשיה, - כידוע שהספירות והפרצופים של עולם

71 ה"אצילות", מאירים בעולמות "בריאה", "צירה", "עשיה", והם

72 מהווים האלקות שבעולמות אלה. אך, כיצד מתבצעת

73 ההאצלה של הספירות של עולם ה"אצילות" ומה שאור אין-

74 סוף מאיר, בהשתלשלות הספירות של שאר העולמות? הרי זה

75 - על-ידי צמצום עצום המבאר ב - ספר "עין חיים", - שאין

76 זה סתם צמצום ומיעוט של האור, אלא זהו סילוק של האור

77 באופן שאור שהוא אין סוף ובלי גבול יוכל להיות נאצל ולהאיר

78 באופן של גבול, ונקרא "אור פנימי", - אור המתלבש

79 בפנימיות, שכן הוא מצומצם לפי ערך הדבר שבו הוא מתלבש.

80 ועל-ידי קיום המצות נמשך "אור מקיף" הנזכר לעיל,

81 ומאיר תוך העשר ספירות דאצילות-בריאה-יצירה-עשיה,

82 ומתניח עם ה"אור פנימי", - הרי מאיר אז בתוך האור

83 הפנימי (בסדר השתלשלות) אור שהוא בבחינת אין סוף,

84 ונקרא "יחוד קדשא-בריך-הוא" - מה שהוא קדוש ומובדל,

85 למעלה מהעולם, בחינת "סובב כל עלמין", ושכינתיה", - עם

86 האור הפנימי הנקרא "שכינה", על שם ששוכן ומתלבש

87 בהשתלשלות, כמו שנתבאר במקום אחר, - שעל-ידי

88 מצוות נעשה יחוד של קודשא-ברוך-הוא עם השכינה שלו,

89 שלכן אומרים לפני קיום המצוות "לשם יחוד קודשא-ברוך-הוא

90 ושכינתיה", שכן המצוות "פועלות" יחוד זה, המשכת אור

1 לשריון גדול, אף צדקה - כל פרוטה ופרוטה - שנותנים

2 לצדקה, מצטרפת להשבון גדול. - לכאורה, אותו דבר שמוכן

3 במשל מובן מאליו גם בנמשל: בשם שבשריון מתהווה מפרטים

4 רבים - ענין גדול אחד, כך בנמשל, מתהווה מהרבה פרטים ענין

5 וחשבון אחד גדול. מה

6 מוסיף, איפוא, המשל,

7 שבלעדו לא היו מבינים

8 את הדבר בנמשל? אלא

9 הפירוש הוא: פרוש,

10 שהשריון עשוי קשקשים

11 - כעין קשקשי הדג, על

12 נקבים, והם - הקשקשים,

13 מגנים שלא יפגם חין

14 בנקבים, וקבה הוא

15 מעשה הצדקה: - שגם

16 בצדקה ישנו הענין של

17 נקבים וקשקשים המגינים

18 על הנקבים, כפי שיסביר

19 להלן, את זה מוסיף המשל

20 על הנמשל, שישנו ענין

21 של נקבים, והקשקשים -

22 הפרוטות - מגינים על

23 הנקבים.

24 ובאור הענין, - מהו ענין

25 הנקבים שה"קשקשים" של מעשה הצדקה מגינים עליהם? כי

26 גדולה צדקה מכל המצוות, שמהן - מהמצוות בכלל, נעשים

27 נוצרים, לבושים להנשמה, - כדי שהנשמה תוכל לקבל את

28 הגילוי של גן-עדן ושלא תתבטל, היא זקוקה ללבושים

29 שבאמצעותם תוכל לקבל את הגילוי. לבושים אלה מתהווים

30 ממעשה המצוות, הנמשכים - הלבושים נמשכים, מאור אין-

31 סוף ברוך-הוא - ומכיוון שהם באים ממקום שהוא אין סוף,

32 לכן אפשר לקבל על ידם הגילוי של גן עדן שהוא גילוי של אין

33 סוף ובלי גבול, מבהינת "סובב כל עלמין" - שהוא אור שאינו

34 מצומצם לפי ערך הנבראים, להתלבש בפנימיות גלויה בהם, כי

35 אם בחינה של סובב ומקיף מעליהם, ואור זה פועל בהם בהיותו

36 למעלה מהם, (במבאר פרוש - של, "ממלא כל עלמין")

37 ו"סובב כל עלמין" בלבושי אפרים, - בחלק הראשון של

38 ספר ה"תניא", עין שם) - לבושים אלה שמבחינת "סובב כל

39 עלמין", מתהווים באהירותא דלתתא, - בהתעוררות

40 שמלמטה, היא מצות ה' ורצון העליון ברוך-הוא. - שכיון

41 שהמצוה היא רצון העליון, הבחינה של רצון (שהוא כח מקיף)

42 וסובב - לכן נמשכים על-ידיה לבושים מבחינת "סובב כל

43 עלמין". ועיקר המשכה זו מאור אין-סוף ברוך-הוא, הוא

44 לבוש ו"אור מקיף" לעשר ספירות - של ארבעת העולמות,

45 דאצילות-בריאה-יצירה-עשיה, המשתלשלות - עשר

אגרת הקדש

וקליפה מצטרפת לשריון גדול אף צדקה כל פרוטה
 ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. פי' שהשריון עשוי
 קשקשים על נקבים והם מגינים שלא יכנס חין בנקבים.
 וככה הוא מעשה הצדקה:

**וביאור הענין כי גדולה צדקה מכל המצוות שמהן
 נעשי' לבושי' להנשמה הנמשכי' מאור א"ם
 ב"ה מבחי' סובב כל עלמין (כמבואר הפי' ממכ"ע וסובב
 כ"ע בלק"א ע"ש) באתערותא דלתתא היא מצות ה'
 ורצון העליון ב"ה. ועיקר המשכה זו מאור א"ם ב"ה
 הוא לבוש ואור מקיף ל"ם דאבי"ע המשתלשלות מעילה
 לעילה וממדרגה למדרגה כו' הנקראות בשם ממלא כ"ע.
 פי' כי אור א"ם ב"ה מתלבש ומאיר בתוך כל השתלשלו'
 הע"ם דאבי"ע והוא המאציל הע"ם דאצילות המשתלשלו'
 לבי"ע ע"י צמצום עצום המבואר בע"ה ונקרא אור פנימי.
 וע"י קיום המצות נמשך אור מקיף הנ"ל ומאיר תוך הע"ם
 דאבי"ע ומתייחד עם האור פנימי ונקרא יחוד קוב"ה
 ושכינתו' כמ"ש כמ"א. ומהארה דהארה מאור מקיף הנ"ל**

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמשנת לקמן סכ"ט". 5. פרק מ"ח. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מה"א פמ"א. אבל אין לומר שלזה מתכוון - דא"כ הול"ל בלק"א" - כדלעיל בזה האגרת בנוגע לסוכ"ע".

42 לְגַבִּי הַנְּשֻמָּה, כִּךְ אֵין עֲרֵךְ כֻּלָּל לְעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְאֶצִּילוֹת
 43 לְגַבִּי הַמְאֲצִיל הָעֲלִיּוֹן אֵין-סוּף פְּרוּד־הוּא, כִּי - שְׂכָן אֶפְסָלוֹ
 44 חֲבִיבָה עֲלָאָה, - עֲלִיּוֹנָה, שְׁהִיא רֵאשִׁיתָן, - שֵׁל הָעֵשֶׂר
 45 סְפִירוֹת, הִיא בְּחִינַת עֲשִׂיהַ גּוֹפְנִית לְגַבִּי אֵין-סוּף פְּרוּד־
 46 הוּא, - כִּשֵׁם שֶׁעֲשִׂיהַ

47 גּוֹפְנִית שֶׁל הָאָדָם מֵרוּחַקָת
 48 מֵעֵצָם הַנֶּפֶשׁ שֶׁלוֹ, כְּמוֹ
 49 שְׁנֵת־בְּאֵר בְּלִקְוֵי
 50 אֲמָרִים. - בְּחֵלֶק הָרֵאשׁוֹן
 51 שֶׁל סֵפֶר ה'תניא', בְּהַגְהָה
 52 שֶׁבִּפְרָק ב'10. וְאֵי לְזוֹתָה,
 53 - וְלִכֵּן, כְּמַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה
 54 וְגַמְלִיּוֹת חֲסָדִים, שְׂאָרָם
 55 אוֹכֵל מִפְּרוֹתֵיהֶן פְּעוֹלָם
 56 הַתְּחִי, - הָרִי, אִם בִּצְדָקָה
 57 וְגַמְלִיּוֹת חֲסָדִים יֵשׁ לָאָדָם
 58 מִשְׁהוּ שֶׁכֶּר - הַפִּירוֹת -
 59 בְּעוֹלָם הַזֶּה, הַכוּוֹנָה הִיא
 60 שֶׁבִּמְצוֹת אֵלוֹ אֵבֶן יוֹרֵד
 61 לְעוֹלָם הַזֶּה מִשְׁהוּ מֵהָאוֹר
 62 הַנּוֹכֵר לְעִיל, וְזֹאת מִפְּנֵי
 63 שֶׁיֵּשׁ נְקִיבִים, עַל הַדָּרֵךְ
 64 מִשָּׁל, בְּלִבּוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן
 65 הַמְּקוּיָה עַל - בּוֹחֵינָת
 66 "גּוֹפְא", הֵם הַכִּלִּים

67 דְעֵשֶׂר סְפִירוֹת, - שִׁמְשׁוּ מֵהַכִּלִּים שֶׁל עֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת יִרְדוּ
 68 דֶּרֶךְ הַנְּקִיבִים לְעוֹלָם הַזֶּה, לְהָאִיר מֵהֶם וְלְהַשְׁפִּיעַ אוֹר וְשִׁפְעַ
 69 מ'חֶסֶד - שְׁהוּא בְּחִינַת דְּרוּעָא יְמִינָא" - הַזּוֹרֵעַ הַיְמִינִית, נִמְשָׁךְ
 70 אֲרֵךְ יָמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה הַנְּשֻמִּי, וְעֵשֶׂר וְכִבּוּד - נִמְשָׁכִים
 71 בְּעוֹלָם הַזֶּה, מ'דְּרוּעָא שְׂמָאלָא", - מִסְפִּירַת הַגְּבוּרָה שְׁהִיא
 72 בְּחִינַת הַזּוֹרֵעַ הַשְּׂמָאלִית, וְכֵן - נִמְשַׁכְתָּ הַשְּׁפַעָה לְמִטָּה
 73 בְּתַפְאֲרַת - מִסְפִּירַת הַתַּפְאֲרַת, וְהוּד וְהָרֵךְ וְהַדָּה וְכוּ'11. -
 74 נִמְשָׁכִים לְמִטָּה מִסְפִּירוֹת הוּד, יְסוּד, וְכוּ'. כֵּל הָאִמּוֹר הוּא
 75 הַשְּׁפַעָה הַנִּמְשַׁכְתָּ לְמִטָּה עַל יַד הַנְּקִיבִים לְמִשַׁל הַנוֹצְרִים בְּלִבּוֹשׁ
 76 וּבְאוֹר הַמְּקוּיָה הַנִּמְשָׁךְ בְּתוֹךְ הַסְּפִירוֹת. אֵךְ פְּדֵי שְׁלֵא יִנְקֵוּ
 77 הַחִיצוֹנִים לְמַעַלָּה - הַקְּלִיפּוֹת, מְאוּד וְשִׁפְעַ הַמְּשַׁתְּלָשֵׁל
 78 וְיִוָּרֵד לְמִטָּה מִטָּה עַד עוֹלָם הַזֶּה הַנְּשֻמִּי, - בִּשְׁעָה
 79 שֶׁהַשְּׁפַעָה מִצְטַמְצַמַת כֹּל כֶּךְ, הָרִי זֶה נוֹתֵן מְקוֹם שִׁיּוּכְלוֹ
 80 הַחִיצוֹנִים לְיִנוּק מִזֶּה. כִּשְׂמָאִיר הָאוֹר כְּמוֹ שְׁהוּא, הָרִי הַכִּלִּי
 81 לְקִלְיַתּוֹ הֵם רַק הַסְּפִירוֹת וְעֵינֵינִים שֶׁל קְדוּשָׁה; וְאֵילוֹ כִּשְׁהָאוֹר
 82 יוֹרֵד לְמִטָּה אַחֲרֵי צְמֻצּוּמִים רַבִּים עַד לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, יֵשׁ

1 ה'טובב כל עלמין' הנקרא 'קודשא בריך הוא' - באור ה'ממלא
 2 כל עלמין' הנקרא 'שכינה'. זה, אם כן, עיקר ההמשכה
 3 הנמשכת מאור אין-סוף על ידי מצוות - ההמשכה מאור
 4 אין-סוף בהשתלשלות הספירות של העולמות, וּמְהַאֲרָה

5 דְהָאֲרָה מ'אוֹר מְקוּיָה'
 6 הַנּוֹכֵר לְעִיל, עַל-יְדֵי
 7 צְמֻצּוּם רַב, נַעֲשֵׂה לְבוֹשׁ
 8 לְבְּחִינַת נְפִישְׁרוּחָה
 9 נְשֻמָּה שֶׁל הָאָדָם כְּגוֹן
 10 עֵדוֹן הַתַּחְתּוֹן וְהָעֲלִיּוֹן,
 11 שְׁיִוְכְלוֹ - הַנִּפְשֵׁרוּחָה
 12 נִשְׁמָה שֶׁל הָאָדָם, לְהִנּוֹת
 13 וְלְהַשִּׁיג אוֹיֶה הַשְּׁנָה
 14 וְהָאֲרָה מְאוֹר אֵין-סוּף
 15 פְּרוּד־הוּא, - הַמְאִיר בְּגוֹן
 16 עֵדוֹן, כִּי בְּהַעֲדֵר לְבוֹשׁ זֶה,
 17 לֹא הִיתָה הַנְּשֻמָּה, שְׁהִיא
 18 בְּעֵלֶת גְּבוּל, יְכוּלָה לְקַבֵּל
 19 וְלְהַשִּׁיג הָאֲרָה מְאוֹר אֵין
 20 סוּף שְׁהוּא בְּלִי גְבוּל, כְּמוֹ
 21 שְׂמִינְיָאָר בְּמְקוֹם אַחֵר. -
 22 לְהֵלֵךְ ב'אגרת הקודש'.
 23 וְזֶה שְׂאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 24 וְכְרוֹנִים לְכַרְבָּה8: "שֶׁכֶּר
 25 מְצוּהָ בְּהֵאֵי עֲלָמָא
 26 לִיבָא", - שֶׁכֶּר מְצוּהָ בְּעוֹלָם הַזֶּה - אֵין. חֲכַמֵּינוּ ז"ל לֹא אוֹמְרִים
 27 שֶׁשֶׁכֶּר מְצוּהָ אֵינוֹ נִיתֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה כִּי אִם בְּעוֹלָם הַבָּא, אֲלֵא הֵם
 28 אוֹמְרִים, שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה אֵין שׁוּם שֶׁכֶּר מְצוּהָ. כִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה
 29 הַנְּשֻמִּי וְכַעַל גְּבוּל וְ - הַחִיּוֹת שְׁבוּ הוּא בִּצְמֻצּוּם רַב וְצֻצּוּם
 30 מְאוּד מְאוּד, אֵי אֶפְשֵׁר - לְכוֹן, לְהַתְּלַבֵּשׁ - בְּעוֹלָם הַזֶּה, שׁוּם
 31 הָאֲרָה מְאוֹר אֵין-סוּף פְּרוּד־הוּא, כִּי-אִם - אֲלֵא, אֵךְ וְרַק
 32 עַל-יְדֵי - בְּאִמְצַעוֹת עֵשֶׂר סְפִירוֹת, הַנְּקִיבִים "גּוֹפְא" בְּזִהָר
 33 הַקְּדוּשָׁה: - כְּפִי שְׂרִיבֵנוּ הוֹקֵן מִסְבִּיר מִיֵּד לְהֵלֵךְ שֶׁכֶּהֲשׁוּוֹת הַגּוֹן
 34 לְנִשְׁמָה, שֶׁהוֹגֵף הוּא בְּאֵין-עֲרוּךְ לְגַבִּי הַנְּשֻמָּה, כִּךְ הַסְּפִירוֹת הֵן
 35 בְּאֵין-עֲרוּךְ לְגַבִּי אֵין-סוּף, וּמֵאַחַר שֶׁהַשֶּׁכֶּר לְמַעֲשֵׂה הַמְּצוּוֹת הוּא
 36 הַמְּשַׁכָּה מ'אֵין סוּף' - אֵין הוּא יְכוּל לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם זֶה, וְלִכֵּן
 37 "שֶׁכֶּר מְצוּהָ בְּהֵאֵי עֲלָמָא - לִיבָא", אֵין בְּעוֹלָם הַזֶּה סוּג הַמְּשַׁכָּה
 38 הַתְּלַבְּשׁוּתִית כּוּזָה, כִּי הַמְּשַׁכּוֹת הַמַּתְּלַבְּשׁוֹת בְּעוֹלָם זֶה בְּאוֹת רַק
 39 עַל יַד הָעֵשֶׂר סְפִירוֹת הַנְּקִיבִים בְּזוּהַר הַקְּדוּשָׁה "גּוֹפְא", "חֶסֶד
 40 דְּרוּעָא יְמִינָא כּוּ'". - חֶסֶד - נִקְרָא זְרוּעַ יְמִין, וְגְבוּרָה - זְרוּעַ
 41 שְׂמָאל, וְכִךְ הִלְאָה. לְפִי, שְׂכַמוֹ שְׂאֵין עֲרֵךְ לוֹ לְהַגּוּף הַנְּשֻמִּי

7. סימן כ"ט. 8. קידושין לט, ב. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבאין ערוך בירידה לנשמה דילי" - ואו"ס"10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יותר נ"ל שהכוונה לח"ב פ"ח"ט - ששם יש בי' נוסף על משי"כ כאן, משא"כ בהגה"ה דאדריבא. ואף דבאגה"ת פ"ד (ועוד) מוסיף "ח"ב" על משי"כ ב"לק"א" - הוא משום דשם מצייני המקום בדיוק וכהסיוס פ"א, משא"כ כאן"11. קידושין מ, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה השמיט נצח ומהו "וכו". וכנראה זהו ע"פ זח"ב (צח, סע"א ורע"ב - הובא בצ"צ לתהילים קד, א) דהוד והדר וחדוה הם נה"י. [נעפמש"כ שם י"ל ג"כ מה שכתב כאן כניונים אלו ולא נה"י]. ואופ"ל ד"יכו"י היינו מלי' שהיא כולי דכהנ"ל".

- 1 מקום ח"ו שהחיצונים יוכלו לקבל יניקה מאור זה, וכן לְמַטָּה
 2 – וכך גם למטה יש צורך לְהִגֵּן עַל הָאָדָם וּלְשַׁמְרוֹ וּלְהַצִּילוֹ
 3 מִכָּל דְּבַר רַע בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת, – שזה ענין שיכול
 4 להיות למטה על ידי יניקת החיצונים – ויש צורך למנוע זאת,
 5 לְזֹאת – ולכן, חוֹזֵר
 6 וּמֵאִיר אֹזֵר הַמְּקִיף
 7 וְסוֹתָם הַנִּקְבִּי, עַל דְּרָדִי 1
 8 מְשָׁל, – הנקב שנוצר על 2
 9 ידי מעשה הצדקה 3
 10 וגמילות חסדים חוזר 4
 11 ונסתם, כדי שהחיצונים 5
 12 לא יוכלו לקבל שום
 13 יניקה מההשפעה הנשפעת על ידי הנקב למשל, שכן מהאור
 14 המקיף אין הם יכולים לקבל יניקה, כִּי הוּא – האור המקיף
 15 בא מִבְּחִינַת אֵינְסוֹף וְסוֹבֵב כָּל עֲלְמֵי בְּנוֹכַר לְעִיל. –
 16 שמשם אין החיצונים יכולים לקבל יניקה. הרי, שגם במעשה
 17 הצדקה וגמילות חסדים יש ענין של נקבים וקשקשים
 18 הסותמים את הנקבים. הנקבים משמשים כפתיחה באור

אגרת הקדש

- המקיף ובלבוש, דרכה ירדו "פירותיהן" כשבר לאדם שבעולם
 הזוה. והקשקשים הם האור המקיף הסותם את הנקבים שלא
 תוכל להיות יניקה לחיצונים, ולפי זה הרי זה מכוון למשל
 השריון העשוי מנקבים וקשקשים המגינים על הנקבים. וְזֶהוּ
 שְׂאֵמְרוּ רְבוּתֵינוּ
 זְכוּרֵנוּם לְכַרְבָּה: – כשם
 שבשריון מצטרפת כל
 קליפה וקליפה לשריון
 גדול, כך בצדקה
 "מִצְטַרְפָּת – כל פרוטה
 ופרוטה, לְחֶשְׁבוֹן גְּדוֹל"
 דִּיקָא, – המלה "גדול"
 הוא בדיוק, "כִּי גְדוֹל ה' וּמְחַלֵּל מֵאֹד"¹³, כִּלֵּי סוּף
 וְתַכְלִית וְגִבּוֹל [חֶסֶד וְשֵׁלוֹם]: – הרי שעל-ידי הפרוטות של
 צדקה ממשיכים מהבחינה של "גדול ה'", כפי שהיו המרמז
 על עשר הספירות, י' חכמה, ה' בינה, ו' ששת המדות, וה'
 אחרונה מלכות¹⁴ – מקבל מאין סוף והן בבחינת "גדולה"
 מ"אין סוף".

יום שישי ח' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 208, אך מי הוא הגורם... עד עמ' קה, תדרשנו.

- 37 אך מי הוא הגורם לירידת האור והשפעת לעולם הזה
 38 הגשמי מעשר ספירות הנקראים "גופא"¹⁵, – מה הגורם,
 39 שאור כזה, שרק עשר הספירות של "אצילות" הן כלים אליו –
 40 ירד למטה בעולם הזה הגשמי? – הוא תיחוד הנוכר לעיל, –
 41 היחוד של "קודשא-ברוך"
 42 הוא ושכינתיה", היחוד
 43 של האור שבבחינת "אין
 44 סוף" עם האור שמאיר
 45 בפנימיות בספירות
 46 והשתלשלות, הנעשה על
 47 ידי המצוות, שְׁהִיא
 48 תוֹסַפַּת הָאָרָה וְהַשְּׁפָעָה
 49 מִבְּחִינַת אֹזֵר אֵינְסוֹף
 50 הַמְּאֲצִיל הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ
 51 הוּא, – שמאציל עשר
 52 הספירות של עולם
 53 ה"אצילות", בִּיתֵר שָׂאת
 54 עַל הָאָרָה וְהַשְּׁפָעָה – הנמשכות ב"אצילות", שְׂבַתְחַלַּת
 55 הָאֲצִילוֹת – של עולם ה"אצילות", וְהַשְּׁתַלְשְׁלוֹת – של
 56 הספירות, וְכוּ'. – הרי, כיוון שנמשכת תוספת אור שלמעלה
 57 מעלה מ"אצילות", ולגבי אור זה, "אצילות" ו"עשיה" שוים (כי
 58 האור הוא אין-סוף) – לכן יכול להימשך מצד אור זה השפעה
 59 מעשר ספירות של "אצילות" לעולם הזה הגשמי. וְרֵאשִׁית
- תוֹסַפַּת הָאָרָה וְהַשְּׁפָעָה, – הנמשכת בספירות ד"אצילות",
 היא לְרֵאשִׁית הַעֲשָׂר סְפִירוֹת. – לספירת ה"חכמה" שהיא
 ראשיתן של עשר הספירות. וְזֶה הוּא – מה שכתוב אחרי
 "וילבש צדקה כשריון" – "וְכוֹכֵב בְּרֵאשִׁיתוֹ" – "יְשׁוּעָה"
 הוא מְלֵשׁוֹן וְיִשְׁעָה ה'
 אֵל הַבַּל וְאֵל מְנַחֵמוֹ"¹⁶,
 6 – הרי שישועה היא
 7 מלשון פניה, שהקב"ה
 8 נפנה ונמשך, וְהוּא
 9 ירֵדַת – והמשכת הָאֹזֵר
 10 וְהַשְּׁפָעָה ד' – של בחינת
 11 ש"ע נְהוּרִין – אורות,
 12 שְׂפִיחַת הַקְּדוּשָׁה, – אור
 13 שהוא למעלה מעלה
 14 מעשר הספירות של
 15 "אצילות": הש' מרמז על
 בחינת חב"ד, ג' המוחין,
 6 – שלש מאות, והע' מרמז על
 אחת מהן כוללת עשר – שבעים, אור
 נעלה זה ("וכובע ישועה") נמשך "בראשו", בראשיתן של
 עשר הספירות. וְכִמּוֹ שְׂבַתְחַלַּת: "יָאֵר ה' פְּנֵינוּ – הפנימיות
 שלו, פנימיות השפע של אור אין-סוף, אֲלֵיךְ", – אל בני
 ישראל כאן למטה, "יָאֵר פְּנֵינוּ – הפנימיות שלו, אֲתֵנּוּ

13. תהלים מח, ב. 14. ראה לעיל אגרת התשובה פ"ד. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלמעלה – דאוא"ס – א"כ ה"ה באי"ע בעילוי לגבי עוה"ז". 16. בראשית ד, ד. 17. ראה זח"א ד, ב. ח"ג קלג, ב. ובכ"מ. 18. נשא ו, כה.

- 1 סְלָחָה¹⁹. — "אֲתָנּוּ" — כדי שהאור של פניו יתברך יימשך ויהיה
 2 אתנו כאן למטה, הוא עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה הַצְדָקָה. וְזֶה הוּא
 3 — מה שכתוב²⁰: "זוֹרַע צְדָקוֹת — מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת". —
 4 שצדקה מביאה את ענין
 5 הישועות, שיהיו צמיחה
 6 וגילוי מבחינת ישועה, 1
 7 מהאור של ש"ע נהורין. 2
 8 וְכִכָּהֵן יָאֵר ה' פָּנָיו 3
 9 אֲלֵיהֶם, צְדָקָתָם עוֹמְדָת 4
 10 לְעַד²², — שכן, ההמשכה
 11 האמורה, שיוֹרֵד עֵתָה בגילוי למטה הרי היא מהפירות
 12 בלבד, ואילו ה"קֶרֶן" ו"עֵצ" השכר, איננו יורד עתה בגילוי

אגרת הקדש

- למטה, אלא נשאר בהעלם, עד לעתיד לבוא בעולם התחיה, 13
 שאז יתגלה שכר המצוה עצמו כאן למטה, כי אז יאיר 14
 ויתלבש האור ה"סובב כל עלמין" למטה. — כפי שרבנו הזקן
 מסביר זאת להלן
 ב"אגרת הקודש" סימן
 ל"ב, וְקִרְנֵם תָּרוּם
 בישועת "מצמיח קרן 19
 ישועה", "צִמַח צְדָקָה" 20
 — שהקב"ה עושה עם
 ישראל, מִחֶ"בּוֹבֵע 22
 ישועה" הַנּוֹכַד לְעֵיל, כִּנְפֵשׁ תִּדְרָשׁוּנוּ: — כפי הנפש 23
 הדורשת אותו. 24

יום שבת קודש ט' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קה, ד אין ישראל נגאלין... עד עמ' קה, נפש מישראל.

- ד. "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה", — בזכות הצדקה, 25
 שְׁנֵאמַר²⁶: "וְשִׁבְיָהּ בְּצְדָקָה". — והשבים אליה — אל ציון — יפדו
 27 על ידי צדקה, שעל ידי צדקה שבים בני ישראל לציון ונגאלים
 28 מהגלות. כְּתִיב: — כתוב²⁷: "צֶדֶק לְפָנָיו יִתְלַד", וְהוּי לִיה
 29 לְמִימְרָ: "יִלְךְ". — ולא
 30 "יהלך", שהרי משמעות
 31 "ילך" היא שהוא — הצדק
 32 — ילך, ואילו "יהלך" —
 33 שהוא יגרום לדבר אחר
 34 ללכת. ממה שנאמר
 35 "יהלך" מסתבר, איפוא,
 36 שהכוונה היא על ענין
 37 אחר שהצדק — צדקה —
 38 גורם בו הליכה. אֲךָ
 39 הַעֲנִינוּ, — הוא, עַל-פִּי מֶה
 40 שְׁכַתּוּבִי: "לֵךְ אָמַר לְבִי
 41 בְּקִשׁוֹ פָּנָי", — פירושו
 42 הפשוט של הפסוק הוא, —
 43 לך ובשליחותך (של
 44 הקב"ה) אומר לי לבי: חפש את הפנים והפנימיות שלי (כפי
 45 שרש"י מפרש פסוק זה), והוא מסיים: "את פניך ה' אבקש", אני
 46 אכן עושה כך ואני מחפש ה"פנים" שלך, ה'. ברם, לפי זה,
 47 ש"פני" היינו הפנים שלמעלה, הפנימיות שלמעלה, לא היה
 48 צריך, לכאורה, לומר לאחר מכן "את פניך ה' אבקש", אלא "את
 49 פניך אבקש" שהרי גם בחלקו הראשון של הפסוק הוא מדבר על
 50 הפנים שלמעלה. לכן, מפרש כאן רבנו הזקן, ש"פני" היינו
 51 הפנימיות של הלב היהודי ("פניך ה'" הכוונה לפנימיות
 52 שלמעלה) פְּרוּשׁ, — "בקשו פני" היינו, בְּקִשׁוֹ פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב. —
 53 שאיננה בגלוי, ויש לחפשה ולגלותה. כִּי הִנֵּה, בְּלִבְךָ יְסוֹד
- הָאֵשׁ הָאֱלֹקִית שְׂבֹלֵב — שהיא האהבה הלוהטת לאלקות 54
 המהווה יסוד האש של הנפש האלקית, כפי שאמר רבנו הזקן
 בפרק ג' שבחלק הראשון של ה"תניא", (נִפְחָ אַחֲרָ: הִנֵּה, 56
 כְּהֵלֵב [יסוד האש האלקית שְׂבֹלֵב]) יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת: בְּחִינַת
 57 חִיצוֹנִיּוֹת, וּבְחִינַת
 58 פְּנִימִיּוֹת. — אהבה
 59 ד אין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנא' ושביה 5
 בצדקה. כתיב צדק לפניו יהלך והול'ל 6
 ילך. אך הענין עפ"י מ"ש לך אמר לבי בקשו פני פי' בקשו 7
 פנימית הלב כי הנה בלהב יסוד האש האלקית שבלב 8
 (נ"א הנה בלהב [יסוד האש האלקית שבלב]) יש ב' בחי'. 9
 בחי' חיצוניות וביחי' פנימיות. חיצוני' הלב היא התלהבות 10
 המתלהבת מבחי' הבינה והדעת בגדולת ה' א"ס ב"ה 11
 (להתבונן) [להתבונן] בגדולתו ולהוליד מתבונה זו אהבה 12
 עזה כרשפי אש וכו'. ופנימי' הלב היא הנקודה שבפנימיות 13
 הלב ועומקא דליבא שהיא למעלה מעלה מבחי' הדעת 14
 והתבונה שיוכל האדם להתבונן בלבו בגדולת ה'. וכמ"ש 15
 ממעמקים קראתיך ה' מעומקא דליבא (ועד"מ כמו במילי 16
 של הנפש האלקית —
 אהבה שנוצרת על ידי שכל והבנה בגדולת ה'. אהבה זו גלויה 73
 ומורגשת בלב היכן שהאדם מרגיש את אהבתו לה. ופְּנִימִיּוֹת 74
 הַלֵּב, היא הַנְּקֻדָּה שְׂבִימִיּוֹת הַלֵּב וְעִמְקָא דְלִבָּא, — ועומק 75
 הלב, שְׁהִיא לְמַעְלָה מְעַלָּה מְבִחִינַת הַדַּעַת וְהַתְּבוּנָה שְׁיוּכַל 76
 הָאָדָם לְהַתְּבוּנָה בְּלִבּוֹ בְּגִדְלַת ה', — האדם בשכלו 77
 ובהתבוננותו, לא היה יכול אף פעם ליצור בקרבו אהבה גדולה 78
 ועמוקה כזו, אלא היא ניתנת מלמעלה לנשמה, כפי שיסביר 79
 להלן, ועל האדם לגלות אהבה זו בתוכו. וְכִמּוֹ שְׂכַתּוּבִי: 80
 "מִמְעַמְקֵים קְרָאתִיךָ ה'" — "מִעִמְקָא דְלִבָּא" — מעומק הלב. 81
 לכן נאמר "ממעמקים" לשון רבים, שכן בלב יש עומק ועומק 82

19. תהלים סז, ב. 20. נוסח ברכות ק"ש של שחרית. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מכאן — פניית אדה"ו למקבלי האגרת — נותני הצדקה". 22. תהלים קיב, ג. 1. ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א לקמן סוף סימן ט. 2. ישעי"א, כז. 3. תהלים פה, יד. 4. שם כז, ח. 5. תהלים קל, א. זח"ב סג, ב.

1 לעומק, (ועל דרך-משל, כמו כמלי דעלמא, - בעניני העולם,
 2 לא בעניני עבודת ה', לפעמים יש ענין גדול מאד מאד שכל
 3 חיות האדם תלו בו ונוגע - הענין, עד נקדת פנימיות הלב
 4 ועד בכלל, וגורם לו לפעמים לעשות מעשים ולדבר דברים
 5 שלא ברעת כלל)*. -
 6 שכן הדבר נוגע בעצם
 7 הנפש שלמעלה מדעת 1 דעלמא לפעמים יש ענין גדול מאד מאד שכל חיות
 8 ומהבנה. וזה לעצמת זה, - 2 האדם תלו בו ונוגע עד נקודת פנימיות הלב ועד
 9 בעבודת ה' ישנם אותם 3 בכלל וגורם לו לפעמים לעשות מעשים ולדבר דברים
 10 ענינים שישנם בעניני 4 שלא ברעת כלל) וזלע"ז ככה הוא ממש בעבודה
 11 העולם, ולכן כשם שבמילי 5 שבלב. והיינו לפי שבחי' נקודת פנימיות הלב היא
 12 דעלמא ישנו לפעמים ענין 6 למעלה מבחי' הדעת המתפשט ומתלבש במדות
 13 הנוגע בפנימיות שלמעלה 7 שנוולדו מחב"ד כנוודע. רק היא בחי' הארת חכמה
 14 מדעת, ככה הוא ממש 8 עליונה שלמעלה מהבינה והדעת ובה מלוכש וגנו
 15 בעבודה שכלל. - 9 אור ה' ממש כמו"ש ה' בחכמה כו' והיא היא בחי'
 16 באהבתו של יהודי 10 ניצוץ אלקות שבכל נפש מישראל.
 17 להקב"ה - שישנה אהבה
 18 הנוגעת בעצם הנשמה, שהיא למעלה מדעת ומהבנה. והיינו,

19 לפי שפחינת נקדת פנימיות הלב היא למעלה מפחינת
 20 הדעת המתפשט ומתלבש - שהדעת מתפשטת ממקומה
 21 ומתלבשת במדות שנוולדו מהחכמה-פינה-דעת כנוודע, רק -
 22 נקודת פנימיות הלב, היא פחינת הארת חכמה עליונה
 23 שלמעלה מהבינה
 24 והדעת, וכה - בחכמה
 25 העליונה, מלבש וגנו
 26 אור ה' ממש, כמו
 27 שכתוב: "ה' בחכמה
 28 כו", - אור אין-סוף
 29 מלוכש ב"חכמה", והיא
 30 היא פחינת ניצוץ
 31 אלקות שכלל נפש
 32 מישראל. - מ"הניצוץ
 33 האלקי" שהוא למעלה
 34 לגמרי מ"דעת" ו"השגה" -
 35 באה האהבה שבפנימיות
 36 הלב, שלמעלה מדעת ומהשגה?.

6. משלי ג, יט. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין ח"א פ"ט".

(* חצאי העיגול הם בספר ה"תניא" המקורי. ברם, הרבי שליט"א מעיר, שסיום חצאי עיגול אלה צריך לבוא להלן, אחרי המילים "שבכל נפש מישראל".

המשך ביאור למסכת נדרים ליום רביעי עמ' א

1 משום המימרא דרבי נתן, דאמר רבי נתן, כל הנודר - שמוסיף על
 2 עצמו איסורים מלבד מה שאסרה עליו התורה, כאילו כנה כנה
 3 לצורך הקרבת קרבנות בשעת איסור במות. והמקומו לגור שנדר,
 4 ואינו הולך אצל חכם שיתירונו, כאילו מקטיר עליה - על במה זו
 5 קרבן, שחייב על הקטרתו משום שחוטף חוץ, ועל כן מצוה להשאל
 6 על הנדרים. אבל תרימה אמנם אפשר להשאל עליה, אך מאי (מהו)
 7 מצוה יש לאיתשולי עליה - להיות נשאל עליה, וכיון שאין מצוה
 8 בדבר אינה עומדת לכך, ועל כן אין להחשיבה כדבר שיש לו
 9 מתירין.
 10 גופא - הגמרא חוזרת לדון בגוף דברי רבי יוחנן (לעיל נ"ג) הסובר
 11 שגידולים מבטלים את העיקר, לחומרא, אמר רבי יוחנן, ליתא
 12 ימידת משקלן של בצלים שתיקנה - שהפריש תרומתה
 13 ומעשרותיה וזרעה שדה, והתוספו בה בצלים רבים, מתעשרת
 14 לפי כולה - צריך לעשר גם את הגידולים וגם את העיקר.
 15 מביאה הגמרא תמיחה על דין זה:
 16 יתיב (ישבו) רבה וקאמר ליה שמעתא - לזאת ההלכה של רבי
 17 יוחנן. אמר ליה רב חסדא, מאן צאית ומי מציתין לך ולרבי יוחנן רבך
 18 - כלומר הוראה זו תמוחה היא, כי היתר שקנה להיכן חלק - מדוע

19 יחזור ויפריש גם מהליטרא הראשונה שכבר הותרה, שאמנם
 20 נוספו כאן גידולים החייבים במעשר והם הרוב, אין זו סיבה לחייב
 21 לחזור ולהפריש מהליטרא פעם נוספת.
 22 כי ביטול ברוב אין עניינו שהמיעוט משתנה, וכגון כשנופל איסור
 23 לרוב של דיתר נהפך האיסור להיתר, אלא הגם שהוא עומד
 24 באיסורו, כיון שאין טעמו מורגש, מותר לאכול מהתערובת. אבל
 25 בהיתר הנופל לרוב של איסור, אמנם הרוב מונע לאכול מן
 26 ההיתר, אך הוא מצד עצמו עורנו בהיתרו שהיה לו, ולפיכך בנידון
 27 שלפנינו די שיפריש ויתקן את הגידולים האסורים, וממילא תהיה
 28 גם הליטרא מותרת, שההיתר שהיה לה מעולם לא הלך.
 29 מתרצת הגמרא, אמר ליה רבה, מדוע אתה תמה כל כך על דברי
 30 רבי יוחנן, מי לא תנן דפנותה - האם לא שינו כדבריו במשנה
 31 (שביעית פ"ז מ"ג), שנאמר שם, בצלים של ששית שקרם חזרו
 32 ונטעם בשביעית, שידרו עליהם גשמים, וצימחו - יצאו מהם עלים,
 33 ויש להסתפק האם עלים אלו גדלו מיניקת הקרקע, ואם כן הם
 34 גידולי שביעית ואסורים, או שצמחו מלחות מי הגשמים, שדרך
 35 הבצל לגדל עלים גם כשהוא תלוש, ואם כן אינם גידולי שביעית
 36 ומותרים.

יום ראשון

יום רביעי

ג מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, רביעי עם פירש"י.

תהלים: יח"כב.

תניא: פרק יא. ואמנם . . . ק לאין קץ.

משיחת אאמו"ר: יעמאלט ווען משיח וועט קומען בב"א וועט מען ערשט ביינקען נאך די גלות טעג. יעמאלט וועט ערשט פארדריסען פאר וואס מ'האט ניט געטאן אין עבודה. מען וועט ערשט דערהערען דעם גרויסען ווייטאג פון העדר העבודה. איצטער אין די ימי הגלות, איז די ימי העבודה צו מכין זיין זיך צו ביאת המשיח בב"א.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: אז, כאשר משיח יבא במהרה בימינו, אמן, יתגעגענו לימי הגלות; אז יצטערו, מדוע לא עסקו בעבודה. אז יחושו את הצער הגדול של העדר העבודה. כעת בימי הגלות, הם ימי העבודה להכין עצמו לביאת המשיח במהרה בימינו, אמן.

יום שני

יום חמישי

ד מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, חמישי עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: ומה שמשבחים . . . 200 היא מיד.

מיט דער גרעסטער האָרעוואניע קען מען ניט פארדינען קיין איין סענט מעהר וויפיל השי"ת האָט אָפגעשטעלט, אז דער און דער מענש זאָל פארדינען. מען בעדארף טאָן וויפיל עס איז נויטיג, אָבער מען מוז געדיינקען, אז די גאַנצע ארבעט, איז מער ניט ווי א טפל, דער עיקר איז די ברכה פון השי"ת, און די ברכה פארדינט מען ווען מען איז א ערליכער איד: תפלה בצבור, שמירת שבת בהידור, כשרות בהשגחה גדולה, חינוך הבנים בא מלמדים ערליכע אידען.

ביגיעה הגדולה ביותר, אי אפשר להרויח אפלו אגורה אחת יותר, מאשר הקדוש-ברוך-הוא קבע, שאדם פלוני ירויח. צריך לעשות כמה שנתחוק, אך חבים לזכר, שכל העבודה אינה אלא טפל, העקר הוא ברכת ה' יתברך, ואת הברכה מרויחים כאשר הננו יהודים יראי שמים: [מקפידים על] תפלה בצבור, שמירת שבת בהידור, כשרות בהשגחה גדולה, חנוך הבנים אצל מלמדים [שהם] יהודים יראי שמים.

יום שלישי

יום שישי

ה מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, ששי עם פירש"י.

תהלים: כט"לד.

תניא: ומ"ש וחטאתי . . . פשעיו.

סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו, האָט דער בעש"ט געזאָגט: אין יעדער דבר גשמי פון דברים המותרים זיינען פאראן טוב ורע: דער גשמי איז רע און דער חיות אלקי וואָס איז מחי' דעם גשמי איז טוב. באדארף דער מענש וואָס באנוצט דעם גשמי זיין א סור מרע, ניט וועלען דעם תענוג וואָס איז פאראן אין דעם גשמי, און זיין ועשה טוב וועלען געשפייזט און געהאַלפען ווערען פון דעם חיות אלקי וואָס איז אין דעם דבר הגשמי. בקש שלום ורדפהו דער מענש וואָס איז א סור מרע און א ועשה טוב, באדארף זוכען און נאָכלויפען צו מאַכען שלום צווישען דעם גשמי און חיות אלקי וואָס איז איהם מחי'.

"סור מרע ועשה טוב, בקש שלום ורדפהו". פרש הפעל-שם טוב: בכל דבר גשמי מהדברים המתרים נמצאים טוב ורע: הגשמי הוא רע, והחיות האלקי המחיה את הגשמי הוא טוב. האדם המשתמש בגשמי, צריך להיות 'סור מרע', לא לרצות את התענוג הנמצא בגשמי, ולהיות 'ועשה טוב', לרצות להיות נזון ולהישע מהחיות האלקי שבדבר הגשמי. 'בקש שלום ורדפהו', האדם שהוא 'סור מרע ועשה טוב', צריך לבקש ולרדף לעשות שלום בין הגשמי לבין חיות האלקי שמחיהו.

ה'תש"ג

ו מנחם אב

שבת

יום
רביעי

שיעורים. חומש: דברים, שביעי עם פירש"י.

תהלים: להילח.

תניא: פרק יב. וטעם . . . ימצא טוב.

דער רבי (רבינו הזקן) בעת ער איז געקומען פון פעטערבורג, האט ער געזאגט פאר'ן מיטעלען רבי'ן א מאמר – אינגאנצען עטליכע שורות: שאו ידיכם קדש – זהו העלאת המדות במוחין והארת המוחין במדות, וברכו את ה' – שממשיכים על ידי זה שם הוי' דלעילא, שעיי"ז פועל שיהי' – יברכך ה' מציון – המשכת שם הוי' מעצמיות הנשמה, עושה שמים וארץ – שעיי"ז הוא קיום העולמות.

הרבי (רבינו הזקן), כאשר בא מפטרבורג, אמר לפני אדמו"ר האמצעי מאמר, – רק כמה שורות: "שאו ידיכם קדש" – זהו העלאת המדות במוחין והארת המוחין במדות, וברכו את ה' – שממשיכים על ידי זה שם הוי' דלעילא, שעל-ידי-זה פועל שיהיה "יברכך ה' מציון" – המשכת שם הוי' מעצמיות הנשמה, "עשה שמים וארץ" – שעל-ידי-זה הוא קיום העולמות.

ה'תש"ג

ז מנחם אב

יום ראשון

יום
חמישי

שיעורים. חומש: ואתחנן, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: לט"מג.

תניא: א. פותחין . . . 204 והגוף שבנפש.

אגרת הקדש "פותחין בכרכה", נכתבה עשרה שנים קדם כתיבת אגרת "קטנתית".

ה'תש"ג

ח מנחם אב

יום שני

יום
שישי

שיעורים. חומש: ואתחנן, שני עם פירש"י.

תהלים: מדר"מח.

תניא: אך מי . . . 204 מצוי הנפש.

שש זכירות אומרים אותם בכל יום, גם בשבת, יום טוב, ראש השנה ויום הכפורים. מפתגמי אאזמו"ר: וואס איז די פעולה פון חסידות און יראת שמים, אז עס פעלט דער עיקר – אהבת ישראל, און נאך גורם זיין ח"ו צער אל הזולת.

מפתגמי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: מהי פעלת חסידות ויראת שמים, אם חסר העקר – אהבת ישראל, ועוד גורם חסידות צער לזולת.

ה'תש"ג

ט מנחם אב

יום שלישי

בְּמִנְחָה: קְרִיאַת שְׁמוֹעַ, שִׁיר שֶׁל יוֹם, אֵין בְּאַלְקִינֹג, וְכָל הַשְּׁעוּרִים הַשְּׂיָכִים לְשַׁחֲרִית, וְאַחַר כֵּךְ סִדְרַת תְּפִלַּת מִנְחָה.

אֵין מְבָרְכִין "שְׁעֻשָׁה לִי כָּל צָרְבִי" עַד לְמַחֲרָה.

שיעורים. חומש: ואתחנן, שלישי עם פירש"י.

תהלים: מט"ג.

תניא: ועתה הפעם . . . תורה וכו'.

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] הָיָה לּוֹמֵד כָּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה בְּתַשְׁעָה בְּאָב אֵיכָה רַבָּה וְסוּגִית רַבֵּי יוֹחָנָן דְּפָרְק הַנְּזָקִין. בְּבִקְרָא אַחַר אֲמִירַת הַקִּיּוּנוֹת - שְׁהֵיָה אוֹמְרָם כָּלָם - הָיָה אוֹמֵר אֵיכָה. הָיָה עוֹלָה לַתּוֹרָה לְמַפְטִיר, וְלַפְעָמִים הֵן בְּשַׁחֲרִית הֵן בְּמִנְחָה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ד מני"א, תשי"ט

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה ישראל שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ובהמשך למכתב הקודם שנענה בו על קצת השאלות.

בהנוגע להתיירים המבקרים בכפר חב"ד, מובן שנכון הענין דקבלת פ' במאד.

ומכמה טעמים שכתבתי כבר ועוד כהנה, אלא שמובן ג"כ שיש לתקן ככל האפשרי את המגרעות שמזכיר אודותן, כמובן בדרכי נועם ובדרכי שלום, ותמ"י גם הספק האם להזמין לבקור, שהרי אדרבה צריך להשתדל בזה כו"כ [אולי במקרה יוצא לגמרי מן הכלל יש להשתדל שיהי הביקור באופן שבו ביום יוכלו לנסוע חזרה ולא ללון בכפר חב"ד. וד"ל].

במ"ש ע"ד חוברת מבארת פרשת החינוך דחב"ד באה"ק ת"ו ובפרט דבתי ספר הרשת, - בודאי אשר ידיעה מקורית בכגון דא טובה וגם נחוצה, אלא שכבר באה העת שצריך ענין חב"ד להעשות בסדר, ולא שמי שהוא ידפיס איזה חוברת בלי ידיעות מספיקות, או שתודפס בלא הגהה, והרי ישנם כמה מבני אנ"ש אשר כשרון הכתיבה בידם, וצריכים לזרום בהאמור, ומה שלא להמשיך (פארציאען) הדבר, כיון שכבר נתעורר הענין הטוב.

בטח יענה בפרטיות בכל הנקודות שבמכ"י הקודמים וגם אשר בזה, ות"ח מראש.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

איזו שחיטה מטהרת מידי נבילה? יום ראשון ג' מנחם-אב ה'תשע"ה

נפ'ל' ואין במינו שחיטה, כמו בהמה טמאה שאין השחיטה מטהרתה מטומאת נבילה כיון שהיא מופקעת מדין שחיטה?
ותירץ:

לכן שמונה חי אכן לא תועיל שחיטה אף אם לא נטרף כי אין למינו שחיטה, אך הרמב"ם משמיענו שבן שמונה חי שנמצא במעי אמו נטרף, היינו דינו כטריפה, ולכן כל זמן שהוא חי, אף שאסור באכילה (שהרי הוא טריפה) אינו מטמא כי אינו נבילה, אבל אם יישחט הוולד, כיוון שאין למינו שחיטה אין זו שחיטה ואינה מטהרת מטומאת נבילה.

וה'בכור שור' (חולין עב, ב) תירץ באופן אחר:

כוונת הרמב"ם ב'מצא בה בן שמונה חי נטרף' היא שנטרף על ידי אמו, כלומר שאמו היתה טריפה, ואף ששחיתה מטהרת את עצמה מידי נבילה - את וולדה בן השמונה אינה מטהרת. ודין זה הוא רק בוולד חי בן שמונה (פ"ג), כי בן תשעה יש לו תקנה בשחיטת עצמו, אבל בן שמונה שאין למינו שחיטה - אין לו תקנה.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ב, הלכה ו: מ"א
ג' בן שמונה חי - נטרף. אף על פי שישחט אחר שנטרף - אין שחיטתו מטהרתו מידי נבילה, לפי שאין למינו שחיטה. עובר בן שמונה חדשים שנמצא חי במעי אמו - בשחיטת אמו נטהר העובר, ואף הותר באכילה (הל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ד). וכאן מדובר שהאם לא נשחטה וכיוון שעובר הנוולד לשמונה חדשים הוא נפ'ל, דינו כנבילה ולא מועילה לו שחיטה לטהרו מידי נבילה. ואינו דומה לטריפה שנשחטה שאף שאסורה באכילה מועילה השחיטה לטהרה מטומאת נבילה, כי "יש במינה שחיטה", היינו הטריפה היא מהמינים הטהורים שיש בהם דין שחיטה, מה שאין-כן עובר בן שמונה חדשים שהוא נפ'ל ואינו בר קיימא, לא נאמר בו דין שחיטה כלל, ולכן אין השחיטה מוציאה אותו מידי נבילה (ראה כס"מ).

וה'כסף משנה' דייק בלשון הרמב"ם שכתב "מצא בה בן שמונה חי נטרף - אין שחיטתו מטהרתו", והקשה: הרי גם אם העובר לא נטרף אין שחיטה מועילה לו כלל, כי הוא

איסור שהותר - חוזר ונאסר? יום שני ד' מנחם-אב ה'תשע"ה

ב. חמץ בערב פסח שהתערב בהיתר הרי הוא בטל בשישים, אך חמץ שהתערב בפסח עצמו אינו בטל ואפילו מעט חמץ אוסר את כל התערובת.

ונחלקו ראשונים בחמץ שהתערב בערב פסח והתבטל - האם כשיגיע הפסח יחזור לאיסורו או שמאחר והתבטל אינו חוזר ונאסר (ראה שו"ע אר"ח סי' תמו, ד): יש שלמדו מהלכה זו שכשם שמאכל שפקע ממנו האיסור מחמת חיסרון שיעור חוזר ונאסר כאשר יחזור לשיעורו, כך גם כאשר הותר האיסור מדין ביטול ברוב, יכול הוא לשוב לאחר מכן (ראב"ן סי' ט).

ונראה שלדעתם גם בביטול ברוב עדיין שם האיסור קיים למרות שהותר באכילה, כשם שבחיסרון השיעור שם האיסור עדיין קיים, ולכן בשני האופנים האיסור יכול לשוב לאחר מכן (ראה שבט הלוי ב, מב).

אך יש סוברים שאיסור שהתבטל ברוב אינו חוזר לאיסורו לעולם, ונראה שלדעתם רק בחיסרון שיעור עדיין שם האיסור קיים, ואילו בביטול ברוב האיסור הפך להיתר ולכן אינו חוזר ונאסר.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ד, הלכה יג: גזית
מן הנבלה או בערשה מן השרץ שצמקו וחסרו - מהורין...
היו בתחלה בשעור וצמקו, וחרו ותפחו עד שהגיעו לשעורן - הרי אלו מטמאין בשחייתן דין תורה.

בהלכה זו מבואר שאיסור שפקע ממנו איסורו מחמת שנחסר שיעורו, אם חזר לשיעורו חוזר ונאסר. ויש לדון באופנים נוספים שבהם פקע איסור, האם כשיחזור הדבר לקדמותו ישוב ויאיסר או לא.

א. מאכל איסור שהתקלקל עד שאינו ראוי לאכילת כלב פקע איסורו. ונחלקו הפוסקים מה דינו אם חזר לתיקונו באמצעים מלאכותיים: יש מדמים אותו להלכה זו ואומרים שכשם שהאיסור חוזר כשהדבר חוזר לשיעורו, כך הוא חוזר בחזרת המאכל לתיקונו (חלקת יואב י"ד יא), אך יש מחלקים בנימוק שאיסור שנפחת משיעורו עדיין יש עליו שם איסור, ואף 'חצי שיעור' אסור מהתורה (אלא שאין חייבים עליו), אך כשהסריח פקע ממנו שם האיסור לגמרי ושוב אינו חוזר (חנות דעת - מובא בחלקת יואב שם. שבט הלוי ב, לה).

טומאת עבודה-זרה יום שלישי ה' מנחם-אב ה'תשע"ה

זרה שנתבטלה על ידי גויים מותרת בהנאה (הל' ע"ז פ"ח ה"ח) אלא "יעקב ציוה להסיר אותה לטהרת הקודש שיהיו ראויים לעבוד את השם ולהקריב לפניו קרבן", ואין זה מן הראוי שתהיה עבודה-זרה ביד בניו אפילו שהיא מבוטלת. וזהו כדברי הרמב"ם כאן שטומאת עבודה-זרה היא מדברי סופרים, ואמירת יעקב 'והטהרו' היא "דמו מן התורה".

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ו, הלכה א: מטמאת
עבודה זרה מדברי סופרים. ויש לה רמז בתורה: חסרו את
אלהי הנגר אשר נתקבם והטהרו.

וכתב ה'חתם סופר' (עבודה זרה לב, ב):

הרמב"ן (וישלה לה, ד) פירש שמשמעות הפסוק "הסירו את אלקי הנכר... והטהרו" אינה להיטהר מטומאה, כי עבודה-

כוכבים אסורה בהנאה" (רש"י ע"ז שם).

ולדעת רבי יהודה בן בתירה, בקשת יעקב היתה להסיר 'אלקי הנכר' ולהיטהר מטומאה, כי היתה זו עבודה־זרה שלא נתבטלה. ולמה נאמר (וישלח שם) "ויתנו אל יעקב את כל אלקי הנכר... ויטמון אותו יעקב תחת האלה" – והרי ביעור עבודה־זרה הוא באיבוד והשחתה (שריפה, הריסה וכיו"ב) והטמנה וגניזה אינה מועילה (הל ע"ז פ"ה)? כי דין עבודה־זרה של ישראל אינו כדין עבודה־זרה של גוי, ודי לה בגניזה (ע"ז נב, א) וסובר רבי יהודה בן בתירה שאפילו אם לא עבדה ישראל אלא קנאה, די בגניזה. אך לדעת חכמים, עבודה־זרה שלא עבדה ישראל אינה מתבערת בגניזה, וזוהו שהסתפק יעקב בהטמנה מוכח שביטולה, וממילא אין זו 'טהרה' מטומאה.

[וכן מסופר בגמרא (סנהדרין יב, ב) שבימי חזקיה מלך יהודה נטמאו בני ישראל מעבודה־זרה שעבדו בימי אחז אביו, ועיברו את השנה כדי להיטהר עד הפסח ולהקריב את הפסח בטהרה. וכתבו התוספות (שם ד"ה שעיברו): אף שטומאת עבודה־זרה מדרבנן, יש לומר שבאותה שעה גזרו על טומאה זו].

וזהו לדעת חכמים (ע"ז כט, ב), אך לדעת רבי יהודה בן בתירה (שם לב, ב) עבודה־זרה הוקשה למת ומטמאה באוהל כמת, והלימוד הוא מהפסוק (תהלים קו, כח) "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מותים" – "מה מת מטמא באוהל, אף תקרובת עבודת־כוכבים מטמאה באהל". ומאותו היקש לומדים גם "מה מת אסור בהנאה... אף תקרובת עבודת־

הגזירה על 'ידיים הבאות מחמת ספר' יום רביעי ו' מנחם־אב ה'תשע"ה

הטעם שהגזירה באה למנוע נגיעה בספר שייך רק בספר תורה ולא בשאר כתבי הקודש – וכיון שגם בהם גזרו (ידיים פ"ג מ"ה), כתב הרמב"ם שגזירת הידיים הבאות מחמת ספר (כל כתבי הקודש) באה לחיזוק הגזירה הקודמת שכתבי הקודש פוסלים את התרומה.

והגמרא הביאה את הטעם של למנוע נגיעה בספר ללא מטפחת כי ללא טעם זה לא היו חכמים מוסיפים (על הגזירה שכתבי קודש פוסלים את התרומה) גם את הגזירה על הידיים, אך היות והוצרכו לגזור על ידיים הבאות מחמת ספר תורה, ובגזירה זו יש חילוק בין ספר תורה לשאר כתבי הקודש, ויבואו לטעות ולומר כי כשם שיש חילוק בין ספר תורה לשאר ספרים בטומאת ידיים, כך בגזירת תרומה הנוגעת בכתבי הקודש יש חילוק בין ספר תורה לשאר ספרים, לכן כדי לחזק את הגזירה שכל הספרים פוסלים את התרומה, הוסיפו שגם ידיים הנוגעות בכל הספרים פוסלות את התרומה.

וכיון שהוצרך הרמב"ם להביא שטעם הגזירה על ידיים הבאות מחמת ספר הוא תוספת וחיזוק לגזירת הספרים עצמם, לא הוצרך להביא את הטעם שרצו למנוע נגיעה בספר ללא מטפחת.

(נדפד ביהודה נוהד"ק, א"ח סי' ז)

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ט, הלכה ה: **בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מְנִיחִין כְּפָרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה בְּצַד הַסְּפָרִים... וְבֵאֵין הַעֲבָרִים וְקִרְעוּ אֶת הַסְּפָרִים. לְפִיכֵף גִּזְרִי, שֶׁכָּל תְּרוּמָה שֶׁתֵּעַז בְּאֶחָד מִכְּתָבֵי הַקֶּדֶשׁ – נִטְמָאת ... וְלֹא עוֹד, אֲלֵא מִי שֶׁהָיוּ יָדָיו מְהוֹרֹת וְנָעַז בְּאֶחָד מִכְּתָבֵי הַקֶּדֶשׁ – נִעְשׂוּ יָדָיו שְׁנִיּוֹת וְנִטְמָאִין אֶת הַתְּרוּמָה.**

בגמרא (שבת יב, א) אמרו שגזרו על הידיים שנגעו בכתבי הקודש ("ידיים הבאות מחמת ספר") שמגען פוסל את התרומה, כדי למנוע נגיעה בספר תורה, שאמר רבי פונך בשם רבי יוחנן "האוחז ספר תורה ערום (בלי מטפחת) נקבר ערום (שמפסיד שחר המצוה שעסק בה)", וכדי שלא יגעו בספר בלי מפה, גזרו טומאה על הידיים הנוגעות בו.

וצריך להבין: מדוע לא הביא הרמב"ם את הטעם שגזרו טומאה על הידיים הבאות מחמת ספר כדי למנוע נגיעה בספר, וכתב רק שגזירת טומאה על הידיים היתה כדי לחזק את הגזירה הקודמת שכתבי הקודש פוסלים את התרומה (למנוע קריעתם ע"י העכברים. וראה גם בפירוש המשניות ידיים פ"ג מ"ג)? והביאור:

דינו של חפץ המונח בכלי זז יום חמישי ז' מנחם־אב ה'תשע"ה

מאידיך, בהלכה זו מבואר שטומאה הצפה על פני המים אינה מטמאת בספק, וגם אם היא מונחת בכלי הצף על פני המים, מאחר והיא עצמה נחה בתוך הכלי הרי היא נחשבת כמונחת ומטמאת. ולכאורה הדברים סותרים זה לזה! ויש מבארים:

בדרך כלל במצב כזה נחשב החפץ כמונח, ולכן לגבי טומאה הרי זו טומאה נחה ומטמאת בספק, אך מלאכות שבת נלמדות ממלאכת המשכן שם נעשו פעולות ההוצאה באופן רגיל, ובדרך כלל אין בני אדם מניחים את חפציהם בכלי הצף על גבי מים, ולכן לא חייבים על הוצאה בדרך ז' (רש"ש שבת ה, ב, ע"פ תוספות שם).

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יד, הלכה ד: **שְׁרִיץ שֶׁהָיָה מִנְּחָה בְּכָלִי וְכָלִי צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם... הָרִי זֶה כְּמִנְחָה עַל הָאָרֶץ, שֶׁשָּׁפְקוּ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד טָמֵא.**

בהלכות שבת (פי"ד ה"ד) פסק הרמב"ם שאיסור הוצאה מרשות לרשות הוא רק כשעקר ממקומו חפץ שהיה במצב של מנוחה והוציאו לרשות אחרת, אך אם החפץ היה בתנועה לא חייבים על הוצאתו. ואם היו פירות מונחים בכלי הצף על גבי מים, והוציא את הפירות מהכלי והניח ברשות אחרת, פטור. ואף שהפירות נחים בכלי, מאחר והכלי מתנועע נחשבים גם הפירות כמתנועעים והמוציא אותם לרשות אחרת פטור.

הנתלץ והגוררין, הרי הן כמונחין"), ואין להחשיב את השרץ עצמו כצף על המים שהרי הכלי חוצץ בינו למים אלא הוא נחשב כמתנועע מכוח הכלי, ולכן אין מקילים בספקו (ברכת ראש נזיר סד, א).

ויש מבארים באופן הפוך: דבר המונח בכלי נע נחשב כמתנועע, ולכן פטורים על הוצאתו בשבת, אך בטומאה אין להקל בספק רק משום שהטומאה נעה אלא רק כאשר היא עצמה צפה על המים, אך אם היא נגזרת באמצעות דבר אחר אין מקילים בספק (כמבואר לעיל בהלכה ג: "וכל

מתי נחשב 'ספק טומאה הבאה בידי אדם'? יום שישי ח' מנחם-אב ה'תשע"ה

אם הטומאה לא נודעה לו (וכשעירה מכלי לכלי לא ידע שיש שרץ בכלי) אינה חשובה 'ספק טומאה הבאה בידי אדם', ו'דבר שאין דעתו להישאל' ספקו טהור. וה'מרכבת המשנה' מבאר:

כשעירה מכלי לכלי ונמצא השרץ בכלי התחתון אינו נחשב 'ספק טומאה הבאה בידי אדם', כי יתכן שהשרץ היה בכלי העליון עוד לפני שמילא בו מים ונטמא קודם שהיה ביד האדם. וכיון שלא ידוע מתי נולד הספק (האם היה השרץ בכלי העליון) אין זה 'ספק הבא בידי אדם', כי יתכן שהספק התחיל לפני שבא בידי האדם, וכיון שהוא 'דבר שאין בו דעת להישאל' - הכלי העליון טהור.

והראב"ד עצמו כתב שהכלי העליון טהור מטעם אחר - "אין מחזיקין טומאה ממקום למקום". ולכן כאשר הטומאה נמצאה בכלי התחתון, אין אומרים שהיתה קודם לכן בעליון. ואף לדעת רבי יוחנן שמחזיקים טומאה ממקום למקום, והלכה כמותו (להלן ה"ב), הרי זה רק כשהטומאה נמצאה באותו כלי שהיה במקום הקודם, אבל כשעברה לכלי אחר - אין מחזיקין טומאה מכלי לכלי.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יז, הלכה א: המערה מפלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון - העליון טהור, ואין אומרים מהעליון נפל, אלא שפא בתחתון היה. מפני שהן פלים ואין להן דעת לשאל.

ספק טומאה ברשות היחיד טמא רק אם כ"שהיה זה שנטמא בספק, יש בו דעת להישאל ולדרוש ממנו מה שאירע לו" (לעיל פט"ז ה"ב), ולכן כשעירה מכלי לכלי ונמצא שרץ בכלי התחתון שעירה לתוכו, וספק האם היה השרץ גם בכלי העליון - היות והספק הוא בכלים שאין להם דעת להישאל, הכלי העליון טהור.

והשיג על זה הראב"ד:

'ספק טומאה הבאה בידי אדם', כגון אדם הנושא בידו שרץ וספק נגע בכלי ספק לא נגע, הרי זה טמא גם אם ננטמא הוא 'דבר שאין בדעתו להישאל' (שם ה"ו) והרי כאן הטומאה באה על ידי האדם?

וה'כסף משנה' תירץ:

'ספק הבא בידי אדם' הוא רק אם האדם יודע שהטומאה בידו (שנשא את השרץ בידו), והספק הוא אם נגע בכלים, אבל

שני שבילים ושתי קדירות שבת קודש ט' מנחם-אב ה'תשע"ה

שבילים שמתהרים כל אחד בפני עצמו (ש"ך יו"ד סי' קיא, יט בשם הרמב"ן).

ויש אומרים (הרשב"א, מובא בש"ך שם) שאין להתיר אף אחת מהקדירות, ואין זה דומה לשני שבילים, כי בשני שבילים מדובר בשני מקרים שבעצם אין להם שייכות זה לזה, ולכן ניתן לדון על כל אחד בנפרד, אבל בשתי קדירות שמדובר בשתי שאלות הנובעות ממקרה אחד. כלומר: כאשר ראובן הלך באחד השבילים ובא לשאול מה דינו, הרי לעצם השאלה אין נוגעת כלל העובדה ששמעון הלך בשביל השני וניתן לפסוק לראובן שהוא טהור, וכשיבוא שמעון לשאול נדון עליו בנפרד ונפסוק גם לו שהוא טהור, אך באיסור שנפל לאחת משתי קדירות הנידון הוא האם האיסור נפל לקדירה זו או לזו, ובהכרח לדון על שתיהן, ומאחר ואין להתיר את שתיהן, הרי הן נאסרות (פלתי וחוות דעת סי' קיא שם, וראה גם שו"ע אדה"ז יו"ד קצ סקפ"ו).

הלכות אבות הטומאות פרק יט, הלכה ב: שני שבילין, אחד טהור ואחד טמא, הלך באחד מהן ועשה מהירות, ונא חברו והלך בשני ועשה מהירות: אם באו ונשאלו זה אחר זה - מורין לכל אחד מהן בפני עצמו שהוא טהור; באו שניהם באחד, או שפא האחד ושאל עליו ועל חברו... הרי שניהם טמאין.

טעם הדין הוא, כי כאשר השאלות נשאלות בנפרד דנים עליהן בנפרד, וכאשר דנים על כל אדם בפני עצמו יש לטהרו כדין 'ספק טומאה ברשות הרבים', למרות שלמעשה מטהרים גם את מי שהלך בשביל הטמא, אך כאשר השאלות נשאלות יחד יש לדון בהן כאחת, ובפסק אחד אי אפשר לומר ששניהם טהורים כי האחד בוודאי טמא.

ובשתי קדירות העומדות זו לצד זו ונפל איסור לאחת מהן ואין ידוע לאיזו, יש אומרים שאם הקדירות שייכות לשני בני אדם וכל אחד בפני עצמו שואל מה דין הקדירה שלו, יש להתיר לכל אחד לאכול את שלו, כדין שני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ג' ט' מנחס-אב ה'תשע"ה

יום ראשון ג' מנחס-אב ה'תשע"ה

הִלְכוֹת מִטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1 א. פִּהֲזֵן שְׁטֵהָר פְּלִיּוֹ לְגַת זֹו וְהִנִּיחֵן לְגַת הַבָּאָה -
 2 הָרִי אֱלוֹ בְּחֻזְקָתָן³; שְׁאִין עֲמֵי הָאָרֶץ נוֹגְעִין בְּכָלִים
 3 שֶׁל פִּהֵן זֶה שֶׁהֵן בְּתוֹף גִּתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹכֵל
 4 טְהָרוֹת⁴. אֲבָל שֶׁל יִשְׂרָאֵל⁵ טְמָאוֹת, עַד שְׁיֹאמַר:
 5 בְּלִבִּי הָיָה לְשֹׁמֵר⁶ עִם הָאָרֶץ שְׁיִפְגַּס לְגַת שְׁלֵא יַעַע
 6 בְּכָלִים.

(1 יבאר כהן שטיהר כליו לגת זו והניחם לגת הבאה, הרוצה לעשות יינו או שמנו בטהרה באומנים עמי הארץ, הבדדים והבוצרים שנמצאת טומאה לפניהם אם נאמנים לומר לא נגענו, המטהר הבדדים והכניסם לבית הבד ונעל בפניהם, חמריו ופועליו טעונים טהרות ועברו לפניו והפליגו ממנו, חבר שהיה לבוש חלק ועטוף בטלית ומהלך ואמר בדעתו היה לשמור החלוק ולא הטלית, ודין היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת שהיה חולין ונמצאת תרומה, נתחלפו לה כלים של חול בכלים של שבת ולבשם, חבר שהניח טהרות או כלים ומת, ומי שאמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך, ודין היה עושה עמו בטהרות ולאחר זמן אמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו. (2 טהרות פרק ז משנה ז ושם כתוב סתם "המניח" ורבינו מפרש שהמדובר, בכהן המקבל לתוך כליו יין תרומה מעם הארץ והשאר כליו בגיתו של עם הארץ, אולם הר"ש והרא"ש גורסים: "בגוי כליו טהורים". ופירשו שאין חוששים ליהן נסך, אבל לטומאה חוששים. (3 בחזקת טהרה. (4 עם הארץ יודע שהכהן אוכל טהרות ויזהר, שלא לנגוע בכליו. (5 חבר. (6 שמתו לב ושמתו.

7 ב. הַרוֹצֵה לַעֲשׂוֹת יִינוֹ בְּטִהְרָה בְּאִמְנִין עֲמֵי הָאָרֶץ -
 8 הָרִי זֶה מִטְבִּיל אֶת הַבּוֹצְרִים⁷. וְכֵן אִם הָיָה עוֹשֶׂה
 9 שְׁמֵן - מִטְבִּיל אֶת הַבְּדֻדִין⁸. וְצָרִיף לַעֲמֹד עַל
 10 הָאִמְנִים עַד שְׁיִטְבְּלוּ בְּפָנָיו, שֶׁהָרִי אֵינֶן יוֹדְעִים⁹
 11 הִלְכוֹת טְבִילָה וְחֻצִיצָה¹⁰. יַצְאוּ חוּץ לַפֶּתַח בֵּית הַבֵּד
 12 וְנִפְנּוּ אַחֲרֵי הַגֶּדֶר וְחִזְרוּ - הָרִי אֱלוֹ בְּטִהְרָתָן. עַד
 13 פְּמָה יִרְחִיקוּ וְהֵם טְהוֹרִין? עַד פְּדֵי שְׁלֵא יִסְתְּרוּ
 14 מְעִינֵיו. אֲבָל אִם נִסְתְּרוּ מְעִינֵיו - חִזְרוּ לְטִמְאַתָּם,
 15 עַד שְׁיִטְבְּלוּם פַּעַם אַחֲרַת וַיַּעֲרִיב שְׁמֵשׁוֹן.

(7 הקוטפים את הענבים מן הגפנים, שהענבים מקבלים טומאה משעת בצירתם מפני שהוכשרו במשקה היוצא מעצמו מן הענבים. (8 שדורכים את הזיתים בבית הבד ואז כבר הוכשרו, אבל מוסקי (קוטפי) הזיתים אינם צריכים טבילה, שהרי הזיתים לא הוכשרו ומעט המוהל הנסחט בסלים אינו מכשיר. לקמן יתבאר שאוכלין אינם מקבלים

טומאה כל זמן שלא הורטבו באחד משבעת המשקין (הלכות טומאת אוכלין פרק א הלכה א). (9 אבל אם היו בקיאים היינו מאמינים להם שטבלו שלא בפני החבר. (10 מה הם הדברים החוצצים בין הטובל ובין המים והטבילה אינה מועילה, כגון אם משהו דבוק בבשרו וכדומה.

16 ג. הַבְּדֻדִין וְהַבּוֹצְרִים שֶׁנִּמְצְאוּ טְמָאָה לְפָנֵיהֶן -
 17 נִאֲמָנִין לֹאמַר לֹא נִגְעָנוּ. וְכֵן בְּתִינוּקוֹת שְׁלֵהֶם¹¹.

(11 נאמנים לומר התינוקות לא נגעו ביין ובשמן.

18 ד. הַמְטֵהָר אֶת הַבְּדֻדִין וְהַכְּנִיסֵן לְבֵית הַבֵּד וְנִעַל
 19 עֲלֵיהֶן, אִם הָיוּ שָׁם פְּלִים שֶׁנִּטְמָאוּ בְּמִדְרַס - הָרִי
 20 בֵּית הַבֵּד בְּלוֹ טְמָא, שְׁמָא נִגְעוּ בְּאוֹתָן הַפְּלִים¹².
 21 וְאִפְלוּ רָאָה אוֹתָם מִקֶּדֶם נִזְהָרִין מֵאוֹתָם הַפְּלִים מִפְּנֵי
 22 טְמָאָתָן - הָרִי בֵּית הַבֵּד טְמָא, שְׁמָא הִסִּיטוּ¹³ וְהָן
 23 מִדְּמִין שְׁאִין הַמְּסִיט טְמָא, שְׁאִין עֲמֵי הָאָרֶץ בְּקִיאִין
 24 בְּטִמְאַת הֶסֶט¹⁴.

(12 ואחר כן נגעו בזיתים ובשמן. (13 הזיוו אותם ממקומם בלי נגיעה. (14 ולפיכך גם הכלים שבבית הבד טמאים, שמא נגעו בהם לפני שפירשו מהטומאה שאם נגעו בהם אחר שפירשו אינם מטמאים אותם, שהרי הם ראשון לטומאה ואין ראשון מטמא כלים.

25 ה. הָיוּ חֲמֻרֵיו¹⁵ וּפּוֹעֲלָיו טוֹעֲנִין טְהָרוֹת וְעוֹבְרִין
 26 לְפָנָיו, אִף עַל פִּי שֶׁהַפְּלִיגוּ¹⁶ יִתֵּר מִמִּיל¹⁷ - הָרִי אֱלוֹ
 27 טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקָת שֶׁהוּא שׁוֹמֵר, וְהֵן
 28 מִפְּחֻדִין לַגַּע וְאוֹמְרִים: עֲכָשׁוּ יבוא¹⁸, שֶׁהָרִי הוּא
 29 אַחֲרֵינוּ. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם: צָאוּ וְאֵנִי אָבּוֹא
 30 אַחֲרֵיכֶם¹⁹ - פִּינֵן שֶׁנִּתְפַּסּוּ מְעִינֵיו הָרִי הֵן טְמָאוֹת²⁰.

(15 נוהגי חמורים. (16 שהרחיקו. (17 מיל הוא אלפיים אמה ואין בעל הבית יכול לראות אם הם נוגעים. (18 שהרי הוא הולך אחריהם והם אינם יודעים, שמרחק רב כזה מפריד ביניהם (כסף משנה). (19 אחר זמן מה. (20 בטוחים הם שלא יבוא כל כך מהר ואינם מפחדים לנגוע.

31 ו. חֵבֵר שֶׁהָיָה לְבוֹשׁ בְּחִלּוּק וְעֵטוֹף בְּטִלְת וּמֵהֶלֶף,
 32 וְאָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לְשֹׁמֵר אֶת הַחִלּוּק וְהִיִּיתִי נִזְהָר בּוֹ,
 33 וְהִסְתֵּיתִי דַעֲתִי מִן הַטִּלְת - הָרִי הַחִלּוּק בְּטִהְרָתוֹ
 34 וְהַטִּלְתִּית טְמָאָה, שְׁמָא נִגַּע בָּה עִם הָאָרֶץ. הָיָה סֵל²¹
 35 עַל כְּתָפוֹ וּמִגְרָפָה²² בְּתוֹף הַסֵּל, וְאָמַר: בְּלִבִּי הָיָה
 36 לְשֹׁמֵר אֶת הַסֵּל²³, וְלְשֹׁמֵר אֶת הַמִּגְרָפָה מִדְּבָר
 37 הַמְּטַמְּאָה²⁴ אֲבָל לֹא מִדְּבָר הַפּוֹסְלָה²⁵ - הַסֵּל טְהוֹר²⁶,
 38 וְהַמִּגְרָפָה טְמָאָה²⁷, וְכָל תְּרוּמָה שֶׁבִּפְסַל פְּסוּלָה, מִפְּנֵי
 39 הַמִּגְרָפָה שֶׁפּוֹסֶלֶת הָאֲכָלִין שֶׁבִּפְסַל. הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ מִן
 40 הַחֲבִית בְּטִהְרָה בְּחֻזְקָת שֶׁהָיָה חֵלִין וְאַחַר כֵּן נִמְצְאוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 שְׁנַיִם. הָיָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ³⁹ בַּטְהָרוֹת אוֹ בַּזְבָּחִים, וְלֹא־חָרַר
25 זְמַן מִצְאוֹ וְאָמַר לוֹ בַשְּׂעֵה שְׂפָגַע בּוֹ: טְהָרוֹת שְׁעִשִׂיתִי
26 עִמָּךְ נִטְמָאוּ וְזָבָחִים שְׁעִשִׂיתִי עִמָּךְ נִתְפָּגְלוּ - הָרִי זֶה
27 נֶאֱמַן. אֲבָל אִם פָּגַע בּוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כְּלוּם, וְאֶחָר כָּךְ
28 פָּגַע בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וְאָמַר לוֹ - אֵינִי נֶאֱמָן, אֲלֵא הָרִי
29 זָבָחִיו בַּחֲזֵקַת כְּשָׂרוֹת וְטְהָרוֹתָיו בַּחֲזֵקַת טְהָרָה.

39 והמדובר, בעושה עימו חנם, אבל אם הוא מקבל שכר נאמן אפילו בפגישה שנייה מפני שהוא מפסיד את שכרו ולפיכך אנו אומרים מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן גם לטמא את הטהרות, כמו סופר שכתב ספר תורה בשכר ואמר שהקלף לא היה מעובד לשמו והספר פסול.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִינַן

הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמָאוֹת

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה², וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) דִּין טְמֵאת נְבִלָה. (ב) דִּין טְמֵאת שְׂרָץ. (ג) דִּין טְמֵאת שְׂכַבַת זָרַע. וְעִבּוּדָה זָרָה מִטְּמֵאָה פְּשָׁרָן, וְטְמֵאתָהּ מְדַבְּרֵי סוּפְרִים.

וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוֹ בַּפְּרָקִים אֵלוֹ:

1 רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות מונה אחד עשר סוגי אב הטומאות, והם: טומאת מת, טומאת מי חטאת (מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה), חטאות (בספרים שבידינו כתוב "חטאת", וצ"ל "חטאות", והכוונה לחטאות שמזים דמם בהיכל), טומאת צרעת, זב, זבה, נדה, יולדת, נבילה, שרץ ושכבת זרע. דיניהם של שמונת הראשונים נתבארו בארבע ההלכות הקודמות, ודיני שלושת אב הטומאות הנשארים יתבארו בהלכה זו, ומכאן השם "שאר אבות הטומאות". 2 כשאנו קוראים בתורה (ויקרא, יא) נמצא ציוויים רבים, אולם רבינו ב'ספר המצוות' כלל שביעי, מודיע לנו שיטתו במנין המצוות, וקובע שאין למנות את פרטי המצוות כמצוות בפני עצמן, אלא כולן נמנות כמצוה אחת הכוללת דינים הרבה, והשיג על 'בעל הלכות גדולות' שמנה פרטים במספר תרי"ג המצוות. בהתאם לשיטתו זו, יצאו לו כאן רק שלוש מצוות-עשה.

פְּרָק רֵאשׁוֹן

30 א. הַנְּבִלָה - אֲבָ 2 מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת. כְּזִית³ מִבְּשָׂרָה⁴
31 מִטְּמֵא אָדָם וְכָלִים בְּמַגְע⁵, וְכָלִי חָרָס בְּאִוִיר⁶.
32 וּמִטְּמֵא אֶת הָאָדָם בְּמִשְׂא⁷ לְטְמֵא בְּגָדִים, כְּמִרְכָּב
33 הַזָּב⁸. כִּיצַד? אָדָם שְׂנֵגַע בְּנְבִלָה - נִטְמָא, וְהָרִי הוּא
34 רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה. וְאִם נִגַּע בְּכָלִים אֶפְלוּ בַשְּׂעֵת מַגְעוֹ
35 בְּנְבִלָה - הָרִי הֵן טְהוֹרִין⁹. וְכֵן פְּלִים שְׁעֵלִיו טְהוֹרִין.
36 לְפִי שֶׁהוּא וְלָד¹⁰, וְאִין וְלָד מִטְּמֵא פְּלִים. אֲבָל
37 הַנוֹשָׂא אֶת הַנְּבִלָה מִטְּמֵא פְּלִים בַּשְּׂעֵת נְשִׂיאָתוֹ¹¹,
38 שְׂנֵאמַר: וְהַנּוֹשָׂא אֶת נְבִלָתָם וְכִבֵּס בְּגָדָיו. וְאוֹתָן
39 הַבְּגָדִים רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה. וְאֵינִי מִטְּמֵא לֹא אָדָם וְלֹא
40 כָּלִי חָרָס וְאֶפְלוּ בַשְּׂעֵת נְשִׂיאָתוֹ¹², כְּמוֹ שְׂפָאֲרָנוּ
41 בְּמִטְּמֵאֵי מִשְׂכָּב וּמוֹשָׁב¹³.

1 תְּרוּמָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה - הָרִי הִיא אֲסוּרָה
2 בְּאֲכִילָה, שְׂמָא נִגַּע בָּהּ טָבוֹל יוֹם²⁸, שֶׁהוּא פּוֹסֵל
3 בְּתְרוּמָה וְטְהוֹר בַּחֲלִין כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר, וְאֵינִי דוֹמָה
4 מְשֻׁמֵּר תְּרוּמָה לְמְשֻׁמֵּר חֲלִין. וְאִם אָמַר: בְּלִפְי הָיָה
5 לְשִׁמְרָה אֶפְלוּ מְדַבְּרֵי הַפּוֹסְלָה - הָרִי זֶה מִתְּרַת
6 בְּאֲכִילָה. נִתְחַלְפוּ לוֹ בְּלִים שֶׁל שַׁבַּת בְּכָלִים שֶׁל חַל
7 וּלְבָשָׁן - נִטְמָאוּ, שְׂאֵינִי מְשֻׁמֵּר פְּלִים שֶׁל חַל בְּכָלִים
8 שֶׁל שַׁבַּת²⁹. מַעֲשֵׂה בְשִׁיתִי נְשִׂים חֲבֵרוֹת שֶׁנִּתְחַלְפוּ לָהֶן
9 כְּלִיָּהֵן בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, וְכֹא מַעֲשֵׂה לְפָנַי חֲכָמִים וְטְמָאוּ
10 הַפּוֹסֵל³⁰. אֶפְלוּ נְפִלָה מַעֲפֹרְתָהּ³¹ מִמֶּנָּה וְאִמְרָה לְחֶבֶר:
11 תְּהֵי לִי, וְיִתְנָה לָהּ - נִטְמָאת. גְּזָרָה שְׂמָא יִתְנָה לָהּ עִם
12 הָאֶרֶץ, אוֹ שְׂלֵא יִהְיֶה הַחֶבֶר מְשֻׁמֵּר; שְׂאִין אָדָם
13 מְשֻׁמֵּר פְּלִים שְׂאִינָן שֶׁלֹּו כְּכָלִיו, אֲלֵא אִם כֵּן הוֹדִיעַ
14 שְׂפָמָךְ עָלָיו.

21 ובו תאנים. 22 כלי ברזל שמשתמשים בו להפריד את התאנים המודבקות זו בזו. 23 מכל טומאה. 24 פירש בכסף משנה, מדבר הנותן לה כוח טומאה לטמא אוכלין שיפסלו אוכלין אחרים שיגעו בהם. 25 שנותן לה כוח לפסול את הנוגע בה (פסול אינו פוסל אחרים). 26 שהרי שמר עליו מכל דבר טמא. 27 פירוש, לפסול אוכלין אבל לא לטמאם (פירוש זה דחוק, שהרי פתח ב"הפוסלה" וסיים ב"טמאה", אולם לא מצאתי פירוש אחר להלכה זו). 28 טמא שטבל ביום וטרם שקעה השמש, טהור לחולין ופוסל את התרומה והוא שמר רק שמירת חולין. 29 ומכיוון שהסיח דעתו מהשמירה הדייקנית הרי זה כאילו הסיח דעתו לגמרי משמירה (רש"י שם). 30 מפני שלא שמרה על כליה של השנייה כמו על כליה. ואפשר לפרש שהמדובר, כשלא ידעה האחת אם האחרת היא חבירה ולפיכך לא שמרה כל כך על כליה. 31 סודר שלה. כל דינים אלה הם מעלות יתירות לטהרות.

15 ז. חֶבֶר שְׂמָת וְהַנִּיחַ טְהוֹרוֹת³² - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרוֹת³³.
16 הַנִּיחַ פְּלִים - הָרִי הֵן טְמָאִים³⁴; שְׂאֵינִי אֹמֵר: שְׂמָא³⁵
17 נִטְמָאוּ וְהָזָה עֲלֵיהֶם בַּשְּׂלִישִׁי וְלֹא הָזָה עֲלֵיהֶן
18 בַּשְּׁבִיעִי³⁶, אוֹ שְׂמָא הָזָה עֲלֵיהֶם בַּשְּׁבִיעִי וְעַדִּין לֹא
19 הַטְּבִיל³⁷, אוֹ שְׂמָא לֹא הָזָה עֲלֵיהֶן בַּשְּׁבִיעִי³⁸ כָּל
20 עָקָר.

32 אוכלין ומשקין. 33 חבר אינו משהה בביתו אוכלין טמאים, כדי שלא יבוא לידי מכשול. 34 בכלים החמירו מפני שאפשר לטהרם על ידי הזאה וטבילה ולא חילקו בין כלי לכלי ולפיכך טימאו אף כלי חרס, שאין להם טהרה כלל. 35 כל הספיקות הללו נאמרו בתוספתא שם. 36 וטעונים הזאה ארבעת הימים הראשונים, שכל אחד הוא ספק שביעי. 37 וטעונים טבילה אחר כל ההזאות. 38 המלה בשביעי לכאורה מיותרת.

21 ח. מִי שְׂאֵמַר לוֹ עַד אַחַד: נִטְמָאוּ טְהוֹרוֹתֶיךָ, וְהִלָּה
22 שׁוֹתֵק - הָרִי זֶה נֶאֱמָן וְהָרִי הֵן טְמָאוֹת. וְאִם הִכְחִישׁוּ
23 וְאָמַר: לֹא נִטְמָאוּ - הָרִי הֵן בַּחֲזֵקַתָּךְ, עַד שִׁיעִידוּ

8 ג. בהמה טמאה וְחֵיה טמאה אין השחיטה מועלת
9 בה²¹, וְאֶחָד הַשְּׁחִיטָה או הנוחזר או החונקה או
10 שְׁמֵתָה פְּדֻרְכָּה - הרי זו נבלה. וְכָל הַנְּבֵלוֹת
11 מְצֻטְרָפוֹת²² לְעֵנֵן טמאה לְכוּזָה, אֶחָד טמאות וְאֶחָד
12 טְהוֹרוֹת²³.

21 משנה שם עב, ב. 22 משנה מעילה א, ב.
23 כחצי זית מטמאה מצטרף עם כחצי זית מטהורה לענין
טומאה, אבל אין מצטרפים לחייב מלקות על אכילתם (ראה
הלכות מאכלות אסורות פ"ד הלכה יז, והשלמות להלכה
יב).

13 ד. מִחַ הַרִי הוּא פְּבֻשָׁר²⁴. וְדָם הַנְּבֵלָה אֵינוֹ מְטַמֵּא²⁵
14 פְּנֵבֵלָה, אֲלֹא הַרִי הוּא כְּמִשְׁקֵין טמאים, שְׁאֵינוֹ
15 מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא פְּלִים²⁶ מִן הַתּוֹרָה²⁷.

24 חולין קכה, א. 25 עדיות פ"ח מ"א. העיר ר' יהושע
בן בתירה על דם נבילות שהוא טהור. 26 כוונת רבינו
ברורה, שאינו מטמא מן התורה כלל אפילו בשיעור רביעית
הלוג שהוא גדול פי שלושה מכזית. וחזר בו מפירושו
למשנה זו (וכן פירש גם הרע"ב שם) שטהור מלטמא בכזית
כבשר אבל ברביעית מטמא, מפני שבכרייתא (מנחות קג,
ב) נאמרה עדות זו בשם ר' יהושע (בן חנניה) ור' יהושע
בן בתירה, והוסיפו מעשה שהיה, שלא טימאו חכמים דם
נבילה אפילו בשיעור גדול (ראה 'תוספות יום טוב' בעדויות
שם, וראה הלכות טומאת אוכלין פ"י הלכה ג בהשלמות).
27 משמע שמדרבנן מטמא כלים כמשקין טמאים. אולם
מלשונו בפ"י מטומאת אוכלין ה"ג, משמע שאינו משקה.

16 ה. חֲלָב²⁸ בהמה טהורה שְׁמֵתָה - טהור. שְׁנֵאמַר:
17 וְחֲלָב נְבֵלָה וְחֲלָב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה²⁹ וְאָכַל
18 לֹא תֹאכְלֵהוּ - מִי שְׁאִסְרוּ מִשּׁוֹם נְבֵלָה וְטְרֵפָה³⁰.
19 וְאִם הִכְשֵׁר בְּמִשְׁקֵין הַמְּכַשְׁרִין³¹ - הרי הוא פְּאֲכָלִין
20 טמאין³², וְאֵינוֹ כְּבֻשָׁר נְבֵלָה. וְהַנוֹגֵעַ בְּחֲלָב הַחוּפָּה
21 אֵת הַפְּלִיא קָדָם הַפְּרָשָׁה³³ - הרי זה טמא פְּנוֹגֵעַ
22 בְּפְלִיא עֲצָמָה, שְׁהָרִי פְּמָה חוּטֵין נְמִשְׁכִּין מְמוֹנָה³⁴
23 בְּחֲלָב. אֲבָל בְּהֵמָה טמאה וְהַחֵיָה בֵּין טְהוֹרָה³⁵ בֵּין
24 טמאה - אֶחָד בְּשָׂרָה וְאֶחָד חֲלָפָה לְטמאה, וּמְטַמֵּא
25 אָדָם וְכָלִים כְּכוּזָה כְּבֻשָׁר הַנְּבֵלָה.

28 פסחים כג. 29 משמע אפילו למלאכת קודש שאסור
לטמאו. 30 זה נימוק לטומאת חלב בהמה טמאה
שנתבלה, שנאמרה בסוף הלכה זו. 31 אוכלין אינם
מקבלים טומאה כל זמן שלא נרטבו באחד משבעת המשקין
שמנאם רבינו בפ"א מהלכות טומאת אוכלין הלכה ב (חלב
שחוטה אינו צריך הכשר, מפני ששחיטתו מכשירתו).
32 ואפילו אם לא נגע בטומאה, הרי הוא מטמא טומאת
אוכלין כראשון לטומאה (רבינו בפירושו, עוקצין פ"ג מ"ט.
ראה השלמות). 33 לפני שהפרידו מן הכליה. 34 מן
הכליה, וחוטים אלה בשר הם. 35 שחלבה מותר באכילה
כשנשחטה.

26 ו. הפיו³⁶ - חֲלָפּוֹ מְטַמֵּא כְּבֻשָׁרוֹ, וְטמאתו בְּסַפְקָ³⁷.
27 לְפִיָּה אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים, וְאֵין חֲבִיבִין

1 יבאר שהנבילה אב מאבות הטומאות, ומה מטמאה, ואי
זו היא נבילה. ודין אם שחיטה מועילה בבהמה וחיה
טמאה, ואם הנבלות מצטרפות לטמא בכזית. מוח וחלב ודם
בהמה טהורה שמתה או חלב בהמה טמאה. חלב הכוי
והדברים שאין מטמאין מן הנבילות והבהמות שעורותיהן
כבשרן. ודין אם עיבדן או הלך בהם כדי עיבוד או עשה
מעשה שבטלם. ודין עד כמה יהיה העור חיבור ועור שיש
עליו כזית נבילה. ודין עור שיש עליו שני חצאי זיתים,
ובשר נבילה יבש או שהיה סרוח מעיקרו. ודין שיליא וקיבה
וחלב של נבילה, ובהמה ששפעה חררת דם, ונבילה
שנתערבה בשחוטה. 2 כלים פ"א מ"ב. 3 'תורת
כהנים' פרשת שמיני פרשתא יוד, ה"ו: "למה נאמר (ויקרא
יא, מ) האוכל מנבלתה? ליתן שיעור לנוגע ונושא, מה
האוכל - כזית, אף הנוגע והנושא כזית" (סתם אכילה -
כזית). 4 ולא עצמות - 'תורת כהנים' שם פרק י:
"מנבלתם" ולא מן העצמות. 5 כתוב בתורה (שם, כז):
כל הנוגע מנבלתם יטמא עד הערב. 6 אם נכנס כזית מן
הנבילה לאוירו של כל חרס, נטמא הכלי וכל מה שבתוכו,
אף-על-פי שלא נגע בדופניו. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל
כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא", ודרשו ב'תורת
כהנים' (שם פרשתא ז ה"ה): "מתוכו הוא מטמא ואינו
מטמא מאחוריו". 7 אם האדם נשא את הנבילה, אף-על-
פי שלא נגע בה, כגון שהיה דבר מבדיל בין גופו ובין
הנבילה, שנאמר (שם, כח): "והנושא את נבלתם יכבס
בגדיו וטמא עד הערב". 8 שהנוגע בו אינו מטמא בגדים,
והנושא מטמא בגדים. ובזה נבדל מרכב ממשכב וממושב,
שגם נגיעתם מטמאה בגדים (ראה הלכות מטמאי משכב
ומושב פ"ו הלכה ב). 9 ב'תורת כהנים' (שם פ"ו הלכה
ז): "הנוגע יטמא עד הערב", ואין הנוגע מטמא בגדים.
10 הנוגע באב הטומאה נעשה ולד (ראשון לטומאה).
11 ונעשים ראשון לטומאה כמו האדם, אבל כלים שנגע
בהם אחרי שפירש מן הטומאה לא נטמאו. וכל זמן שלא
פירש מן הטומאה, מטמא כל כלים שהוא נוגע בהם, ולא
דוקא בגדים. שם, פרשתא ד, ה"ט: מנין לעשות שאר כלים
כבגדים? (בתורה כתוב: יכבס בגדיו), תלמוד לומר "טמא"
(צ"ל יטמא - הגר"א). 12 שם: "יכול יטמא אדם וכלי
חרס? תלמוד לומר בגד, בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם
וכלי חרס". 13 פרק ו.

1 ג. אֶחָד¹⁴ בהמה וְחֵיה, בֵּין הַמְּתָרִין בְּאֲכִילָה בֵּין
2 הָאֲסוּרִין¹⁵, אִם יָתוּ - פְּלֵן בְּשָׂרָן מְטַמֵּא כְּכוּזָה.
3 וְשְׁחִיטַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחֵיה טְהוֹרָה מְטַהֲרֵת¹⁶ בְּכָל
4 מְקוֹם. וְאֶפְלוּ שְׁחַט חֲלִין בְּעוֹרָה וְקִדְשִׁים בְּחוּץ¹⁷ -
5 הַרִי אֵלֹו טְהוֹרִין. וְאִם אָרַע פְּסוּל בְּשְׁחִיטָה - הַרִי זֹו
6 נְבֵלָה¹⁸ וּמְטַמֵּא בְּמִשְׁאֵא¹⁹, פְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
7 שְׁחִיטָה²⁰.

14 בין בהמה ובין חיה. 15 בגמרא חולין ע, ב למדו זה
מן הכתוב. 16 אפילו אם היא אסורה באכילה ע"י אחד
משמונה-עשרה טריפות. שם עב, ב (ראה לקמן ה"ג).
17 שהם אסורים גם בהנאה (זבחים סח, א). 18 כ"ר
יהושע, במשנה חולין לב, א. 19 השחיטה אינה מועילה
אפילו לטהר מטומאת משא החמורה. 20 פ"ג הלכה יח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמר (שם קכב, ב) שדעת יחיד היא, ואין הלכה כאותו יחיד. (51) יש שוטחים את העורות, כדי שידרוס עליהם, ועל-ידי זה הם מתקשים ונעשים ראויים למלאכת עור. (52) אולי צריך להיות: עיבודם. (53) על-ידי מעשה זה, ביטל אותם מתורת בשר הראוי לאכילה. (54) השתמש בה כטלאי לסל וכדומה. (55) גמרא שם. (56) שלא הניחו עליה משא. (57) הגמל גדל, וכוחו אתו לישא משאות. (58) הטעינו משא בעורו צעיר וחלש. (59) בעיא שם שלא נפשטה.

י. המפשיט⁶⁰ נבלת בהמה או חיה, בין טמאה בין טהורה, בין דקה בין גסה: אם לשטיחה⁶¹ הפשיט - בין שהפשיט מן העור פדי אחיזה, והוא שני טפחים⁶², הנוגע בעור זה שהפשיט טהור⁶³; ועד שלא הפשיט שני טפחים - הנוגע בעור פנוגע בפשר. הפשיטה פדי לעשות מן העור חמת⁶⁴ - הרי העור חבור⁶⁵ עד שיפשיט את כל החזה. ואם הפשיטה מרגליה⁶⁶ בלבד - הרי העור פלו חבור, והנוגע בעור פנוגע בפשר, עד שיפריש העור פלו מעל הפשר. וכן המפשיט בשרצים⁶⁷ - חבור עד שיפשיט פלו. עור שעל הצואר - חבור⁶⁸ עד שיפשיט פלו. וכל עור שהוא חבור לטמא⁶⁹ - פך הוא חבור להתטמא, שאם היתה שחוטה ונגעה טמאה בעור זה שהוא חבור - נטמא הפשר.

(60) משנה שם קכג, א. (61) שהעור ישמש לו שטיח. בהפשט כזה, קורעים את העור מן הזנב עד הצואר ואחר-כך מפרידים אותו מן הבשר בסכין. (62) גמרא שם. (63) כרב שם. (64) כעין שק גדול, שהרועים נותנים בו חפציהם, ויש משתמשים בו גם למשקין. בהפשט זה אין קורעים את העור לאורך הבהמה, אלא מרגל לרגל, ומפשיט ממטה למעלה באופן שיצא העור שלם בהיקפו, ואחר-כך קושרים במשיחה את המקום הפתוח. (65) אם נגע בעור הנבילה נטמא, כאילו נגע בבשר. (66) כשרוצים לעשות נוד (נוד קטן מחמת) מעור כבש, מתחילים להפשיט מן הרגלים, וממשיכים באופן שיצא העור כולו שלם, וקושרים את מקום הרגליים וממלאים אותו מים ומשקין אחרים (על פי פירוש רבינו במשנה). (67) ברייתא שם קכג, ב. (68) אם הפשיט כל העור, והשאר עור הצואר - העור מטמא. כחכמים במשנה. (69) שהנוגע בעור נבילה נטמא.

יא. עור⁷⁰ שיש עליו פזית נבלה - הנוגע בציב⁷¹ היוצא ממנו⁷² ובשערו⁷³ שכןגד⁷⁴ מאחורי העור נטמא, מפני שהעור בשערו שומר לבשר⁷⁴. במה דברים אמורים? שפלטתו חיה; אבל פלטתו סכין⁷⁵, אם היתה מרדד⁷⁶ - בטל אגב העור⁷⁷.

(70) משנה שם קכד, א. (71) חוט דק. (72) מן העור, והוא נוגע בבשר (רבינו בפירושו. ורש"י מפרש, שיוצא מן הבשר). (73) שכןגד הכזית. (74) והשומר מטמא כבשר עצמו. לא נתבאר דין הנוגע בשער כנגד הציב, ויש פנים לכאן ולכאן. (75) אנו אומרים שביטלו אצל העור. (76) דק מאוד וארוך ורחב, שאם תצרפו יחד יהיה בו כזית

1 פרת על טמאתו ועל³⁸ ביאת המקדש³⁹ או על אכילת קדשו⁴⁰.

(36) בברייתא חולין (פ, א) נחלקו תנאים במהותה של בריה זו, יש אומרים שהוא נולד מתיש וצביה (אביו בהמה, ואמו חיה). ור' יוסי אומר בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם היא מין חיה או מין בהמה. (37) שמא מין בהמה הוא, שחלבה טהור. (38) צ"ל "על". (39) פירוש, אם נטמא בחלב נבלת כזי ונכנס למקדש, אינו חייב כרת כמו טמא ודאי. (40) קדשי המקדש.

3 ז. ואלו דברים שאין מטמאין מן הנבלות: העצמות, והקרנים והטלפים, אפלו עקרון הרך שאם יחתך מן החי יוצא דם, והעור, אף על פי שאינו מעבד, והאלל⁴² והגידים, והמרק והתבלין שמתפשלין עמה. במה דברים אמורים? בזמן שפרשו מן הנבלה; אבל הנוגע באחד מכל אלו קשה מחרבין בפשר - הרי זה טמא⁴³. והוא שיהיה בפשר פזית, שאין אחד מכל אלו מצטרף לכזית⁴⁴.

(41) משנה חולין קיז, ב. (42) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אחר הפשטתו. (43) שם קיח, א. והטעם, מפני שהם כיד לבשר, שנוטלים אותו והבשר ניטל עמו. (44) שם.

11 ח. האלל, בין שפלטתו חיה⁴⁵ בין שפלטתו סכין⁴⁶ - אינו מצטרף לכזית. ואם פנסו⁴⁷ והיה בו פזית - מטמא⁴⁸.

(45) חיה אכלה את הבשר, והשאירה חתיכות קטנות דבוקות בעור. (46) כשהפריד בסכין את הבשר מהעור, נפלטו החתיכות מתחת חודו של סכין ונשארו במקומם בעור. (47) כנס את החתיכות הקטנות, והניחן יחד. (48) כרב הונא אליבא דרבי יהודה (שם קכא, א. ראה ראב"ד וקספ-משנה). והמדובר כשנסו אדם בכוונה, וע"י מעשהו גילה דעתו שלא ביטלו לגבי העור. אבל אם כונס שלא בכוונה, כגון ע"י תינוקות, אינו מטמא (רש"י שם).

14 ז. ואלו⁴⁹ פהמות שעורותיהם בפשרם: עור חזיר של ישוב, ועור חטוטרת הגמל הרפה, ועור בית הבשת, ועור השליל⁵⁰, ועור שתחת האליה. הרי אלו מטמאין מן הנבלה. ואם עבדן או הלך בהן⁵¹ פדי עבודה⁵² - הרי אלו טהורים. ואם עשה בהן מעשה שבטלן⁵³ - טהורין אף על פי שלא הלך בהן פדי עבודה. כיצד? און חמור שטלאה⁵⁴ לכפיפתו - טהורה. במה הוא פדי עבודה? ארבעה מילין⁵⁵. ואי זו היא חטוטרת רפה? כל זמן שלא טענה⁵⁶. הגיע זמנה לטען⁵⁷ ולא טענה, או שטענה קדם שגייע זמנה⁵⁸ - הרי זה ספק⁵⁹.

(49) משנה שם קכב, א. (50) העובר שבמעי אמו. רבינו השמיט עור הראש של עגל הרך, ועור הפרסות שנימנו (שם) בין אלה שעורותיהם כבשרם. וטעמו, מפני שר' יוחנן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' ג' אב - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כעפר ("עפרא בעלמא"), ושאל השואל, אם ניצל מנבילה כלול גם כן בהלכה שניצל מטמא אע"פ שהוא עפרא בעלמא או לא. ולפי פירושם, קשה להבין כוונת המילה "לפיקך" בדברי רבינו. ונראה שלדעת רבינו ניצל נפסל מאכילת כלב, ונמסרה הלכה שטמא, ושאלו אם גם ניצל של בהמה נכללה בה]. (93) משנה נדה נד, ב. (94) צ"ל כאוכלין. פירוש שאינו מטמא אפילו במגע, ואפילו אוכלין ומשקין.

17 יד. בְּשֵׁרֵי 95 נְבִלָה שֶׁהִיא סְרוּחַ מְעַקְרוּ וְאִינוּ רְאוּי
18 לְמֵאֲכֹל אָדָם - הֲרִי זֶה טְהוֹר; וְשֶׁנֶּאֱמַר: לִגְרֵי אֲשֶׁר
19 בְּשִׁעְרֵיהֶם תִּתְנַגַּח וְאֶכְלָה - עַד שֶׁתִּהְיֶה תְּחִלָּתָהּ רְאוּיָה
20 לִגְרֵי.

(95 בכורות כג, ב.)

21 מז. שְׁלִיאָה 96 שֶׁל נְבִלָה - הֲרִי הִיא פְּרִישׁ וְכִרְעִי
22 וְאִינָה מְטַמְּאָה פְּנֵיבָלָה 97. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לְאֶכְלָה -
23 מִתְּטַמְּאָה טְמֵאת אֶכְלִין 98. הִקְבָּה 99 וְהִחְלַב 100 שֶׁל
24 נְבִלָה - טְהוֹרִין מְפֹלוֹם 101.

(96 העור שהעובר מונח בו. (97 משנה חולין עז, א.
(98 אם נגעו בטומאה, שהמחשבה עושה אותה אוכל, אבל אין המחשבה מועילה שתטמא טומאת נבילות.
(99 פירוש, חלב קרוש שנמצא בקיבת נבילה, אבל עור הקיבה מטמא. (100 חלב צלול שבקיבה. (101 חולין קטז, ב. רבינו קיבל גירסת הרי"ף שם: והילכתא... אבל מעמידין בקיבת נבילה וכו'. מאי טעמא? חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא (ראה פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הט"ו והי"ט, ומגיד-משנה שם).

25 מז. בְּהֵמָה שֶׁשִּׁפְעָה 102 חֲרָת דָּם 103, אָף עַל פִּי
26 שֶׁנִּפְטְרָה מִן הַכּוֹרֶה 104 - אִינָה מְטַמְּאָה 105 לֹא בְּמִגַּע
27 וְלֹא בְּמִשָּׂא עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ צוּרַת נֶפֶל, לְפִי שֶׁהִיא
28 בְּטֵלָה בְּרַב הַיּוֹצֵא עִמָּה 106, לְפִיכֶף הִיא טְהוֹרָה אָף
29 עַל פִּי שֶׁהִיָּתָה רְאוּיָה לִגְרֵי 107 אֲנֵב אִמָּה 108.

(102 הפילה. (103 חתיכה כעין דם קרוש, ויש בה בשר עובר שנימוק. (104 הוולד שתלד אחר-כך אינו קדוש ככבור, אפילו אם טרם ילדה בכלל (משנה בכורות כא, ב) מפני שאינו פטר רחם. (105 אף-על-פי שהחררה נידונת כוולד לענין בכורה. (106 הדם וגופים אחרים שאינם מגוף הנפל שנימוק (ר' יוחנן שם כב, א). ואם יש בה צורת ולד נפל, הרי אינו מעורב עם הגופים האחרים ואינם מבטלים אותו. (107 למעלה (בהלכה יד) אמרנו, שסרוחה מעיקרה ולא היתה ראויה לגר לפני הפלתה, ומטמאה עד שתפסל מאכילת כלב (שם כג, ב). (108 כל זמן שהחררה היא במעי אמה אינה נמאסת על האדם אלא עם יציאתה, ואז חלה עליה הטומאה, ואם כן לא נפסלה לאכילה לפני חלות הטומאה.

30 יי. נְבִלָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּשִׁחוּטָהּ, אִם רַב מִן הַשְּׁחוּטָה
31 - בְּטֵלָה הַנְּבִלָה בְּשִׁחוּטָהּ 109, וְאִין הִפֵּל מְטַמְּא
32 בְּמִגַּע; אֲבָל אִם נִשָּׂא הִפֵּל - נְטַמָּא 110. שְׂאֵי אִפְשָׁר 111

(רש"י. (77) שאין דרכו של אדם לטרוח ולכנס שיכבה דקה של בשר ולפיכך בטלו, אבל פלטתו חיה לא ביטלו אדם.

1 יב. עוֹר 78 שֵׁשׁ עָלָיו פְּשֵׁי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּשֵׁר נְבִלָה
2 - הָעוֹר מְבִטְלָן 79, וְאִין מְטַמְּאִין לֹא בְּמִגַּע וְלֹא
3 בְּמִשָּׂא 80; שֶׁפֵּל שְׂאִינוּ מְטַמְּא מִן הַנְּבִלָה בְּמִגַּע -
4 אִינוּ מְטַמְּא בְּמִשָּׂא 81. אֲבָל שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים שֶׁתִּתְחַבֵּן
5 בְּקִיסָם 82 - הַנוֹשֵׂאֵן טְמֵא 83, שֶׁהָרִי נִשָּׂא פִּזְתָּהּ, וְהַנוֹגֵעַ
6 טְהוֹר, שְׂאִין חֲבוּרֵי אָדָם 84 חֲבוּרֵי 85. וְהוּא 86 שֶׁיִּהְיֶה
7 שְׁנֵיהֶן מְרֻדְדִין 87 וְדְבוּקִין זֶה בְּזֶה עַד שֶׁיִּשְׁטַלּוּ
8 בְּאֶחָד 88; אֲבָל אִם הָיָה חֲצִי זֵית זֶה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ וְזֶה
9 בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ בְּקִיסָם אֶחָד, אֲפִלוּ הוֹלִיךְ וְהֵבִיא כָּל
10 הַיּוֹם פְּלוֹ - טְהוֹר.

(78 משנה שם. (79 כמות קטנה שכזו בטלה לגבי העור. (80 כר' עקיבא, שם. (81 נימוק זה נאמר בברייתא שם עמוד ב בשם ר' עקיבא, ופירושו: אף-על-פי שהוא נושא כזית שלם בבת אחת אינו טמא, מפני שהמגע אינו מטמא. ולמה אין המגע מטמא? מפני שאין כאן נגיעה אחת בכזית שלם אלא שתי נגיעות - כל אחת בחצי זית - ושתי נגיעות אינן מצטרפות. (82 הכוונה לכזית שלם שחתכו לשנים, או חתך חצאי זיתים מנתח גדול, ולא באותם החצאים שהיו על העור (ראה שם קכב, בגמרא, רש"י ותוספות ד"ה דאמר). (83 במשנה שם קכד, א: ומודה ר' עקיבא וכו'. (84 חיבור מלאכותי. (85 ודינים כשני חצאים נפרדים. ואפילו אם נגע בשניהם - טהור, מפני ששתי נגיעות הן ואינן מצטרפות, כמבואר למעלה (כסף-משנה. ראה השלמות). (86 בתנאי. זה נמשך לדין נושא, כלומר: אימתי טמא הנושא? (87 ע"י דפיקות או לחץ חזק. (88 אם יגביה חלק אחד, יעלה השני עמו (ראה השלמות).

11 יג. בְּשֵׁר 89 נְבִלָה שֶׁנִּפְסַד וְהֵבִיא שׁ וְנִפְסַל מִלְּאֲכֹל
12 הַכֶּלֶב - טְהוֹר 90. לְפִיכֶף, נִצְלוּ 91 הַנְּבִלָה - סִפְקָ אִם
13 מְטַמְּא בְּכִזִּית אִם לֹא 92. בְּשֵׁר נְבִלָה שֶׁיִּבְשָׁ: אִם
14 כּוֹל לְשֵׁרוֹת בְּפוֹשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת לְחֹזֵר לֹחַ וְרְאוּי
15 לְכֶלֶב - מְטַמְּא; וְאִם לֹא - טְהוֹר, וְאֲפִלוּ בְּאֶכְלִין 94
16 טְמֵאִין אִינוּ מְטַמְּא.

(89 בכורות כג, א. (90 ואם הוא ראוי לכלב, אע"פ שאינו ראוי לאכילת אדם, מטמא בין במגע ובין במשא. פסק כר' יוחנן שם (כסף-משנה. וראה לקמן פ"ג הי"א ופ"ד הי"ב). (91 בשר שנימוח וקרוש. (92 הלכה למשה מסיני, שכזית ניצל מן המת מטמא כבשר (משנה נזיר מט, ב), ובנבילה בעיא היא (שם נ, א) שלא נפשטה. ופסק רבינו, כדרכו בכל בעיא שלא נפשטה, שטמא מספק. [בגמרא שם משמע, שניצל אינו ראוי לאכילת אדם, אבל ראוי לאכילת כלב, ולפיכך אין מקום לבעיא זו לדעת בר פדא שנבילה שאינה ראויה לגר (לאכילת אדם) אינה מטמאה, ונשאלה לדעת ר' יוחנן, שהיא מטמאה, ופירשו ב'תוספות' שם (וכן גם בפירוש המיוחס (בטעות) לרש"י), שניצל, אע"פ שהוא ראוי לאכילת כלב אין דינו כבשר הנבילה, מפני שהוא

16 ב. בהמה שמת עברה בתוך מעיה והושיט הרועה
17 את ידו ונגע בו, בין בהמה טמאה בין בטהורה -
18 הרי זה הנוגע טהור, עד שיצא הנפל לאויר העולם.

19 ג. בשר הפורש מבהמה ותיח פשהן חיין, בין
20 טהורין בין טמאין - טהור ואינו מטמא פגבלה.
21 אבל איבר מן החי הפורש מהן - מטמא פגבלה,
22 אחד איבר מן החי הפורש מן הבהמה עצמה או
23 איבר הפורש מן השליל שבבטנה. והאיברים אין
24 להן שעור, אפלו היה פשעורה או פחות - מטמא.
25 והוא שיהיה האיבר בכרתו, בשר וגידין ועצמות,
26 ויהיה עליו בשר כדי להעלות ארוכה; היה הבשר
27 פחות מהעלות ארוכה פחי או חסר עצמו - טהור.

28 ד. הפליא והלשון והשפה וכיוצא בהן, אף על פי
29 שהן איברים ואין עושיין חליפין, הואיל ואין בהם
30 עצם - הרי הן כבשר.

31 ה. הבשר או האיבר המדלדלין בבהמה או חיה
32 שאינן יכולין לחיות ולהדבק בשאר הגוף - אינן
33 מטמאין פגבלה כל זמן שהבהמה בחיים; והרי הן
34 כשאר אכלין, אם הכשרו - מקבלין טמאה במקומן.
35 נשחטה הבהמה - הכשרו בשחיטה ואינן מטמאין
36 פגבלה, שאין השחיטה עושה אותן כמו שפרשו
37 מחיים. אבל אם מתה הבהמה - הבשר שהיה
38 מדלדל בה צריך הכשר, והאיבר מטמא משום איבר
39 מן החי ואינו מטמא משום איבר מן הנבלה. ומה
40 בין איבר מן החי לאיבר מן הנבלה? שהבשר
41 הפורש מאיבר מן החי - טהור, והבשר הפורש
42 מאיבר מן הנבלה - מטמא בפזית במגע ובמשא.
43 וזה וזה שוין לשעור.

44 ו. טרפה שנשחטה שחיטה כשרה, אף על פי שהיא
45 אסורה באכילה - הרי היא טהורה. וכן השוחט את
46 הבהמה ומצא בה עבר מת - שחיטת אמו מטהרתו
47 מידי נבלה. מצא בה פן שמונה חי - נטרף. אף על
48 פי שנשחט אחר שנטרף - אין שחיטתו מטהרתו
49 מידי נבלה, לפי שאין למינו שחיטה. לפיכך, ולד
50 בהמה שלא שהה שבעה ימים גמורין, אם שחטו
51 בתוך שבעה - אין שחיטתו מטהרתו מידי נבלה,
52 מפני שהוא פגפל.

53 ז. השוחט את הבהמה ומצא בה פן תשעה חי, קדם
54 שיהלך על הקרקע, אף על פי שאין צריך שחיטה
55 כמו שבארנו, שהרי שחיטת אמו מטהרתו, אם
56 נטמאת אמו - לא נטמא הוא, ואם נתנבלה אמו -
57 הרי הוא טהור; שאין החי מתטמא לא טמאת

1 לשחוטו שתחזור נבלה¹¹², אבל הנבלה אפשר
2 שתטהר פשתסרה, לפיכך תבטל.

109) שם כג, א תני ר' חייא. (110) מפני שהטומאה ישנה
כאן במציאות, והוא נשא אותה. ואין זה דומה לחררת דם
(בהט"ז) מפני שנימוק הבשר ונתערב עם הגופים הטהורים
ואינו בעין (הר"י קורקוס). (111) זהו נימוק לדין מגע.
(112) בגמרא נאמר טעם זה לפי דעת ר' יהודה, שמיין במינו
אינו בטל, וכאן בטל מפני שאינו מין במינו ממש, שזו
שחוטת, ולעולם לא תהיה נבילה שמתמאה במגע ובמשא
(ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה). והר"י קורקוס (מובא
בכסף-משנה כאן) מסביר את ההבדל בין מגע למשא. במגע
הרי כל חתיכה היא נגיעה בפני-עצמה בבשר טהור מפני
הביטול ברובו, ואפילו אם נוגע בבת אחת הרי נגיעות אינן
מצטרפות, אבל במשא נשיאה אחת היא. ומה בין זה לשני
חצאי זיתים (בה"ב) שאינו מטמא במשא אלא במרודד,
ואין אנו אומרים נשיאה אחת היא? חצי זית אינו מטמא
כלל, ושני חצאי זיתים מצטרפים רק כשנישאו ביחד,
והתורה אמרה (לפי דרשת עולא הנ"ל), שאם מגביה חלק
מהכזית ואין כולו נישא עמו - אין זה נידון כנישאו ביחד,
אבל כאן הוא נשא בבת אחת שיעור המטמא, אלא שאין
אנו יודעים איזה כזית הוא הטמא ולכן הוא טמא, שהרי
נשא כזית שלם בבת אחת, וחסרון ידיעה אינו מועיל
לטהורין.

פרק שני

1) יבאר בהמה או חיה טמאה ששחטה או נחרה והיתה
מפרכסת אם מטמאה טומאת נבילה. ודין חלק הבהמה
לשנים או שניטלה ירך וחלל שלה, ובהמה שמת עוברת
במיעיה. בשר או אבר הפורש מבהמה כשהיא חיה. ואם יש
שיעור לאיברים. הבשר או האבר המדולדלים בבהמה או
חיה שאינם יכולים לחיות. טריפה שנשחטה שחיטה כשרה.
והשוחט בהמה ומצא בה עובר מת או בן שמונה חי. ודין
השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי קודם שיהלך על
גבי קרקע. טריפה שנשחטה אם מטמאה קודם. ובהמה
המקשה לילד והוציא העובר את ידו וחתכה וכו'. ודין
שחיטת נכרי וישראל עומד על גביו. וקולית נבלה שניקבה
או חישוב לנוקבה.

3 א. בהמה או חיה טמאה שנשחטה - אינה מטמאה
4 משום נבלה כל זמן שהיא מפרכסת, עד שיתזו את
5 ראשה, והרי היא פאכלין טמאין. נחרה והרי היא
6 מפרכסת - אין בה אפלו טמאת אכלין כל זמן
7 שהיא מפרכסת. ואיבר הפורש מן המפרכסת -
8 אסור לבני נח כפורש מן החי, ובשר הפורש ממנה
9 כפורש מן החי. וכן טהורה שנפסלה בשחיטתה
10 ועדין היא מפרכסת, או שחט בה אחד או רב אחד
11 - אין לה טמאה כלל עד שתמות. חלק בהמה
12 לשנים או שנשטלה ירך וחלל שלה - הרי זו נבלה
13 ומטמאה במשא ובמגע, אף על פי שהיא עדין
14 בחיים. וכן אם קרעה מגבה או שנשברה מפרכת
15 ורב בשר עמה - הרי זו פגבלה לכל דבר.

1 אָכְלִין וְלֹא טָמְאָת נְבֵלוֹת וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּאִיכָר
 2 מְאִיכְרֶיהָ. וְאִם מֵת קָדָם שְׁיִפְרִים עַל גְּפֵי זָרְקָע -
 3 הָרִי הוּא טְהוֹר, שְׁשִׁחִיטַת אָמוּ טְהֵרָתוֹ.
 4 ח. טְרֵפָה שְׁנִשְׁחָטָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה מִן
 5 הַתּוֹרָה, אִם נִגַע בָּהּ הַקֹּדֶשׁ - נִטְמָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
 6 זֶוּ מַעֲלָה יִתְּרָה שְׁעָשׂוּ בַקֹּדֶשׁ.
 7 ט. בְּהֵמָה הַמְקֻשָּׁה לִילָד, וְהוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ
 8 וְחִתְּכָהּ, וְאַחַר כֵּן שָׁחַט אֶת אָמוּ - הַאִיכָר שְׁנִחַתְּהוּ
 9 נְבֵלָה, וְשָׂאָר בֶּשֶׂר הָעֶבֶר טְהוֹר. שָׁחַט אֶת אָמוּ
 10 וְאַחַר כֵּן חִתְּכָהּ - הַאִיכָר כְּטְרֵפָה שְׁנִשְׁחָטָה,
 11 וְשָׂאָר בֶּשֶׂר הָעֶבֶר מִגַּע טְרֵפָה שְׁחוּטָה, שֶׁהִיא
 12 מִטְמֵאָה אֶת הַקֹּדֶשׁ אֲבָל לֹא אֶת הַתְּרוּמָה. הוֹצִיא
 13 הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ בֵּין שְׁחִיטַת סִימָן לְשִׁחִיטַת סִימָן
 14 וְחִתְּכוּ - מִצְטָרֵף שְׁחִיטַת סִימָן לְסִימָן לְטְהַר
 15 הָאִיכָר מִיָּדֵי נְבֵלָה.
 16 י. שְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - נְבֵלָה וּמִטְמֵאָה בְּמִשְׁא,
 17 וְאִפְלוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמְדֵי עַל גְּבִי וְשָׁחַט בְּסִפְיָן יִפָּה
 18 שְׁחִיטָה פְּרָאוּי. אֶחָד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֶחָד הַפּוֹתִי אוֹ
 19 גֵר תּוֹשֵׁב שְׁחִיטָתוֹ נְבֵלָה. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שְׂאֵף זֶה
 20 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שְׁהָרִי טָמְאָת עֲבוּדָה זָרָה וְטָמְאָת
 21 תְּקַרְבָּתָהּ מִדְּבָרֶיהֶם, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר, וּבִגְלָל עֲבוּדָה
 22 זָרָה נִתְּרַחֲקוּ הַפּוֹתִים וְנִאֶסְרָה שְׁחִיטָתוֹ. וְאִם תֹּאמְרוּ:
 23 וְהִלּוֹא הִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה דִּין תּוֹרָה! לֹא כָּל
 24 הָאֲסוּרִים בְּאֲכִילָה מִטְמֵא, שְׁהָרִי הַטְּרֵפָה אֲסוּרָה
 25 וְטְהוֹרָה. וְאִי אֲפֹשֶׁר לְחַיֵּב כֶּרֶת עַל טְמֵאָה זֹה עַל
 26 בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְאֲכִילַת קֹדֶשׁוֹ אֲלֵא בְּרָאִיָּה בְּרוּרָה.

1 יבאר שנבלת עוף טהור מטמאה מן התורה, וכיצד היא
 2 טומאתה. ודין נבלת עוף טהור אם צריכה מחשבה. ואם
 3 חישוב עליה אם צריכה הכשר. תחב כזית נבלת בהמה
 4 למקום שנבלת העוף מטמא. הכורך כזית נבלת העוף בחזרת
 5 או בסיב ובלעו. הכולע נבלת עוף טהור ואחר שבלעה
 6 הקיאה. ואם בלע ממנה אבר שלם ואין בו כזית. ודין
 7 הדברים שמצטרפים לכזית עם הבשר בעוף והראויים
 8 לאכילה או לשתייה. נבלת העוף שנפסדה מאכילת כלב,
 9 ועוף שנטרף ונשחט. נבלת העוף הטמא, ואבר מן החי
 10 הפורש ממנה או מן הטהורה. (2) כל הדינים שבהלכה זו
 11 מקורם בתורת כהנים פרשת אחרי פרק י"ב ומובאים
 12 במקומות שונים בש"ס. (3) איש מפי איש עד משה רבינו.
 13 (4) בתורת כהנים שם הלכה ז: יכול אף נבלת עוף הטמא ...
 14 תלמוד לומר "אשר תאכל נבילה וטריפה" ... נבילה שיש
 15 לה טריפה יצא עוף טמא שאין לו טריפה (איסור טריפה חל
 16 רק על עוף טהור). (5) עיקר הנאת הנפש היא בבית
 17 הבליעה. (6) פירוש, אפילו שאר כלים שאינם של חרס.
 18 (7) שקיעת החמה. טמא שטבל אינו טהור לכל דבר עד
 19 שתשקע החמה ונקרא "טבול יום". (8) מפני שכלים אינם
 20 מקבלים טומאה מראשון לטומאה אלא מאב הטומאה.

58 ב. אִין נְבֵלַת הָעוֹף הַטְהוֹר צְרִיכָה מִחֻשְׁבָּה⁹ לְטָמֵא
 59 טְמֵאָה זֹה הַחֲמוּרָה¹⁰, אֲלֵא כִּינֹן שְׁפֹלַע מִמֶּנָּה פְּזִית
 60 מִכָּל מְקוֹם - הָרִי זֹה מִטְמֵאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. חֲשׁוֹב
 61 עָלֶיהָ לְאֲכִילָה - הָרִי זֹה מִטְמֵאָה טָמְאָת אָכְלִין¹¹,
 62 וְהָרִי הִיא כְּאֲכָל רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִגַע
 63 בָּהּ טְמֵאָה אַחֲרָתָה¹², וְאִינָה צְרִיכָה הַכֶּשֶׁר.

9 ישנם סוגי אוכלין שאינם מטמאים טומאת אוכלין עד
 שהאדם יחשוב לאכלם (ראה לקמן) ומשמיענו רבינו שנבלת
 עוף טהור מטמאה בבית הבליעה בלי מחשבה כזו.
 10 שטמאה בבדים. (11) אם נגעה באוכלין - נטמאו,
 אבל אם לא חישוב לאוכלה אין דינה כאוכל, מפני שאין

16 י. שְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - נְבֵלָה וּמִטְמֵאָה בְּמִשְׁא,
 17 וְאִפְלוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמְדֵי עַל גְּבִי וְשָׁחַט בְּסִפְיָן יִפָּה
 18 שְׁחִיטָה פְּרָאוּי. אֶחָד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֶחָד הַפּוֹתִי אוֹ
 19 גֵר תּוֹשֵׁב שְׁחִיטָתוֹ נְבֵלָה. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שְׂאֵף זֶה
 20 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שְׁהָרִי טָמְאָת עֲבוּדָה זָרָה וְטָמְאָת
 21 תְּקַרְבָּתָהּ מִדְּבָרֶיהֶם, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר, וּבִגְלָל עֲבוּדָה
 22 זָרָה נִתְּרַחֲקוּ הַפּוֹתִים וְנִאֶסְרָה שְׁחִיטָתוֹ. וְאִם תֹּאמְרוּ:
 23 וְהִלּוֹא הִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה דִּין תּוֹרָה! לֹא כָּל
 24 הָאֲסוּרִים בְּאֲכִילָה מִטְמֵא, שְׁהָרִי הַטְּרֵפָה אֲסוּרָה
 25 וְטְהוֹרָה. וְאִי אֲפֹשֶׁר לְחַיֵּב כֶּרֶת עַל טְמֵאָה זֹה עַל
 26 בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְאֲכִילַת קֹדֶשׁוֹ אֲלֵא בְּרָאִיָּה בְּרוּרָה.

27 יא. קולית הנבלה - הנוגע בה או נושאה טהור; שכל
 28 דבר מן הנבלה שאינו מטמא במגע - אינו מטמא
 29 במשא. נקבה כל שהוא - הנוגע בה או נושאה טמא.
 30 במה דברים אמורים? פשטיה המוח שבה מתקשקש,
 31 שהרי אינה מעלה ארוכה; אבל אם היה עומד
 32 במקומו, אם יש בו כדי להעלות ארוכה לעצם
 33 מבחוץ - הרי זו מטמאה במגע ובמשא ככל
 34 האיברים. וכבר פירשנו, שהקולית היא העצם הסתום
 35 מכל צדדיו.

36 יב. קולית שחשב עליה לנקבה ועדין לא נקבה -
 37 הרי הנוגע בה ספק טמא; שהרי יש בדבר ספק, אי
 38 מחסר נקבה כמחסר מעשה או לא.

יום שני ד' מנחם-אב ה'תשע"ה

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

39 א. נְבֵלַת הָעוֹף² הַטְהוֹר מִטְמֵא מִן הַתּוֹרָה. מִפִּי
 40 הַשְּׂמוּעָה לְמָדוֹ, שְׂזָה שְׁנֵאָמְרוּ: וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. כַּלְעַם²⁰ מִמֶּנָּה אֵיבָר שְׁלֹם שְׁאִין בּוֹ פְּזִית - אֵינּוּ
21 מִתְּטָמָא. אֶפְלוּ נָטַל צְפוּר וְאָכְלָה: אִם יֵשׁ בָּהּ פְּזִית
22 - נְטָמָא, וְאִם לָאוּ - טְהוֹר.
23

(20) תוספתא זבים פרק ה הלכה ו. נאמר בה "אשר תאכל"
ופחות מכזית אינה אכילה.

ט. הַכִּנְפִים²¹ וְהַנּוֹצָה²², אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּאֶבְלִים
24 וּמִתְּטָמְאִין וּמִטְּמָאִין טְמֵאת אֶבְלִין - אֵינּוּ
25 מְצַטְרְפִין²³ בְּנִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר לְכַזִּית. אֲבָל
26 הַמְּקוּמוֹת הַרְפִּים הַקְּרוּבִים לְפֶשֶׁר מִן הַחֲרוֹטוֹם
27 וְהַצְּרָנִים - הֲרִי הֵן כְּפֶשֶׁר וּמְצַטְרְפִין לְכַזִּית. רֵאשֵׁי
28 אֲגַפִּים²⁴ וְרֵאשׁ הַזָּנָב וְהַעֲצָמוֹת, אֶפְלוּ הַרְפּוֹת - אֵינּוּ
29 מְצַטְרְפִין²⁵.
30

(21) הנוצה הדקה הנשארת בעוף אחר מריטת הנוצה הגסה.
(22) הדקה מן הדקה הנשארת אחרי מריטת הכנפיים.
(23) אם אכל פחות מכזית בשר, והנוצה שאכל עימו
משלימה לכזית - טהור. (24) יבשים הם ונוהגים לחתכם
ולזרקם. (25) אבל מטמאים ומיטמאים. כל הלכה זו
מקורה בטהרות פרק א משנה ב.

י. הָאוֹכֵל מִנִּבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר מִן הַעֲצָמוֹת הַרְפִּין
31 אוּ מִן הַגִּידִין וּמִן הַשִּׁלָּל שֶׁל בִּיצִים²⁶ וּמִן הַדָּם
32 וּמִכֶּשֶׁר מִן הַחֵי²⁷ מִמֶּנּוּ - טְהוֹר. אֲבָל הָאוֹכֵל מִן
33 הָאֲשָׁפוֹל²⁸ שֶׁל בִּיצִים וּמִן הַקְּרָקָן וּמִן בְּנֵי
34 הַמַּעִים, אוּ שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֵלֶב²⁹ בְּאוֹר וּגְמָעוּ -
35 הֲרִי זֶה טָמֵא כְּאוֹכֵל מִבְּשָׂר; שֶׁהִשׁוּתָה בְּכֹל
36 אוֹכֵל. הַמְּחָהוּ בַחֲמָה וּגְמָעוּ - טְהוֹר, שֶׁהֲרִי
37 הַסְּרִיחוּ³⁰.
38

(26) הביצים הקטנות כשהן דבוקות בשידרה. (27) חתך
כזית בשר מעוף חי ואכלו. (28) הבשר שעל השידרה
מבפנים. שהביצים דבוקות בו. (29) השומן. (30) שומן
שניתך בחום השמש התקלקל ונפסל לאכילה.

יא. נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר³¹ שֶׁנִּפְסְדָה מִלְּאֹכֵל הַכֶּלֶב -
39 טְהוֹרָה. וְכֵן אִם יִכְשֶׁה כְּחֶרֶס וְאֵינָה יוֹכֵלָה לְהִשְׁרֹת
40 בְּפוֹשְׁרִין מַעַת לַעַת לְחִזּוֹר לְכַמּוֹת שֶׁהִיָּתָה - הֲרִי זֶה
41 טְהוֹרָה. וְהָאוֹכֵל נֶצֶל³² שֶׁל נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר - הֲרִי
42 זֶה טְהוֹר.
43

(31) מבואר למעלה פרק א הלכה יג בדין נבלת בהמה.
(32) למעלה (שם) כתב רבינו ניצל של בהמה טמא מספק
מפני שבעיניי היא שלא נפשטה, וכאן, בניצל של עוף, פסק
שאינו מטמא מפני שהבעיניי היא בניצל של בהמה בלבד,
וסובר רבינו שניצל של עוף מאוס יותר משל בהמה.

יב. עוֹף טְהוֹר שֶׁנִּטְרַף וְנִשְׁחַט שֶׁחִטָּה כְּשֶׁרָה -
44 שְׁחִיטָתוֹ מְטַהְרֵתוֹ, וְאֶפְלוּ נִשְׁחַט בְּעֶזְרָה. וְאִם נִמְלַק
45 וְנִמְצָא טְרֶפֶה - אֵין מְלִיקָתוֹ מְטַהְרֵתוֹ³³. נִמְצָאתָ
46 אוֹמְרָה: שֶׁהִשׁוּחַט עוֹף טְהוֹר, בֵּין בַּחוּץ בֵּין בְּפָנִים,
47 בֵּין קִדְשִׁים בֵּין חֻלִּין - הֲרִי זֶה טְהוֹר³⁵; וְהַמְּלַק
48

דרכם של בני אדם לאכול נבלת עוף. [בעוקצין פרק ג משנה
ג שנינו, שלא אמרו דין זה אלא בכפרים, אבל בשווקים
שמתאסף שם עם רב, נאכלת (על ידי גויים), ולפיכך
מטמאה גם בלי מחשבה מיוחדת. וכן פסק רבינו בהלכות
טומאת אוכלין פרק ג הלכה ג.]. (12) נידה נא, א: אינה
צריכה לא הכשר שרץ ולא הכשר מים. פירוש, מטמאה
טומאת אוכלין אפילו לא נגעה בשרץ (או בדבר טמא אחר)
ואפילו לא נרטבה באחד משבעת המשקין שמכשירים את
האוכלין לקבל טומאה, וטעמו של דבר, מפני שבבית
הבליעה היא מטמאה טומאה חמורה לטמא בגדים, וכל דבר
ססופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר. כתנא דבי
רבי ישמעאל שם.

ג. פְּרָה אֲדָמָה¹³ וְשִׁעִירִים הַנְּשָׂרְפִים אֵינּוּ כֵן. אֵף עַל
1 פִּי שֶׁהֵן מִטְּמָאִין הַמִּתְעַסֵּק בָּהֶן, אִם חִשַּׁב עֲלֵיהֶן
2 לְאֹכְלָה - צְרִיכִין שְׁתַּגַּע בָּהֶן טְמָאָה¹⁴ וְאַחַר כֵּן
3 יִטְמָאוּ טְמֵאת אֶבְלִין.
4

(13) יש להוסיף: ופרים. (14) נבלת עוף טהור מטמאה
אוכלין בנגיעה אפילו לא נגעה בטומאה, מפני שמטמאה
טומאה חמורה בבית הבליעה כל אדם שהוא, אבל פרה
ופרים שאינם מטמאים טומאה חמורה כל אדם, אלא את
המתעסקים בהם, אינם מטמאים אוכלין אם לא נגעו
בטומאה.

ד. פְּזִית מִנִּבְלַת הַבְּהֵמָה שֶׁתְּחַבּוּ כְּכוֹשׁ¹⁵ וְהַכְּנִיס
5 לְתוֹךְ מַעֵי הָאִשָּׁה מִלְּמַטָּה, אוּ שֶׁהִכְנִיסוּ לְתוֹךְ
6 בְּלִיעָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ מִמְּקוֹם שֶׁנִּבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר
7 מִטְּמָאָה - הֲרִי זֶה טָמֵא מִשּׁוֹם נוֹשָׂא¹⁶, לֹא מִשּׁוֹם
8 נוֹגַע, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּתַחֲלַת הַסֵּפֶר.
9

(15) בפלך. (16) רבינו לשיטתו, שמשא מטמא אפילו
כשלא הזיז את הטומאה ממקומה. פסק כרובא שם,
שמקומות אלה דינם כבית הסתרים שמטמא במשא ולא
במגע בניגוד לדעת אב"י שדינם כבלוע שאינו מטמא כלל.

ה. הַפּוֹרֵף פְּזִית מִבְּשָׂר נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר בַּחֲזֵרָת
10 וְכִיּוֹצֵא בָּהּ וּבְלָעוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא נִגַּע בְּגִרוֹנוֹ -
11 הֲרִי זֶה טָמֵא¹⁷. פְּרָכוּ פְּסִיב¹⁸ וּבְלָעוּ - הֲרִי זֶה
12 טְהוֹר¹⁹.
13

(17) שדרך אכילה היא. דרכם של בני אדם לאכול בשר
בחזרת, ולכן אין החזרת חוצצת. (18) כעין חוטים רכים
הכרוכים על אילנות. (19) מפני שהטומאה לא נגעה בבית
הבליעה והסיב חוצץ.

ו. הַבּוֹלֵעַ נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר וְאַחַר שֶׁבְּלָעָה הִקְיָאָה
14 קִדְּם שֶׁתְּתַעֲפֵל - הֲרִי זֶה אֵינּוּ מִטְּמָא בְּגָדִים כְּשֶׁתְּצָא
15 לְגִרוֹנוֹ בְּשַׁעַת שֶׁמְקִיָּאָה; שֶׁאֵינָה מִטְּמָאָה בְּבֵית
16 הַנֶּפֶשׁ אֲלֵא בְּשַׁעַת בְּלִיעָה, לֹא בְּשַׁעַת שֶׁמְקִיָּאָה.
17

ז. מַעֵי שֶׁל נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר שֶׁבְּלָעוּ, מְקַצְתוֹ בְּבֵית
18 הַבְּלִיעָה וּמְקַצְתוֹ בַּחוּץ לְתוֹךְ פִּיו: אִם יֵשׁ בְּבֵית
19 הַבְּלִיעָה פְּזִית - הֲרִי זֶה טָמֵא, וְאִם לָאוּ - טְהוֹר.
20

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והנוצות עד שיימצאו אוכלים ולפיכך הם חשובים כחלק מן העוף.
 15 **זו. אָחַד הָעוֹף הַטְּהוֹר וְאֶחָד הָעוֹף הַטְּמֵא - אֵיבָר**
 16 **מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶם טְהוֹר, וְאֵין בּוֹ טְמֵאָה פְּלִלִי.**
 17 **שְׁנֵאֵמַר: וְלֹאֵלֶּה תִּשְׁמָאוּ, לְכֹל הַבְּהֵמָה⁴⁸ - לְהוֹצִיא**
 18 **אֶת הָעוֹף שְׂאִין לוֹ פְּרוֹסָה. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ,**
 19 **שֶׁלֹּא בָּא הַפְּתוּב אֲלֵא לְטֵמֵא אֵיבָר מִן הַחַי שֶׁל**
 20 **בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה⁴⁹.**

(48) והכתוב ממשיך: "אשר היא מפרסת פרסה".
 (49) ומפני שכתוב "פרסה" ממעטים אבר מן העוף.

21 **זו. אֵיבָר מִן הַמֵּת⁵⁰ מִן הָעוֹף - הֵרִי הוּא פְּנֻכְלַת**
 22 **הָעוֹף שֶׁפָּרַשׁ מִמֶּנּוּ: אִם הֵיְתָה נִבְלַת עוֹף טְהוֹר -**
 23 **מִטְּמֵאָה טְמֵאָה חֲמוּרָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה בְּכַוִּינָה; וְאִם**
 24 **חָשַׁב עָלָיו לְאֲכִילָה - מִטְּמֵא טְמֵאָת אֲכָלִין. וְאִם**
 25 **הֵיְתָה נִבְלַת עוֹף טְמֵא - מִטְּמֵא טְמֵאָת אֲכָלִין, אִם**
 26 **חָשַׁב עָלָיו וְהִכְשֵׁר. וְאֵינוֹ מִטְּמֵא אֲכָלִין אַחֲרֵים עַד**
 27 **שִׁיְהִיָּה בּוֹ בְּכִיעָה, כִּשְׁעוֹר כֹּל הָאֲכָלִין לְטֵמֵא, כְּמוֹ**
 28 **שִׁיְתַבְּאָר.**

(50) אבר מן העוף אינו כלול במה שאמרו במשנה (אהלות פרק א משנה ז): "האיברים אין להם שיעור".

פֶּרֶק רְבִיעִי

29 **א. שְׂמוּנָה שְׂרָצִים הָאֲמֹרִין בְּתוֹרָה, וְהֵן: הַחֲלָד²**
 30 **וְהַעֲכָבֵר וְהַעֲבֵב וְהָאֲנָקָה וְהַלְטָאָה וְהַפֶּחַ וְהַתַּנְשֵׁמֶת**
 31 **וְהַחֲמֹט - טְמֵאָת פְּלֵן שְׁוֵה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין שְׂרָץ לְעִנְנֵן**
 32 **טְמֵאָה.**

(1) יבאר טומאת שמונה שרצים האמורים בתורה ושיעורה וכל דיניה. (2) לא עלה בידי אנשי המדע לקבוע בוודאות, שאפשר לסמוך עליה להלכה, את זהותם של שמונת השרצים ושמותיהם בזמננו.

33 **ב. הַשְּׂרָץ³ - אֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת. מִטְּמֵא אָדָם**
 34 **וְכִלִּים⁴ בְּמַגֵּעַ, וְכִלֵּי חֶרֶס בְּאִוִיר⁵, וְאֵינוֹ מִטְּמֵא**
 35 **בְּמִשְׂא⁶, וְהַנּוֹגֵעַ בּוֹ אֵינוֹ מִטְּמֵא בְּגָדִים⁷ בְּשַׁעַת**
 36 **מַגְעוֹ⁸. וְשַׁעוֹר טְמֵאָתוֹ בְּכַעֲדָשָׁה⁹. וְכֹל הַשְּׂרָצִים**
 37 **מִצְטַרְפִּין לְכַעֲדָשָׁה¹⁰.**

(3) כלים פ"א מ"א. (4) ככל אב הטומאה. (5) אם השרץ היה תלוי בחוט והכניסוהו לאויר כלי חרס ולא נגע בדופנו - נטמא הכלי. (6) אם לא נגע (שם). (7) בתורה כתוב (ויקרא יא, לא): "הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב", ולא נאמר "יכבס בגדיו" כמו שנאמר בטומאות אחרות. (8) כלומר, אפילו בשעת מגע בשרץ, ומכל-שכן אחר שפירש ממנו. (9) כשיעור תחילת ברייתו של החומט. ברייתא חגיגה יא, א. (10) חצי עדשה משרץ זה וחצי עדשה משרץ אחר - מצטרפים ומטמאים (מעילה טו, ב).

38 **ג. הָאֵיבָרִים¹¹ אֵין לָהֶן שְׁעוֹר¹². אֵיבָר מִן הַשְּׂרָץ**
 39 **כְּבָרְתוֹ¹³.**

1 **חֲלִין בְּפָנִים³⁶ אוֹ שְׂמָלַק קְדָשִׁים בַּחוּץ - הֵרִי אֱלוֹ**
 2 **מִטְּמֵאִין³⁷ בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה.**

(33) בין בפנים ובין בחוץ. (34) יוצא מזה. (35) ואף על פי שקדשים טעונים מליקה מפני שהשוטח עוף קדשים בחוץ חייב כרת (שם קז, א) הרי החשיבה תורה את שחיטת העוף בחוץ ולפיכך מטהרת מידי נבילה גם בפנים, שבפנים ובחוץ דינם שווה בכל ענייני טומאת נבלת העוף. (36) וכל שכן בחוץ, שלא מצאנו שם מליקה בכלל. (37) משנה שם סח, א. והטעם, מפני שאין מליקה מועילה לחולין בשום מקום, וקדשים בחוץ נלמד (שם) מן הכלל המקובל: "לא היה פסולו בקודש, מטמא בגדים בבית הבליעה".

3 **יג. הַמּוֹלֵק³⁸ קְדָשִׁים בְּפָנִים, אִם הָיוּ רְאוּיִין לְקַרְבָּן**
 4 **וְלֹא נִמְצְאוּ בְּהֵן מוּמִין שֶׁבְּאֲרָנוֹ בְּמִקְוָמוֹ - הֵרִי אֱלוֹ**
 5 **טְהוֹרִין. פִּיּוּצָא בּוֹ, עֲגָלָה עֲרוּפָה³⁹ שְׁנַעֲרָפָה**
 6 **כְּהִלְכָתָהּ - טְהוֹרָה. כְּפָרָה כְּתִיב בָּהּ⁴⁰ כְּקְדָשִׁים⁴¹. וְכֵן**
 7 **אִם נִשְׁחַטָּה⁴² אַחַר יְרִידָתָהּ לַפֶּחַל, אָף עַל פִּי**
 8 **שְׂאִסוּרָה בְּהִנָּאָה - הֵצִילָה אוֹתָהּ שְׁחִיטָתָה מִיַּדִּי**
 9 **נִבְלָה.**

(38) ברייתא שם. והיא מלמדת, שלא תאמר, אמנם התורה התירה מליקה בקדשים למזבח ולכהנים, אולם לאחרים לא יצאה מכלל נבילה. (39) שם ע, ב. אם נמצא אדם הרג ולא נודע מי רצחו מביאים בית דין עגלה, מורידים אותה לנחל ועורפים אותה. (40) שם: כפר לעמך ישראל. (41) ועשיית מצוותה מטהרתה מידי נבילה כמו מליקה בעוף. (42) שם. מפני ששחיטתה מתירה בחולין, היא מועילה לטהר בעגלה ערופה.

10 **יד. נִבְלַת הָעוֹף הַטְּמֵא - טְהוֹרָה⁴³ וְאֵינָה מִטְּמֵאָה**
 11 **בְּבֵית הַבְּלִיעָה⁴⁴. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לְאֲכִילָה וְהִכְשֵׁרָה⁴⁵**
 12 **- הֵרִי הִיא פְּאָכָלִין טְמֵאִין שֶׁהֵן רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה⁴⁶.**
 13 **וְכַפְּנִים וְהַנוֹצָה וְהַמְקוּמוֹת הַרְּכִים מִן הַחֲרִטּוֹם וּמִן**
 14 **הַצְּפַרְנִים שְׁלֵה - הֵרִי הֵן כְּבִשְׂרָה⁴⁷.**

(43) בברייתא חולין (ק, ב) למדו זה מן הכתוב "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח) מי שאיסורו משום נבילה, יצא זה שאיסורו משום בל תאכל טמאה. (44) שטומאה זו נאמרה בעוף טהור בלבד, כל דבר שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מטמא טומאת אוכלין אלא אם חישב עליו לאכילת אדם (הלכות טומאת אוכלין פרק א) ונבלת עוף טמא רוב בני אדם אינם אוכלים אותה ולפיכך צריכה מחשבה. (45) לשון המשנה טהרות פרק א, ג: "צריכה מחשבה והכשר" ופירש הר"י קורקוס, שהכוונה להכשר מים והכשר שרץ, היינו, שתורטב במשקין ותיגע אחרי כן בשרץ. אולם בכסף משנה כאן כתב, שמלשון רבינו משמע שצריכה הכשר מים בלבד. (46) הר"י קורקוס פירש: כשנגעה באב. (47) מיתטמאים ומטמאים ומצטרפים (טהרות שם משנה ג'). בעוף טהור אמרנו למעלה (בהלכה ט) שהכנפיים והנוצה אינן מצטרפות. הרא"ש מנמק את ההבדל: נבלת עוף טמא אין אוכליה מצויים ולפיכך מניחים אותה כמו שהיא עם הכנפיים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 11) אהלות פ"א מ"ז. (12) מטמאים בכל שהם.
 13) כשהוא שלם, כמו שנבאר (ראה למעלה פ"ב ה"ג).
- ד. בְּשָׂרָא¹⁴ וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, שְׁהוּא פְּחוֹת מִפְּעֻדָּשָׁה,
 בֵּין שְׁפִרְשׁ מִן הַחַי בֵּין שְׁפִרְשׁ מִן הַמֵּת - מִטְּמֵא
 טְמֵאתוֹ¹⁵. וְהוּא שְׁיֵהִיָּה בְּפֶשֶׁר שְׁעָלָיו אוּ בַמַּחַ
 שְׁבַעֲצָם כְּדִי לְהַעֲלוֹת אַרְוֹכָה¹⁶.
- 14) זה פירוש להלכה הקודמת. (15) טומאת שרץ.
 16) ראה למעלה פ"ב הי"א.
- ה. בְּשָׂרָא¹⁷ מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׂרִץ - טְהוֹרֵר¹⁸;
 שְׂאִין מִטְּמֵא אֲלֵא אֵיבֵר הַדּוֹמָה לְשְׂרִץ כְּלוֹ: מֵה
 שְׂרִץ - בְּשָׂרָא וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, אִף אֵיבֵר הַפּוֹרֵשׁ -
 בְּשָׂרָא וְגִידִים וְעֲצָמוֹת.
- 17) בלי גידים ועצמות. (18) ברייתא חולין קכח, ב.
- ו. הַכְּלִיא¹⁹ וְהַפְּכָד וְהַלְשׁוֹן וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, אִף עַל פִּי
 שְׁהֵן אֵיבֵר וְאִין עוֹשִׂין חֲלִיפִין²⁰ - הָרִי הֵן כְּבֶשֶׂר,
 וְאִם פָּרְשׁוּ מִן הַחַי - טְהוֹרִין.
- 19) חולין שם. ראה למעלה פ"ב ה"ד. (20) אם נחתכו
 אינם חוזרים וגדלים. ראה למעלה פ"ב ה"ד.
- ז. דָּם הַשְּׂרִץ²¹ - כְּבֶשֶׂר²², וּמִצְטָרֵף לְכַעֲדָשָׁה כָּל
 זְמַן שְׁהוּא מְחַבֵּר בְּבֶשֶׂר²³.
- 21) משנה מעילה יז, א. (22) מטמא בכעדשה. (23) אבל
 אם פירש מן הבשר אינו מצטרף, כרב חנין בגמרא שם,
 וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה אמר.
- ח. עֲצָמוֹת הַשְּׂרִץ²⁴ וְגִידָיו וְצִפְרָנָיו - טְהוֹרִין. וְעוֹר
 הַחֹלֵד וְהַעֲכָבֵר וְהַצֵּב וְהַתְּנַשְׁמֵת - טְהוֹרֵר²⁵, אִף עַל
 פִּי שְׁהוּא לַח וְעֵדִין לֹא עֹבְדוּ וְלֹא הִלֵּךְ בּוֹ²⁶. אֲבָל
 עוֹר הָאֲנָקָה וְהַפֶּחַח וְהַלְטָאָה וְהַחֲמֵט - כְּבֶשֶׂר²⁷,
 וּמִטְּמֵא כְּכַעֲדָשָׁה. וְאִם עֹבְדָן אוּ שְׁהִלֵּךְ בֵּהֶן כְּדִי
 עֹבְדָה - טְהוֹרִין. וְכִמָּה הִיא כְּדִי עֹבְדָה? כְּדִי הִלֵּךְ
 אַרְבָּעָה מִילִין.
- 24) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"י ה"ב, שנינו: "וכל
 אשר יפול מנבלתם עליו יטמא", לא מן העצמות ולא מן
 הציפורניים. ורבינו מוסיף גידים. (25) במשנה חולין קכב,
 א נמנו השרצים שעורותיהם מטמאים, ולא מנו תנשמת.
 ראה שם עמוד ב. (26) ראה למעלה פ"א ה"ט.
- ט. קוֹלִית הַשְּׂרִץ²⁷ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טְהוֹר, אִף עַל פִּי
 שְׁהִיא מְלֵאָה מַחַ. וְהוּא שְׁיֵהִיָּה הַמַּח מִתְּקַשְׁשׁ²⁸,
 שְׂאִינוּ מְעַלָּה אַרְוֹכָה; אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ
 וְיָשׁ בּוֹ כְּדִי לְהַעֲלוֹת אַרְוֹכָה בָּהּ מִבְּחוּץ - הָרִי הַנוֹגֵעַ
 בָּהּ טְמֵא, כָּכֵל הָאֵיבֵרִים שִׁישׁ בֵּהֶן כְּדִי לְהַעֲלוֹת
 אַרְוֹכָה, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוֹ²⁹. נִקְבָּה הַקּוֹלִית כְּכֵל שְׁהוּא -
 הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִכָּל מְקוֹם טְמֵא³⁰.
- 27) משנה שם קכח, א. (28) ראה למעלה פ"ב הי"א.
 29) שם. (30) חולין שם.
- י. בְּיַצַּת הַשְּׂרִץ³¹ הַמְּרַקֵּמֵת³², אִף עַל פִּי שְׁהַשְּׂרִץ
 נִרְאָה מִתּוֹכָהּ³³ - טְהוֹרָה. נִקְבָּה כָּל שְׁהוּא - הַנוֹגֵעַ
 בָּהּ טְמֵא.
- 31) שם קכו, ב. יש שרצים שמולידים ולדות חיים, ויש
 מהם (חומט צב ולטאה) שמטילים ביצים. (32) שהתרקמה
 בה תבנית בעל-חי. (33) דרך קליפת הביצה השקופה.
 [בתוספתא חולין פ"ח ה"ה, אמרו: "וכמה היא ריקומה?
 כדי שייראה השרץ מתוכה". ומפרש רבינו, שאפילו במצב
 שכזה - טהורה, כל זמן שלא ניקבה. והטעם נאמר בברייתא
 שם, מפני שאי-אפשר לנגוע בשרץ עצמו].
- יא. שְׂרִץ³⁴ שֶׁחֲצִיּוֹ בֶּשֶׂר וְחֲצִיּוֹ אֲדָמָה - הַנוֹגֵעַ בְּבֶשֶׂר
 טְמֵא, וּבְאֲדָמָה טְהוֹר. וְאִם הַשְּׂרִץ עַל פְּנֵי כְּלוֹ³⁵ -
 אִף הַנוֹגֵעַ בְּאֲדָמָה, שְׁעֵדִין לֹא נִגְמְרָה צוּרְתוֹ,
 טְמֵא³⁶.
- 34) משנה שם. (35) לכל ארכו, אבל לא לכל רחבו.
 36) כר' יהודה במשנה, לפי פירושו של ר' יהושע בן לוי
 שם.
- יב. בְּשָׂרָא הַשְּׂרִץ שֶׁנִּפְסַד³⁷ וְהַבָּאִישׁ וְנִפְסַל מְלֵאֲכֵל
 הַכֶּלֶב - טְהוֹר. יָבֵשׁ³⁸ עַד שְׁנַעֲשֵׂה כְּחֶרֶשׁ: אִם יָכוֹל
 לְהַשְׂרוֹת בְּפוֹשְׂרִין מַעַת לְעַת וְלַחֲזוֹר לַח כְּשֵׁהִיָּה -
 מִטְּמֵא; וְאִם לֹא - טְהוֹר, וְאִפְלוּ כְּאֲכִלִים טְמֵאִים
 אֵינוּ מִטְּמֵא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִקְצַת הַשְּׂרִץ;
 אֲבָל שְׂרִץ שֶׁיָּבֵשׁ וְשֶׁלְּדוֹ קָיָם³⁹, אוּ שְׁנַעֲרָף וְשֶׁלְּדוֹ
 קָיָם, הוֹאִיל וְתִבְנִית כְּלוֹ עוֹמֵדֵת - הָרִי זֶה מִטְּמֵא⁴⁰.
 וְקָרוֹב בְּעֵינָיו⁴¹, שְׁטֵמָאָה זֹו מְדַבְּרִיהֶם.
- 37) ראה למעלה פ"א ה"ג בדין נבילה. (38) משנה, נדה
 נד, ב. (39) תבניתו נשארה שלימה וניכרת. (40) שם נו,
 א. (41) סברת עצמו, ללא מקור בתלמוד ובגאונים. בגמרא
 שם למדו זה מן המקרא, ודעת רבינו שהדרשה היא
 "אסמכתא בעלמא" (חכמים הסמיכו גזירתם על הכתוב).
- יג. פְּזִית מִן הַנְּבִלָה אוּ פְּעֻדָּשָׁה מִן הַשְּׂרִץ שְׁצֻמְקוֹ
 וְחֶסְרוֹ - טְהוֹרִין⁴². פְּחוֹת מִפְּעֻדָּשָׁה מִן הַשְּׂרִץ וּפְחוֹת
 מִפְּזִית מִן הַנְּבִלָה שֶׁתְּפָחוּ וְעָמְדוּ עַל פְּשַׁעוֹר -
 מִטְּמֵאִין מְדַבְּרִי סוֹפְרִים⁴³. הָיָו בְּתַחֲלָה כְּשַׁעוֹר
 וְצֻמְקוֹ, וְחִזְרוּ וְתְּפָחוּ עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְשַׁעוֹרָן - הָרִי
 אֵלוֹ מִטְּמֵאִין כְּשֵׁהִיָּה דִין תּוֹרָה⁴⁴. וְכֵן אִתָּהּ אוֹמֵר
 בְּכִזִּית מִן הַמֵּת.
- 42) טהרות פ"ג מ"ד. (43) מנחות נד, א. (44) שם עמוד
 ב, נפרכה שיטת ר' שמעון ברבי וריש לקיש שאמרו יש
 דיחוי באיסורין. פירוש, אם ירד האיסור או הטומאה
 מחתיכה זו מפני שצמקה לפחות מכשיעור, שוב לא יחזור
 אפילו אם תתפח ותחזור לשיעורה הקודם (ראה הלכות
 טומאת אוכלין פ"ד ה"ה וה"ו).
- יד. הַשְּׂרִץ⁴⁵ אֵינוּ מִטְּמֵא עַד שִׁימּוֹת. הִתְּזוּ רְאִשֵׁיהֶן,
 אִף עַל פִּי שְׁעֵדִין הָרֵאשׁ מְעַרְהָ בְּעוֹר הַגּוֹף⁴⁶, אִף
 עַל פִּי שְׁהֵן מְפַרְפְּסִין כְּזָנָב הַלְטָאָה⁴⁷ - מִטְּמֵאִין.

33 זֶה טָמֵא. הֵיוּ הַמִּים שֶׁהֵטִיל כֻּלָּם מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף
34 חֲלוּקִין אוֹ עֲכוּרִים - הֲרִי זֶה טָהוֹר. הֵיוּ לְבָנִים
35 וְנִמְשְׁכִין - טָמֵא. וְהֵמְטִיל טָפִים עֲבוֹת מִתּוֹךְ הָאֵמָה
36 - טָהוֹר.

37 ז. בַּעַל קָרִי שֶׁטָּבַל וְלֹא הֵטִיל מִים קִדְּם שֵׁיטְבַל -
38 כְּשֵׁיטְבִיל מִים טָמֵא, מִפְּנֵי צִחְצוּחֵי שִׁכְבַת זֶרַע שְׂאִינָן
39 יוֹצֵאִין אֲלָא כְּשֵׁיטְבִיל מִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
40 בְּחֹלָה אוֹ בְּזָקָן; אֲבָל יֵלֵד בְּרִיא - טָהוֹר, מִפְּנֵי
41 שֶׁהוּא יוֹרֵה שִׁכְבַת זֶרַע בְּחֻזְקָה כְּחֹץ וְהִיא כֹּלָה
42 נִתְקַת מִן הָאֵמָה. עַד כְּמָה הוּא יֵלֵד? כֹּל זְמַן שֶׁהוּא
43 עוֹמֵד עַל רַגְלוֹ אַחַת וְנוֹעֵל אוֹ חוֹלֵץ מִנְעָלוֹ. וְאִם
44 אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי חֲלִיו - הֲרִי זֶה חוֹלָה
45 לַעֲנֹן זֶה.

46 ח. וְכֹל אִשָּׁה שֶׁשָּׁמְשָׁה מִטְּתָה וַיְרַדָּה וְטָבְלָה קִדְּם
47 שֶׁתְּקַנַּח עֲצָמָה יָפָה יָפָה - הֲרִי הִיא בְּטָמְאָתָה.

48 ט. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁמְשׂוּ מִטְּתָן - שְׁנֵיהֶן
49 טָמֵאִים, וְשְׁנֵיהֶן רֵאשׁוֹן לְטָמְאָה דִּין תּוֹרָה. וְאִין
50 הָאִשָּׁה טָמְאָה מִשׁוּם נִוְגַעַת בְּשִׁכְבַת זֶרַע, שְׁנִינֵיעַת
51 בֵּית הַסְּתָרִים אֵינָה נְגִיעָה, אֲלָא הַמְשַׁמְשֵׁת הֲרִי הִיא
52 כְּרוֹאָה קָרִי. וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד,
53 שְׁנַאֲמַר: [וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּה]. הִיָּתָה
54 קִטְנָה מִבַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים - אֵינָה מִתְּטַמְּאָה בְּשִׁכְבָּהּ,
55 אֲבָל מִתְּטַמְּאָה בְּנִינֵיעַת שִׁכְבַת זֶרַע אִם נִוְגַעַת בְּכִשְׂרָהּ
56 מִבְּחוּץ. [לְפִיכֶךָ, הַבּוֹעֵל גְּדוּלָה שְׁלֹא כְּדַרְכָּה -
57 טָהוֹרָה]; שְׁלֹא טָמֵא אִתָּה הַפְּתוּב בְּטָמְאָת בֵּית
58 הַסְּתָרִים אֲלָא כְּדַרְכָּה.

59 י. הַבּוֹעֵל אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא הוֹצִיא שִׁכְבַת זֶרַע - טָהוֹר,
60 אִף עַל פִּי שֶׁהֲעִירָה. וְכֵן הָאִשָּׁה טָהוֹרָה עַד שִׁיּוֹצִיא
61 הָאִישׁ.

62 יא. הָאִשָּׁה שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע, אִם פָּלְטָה אִתָּהּ
63 בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עֹנוֹת - הֲרִי הִיא טָמְאָה כְּרוֹאָה קָרִי.
64 לְפִיכֶךָ סוֹתֶרֶת יוֹם אֶחָד, אִם הִיָּתָה זָבָה, כְּאִישׁ
65 שֶׁרָאָה קָרִי. וּמִטְּמָאָה כֻּלָּם שֶׁהוּא. אִף עַל פִּי שְׁלֹא
66 יֵצֵאת לְחוּץ אֲלָא נִעְקָרָה וְהִגִּיעָה לְבֵין הַשָּׁנִים -
67 נְטָמְאָה; שֶׁהֲרִי שִׁכְבַת זֶרַע כְּדָמָה: מַה דְּמָה מִטְּמָא
68 בְּפָנִים, אִף שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁתְּפִלֵּט תְּטַמֵּא אִתָּה בְּפָנִים.

69 יב. שִׁכְבַת זֶרַע עֲצָמָה שֶׁנִּפְלְטָה בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשׁ עֹנוֹת
70 מִטְּמָאָה אַחֲרִים שֶׁנִּגְעוּ בָּהּ, כְּדָרְךָ שֶׁטְּמָאָה הָאִשָּׁה
71 שֶׁפָּלְטָה אִתָּה. וְאִם פָּלְטָה אַחַר שְׁלֹשׁ עֹנוֹת - הֲרִי
72 הָאִשָּׁה טָהוֹרָה, וְכֵן שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁנִּפְלְטָה טָהוֹרָה,
73 שֶׁכֶּבֶר נִפְסְדָה צוֹרְתָה.

1 שְׂאֵר שְׁקָצִים וְרִמְשִׁים⁴⁸ כְּלָן, כְּגוֹן הַצְּפַרְדֵּעַ וְהַנְּחָשׁ
2 וְהַעֲקָרָב וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין
3 בְּאֲכִילָה - הֲרִי הֵן טָהוֹרִין מִכֻּלָּם, וְאִפְלוּ כְּאֲכִלִין
4 טָמְאִין אֵינָן⁴⁹. וְאִין לָךְ בְּכָל הַשְּׂרָצִים מַה שֶׁמְּטַמֵּא
5 בְּמוֹתוֹ חוּץ מִשְׁמוֹנֵת הַמֵּינִין הַמְּפָרְשִׁין בְּתוֹרָה.

(45 אהלות פ"א מ"ו. 46) אבל נמלקו שני הסימנים (קנה וושט). פסק כריש לקיש בחולין כא, א. ושם משמע, שריש לקיש מקפיד רק על מליקת שני הסימנים, אבל העור לא מעלה ולא מוריד. (47) שנחתך והופרד לגמרי מגוף הלטאה מפרסם עוד זמן מסוים, ואף-על-פי שאין בו כל חיות. (48) שלא נמנו בהלכה א בין השמונה. (49) אפילו אם נגעו בטומאה, אינם מטמאים אוכלין ומשקין.

פָּרָק חֲמִישִׁי

1) יבאר טומאת שכבת זרע הנוגע בה או הרואה אותה, ומתי היא מטמאה וכל דיניה.

6 א. שִׁכְבַת זֶרַע - מֵאֲבוֹת הַטְּמָאָה. מִטְּמָאָה אָדָם
7 וְכֻלָּם בְּמַגֵּעַ, וְכֻלֵּי חֵרֶס כְּאֹוִיר, וְאֵינָה מִטְּמָאָה
8 בְּמִשָּׂא, וְאִין הַמִּתְטַמְּאָה בָּהּ מִטְּמָא בְּגִדִים בְּשַׁעַת
9 מַגְעוֹ. וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בָּהּ וְאֶחָד הַרוֹאֶה אוֹתָהּ בְּכִשְׂרוֹ
10 - שְׁנֵיהֶן רֵאשׁוֹן לְטָמְאָה דִּין תּוֹרָה. וְכְּמָה שְׁעוֹרָה?
11 לְנוֹגֵעַ - כְּכַעֲדָשָׁה, וְלַרוֹאֶה - כְּכֹל שֶׁהוּא. וְאִין
12 הַרוֹאֶה טָמֵא עַד שֶׁתִּצָּא מִמֶּנּוּ וַיִּחְתֵּם מִמֶּנּוּ פִּי אֵמָה,
13 שְׁנַאֲמַר: אֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע. לְפִיכֶךָ, אֲפִלוּ
14 רָאָה בְּקִיּוּסָם, הוֹאִיל וְהִגִּיעָה לְפִי אֵמָה - נְטָמֵא.
15 וְאֶחָד הַרוֹאֶה מִחֲמַת בְּשָׂרוֹ אוֹ הַרוֹאֶה בְּאֵס - טָמֵא.

16 ב. אִין שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל קִטָּן מִטְּמָאָה עַד שֶׁהִיָּה בֵּן
17 תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד.

18 ג. שִׁכְבַת זֶרַע אֲדָמָה - טָהוֹרָה, עַד שֶׁתְּהִיָּה לְבָנָה
19 וְנִמְשְׁכָת.

20 ד. וְכֹל שִׁכְבַת זֶרַע שְׂאִין גּוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם מְרַגֵּשׁ בָּהּ
21 - אֵינָה מִטְּמָאָה. לְפִיכֶךָ, אִם רָאָה בְּלֹא קִשּׁוּי וּבְלֹא
22 תְּאוּהָ - אֵינָה מִטְּמָאָה מִשׁוּם שִׁכְבַת זֶרַע. נִעְקָרָה
23 בְּהַרְגָּשָׁה, אִף עַל פִּי שֶׁיִּצְתָה שְׁלֹא בְּהַרְגָּשָׁה - טָמֵא.

24 ה. הַמְהַרְהֵר בְּלִילָה וְרָאָה שֶׁשָּׁמְשׂוּ מִטָּה בְּחִלּוּם
25 וְעָמַד וּמִצָּא בְּשָׂרוֹ חֵם, אִף עַל פִּי שְׁלֹא מִצָּא שִׁכְבַת
26 זֶרַע - הֲרִי זֶה טָמֵא. פִּינּוּן שֶׁהַרְגִישׁ שֶׁשָּׁמְשׂוּ בְּחִלּוּם
27 כְּכֹר רָאָה בְּהַרְגָּשָׁה, וּלְפִיכֶךָ מִצָּא בְּשָׂרוֹ חֵם; וְהִיָּתָה
28 מִעֵט וְנִתְקַנַּחַת בְּכִשְׂרוֹ אוֹ בְּכִלְיוֹ, וּלְפִיכֶךָ לֹא מִצָּא
29 לְחִלּוּחִית. הֲרִיָּה וְלֹא מִצָּא בְּשָׂרוֹ חֵם, אוֹ שֶׁמִּצָּא
30 בְּשָׂרוֹ חֵם וְלֹא הֲרִיָּה - טָהוֹר.

31 ו. הַמְטִיל מִים וְרָאָה מִים חֲלוּקִין אוֹ עֲכוּרִים
32 בְּתִחְלָה - טָהוֹר; רָאָה אוֹתָם בְּאֲמָצַע אוֹ בְּסוֹף - הֲרִי

1 יג. וכמה היא עונה? יום או לילה. ואין העונה
2 שנבעלה בה מן המגן. כיצד? נבעלה בליל השבת
3 - שלש עונות שלה: יום השבת, וליל אחד בשבת,
4 ואחד בשבת. אם פלטה בתוך זמן זה - טמאה;
5 פלטה מליל שני והלאה - טהורה. והאיש שפרשה
6 ממנו שכבת זרע אפלו לאחר כמה עונות - הרי זו
7 טמאה כל זמן שהיא לחה, והפורש ממנו טמא.

8 יד. שכבת זרע אינה מטמאה אלא בשהיא לחה.
9 יבקשה פחרס - טהורה. ואם יכולה לשרות מעת לעת
10 בפושטין ולחזור לכמות שהיתה - הרי זו טמאה.

11 טו. כבר בארנו בפרק זה, שהרואה קרי והאשה ששכב
12 איש אותה שכבת זרע והנוגע בשכבת זרע טמאים מן
13 התורה. וכן האשה שפלטה בתוך שלש עונות - הרי
14 היא טמאה מן התורה כרואה קרי. אבל שאר האמורין
15 בפרק זה שהן טמאים, כגון מהרהר ומטיל מים - אינן
16 טמאין אלא מדבריהם, ולא גזרו עליהם טמאה אלא
17 לתרומה, אבל לחלין - טהורין.

18 טז. נכרית שפלטה שכבת זרע של ישראל בתוך
19 השלש עונות, וכן הבהמה שפלטה שכבת זרע של
20 ישראל בתוך זמן זה - הרי אותה הנפלטת טמאה.
21 פלטתו לאחר זמן זה - הרי היא ספק נסרחה או
22 עדין לא נסרחה.

23 יז. כבר בארנו בהלכות מטמאי משכב ומושב,
24 ששכבת זרעו של עובד כוכבים טהור מכלום.
25 לפיכך, בת ישראל שפלטה שכבת זרע של עובד
26 כוכבים, אפלו בתוך שלש עונות - טהורה.

27 יח. עובד כוכבים שהרגיש, ונתגזר וירד וטבל,
28 ויצאה ממנו שכבת זרע שהרגיש בה אחר שטבל -
29 הרי זה ספק טמא.

30 יט. גדולה ששכב אותה קטן פחות מכן תשע [או
31 עובד כוכבים או בהמה] - הרי זו טהורה; שנאמר:
32 [ואשה אשר ישכב איש אתה] - עד שהיה השוכב
33 איש ומישראל, כמו שבארנו.

34 יג. קצין איבר ממנה, אפלו היה כמרדע⁹ - הרי זה
35 טהור; שעבודה זרה אינה מטמאה לאיברים, אלא
36 הצורה בלה בשהיא שלמה. שנאמר: תזרם כמו
37 דוה¹⁰ - מה דוה אינה מטמאה לאיברים¹¹, אף
38 עבודה זרה אינה מטמאה לאיברים. פקלי אבות
39 הטמאות דנו בה¹², מפני שטמאתה מדבריהם.
40 עשאוה פשרץ שאינו מטמא במשא, וכמת שאינו
41 מטמא אלא בכזית¹³, וכנדה שאינה מטמאה
42 לאיברים.

43 יד. איבר גדול כמו העץ שנותנים על צוואר החמור כדי
44 לכוון הילוכו (ויש מפרשים: מחרישה, ולהלכה כאן אין
45 הבדל בין שני הפירושים). (10 נידה. 11) אם נחתך
46 אבר מנידה אינו מטמא כנידה אלא ככל אבר מן החי. ראה
47 פרק ח מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד. (12) כל
48 ההקלות שישנן באבות הטומאות השונות הקילו חכמים
49 בטומאת עבודה זרה. (13) לא כשרץ שטמא כעדשה.

50 ד. נתפרקה¹⁴ עבודה זרה, אף על פי שהדייט¹⁵
51 יכול להחזירה ויהי כל איבריה קימים¹⁶ - אינה
52 מטמאה¹⁷.

53 טו. פסל עשוי חוליות ונתפרקו (שם). (15) שאינו אומן.
54 (16) וכל אדם יכול לחבר את החוליות ויחזור הפסל כמו
55 שהיה. (17) בעיני שלא נפשטה. אולם נאמר שם שלפי
56 דעת חכמים שאבר ממנה אינו מטמא אין מקום לבעיני זו,
57 וברור שאינה מטמאה. ומכיוון שרבינו פסק בהלכה הקודמת
58 כחכמים כתב כאן "אינה מטמאה" (ראה משנה למלך).

59 ה. כל משמשי עבודה זרה - פשרץ. מטמאין אדם

יום שלישי ה' מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק ששי

34 א. טמאת עבודה זרה מדברי סופרים. ויש לה רמז
35 בתורה: הסרו² את אלהי הגזר אשר בתכם
36 והטהרו³ והחליפו שמלתיכם. וארבעה אבות
37 הטמאות יש בה: עבודה זרה עצמה, ומשמשיה⁴,

25 בַּיָּד²⁸ לְפָנַי עֲבוּדָה זָרָה; אֲבָל סִתָּם יִינְזוּ²⁹ שֶׁל עוֹבְדֵי
26 כּוֹכְבִּים - מְטֵמָא טְמֵאָה קִלְה בְּשֵׁאָר כָּל מְשֻׁקִּין
27 טְמֵאִין³⁰.

(27) אבל לא באוהל. ורש"י כתב כאן שמטמא גם באוהל.
(28) שהושיט ידו ליינן ושכשך. (29) שאין אנו יודעים אם
נתנסך או לא. (30) ושיעורו ברביעית הלוג שהיא כשלושה
זיתים (שם ל, א).

28 ז. מְקַל הַדְּבָרִים שֶׁבְּאַרְנוּ מִתְחַלֵּת הַסִּפְרִי³¹ עַד כָּאֵן
29 אֲתָה לְמַד, שֶׁאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת - מֵהֵן אֲבוֹת שֶׁל תּוֹרָה,
30 וּמֵהֵן אֲבוֹת שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים.

(31) ספר טהרה.

31 י. כָּל הַמְּתַטְמָא מִחֻמַּת אָב שֶׁל תּוֹרָה - הֲרֵי הוּא וְלָד
32 טְמֵאָה שֶׁל תּוֹרָה³², וְכָל הַמְּתַטְמָא מִחֻמַּת אָב שֶׁל
33 דְּבָרֵיהֶם - הֲרֵי זֶה וְלָד שֶׁל דְּבָרֵיהֶם.

(32) בין כלים בין אוכלין ומשקין.

34 יא. כָּל אָב טְמֵאָה שֶׁמְטֵמָא בְּמַגַּע וְאִינוּ מְטֵמָא
35 בְּמִשְׁאָא³³, בֵּין אָב שֶׁל תּוֹרָה בֵּין אָב שֶׁל דְּבָרֵיהֶם -
36 אָדָם הַנוֹגֵעַ בּוֹ אִינוּ מְטֵמָא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ³⁴,
37 וְלֹא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חָרָס, אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא פָּרַשׁ
38 מִמְּטֵמָאֵיו. וְהֵנוּ אַחַר שֶׁפָּרַשׁ מִמְּטֵמָאֵיו אוֹ קִדְּם
39 שֶׁפָּרַשׁ וְלָד, שֶׁהוּא מְטֵמָא אֲכָלִין וְעוֹשֶׂה אוֹתָן שְׁנֵי
40 לְטְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן.

(33) כגון שרץ. (34) פירוש אם נגע בכגדים בשעה שהוא
נוגע בשרץ.

41 יב. וְכָל אָב טְמֵאָה שֶׁמְטֵמָא בְּמַגַּע וּבְמִשְׁאָא, בֵּין אָב
42 שֶׁל תּוֹרָה³⁵ בֵּין אָב שֶׁל דְּבָרֵיהֶם³⁶ - אָדָם הַנוֹגֵעַ בּוֹ
43 אוֹ הַנוֹשָׂא מְטֵמָא בְּגָדִים³⁷ בְּשַׁעַת מַגְעוֹ וּבְשַׁעַת
44 נְשִׂיאָתוֹ, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה³⁸. וְכֵן אִם נָגַע
45 בְּאֲכָלִין - עֲשָׂאָן רֵאשׁוֹן כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרַשׁ
46 מִמְּטֵמָאֵיו. פָּרַשׁ מִמְּטֵמָאֵיו - הֲרֵי הוּא רֵאשׁוֹן
47 לְטְמֵאָה לְכָל דְּבָר, וְאִינוּ מְטֵמָא בְּגָדִים³⁹, וְאִם נָגַע
48 בְּאֲכָלִין - הֲרֵי הֵן שְׁנֵי. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁאָר
49 כָּל הָאֲבוֹת חוּץ מִן הַנְּבִלּוֹת וְהַמְרַפֵּב⁴⁰. אֲבָל הַנְּבִלָּה
50 וְהַמְרַפֵּב, אִף עַל פִּי שֶׁמְטֵמָאִין בְּמַגַּע וּבְמִשְׁאָא -
51 הַנוֹגֵעַ בָּהֶן אִינוּ מְטֵמָא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ⁴¹, וְאִם
52 נָגַע בְּאֲכָלִין - הֲרֵי הֵן שְׁנֵי לְטְמֵאָה⁴²; וְהַנוֹשָׂא
53 מְטֵמָא בְּגָדִים בְּשַׁעַת נְשִׂיאָתוֹ⁴³, וְאִם נָגַע בְּאֲכָלִין עַד
54 שֶׁלֹּא פָּרַשׁ - הֵנָּם רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

(35) בכלום כתוב: "וכיבס בגדיו". (36) תיקנו כעין
דאורייתא. (37) והוא הדין לכל כלים שהוא נוגע בהם.
(38) כאילו נגעו הם עצמם באב. (39) מפני שראשון אינו
מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. (40) דבר שרכב עליו
הזב. (41) בנוגע לא כתבה תורה יכבס בגדיו אלא "טמא
עד הערב". (42) אבל אם נגע במשקין, בין בשעת מגעו

1 וְכִלִּים בְּמַגַּע, וְכִלֵּי חָרָס בְּאֹוִיר, וְאִינְן מְטֵמָאִין
2 בְּמִשְׁאָא. וְשַׁעֲרֵי טְמֵאָתָן בְּכַזִּית. וְאִפְלוּ קִצְצִין
3 מִמְּשֻׁמְשֵׂיהָ כַּזִּית מִן הַכְּלֵי - מְטֵמָא בְּשִׁרְצֵין. זו חֲמֹר
4 בְּמִשְׁמֻשְׂיָהּ יוֹתֵר מִעֲבוּדָה זָרָה עֲצֻמָּה. וְכִית עֲבוּדָה
5 זָרָה עֲצֻמוֹ, אֲבָנֵיו וְעֲצָיו וְעִפְרוֹ - מְטֵמָאִין בְּכַזִּית¹⁸
6 בְּמַגַּע כָּכֵל הַמְּשֻׁמְשִׁין.

(18) משנה עבודה זרה מז, ב. ומכאן למדנו דין קצץ
ממשמשיה.

7 ו. הַמְּכַנִּיס רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְבֵית עֲבוּדָה זָרָה - נְטֵמָא
8 כְּנוֹגַע. וְכֵן כְּלֵי חָרָס שֶׁהַכְּנִיס אֹוִירוֹ לְבֵית עֲבוּדָה
9 זָרָה - נְטֵמָא. סִפְסָלִים וְקַתְדְּרָאוֹת¹⁹ שֶׁהַכְּנִיס רִבֵּן
10 לְבֵית עֲבוּדָה זָרָה - טְמֵאִים. וְכֵלָן רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה²⁰.

(19) כיסאות. (20) מפני שנגעו באב הטומאה.

11 ז. תְּקַרְבַּת עֲבוּדָה זָרָה²¹ מְטֵמָאָה בְּמַגַּע וּבְמִשְׁאָא²²
12 כְּנִבְלָה. וְשַׁעֲרֵיהָ בְּכַזִּית. כָּל דְּבָר שֶׁמְקַרְיבִין לָהּ, בֵּין
13 בְּשֵׁר בֵּין שֵׁאָר אֲכָלִים וּמְשֻׁקִּין - הַכֵּל כְּנִבְלָה,
14 שֶׁהַכְּתוּב קִרְאָן זְבַחֵי מֵתִים²³. וְאִף עַל פִּי שֶׁאִין
15 תְּקַרְבַּת עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל אֲכָלִין בְּטָלִין²⁴ לְעוֹלָם
16 לְהַתִּירָהּ בְּהִנָּאָה, אִם בְּטָלָה - הֲרֵי זוֹ סִפְק לְטְמֵאָה²⁵.
17 אֲבָל כְּלֵי שֶׁהוּא תְּקַרְבַּת עֲבוּדָה זָרָה שֶׁבְּטָלוּ -
18 טְהוֹרִים²⁶. וְכֵן עֲבוּדָה זָרָה וּמְשֻׁמְשֵׂיהָ שֶׁבְּטָלָן -
19 טְהוֹרִין.

(21) כל דבר שהוגש כקרבן לאליל. (22) אבל אינה מטמאה
באוהל. כרבנן בעבודה זרה לב, ב וכלשון אחרון של רבא
(חולין יג, ב) בפירוש המשנה. (23) "ויצמדו לבעל פעור
ויאכלו זבחי מתים". והכוונה לתקרבות עבודה זרה (עבודה
זרה כט, ב). (24) פסל של גוי שקטע ראש אונה, ראש
חוטמה או מעשים אחרים המוכיחים יחס של ביזוי, הותר
הפסל בהנאה. מפני שביטל את איכותו כאליל והוא כגוש
פשוט. וכן כלים ומשמשים אם שברם, הותרו בהנאה, אבל
אוכלין אינם בטילים ואסורים בהנאה (הלכות עבודת
כוכבים פרק ח הלכה ט והלכה י). (25) בעיני של רבי
יוחנן (עבודה זרה נב, א) אם מה שאמרו אוכלין ומשקין
אינם בטילים נוגע גם לעניין טומאה או לאיסור הנאה בלבד
שהוא מן התורה, אבל טומאה שהיא גזירת חכמים - בטלה.
הבעיני נשארה בתיקן ולכן אומר רבינו: "הרי זו ספק
לטומאה". ואף על פי שספק דרבנן - להקל, החמיר רבינו
בטומאת עבודה זרה. (26) גמרא שם. רש"י שם מפרש,
שהכוונה למשמשים, ונראה שלדעתו כלים שהם תקרובת
אינם בטילים, ורבינו מפרש כתוספות (שם עמוד ב דיבור
המתחיל כיוון) שגם תקרובת בכלל (כסף משנה).

20 ח. יִינְן שְׁנַתְּנִסְף לְעֲבוּדָה זָרָה מְטֵמָא אָדָם וְכִלִּים
21 בְּמַגַּע, וְכִלֵּי חָרָס בְּאֹוִיר, וּמְטֵמָא אָדָם בְּמִשְׁאָא²⁷
22 כְּנִבְלָה, וְטְמֵאָתוֹ בְּכַזִּית. שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר חִלַּב זְבַחֵימוֹ
23 יֹאכְלוּ, יִשְׁתּוּ יִינְן נְסִיכָם. הֲרֵי יִינְן נְסִיכָם כְּחִלַּב
24 זְבַחֵימוֹ. וְאִין מְטֵמָא טְמֵאָה זו אֵלֹא יִינְן שְׁנַתְּנִסְף

זבים פרק ה משנה ט: "ודע, כי שורף פרה ופרים והמשלה השעיר מטמאים בגדים כאשר ביארנו בפתיחה, אמנם עם זה אינם מטמאים שניים ופוסלים אחד אלא מטמאים אחד ופוסלים אחד כמו כל ראשון לטומאה (פירוש, האוכלין שנגעו בהם נעשים שני). ואל תחשוב שזה סותר הכלל שאמר רבי יהושע (שכל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא שניים ופוסל אחד), לפי שזה מבואר ואמר "כל המטמא בגדים בשעת מגעו" ולא אמר כל המטמאים בגדים גרידא (בלבד), ואלה (שורף ומשלח) לא במגע יטמאו בגדים אלא בהתעסקם עסק מיוחד, והבן זה". ברור, שרבינו מחלק בין דבר המטמא בגדים תמיד בנגיעה (או במשא) ובין דבר שמטמא בזמן עסק מסוים בלבד. המטמא בנגיעה או במשא עושה אוכלין ראשון, אבל אלה שטומאתם מוגבלת אינם מטמאים את האוכלין להיות כמותם אפילו בחיבורים, והם מיטמאים בנגיעתם בהאדם שהוא ראשון ועושה אותם שני לטומאה, ולמד הבדל זה מדיוק לשונו של רבי יהושע.

18 מזו. הנוגע באב מאבות הטמאות המשלף בתוך
19 המקוה, פגו נבלה או שרץ או משפכ⁵² שהוא
20 במקוה⁵³ ונגע בו - הרי זה טמא. שנאמר: אך מעין
21 ובור מקוה מים יהיה טהור, ונגע בנבלתם יטמא -
22 אפלו כשהן בתוך המקוה מטמאין. וכשיעלה מן
23 המקוה זה הנוגע יטהר⁵⁴. [והנושאן מטמא בגדים
24 בשעת נשיאתם, ואם נגע באכלים עד שלא פירש -
25 הרי הן ראשון לטמאה, כמו שבארנו]. וכן זב
26 שדרס על המשפכ שהוא מנח במקוה - הרי המשפכ
27 טמא; וכשיעלה המשפכ מן המקוה יטהר⁵⁵, שהרי
28 עלתה לו טבילה⁵⁶. וזה הנוגע במשפכ פשהו
29 במקוה, אם פשט ידו ונגע חוץ למקוה - הרי זה
30 מטמא בגדים. ואין צריך לומר שהוא מטמא אכלין
31 ומשקין.

52 דבר ששכב עליו הזב והדומה לו. (53 ואפילו שניהם
- הטומאה והאדם - בתוך המקוה. (54 אם יפירש מן
הטומאה כשכולו עודנו בתוך המים, אבל אם הוציא חלק
מגופו לפני שפירש מן הטומאה לא נטהר. ודרך אגב
משמיענו רבינו שהטובל אינו נטהר עד שיעלה מן המקוה
וכל זמן שהוא במקוה נשאר בטומאתו. (55 המשכב.
56) אחר פרישתו מן הזב. מובן שאם לא פירש מן הזב לפני
שחלק ממנו יצא מן המים - לא נטהר (ראה הלכות מטמאי
משכב ומושב פרק ו הלכה ב).

פרק שביעי

32 א. דבר מפרש בתורה, שהאכלין והמשקין
33 מתטמאין. שנאמר: מפל האכל אשר יאכל אשר
34 יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר ישתה ככל
35 כלי יטמא. ואין האכל שנטמא מטמא אכל אחר
36 מן התורה², ולא המשקין שנטמאו מטמאין דבר
37 אחר מן התורה³. אכל מדברי סופרים גזרו על
38 האכל הטמא, שאם נגע באכל אחר - טמאהו; וכן
39 אם נגע אכל הטמא במשקין - טמאין⁴. ואין אכל

ובין אחר שפירש נעשו ראשון מדרבנן. (43 בנושא כתבה
תורה כיבוס בגדים.

1 יג. מי חטאת⁴⁴ שיש בהן כדי הזאה⁴⁵, אף על פי
2 שהן נבלה וכמרקב שאין מטמאין בגדים אלא
3 הנושאן - הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בשעת
4 מגעו משום נושא; שאי אפשר שיגע במים שלא
5 יסיט⁴⁶ אותן, וכבר בארנו שאחד הנושא ואחד
6 המסיט. וכן הנוגע בצמר הנבלה או שנגע בגימיו⁴⁷
7 המרקב - מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא;
8 שאי אפשר לנגע בדברים אלו שלא יסיט אותן,
9 ולפיכך מטמא בגדים עד שלא פירש פדין הנושא.

(44 מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על
טמאי מת. (45 בכלים פרק א משנה ב שנינו: "למעלה
מהם (דרגת טומאה גבוהה יותר משרץ ושכבת זרע וכו')
נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזיה, שהם מטמאים את
האדם במשא לטמא בגדים במגע (פירוש, האדם הנושאם
מטמא בגדים במגעו בשעת המשא) וחשוכי בגדים במגע".
ופירש רבינו שם "חשוכי בגדים במגע": בגדים נמנעים
מליטמא כשהאדם נוגע בנבילה או במי חטאת, מלשון
חסכת נפשי משחת (ישעיה לח, יז) [ובספרי התנ"ך שלנו
כתוב "חסקת" בקוף. ותמוה הדבר, שרבינו דילג על
הפסוקים שבתורה ואחשון גם אני (בראשית כ, ו) ולא
חסכת (שם כב, טו)]. ומלמדנו רבינו כאן שאינו מטמא
בגדים מדין טומאת מגע אבל מטמאים מדין טומאת משא,
מפני שאי אפשר לנגוע ולא להזיז. והרי"ו קורקוס מובא
בכסף משנה כאן, שואל, מה לי אם הטומאה היא משום
נוגע או משום נושא, ומבאר שההבדל הוא במים קרושים
בקור, שאפשר לנגוע בהם מבלי להסיטם. (46 יזיז.

(47 השערות (חוטם דקיקים) הבולטות מן האריג.
10 יד. הבולע נבלת עוף הטהור - בשעת בליעתו
11 מטמא בגדים, כמו שבארנו, והן ראשון לטמאה⁴⁸.
12 וכן אם נגע באכלין - הרי הן ראשון לטמאה. ואחר
13 שבלע⁴⁹ - הרי זה פירש ממטמאין.

(48 במשנה שם: "מטמא שניים ופוסל אחד", פירוש,
הבולע מטמא את הבגדים ונעשים ראשון והם מטמאים
אוכלין להיות שני ואוכלין אלה פוסלים אחרים). ויוצא
מזה, שהבולע מטמא שניים (את הבגדים ואת האוכלין
שנגעו בהם) ונוסף על זה פוסל את התרומה שנגעה
באוכלין. (49 במשנה שם: "הקיא או בלעה מטמא אחד
ופוסל אחד". נבלת עוף טהור מטמאה רק בזמן שהיא
נמצאת בבית הבליעה של אדם (למעלה פרק ג הלכה א)
ולפיכך אחר שבלעה, הרי זה כאילו פירש ממנה ודינו
כראשון לטומאה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה י"ב.

14 טו. השורף פרה אדמה ושעירים הנשרפים
15 והמשלח את השעיר, אף על פי שבשעת מעשיהן
16 מטמא בגדים, כמו שבארנו, אם נגעו⁵⁰ באכלין
17 אפלו בשעת מעשיהן - הרי הן שני לטמאה⁵¹.

(50 השורף והמשלח. (51 וכן כתב רבינו בפירושו למשנה

1 מְטַמָּא פְּלִי שְׁנַנְע בּוּ לְעוֹלָם וְאֶפְלוּ מִדְּבַרְיָהֶם.⁵ וְכֵן
2 גָּזְרוּ⁶ עַל הַמְּשַׁקֵּין הַטְּמָאִים שֶׁיִּטְמְאוּ אֶכְלִין אוֹ
3 מְשַׁקֵּין אוֹ פְּלִים שְׁנַנְעוּ בְּהֵן.⁷

(1) יבאר שהאוכלין והמשקין מתטמאים, ואם מטמאים אוכלין או משקין, וכל דיניהם. (2) והוא-הדין שאינו מטמא משקין. (3) לכאורה אפשר ללמוד משינוי הלשון - גבי אוכל כתב: "אינו מטמא אוכל", וכאן כתב: "דבר אחר" - שאוכל טמא מטמא משקין. אולם אין הדבר כן, שהרי ממשיך וכותב: "מדברי סופרים גזרו וכו', וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין - טימאן", ברור איפוא, שמטמא משקין מדברי סופרים בלבד. ולקמן בפ"י ה"י כתב: "וכן אם נגעו המשקין בוולד הטומאה, בין אדם ובין כלים" נטמאו מדברי תורה, מכאן שאם נגעו באוכל ראשון - לא נטמאו מן התורה (ע' ביאורנו שם בענין שלישי ורביעי). [ודעת רש"י פסחים יט, א, שאוכל מטמא משקה מן התורה. ע' שם]. (4) צ"ל: טימאן (כת"י תימן). (5) נדה ז, ב. (6) שם. (7) הנימוק יבואר בהלכה ב.

(15) כלים פכ"ה מ"א. ראה פירוש רבינו שם. (16) אם נגעו בצד הפנימי של הכלי - נטמא כולו. (17) אפילו לא נגעו בדופןו. (18) גזרו שמשקין הם ראשון. (19) בדופן הכלי. (20) שאינם מטמאים מאוירם אלא בנגיעה ממש. (21) אף-על-פי שמשקה הזב אינו מטמא כלי חרס בנגיעה מגבו (מאחוריו), וכל עיקרה של טומאת משקין היא גזירה משום משקה הזב, החמירו שחכמים גזירתם יותר משל תורה. רבינו למד דין זה, ממה שאמרו (בכורות לח, א): "מה כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו, אף כלי שטף נטמא גבו לא נטמא תוכו" (ראה רב"ד וכסף-משנה). (22) כלים שם מ"ט.

4 ב. אֵין לָךְ⁸ וְלֹד טְמָאָה⁹ שֶׁמְטַמָּא פְּלִים אֶלָּא
5 מְשַׁקֵּין טְמָאִים בְּלַבַּד. וְטְמָאָה זוֹ מִדְּבַרְיָהֶם.¹⁰
6 והוא¹¹ שִׁיְהִי אוֹתָן הַמְּשַׁקֵּין טְמָאִין מַחֲמַת אָב
7 מְאָבוֹת הַטְּמָאוֹת¹², בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל
8 דְּבַרְיָהֶם. וּמִפְּנֵי מָה גָּזְרוּ עַל הַמְּשַׁקֵּין טְמָאִין
9 שֶׁיִּטְמְאוּ פְּלִים? גָּזְרָה מִשּׁוֹם מְשַׁקָּה הַזָּב¹³, שֶׁהוּא
10 אָב וּמְטַמָּא פְּלִים דִּין תּוֹרָה, שְׁנֶאֱמַר: וְכִי יִרַק
11 הַזָּב בְּטַהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.¹⁴

(23) בהלכה א. (24) התורה אסרה לשרוף תרומה וקדשים טהורים.

ה. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ¹⁵, שֶׁהֶאֱכִילִין וְהַמְּשַׁקֵּין שְׁנַנְעוּ בָּאָב
מְאָבוֹת הַטְּמָאוֹת - הֲרִי הֵן רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה. וְכֵן אִם
נִנְע אֶכְל בְּאָדָם אוֹ בְּכָלִי שְׁנַנְעוּ בָּאָב - הֲרִי אוֹתוֹ
הֶאֱכַל שְׁנֵי לְטְמָאָה. וְאֶכְל שְׁנַנְע בְּזֶה הַשְּׁנֵי - נִקְרָא
שְׁלִישִׁי לְטְמָאָה. וְאִם נִנְע הַשְּׁלִישִׁי בְּאֶכְל רְבִיעִי -
הֲרִי זֶה נִקְרָא רְבִיעִי לְטְמָאָה. בְּמָה דְּבַרִּים אֲמֹרִים?
בְּאֶכְלִין; אֶבֶל הַמְּשַׁקֵּין, אֶחָד מְשַׁקָּה שְׁנַנְע בָּאָב
הַטְּמָאָה אוֹ שְׁנַנְע בְּרֵאשׁוֹן אוֹ שְׁנַנְע בְּשְׁנֵי - הֲרִי
אוֹתוֹ הַמְּשַׁקָּה תַּחֲלָה לְטְמָאָה¹⁶, וּמְטַמָּא אֶת חֲבֵרוֹ,
וְחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ, אֶפְלוּ הֵן מְאָה¹⁷, שְׂאִין מוֹנִין
בְּמְשַׁקֵּין. בִּיצֵד? יֵין שְׁנַנְע בָּאָב הַטְּמָאָה אוֹ בְּרֵאשׁוֹן
אוֹ בְּשְׁנֵי - הֲרִי יֵין זֶה בְּרֵאשׁוֹן לְטְמָאָה. וְכֵן אִם נִנְע
יֵין זֶה בְּשִׁמּוֹן, וְשִׁמּוֹן בְּחֶלֶב, וְחֶלֶב בְּדָבֶשׁ, וְדָבֶשׁ
בְּמֵים, וּמֵים בֵּינָן אַחֵר, וְכֵן עַד לְעוֹלָם - בְּלֵן רֵאשׁוֹן
לְטְמָאָה, וְכֵאלוֹ פֶלֶא אֶחָד מֵהֵן נְטַמָּא בָּאָב תַּחֲלָה,
וְכֵלָן מְטַמָּאִין אֶת הַפְּלִים¹⁸. וְכֵן פְּלִי שְׁנַנְעוּ טְמָאוֹ
אַחֲרָיו בְּמְשַׁקֵּין¹⁹, וְנִנְעוּ מְשַׁקֵּין אַחֲרֵים בְּאַחֲרָיו
הַפְּלִים הַטְּמָאִין, אֶפְלוּ הֵיוּ מְשַׁקֵּין חֲלִין²⁰ - נִעֲשֶׂה
הַמְּשַׁקֵּין הָאֲחֵרִים תַּחֲלָה לְטְמָאָה, וּמְטַמָּאִין פְּלִים

(8) פרה פ"ח מ"ה. (9) כל דבר שנגע באב הטומאה - בין כלים בין אוכלין ומשקין - נעשה ולד הטומאה. (10) נדה שם. (11) וזה נאמר. (12) פירוש, הטומאה למשקין אלה הגיעה מאב הטומאה שהיה הראשון לשלשלת הטומאות, ואפילו מאה חוליות באותה השלשלת, כגון שנגעו משקין באב הטומאה, ונגעו המשקין בכלים ואחר-כך נגעו משקין אחרים באותם הכלים וכן הלאה, הרי זה בגדר "מחמת אב הטומאה", למעט משקין שנגעו בידיים שחכמים גזרו עליהם טומאה, משקין אלה אינם מטמאים כלים. ובהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות, כותב רבינו: "אבל בתנאי שיהיו אלו המשקין יתמאו מחמת השרץ, ר"ל שיהיה נסמך בטומאתו אליו (אל השרץ) כמו שיטמאוהו האב או הראשון או השני, כמו שקדם, לא שיהיה נטמא בידיים טמאות, לפי שידיים טמאות מטמאין את המשקין גם כן כמו שהתבאר . . . וזה ענין אמרם בתלמוד (שבת יד, ב) "ראיטמו מחמת שרץ", כאשר (כאילו) אמרו ז"ל שאלו המשקין טמאים לא יתמאו בידיים טמאות וכו'". ברור שהתכוון למה שכתבנו למעלה. ורבינו שם מודיע שמקור דין זה בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א. [בכסף-משנה מוסר מקור זה בשם עצמו, וכנראה לא הגיעה לידו הקדמה זו בתרגומה העברי]. (13) נזולים היוצאים מגופו של זב, כגון רוקו ומימי רגליו. (14) בהלכות טומאת משכב ומושב פ"א הי"ד וט"ו.

12 ג. כְּשֶׁגָּזְרוּ¹⁵ עַל הַמְּשַׁקֵּין שֶׁיִּטְמְאוּ אֶת הַפְּלִים, גָּזְרוּ

21 פְּרָאשׁוֹן לְטִמְאָה, וּמוֹנִין בְּהֵן רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, לְפִיכְף
22 מְטֻמְאִין אֶת הַיָּדִים בְּכַבֵּיצָה. וְאִין הַפְּגוּל וְהַנּוֹתֵר
23 מְצֻטְרְפִין, אַף עַל פִּי שְׁשֻׁעוּרֵן שְׁוָה בְּכַבֵּיצָה, הוֹאִיל
24 וְטִמְאָת הַיָּדִים מְדַבְּרִיהֶן. אֲבָל שְׁאֵר הָאֲכָלִין
25 מְצֻטְרְפִין. שְׁאִין אֲכָלִים טְמֵאִין מְטֻמְאִין אֶת הַיָּדִים
26 עַד שִׁיְהִיו כְּבִיצָה.

27 ד. קולית הפגול או הנותר, אף על פי שהיא סתומה
28 - הנוגע בה בידיו נטמאו ידיו; שהעצמות של
29 קדשים ששמשו נותר או פגול מְטֻמְאִין אֶת הַיָּדִים,
30 הוֹאִיל וְנִעְשׂוּ בְּסִיס לְדָבָר הָאֶסוּר.

31 ה. בשר קדש שִׁיִּצָא חוּץ לְמַחִיצָתוֹ - הָרִי הוּא סִפֵּק
32 אִם מְטֻמָּא אֶת הַיָּדִים או לא. לְפִיכְף אִינוּ מְטֻמְאִין,
33 שִׁסְפֵּק טִמְאָת הַיָּדִים טְהוֹר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְאִם בְּשֵׁר
34 פִּסַּח שִׁיִּצָא חוּץ לְבֵית הוּא - הָרִי הוּא טְהוֹר. בְּנִי
35 חֲבוּרָה זְרִיזוֹן הֵן.

36 ו. אין טמאת ידים במקדש. שְׁבִשְׁעָה שְׁגָזְרוּ טִמְאָה
37 עַל הַיָּדִים, לֹא גָזְרוּ בְּמִקְדָּשׁ. אֲלֵא הַנוֹגֵעַ בְּאֲכָלִין
38 טְמֵאִים וְכִיִּיצָא בְּהֵן, בֵּין שְׁנֵנֵעַ בְּמִקְדָּשׁ בֵּין שְׁנֵנֵעַ
39 חוּץ לְמִקְדָּשׁ, וְנֵנֵעַ בְּקִדְשֵׁים בְּמִקְדָּשׁ - לֹא טְמֵאֵן.
40 וְאִם נֵנֵעַ חוּץ לְמִקְדָּשׁ - הָרִי זֶה מְטֻמָּא אֶת הַקֹּדֶשׁ
41 וְפוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

42 ז. מי שנטמאת ידו אחת ונגעה באחת - האחת
43 טהורה, ונוטל את הטמאה ודיו. בְּמָה דְבָרִים
44 אֲמוּרִים? לְתֵרוּמָה; אֲבָל לְקֹדֶשׁ, אִם נְטִמְאָת יָדוֹ
45 אַחַת וְנֵנֵעַ בְּשֵׁנֵיָהּ - טִמְאָה, וְשִׁתִּיהֶן צְרִיכוֹת טְבִילָה
46 לְקֹדֶשׁ. אֲבָל לְתֵרוּמָה - בְּנִטְיִילַת יָדִים בְּלִבְד וְיִתְהַרוּ
47 יָדָיו.

48 ח. שלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידים שיהיו
49 שְׁנִיּוֹת, וְאֵף עַל פִּי שֵׁלֵא יָדַע בְּדָאֵי שְׁנִיּוֹתָא, מְפָנִי
50 שְׁהַיָּדִים עֲסֻקְנִיּוֹת. וְלֹא גָזַר שְׁלֹמֹה עַל הַיָּדִים טִמְאָה
51 אֲלֵא לְקֹדֶשׁ, וְאַחַר כֵּן גָּזְרוּ חֲכָמִים שְׁאֲחֲרִיו אַף
52 לְתֵרוּמָה. וְלְפִיכְף צָרִיף נְטִילַת יָדִים לְתֵרוּמָה. וְאִם
53 נֵנֵעַ בְּתֵרוּמָה קֹדֶם שִׁיִּטֵּל יָדָיו - פְּסוּלָה, וְנִשְׂרַפַּת עַל
54 טִמְאָה זו.

55 ט. לט אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילת
56 ידים, וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יֵגַע. אֲבָל לֹא יִעֲשֶׂה כֵּן
57 בְּחִלִּין שְׁנֵעֲשׂוּ עַל טְהַרַת הַקֹּדֶשׁ או על טְהַרַת
58 תְּרוּמָה, גְּזֵרָה שְׁמָא יֵגַע, לְפִי שְׁאִינוּ מְקַפִּיד עֲלֵיהֶן.

59 י. הואיל והידיים שְׁנִיּוֹת, אִם נֵנֵעוּ בְּמִשְׁקָה - עֲשָׂאוּם
60 תְּחִלָּה. וְאִם נֵנֵעוּ מְשַׁקֵּין אֵלּוּ בְּאֲכָלִין - עוֹשִׂין אוֹתָן
61 שְׁנִי, וְאִם נֵנֵעוּ בְּמִשְׁקִין אַחֲרֵים - עוֹשִׂין אוֹתָן

1 אַחֲרֵים וְעוֹשִׂין אוֹתָן שְׁנִיּוֹת, וְאִין צָרִיף לֹמַר שִׁיְהִין³¹
2 מְטֻמְאִין אֲכָלִין וּמְשַׁקֵּין אַחֲרֵים.

25 בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (26 משנה פרה פ"ח,
ז: "כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה
(ראשון)", ושני פוסל את התרומה. (27 תוספתא טבול-
יום פ"א ה"ב. (28 בפרה פ"ח מ"ה, שנינו: "כל ולד
הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה". כל ולד הטומאות
- פירושו, ראשון ושני, ומסיימת המשנה: "נטמא משקה -
טימאן", כלומר, אם נטמא משקה באלה - נטמא ומטמא
כלים. (29 טהרות פ"ח מ"ז, מחלוקת ר' אליעזר ור'
יהושע באוכלין שנגעו באחורי הכלים, ושניהם מטמאים את
המשקין שנגעו באחורי כלים שנטמאו במשקין.
30) ומכל-שכן של תרומה או קודש. (31 המשקין.

3 ו. אַחֲרֵי הַפְּלִי שְׁנִיּוֹתָא בְּמִשְׁקִין, וְנֵנֵעוּ אֲכָלִין³²
4 בְּאֲחֲרֵי הַפְּלִי הַטְּמָא, אֲפִלּוּ אֲכָלִי תְּרוּמָה - הָרִי הֵן
5 טְהוֹרִין. שֶׁהַפְּלִי שְׁנִיּוֹתָא אַחֲרָיו בְּלִבְד אִינוּ מְטֻמְאִין
6 אֶת הָאֲכָלִין אֲלֵא לְקֹדֶשׁ בְּלִבְד; שֶׁהַפְּלִי שְׁנִיּוֹתָא
7 אַחֲרָיו - הָרִי זֶה טְמָא פְּלוֹ לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ³³,
8 וְלְפִיכְף מְטֻמָּא אֲכָל הַקֹּדֶשׁ.

32) בזה נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע, ופסק כר' אליעזר,
מפני שבנדה ז, ב אמרו: הלכה כר' אליעזר, ופירושו שם,
שר' אליעזר מטמא משקין אפילו של חולין, ומטהר אוכלין
אפילו של תרומה. (33 למעלה ה"ג. ומשמע בנדה שם,
שגם תוכו מטמא אכלי קודש, אף-על-פי שהכלי נטמא
ממשקין שנגעו באחוריו. ראה רש"י שם.

פֶּרֶק שְׁמִיּוֹנִי

1 יבאר הנוגע בידיו בראשון לטומאה, ושהידיים שניות
מדברי סופרים. ודין הפיגול והנותר וצריד של מנחות ובשר
קודש שיצא חוץ למחיצתו. אם יש טומאת ידיים במקדש,
ומי שנטמאה ידו אחת ונגעה באחת. ששלמה המלך ובית
דינו גזרו על כל הידיים שיהיו שניות. לט אדם ידיו במפה
ואוכל תרומה בלא נטילה. שגזרו על כל אדם שאכל או
שתה אוכלין טמאים, שיהיו שני לטומאה. אם כל האוכלין
מצטרפים לכחצי פרס וכל המשקין לרביעית.

9 א. כָּל הַנוֹגֵעַ בְּיָדָיו בְּרֵאשׁוֹן לְטִמְאָה, בֵּין שֶׁהִיא
10 אוֹתוֹ רֵאשׁוֹן אָדָם או פְּלִי או אֲכָל או מְשַׁקֵּין טְמֵאִין
11 - נְטֻמְאוּ יָדָיו בְּלִבְד עַד הַפֶּרֶק. וְכֵן הַמְּכַנִּים יָדָיו
12 לְאוּרֵי פְּלִי חֵרֶס שְׁנִיּוֹתָא בְּאֵב הַטִּמְאָה, או שֶׁהַכְּנִים
13 יָדָיו לְבֵית מְנַגֵּעַ - נְטֻמְאוּ יָדָיו. וְטִמְאָת הַיָּדִים
14 מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.

15 ב. הַיָּדִים שְׁנִיּוֹת מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים לְעוֹלָם. שְׁאִין
16 טִמְאָתָן אֲלֵא מְדַבְּרֵיהֶם, וְכִשְׁגָּזְרוּ טִמְאָה עֲלֵיהֶן גָּזְרוּ
17 שִׁיְהִיו כְּשֵׁנֵי לְטִמְאָה. אֲפִלּוּ הַכְּנִים יָדָיו לְבֵית
18 הַמְּנַגֵּעַ, או שְׁנֵנֵעַ בְּיָדָיו בְּאָדָם שְׁמֻטְמָא בְּגָדִים עַד
19 שֵׁלֵא פִּרְשׂ מְטֻמְאֵיו - הָרִי יָדָיו שְׁנִיּוֹת.

20 ג. הַפְּגוּל וְהַנּוֹתֵר וְצָרִיד שֶׁל מְנַחֲתוֹ - הָרִי הֵן

1 תחלה; שהמשקין תחלה לעולם, כמו שבארנו. אבל
 2 אין משקין אלו שנטמאו מחמת הידים מטמאין
 3 בליים, שעקר טמאת הידים מדבריהם. וכן גזרו
 4 חכמים על כל אדם שיאכל אכלין טמאין, בין
 5 שאכל אכל ראשון או אכל שני, ועל כל השוטה
 6 משקין טמאים, שיהיה שני לטמאה עד שיטבל.
 7 ואם נגע באכלין - עשאן שלישי; ואם נגע
 8 במשקין, אפלו משקה חליץ - עשאן תחלה לטמא
 9 אכלין ומשקין אחרים, אבל לא לטמא בליים, הואיל
 10 ועקר טמאת אדם זה מדבריהם. ומפני מה גזרו
 11 טמאה על האוכל אכלין טמאים? שמה יאכל אכל
 12 ראשון או שני וישתה עליו משקה תרומה, ונמצא
 13 המשקה תרומה טמא באכל שבפיו. וכן השוטה
 14 משקין טמאין - שמה יאכל עמהן אכל תרומה,
 15 ונמצא טמא במשקין שבפיו. וכבר בארנו בתרומות,
 16 שאסור לאכל תרומה טמאה.

17 יא. אינו מתטמא עד שיאכל מאכלים טמאים
 18 כחצי פרס, שהוא כביצה ומחצה שוחקת. וכן
 19 השוטה אינו מתטמא עד שישתה ממשקין טמאין
 20 רביעית. וכל האכלין מצטרפין לכחצי פרס לפסל
 21 את הגויה, וכל המשקין מצטרפין לרביעית. ואם
 22 אכל או שתה פחות משעור זה - טהור. אכל מעט
 23 ושתה ואכל מעט: אם יש מתחלה ועד סוף פדי
 24 אכילת פרס - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין.
 25 וכן אם שתה מעט ושתה ושתה מעט: אם יש
 26 מתחלה ועד סוף פדי אכילת פרס - מצטרפין, ואם
 27 לאו - אין מצטרפין. אבל פחות מפשעור וטבל
 28 ועלה, ואכל מעט מיד, אם לא שתה ביניהן והרי
 29 בין אכילה שלפני טבילה ושלאחר טבילה בכרי
 30 אכילת פרס - הרי אלו מצטרפין.

31 יב. אשה שהיא ראשון לטמאה ומניקה את בנה -
 32 הרי הבן טהור, ולא גזרו עליו טמאה. שאפלו
 33 תאמר שניק רביעית, אפשר שיש מתחלה ועד סוף
 34 יתר מפדי אכילת פרס, שהרי אינו יונק בבת אחת.

35 יג. המעברת התירו לה לאכל אכלין טמאין פחות
 36 מפשעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה, מפני
 37 הספנה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא
 38 טהורה.

39 א. הבא ראשו ורובו² במים שאובין³, או שנפלו על
 40 ראשו ועל רבו שלשה לגין⁴ מים שאובין - הרי הוא
 41 כשני לטמאה עד שיטבל⁵. ואם נגע באכלין⁶ -
 42 עשאן שלישי; ואם נגע במשקין טמאים⁷ - עשאן⁸
 43 תחלה⁹ לטמא אכלים ומשקין אחרים, אבל לא
 44 לטמא בליים¹⁰. ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה?
 45 מפני שהיו טבולי יום¹¹ טובלין במערות שממיהן
 46 רעים¹², ואחר כך היו רוחצין במים שאובים פנים
 47 דרך נקיות. ופשט המנהג כן, עד שהיו רב העם
 48 מדמים שמים שאובים שרוחצין בהן באחרונה הן
 49 שמטהרין, לא הטבילה שבמי מקוה, והיו טובלין
 50 בזלזול בלא פננה¹³. ולפיכך גזרו, שכל שבא ראשו
 51 ורבו במים שאובים או שנפלו על ראשו ורבו -
 52 נטמא ונעשה כשני לטמאה. אפלו טהור¹⁴ שאינו
 53 טבול יום, אם נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין
 54 מים שאובין או שבא ראשו ורבו במים שאובין -
 55 הרי זה כשני לטמאה עד שיטבל. טבל - אינו צריך
 56 הערב שמש, מפני שעקר טמאה זו מדבריהן. וכן
 57 האוכל אכלין טמאים והשוטה משקין טמאין וטבל
 58 - אינו צריך הערב שמש. וכן בליים שנטמאו
 59 במשקין - פין שמטבילין טהור, ואין צריכין הערב
 60 שמש. מפני שטמאות אלו עקרן מדבריהן.

1) יבאר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו עליו שלשת לוגים מים שאובים שהוא טמא. מי שנפלו עליו שלשת לוגים מים משני כלים, או נפלו על ראשו ולא על רובו וכו'. ודין הספרים שמטמאים התרומה והידיים. (2) רוב הגוף בלי הראש. (3) ממים שנשאבו בכלים. פרטי דיניהם ראה בהלכות מקוואות. (4) לא נתברר אם גם בבא ראשו צריך שלושה לוגין. ראה לקמן הלכה ד. (5) אבל אינו צריך הערב שמש, כמו שיתבאר לקמן. (6) של תרומה. (7) יש לתקן את התיבה "טמאים" ולגרוס "טימאם". (8) צריך להיות "ועשאן" וכן הגירסא בדפוס רומא (ר"מ). (9) נתבאר בפרק הקודם, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטמאה). (10) הטעם מבואר בסוף הלכה זו. (11) טמאים שטבלו בו ביום וטרם שקעה השמש נקראים "טבולי יום". (12) מזוהמים. בקיץ קשה היה למצוא בארץ ישראל בור שיש בו ארבעים סאה מים נקיים. (13) לא דקדקו לטבול כדין. (14) במשנה זבים שם נאמר: "הבא ראשו ורובו במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלושה לוגים מים שאובים", משינוי סגנון זה בין רישא לסיפא, הרישא אומרת "הבא" סתם והסיפא אומרת "וטהור שנפלו וכו'" למדו בתוספות שבת שם דיבור המתחיל וטהור, שטהור הבא ראשו ורובו במים שאובים לא נטמא, ודעת רבינו אינה כן ואינו מחלק בין טבול יום ובין טהור.

ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין משני בליים או משלשה: אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. נפלו מארבעה בליים - אין מצטרפים, ואף על פי

יום רביעי ו' מנחם-אב ה'תשע"ה
 פרק תשיעי

1 שֶׁהַתְּחִיל זֶה עַד שֶׁלֹּא פָּסַק זֶה - הָרִי זֶה טְהוֹר. נִפְלוּ
 2 עַל רֹאשׁוֹ אֲבָל לֹא עַל רִבּוֹ, אוֹ שֶׁנִּפְּלוּ עַל רִבּוֹ וְלֹא
 3 עַל רֹאשׁוֹ, אוֹ שֶׁנִּפְּלוּ עַל רֹאשׁוֹ בְּלִבְד מִלְּמַעְלָה וְעַל
 4 רִבּוֹ נִפְּלוּ מִן הַצַּד אוֹ מִלְּמַטָּה - הָרִי זֶה טְהוֹר, עַד
 5 שֶׁיִּפְּלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל רִבּוֹ הַסְּמוּךְ לְרֹאשׁוֹ כְּדָרְפוֹ¹⁵.
 6 וְכֵן אִם בָּא רֹאשׁוֹ בְּמִים שְׂאוּבִין וְלֹא בָּא רִבּוֹ, אוֹ
 7 בָּא רִבּוֹ וְלֹא בָּא רֹאשׁוֹ, אוֹ שֶׁבָּא רֹאשׁוֹ בְּלִבְד וּבָא
 8 מִשָּׂאָר גּוֹפּוֹ וְרִבּוֹ בְּמִים שְׂאוּבִין מִלְּמַטָּה אוֹ מִן הַצַּד
 9 - הָרִי זֶה טְהוֹר, עַד שֶׁיִּבְּכּוֹא רֹאשׁוֹ וְרִבּוֹ הַסְּמוּךְ
 10 לְרֹאשׁוֹ כְּדָרְפוֹ.

21 כשהן מחוברות לתפילין. (22 המקומות שנשארו ללא
 כתב. 23) וכל שכן הגליון שבין דף לדף.
 24 שבתחילת הספר ושכסופו. בבבא בתרא יג, ב אמרו
 שצריך להשאיר גליון בתחילת הספר ובסופו. (25) למעט
 הגליונות שנחתכו (שבת קטז, א). (26) בפרשה זו ישנן
 שמונים וחמש אותיות והוא ספר שלם בפני עצמו ולפיכך
 יריעה שכתוב בה 85 אותיות נתקדשה.

15 על השכיח בלבד גזרו, ולא גזרו על הבלתי שכיח, ואין
 הדבר שכיח, שאדם יתרחץ באופן משונה כזה.

ז. תרגום שבעזרא²⁷ ושבעניאל²⁸ - הרי הוא מפלל
 כתבי הקדש. אכל תרגום²⁹ שפתבו עברית ועברית
 שפתבו תרגום, או שפתב כתבי הקדש בכתב עברי³⁰
 - אינן מטמאין את הידים, עד שיהיו פתובים
 אשורית על העור ובדיו.

11 ג. הבא מראשו ורבו החציו¹⁶ במים שואבין ונפלו
 12 על החציו האחר מים שואבין, הואיל וחציו בנפילה
 13 וחציו בכיאה - טהור¹⁷.

16 החציו מראשו ורובו. (17) בעיני שנשארה בתיקו שם,
 ומפני שטומאה זו גזירת חכמים היא, פסק רבינו לקולא.

27 פרק ד מפסוק ז ואילך עד סוף הפרק, כל פרק ה וי"ט
 פסוקים הראשונים מפרק ו כתובים ארמית. (28) פרקים ב
 עד ז. (29) מה שנכתב בכתבי הקודש בלשון ארמית.
 30 כתב עתיק מאוד ואמרו (בסנהדרין כא, ב) שבתחילה
 ניתנה התורה בכתב זה ובימי עזרא נשתנה ברוח הקודש
 לכתב אשורי, הוא הכתב שלנו.

14 ד. היו שלשת הלגין שנפלו עליו או שבא בהן
 15 מקצתן שואבין ומקצתן אינן שואבין, או שנתערב
 16 בהן יין דבש וחלב - הרי זה טהור, עד שיהיו
 17 השלשה פלן מים שואבין. שלשת לגין אלו¹⁸
 18 שנפלו על הטהור או שבא בהן וטמאוהו, פיון
 19 שנעשה פשני לטמאה - הרי המים האלו טמאין,
 20 שהרי נגעו פשני. והרי אלו המים אומרים לזה
 21 הטהור: טמאנו אותך וטמאנו¹⁹.

ח. הכותב הללו³¹ ושמע³² לתינוק להתלמד בו, אף
 על פי שאינו רשאי³³ - הרי אלו מטמאין את הידים.
 31 פרקי הלל שבספר תהלים (קיג-קיא). (32) פרשת שמע
 ישראל (דברים ו). (33) שאסור לכתוב פרשיות אלא
 ספרים שלמים (הלכות ספר תורה פרק ז הלכה י"ד).

18 פירוש, שהם כולם שואבים. התיבה "אלו" אינה נמשכת
 לשואבים מעורבים שבתחילת הלכה זו. (19) שנינו היינו
 טהורים ואנחנו טמאנו אותו תחילה ואחר כך הוא טמא
 אותנו. [בתוספות יום טוב זבים פרק ה משנה י"ב למד
 מלשונו של רבינו בהלכה זו - "שלושת הלגין שנפלו עליו
 או שבא בהן" - ששיעור זה נאמר גם בבא ראשו ורובו].

ט. המשיחות³⁴ והרצועות שתפרין לספר³⁵, אף על
 פי שאינו רשאי לקנימן³⁶ - כל זמן שהן מחברין
 לספר מטמאין את הידים.

22 ה. בראשונה היו מניחין פפרות של תרומה בצד
 23 הספרים, ואומרים: זה קדש וזה קדש. ובאין
 24 העכברים וקורעין את הספרים. לפיכך גזרו, שכל
 25 תרומה שתגע באחד מכתבי הקדש - נטמאת, והרי
 26 היא פשלישי לטמאה כאלו נגעו פשני. ונמצאו כל
 27 כתבי הקדש פוסלין את התרומה פשני. ולא עוד,
 28 אלא מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי
 29 הקדש - נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה
 30 ואת המשקין. ואף על פי שאין הידים מתטמאות
 31 אלא מראשון לטמאה, כמו שבארנו - הן מתטמאות
 32 מן הספר²⁰.

34 חוטים. (35) תפר בהן את יריעות ספרי קודש.
 36 שאין תופרים את הספרים אלא בגידים. [ויש מפרשים
 שתפרם לספר ממש על מנת לקשור בהם את הספר].

י. תיק של ספר ומטפחות ספרים בזמן שהן
 תפורות³⁷ - מטמאין את הידים. אכל הברכות, אף
 על פי שיש בהן מאותיות של שם ומענינים הרבה
 של תורה - אינן מטמאין את הידים.

(37) לספר.

יא. ספרי המינים³⁸ - אינן מטמאין את הידים.
 פרשת סוטה³⁹, הואיל ולמחיקה עומדת - אינה
 מטמאה את הידים.

(20) שהוא עצמו שני.

33 ג. רצועות תפלין עם התפליין²¹, וגליון שבספר²²

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טבול יום במשקין של קדש - טמאן, והרי הן רביעי
 לטמאה. וכן אם נגע באכלי הקדש - עשאן רביעי.
 אכל אם נגע באכלי חלין ומשקה חלין - הרי הן
 טהורין. ודין מחסר כפורים¹³ וטבול יום בנגיעת
 הקדש אחד הוא. הרי נתבאר לה מפל אלו הדברים,
 שאין שם¹⁴ משקין שניות לעולם, אלא המשקין
 תחלה לעולם; חוץ ממשקין שנגע בהן טבול יום,
 שהן שלישי אם היו תרומה, או רביעי אם היו קדש.

(9 פרה פי"א מ"ה. 10) כל מקום שנאמר "פסול", הכוונה
 שהדבר עצמו נטמא, אבל אינו מטמא אחרים (לקמן פי"א
 ה"א). (11) ואינו מטמא, אף-על-פי שטבול-יום הוא כשני
 (למעלה ה"א), ושני מטמא את הקודש להיות שלישי,
 ושלישי עושה רביעי בקודש. כחכמים במעילה ה, ב.
 ונתפרש שם טעם, מכיוון שטבול - טומאתו קלושה ואין
 כוחה יפה לטמא אלא לפסול. (12) בניגוד לכלל שבידינו:
 כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (שם).
 [בהלכה זו משתמש רבינו במונחים "טמאים" "טימאים",
 במקום "פסולים" "פוסלים", אלא שהוא מבאר מיד שאינם
 פוסלים אחרים]. (13) יולדת, זב וזבה ומצורע מחוייבים
 להביא קרבנות אחר שטבלו והעריב שמשם, וכל זמן שלא
 הקריבו קרבנותיהם נקראים "מחוסרי כפרה" (ראה הלכות
 משכב ומושב פ"ה ה"ד, בהערות והשלמות). והמדובר
 במחוסרי כפורים שאינו טבול-יום, אבל לפני הערב שמש
 דינו כראשון לגבי קודש. [בדפוס רומא (ר"מ) חסרה כל
 פסקא זו של דין מחוסר כפורים. ונראה שמחקה מפני
 שהיא נראית סותרת את דברי רבינו בהלכות משכב ומושב
 שם. אולם פירושינו כאן ושם - מסלקים את הסתירה].
 (14) צורה סגנונית ערבית, והכוונה היא חיזוק השלילה,
 כאילו אמר: לא ימצא לעולם. ראה הלכות יסודי התורה
 פ"א ה"א.

ד. כל המטמאין¹⁵, בין חמורין בין קליין¹⁶, משקין
 היוצאין מהן, כגון רגן ומימי רגליהן - הרי הן
 כמשקין שנגעו בהן. אלו ואלו ראשון לטמאה, כמו
 שבארנו. חוץ מזב וחברי¹⁷, שמשקין היוצאין מהן
 - אב טמאה, ומשקין שהזב וחבריו נוגעין בהן -
 תחלה. אפלו אוכל אכלין טמאין או שותה משקין
 טמאין, המשקין היוצאין ממנו קדם שיטבל - כמו
 המשקין שנגעו בהן, שהן תחלה¹⁸. וכן טבול יום,
 משקין היוצאין ממנו - כמשקין שהוא נוגע בהן,
 שאין מטמאין אחרים כלל¹⁹; אלא אם נגע²⁰
 במשקה חלין - הרי הן טהורין, ואם נגע במשקה
 תרומה - הרי הן שלישי, ואם נגע במשקה קדש -
 הרי הן רביעי.

(15) טבול-יום פ"ב מ"א. (16) בחולין פח, א פירשו: קלין
 - שרץ; חמורין - זב. (17) זבה, נדה, יולדת ומצורע.
 (18) אף-על-פי שטומאתם גזירת חכמים. לדעת רבינו, מה
 שאמרו שם "קלין - שרץ", הכוונה משרץ ולמטה, למעט
 מת, שמקומו בין החמורים, אבל גם טמאים מדרבנן בכלל.

(38) כנראה הכוונה לכופרים בקדושתם של ספרי התנ"ך
 ומכל שכן אלה שכותבים לשם אלילים. (39) הפרשה
 בספר במדבר פרק ה, הנמחקת למים המאריים שמשקים
 את הסוטה, ויש בה יותר מן 85 אותיות.

פָּרָק עֲשִׂירִי

א. כל המתטמא באב מאבות הטמאות, בין אדם בין
 בלים - הרי הוא ראשון לטמאה, כמו שבארנו²¹, עד
 שיטבל. טבל - הרי הוא פשוני לטמאה²² עד שיעריב
 שמשו. שונאמר: במים יוכא וטמא עד הערב וטהר.
 הקתוב קרא לטבול יום טמא²³.

(1) יבאר הטעון הערב שמש מן התורה או מדברי סופרים.
 טבול יום מה פוסל. ומשקין היוצאים מכל המטמאים. אם
 שלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מטמאים משקה או אוכל
 אחר. מה שהאדם למד מכל מה שהקדמנו למעלה.
 (2) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (3) פסחים יד, א: "שמן
 שנפסל בטבול-יום, מאי הוי? שלישי". ומכאן שטבול-יום
 דינו כשני. (4) ומכאן שטמא מדאורייתא (שבת יד, ב).

ב. אחד טבול יום²⁴ מטמאה חמורה, כגון שטבל
 מזיבות מטמאת מת וצרעת²⁵, ואחד טבול יום
 מטמאת שרץ²⁶ וכיוצא בו, כל הטעון העריב שמש,
 בין אדם בין בלים, בין מדברי תורה בין מדברי
 סופרים²⁷ - הרי הוא פשוני לטמאה עד שיעריב
 שמשו.

(5) תוספתא טהרות פ"א ה"ג. (6) כל אלה טומאה חמורה
 הם, והאדם הוא אב הטומאה. (7) טומאה קלה, שהאדם
 הוא ראשון לטומאה. (8) רבינו מגדיר בכמה מקומות
 במונח "דברי סופרים", דברים שלא נכתבו בתורה שבכתב
 בפירוש, ואף-על-פי שהם מדאורייתא (ראה פיה"מ כלים
 פי"ז מ"ב, כסף-משנה הלכות אישות פ"א ה"ד, ויד מלאכי
 כללי רמב"ם אות ו). ונראה שגם כאן התכוון לטומאות של
 תורה שאינן כתובות בפירוש, כגון כל הטומאות מהדרשה
 של "חרב הרי הוא כחלל", [ראה הלכות טומאת מת פ"ה
 ה"ג. ושם בהלכה ה, כותב רבינו בפירוש: ואף-על-פי שהן
 דברי קבלה, אינן דברי תורה]. אבל בטומאות שהן מדרבנן
 ממש, הטבילה לבדה מטהרת בלי הערב שמש, כמו ששינוי
 (פרה פי"א מ"ה): "כל הטעון ביאת מים (טבילה) מדברי
 סופרים. . . לאחר ביאתו (לאחר שטבל) מותר בכולן
 (חולין, תרומה וקודש)". והמשנה מתכוונת לטמאות של
 דבריהם ממש. [אמנם גם במשנה מצאנו שקראו "דברי
 סופרים" לדינים שהם מן התורה ולא נכתבו במקרא, כגון:
 חמורים דברי סופרים מדברי תורה (סנהדרין פח, ב), אבל
 מקרים נדירים הם].

ג. טבול יום²⁸ פוסל²⁹ אכלי תרומה ומשקה תרומה,
 ואכלי הקדש ומשקה הקדש, פוסל הכל³⁰. כיצד?
 טבול יום שנגע באכלין של תרומה - עשאן שלישי
 לטמאה, מפני שהוא שני. וכן אם נגע במשקין של
 תרומה - טמאין, והרי הן שלישי³¹ לטמאה. נגע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 שְׂאוּבֵיךָ, שְׂפָל אֱלוֹ פִשְׁנֵי לְטִמְאָה מִדְּבָרֵיהֶם. וְכֵן
25 שְׂאָר כָּל הַפְּלִים חוּץ מִפְּלֵי חֶרֶס³⁵ יֵהיוּ אַב טִמְאָה
26 וְיֵהיוּ רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה. וְלֹא יֵהִי הַפְּלֵי
27 לְעוֹלָם שְׁנֵי לְטִמְאָה אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שְׂאֵם
28 יִטְמָא בְּמִשְׁקֵין טְמָאִים - יֵהִי שְׁנֵי מִדְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ
29 שְׂבָאֲרָנוּ.

34 ראה הלכות טומאת מת פ"ה. (35 שאינו אב הטומאה לעולם, ואפילו אם נגע במת. ראה הלכה ח.

30 ח. כְּכֹר בְּאֲרָנוֹ³⁶, שְׂפָלֵי חֶרֶס לֹא יֵהִי אַב טִמְאָה
31 לְעוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְיֵהִי
32 רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְשְׁנֵי מִדְּבָרֵיהֶן, אִם
33 נִטְמָא בְּמִשְׁקֵין, כְּשְׂאָר הַפְּלִים. וְלֹא יֵהִי הָאֲדָם וְלֹא
34 הַפְּלִים שְׂלִישֵׁי וְלֹא רְבִיעֵי לְעוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה
35 וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

36 שם ה"ח.

36 ז. הָאֲכָלִים לֹא יֵהִיוּ אַב טִמְאָה לְעוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי
37 תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵיהֶם. וְיֵהִיוּ רֵאשׁוֹן וְשְׁנֵי מִדְּבָרֵי
38 תוֹרָה. שְׂהָאֲדָם אוֹ הַפְּלֵי שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה, אִם
39 נִגְע בְּאֶכָל - עֲשָׂאָהוּ שְׁנֵי³⁷. וְהָאֲכָלִין יֵהִיוּ שְׂלִישֵׁי³⁸
40 וְרְבִיעֵי³⁹ לְטִמְאָה מִדְּבָרֵיהֶן בְּלִבְד⁴⁰.

37 מן התורה. ודווקא אדם או כלי, אבל אוכל ראשון שנגע באוכל - לא טימאהו מן התורה אלא מגזירת חכמים, ולפיכך דייק רבינו וכתב: שהאדם או הכלי (ראה למעלה פ"ז ה"א). (38 תרומה וקודש. (39 בקודש. (40 וכן כתב בסוף הפרק גבי טבול-יום שפוסל מדבריהם. ודבריו אלה נראים נוגדים דברי עצמו בפרק יא ה"ג וה"ד, שלמד שלישי מן הכתוב ורביעי מקל-יחומר, ומקור דבריו שם בברייתא פסחים יח, ב: "למדנו שלישי בקודש מן התורה, ורביעי מקל-יחומר" [ראה צ"ח פסחים בסוגיא ר' חנינא סגן הכהנים אות סט, ומנחת-חיינוך מצוה קמה, וראה בביאורנו לקמן בפ"א].

41 י. הַמִּשְׁקֵין יֵהִיוּ אַב טִמְאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, כְּגוֹן מִי
42 חֲטָאת וְרַק הַזֵּב וּמִמֵּי רְגָלָיו. וְיֵהִיוּ רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה
43 מִדְּבָרֵי תוֹרָה, כְּגוֹן שְׂנֵגְעוּ בְּאֵב מְאֻבּוֹת הַטְּמָאוֹת. וְכֵן
44 אִם נִגְעוּ הַמִּשְׁקֵין בְּוֹלֵד הַטְּמָאָה, בֵּין אָדָם בֵּין בְּלִים -
45 נִטְמָאוּ מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְהָרִי הֵן פְּרֵאשׁוֹן לְטִמְאָה
46 לְטִמְאָה אַחֲרֵים מִדְּבָרֵיהֶן⁴¹. וְכֵן אִם נִגְעוּ בְּשְׁנֵי, בֵּין
47 אָדָם בֵּין בְּלִים בֵּין בְּאֲכָלִין - נִעֲשׂוּ רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה
48 אַחֲרֵים מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁴². וְיֵהִיוּ⁴³ הַמִּשְׁקֵין
49 שְׂלִישֵׁי וְרְבִיעֵי מִדְּבָרֵיהֶם. כִּיצַד? אִם נִגְע טְבוֹל יוֹם
50 בְּמִשְׁקָה תְּרוּמָה - עֲשָׂאָהוּ שְׂלִישֵׁי, וְאִם נִגְע בְּמִשְׁקָה
51 קֹדֶשׁ - עֲשָׂאָהוּ רְבִיעֵי. וְאִין אֲתָהּ מוֹצֵא מִשְׁקֵין
52 שְׁנֵיאוֹת לְעוֹלָם, וְלֹא מִשְׁקָה שְׂאִינוּ תַּחֲלָה⁴⁴, חוּץ
53 מִמִּשְׁקָה טְבוֹל יוֹם⁴⁵ אוֹ מִחֹסֶר כְּפוּרִים כְּקֹדֶשׁ, כְּמוֹ
54 שְׂבָאֲרָנוּ, שֶׁהוּא⁴⁶ פּוֹסֵל מִדְּבָרֵיהֶם⁴⁷ וְאִינוּ מִטְמָא.

19) אבל פוסלים תרומה וקודש, כמבואר לקמן. ואפילו אם נגע במשקין או אוכלין של תרומה ונעשו שלישי, אין אוכלים אלו פוסלים את הקודש, ואף-על-פי ששלישי לטומאה עושה רביעי בקודש. ונראה להסביר טעמו, מפני שאילו נגע טבול יום בקודש, היה עושהו רביעי שאינו פוסל קודש אחר בניגעתו, אין הדבר מתקבל על הדעת בנגע בתרומה שתפסול את הקודש. ואין לדמות זה לאותם הדברים שהומלץ עליהם במשנה (פרה פ"ח): "מטמאין לא טימאוי - ואתה טימאתני". (20) טבול-יום.

1 ה. וְעַתָּה יִתְבָּאֵר לָךְ²¹, שְׂאִין שְׂלִישֵׁי שְׂבִיתְרוּמָה וְלֹא
2 רְבִיעֵי שְׂבִיתְרוּמָה מִטְמָא מִשְׁקָה אַחֲרָה²² אוֹ אֶכָל אַחֲרָה,
3 וְאִין צְרִיף לומר שְׂאִין מִטְמָאִין בְּלִים. לְפִיכָךְ, קִדְרָה
4 שְׂמֵלָא מִשְׁקֵין²³ וְנִגְע בָּהּ²⁴ טְבוֹל יוֹם: אִם הִיא
5 מִשְׁקָה חֲלִין - הַפֵּל טְהוֹר, וְאִם הִיא מִשְׁקָה תְּרוּמָה
6 - הַמִּשְׁקֵין פְּסוּלִין וְהַקִּדְרָה טְהוֹרָה. וְאִם הִיא יָדִיו
7 טְמָאוֹת²⁵ - הַמִּשְׁקָה טְמָא²⁶, בֵּין מִשְׁקָה תְּרוּמָה בֵּין
8 מִשְׁקָה חֲלִין. וְזֶה הַמָּר בְּיָדִים מִבְּטוֹבֵל יוֹם²⁷. וְהַמָּר
9 בְּטוֹבֵל יוֹם מִבְּיָדִים טְמָאוֹת: שְׂסַפֵּק טְבוֹל יוֹם -
10 פּוֹסֵל מִסַּפֵּק²⁸, וְסַפֵּק הַיָּדִים - טְהוֹר, כְּמוֹ
11 שְׂבִיתְבָּאֲרָנוּ²⁹.

21) טהרות פ"ב מ"ג, ד' וה'. (22) הסגנון אינו מדוייק, שהרי שלישי שבתרומה מטמא משקין של קודש, כמבואר במשנה ו' שם, וכן פסק רבינו לקמן פ"א ה"ח. ורבינו התכוון לדומה לה בדרגת הקדושה, כגון תרומה. או הכוונה לנגעו טבול-יום. (23) טבול-יום פ"ב מ"ב. (24) במה שבתוכה. (25) מגזירת ידיום (ראה למעלה פ"ח ה"ח). (26) אבל הקדירה טהורה. [דעת רבינו שמשקין שנגעו בידיים - אינם מטמאים כלים. ומה שאמרו במשנתנו "הכל טמא", מפרש רבינו שם בין חולין ובין תרומה. ודעת הר"ש משני שכן מטמאין, ומפרש "הכל טמא" היינו המשקין והקדירה]. (27) שידיים מטמאות משקה חולין, וטבול-יום אינו מטמא. (28) משנה זבים פרק ב, ב. וראה לקמן פ"ג ה"ט. (29) לקמן פ"ד ה"א.

12 ו. אַחַד טְהוֹר שֶׁהִיוּ יָדָיו טְמָאוֹת אוֹ³⁰ טְבוֹל יוֹם
13 שִׁידָיו טְמָאוֹת³¹ - הָרִי זֶה מִטְמָא מִשְׁקָה חֲלִין
14 וְעוֹשֶׂה אוֹתָן תַּחֲלָה לְטִמְאָה אֲכָלִין וּמִשְׁקֵין, כְּמוֹ
15 שְׂבָאֲרָנוּ³². וּמֵאֲחֵר שְׂמִשְׁקָה שִׁיצָא מִטְבוֹל יוֹם -
16 כְּמִשְׁקֵין שְׂנֵגְע בָּהֶן, טְבוֹל יוֹם שְׂנֵפֵל מִרְקוֹ אוֹ מִמֵּי
17 רְגָלָיו עַל כְּכֹר שֶׁל תְּרוּמָה - הָרִי זֶה טְהוֹר³³, מִפְּנֵי
18 שֶׁהֵן כְּמִשְׁקֵין שְׂנֵגְע בָּהֶן.

30) בין . . . ובין. (31) מגזירת ידיום. (32) למעלה פ"ח ה"י. (33) משנה, נדה ע"א, ב.

19 ז. מִפֵּל אֱלוֹ הַדְּבָרִים³⁴ שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְבָאֲרָם אֲתָהּ לְמַד,
20 שֶׁהָאֲדָם יֵהִי אַב לְטִמְאָה וְיֵהִי רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה
21 מִדְּבָרֵי תוֹרָה. וְלְעוֹלָם לֹא יֵהִי הָאֲדָם שְׁנֵי אֶלָּא
22 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְהוּא הָאוֹכֵל אֲכָלִין טְמָאִים אוֹ
23 הַשׁוֹתֶה מִשְׁקֵין טְמָאִין אוֹ הַבֹּא רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ בְּמִים

30 ה. בשר תאווה, אף על פי שהוא טהור, גזרו עליו
 31 שהיה כשלישי לטמאה: מטמא את הקדש, ואינו
 32 פוסל את התרומה. ויראה לי, שלא גזרו עליו אלא
 33 כדי שלא יערבבוהו עם בשר הקדש ויבואו לטעות
 34 ולשגוג בו, וירמזו שהבשר זה הוא חל והוא קדש
 35 ויאכלנו בטמאה.

36 ו. חבורי אכלין על ידי משקין - הרי הן חביר
 37 לטמא טמאת אכלין. והדבר ספק, אם חשוכים כגוף
 38 אחד למנות בהן ראשון ושני ושלישי, או חושבים
 39 זה האכל שנגעה בו הטמאה ראשון, והאכל המתחבר
 40 לו שני.

41 ז. השני שבחלין פוסל אכלי תרומה ועושה אותן
 42 שלישי. ואם נגע במשקה חלין - טמאן. ואין צריך
 43 לומר, אם נגע במשקה תרומה או במשקה קדש,
 44 שהוא מטמא את הכל.

45 ח. השלישי שבתרומה שנגע באכלי קדש - פסול
 46 ונעשו רביעי. ואם נגע במשקה הקדש - טמאן
 47 ונעשו תחלה. אבל אם נגע שלישי שבתרומה
 48 במשקה תרומה - הרי הוא טהור. וכן רביעי
 49 שבקדש, אם נגע במשקה קדש - הרי זה טהור.

50 ט. חלין שנגעשו על טהרת תרומה - השלישי שבהן
 51 פסול בתרומה, ואם נגע בקדש - אינו עושהו
 52 רביעי, ואפלו משקה קדש אינו פוסל. וחלין
 53 שנגעשו על טהרת הקדש - השלישי שבהן טהור
 54 כחלין.

55 י. האוכל רביעי שבקדש - אסור לו לאכל את
 56 הקדש, ומתיר לגע בקדש ואינו פוסלו. אפלו תבשיל
 57 שנתערב בו הקדש ואין בו פזית בכדי אכילת פרס
 58 - הרי זה לא יאכל ברביעי של קדש, אלא בחמישי,
 59 שהוא טהור כמו שבארנו.

60 יא. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או של חלין
 61 שנגעשו על טהרת תרומה - הרי זה אסור לאכל את
 62 התרומה עד שיטבל, ומתיר לגע בתרומה והרי היא
 63 טהורה. באכילה עשו מעלה, בנגיעה לא עשו
 64 מעלה. במה דברים אמורים? בתרומה עצמה; אבל
 65 תבשיל שנתערבה בו תרומה, אם אין שם פזית בכדי
 66 אכילת פרס - הרי זה מתיר לאכל מאותו תבשיל
 67 כדרך שמתיר לגע בתרומה.

68 יב. האוכל שלישי שבתרומה או של חלין שנגעשו
 69 על טהרת התרומה, אף על פי שהוא טהור לנגיעת

41 נתבאר למעלה פ"ז ה"ה. וראה שם ה"א. 42) שם.
 43) ויש גם אפשרות שיהיו. 44) שיהיו שלישי או רביעי.
 45) הסגנון מסובך קצת, וכונתו ברורה: שנית לא יהיו
 לעולם. אבל שלא יהיו תחילה, יש אפשרות - כגון נגיעת
 טבול-יום. 46) טבול-יום. 47) ראה מה שכתבנו בסוף
 ה"ט.

פרק אחד עשר

1) יבאר כל מקום שנאמר באוכלין "פסול" - מה דינו. אם
 שני עושה שלישי בחולין ואם שלישי עושה רביעי בתרומה
 או רביעי וחמישי בקודש וכו'. ודין בשר תאוה אם מטמא
 הקודש ופוסל התרומה. והיבורי אוכלין ע"י משקין אם הם
 חיבור. שני שבחולין ושלישי שבתרומה ורביעי שבקודש
 מה פוסלים. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או חולין
 שנעשו על טהרת תרומה. כל קודש האמור בענין אוכלין
 ומשקין. כל דבר שודאי מטמא את החולין מן התורה.

1 א. פל מקום שנאמר באכלין פסול - הוא שיהיה
 2 האכל עצמו טמא, ולא יטמא אכל אחר; אלא אם
 3 נגע באכל אחר - הרי הוא טהור.

4 ב. הראשון שבחלין - טמא ומטמא. השני - פסול
 5 ולא מטמא. ואין שני עושה שלישי בחלין. מנין
 6 לאכל שני שהוא פוסל בחלין? שנאמר: וכלי קדש
 7 אשר יפל מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא.
 8 נמצא השרץ אב, וכלי חרס שנפל השרץ לאורו
 9 ראשון, והאכל שבפלי שני, והרי הוא אומר יטמא.
 10 וכן שרץ שנפל לאור התנור - הפת שניה, שהתנור
 11 ראשון.

12 ג. הראשון והשני שבתרומה - טמאים ומטמאים.
 13 השלישי - פסול ולא מטמא. ואין שלישי עושה
 14 רביעי בתרומה. מנין לאכל שלישי שהוא פוסל
 15 בתרומה? שנאמר: ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן
 16 הקדשים. נמצא טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב
 17 שמשו, ואם נגע בה - פסלה, וטבול יום שני לטמאה
 18 הוא. הא למדת, שהשני עושה שלישי בתרומה.

19 ד. הראשון והשני והשלישי בקדש - טמאין
 20 ומטמאין. הרביעי - פסול ואינו מטמא. ואין רביעי
 21 עושה חמישי לעולם. ומנין לשלישי בקדש שהוא
 22 טמא? שנאמר: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל;
 23 וכבר קרא הכתוב לשני טמא, שנאמר: כל אשר
 24 בתוכו יטמא. הא למדת, שבשר הקדש שנגע בשני -
 25 נטמא ושרף. ומנין לרביעי בקדש שהוא פסול? מקל
 26 וחמר: ומה מחסר כפזורים, שהוא מתיר בתרומה,
 27 אסור בקדש עד שיביא כפרתו; השלישי, שהוא פסול
 28 בתרומה, אינו דין שיעשה רביעי בקדש?! אבל
 29 החמישי טהור.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמאים קטנים בתוך כלי גדול טהור ולהטבילם במקווה וייטהרו. (4) החיצון. (5) כעובי השופרת שנותנים בפי הנוד. במקוואות פרק ו משנה ז שנינו: "עירוב מקוואות כשפופרת הנוד". פירוש אם יש שני מקוואות זה בצד זה, באחד יש שיעור מקווה (ארבעים סאה מים) ובשני פחות מכשיעור זה וצינור מחברם, דינם כמקווה אחד כשרוחב הצינור הוא כשפופרת הנוד ומותר לטבול במקווה החסר, ואם הצינור פחות משיעור זה אינו מערב את שני המקוואות. ושם מבואר ששפופרת הנוד רוחב חללה "כשתי אצבעות חזורות למקומן", פירוש, שאפשר לגלגל שתי אצבעות בחללו של הצינור. ובכלי בתוך כלי יש לחשוש, שמה יטביל כלים זעירים, כגון מחטים וכדומה, בכלי שפיו צר ואם כן המים שבתוכו אינם כמחוברים למקווה ומתוך כך לא עלתה טבילה למחטים שבתוכו, ובתרומה לא גזרו. נימוק זה אמרו שם בשם רבא.

32 ב. פלי' שנטמאו אחריו במשקין - לא נטמא תוכו, ולא בית אצבע' שבעבי שפתו. והמשקין שבתוכו או שפבית צביעתו טהורין. ושוקה בו, ואינו חושש שפמא יגעו משקין שפפיו באחורי הפלי ויחזרו ויטמאו תוכו. במה דברים אמורים? לתרומה; אבל לקדש, נטמאו אחריו - נטמאו פלי'.

6 מעלה שנייה ששנו חכמי המשנה שם. (7) במשנה שלפנינו כתוב "בית הצביטה" וגם רבינו בפירושו שם גורס כך ומפרש שם שהיה שקע בעובי שפת הכלי, כדי להשים שם אצבע להחזיק את הכלי ולא יכניס את האצבע לתוך הכלי עצמו. [כנראה קיבל פירושו של רבי יוחנן (שם כב, ב) "מקום שנקיי הדעת צובעין בו" ומפרש כהערוך, שצובעין הוא מלשון "הצביעו" במשנה יומא כב, א שפירושו הוציאו אצבע]. (8) אחוריים, תוך ובית אצבע.

38 ג. הנושא את המדרס⁹ - מתר לו לשא עמו תרומה כפאחד, והואיל ואין הנושא נוגע בתרומה¹⁰ ולא תרומה נוגעת במדרס - הרי היא טהורה. אבל לא הקדש, אף על פי שלא נגע בו מעשה היה¹¹ באחד, שנושא חבית של קדש¹² טמאה במדרס שנושא עמה. באותה שעה גזרו, שהנושא את המדרס לא ישא את הקדש. ולא גזרו אלא במדרס עם הקדש¹³, כמעשה שהיה. ואם עבר ונשא, הואיל ולא נגע בקדש - הרי הקדש טהור¹⁴.

9 דבר שהזב עמד, ישב או שכב עליו נקרא בלשון חכמים "מדרס הזב" או מקוצר: "מדרס", והוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים ואוכלין ומשקין. (10) רבינו במשנה מפרש, כגון שהמדרס והתרומה מונחים על לוח עץ שאינו מקבל טומאה והאדם מרים את הלוח, אבל אם האדם נוגע בשניהם, הוא נטמא מפני שנשא את המדרס ומטמא את התרומה. [ורש"י פירש, שהתרומה מונחת בכלי חרס שאינו מקבל טומאה אלא מתוכו והאדם אינו נוגע באווירו, ולפיכך לא נטמאה התרומה על ידי נגיעתו של נושא המדרס]. (11) שם כב, ב. נימוק הגזירה. (12) צריך להיות:

1 תרומה - הרי הוא פשני לענן קדש; שטהרת
2 תרומה טמאה היא אצל הקדש. אבל האוכל שלישי
3 שבחלין שנעשו על טהרת הקדש - הרי הוא טהור;
4 שאין לה דבר שעושה רביעי בקדש אלא קדש
5 מקדש בלבד.

6 יג. כל קדש האמור בענן טמאת אכלין ומשקין
7 הוא קדשי מקדש המקדשין, כגון בשר קדשי
8 קדשים ובשר קדשים קלים, וחלות תודה ורקיקי
9 נזיר שנשחט עליהן הזבח, והמנחות שקדשו בכלי,
10 ושתי הלחם ולחם הפנים משקרמו פתגור; אבל
11 חלות תודה ורקיקי נזיר שלא נשחט עליהן הזבח,
12 והמנחות שלא קדשו בכלי - אינן לא קדש ולא
13 כחלין אלא כתרומה.

14 יד. החלה והפפורים ותשלומי תרומה [חמשה] -
15 הרי הן כתרומה.

16 טו. הטבל והמדמע וגדולי תרומה, ומעשר שני
17 וראשון, ועסה הטבולה לחלה - הרי הן כחלין,
18 והראשון טמא בהן, והשני פסול, ואין בהן שלישי.

19 טז. כל דבר שנדאו מטמא את החלין מן התורה -
20 גזרו על ספקו בחלין הטבולין לחלה שתעשה אותה
21 העסה בטרהרה. ומפרישים ממנה חלה, וחלתה
22 תלויה, לא נאכלת ולא נשרפת.

יום חמישי ז' מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק שנים עשר

23 א. אחת עשרה מעלות² עשו חכמים לקדש על
24 התרומה, ואלו הן: יש לאדם להטביל פלים בתוך
25 פלים³ לתרומה, אבל לא לקדש. גזרה שפמא יהיה
26 פי הפלי⁴ צר ולא יהיה בו כשפופרת הנוד⁵, ונמצאו
27 הפלים שבתוכו פאלו טבלו במים שפבלי, לא
28 במקוה. במה דברים אמורים? כשהיה הפלי הגדול
29 שיש בתוכו הפלים הטמאין טהור; אבל אם היה
30 טמא - מתוך שעלתה לו טבילה, עלתה טבילה
31 לפלים שבתוכו אפלו להשתמש בהן בקדש.

(1) יבאר שאחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה. (2) בחגיגה כ, א נשנו החומרות שהטילו חכמים בטהרת הקודש יותר מבתרומה מבלי לקבוע מספרן. ובגמרא שם כא, ב נחלקו רבי אילא ורבא במספרן - רבי אילא קובע שהן עשר ורבא אומר שהן אחת עשרה - ויש במחלוקתם זו עניין לדין (יבואר לקמן). ופסק רבינו כרבא מפני שגם רב נחמן סובר כמותו. (3) מותר להניח כלים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ז' אב - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה זו" פירוש, שנינו שם: "העיד רבי שמעון בן בתירא על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו נטמא כולו. הוסיף רבי עקיבא על הסולת ועל הקטורת וכו' שנגע טבול יום במקצתם שפסל את כולם". ומפני שטומאת אפר פרה היא מדרבנן, שהרי אין עליו כל קדושה, למדו בגמרא (שם כג, ב) שגם הסולת והדומה לו - מדרבנן. (28) זו היא מעלה שביעית.

ח. היו שני הצבורין²⁹ בתוך הפלי ודבר אחר³⁰ ביניהן ונטמא אחד משניהן: אם היה הדבר שביניהן צריך לפלי³¹ - הפלי מצרפן ונטמא הפלי; ואם אינו צריך לפלי³² - לא נטמא אלא זה שנגעה בו הטמא בלבד.

(29) כגון עישרון סולת למנחה והניח חצי עישרון בצד זה של הכלי וחציו השני בצד אחר. (30) לא סולת של מנחה העומדת להקטרה (כסף משנה). (31) כגון לבונה. (32) כגון בשר או שיירי מנחה הנאכלים לכהנים. [הכסף משנה מבאר, שאם האמצעי שביניהם הוא גם כן סולת היה מצטרף עם אותו חצי העישרון שנגעה בו הטומאה שהרי ביניהם אין הפסק. וזה לא כפירוש רש"י, ראה רב"ד].

ט. היו שני צבורין בפלי, והצבור האחד מחבר לפי שני הצבורי הפלי, ונגע טמא בצבור השני³³ - נטמאו שניהן³⁴ בצרור הפלי, ונטמאו המים שאחורי הפלי³⁵ מתמת זה האכל המחבר להן, אף על פי שהן אחורי הפלי. נגע הטמא במים שאחורי הפלי - נטמא האכל המחבר להן, והדבר ספק אם נטמא האכל השני בצרור הפלי או לא נטמא מתמת הצרור³⁶.

(33) שאינו נוגע לא במים ולא בציבור המחובר להם. (34) שני הציבורים. (35) רבי ירמיה שואל שם אם הצירוף מועיל לטמא גם מה שמחוץ לכלי כשהוא מחובר למה שבתוך הכלי, והוסיף ושאל: "אם תימצי לומר כיוון דמחבר מחבר (ונטמאו שני הציבורים), חיבור מים וצירוף כלי מהו?" ודרכו של רבינו לפסוק כאם תמצי לומר. (36) בעיני שנייה של רבי ירמיה, אם צירוף הכלי מוגבל לנגיעת טומאה בפנים הכלי ולא בנגיעה מבחוץ או בין כך ובין כך מצרף. בעיא זו לא נפשטה. מובן שהאוכל הנוגע במים נטמא מפני הנגיעה הישירה במים הטמאים.

י. אכל קדש שנטמא והניחו בפלי, ובתוך הפלי אכל קדש אחר טהור, ואין נוגעין זה בזה - הטהור בטהרתו³⁷ והטמא בטמאתו. פא טבול יום ונגע באכל הטמא - יש בדבר זה ספק, אם נפסל הטהור מתמת מגע טבול יום מפני צרור הפלי או לא נפסל; שלא נגע טבול יום אלא באכל ששבע מן הטמא³⁸ ולא הוסיף לו פלוי³⁹.

(37) לא אמרו הכלי מצרף, אלא כששניהם מונחים בכלי בשעה שנגעה טומאה באחד מהם. (38) כאדם השבע שאינו מקבל אוכל, כך הוא אינו בולע טומאה. (39) ומתוך

"וטימאה" או "ונטמאה". (13) אבל לא בטומאה אחרת, כגון שרץ ונבילה ורק בקודש ולא בתרומה. במקום שגזרו טומאה מפני מעשה שהיה, גזרו כעין המעשה בלבד ולא במקרים שאינם דומים לו מכל הבחינות. (14) מחלוקת אמוראים (שם כג, א) ופסק להקל כמו בכל ספק דרבנן.

ד. בגדי אוכלי תרומה¹⁵, אף על פי שהן טהורין ונזהרין מן הטמאות - הרי בגדיהן מדרס לקדש¹⁶.

(15) שנשמרו בטהרת תרומה. (16) מטמאים אדם וכלים כמדרס הזב. זאת היא מעלה רביעית.

ה. פלי שהוא מפצל¹⁷ ולוחותיו וקורותיו מקשרות, כגון מטה וכיוצא בזה: אם נטמא וצריך להטבילו לתרומה - יש לו להטבילו פלו פאחד פשהוא מקשר; אבל לקדש - מתיר¹⁸ ומגב¹⁹, שפא יש שם דבר החוצץ²⁰, ומטביל ואחר פך קושר.

(17) מחובר מחלקים שונים שאפשר לפרקם. (18) את החבלים הקושרים את חלקי הכלי זה לזה. (19) מנקה במטלית כל חלק בפני עצמו. (20) מפריע את מי המקווה מלהגיע למקום שהוא דבוק בו (מעלה חמישית).

ו. פלים הנגמרין בטרה²¹, אפלו היה העושה אותן תלמיד חכם ונזהר בהן - הרי אלו צריכין טבילה לקדש, ואינן צריכין הערב שמש; אבל לתרומה - משתמש בהן בלא טבילה, שהרי נעשו בטרה. ומפני מה הצריכום טבילה לקדש? גזרה משום רק עם הארץ שיגע בהן²² בשעת מלאכה ועדין²³ הוא ל²⁴.

(21) גמר מלאכה שלהם היה בטרה, והמלאכה עד סמוך לגמר עשה עם הארץ. (22) שמה נפל הרוק על הכלי בשעת עשייתו, ורוקו של עם הארץ מטמא (ראה הלכות משכב ומושב פרק י). (23) אחרי גמר מלאכה. (24) ומטמא את הכלי, אבל לפני שנגמרה מלאכתו אין עליו דין כלי ואינו מקבל טומאה (מעלה שישית).

ז. אחר שנגמר הפלי - מצרף²⁵ מה שבתוכו לקדש, אבל לא לתרומה. פיצד? פלי שהוא מלא פרות פרודין זה מזה, כגון צמוקין וגרוגרות, ונגעה טמא באחד מהן - נטמא פל מה שבפלי לקדש, אבל לא לתרומה. וכל המעלות²⁶ של דבריהם הם²⁷. ורמז יש למעלה זו בתורה: פה אחת עשרה זהב מלאה קטרת. אמרו חכמים: פל מה שבפך - הרי הוא כגוף אחד. אפלו שאין לו תוף²⁸ מצרף מה שעליו לקדש. כגון שהיו צבורין על גבי הלוח או על גבי העור, אף על פי שאין הפרות נוגעין זה בזה.

(25) עושה את כל הגושים שבו כגוש אחד לענין טומאה. (26) לרבות זו. (27) כרבי יוחנן שם כד, א, שאמר: "מעדותו (עדויות פרק ח משנה א) של רבי עקיבא נשנית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) שלא נרטבו באחד משבעת המשקין (ראה פרק א מהלכות טומאת אוכלין הלכה א והלכה ב). (47) סתם ידיים שגזרו עליהם להיות שניות (ראה למעלה פרק ה הלכה ח, או אם נגעו בראשון לטומאה ולא נטמא האדם). (48) את אוכלי הקודש ומקבלים טומאה בלי הכשר משקין (שם כד, ב). (49) פלך של עץ שאינו מקבל טומאה. (50) שידיו טהורות. (51) בגמרא שם מנמק רבי חנינא בן אנטיגנוס שמא יקח צננון או בצל לח ויאכל ביחד עם הקודש ויטמאוהו, שהרי המשקין שעל הצננון או הבצל שנגעו בידי נעשו ראשון. (זאת היא מעלה עשירית).

21 יד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְפָסֵל הָאֵכָל עֲצָמוֹ
22 וְלֶאֱסֹרוֹ בְּאֵכִילָה; אֲבָל לְמִנּוֹת בּוֹ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי - הֲרִי
23 זֶה סִפְקָא.⁵² מֵיֵצֵד? נִגְעַ אֵכָל שְׁנֵטְמָא בְּלֹא הֶכְשֵׁר
24 בְּאֵכָל שֵׁנִי שֶׁהֶכְשֵׁר - הֲרִי זֶה הַשֵּׁנִי סִפְקָא, מִפְּנֵי
25 שֶׁהֲרֵאשׁוֹן לֹא הֶכְשֵׁר.

52) בעיני שלא נפשטה בחולין לו, א בצריד של מנחות שלא הוכשר אם חיבת הקודש מועילה גם למנות ראשון ושני או לפסול בלבד. [הכסף משנה שואל, הלא למעלה פרק ח הלכה ג פסק רבינו בצריד של מנחות שמונים בו ראשון ושני ונתבאר שם שהסתמך על מה שאמרו במנחות קב, שמדרבנן אין כל ספק שמונים ראשון ושני, והשואל שאל מהו דין תורה, ולמה כתב כאן "הרי זה ספק" ומשמע אפילו מדרבנן? והוא מבאר: שם המדובר בטומאה דאורייתא גזרו חכמים למנות ראשון ושני בלי הכשר מים, אבל כאן בטומאת ידיים, שכל עיקרה מגזירת חכמים אפשר שלא החמירו אלא לפסול בלבד, ולא למנות ראשון ושני. ומזה יוצא שכל דברי רבינו בהלכה זו נמשכים לדין ראשון שבהלכה הקודמת ובדילוג על בבא שנייה שם המדברת בנגעה טומאה באוכלין].

26 מִזֵּי. הָאוֹנֵן⁵³ אַחַר שֵׁטֶם זְמַן אֲנִינּוֹתוֹ, וּמְחַסֵּר פְּפוּרִים
27 אַחַר שֶׁהִבִּיא פְּסָרְתּוֹ - צָרִיכִין טְבִילָה לְאֵכִילַת
28 הַקֹּדֶשׁ, אֲבָל לֹא לְתַרוּמָה; שֶׁהָאוֹנֵן וּמְחַסֵּר פְּפוּרִים
29 מִתְּרִין לְאֵכָל אֶת הַתְּרוּמָה. וּמִפְּנֵי מָה הַצָּרִיכִים
30 טְבִילָה לְקֹדֶשׁ? שֶׁהֲרִי עַד עֵתָה הָיוּ אֲסוּרִין לְאֵכָל אֶת
31 הַקֹּדֶשׁ וְהַסִּיחוּ דַעְתָּן⁵⁴, וְשָׂמָא נְטָמָאוּ וְהֵם לֹא יָדְעוּ.
32 וְלֹא עָשׂוּ מַעֲלָה זֹו אֲלֵא לְאֵכִילָה; אֲבָל לְנִגְיָעָה -
33 נִוְגְעִים בְּקֹדְשִׁים קֹדֶם טְבִילָה⁵⁵.

53) אבל לפני קבורת המת. (54) מלשמור על טהרת הקודש. (55) זבחים צט, ב: באכילה עביד (עשו) חכמים מעלה, בנגיעה לא עביד חכמים מעלה.

34 מִזֵּי. שֵׁשׁ מַעֲלוֹת הֲרֵאשׁוֹנוֹת עֲשָׂאוּם בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין
35 לְחֵלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהַרְת הַקֹּדֶשׁ; וְחִמְשׁ אַחֲרוֹנוֹת,
36 שֶׁהֵן מִן הַפְּלִי מִצָּרֶף מָה שֶׁבְּתוֹכוֹ וְהֵלָא - עֲשָׂאוּם
37 בְּקֹדֶשׁ בְּלִבָּד, אֲבָל לֹא בְּחֵלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהַרְת
38 הַקֹּדֶשׁ, אֲלֵא הֲרִי הֵן בְּחִמְשׁ אֵלוֹ בְּחֵלִין. לְפִיכָה,
39 חֵלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהַרְת הַקֹּדֶשׁ - הֲרֵאשׁוֹן טָמָא בְּהֵן,
40 וְהַשֵּׁנִי פְּסוּל, וְהַשְּׁלִישִׁי טְהוֹר בְּחֵלִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ.

כך לא נטמא הציבור השני. והטומאה הראשונה גם כן אינה מטמאה, כמו שאמרנו בבבא הקודמת. ולמה נקט טבול יום ולא טומאה סתם? מפני שקודש הנוגע בטבול יום אינו מטמא ולא פוסל קודש אחר בנגיעה, ואם כן לעולם אינו מוסיף טומאה. אבל שרץ או נבילה מוסיף טומאה, במקרה שהחלק הטמא היה שני או שלישי או רביעי (ראה רש"י שם בראש העמוד).

1 יֵא. הַרְבִּיעִי בְּקֹדֶשׁ - פְּסוּל; אֲבָל בְּתַרוּמָה - טְהוֹר.
2 וְכֵן שְׁלִישִׁי בְּתַרוּמָה, אִם נִגְעַ בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ - הֲרִי
3 זֶה נְטָמָא⁴⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ; וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁבְּתַרוּמָה או
4 שֶׁבְּקֹדֶשׁ אִם נִגְעַ בְּמִשְׁקָה תְּרוּמָה - לֹא פְּסוּל.

(40) עשה ראשון.

5 יב. מִי שְׁנֵטְמָא יָדוֹ אַחַת וְנִגְעַ בָּהּ בִּידוֹ שֵׁנִיָּה או
6 בִּיד חֲבֵרוֹ - פְּסוּל⁴¹ אֶת הַשֵּׁנִיָּה וְהֲרִי הִיא כְּשִׁלְשִׁי.
7 וְאִם הִיתָה יָדוֹ בְּלוּלָה⁴² בְּמִשְׁקָה, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא
8 נִגְעַ - נְטָמָא חֲבֵרְתָהּ⁴³. וְצָרִיף לְהִטְבִּיל אֶת שְׁתֵּיתָיָה⁴⁴
9 וְאַחַר כֵּן יִגְעַ בְּקֹדֶשׁ. אֲבָל בְּתַרוּמָה, אִם נְטָמָא יָדוֹ
10 הָאַחַת - לֹא נְטָמָא חֲבֵרְתָהּ, וְאִפְלוֹ נִגְעַ בָּהּ כְּשֶׁהִיא
11 נְגוּבָה⁴⁵. וְאִין צָרִיף לְהִטְבִּיל יָדוֹ שְׁנֵטְמָא, אֲלֵא
12 נִוְטָלָה וְנִוְגְעַ בְּתַרוּמָה.

41) אם תיגע בקודש תפסול אותו, אבל לא טמאהו. כרבי יוסי בן יהודה שם. (42) רטובה, ונטמאה היד בנגיעתה במשקה ונעשית שנייה מגזירת טומאת משקין ולא משום המעלה שבקודש. (43) נעשית שנייה כמותה. ונראה טעמו, שמא נגעה היד השנייה במשקין שעל יד הטמאה ונעשתה שני. [רבינו למד חשש זה ממה שאמרו שם: "היינו רבותיה דנגובה". ראה רש"י שם]. (44) נתבאר למעלה פרק ח הלכה ז שלקודש לא די בנטילת ידיים אלא צריכות טבילה במקווה כשירה כמו ששינונו (שם יח, ב): "נוטלים לידים לחולין למעשר ולתרומה, ולקודש מטבילין". מובן, שאם היא נגובה וגם לא נגע בידי האחרת מטביל את היד הטמאה בלבד. (45) כלומר, אם היא נגובה, אבל אם היא לחה נטמאת השנייה מפני נגיעתה במשקה (מעלה תשיעית). [למה לא מנו כאן שתי מעלות, א. יד מטמאה חבירתה לקודש ולא לתרומה; ב. לקודש צריכה טבילה ולתרומה מספיקה נטילה? בתוספות שם כ, ב דיבור המתחיל חומר פירשו, שנמנו רק המעלות שהן חומרות לענין טומאה (בלשון הגמרא: "דורא דטומאה", ראה תוספות נדה ו, א דיבור המתחיל אבל), ולפיכך, לא מנו את הטבילה].

13 יג. אֲכָלִין נְגוּבִין שֶׁלֹּא הֶכְשֵׁרוּ⁴⁶ - אוֹכְלִין אוֹתָם
14 בְּיָדִים מְסֻבּוֹת⁴⁷. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּתַרוּמָה;
15 אֲבָל בְּקֹדֶשׁ - חִבַּת הַקֹּדֶשׁ מְכַשְׂרֶתָּהּ⁴⁸, וְאֲסוּר לְמִי
16 שְׂדִידוֹ טָמָאוֹת לְאֵכָל קֹדֶשׁ שֶׁלֹּא הֶכְשֵׁר. וְאִפְלוֹ לֹא
17 נִגְעַ בּוֹ אֲלֵא כְּכּוֹשׁ⁴⁹ אוֹ שֶׁתַּחַב לוֹ חֲבֵרוֹ⁵⁰ לְתוֹף פִּיו
18 - הֲרִי זֶה אֲסוּר⁵¹. וְאִין צָרִיף לִוְמֵר, שֶׁאִם נִגְעַ
19 טָמָא בְּאֵכִילִין שֶׁל קֹדֶשׁ שֶׁלֹּא הֶכְשֵׁרוּ - שְׁנֵטְמָאוּ,
20 מִפְּנֵי שֶׁחִבַּת הַקֹּדֶשׁ מְכַשְׂרֶתָּהּ.

30 - נְטֵמָא בְּהֶסֶח הַדַּעַת, וְאָסוּר לְאָכַל תְּרוּמָה עַד
 31 שְׁיִטְבֵּל פַּעַם שְׁנִיָּה, וְאִינוּ צָרִיךְ הָעֶרֶב שְׁמֵשׁ¹⁶. הִיּוּ
 32 יָדָיו טְהוֹרוֹת לְתְרוּמָה וְהִסִּיחַ לְבוֹ מְלֹאכֶל, אָף עַל
 33 פִּי שְׂאוֹמֵר: יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁלֹּא נְטֵמָאוּ יָדַי - הֲרִי יָדָיו
 34 טְמֵאוֹת בְּהֶסֶח הַדַּעַת, שֶׁהִידָּם עֲסָקְנִיּוֹת¹⁷. אִם
 35 לְתְרוּמָה כֵּן, קָל וְחֹמֵר לְקַדֵּשׁ שְׂכָל הַמַּסִּיחַ דַּעְתּוֹ
 36 צָרִיךְ טְבִילָה. וְאִם לֹא שָׁמַר עֲצֻמוֹ מִטְּמֵאָת מֵת וְלֹא
 37 יָדַע בּוֹדָאֵי שֶׁלֹּא נְטֵמָא - הֲרִי זֶה צָרִיךְ הַזָּהָה שְׁלִישִׁי
 38 וְשִׁבְעִיעִי¹⁸, מִפְּנֵי הַסֶּח הַדַּעַת. וְאִם יָדַע שֶׁלֹּא נְטֵמָא
 39 בְּמֵת וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְׂאֵר טְמֵאוֹת - הֲרִי זֶה צָרִיךְ
 40 טְבִילָה וְהָעֶרֶב שְׁמֵשׁ¹⁹ אָף לְתְרוּמָה. וְדָבָר בְּרוּר הוּא,
 41 שְׂכָל אֱלוֹ הַטְּבִילוֹת מְדַבְּרִיהֶן.

15) טהרות פרק ז מ"ח. כחכמים. 16) מותר לאכול תרומה אפילו לפני שקיעת החמה. זבחים צט, א. 17) רגילות להתעסק ולנגוע בכל דבר (טהרות שם). 18) צריך להזות עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי כמו על טמא מת ממש. 19) למעלה המדובר כשהסיח דעתו מלאכול תרומה אבל יודע הוא שלא נטמא, הטילו עליו חובת טבילה בלבד ואינו צריך הערב שמש, וכאן המדובר כשהסיח דעתו מלהשמר מטומאה, ולפיכך צריך הערב שמש, שמא נגע בטומאה.

ד. וכן גזרו חכמים²⁰ על הפלים הנמצאים בשוקים וברחובות, אפילו במדברות²¹, שיהיו בחזקת טמאה, שְׂמָא בְּזָב אוּ בְּמֵת נְטֵמָאוּ. וְכֵן הֲרַקְיִן הַנִּמְצָאִין שָׁם - בְּחֻזְקַת טְמָאָה, שְׂמָא רַק זָב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ הוּא הֲרַק הַזֶּה.

20) שבת טו, ב. 21) שאין אנשים מצויים שם.

ה. פל הפלים²² הנמצאין בירושלים - טהורין, אפילו נמצאו דרך ירידה לבית הטבילה²³. שלא גזרו טמאה על הפלים הנמצאים בירושלים²⁴, חוץ מן הספינים לשחיטת הקדשים²⁵, מפני חמרת הקדשים. במה דברים אמורים? בספין הנמצאת בירושלים בשאר ימות השנה; אבל אם מצא ספין בירושלים בארבעה עשר בניסן - שוחט בה הקדשים מיד²⁶, ואפילו חל ארבעה עשר להיות בשבת²⁷; שלא גזרו על הספינים הנמצאים ביום הזה²⁸. וכן אם מצאה ביום טוב²⁹ - שוחט בה מיד; 57 שחיזקת פל הפלים ביום טוב טהורין.

22) שקלים פ"ח מ"א. 23) ויש להניח, שנאבדו כשהולכו אותם לטבילה מטומאתם. פסק כר' יוסי שם. [בעירובין מו, ב אמרו: הלכה כר' יוסי מחברין]. 24) פסחים יט, ב. 25) בשקלים שם שנינו, שאם מצא ספין בשלושה עשר בניסן, צריך להטבילה לשחיטת הפסח בארבעה עשר. ומפרש רבינו, שהכוונה לנמצאה בירושלים, ומשמיעה המשנה שאף-על-פי שכל ישראל מטהרים סכיניהם לשחיטת הפסח, חוששים שמא נאבדה לפני טבילתה. ומובן

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1 א. חמש מעלות² עשו חכמים בבגדים, ואלו הן: 2 בגדי עמי הארץ - מדרס³ לאוכלי חליהן בטהרה. 3 וכן עמי הארץ עצמן - פזבין⁴ לטהרות, פמו 4 שבארנו⁵. ובגדי אוכלי חליהן בטהרה - מדרס 5 לאוכלי מעשר שני⁶. אבל אוכלי חליהן בטהרה, 6 והן הנקראים פרושים - אינם פזבים⁷. אפלו 7 לתרומה הרי זה הפרוש טהור, אפלו אם נגע בה 8 בגופו. ובגדי אוכלי מעשר שני - מדרס לאוכלי 9 תרומה. ובגדי אוכלי תרומה - מדרס לקדש. אבל 10 אוכלי תרומה עצמן - אינן פזבין לקדש. ובגדי 11 אוכלי קדש - מדרס לחטאת⁸, פמו שבארנו בהלכות 12 פרה אדמה⁹. אבל הטהור לקדש - אינו פזב 13 לחטאת. 14

1) יבאר שחמש מעלות עשו חכמים בבגדים. ואם צריך טבילה לתרומה ולקודש מחמת היסח הדעת. ואם צריך כוונה לטבילה ולנטילה. כל הכלים שגזרו שיהיו בחזקת טומאה. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטומאות של תורה. על כמה ספיקות שורפים את התרומה, ואם שורפים על שני ספיקות. 2) משנה, חגיגה יח, ב. 3) הטילו עליהם טומאה כטומאת הכלים שדרס עליהם זב. 4) מטמאים את הטהרות במגע. 5) בפ"י מהלכות מטמאי משכב ומושב. 6) כרב אחא בר אדא (שם יט, ב). 7) ירושלמי שם פ"ב ה"ז. 8) לפרה אדומה שנקראה חטאת, וחכמים החמירו בטהרתה. 9) פ"ג ה"א.

ב. וכן¹⁰ עשו חכמים מעלות בטבילה. פיצד? מי 15 שטביל בלא פונה - הרי זה טהור לחלין¹¹, ואסור 16 במעשר שני עד שיתפונן לטבל למעשר. טבל 17 למעשר - הרי זה בחזקת טהרה למעשר, ואסור 18 בתרומה. טבל לתרומה - החזק¹² לתרומה, ואסור 19 בקדש. טבל לקדש - החזק לקדש, ואסור לחטאת. 20 טבל לחטאת - החזק לפל; ששהטבל לחמור - החזק 21 לקל. טבל סתם ולא נתפונן לאחד מפל אלו - הרי 22 זה טהור לחלין בלבד, וטמא פשהיה אפלו 23 למעשר¹³. וכן הטובל ידיו או הטבילין - צריך פונה 24 אפלו למעשר. ומן המעשר ומעלה צריך פונה, אבל 25 לחלין אינו צריך פונה. וכל המעלות האלו מדברי 26 סופרים¹⁴; אבל דין תורה, הואיל וטבל מפל מקום 27 - הרי הוא טהור לפל. 28

10) משנה שם יח, ב. 11) במשנה שם כתוב: "טבל ולא הוחזק (פירוש, לא התכוון) כאילו לא טבל", אבל בגמרא שם יט, א פירשו, כאילו לא טבל למעשר, אבל לחולין הטבילה מטהרתו. 12) הרי הוא בחזקת טהרה. 13) שני, ומכל-שכן לחמורים ממעשר. 14) בגמרא שם משמע, שמעלות דרבנן הן.

ג. מי ששהיה¹⁵ טהור לתרומה והסיח את לבו מלאכל

(41) תוספתא טהרות פ"ה ה"ה. (42) בתרומה.

18 י. תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁴³ שֶׁנִּטְמָאוּ בְּסִפְקָ אָב מֵאֲבוֹת
19 הַטְּמָאוֹת שֶׁל תּוֹרָה - הָרִי אֵלוֹ נִשְׁרָפִין בְּטִמְאָה זו.
20 כְּגוֹן שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ⁴⁴ אִם נִגַע בְּאָב זֶה אוֹ לֹא נִגַע.

(43) כל הדינים מכאן עד סוף הפרק, מקורם במשניות טהרות פ"ד, ממשנה ד ואילך. (44) פירוש, מה שאמרנו "בספק אב", המדובר בספק אם נגע או לא, והטומאה היא ודאית, ולפיכך רק בטומאה של תורה שורפים תרומה וקדשים, ולא בטומאה דרבנן, אבל כשהספק הוא בטומאה עצמה והנגיעה ודאית, שנינו (שם מ"א): דבר שהוא אב הטומאה והוא מדברי סופרים - ספיקו טמא. [ולא נתברר לי, למה כתב רבינו "בספק אב", הלא גם כשנגעו באדם או בכלים שהם ראשון דאורייתא, הדין כן? ואולי נקט לשון המשנה שהבאנו "אב הטומאה, והוא מדברי סופרים", ושם לא טימאו אלא אב הטומאה בלבד, ואפילו בנגיעה ודאית, ומלמדנו רבינו שבדאורייתא אפילו ספק נגיעה טמא].

21 יא. וַיֵּשׁ שָׁם⁴⁵ סְפָקוֹת שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן וְאֵין
22 אוֹכְלִין אוֹתָן אֶכְלִין שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ בְּהֵן, אֶלֶּא תוֹלִין,
23 לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין⁴⁶. וַיֵּשׁ שָׁם סְפָקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין
24 עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, וְאֵין צָרִיף לומר קְדָשִׁים⁴⁷.

(45) ויש במציאות. ניב שכיח בסגנונו של רבינו. (46) מניחים אותם עד שירקבו. (47) שהחמירו חכמים בטהרתם, ולפיכך טומאה שגורמת לשריפת תרומה, על-אחת-כמה וכמה שתגרום שריפה לקדשים.

25 יב. אָבֵל עַל סֶפֶק סֶפֶק הַטְּמָאָה⁴⁸ - אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיו
26 תְּרוּמָה לְעוֹלָם, וְאֵין צָרִיף לומר קְדָשִׁים⁴⁹; אֶלֶּא
27 תוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין.

(48) כשיש שני ספיקות לצד טהרה, כגון ספק נגע בבית הפרס (מקום שנחרש בו קבר) שטימאו חכמים מספק את הנוגע בו, שמא נגע בעצם כשעורה, ובספק נגע יש שני ספיקות (רבינו בפירושו למשנה יא שם. (49) ["אין צריך לומר" זה, לכאורה סותר ל"אין צריך לומר" שבהלכה יא, שנאמר גבי שורפים. ובכסף-משנה מבאר, שיש פנים לכאן ולכאן. "אין צריך לומר" בדין שורפים, מנומק בסוף ההלכה הקודמת. וה"אין צריך לומר" כאן, בדין אין שורפים, מוסבר מפני שהאיסור לשרוף קדשים טהורים חמור יותר משריפת תרומה. והדברים אינם מניחים את הדעת, שהרי במקרה שיש פנים לכאן ולכאן, צריך לומר בפירוש דין שניהם].

28 יג. עַל שֵׁשֶׁה סְפָקוֹת⁵⁰ שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה, וְכֻלָּם
29 גְּזֵרָה מִדְּבָרֵיהֶם⁵¹. וְאֵלוֹ הֵן: עַל בֵּית הַפְּרִס⁵². וְעַל
30 עֶפֶר הַבָּא מֵאֶרֶץ הָעַמִּים⁵³. וְעַל בְּגָדֵי עַם הָאֶרֶץ⁵⁴.
31 וְעַל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים⁵⁵. וְעַל הָרִקִּים הַנִּמְצָאִים. וְעַל
32 מִי רִגְלֵי אָדָם טָמֵא⁵⁶ שֶׁנִּתְעַרַּב בְּמֵי רִגְלֵי בְּהֵמָה
33 מִחֻצָּה לְמַחֲצָה וְאֵין יָדוּעַ אִם בְּטָלוּ מֵרְאִיתָן⁵⁷ אִם
34 לֹא. בִּיצֵד? אִם נִטְמָאת תְּרוּמָה מִחֻמַּת אֶחָד מִשֵּׁשֶׁה
35 אֵלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעָקַר טָמְאָתָן בְּסִפְקָ - הָרִי זֶה
36 תִּשְׂרָף, הוֹאֵיל וְיִדְאֵי סְפָקוֹת אֵלוֹ טָמְאָתָן מִן הַתּוֹרָה,
37 שֶׁחֻמַּת וְהִזָּב טָמְאִין מִן הַתּוֹרָה. וְאַחַת תְּרוּמָה שֶׁנִּגְעָה

שמכל-שכן בכל ימות השנה. (26) מטבילים היו סכיניהם בשלושה עשר בניסן, כדי שיעריב שמשם לפני ארבעה עשר. ואין אנו חוששים, שמא נאבדה בשלושה עשר לפני הטבילה, ונמצא ב"ד, מפני שמכבדים היו את שווקי ירושלים בכל יום. רש"י בפסחים ע, א מפרש מפני שעולי רגל מרובים, אין לחשוש שאיש לא ראה את הסכין זמן רב. ולפלא בעיני, למה נטה רש"י מהנימוק שלמעלה? והלא גמרא ערוכה היא (בפסחים ז, א) שוקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום? (27) לא חששו שמא הסכין טמאה ותטמא את הקדשים, ונמצא שהשוחט חילל את השבת שהיא עבירה חמורה (רבינו בפירושו למשנתנו). (28) כל אדם מטביל את סכיניו לשחיטת הפסח. (29) שם.

1 ו. מֵצָא³⁰ הַסְּכִין בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר - מִזֶּה עֲלֵיהָ³¹
2 וּמִטְבִּילָהּ, וְשׁוֹחֵט בָּהּ לְמַחֵר; מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאוֹהָ בְּיוֹם
3 זֶה פְּאֵלוֹ יוֹם שֶׁלְשָׁה עֶשֶׂר שְׁבִיעֵי שָׁלָה³².

(30) שם. (31) במשנה כתוב: "שונה ומטביל". ומפרש רבינו "שונה" היינו הזאה שניה שמזים ביום השביעי לטומאה. ראה למעלה ה"ג. (32) שכל אחד מטהר סכיניו לשחיטת פסח, ומפני שהם יודעים שצריך לטהר מטומאת מת, יש לתלות שהזאה ראשונה ארבעה ימים לפני י"ג בניסן. ולא חששו שמא לא הגיע עדיין יום שביעי לטומאה. ולזה התכוון רבינו באמרו: עשאוה כאילו יום י"ג שביעי שלה.

4 ו. מֵצָא סְפִין קְשׁוּרָה לְסִפִּין הַיְדוּעָה אֶצְלָה³³, בֵּין
5 בְּיוֹם טוֹב בֵּין בְּשָׂאֵר הַיָּמִים - הָרִי הִיא כְּמוֹהָ³⁴; אִם
6 טְהוֹרָה - טְהוֹרָה, וְאִם טְמָאָה - טְמָאָה.

(33) הוא יודע אם טהורה היא או טמאה. (34) רבינו למד זה, מדין קופיץ הקשור לסכין - שנשנה במשנתנו, שהרי אין כל טעם לחלק בין קופיץ לבין סכין לענין זה. [בכסף-משנה מתפלא למה השמיט רבינו דיני קופיץ שנאמרו במשנתנו. ותירץ, מפני שלרבנן דין קופיץ כדין סכין, ורק במקרה בלתי שכיח, כשנשיא גוסס בשלושה עשר ומת ב"ד, שונה דין קופיץ מדין סכין, לפיכך לא הקפיד להודיע דין זה].

7 ח. כָּל הָרִקִּין³⁵ הַנִּמְצָאִים בְּירוּשָׁלַיִם בְּאֻמְצַע הַדֶּרֶךְ³⁶
8 - גְּזֵרוֹ עֲלֵיהֶן טָמְאָה³⁷ כִּשְׂאֵר הָרִקִּין הַנִּמְצָאִים בְּכָל
9 מְקוֹם. וְכָל הָרִקִּין הַנִּמְצָאִים בְּצִדְדֵינָהּ³⁸ בְּירוּשָׁלַיִם -
10 טְהוֹרִים; שֶׁהַפְּרוּשִׁים הֵן שֶׁמְהַלְכִין בְּצִדְדֵינָהּ, כְּדִי
11 שֶׁלֹּא יִתְטָמוּ בְּמַגַּע עִמֵי הָאֶרֶץ. וּבִשְׁעַת הַרְגָּל³⁹:
12 שֶׁבְּאֻמְצַע הַדֶּרֶךְ - טְהוֹרִים, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִים
13 בְּרִגְלָהּ; וְשֶׁבְּצִדְדֵינָהּ - טָמְאִים⁴⁰, שֶׁהַטְּמָאִים בְּרִגְלָהּ
14 מְעַטִּים וְהֵן פּוֹרְשִׁים לְצַדֵי הַדֶּרֶכִים.

(35) שם. (36) באמצע רחובות העיר. (37) שמא הוא של עם הארץ, שרוקו מטמא מדרבנן כרוק הזב. (38) בצידו הרחובות. (39) ב"מים טובים". (40) כר' יוסי שם.

15 ז. כִּשְׁם⁴¹ שֶׁהָרֵאשׁוֹן עוֹשֶׂה שְׁנֵי וְהַשְּׁנֵי עוֹשֶׂה
16 שְׁלִישִׁי⁴², כֵּן סֶפֶק רֵאשׁוֹן עוֹשֶׂה סֶפֶק שְׁנֵי וְסֶפֶק שְׁנֵי
17 עוֹשֶׂה סֶפֶק שְׁלִישִׁי.

19 שאובין שנפלו למקוה - פסולוהו. ספק נפלו ספק לא
20 נפלו; ונפלו נפלו, ספק יש בהן שעור או אין בהן -
21 ספקו טהור, והרי המקוה בכשרותו. ואין מורין לו
22 לטבל במקוה זה ולעשות טהרות לכתחלה; ואם
23 טבל ועשה - טהרותיו טהורות.

24 ג. ספק טמאה צפה על פני המים כיצד? שרץ שהיה
25 צף על פני המים, בין שהיו המים בכלים או
26 בקרקעות, ויבד למים, אפלו אין שם אלא מלא אדם
27 וטמאה - הרי זה טהור, עד שיבדע ודאי שנגע. ולא
28 אמרו ספק טמאה צפה טהור אלא לשרץ בלבד. וכל
29 הנתלים והנגרין - הרי הן כמנחין.

30 ד. שרץ שהיה מנח בכלי וכלי צף על פני המים,
31 או שהיה מנח על המת או על הנבלה, ונפלו נמוח
32 הנבלה או בשר מת שתחתיו, או שהיה מנח על
33 שכבת זרע הצפה על פני המים - הרי זה כמנח על
34 הארץ, שספקו ברשות היחיד טמא, כמו שיתבאר.
35 היתה שרץ על גבי שרץ צף על פני המים - הרי זה
36 כטמאה עבה שצפה על פני המים, וספקו טהור.
37 היתה מנח על גבי מי חטאת ומי חטאת צפין על פני
38 המים - הרי זה ספק אם הוא כמנח או אינו כמנח.
39 לפיכך יראה לי, שספקו טהור.

40 ה. כדרך שטהרו ספק טמאה צפה על פני המים בין
41 בכלים בין בקרקעות, כך טהרו ספק טהרה הצפה
42 על פני המים בין בכלים בין בקרקעות. כיצד?
43 ערבה שהיא טמא מת וכפר תרומה פרוף בסיב או
44 בגנר ונתון בתוכה, ויבדו לתוכה מי גשמים
45 ונתמלאת, ונפשט הגנר והרי הכפר צף על פני המים
46 והגנר מבדיל בינו לבין המים, וספק נגע צדו
47 בערבה ספק לא נגע - הרי הוא בטהרתו, מפני
48 שהוא צף.

49 ו. שרץ שנמצא צף על גבי בור בתוך הגת: לתרומה
50 - ספקו טמא, ולפועלין - ספקו טהור, מפני שהיא
51 טמאה צפה.

52 ז. ספק משקין לטמא אחרים - טהור, לטמאת עצמן
53 - טמא, כיצד? היתה מקל בידו ובראשו משקין
54 טמאים וזרקן לתוך פירות טהורות, ספק נגעו
55 המשקין בפירות ספק לא נגעו - טהורות. וכן אם
56 נסתפק לו אם נגעו משקין טמאין בכלי זה או לא
57 נגעו - הרי הפלי טהור. וכן אם נסתפק לו אם נגעו
58 משקין אלו הטמאין במשקין אחרים או לא נגעו -
59 הרי המשקין האחרים טהורין. אבל טמא שפשט
60 ידו או רגלו לבין משקין טהורין, או שזרק כפר

1 באחת משש טמאות האלו או שנטמאת מחמת אחת
2 מהן והרי היא שלישי לאחת מהן⁵⁸ - הרי זו תשרף.
3 אבל אם נסתפק לו בכל מקום אם נגע בבית הפרס
4 ובארץ העמים או לא נגע, אם נגע בבגדים ורקין
5 וכלים ומי רגלים או לא נגע - הרי אלו תולין. מפני
6 שעקר טמאתן מפני הספק, שמא טמאין הן או
7 טהורין; ואם תאמר טמאין, שמא נגע שמא לא
8 נגע. ונמצאו שני ספקות, ואין שורפין על שני
9 ספקות אלא תולין, כמו שבארנו⁵⁹.

(50 שם מ"ה. 51) מה שאין כן בשאר טומאות דרבנן,
אין שורפים אלא תולים. (52) ביארנו בהלכה הקודמת,
ראה הלכות טומאת מת פ"י ו"א. (53) תרומה וקדשים
שנגעו באפר חוץ לארץ שהובא לארץ ישראל. ראה הלכות
טומאת מת שם. (54) שהם טמאים כמדרס הזב מספק,
שמה ישבה עליהם אשתו נדה (חולין לח, ב). (55) שהם
טמאים מספק, כאמור למעלה בהלכה ד. (56) טהרות פ"ד
מ"ה. במשנה כתוב "אדם" סתם, ורבינו הוסיף מסברת
עצמו את המלה "טמא", פירוש שידוע לנו שהם מאדם
טמא, שאם לא ברור לנו, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא
מאדם טהור הם, ואפילו אם מאדם טמא - שמא בטלו. ראה
בהערה הבאה. [ודעת הר"ש שם, שהחמירו אפילו בשני
ספיקות]. (57) רבינו מפרש משנתנו ע"פ התוספתא שם
פ"ה ה"ב. שנינו שם: "נתערבו (מי רגלים טמאים) כמי
רגלים אחרים (טהורים), וראין אותן כאילו הן יין במים, אם
בטלו מראיהן - טהורין, ואם לאו - טמאים". פירוש, אם
כמות יין כמותם של מי הרגלים הטמאים, נתערבה בכמות
מים כמות הטמאים, היה מראה היין בטל, וכל התערובת
היתה מקבלת מראה מים - טהורים, ואם לאו - טמאים.
ומלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במחצה על מחצה,
ולמד זה מלשון המשנה "שהם כנגד מי רגלי בהמה". [ואולם
מלשון המשנה?]. (58) כגון אם נגעה התרומה בדבר שנגע
בדבר שנטמא מאב הטומאה. (59) למעלה הי"ב. חומרות
יתירות גזרו חכמים בששה ספיקות אלה, עשו הספק
כוודאי, ואת שני הספיקות כספק אחד.

פרק ארבעה עשר

(1) יבארו שנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל
דבר.

10 א. שנים עשר ספיקות טהרו חכמים, ואלו הן: ספק
11 מים שאובים למקוה. ספק טמאה צפה על פני
12 המים. ספק משקין לטמא אחרים. אבל לטמאת
13 עצמן - טמאים מספק. ספק הידים, בין לטמאת
14 עצמן בין לטמא אחרים בין לטהרת ידיים מטמאתן.
15 ספק דברי סופרים. ספק תולין. ספק קרבנות. ספק
16 נגעים. ספק עובר ועומד. ספק שרצים. ספק רשות
17 הרבים. ספק שתי רשיות.

18 ב. ספק מים שאובין למקוה כיצד? שלשה לגין מים

יום שישי ח' מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק חמשה עשר

א. ספק דברי סופרים פיצד? ספק אכל אכלין טמאין 44
 ושתה משקין טמאין² ספק שלא אכל ושלל שתה, 45
 ספק שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו עליו 46
 שלשה לגין מים שאובין ספק שלא פא ושלל נפלו 47
 - הרי זה טהור. וכן אם אכל אכלין טמאין או שתה 48
 משקין טמאין או פא במים שאובין או נפלו עליו 49
 שלשה לגין מים שאובין, וספק נגע בטהרות אלו 50
 ספק לא נגע - הרי טהרות אלו טהורות. וכן האוכל 51
 ספק אכלין טמאים והשתה משקין שהן טמאים 52
 בספק - הרי זה טהור. וכן האוכל תרומה תלויה³ - 53
 טהור. וכן כל פיוצא באלו מולדי טמאות⁴ שהן 54
 מדברי סופרים⁵ - ספקן טהור. אכל אב [הטמאה] 55
 שהוא מדברי סופרים - ספקו טמא; אלא אם פן היה 56
 האב עצמו טמא בספק, כגון בית הפרס וארץ 57
 העמים, שאין שורפין על ספק מגען, כמו שבארנו. 58

1) יבאר שנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר. (2) נתבאר למעלה (פרק ח הלכה י) שחכמים גזרו עליו שיהיה כשני לטומאה. (3) תרומה שהיא טמאה מדרבנן אסורה באכילה ואסור לשרוף אותה, שהתורה אסרה לשרוף תרומה טהורה והרי תרומה זו טהורה מן התורה, ולפיכך נקראת "תלויה", לא נאכלת ולא נשרפת. (4) כל הטומאות מראשון ולמטה נקראים "וולד הטומאה". (5) כגון גויים, עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם גזירת חכמים.

ב. ספק חליין היא טהרת אוכלי חליהן בטהרה, 59
 והן הנקראים פרושים. פיצד? אוכלי חליהן בטהרה 60
 שנוולד להן ספק טמאה בטהרותיהן - הרי אלו 61
 טהורים, ככל⁶ הספקות פלן. ואין להן טמאה אלא 62
 טמאה ודאית. 63

6) צריך להיות: "בכל" (דפוס רומא ר"מ).

ג. ספק הקרבנות פיצד? מחסר פפורים שיש עליו 64
 ספק חמשה קרבנות, כגון האשה שיש עליה ספק 65
 חמש זיבות או ספק חמש לדות⁷ - מכיאה קרבן 66
 אחד וטהור לאכל בקדשים, ואין השאר עליו 67
 חובה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי פפרה. 68

7) כגון שהפילה וספק אם נגמרה צורת הוולד או לא. יולדת וזבה מחוייבת להביא קרבנות וכל זמן שלא הביאה אסורה לאכול קודש.

ד. ספק נגעים פיצד? עד שלא נזקק לטמאה⁸ - 69
 ספקו טהור, כמו שבארנו בפרק ששי מהלכות 70
 נגעים⁹. 71

1 טמא לבין משקין טהורין, ספק נגע במשקין ספק 2
 לא נגע - הרי אלו טמאין בספק. וכן כל פיוצא בזה.

3 ח. חבית שהיא מלאה משקין ופשט הטמא את ידו 4
 לאוירה, ספק נגע במשקין ספק לא נגע בהן - 5
 המשקין טמאין, והחבית טהורה; שאין ספק 6
 המשקין מטמא. וכן אם נכנסו משקין שהן טמאין 7
 מספק לאויר החבית - הרי החבית טהורה, 8
 והמשקין שבתוכה טהורין, שאינן מתטמאין אלא 9
 מן החבית. ואם נתערבו משקין אלו הספק במשקין 10
 שבחבית - הרי כל המשקין טמאין בספק, והחבית 11
 טהורה. וכן אם נפלו משקין אלו לתוך הפנור - הרי 12
 הפת והפנור טהורין.

ט. המרביץ ביתו במים טמאים או שזלפן והיו שם 13
 טהרות, ספק נתזו עליהן ספק לא נתזו - ספקו 14
 טהור. 15

י. זלף משקין טהורין וטמאים בתוך הבית, ונמצאו 16
 אחר כך משקין על כפר של תרומה: נטלה ונשאל 17
 עליה - הרי זו טהורה; שספק המשקין לטמא - 18
 טהור. הניח הכפר עד שינגבו המים שעליה - הרי 19
 זו טמאה בספק; שספק טמאה ברשות היחיד - 20
 טמא, כמו שיתבאר, והרי אין כאן משקין, אלא 21
 כפר שהיא ספק טמאה ספק טהורה. 22

יא. ספק ידים, בין להטמא בין לטמא אחרים בין 23
 לטהרתן - טהור, פיצד? היו ידיו טהורות ולפניו 24
 שני כפרים טמאין, ספק נגע ספק לא נגע; או שהיו 25
 ידיו טמאות ולפניו שני כפרים טהורים, ספק נגע 26
 ספק לא נגע; או שהיו ידיו אחת טהורה ואחת 27
 טמאה ולפניו שני כפרים טהורים ונגע באחד מהן, 28
 וספק בטמאה נגע ספק בטהורה; או שהיו ידיו 29
 טהורות ולפניו שני כפרים, אחד טהור ואחד טמא, 30
 ונגע באחד מהם, ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע; 31
 או שהיו ידיו אחת טהורה ואחת טמאה ולפניו כפר 32
 טמא וכפר טהור ונגע בשניהן, ספק טמאה בטמא 33
 והטהורה בטהור או טמאה בטהור והטהורה בטמא 34
 - הידים כמות שהיו, והכפרים כמות שהיו. וכן אם 35
 היו ידיו טמאות והטבילין או נטלן, ספק שהמים 36
 ששתהו בהן כשרים לידיים ספק שהן פסולין, ספק 37
 יש בהן פשעור ספק אין בהן, ספק שהיה דבר חוצץ 38
 על ידו ספק שלא היה - הרי ידיו טהורות. 39

יב. הייתה ידו אחת טמאה ואינו יודע אי זו היא - 40
 אומרין לו שלא יעשה טהרות עד שיטל שתי ידיו; 41
 ואם נגע באחת מהן בטהרות קדם שיטל ידיו - 42
 טהרותיו טהורות. 43

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' ח' אב - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתנועע. (23) בהלכה ח, שברשות הרבים אפילו טומאה מונחת אינה מטמאה מספק.

ח. ספק רשות הרבים פיצד? טמאה שמנחת ברשות הרבים, ספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טהור. היתה ברשות היחיד וספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טמא. וכל אלו הספקות²⁴ שטהרו חכמים אפילו ברשות היחיד, מפני שאין בהן דעת להשאיל²⁵, כמו שיתבאר²⁶.

עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקודמות לזו. דעת רבינו, שכל אלו הספיקות טיהרו חכמים מנימוק זה (כסף משנה). (26) לקמן פרק ט"ז הלכה ב, שמי שאין בו דעת להישאל ספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. והטעם, מפני שספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא למדנו מסוטה, ואשה יש בה דעת להישאל ולענות על השאלה ואפשר ללמוד ממנה את הדומה לה בלבד.

ז. ספק שתתי רשיות פיצד? היה דבר טמא ברשות היחיד ודבר טהור ברשות הרבים, או שהיה הדבר להפך, ונגע באחד מהם ואין ידוע באי זה מהן נגע, או שהסיט²⁷ את אחד מהן ואין ידוע אי זה הסיט, אם היה הדבר הטמא מטמא במשא²⁸, או שהיה אחד מהן מטמא באהל והאהיל על אחד מהן ואין ידוע אי זה מהן האהיל - הרי זה טהור. אף על פי שספק רשות הרבים טהור, כשיבוא לשאל אומרין לו: אם טבלת, אין בכך הפסד²⁹. אם טבל - הרי זה משבח; ואם לא טבל ועשה טהרות - הרי זה טהורות, שספק רשות הרבים - טהור.

הזיו ממקומו. (28) דעת רבינו שהיטט כמשא. (29) ולפיכך טבול.

י. שרץ שנמצא שרווה³⁰ ומנח על גבי אכלין, וכן טלית שנמצאת בלוייה³¹ ומחט שנמצאת שבורה או חלודה³² בין הפלים - הרי אלו טהורין בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד; ואין אומרין: שמא אחר שנגע באכלין נשרף ואחר שנשטמאו הפלים במגע הטלית והמחט נשברה או החלודה ובלתה הטלית עד שטהרה³³, שפול הטמאות כשעת מציאתן.

ואינו מטמא. (31) וידוע שנטמאה לפני שבלתה. (32) ויצאה מטומאתה מפני שאינה ראוייה להשתמש בה. (33) בגד טמא שבלה - נטהר.

יא. שני עדים אומרין לו נטמא, והוא אומר טהור אני - הוא נאמן על ידי עצמו³⁴. ואף על פי כן, אין אומרין לו עסק בטהרות; אלא אם עשה טהרות - הרי זה טהורות, ויחוש לעצמו³⁵. עד אומר נטמא, ושנים אומרים לא נטמא, בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד - טהור. שנים אומרים נטמא, ועד אחד אומר לא נטמא, בין ברשות היחיד בין ברשות

(8) אם נולד הספק לפני שטימאו הכהן. מצורע אינו נטמא כל זמן שלא אמר הכהן שהוא טמא. (9) הלכה ה. [במקומן נקראו: "הלכות טומאת צרעת"].

ה. ספק עומד ועובר פיצד? מצרע שיושב תחת האילן והטהור עובר, ספק האהיל עליו האילן וטמא ספק לא האהיל עליו; וכן אם היה הטהור יושב תחת האילן¹⁰ והמצורע עובר תחתיו, ספק עומד המצורע ונטמא הטהור ספק לא עמד - ספקו טהור.

בתורת כהנים פרשת תזריע הלכה י"ב סימן יד למדו מן הכתוב (ויקרא יג, מו): "הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר - טמא (מפני שהאילן מאהיל עליו ועל המצורע שמקומו כאן), הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר - טהור (מפני שאין זה מקום מושבו של המצורע, שהרי הוא רק עובר), אם עמד - טמא".

ו. ספק שרצים¹¹ זה ספק הנזרקין. פיצד? זרק שרץ או דבר טמא לבין הכפרות, או שזרק פך לבין הטמאות, וספק נגע¹² ספק לא נגע - הרי זה טהור, הואיל ומצא הכפר הטהור שאינו נוגע בטמאה. שפול הטמאות - כשעת מציאתן, ואין אומרין שמא נגע בו ואחר כך נפל בצדו, אלא הרי זה כשעת מציאתן.

שם פרק ד הלכה י"ב: "ספק שרצים כשעת מציאתן". ובתוספתא שם (פר ה הלכה ה) אמרו: "ואיזהו ספק שרצים שטיהרו חכמים? זה ספק הנזרקין". (12) בשעה שעבר עליהן, אבל אחר שנח אינו נוגע בכיכרות.

ז. השרץ כפי החלדה ומהלכת על גבי כפרות של תרומה, ספק נגע¹³ ספק לא נגע - ספקו טהור¹⁴, מפני שלא נחה הטמאה¹⁵. היתה מהלכת בו ונגע¹⁶ בכפרות, ספק חי ספק מת - הרי זה טהורות. במה דברים אמורים? בזמן שנשלתו והלכה לה; אבל אם נמצא מת בפיה¹⁷ - הרי אלו טמאות¹⁸. ראוהו חי בפיה, אף על פי שמצאוהו¹⁹ מת בפיה - הרי אלו טהורות²⁰. וכן השרץ כפי החלדה והנבלה כפי הפלג ועברו בין הטהורים או שעברו טהורים ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום קבוע²¹. הרי מנקרין בהן על הארץ - הרי זה מנחין²², ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות היחיד, כמו שיתבאר²³.

(13) השרץ המת. (14) אפילו ברשות היחיד. (15) טומאה שהיא בתנועה נכללה בגדר "הנזרקים", שספקם טהור. (16) פירוש ראינו שהשרץ נגע בכיכרות. (17) אחר שירדה מן הכיכרות. (18) שכל הטומאות כשעת מציאתן. (19) אחר כן. (20) מפני שהייתה לו (לשרץ זה) חזקת טהרה. (21) פי בעלי חיים אינו מקום קבוע, ולפיכך הוא בכלל "נזרקים". (22) אף על פי שבשעת הנקיור השרץ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8) נזיר נז, א. 9) שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על שאלות. 10) טהרות פ"ג מ"ו. 11) בתקופת חכמי התלמוד לא היו הבתים פתוחים ישר לרחוב אלא בתים אחדים היו פתוחים לחצר, ופתחי החצרות פתוחות למבואות, והיציאה לרשות הרבים היתה דרך החצר והמבוי.

ג. הסומא¹² והישן והמהלך בלילה - ספקן ברשות היחיד טמא, מפני שיש בו דעת להשאיל¹³. במה דברים אמורים שכל שאין בו דעת לשאל ספקו טהור? בשהיה הדבר שקול¹⁴ ואין שם חזקה; אבל אם היה הדבר ידוע שחזקתו שנטמא¹⁵ - הרי זה טמא. ביצד? תינוק¹⁶ טמא¹⁷ שנמצא בצד העסה והבצק בידו - הרי העסה טמאה¹⁸, שדרך התינוק לטפח¹⁹ ובכף היא חזקתו. ואין שורפין²⁰ על חזקה²¹.

12) תוספתא טהרות פ"ג ה"ו. 13) ואף-על-פי שבענין הנידון אין לו אפשרות לענות על שאלות. 14) שתי האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאחת יותר מלחברתה. 15) מצב הדברים מחזק את אפשרות הטומאה. 16) טהרות פ"ג מ"ח. 17) במשנה כתוב "תינוק" סתם, ורבינו הוסיף "טמא", שאם אין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא הוא טהור, ושמא לא נגע אלא אדם טהור נתן הבצק לידו. [אמנם בתוספתא שם ה"ה אמרו, שהתינוק טמא מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו, אולם התנו ואמרו שזה רק בילד נקי בלבד אבל מלוכלך טהור, מפני שאין דרכן לנשק את המלוכלך, ולפיכך העדיף רבינו לכתוב תינוק טמא, זאת אומרת כשיודעים בו שהוא טמא מאיזה טעם שהוא]. 18) כחכמים. 19) בעיסה (רבינו בפירושו למשנה). [רש"י בקידושין פ, א. וכן בחולין פו, א מפרש, שדרכו של תינוק לטפח באשפה, ושרצים מתים מצויים שם, והנגיעה בבצק היא ודאית. ורבינו תם (בחולין שם) מפרש כרבינו]. ראה לקמן ה"ו. 20) אם הבצק היה תרומה או חלה. 21) כר' יוחנן, קידושין פ, א.

ד. היו משקין²² טמאין ובצק טהור, ובהמה או חיה או עופות בפית, ונמצא בבצק מקום נשיכתן - חזקה²³ ששתו משקין ונשכו בבצק וטמאוהו²⁴. היתה שם פרה, ובין המשקין והבצק כדי שתלחך את לשונה - הרי הבצק טהור²⁵. ובשאר כל בהמה - כדי שתנגב את פיה²⁶. פחות מזה - הבצק טמא. ואם היה פלב, אפלו היו משקין בצד הבצק - הרי זה טהור; שאין דרכו של פלב להניח המזון ולילך לו אל המים²⁷. נמצא בבצק נקירת התרנגולין²⁸: אם יש בין המשקין והבצק כדי שינגבו את פיהן בארץ²⁹ - הבצק טהור; ואם לאו - טמא, שחזקתן ששתו ונקרו בבצק במשקין שפיהם. במה דברים אמורים³⁰? בשהיו המשקין צלולין, שבבואה של תינוק נפרת בהן; אבל עכורים³¹ - הבצק טהור, שאלו נקרו במשקין - היה מקום המשקין נכר

1 הרבים - הרי זה נטמא. עד אומר נטמא, ועד אומר לא נטמא; אשה אומרת נטמא, ואשה אומרת לא נטמא: ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור³⁶.

34) כחכמים שם ונימוקם אמרו בכריתות יב, א: "שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים" (35) פירוש, הוא עצמו גם כן ייזהר ולא יעסוק לכתחילה בטהרות עד שיטבול (כסף משנה). 36) ככל ספק טומאה רגיל. [רבינו אינו מבאר דין שניים אומרים נטמאת ושניים אומרים לא נטמאת וגם במשנה אינו, אולם בתוספתא שם הלכה י שנינו שדינו כמו בעד אחד].

פָּרָק שְׁשֵׁה עָשָׂר

א. מפני מה² טהרו חכמים ספק טמאה ברשות הרבים? שהרי הצבור עושין פסח בטמאה בזמן שהטמאים מרבין³. אם טמאה ודאית נדחית מפניהן, קל והמר לספק טמאה; שאסור כל הספקות מדבריהן, כמו שבארנו בהלכות ביאות אסורות⁴. ומפני מה החמירו בספק רשות היחיד? שהרי סוטה שנטמאה⁵, אף על פי שהדבר ספק - הרי היא טמאה לבעלה⁶ עד שתשתה⁷.

1) יבאר מפני מה טהרו ספק טומאה ברשות הרבים והחמירו בה ברשות היחיד. ודין מה שספיקו בר"ה, טהור או טמא. על אי זו חזקה שורפים ברשות היחיד. ודין בגדי התינוק אם הם מידרס כבגדי עם הארץ ואם עושים על גבם טהרות. 2) תוספתא טהרות פ"ו ה"ו. 3) שרוב ישראל טמאים טומאת מת, אבל טמאים מועטים - נדחים לפסח שני בארבעה עשר באייר, והטהורים מקריבים בטהרה. [בסוטה כח, ב ובחולין ט, ב אמרו נימוק אחר: מסוטה למדו, שספק טומאה ברשות היחיד - טמא, וסוטה היא ברשות היחיד ואין ללמוד ממנה לרה"ר]. 4) פ"ח ה"ו. 5) אשה שקינא לה בעלה, ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עמו - נקראת סוטה. 6) אשת איש שזינתה - אסורה לבעלה, והתורה קראה לזנות "טומאה". 7) מים המאררים ככתוב בתורה (במדבר ה, ו ואילך).

ב. וכשם שהסוטה ובוועלה שנים⁸, כך ספק טמאה בשנים; אבל אם היו שלשה ברשות היחיד - הרי ספק טמאתם שם טהור ברשות הרבים. במה דברים אמורים? בשהיה זה שנטמא בספק יש בו דעת להשאל ולדרש ממנו מה ארע לו, פסוטה⁹; אבל אם היה חרש או שוטה או קטן שאינו יודע להשיב על הענין פשוטאלין אותו - הרי ספקו טהור. ביצד¹⁰ חרש או שוטה או קטן שאין בו דעת להשאל שנמצאו בחצר או במבוי¹¹ שיש שם טמאה, וספק נגעו וספק לא נגעו - הרי אלו טהורין. וכן כל שאין בו דעת להשאל, אף על פי שנולד לו הספק ברשות היחיד - ספקו טהור.

- 1 בא על-ידי האדם שפשט ידיו (נדה שם). (41) האנשים
 2 נשאלים עליה, ולפיכך הדין כמי שיש בו דעת להישאל.
 (42) קרוב לוודאי שנגע. אם אי-אפשר ממש, מובן מאלי
 שהוא טמא ולא צריך להשמיענו (כספ-משנה).
- 15 ז. כפר של תרומה⁴³ שנתון על גבי הדיף ומדרס⁴⁴
 16 נתון תחתיו, ואי אפשר לו כשיפול שלא יגע במדרס,
 17 אף על פי שהוא במקום מדרון⁴⁵, ובא ומצא הכפר
 18 במקום אחר⁴⁶ - הרי הוא בטהרתו⁴⁷; שאני אומר:
 19 אדם בא ונטלו ונתנו במקום זה⁴⁸. ואם אמר: ברי
 20 לי שלא בא אדם לכאן - טמא; שודאי נפל ונגע
 21 במדרס כשיפול.
- (43) ברייתא, נדה ד, א. (44) דבר שדרס עליו הזב ונטמא.
 (45) מקום משופע, והכיכר הנופלת עליו מתגלגלת למקום
 טהור. (46) במקום הטהור. (47) ואין אנו אומרים הכיכר
 נפלה על המדרס, ומפני השיפוע נתגלגלה והגיעה למקום
 הטהור. (48) כדי שלא תיפול ותיטמא.
- 22 ח. תינוק⁴⁹ שנמצא בצד בית הקברות והשושנים
 23 בידו, אף על פי שאין שם שושנים אלא במקום
 24 הטמאה - ספקו טהור⁵⁰, שמא אחר לקטן ונתנם
 25 לו⁵¹. וכן חמור העומד בבית הקברות - כליו⁵²
 26 טהורין, ואין אומרין שמא נתמעה בהן⁵³ ונגעו
 27 בקבר, מפני שאין בו דעת לשאל, וכשינמצאו לא
 28 נמצאו נוגעין⁵⁴, וכל הטמאות פשעת מציאתן.
- (49) טהרות פ"ג מ"ז. (50) תינוק טהור, ואין אנו אומרים
 שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. (51) נתבאר בהלכה
 ב, שקטן שאין בו דעת להישאל, ספיקו אף ברשות היחיד
 טהור. (52) הכלים שעליו. (53) כדרך החמורים
 ששוכבים על הארץ ומתגלגלים לכאן ולכאן. (54) במקום
 טומאה.
- 29 ז. תינוק⁵⁵ שהיה תופש בידו של אביו או שהיה
 30 רוכב על גבי כתפו של אביו - ספקו ברשות היחיד
 31 טמא⁵⁶, מפני שאביו נשאל עליו⁵⁷.
- (55) תוספתא טהרות פ"ג ה"ד. (56) אע"פ שאין בו דעת
 להישאל. (57) בכל הנוגע לתינוק, שואלים את אביו.
- 32 י. וארבעה ספקות⁵⁸ אמרו חכמים בתינוק: תינוק
 33 שאינו יכול להלך שהניחתו אמו ובאה ומצאתו כמו
 34 שהוא במקומו - טהור, ואין אומרין שמא טמאה⁵⁹
 35 באה ונשקתו וגפפתו⁶⁰. התחיל התינוק לצאת
 36 ולהפנס⁶¹ - בגדיו טהורין, ואין מדרס כשאר בגדי עם
 37 הארץ⁶². ואף על פי שהן טהורין - אין עושין על
 38 גביהן טהרות⁶³. הגדיל עד שהיה בו דעת לשאל -
 39 ספקו טמא ברשות היחיד. הגדיל עד שהיה בו דעת
 40 לשמר את גופו⁶⁴ - אוכלין על גב גופו טהרות⁶⁵; יודע
 41 לשמר את ידיו⁶⁶ - אוכלין על גבן⁶⁷ טהרות. כיצד
 42 בודקין אותו?⁶⁸ מטבילין אותו ונותנין לו חלין לשם
 43 תרומה⁶⁹. אם יודע⁷⁰ לשמר את גופו - אוכלין אגב
- 1 בַּבְּצֵקָה. אִם הָיוּ צְלוּלִין, אָף עַל פִּי שֶׁהַבְּצֵקָה בְּחֻזְקָה
 2 טְמֵאָה - אֵין שׁוֹרְפִין עַל חֻזְקָה זו, אֲלֵא תוֹלִין³².
- (22) שם. (23) הנחה מכריעה יש כאן. (24) ואף-על-פי
 שאין בהם דעת להישאל, הבצק טמא מפני החזקה.
 (25) אנו תולים שליחכה לשונה לפני שהגיעה לבצק,
 והעבירה את המשקין הטמאים, שכן דרכן של פרות ללחך
 את לשונן אחר השתייה. (26) במשנה הגירסא "כרי
 שיתנגב", פירוש שיתנגב מאליו, מפני שאין דרכן של שאר
 הבהמות לנגב את הפה בלשונן. (27) כר' אליעזר בן יעקב
 שם. (28) שם. (29) כך דרכם של תרנגולים, ולפיכך אנו
 תולים שבשעת הנקירה לא היו מים טמאים על מקוריהם.
 (30) קידושין פ, ב. (31) כפירושו של ר' יוחנן בדברי ר'
 יהושע בן לוי שם. ומשמע, שאין כל הברל בין מים לבנים
 או אדומים, ומכריעה צלילתם בלבד. (32) כר' יוחנן שם,
 שברייתא מסייעת לו.
- 3 ה. אֵיזו הִיא³³ חֻזְקָה שֶׁשׁוֹרְפִין עָלֶיהָ בְּרִשׁוּת הַיְחִיד?
 4 עֶסֶה בְּבֵית וְשָׂרְצִים וְצַפְרָדְעִים³⁴ מְטַפְּלִין שָׁם,
 5 וְנִמְצְאוּ חֲתִיכוֹת מִבְּשָׂרָן בְּעֶסֶה: אִם רַב הַמְטַפְּלִים
 6 שָׂרְצִים³⁵ - הָעֶסֶה טְמֵאָה וְתִשְׂרַף, וְאִם הָרַב
 7 צַפְרָדְעִים - טְהוֹרָה.
- (33) שם, כר' יוחנן. (34) צפרדעים אינם מטמאים. בתורה
 (ויקרא יא, כט-ל) נמנו שמונה שרצים המטמאים, ושרצים
 אחרים אינם מטמאים. [סתם "שרצים" האמור בכל מקום,
 הכוונה לשמונה אלה]. (35) לשונו של ר' יוחנן, ורש"י
 מפרש שם: "אם הבית מוחזק להיות שרצים מצויים שם
 יותר מצפרדעים". התכוון לבאר למה קורא ר' יוחנן לזה
 "חזקה", והלא רוב כאן ורוב עדיף מחזקה. ולפיכך הוא
 מפרש, שהרוב אינו רוב ממש, שהרי אין אנו יודעים אם
 בשעה שנפלו החתיכות היה רוב שרצים בבית אלא שהבית
 מוחזק בכך. ויוצא מזה, שסמכנו על חזקה.
- 8 ו. הֵיפֹךְ³⁶ טְמֵאֹת וְטְהוֹרוֹת³⁷ בְּצִדוֹ³⁸ או לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ,
 9 וְנִתְעַטַּף בְּטִלְיָתוֹ וְסָפֵק נִגְעוֹ³⁹ סָפֵק לֹא נִגְעוּ בְּעֵת
 10 שֶׁנִּתְעַטַּף: אִם הָיוּ בְּרִשׁוּת הַיְחִיד - סָפֵקוֹ טְמֵא⁴⁰;
 11 שֶׁסָּפֵק טְמֵאָה הַבָּאָה בְּיַד אָדָם - נִשְׁאָלִין עָלֶיהָ⁴¹.
 12 אֲפִלוּ בְּכָלִי הַמְנַחַח עַל גְּבִי קְרָקַע - הָרִי הוּא פָּמִי
 13 שֵׁישׁ בּוֹ דַּעַת לְשֵׂאל. וְאִם הָיוּ בְּרִשׁוּת הָרַבִּים - סָפֵקוֹ
 14 טְהוֹר. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר שְׂלֵא יִגְעוּ⁴² - סָפֵקוֹ טְמֵא.
- (36) תוספתא טהרות פ"ד ה"א, מובאה בנדה ה, ב.
 (37) בגמרא שם הגירסא "וטהרות וטומאות". פירוש, כגון
 שרץ. (38) והוא טהור. (39) בתוספתא ובגמרא, הגירסא
 "נגע". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. ופירוש הדברים:
 הספק הוא אם נגע השרץ בטלית ונטמאה, והמדובר
 כשהטלית ודאי נגעה בטהרות, והוא-הדין אם הטלית טמאה
 וספק נגעה בטהרות בשעה שפשט ידיו ונתעטף בה ולא
 הרגיש. ראה רש"י ותוספות שם, שביארו עוד כמה אופנים
 של ספיקות. (40) ואף-על-פי שהטלית אין בה דעת
 להישאל, ואמרנו למעלה שדבר שאין בו דעת להישאל
 אפילו ברשות היחיד ספיקו טהור, כאן טמא מפני שהספק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 יש לה שוליים, או אֲזַנִּים אף על פי שאין לה שוליים
25 - הרי כל הטהרות שנשתמשו בה טמאות. אפלו
26 היתה בדוקה ומבסה, שמא עם הגבהת ידו מן
27 הבדיקה נפל השרץ. ואפלו נשתמש בה בטהרות
28 בזוית זו וטלטלה לזוית אחרת ונמצא בה השרץ -
29 בלן טמאות; לפי שמחזיקין טמאה ממקום למקום
30 לתלות, אבל לא לשרף.

31 ג. הזולף את הבור וממלא ממנו חביות: אם היה
32 משקיע כל חבית וחבית בבור וממלא אותן, ונמצא
33 השרץ בראשונה - בלן טמאות. נמצא באחרונה -
34 היא טמאה ובלן טהורות; שאני אומר: אחר שמלא
35 את הראשונות נפל שרץ לבור. היה זולף בכלי ונתן
36 לתוך החביות עד שמלאן, ונמצא השרץ באחת מהן
37 - היא בלבד טמאה, ובלן טהורות; שאני אומר: בזו
38 בלבד נפל השרץ או היה בה עד שלא זלף לתוכה.
39 לפיכך, אם היה בודק כל חבית מהן ואחר כך נתן
40 בה הזין ומבסה אותה אחר שזולף לתוכה, ונמצא
41 השרץ באחת מהן - בלן טמאות. וכן אם נמצא
42 השרץ בבור או בכלי שזולף בו - הכל טמא.

43 ד. היה קוצה זיתים מן המעטן ומעלה אותן לגג,
44 ונמצא השרץ בגג - זיתים שבמעטן טהורים. נמצא
45 במעטן - המעטן טמא. נמצא בין כהל לזיתים -
46 הזיתים טהורים. נמצא השרץ בתוך גוש של זיתים
47 והגוש בגג: אם בתוך שלשת ימים - אף המעטן
48 טמא, שאני אומר: גוש זה מן המעטן עלה והשרץ
49 בתוכו; ואם נמצא אחר שלשה ימים משהעלה
50 הזיתים לגג - הרי המעטן טהור, שמא בגג נתקצו
51 ונעשו גוש בתוך השלשה ימים.

52 ה. הקורץ מקרצת מן העסה ונמצא שרץ במקרצת
53 - המקרצת לבדה טמאה. נמצא בעסה - העסה
54 לבדה טמאה. נמצא בתוך המקרצת - אף העסה
55 טמאה.

56 ו. אכל טמא שנמצא גרעינה שלו בתוך הפקר או
57 על גבי תבשיל רותח, אף על פי שאין עליה משקה
58 טופח - הרי הן טמאים; שאני אומר: האכל פלו
59 נפל שם ונמוח בתוך הפקר או מחמת הרתיחה
60 ונשארה גרעינתו. נמצאת הגרעינה על גבי הפקר או
61 בתוך תבשיל צונן - הרי אלו טהורין, אף על פי
62 שיש עליה משקה; שאני אומר: גרעינה זו לבדה
63 נפלה אחר שאבד האכל מעליה, שהרי אינה
64 מטמאה.

65 ז. היו בבית אכלין טמאין ואכלין טהורים ונמצאת
66 גרעינה בבית - הולכין אחר הרב. וכן אם היו דמים

1 גופו טהרות; ואם יודע לשמר את ידיו - אוכלים אגב
2 ידיו טהרות.

(58) תוספתא שם ה"ה. (59) בתוספתא: "אשה נדה".
(60) וטימאה אותו. [בתוספתא שם מחלק ר' יהודה בין נקי
למלוכלך, ופליאה היא למה כתב רבינו סתם: תינוק?].
(61) בדפוס רומא: ולהיכנס. (62) שחכמים גזרו עליהם
טומאת מדרס (ראה למעלה פי"ג ה"א). (63) לכתחילה,
ואם עשו לא נטמאו. (64) מטומאה. (65) טהרות שנגעו
בגופו ולא נגעו בידי - טהורות. (66) נתבאר למעלה (פ"ט
ה"ח) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה
מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיודע להישמר
מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו
עד כדי שלא תהינה כסתם ידיים (רש"י סוכה מב, א).
(67) אם נגעו בידי. (68) אם הוא יודע לשמור את גופו
ואת ידיו. (69) אומרים לו שצריך לשמור אותם בטהרת
תרומה, אבל אין מוסרים לו תרומה ממש, שמא לא ישמור
אותם כראוי ויטמא. (70) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא
שומר.

פרק שבעה עשר

1 יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם
או לא ברשות היחיד. הממלא בכלי שיש לו אזניים ונתן
בעשרה כלים או המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון.
הזולף את הבור וממלא ממנו חביות וכו'. הקורץ מיקרצת
מן העיסה ונמצא שרץ במיקרצת או אוכל טמא שנמצאה
גרעינה שלה בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח וכו'. היו
בבית אוכלין טמאים וטהורים ונמצאה גרעינה בבית וכו'.

3 א. כזית מן המת בפי העורב, ספק האהיל על האדם
4 ועל הכלים ברשות היחיד ספק שלא האהיל - הרי
5 האדם טמא מספק, והוא שיהיה בו דעת לשאל,
6 והכלים טהורים, מפני שאין להן דעת לשאל. וכן
7 הממלא בכלי ונתן בעשרה כלים ונמצא השרץ
8 באחד מהן - הוא טמא והכלים טהורין, אף על פי
9 שבלן ספק שמא השרץ בפלי שמלא בו היה תחלה,
10 מפני שהן כלים ואין בהן דעת לשאל. ואם היה
11 לפלי שמלא בו אֲזַנִּים, הואיל ואפשר שיצאו המים
12 ויתאחר בו השרץ - בלן טמאים. וכן הממלא
13 בעשרה דללים זה אחר זה ונתן בעשרה כלים, מדלי
14 אחד לכלי אחר, ואין ידוע הראשון מן האחרון,
15 ונמצא השרץ בכלי אחד מהן - הרי התשעה כלים
16 עם עשרת הדללים טהורין; שאני אומר: שמא בכלי
17 זה היה השרץ מתחלתו. ואם יש לדללים אֲזַנִּים -
18 הרי כל הדללים עם כל הכלים טמאין. המערה מפלי
19 לכלי ונמצא השרץ בפתחתו - העליון טהור, ואין
20 אומרים מהעליון נפל, אלא שמא בפתחתו היה.
21 מפני שהן כלים ואין להן דעת לשאל. וכן כל
22 פיוצא בזה.

23 ב. קפה שנשתמש בה בטהרות ונמצא בה שרץ, אם

1 ונגע באחד מהן - ספקו טהור. זה הפלל: כל ספק
 2 ברשות הרבים - טהור, עד שלאמר נטמאתי בודאי;
 3 וכל ספק ברשות היחיד - טמא, עד שלאמר ודאי
 4 שלא נטמאתי. לפיכך, עצמות המת⁵ ועצם נבלה⁶
 5 ברשות הרבים, או גוש מארץ טהורה וגושים מבית
 6 הפרס⁷ או מארץ העמים⁸, ונגע באחד מהן או
 7 הסיט⁹, ואין ידוע במה נגע מהן¹⁰ ובמה¹¹ הסיט;
 8 פזית מן המת ופזית מן הנבלה, והאהיל על אחד
 9 מהן, ואין ידוע על אי זה מהן האהיל; שני שבילין,
 10 אחד טהור ואחד טמא¹², הלך באחד מהן ואין ידוע
 11 באי זה הלך; או שנגע באדם זה בדרך, ואין ידוע
 12 אם הוא טמא או טהור; או שהיו שני אנשים, אחד
 13 טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהן ואין ידוע באי
 14 זה מהן נגע - בכל אלו הספקות טהור.

15 (4) ואפילו רוב לטומאה - טהור. (5) שטמאים במגע
 ובמשא בשיעור כשעורה (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה
 ט.) (6) שאינה מטמאה כלל. (7) שדה שנחרש בה קבר
 וחכמים גזרו עליו טומאה. (8) גוש אדמת חוץ לארץ,
 שהובא לארץ ישראל, היא מטמאה מדרבנן. (9) הויזו. דין
 היסט כדין משא, וגושים אלה מטמאים במשא. (10) אם
 בגוש הטמא או בטהור. (11) פירוש, או במה. (12) כגון
 שביל העובר בבית הקברות (רבינו בפירושו למשנה).

16 ג. המוצא מת משכב¹³ לרחבו של דרך אם היה
 17 שלם והוא מן הקצה אל הקצה - הרי זה טמא
 18 לתרומה, שחזקתו שנגע¹⁴; היה לו מקום לעבר, או
 19 שהיה משבר ומפרק שאפשר שעבר בין שוקיו
 20 ופרקיו - הרי זה טהור. ואם היה קבר לכל רחב
 21 הדרך - הקבר מצרפו¹⁵, והעובר שם¹⁶ טמא. שאין
 22 זה כשאר ספקות, אלא חזקתו שנגע.

23 (13) אחר שעבר עליו הרגיש בו. (14) מתקבל על הדעת
 שנגע. [דייק רבינו וכתב "שחזקתו שנגע" ולא כתב "וודאי
 נגע", מפני שהמדובר כשיש אפשרות שהיא שלא נגע, כגון
 שנטה לצדי דרכים, אבל אין הדבר מתקבל על הדעת,
 ולפיכך טמא אף על פי שספק טומאה ברשות הרבים טהור.
 וכל זה לתרומה, ולנזיר ועושה פסח נתבארו הדינים
 בהלכות קרבן פסח פרק ו הלכה י"א ובהלכות נזירות פרק
 ט הלכה י"ח והלכה י"ט. ואין לפרש חזקה זו כמו שתם
 חזקה בכל מקום, שהרי רוב עדיף מחזקה ואינו מכריע
 לטמא, כמבואר בהלכה קודמת ומכל שכן חזקה].
 (15) מצרף את כל החלקים וכאילו הקבר מלא טומאה.
 (16) ואפילו הוא ידוע שלא נגע במת ושעבר במקום, שאין
 שם כלום מן המת.

24 ד. שרץ שנמצא במבוי - מטמא למפרע עד העת
 25 שלאמר: בדתאי את המבוי הזה ביום פלוני ולא היה
 26 בו שרץ¹⁷. אפלו כפדו¹⁸ ולא בדרך - הרי זה מטמא
 27 למפרע מקדם הפדו. במה דברים אמורים?
 28 שמצאו יבש; אבל אם מצאו לח - אינו מטמא

1 טהורים ודמים טמאים בתוך הבית ונמצא דם על
 2 האכל - הולכים אחר הרב. מעשה היה בכפר של
 3 תרומה שנמצא עליו דם, ובא מעשה לפני חכמים
 4 וטהרוהו. שאפלו נאמר: דם שרץ הוא, הריני
 5 אומר: דם שרץ חי הוא, שהוא טהור.

6 ח. עיר שיש בה נבלות ושחוטות - בשר הנמצא בה
 7 הולכים אחר הרב. וכן אם היה הנמצא בה ספק
 8 שרץ ספק צפרדע - הולכין אחר הרב שיש באותה
 9 העיר באותו הזמן. זה הפלל: בנמצא הלך אחר
 10 הרב.

11 ט. האשה שמגבבת גבבא בחצר, ונמצא שרץ בתוך
 12 גבבא - הרי זו טהורה, שאין השרץ מטמא במשא.
 13 נמצא על גבי גבבא - הרי זו טמאה, שמא נגעה
 14 בו. היתה פוכרת בכברה ונמצא שרץ בתוך הפרות
 15 שפכברה - הרי זו טהורה. נמצא על גבי הכברה -
 16 הרי זו ספק טמאה, שמא נגעה בו, וכל ספק ברשות
 17 היחיד - טמא, כמו שבארנו.

יום ש"ק ט' מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק שמונה עשר

18 א. כל שאמה יכול לרבות ספקות וספקי ספקות,
 19 ברשות הרבים - טהור, ברשות היחיד - טמא. כיצד?
 20 נכנס למבוי² והטמאה בחצר, ספק נכנס לחצר ספק
 21 לא נכנס; טמאה בבית, ספק נכנס לבית ספק לא
 22 נכנס; ואפלו נכנס, ספק שלא היתה שם ספק היתה
 23 שם; ואם תאמר היתה שם בעת שנגנס, ספק יש בה
 24 כשעור ספק אין בה; ואם תאמר יש בה, ספק שהיא
 25 טמאה ספק אינה טמאה; ואפלו היא טמאה, ספק
 26 נגע ספק לא נגע - ספקו טמא³, שהמבוי רשות
 27 היחיד.

1 (1) יבאר שכל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות
 ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור וכיצד.
 2 (2) חצרות הבתים פתוחות לתוכו. (3) התוספות בבא
 בתרא נה, ב דיבור המתחיל רבי (הראשון) בשם רבינו תם
 נימקו: מפני שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדו מסוטה
 ושם אפילו ספק אחד היה מספיק, כדי לטהר את האשה
 מפני חזקת כשרות, אלא שהתורה אוסרת אותה ולפיכך אין
 הבלד בין ספק אחד להרבה ספיקות. ונתבאר כבר למעלה
 בפרק ט"ז, שכל דיני ספק טומאה למדנו מסוטה, שהתורה
 קראה לזנות - טומאה.

28 ב. תשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהן ברשות
 29 היחיד, ונגע באחד מהן ואינו ידוע אי זהו - ספקו
 30 טמא. תשעה שרצים וצפרדע ביניהן ברשות הרבים

- 1 לְמַפְרַע אֶלָּא עַד שְׁעָה שְׁאֶפְשֵׁר שְׂיָמוּת בָּהּ וְיִהְיֶה
2 עֲתָה לַח בַּעַת שְׁנַמְצָא¹⁹.
- 17 ואינו מטמא אלא משעת הבדיקה ואילך, שהרי שרץ זה הגיע לכאן אחר הבדיקה. (18) אין אנו אומרים, הכיבוד היה מעביר את השרץ אילמלי היה כאן. (19) כרבי שמעון שם. [בפירושו למשנה מסיים רבינו: "ואין הלכה כרבי שמעון" וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שרבי אלעזר (שם עמוד ב) מבאר את דבריו].
- 3 ה. שְׂגֵי רִקִּין בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, אֶחָד טְהוֹר וְאֶחָד מִן
4 הַרְקִין הַנִּמְצָאִים שְׁגָזְרוּ עֲלֵיהֶן טְמָאָה כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ,
5 וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן אוֹ הִסִּיטוּ וְאִין יָדוּעַ אִי זֶהוּ -
6 תּוֹלִין²⁰ עֲלָיו אֶת הַתְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׂגֵי סְפָקוֹת²¹:
7 סְפָק בְּטְהוֹר נָגַע סְפָק בְּנִמְצָא; וְאִם תֵּאמַר בְּנִמְצָא,
8 סְפָק שֶׁהוּא טְמָא סְפָק שֶׁהוּא טְהוֹר. הֵיוּ שְׂגֵי הַרְקִין
9 בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים: אִם הֵיוּ נִגְוִיִּין וּמִנְחִין שֵׁם וְנָגַע
10 בְּאֶחָד מֵהֶן - סְפָקוֹ טְהוֹר; וְנִשָּׂא אֶחָד מֵהֶן - תּוֹלִין
11 עֲלָיו, שֶׁהֵרִי מִשְׁנִשְׂאוֹ אֵינוֹ מִנְחַת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים; וְכֵן
12 אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן לַח וְנִתְלָה בּוֹ הַרֵק הַלַּח - תּוֹלִין
13 עֲלָיו, שֶׁהֵרִי אֵינוֹ מִנְחַת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים כְּדֵי שְׂיִהְיֶה
14 סְפָקוֹ טְהוֹר, אֶלָּא הֵרִי הוּא עַל בְּגָדוֹ. כְּכָר בְּאֲרָנוּ,
15 שְׂאִם נָגַע בְּרֵק הַנִּמְצָא אוֹ נִשְׂאוֹ אוֹ הִסִּיטוֹ בְּכָל
16 מְקוֹם²² - שׁוֹרְפִין עֲלָיו אֶת הַתְּרוּמָה, כְּבֵית הַפֶּרֶס
17 וְכִיּוֹצֵא בָּהּ שְׁשׁוֹרְפִין עַל יְדָאֵי מַגְעָן²³ בְּכָל מְקוֹם.
- 20) לא אוכלים ולא שורפים. (21) לא ביאר רבינו אם גם באותם הספיקות שנמנו למעלה בהלכה א תולין ולא שורפין, או לא אמרו תולין אלא בטומאות שעיקרן מדרבנן, כגון רוקים ובית הפרס. (22) בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים. (23) אלה הם מששת הספיקות שגזרו חכמים לשרוף עליהם תרומה וקדשים שנמנו שם.
- 18 ו. מִי שְׂיָשֵׁב בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְכָא אֶחָד²⁴ וְדָרַס עַל
19 בְּגָדָיו אוֹ שָׂרָקָה וְנָגַע בּוֹ²⁵ הַרֵק - עַל רִקֵּן שׁוֹרְפִין
20 אֶת הַתְּרוּמָה²⁶, וְעַל בְּגָדָיו הוֹלְכִין אַחֵר הַרֵב: אִם רַב
21 הָעֵיר טְמֵאִין²⁷ - בְּגָדָיו מְדָרְס, וְאִם רַב הָעֵיר טְהוֹרִים
22 - הֵרִי הוּא טְהוֹר.
- 24) ואין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא. (25) ביושב. (26) כדן ספק רוקים. (27) זבים. [אמנם זה כמעט מן הנמנעות שרוב תושבי העיר יהיו זבים, אבל אי אפשר לפרש אחרת, שהרי עם הארץ אין גופו מטמא מדרס, ומה שגזרו טומאת מדרס על בגדיהם הוא מפני שאשתו נידה יושבת עליהם, ואין לפרש שהכוונה לרוב גויים שדינם כזבים, שהרי טומאת גויים היא מדרבנן ואין שורפים עליה. וכן פירשו הברטנורה ובעל תוספות יום טוב].
- 23 ז. מִי שְׂאָבָד לוֹ כְּלֵי וּמְצָאוּ בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד - הֵרִי זֶה
24 טְמָא מְדָרְס וְטְמָא טְמָא מֵת. אָבָד לוֹ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים
25 וּמְצָאוּ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים: אִם אָבָדוּ בַּיּוֹם וּמְצָאוּ לְבֹ
26 בַּיּוֹם - טְהוֹר; אָבָד בַּיּוֹם וּמְצָאוּ בַּלַּיְלָה, בַּלַּיְלָה
- 27 ח. הַנִּיחַ כְּלֵי אוֹ שְׂכַחוּ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אִף עַל פִּי
28 שְׂעֵבֶר עֲלָיו הַלַּיְלָה - טְהוֹר. הַנִּיחוּ אוֹ שְׂכַחוּ בְּרִשּׁוֹת
29 הַיְחִיד - הֵרִי זֶה טְמָא מְדָרְס וְטְהוֹר מִטְמָא מֵת.
30 וּמִפְּנֵי מָה לֹא הִחְמִירוּ בְּשׂוֹכְחִים וּמְנִיחִים כְּמֵאבָד? מִפְּנֵי
31 שְׂאֵינוֹ דָּבָר מְצוּי תְּמִיד, לֹא גָזְרוּ עֲלָיו.
- 32 ז. הַמֵּאבָד וּמְצָא בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הֵרִי זֶה טְהוֹר, מִפְּנֵי
33 שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת שְׂמוֹר.
- 34 י. הַשּׁוֹטֵחַ כְּלִים בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים - הֵרִי אֵלָיו טְהוֹרִין; וְכִרְשּׁוֹת הַיְחִיד - טְמָאִים, שְׂמָא נָגַעוּ בָּהֶן טְמָאִים.
35 וְאִם הָיָה מְשֻׁמְרָן - טְהוֹרִים. נִפְּלוּ וְהִלָּף לְהַבְּיֵאֵם -
36 טְמָאִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּעְלְמוּ מֵעֵינָיו. וְכֵן מִי שְׂאָבָדוּ כְּלָיו
37 בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד וּמְצָאָן אֶפְלוּ בּוֹ בַּיּוֹם - הֵרִי הֵן מְדָרְס
38 וְטְמָא מֵת, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ.
- 39 יא. שׁוֹטֵה אַחַת בְּעֵיר אוֹ נְכָרִית - כָּל הַרְקִין שְׂבַעֵיר
40 בְּחֻזְקַת טְמָאָה לְעוֹלָם בְּכָל מְקוֹם.
- 41 יב. מִי שְׂדָרְסָה אִשָּׁה עַל בְּגָדָיו אוֹ שְׂיָשְׁבָה עִמּוֹ
42 בְּסַפִּינָה: אִם מִפִּירְתָּהּ שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּתְרוּמָה - כְּלָיו
43 טְהוֹרִין, וְאִם לֹא - יִשְׂאָלָנָה.
- 44 יג. מִי שְׂיָשֵׁן בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְעָמַד - כְּלָיו טְהוֹרִים.
- 45 יד. נָגַע בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים בְּאֶחָד בַּלַּיְלָה וְאִין יָדוּעַ אִם
46 חֵי אִם מֵת, וּבִשְׂחַר עָמַד וּמְצָאוּ מֵת - הֵרִי זֶה טְמָא,
47 שְׂכָל הַטְּמָאוֹת פְּשַׁעַת מְצִיאָתָן. וְאִם רָאוּהוּ חֵי
48 בְּעֵרֵב, וּבִשְׂחַר מְצָאוּ מֵת - הֵרִי זֶה סְפָק בְּרִשּׁוֹת
49 הַרְבִּים וְטְהוֹר.
- 50 זו. הַמְּסַפֵּן בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד וְנִתְעַלֵּף, וְאִין יָדוּעַ אִם
51 מֵת אוֹ עֹדֵין הוּא חֵי, וְהוֹצִיאָהוּ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים
52 וְחָזְרוּ וְהִכְנִיסוּהוּ לְרִשּׁוֹת הַיְחִיד: כִּשֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת
53 הַיְחִיד - סְפָקוֹ טְמָא, וּכְשֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים -
54 סְפָקוֹ טְהוֹר. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה מְסַפֵּן וְהוֹלִיכוּהוּ
55 מֵעֵיר לְעֵיר כְּמִטָּה, וְהָיוּ כְּתוֹת מִתְחַלְּפוֹת תְּחִתּוֹ,
56 וּבְאֲחֻרָנָה נִמְצָא מֵת, וְלֹא טְמָא חֲכָמִים אֶלָּא כֵּת
57 אֲחֻרָנָה בַּלְבָד.
- 58 זו. טְמָא שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמְדַבֵּר עַל הַבוֹר וְנִתְזָה צְנוּרָא
59 מִפִּי, סְפָק הִגִּיעַ לְבוֹר סְפָק לֹא הִגִּיעַ: אִם הָיָה בּוֹר
60 שֶׁל שְׂמֵן - סְפָקוֹ טְמָא בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד; וְאִם הָיָה בּוֹר

18 ב. שְׁנֵי שְׂבִילִין¹⁸, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הֵלֶךְ
19 בְּאֶחָד מֵהֶן וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת, וּבָא חֲבָרוֹ וְהֵלֶךְ בְּשֵׁנֵי
20 וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת: אִם בָּאוּ וּנְשָׂאוּ זֶה אַחֵר זֶה - מוֹרִין
21 לְכָל אֶחָד מֵהֶן בְּפָנָיו עֲצָמוֹ שֶׁהוּא טָהוֹר; בָּאוּ שְׁנֵיהֶן
22 כְּאֶחָד, אוֹ שָׂבָא הָאֶחָד וְשָׂאל עָלָיו וְעַל חֲבָרוֹ¹⁹
23 וְאָמַר: שְׁנַיִם הָיִינוּ וּבִשְׁנֵי הַשְּׂבִילִים הֵלַכְנוּ וְשָׂתִי
24 טְהוֹרוֹת עֲשִׂינוּ - הֲרֵי שְׁנֵיהֶם טָמְאִין, וְטְהוֹרוֹת שְׁעָשׂוּ
25 נִשְׂרָפוֹת²⁰. וְכֵן²¹ אִם נִטְמְאוּ בְּטִמְאָה קְלָה. פִּיצַד?
26 שְׁנֵי כְּפָרִים²², אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, אָכַל אֶת אֶחָד
27 מֵהֶם²³ וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת, וּבָא חֲבָרוֹ וְאָכַל אֶת הַשְּׁנֵי
28 וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת: אִם נִשְׂאָלוּ זֶה אַחֵר זֶה - שְׁנֵיהֶן
29 טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סִפְק דְּבָרֵי סוֹפְרִים²⁴, שֶׁהוּא
30 מְפַלֵּל הַסְּפָקוֹת שֶׁטְהוֹר חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנַנְי²⁵;
31 נִשְׂאָלוּ שְׁנֵיהֶן בְּאַחַת אוֹ שֶׁנִּשְׂאָל עָלָיו וְעַל חֲבָרוֹ -
32 שְׁנֵיהֶן טָמְאִין מִסְּפָק, וְטְהוֹרוֹת נִשְׂרָפוֹת, שֶׁהֲרִי וְדָאִי
33 אַחַת מֵהֶן טָמְאָה. וְאִפְלוּ כִּפְר אֶחָד²⁶ טָמֵא שֶׁנִּתְעַרַב
34 בְּמִאָּה כְּפָרוֹת טְהוֹרִין - כְּלֵן טָמְאִין²⁷ וְיִשְׂרָפוּ.

18) שם מ"ה. (19) רבא, בפסחים י, א מפרש את מחלוקתם של ר' יהודה ור' יוסי במשנתנו, בשאל על עצמו ועל חבירו, ופסק רבינו כר' יוסי שאמר - טמאים. (20) באדם אחד, שנינו במ"ג "תלויות", ובשני בני אדם שנינו "טמאים". ומשינוי לשון זה, למד רבינו שדיני כטמאות ממש. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה, וההגיון מחייב להחמיר יותר באדם אחד, כשם שהחמירו בשאל בזה אחר זה, שכולן תלויות. [בתוספות חדשים' שבגליון המשניות, מפרש מה שאמרו במשנה "טמאים" הכוונה לשני האנשים, אבל הטהרות תלויות. אולם רבינו כותב "וטהרות שעשו נשרפות"]. (21) שם מ"ו. (22) לשון המשנה. (23) ונתבאר למעלה (פ"א הי"א), שהאוכל אוכלין טמאים, פסול לאכילת תרומה מדרבנן. (24) לכאורה נימוק זה מיותר, שהרי גם בטומאה דאורייתא פסק כן. הרגיש בזה המשנה-למלך, ופירש שרבינו התכוון לרמז בזה שגם ברשות היחיד טהור. (25) למעלה פט"ו ה"א. (26) זה המשך הנימוק למה נשרפות. ובתוספתא שם הלכה ד, הגירסא: "שאפילו" ככר אחד וכו'. (27) דברי ר' יוסי בתוספתא שם ה"ד.

35 ג. כִּפְר טָמֵא שֶׁנִּתְעַרַב בְּתִשְׁעָה כְּפָרוֹת טְהוֹרִין, וּבָאוּ
36 חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם²⁸ וְאָכְלוּ חֲמִשָּׁה כְּפָרוֹת מֵהֶן, וּבָאוּ
37 חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם אַחֵרִים וְאָכְלוּ חֲמִשָּׁה הַנִּשְׂאָרִים -
38 הֲרָאוּשׁוֹנִים טָמְאִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶן אֲנָשִׁים אַחֵרִים
39 שְׂיִתְלוּ בֵּהֶן²⁹; וְהַחֲמִשָּׁה הָאֲחֵרֹנִים
40 טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תּוֹלִין בְּרָאוּשׁוֹנִים³⁰.

(28) תוספתא שם ה"ה. (29) ומפני שכל התערובת טמאה, כלמעלה בסוף ההלכה הקודמת - נטמאו, שהרי אכלו אוכלין טמאים. (30) אנו אומרים שהראשונים שטימאנו אותם - אכלו את הכיכרות הטמאות, והם אכלו את הטהורות.

ד. שְׁנֵי שְׂבִילִין³¹, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְהֵלְכוּ

1 שָׁל יָיִן - סִפְקוֹ טְהוֹר בְּכָל מְקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁשֵּׁפֶת הַבּוֹר
2 קוֹלְטָת.

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עֶשְׂרִי

4 א. שְׁנֵי שְׂבִילִין², אֶחָד טָמֵא³ וְאֶחָד טָהוֹר⁴, הֵלֶךְ
5 בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ בָּאֵי זֶה מֵהֶן הֵלֶךְ⁵, וַעֲשָׂה
6 טְהוֹרוֹת וְנִאֲכְלוּ⁶, וְהָיָה שְׁלִישִׁי וְשְׂבִיעִי⁷ וְטָבַל וְטָהַר⁸,
7 וְהֵלֶךְ בְּשֵׁנֵי וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת⁹. אִם
8 קְנִימֹת הֲרָאוּשׁוֹנוֹת¹⁰ - אֵלּוּ וְאֵלּוּ תְלוּיוֹת¹¹, שֶׁבּוֹדָאִי
9 שֶׁאֶחָד מִן הַטְּהוֹרוֹת טָמֵא¹². וְאִם לֹא טָהַר בִּינְתֵימִם¹³
10 - הֲרָאוּשׁוֹנוֹת תְלוּיוֹת¹⁴, וְהַשְּׁנִיאוֹת יִשְׂרָפוּ, שֶׁהֲרִי הֵן
11 טָמְאוֹת בּוֹדָאִי, שֶׁזֶה טָמֵא הוּא, מִפְּנֵי שֶׁהֵלֶךְ בְּשֵׁנֵי
12 הַשְּׂבִילִין. וְכֵן הַשְּׂרִיץ¹⁵ וְהַצְּפָרְדֵּעַ¹⁶ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים¹⁷
13 וְאֵין צוֹרֶמֶן נִפְרָת וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶהוּ הַשְּׂרִיץ, וְנִגַּע
14 בְּאֶחָד מֵהֶן, וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת וְנִאֲכְלוּ, וְטָבַל, וְנִגַּע בְּשֵׁנֵי
15 וַעֲשָׂה טְהוֹרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת. וְאִם קְנִימֹת
16 הֲרָאוּשׁוֹנוֹת - אֵלּוּ וְאֵלּוּ תְלוּיוֹת. וְאִם לֹא טָבַל בִּינְתֵימִם
17 - הֲרָאוּשׁוֹנוֹת תְלוּיוֹת, וְהַשְּׁנִיאוֹת יִשְׂרָפוּ.

1) יבאר שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ואינו יודע באי זה הלך וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ועשה טהרות וחבירו הלך בשני ועשה טהרות וכו'. כיכר טמאה שנתערבה בתשע כיכרות טהורות ובאו חמישה בני אדם ואכלו חמש כיכרות מהן וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלכו בהם שני אנשים, אחד טהור ואחד טמא וכו'. (2) טהרות פ"ה מ"ג. (3) טומאת מת. (4) ושניהם ברשות הרבים. (5) פירוש, אם השביל שהלך בו הוא הטהור או הטמא, אבל יודע הוא באיזה שביל הלך. ואין לפרש הדברים כפשוטם, שאינו יודע באיזה שביל הלך, שהרי כתב לקמן "והלך בשני", ואם הוא אינו יודע באיזה שביל הלך בראשונה - מניין לו שעכשיו הלך בשני. (6) כדיון, שספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור. (7) אע"פ שמן הדין הוא טהור - אומרים לו שלכתחילה יטהר עצמו (למעלה פט"ו ה"ט). (8) ששקעה החמה, ויצא מכלל טבול-יום שטמא תרומה וקדשים (תוספות יום טוב). (9) מפני שאנו דנים עכשיו על טהרות השניות בלבד. (10) ואחת מהן טמאה ודאי, אלא שאין אנו יודעים איזו. (11) אף-על-פי שהוא אינו שואל על שתיהן בבת אחת, ואפילו אם שאל כבר על הטהרות הראשונות, והחכם טיהר אותן. (12) ואי-אפשר לטהר טמא וודאי. (13) והראשונות קיימות. (14) גירסת אליהו רבא במשנתנו - טהורות, וכן שנינו בתוספתא שם פ"ו ה"ג. ורבינו מקיים את הגירסא שלפנינו במשנה. וכן גורס הרא"ש, ומבאר שכל זמן ששתיהן קיימות, אין לטהר אף אחת מהן, אף-על-פי שהשניות טמאות ודאי (ראה השלמות). (15) שם מ"ד. (16) שאינו מטמא. (17) גם בשני שבילין - המדובר ברשות הרבים, כמו שנתבאר למעלה בהערה ג. אבל ברשות היחיד - כל הספיקות טמאים, ורבינו לא מצא לנחוזי להודיע זה בפירוש, מפני שסתם שבילים רשות הרבים הם.

36 מִשְׁתַּרְדַּר רְבִיעָה שְׁנֵיהָ. בֵּין הַעֲגוּלִים שֶׁל עֲנָבִים
37 לְזוּגֵין - רִשּׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְאָה.

38 ז. כָּרִם שֶׁלִּפְנֵי הַבּוֹצְרִים - רִשּׁוֹת הַיְחִיד, וְלֹאֲחֵר
39 הַבּוֹצְרִים - רִשּׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְאָה. אֵימָתִי? בְּזִמְנָן
40 שֶׁהַרְבִּים נִכְנָסִים בְּרוּחַ זֶה וְיוֹצְאִים בְּרוּחַ שֶׁכַּנְגְּדָה.
41 שְׂאֵר כָּל הַמְקוֹמוֹת חוּץ מֵאֵלוּ שֶׁבְּאַרְנוֹ דִּינָם - כָּשֵׁם
42 שֶׁהֵן רִשּׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת, כִּף הֵם רִשּׁוֹת הַיְחִיד
43 לְטַמְאָה.

44 ח. וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׂאֵינָן רִשּׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת, וְאֵף עַל
45 פִּי כֵן הֵן רִשּׁוֹת הַיְחִיד לְטַמְאָה, מִפְּנֵי שְׂאֵין הָעֵם
46 מִשְׁתַּמְזָּשִׁין בָּהֶן. וְאֵלוּ הֵן: הַאֵילָנוֹת, וְחוֹרֵי רִשּׁוֹת
47 הַרְבִּים אֵף עַל פִּי שְׂאֵין בָּהֶן אַרְבַּעַה עַל אַרְבַּעַה.
48 פִּיצוּר? אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְטַמְאָה
49 בְּתוֹכוֹ, עֲלֶה לְרֹאשׁוֹ, סִפֵּק נִגַּע סִפֵּק לֹא נִגַּע - סִפֵּקוֹ
50 טַמֵּא. הַכְּנִיס יָדוֹ לְחוּר שֵׁישׁ בּוֹ טַמְאָה, סִפֵּק נִגַּע
51 סִפֵּק לֹא נִגַּע - סִפֵּקוֹ טַמֵּא.

52 ז. חֲנוּת שֶׁהִיא טַמְאָה וּפְתוּחָה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, סִפֵּק
53 נִכְנָס סִפֵּק לֹא נִכְנָס - סִפֵּקוֹ טְהוֹר; שֶׁכָּל הַחֲנוּת כְּמוֹ
54 שְׂרִץ הַמְנַח בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, שֶׁסִּפֵּק מִגְעוֹ טְהוֹר. הִיוּ
55 שְׁתֵּי חֲנִיּוֹת, אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טַמְאָה, וְנִכְנָס לְאַחַת
56 מֵהֶן, סִפֵּק לְטַמֵּא נִכְנָס סִפֵּק לְטְהוֹר - סִפֵּקוֹ טַמֵּא;
57 שְׂזֵה סִפֵּק רִשּׁוֹת הַיְחִיד, שֶׁהַחֲנוּת רִשּׁוֹת הַיְחִיד. וְכֵן
58 בְּקֶעֶה בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים שֵׁישׁ בָּהּ שְׂדוֹת הַרְבֵּה, וּבָהּ
59 שְׂדֵה אַחַת טַמְאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, וְאָמַר: נִכְנָסְתִּי
60 לְבִקְעָה זֶה וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם נִכְנָסְתִּי לְאוֹתָהּ שְׂדֵה אוֹ
61 לֹא נִכְנָסְתִּי - סִפֵּקוֹ טַמֵּא; שֶׁסִּפֵּק טַמְאָה בְּרִשּׁוֹת
62 הַיְחִיד, אֶפְלוּ סִפֵּק בִּיאָה - טַמֵּא.

63 י. מְקוֹם שֶׁהִיא רִשּׁוֹת הַיְחִיד וְנִעֲשֶׂה רִשּׁוֹת הַרְבִּים
64 וְחִזַּר וְנִעֲשֶׂה רִשּׁוֹת הַיְחִיד - כִּשְׁהוּא רִשּׁוֹת הַיְחִיד
65 סִפֵּקוֹ טַמֵּא, וּכְשֶׁהוּא רִשּׁוֹת הַרְבִּים סִפֵּקוֹ טְהוֹר.

66 יא. דְּבָרִים שֶׁהֵן בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים - הַרִּי הֵן בְּרִשּׁוֹת
67 הַרְבִּים. פִּיצוּד? קִפָּה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים גְּבוּהָה עֲשָׂרָה
68 טְפָחִים וְהַטַּמְאָה בְּתוֹכָהּ, סִפֵּק נִגַּע סִפֵּק לֹא נִגַּע -
69 סִפֵּקוֹ טְהוֹר. הַכְּנִיס יָדוֹ לְתוֹכָהּ, סִפֵּק נִגַּע סִפֵּק לֹא
70 נִגַּע - סִפֵּקוֹ טַמֵּא. הִיתָה כְּפִישָׁה נְתוּנָה עַל כְּתָפוֹ,
71 וְכִפַּר תְּרוּמָה בְּרוּךְ בְּסִיב אוֹ בְּנִיר וְנִתּוֹן לְתוֹכָהּ,
72 סִפֵּק נִגַּע בָּהּ אַחַר סִפֵּק לֹא נִגַּע - סִפֵּקוֹ טַמֵּא.

73 יב. חֲמוּר בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים
74 וְטַמְאָה נְתוּנָה עֲלָיו, סִפֵּק נִגַּע סִפֵּק לֹא נִגַּע - סִפֵּקוֹ
75 טְהוֹר. פִּשְׁט יָדוֹ עַל גְּבִיו, סִפֵּק נִגַּע סִפֵּק לֹא נִגַּע -
76 סִפֵּקוֹ טַמֵּא. וְכֵן סֵלַע הַמְנַח בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים גְּבוּהָה

1 בָּהֶן שְׁנֵי אַנְשִׁים, אִישׁ אֶחָד טְהוֹר וְאִישׁ אֶחָד טַמֵּא,
2 אֶפְלוּ הִיָּה הָאֶחָד תְּלוּי - הַרִּי זֶה הַטְּהוֹר תּוֹלָה
3 בְּתְלוּי, וְאוֹמְרִין: זֶה הַטְּהוֹר הִלֵּךְ בְּשִׁבִיל הַטְּהוֹר
4 וְהַרִּי הוּא בְּטְהוֹרָתוֹ, וְזֶה הַתְּלוּי הִלֵּךְ בְּשִׁבִיל הַטַּמֵּא.
5 וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׂאָלוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד.

31 מימרא של ר' יוסי בר חנינא, נדה ס, א. המדובר ברשות הרבים.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים

1 יבאר המקומות שהם רשות הרבים לענין טומאה. דברים שהם ברשות הרבים אם דינם כרשות הרבים. וחמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה עליו. ודין היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכים בדרך וכו'.

6 א. פֶּל מְקוֹם שֶׁהוּא רִשּׁוֹת הַרְבִּים לְעֲנִין שֵׁבֶת, כִּף הוּא רִשּׁוֹת הַרְבִּים לְעֲנִין טַמְאָה.

8 ב. אַרְבַּע אַמוֹת הַסְּמוּכוֹת לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים - הַרִּי הֵן כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְאָה. וְכֵן הַפְּרָמְלִית, כְּגוֹן הַיָּם וְהָאֲצִטְוֹנִית - הַרִּי הֵן כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְאָה.

11 ג. יֵשׁ שָׁם מְקוֹמוֹת, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן רִשּׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת - הַרִּי הֵן כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים לְעֲנִין טַמְאָה. וְאֵלוּ הֵן: הַשְּׁבִילִין הַמְּפִלְשִׁין לִשְׂחִין וְלְבוֹרוֹת וְלִגְתוֹת; וְהַבְּקָעָה הַמְּקַפֶּת גְּדַר בִּימוֹת הַחֲמָה; וּבְסִילְקֵי מְלָכִים, שֶׁהוּא בִּנְיָן רַחֵב הַרְבֵּה לְעַמֵּד בּוֹ אֲנָשֵׁי הַמְּרַבְּבָה וַיֵּשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה פְּתוּחִים לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים; וְהַפּוֹרָן, וְהוּא הַבְּנִין הַגְּדוֹל שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְחִצֵּר, שֶׁהַרְבִּים נִכְנָסִין בְּפִתַח זֶה וְיוֹצְאִין בְּפִתַח אַחֵר. וְכֵן מְבוֹאוֹת הַיּוֹרְדִים לַיָּם אוֹ לְנֶהַר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוּרִין מְפָאן וּמְפָאן, וְרַבִּים מְטַפְסִין וְעוֹלִין בָּהֶן, וְהַבִּימוֹסוֹת וְהַמְּרַחֲצוֹת - הַרִּי הֵן כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְאָה. וְכֵן כָּל הַעֲזָרָה - כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְאָה.

24 ד. גְּנוֹת הָעִיר שֶׁדֶּרֶךְ הָעִיר עוֹבְרָת עֲלֵיהֶן - רִשּׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְאָה.

26 ה. הַגְּנָה, בְּזִמְנָן שֶׁהִיא מִשְׁתַּמְרָת - רִשּׁוֹת הַיְחִיד, וּבְזִמְנָן שְׂאֵינָה מִשְׁתַּמְרָת - רִשּׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְאָה. וְכֵן בְּסִילְקֵי גְדוּלָה, בְּזִמְנָן שֶׁפּוֹתְחִין אוֹתָהּ - רִשּׁוֹת הַרְבִּים לְטַמְאָה, וּבְזִמְנָן שֶׁנּוֹעֲלִין אוֹתָהּ - רִשּׁוֹת הַיְחִיד לְכָל.

30 ו. הַבְּקָעָה הַמְּקַפֶּת גְּדַר בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים - רִשּׁוֹת הַיְחִיד לְשֵׁבֶת וְלְטַמְאָה; וְאִם לֹא הִיתָה מְקַפֶּת - הַרִּי הִיא רִשּׁוֹת הַיְחִיד לְטַמְאָה בְּלִבְד. וּבְקֶעֶה שֶׁעָבְרוּ עֲלֶיהָ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים - הַרִּי הִיא רִשּׁוֹת הַיְחִיד לְטַמְאָה אֶפְלוּ בִּימוֹת הַחֲמָה. וְאֵלוּ הֵן יְמוֹת הַחֲמָה? מִשְׁתַּעֲקָר הַתְּבוּאָה מִתּוֹכָהּ. וְאֵלוּ הֵן יְמוֹת הַגְּשָׁמִים?

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ג' מנחם-אב - ספר נשים - הלכות אישות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7 על פתפו של אביו והלכו זה בצד זה, ספק נגע ספק
8 לא נגע; חבילה על פתפו והרק מדבק בכתל, ספק
9 נגע ספק לא נגע; פלים שטוחין ברשות הרבים
10 למעלה מעשרה והטמא עובר, ספק הסיט ספק לא
11 הסיט - הפל טהור.
12 בריה רחמנא דסיצן

1 עשרה טפחים וטמאה נתונה עליו, ספק נגע ספק
2 לא נגע - ספקו טהור. עלה בראש הסלע, ספק נגע
3 ספק לא נגע - ספקו טמא.
4 יג. היה זב רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו
5 ומהלכין בדרך, ספק נגע בזב ספק לא נגע; תינוק
6 טמא מרכב על פתפו של אביו ותינוק טהור מרכב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ג' ט' מנחם-אב ה'תשע"ה

יום ראשון ג' מנחם-אב ה'תשע"ה

הלכות אישות

פרק אחד עשרי

31 שפתחור בתולה כשאר הבתולות. וכן גדולה שפא
32 עליה קטן מכן תשע שנים ולמטה - כתבתה
33 מאתים, כאלו לא נבעלה כלל; שביאת בן תשע
34 שנים ויום אחד - ביאתו ביאה, פחות מזה - אין
35 ביאתו ביאה.

(7 שנפלה והכה אותה עץ והלכו בתוליה.

36 ד. בתולה שהיא בוגרת או סומא או אילונית⁸ -
37 כתבתן מאתים. אבל החרשת והשוטה לא תקנו להן
38 כתבה. השוטה - לא תקנו לה נשואין כלל;
39 והחרשת, אף-על-פי שיש לה נשואין מדבריהם -
40 לא תקנו לה כתבה, כדי שלא ימנעו מלשאת אותה.
41 וכשם שאין לה כתבה, כך אין לה מזונות ולא תנאי
42 מתנאי כתבה⁹. ואם פגס החרשת ונתפקחה¹⁰ - יש
43 לה כתבה¹¹ ותנאי כתבה, וכתבתה מאה.

8 וכגון שידע בה, ומתחילה נשאה לשם איילונית, אבל לא
הכיר בה שהיא איילונית אין לה כתובה. 9 כגון רפואה
או פדיונה אם נשכית. 10 שחזרה לשמוע ולהדבר.
11 אם רוצה לקיימה אחר שנתפקחה, שאיך תשב עם בעלה
- והיא בת דעת - בלא כתובה.

44 ה. נשא חרשת או שוטה וכתב להן מאה מנה -
45 כתבתן קיימת, מפני שרצה להזיק נכסיו¹².

12 אף על פי שלא תקנו לה חכמים כתובה הרי הוא כתב
לה, הואיל ורצה להפסיד ולהיות נזוק מנכסיו - תנאו קיים.

46 ו. חרש או שוטה שנשא נשים פקחות, אף-על-פי
47 שנתפקח החרש ונשתפה¹³ השוטה - אין לנשיהם
48 עליהם כלום. רצו למזמן אחר שהבריו - יש להן
49 כתבה, וכתבתן מאה. ואם בית דין הם שהשיאו
50 החרש וכתבו לה כתבתה על נכסיו - נוטלת כל מה
51 שכתבו לה בית דין. אבל השוטה אין בית דין
52 משיאין אותו בכל מקום. ומפני שאין תקנת חכמים
53 עומדת בו, לא תקנו לו נשואין. וכן הקטן לא תקנו

13 א. הנושא בתולה שנתאלמנה או שנתגרשה או
14 נחלצה. אם מן הארוסין נתאלמנה או נתגרשה או
15 נחלצה - כתבתה² מאתים, ואם מן הנשואין -
16 כתבתה מאה, שמשנשאת הרי היא כבעולה³. וכן
17 הנושא בתולה משחררת⁴ או גורת או שבויה: אם
18 נשתחררה השפחה ונתגירה הכותית ונפדית
19 השבויה והן פחותות מפת שלש שנים ויום אחד -
20 כתבתן מאתים⁵, ואם היו בנות שלש שנים ויום
21 אחד ומעלה - כתבתן מאה.

1 ביאר בו רבינו כמה היא כתובת בתולה, אלמנה וגרושה,
בעולה, ומוכת עץ, בוגרת, אילונית, סומא חרשת ושוטה,
וחרש שוטה וקטן שנשאו נשים, גר וגורת, טענת בתולים
או פתח פתוח. 2 מהבעל השני. 3 אפילו יש עדים שלא
נסתרה (נתייחדה) עם הראשון או שנכנסה לחופה ומת
בעלה מייד. 4 שהייתה שפחה כנענית ושחררה.
5 שאפילו נבעלו, סופן שיחזרו להיות בתולות כשאר
הבתולות.

22 ב. ומפני מה תקנו חכמים לאלו כתבה מאה
23 ואף-על-פי שהן בתולות? הואיל והזקת הנשואה
24 שתבעל, והזקת השפחה והכותית והשבויה
25 שתבעל⁶, תקנו לאלו מאה בין נבעלו בין לא נבעלו,
26 והרי הן כבעולות לכל דבר.

6 כיוון שראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות
בנכריותן והשבויה בשבייתה.

27 ג. מפת עץ - כתבתה מאה. אפלו נשאת על מנת
28 שהיא בתולה שלמה, ונמצאת מפת עץ - כתבתה
29 מאה. קטנה מפת שלש שנים ולמטה שנבעלה,
30 אפלו בא עליה אדם גדול - כתבתה מאתים; סופה

וטענתו - ספק, וברי ושמא ברי עדיף. (30) כלומר, אינו יכול להשביעה מספק, אבל יכול להחזיק סתם ולומר בחרם יהיה מי שמוציא ממני ממון שאיני חייב בו.
 יא. אַמְרָה הִיא: אַמְתָּ אִמְרָה, שְׁלֹא מִצְאָנִי בְּתוּלָה, 27
 וְאִישׁ בָּא עָלַי בְּאֵנָס אַחַר שְׁנַתְּאַרְסִיתִי לֹא? - הֲרִי זֶה 28
 נִאֲמַנְתָּ, וּכְתַבְתָּה מֵאֲתִים כְּמוֹ שְׁהִיתָה. וְאִם טַעַן 29
 וְאִמְרָה: שְׁמָא עַד שְׁלֹא אֲרִסְתִּיךָ נִאֲנַסְתָּ וּמִקְחִי מִקַּח 30
 טַעוּת³², או אַחַר שְׁאֲרִסְתִּיךָ נִבְעַלְתָּ בְּרִצּוֹנְךָ - הֲרִי זֶה 31
 מִחֲרִים סָתָם עַל מִי שְׁטוּעֵן שְׁקָר כְּדִי לְחִבְנֵי מְמוֹן 32
 שְׁאִינִי חֵיב בּוֹ?³³ 33

(31) וכתובתי מאתיים שהרי בתולה נתארסתי ומזלך גרם שנתקלקלתי. (32) ואין לך כלום. (33) אבל להשביעה אינו יכול כי היא טוענת - וודאי, והוא טוען - שמא, וגם יש לכל אשה חזקת הגוף המסייעת לה, שהרי בתולה נולדה ונעמידנה על חזקתה ובתולה נתארסה ואחרי כן נאנסה.

יב. טַעַן וְאִמְרָה: לֹא מִצְאָתִיךָ בְּתוּלָה, וְהִיא אוֹמְרָת: 34
 לֹא בָּא עָלַי וְעַדִּין אֲנִי בְּתוּלָה - בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ³⁴, או 35
 חוֹזֵר וּבּוֹעֵל בְּפָנָי עֲדִים³⁵. אַמְרָה: בָּא עָלַי וּבְתוּלָה 36
 מִצְאָנִי כְּכָל הַבְּתוּלוֹת, וְשְׁקָר הוּא טוּעֵן - שׁוֹאֲלִין 37
 אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: מָה הִנֵּה הַדָּבָר עַד שְׁאֲמַרְתָּ 38
 שְׁאִינִי בְּתוּלָה? אִם אָמַר: מִפְּנֵי שְׁלֹא מִצְאָתִי לָהּ דָּם 39
 - בּוֹדֵקִין בְּמִשְׁפַּחְתָּה, שְׁמָא אֵין לָהֶם דָּם פְּלִל, לֹא 40
 דָּם נָדָה וְלֹא דָם בְּתוּלִים. אִם נִמְצְאוּ פְּלִין בֵּין - הֲרִי 41
 זֶה בְּחֻזְקָתָה; לֹא נִמְצְאוּ בְּנֹת מִשְׁפַּחְתָּה בֵּין - בּוֹדֵקִין 42
 אוֹתָהּ, שְׁמָא חֲלִי גְדוֹל יֵשׁ בָּהּ שְׁיִבֵּשׁ לְחִלּוּחִית 43
 הָאֵיבָרִים, או שְׁהִיתָה מְתַעֲנִית בְּרַעַב. מְרִטִיבִין 44
 אוֹתָהּ³⁶ וּמֵאֲכִילִין אוֹתָהּ וּמְשַׁקִּין אוֹתָהּ עַד שְׁתִּבְרִיא, 45
 וְתַבְעַל שְׁנִיתָ, וְנִרְאָה אִם תּוֹצֵיא דָם אִם לֹא. וְאִם 46
 אֵין שָׁם חֲלִי וְלֹא רַעַב וְלֹא פִיּוּצָא בּוֹ - הֲרִי זֶה טַעַנְתָּ 47
 בְּתוּלִים. וְאִף-עַל-פִּי שְׁמָצָא דַחַק בְּעַת תְּשְׁמִישׁ - 48
 הוֹאִיל וְלֹא יָצָא דָם, אֵין בָּאן בְּתוּלִים; שְׁכָל בְּתוּלָה 49
 יֵשׁ לָהּ דָם - בֵּין קִטְנָה בֵּין גְּדוּלָה, בֵּין נַעֲרָה בֵּין 50
 בּוֹגֵרָת - אֶלָּא מִפְּנֵי חֲלִי, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ. וְאִם אָמַר: 51
 מִפְּנֵי שְׁלֹא מִצְאָתִי דַחַק, אֶלָּא פְּתַח פְּתוּחַ מִצְאָתִי - 52
 שׁוֹאֲלִין עַל שְׁנוּתִיהָ, שְׁמָא בּוֹגֵרָת הִיא; שְׂרָב 53
 הַבּוֹגֵרוֹת אֵין לָהֶן דַּחַק שְׁמֵרְגִישִׁין בּוֹ הַרְבֵּה, שְׁהֲרִי 54
 גְּדֻלָּה וְנִתְרַפּוּ אֵיבָרֵיהָ וְכָלוּ בְּתוּלֵיהָ. וְאִם לֹא בְּגֵרָה 55
 עַדִּין - אוֹמְרִין לוֹ: שְׁמָא הִסִּיתָה אוּ בְּעַלְתָּה בְּנַחַת 56
 וּלְפִיקָךָ לֹא הִרְגַּשְׁתָּ בְּדַחַק? אִם אָמַר: לֹא כִי, אֶלָּא 57
 וְדַאי פְּתַח פְּתוּחַ הִנֵּה - הֲרִי זֶה טַעַנְתָּ בְּתוּלִים לְכָל 58
 בְּתוּלָה שְׁלֹא בְּגֵרָה, בֵּין קִטְנָה בֵּין נַעֲרָה, בֵּין בְּרִיאָה 59
 בֵּין חוּלָה; שְׁכָל נַעֲרָה בְּתוּלָה - פְּתַחַה סָתָם הוּא. 60
 וְאִף-עַל-פִּי שְׁיִצָּא הָדָם - הוֹאִיל וּמִצְאָ פְּתַח פְּתוּחַ, 61
 אֵין בָּאן בְּתוּלִים. 62

(34) "אמר רבן גמליאל בר רבי הביאו לי שתי שפחות אחת בתולה ואחת בעולה, הושיבן על פי חבית של יין, בעולה

1 לוֹ חֲכָמִים נְשׁוּאִין, הוֹאִיל וְסוּפוֹ לְבוֹא לְיַדִּי נְשׁוּאִין
 2 גְּמורִין. וּמִפְּנֵי מָה תִּקְנוּ נְשׁוּאִין לְקִטְנָה וְאִף-עַל-פִּי
 3 שְׁהִיא בָּאָה לְיַדִּי נְשׁוּאִין גְּמורִין? כְּדִי שְׁלֹא יִנְהַגוּ
 4 בָּהּ מְנַהֵג הַפְּקָר¹⁴. וְאֵין מְשִׁיאִין אֶת הַקִּטְוֹן¹⁵ עַד
 5 שְׁבוֹדֵקִין אוֹתוֹ וְיוֹדְעִים שְׁהִבִּיא סִמְנִין¹⁶.

(13) נצטללה רעתו. (14) אם לא תינשא אין מי שישמרנה וינהגו בה מנהג הפקר בזנות. (15) שזוהי כביאת זנות. (16) סימני בגרות המפורשים למעלה.

ו. קִטְוֹן, אֶפְלוֹ בֵּין תְּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד¹⁷, שְׁנִישָׂא
 6 אִשָּׁה - אֵין לָהּ פְּתַבְהָ¹⁸. וְאִם הִגְדִּיל וְקִיְמָה אַחַר
 8 שְׁהִגְדִּיל¹⁹ - יֵשׁ לָהּ עַקֵּר פְּתַבְהָ. וְכֵן גַּר שְׁנַתְּגִיר הוּא
 9 וְאִשְׁתּוֹ - פְּתַבְתָּה מְנָה, שְׁעַל מְנַת בֵּין קִיְמָה²⁰.

(17) שביאתו ביאה. (18) "שאינ קניין קטן כלום עד שיביא שתי שערות". (19) ובא עליה כשהגדיל. (20) כתובתה מנה - שהרי עכשיו בעולה היא.

ח. כָּל בְּתוּלָה שְׁכַתְּבַתָּה מֵאֲתִים - יֵשׁ לָהּ טַעַנְתָּ
 10 בְּתוּלִים²¹; וְכָל שְׁכַתְּבַתָּה מֵאָה²², או שְׁלֹא תִקְנוּ לָהּ
 11 חֲכָמִים כְּתַבְהָ²³ - אֵין לָהּ טַעַנְתָּ בְּתוּלִים²⁴. וְהַמְתַּיְחַד
 12 עִם אֲרוּסְתּוֹ קָדָם נְשׁוּאִין - אֵין לָהּ טַעַנְתָּ בְּתוּלִים²⁵.

(21) שאם טען לא מצאתיה בתולה הפסידה כל כתובתה. (22) כגון אלמנה מן הנישואין שאף על פי שעדיין לא נתייחדה עם בעלה הראשון - הרי היא כבעולה. (23) כגון חרשת ושוטה והוא כתב להן כתובה. (24) שאין טענת בתולים אלא להפסידה ממה שהוא תנאי בית דין (=מאתיים לכתולה) אבל במה שהוא עצמו כתב להן אין לו טענה כלל. (25) שמא בא עליה ושכח.

ט. וּמָה הִיא טַעַנְתָּ בְּתוּלִים? זֶה שְׁנִישָׂא אִשָּׁה
 14 שְׁחֻזְקָתָה שְׁהִיא בְּתוּלָה, וְטוּעֵן וְאוֹמְרָה: לֹא מִצְאָתִיךָ
 15 בְּתוּלָה. וְשִׁנֵּי סִמְנִין הֵן לְבְּתוּלָה: הָאֶחָד - דְּמִים
 16 שְׁשׁוּתֵתִין מִמְּנָה בְּסוּף בִּיאָה רִאשׁוֹנָה. וְהַשְּׁנִי -
 17 הַדַּחַק שְׁיִמְצָא בָּהּ בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה בְּשַׁעַת תְּשְׁמִישׁ²⁶.

(26) וכל הטענה [=היא רק כדי] להפסידה כתובתה. אבל לבעלה מותרת אם אינה אשת כהן שיש כאן שני ספיקות שמא נבעלה לפני הקידושין ואפילו אם נבעלה לאחר הקידושין - שמא באונס.

י. הַנּוּשָׂא אֶת הַבְּתוּלָה שְׁכַתְּבַתָּה מֵאֲתִים, וְטַעַן
 19 וְאִמְרָה: לֹא מִצְאָתִיךָ בְּתוּלָה - שׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ: אִם
 20 אַמְרָה: אַמְתָּ הוּא, לֹא מִצְאָנִי בְּתוּלָה, מִפְּנֵי שְׁנִפְלִיתִי
 21 וְהִפְנִי עֵץ אוּ קָרְקַע וְהִלְכּוּ בְּתוּלִי - הֲרִי זֶה נִאֲמַנְתָּ,
 22 וְתַחֲזֵר כְּתַבְתָּה לְמָנָה²⁷. אִף-עַל-פִּי שְׁהוּא טוּעֵן
 23 וְאוֹמְרָה: שְׁמָא אִישׁ בָּא עָלַיךָ וְאֵין לָךְ כְּלוּם²⁸ - אֵין
 24 מְשַׁגְּיחִין בְּטַעַנְתָּ²⁹. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סָתָם שְׁלֹא בָּא
 25 עָלֶיהָ אִישׁ, שְׁאֵין הַדָּבָר וְדַאי לֹא³⁰.

(27) קידשה בחזקת בתולה ונמצאת מוכת עץ כתובתה מנה. (28) נמצאת בעולה מקחה טעות. (29) כי טענתה - וודאי,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ד' מנחם-אב - ספר נשים - הלכות אישות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעולה הרי זה מקח טעות. (43) הואיל וכל כוח גבייתה הוא מחמת השטר שכתב לה תוספת זו. (44) באחיות חפץ קדוש.

יז. הרי שרצה לקיימה אחר שהפסידה עקר הפתחה⁴⁵
- חוזר וכותב לה מאה, לפי שאסור לאדם לשאות
עם אשתו שעה אחת בלא פתחה, כמו שבארנו.

(45) ויש שאסור לו לקיימה אפילו כשירצה כגון אם אשת כהן היא ובעלה טוען שמצאה בעולה נאסרה עליו.

יום שני ד' מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק שנים עשר

1) כלל בו רבינו עשרה דברים שחייב האיש לאשתו ושזכאי בה, מזונותיה ומעשה ידיה, מזונות בניו ובנותיו הקטנים, הלך הבעל למדינת הים, הדיר את אשתו או שנדרה היא.

א. כשנושא אדם אשה - בין בתולה בין בעולה,
בין גדולה בין קטנה, אחת בת ישראל ואחת הגיורת
או המשחררת - יתחייב לה בעשרה דברים, ויזכה
בארבעה דברים.

ב. והעשרה - שלשה מהן מן התורה, ואלו הן:
שארה, כסותה, ועונתה. שארה - אלו מזונותיה.
כסותה - כמשמעה. עונתה - לבוא עליה בדרך כל
הארץ. והשבעה מדברי סופרים. וכלן תנאי בית דין
הם. האחד מהם - עקר פתחה, והשאר - הם
הנקראין תנאי פתחה, ואלו הן: לרפאתה אם חלתה,
ולפדותה אם נשפית, לקברה אם מתה, ולהיות
נזונת מן נכסיו ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן
אלמנותה, ולהיות בנותיה ממנו נזונות מנכסיו אחרי
מותו עד שתתארסנה, ולהיות בניה הזכרים ממנו
יורשין פתחה יותר על חלקם בירשה שנים אחיהם.

ג. והארבעה שזוכה בהן - כלם מדברי סופרים,
ואלו הן: להיות מעשה ידיה שלו, ולהיות מציאתה
שלו, ושיהיה אוכל כל פרות נכסיה בחייה, ואם
מתה בחייו - יירשנה, והוא קודם לכל אדם בירשה.

ד. ועוד תקנו חכמים, שיהיו מעשה ידי האשה
כנגד מזונותיה, ופדיונה - כנגד אכילת פרות
נכסיה, וקבורתה - כנגד ירשתו לכתובה. לפיכך,
אם אמרה האשה: איני נזונת ואיני עושה - שומעין
לה, ואין פופין אותה. אבל אם אמר הבעל: איני
זנך ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך - אין שומעין
לו, שפא לא יספקו לה מעשה ידיה במזונותיה.
ומפני תקנה זו יחשבו המזונות מתנאי הפתחה.

ריחה נודף (מפיה מריחים ריח יין) בתולה - אין ריחה נודף,
אף זו הושיבה ולא היה ריחה נודף, אמר לו: לך זכה
במקחך". (35) שרק מתייחד בפני עדים ומכניס לה מפה
לראות טיפי דמים שאחר הביאה. אבל לבעול ממש בפניהם
אסור. (36) מכניסים אותה למרחץ.

יג. יש גאונים שהורו, שהבוגרת אין לה טענת
דמים ויש לה טענת פתח פתוח. ואין דרך הגמרא
מראה דבר זה, וטעות היה בנסתרות שלהם. וכבר
בדקתי על ספרים רבים וקדמונים, ומצאתי שהדבר
כמו שבארנו, שאין לבוגרת אלא טענת דמים בלבד.

יד. חכמים הם שתקנו עקר פתחה לאשה, והם
התקינו ואמרו, שכל הטוען טענת בתולים והאשה
מכחשת אותו - נאמן³⁷, ועליה להביא ראיה, לא על
האיש; שחזקה היא, שאין אדם טורח בסעדה
ומפסידה³⁸, והופך שמחתו אבל.

(37) להפסידה כתובתה. (38) "שאם היה שונא אותה
מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו
חינם אלא היה מגרשה תחילה". משמע מזה אילו לא טרח
בסעודה אינו נאמן. ואף על פי שיש לו חזקת ממון (הממון
נמצא אצלו), אך חזקת גופה עדיפה, שהרי בתולה נולדה.

טו. ועד מתי יש לו לטען טענת בתולים? אם
נסתרה - מיד³⁹, ואם לא נסתרה - אפלו לאחר
שלושים יום.

(39) אבל אינו יכול לטעון לאחר זמן, כי מכיוון שנתייחד
איתה בוודאי בעל אותה ומכיוון ששתק עד עכשיו ודאי
מצאה בתולה ולפיכך שתק ורק עכשיו הוא כועס ומעליל
עליה.

טז. הורו כל הגאונים, שזה שאמרו חכמים שהוא
נאמן אם הכחישתו אשתו - להפסידה עקר
הפתחה⁴⁰, אבל התוספת - יש לה⁴¹; אלא אם כן
נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה, או שהודת לו
שהיא בעולה קדם שתתארס והטעתו⁴². לפיכך⁴³ יש
לו להשביעה בנקיטת חפץ⁴⁴, כדין כל הנשבעין
ונוטלין, ואחר כך תגבה התוספת. ואין לה
להשביעו שלא מצאה בתולה ואחר כך תפסיד עקר
פתחה, שחזקה היא שאין אדם טורח בסעדה
ומפסידה; ויש לה להחרים סתם על מי שטען עליה
שקר.

(40) שהוא תקנת חכמים והם אמרו שיהיה נאמן.
(41) שאינה מחמת תקנה אלא שנתחייב מרצונו והרי הוא
כשאר החייבים שאינם יכולים להפקיע את חיובם בלי
ראייה ברורה. (42) וכל שכינסה בחזקת בתולה ונמצאת

42 אותו ופוסקין לה מזונות פפי ממונו. ואם היה עני
43 ביותר ואינו יכול לתן לה אפלו לחם שהיא צריכה
44 לו - כופין אותו להוציא, ותהיה כתבתה חוב עליו
45 עד שתמצא ידו ויתן.

46 יב. בעל שרצה לתן לאשתו מזונותיה הראויות לה,
47 ותהיה אוכלת ושותה לעצמה, והוא שותה ואוכל
48 לעצמו - הרשות בידו; ובלבד שיאכל עמה מלילי
49 שבת לילי שבת.

50 יג. האשה שפסקו לה מזונות, והותרו - המותר
51 לבעל. היה בעלה כהן - אינו נותן לה כל מזונותיה
52 תרומה, מפני שטרח גדול הוא לה לשמרון מדברים
53 המטמאין ולאכלן בטרה; אלא נותן לה מחצה
54 חליו ומחצה תרומה.

55 יד. כשם שאדם חייב במזונות אשתו, כך הוא
56 חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים, עד שיהיו
57 בני שש שנים; מפאן ואילך - מאכילין עד
58 שיגדלו, כתקנת חכמים. ואם לא רצה - גוצרין
59 בו, ומכלימין אותו, ופוצרין בו. ואם לא רצה
60 - מכריזין עליו בצבור ואומרים: פלוני אכזרי
61 הוא, ואינו רוצה לזון בניו, והרי פחות הוא
62 מעוף טמא שהוא זן את אפרוחיו. ואין כופין
63 אותו לזונם אחר שש.

64 זו. במה דברים אמורים? באיש שאינו אמוד, ואין
65 ידוע אם ראוי לתן צדקה או אינו ראוי; אבל אם
66 היה אמוד שיש לו ממון הראוי לתן ממנו צדקה
67 המספקת להן - מוציאין ממנו בעל כרחו משום
68 צדקה, וניזין אותן עד שיגדלו.

69 זז. מי שהלך למדינה אחרת, ובאה אשתו לבית
70 דין לתבע מזונות: שלשה חדשים הראשונים
71 מיום הליכתו - אין פוסקין לה בהן מזונות,
72 שחזקה שאין אדם מניח ביתו ריקן; מפאן
73 ואילך - פוסקין לה מזונות. ואם היו לו נכסים
74 - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין למזונותיה.
75 ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה, עד שיבוא
76 בעלה; אם מצאה שעשתה - הרי אלו שלו.
77 וכן אם לא עמדה בדין, אלא מכרה לעצמה
78 למזונות - מכרה קנים. ואינה צריכה הכרזה ולא
79 שבועה, עד שיבוא בעלה ויטען, או עד שתבוא
80 לגבות כתבתה אחר מותו - מגלגלין עליה שלא
81 מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להן.

82 יז. וכשם שבית דין מוכרין למזון האשה שהלך

1 ה. כל הדברים האלו, אף-על-פי שלא נכתבו בשטר
2 הכתבה, ואפלו לא כתבו כתבה אלא נשא סתם -
3 בין שנשא, זכה בארבעה דברים שלו, וזכתה
4 האשה בעשרה דברים שלה, ואינן צריכין לפרש.

5 ו. התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא
6 חייב בהן, או שהתנה האשה שלא זכה הבעל באחד
7 מן הדברים שהוא זוכה בהם - התנאי קנים; חוץ
8 משלשה דברים, שאין התנאי מועיל בהן, וכל
9 המתנה עליהן - תנאו בטל. ואלו הן: עונתה, ועקר
10 כתבתה, וירשתה.

11 ז. ביצד? התנה עם האשה שאין לה עליו עונה -
12 תנאו בטל, וחייב בעונתה; שהרי התנה על מה
13 שכתוב בתורה, ואינו תנאי ממון.

14 ח. התנה עמה לפחת מעקר כתבה, או שכתב לה
15 מאתים או מאה עקר כתבה, וכתבה לו שנתקבלה
16 מהן כך וכך, והיא לא נתקבלה - תנאו בטל; שכל
17 הפוחת לכתולה ממאתים ולא למנה ממאה - הרי
18 בעילתו בעילת זנות.

19 ט. התנה עמה אחר שנשא שלא ירשנה - תנאו
20 בטל. ואף-על-פי שירשת הבעל מדברי סופרים,
21 עשו חזוק לדבריהם כשל תורה. וכל תנאי שבירשה
22 בטל ואף-על-פי שהוא ממון, שנאמר בה: לחקת
23 משפט. ובשאר הדברים - תנאו קנים. כגון שהתנה
24 עמה שאין לה שאר וכסות, על מנת שלא יאכל
25 פרות נכסיה, וכל פיוצא בזה - תנאו קנים.

26 י. במה מזונות פוסקין לאשה? פוסקין לה לחם
27 שתי סעודות בכל יום. סעדה בינונית של כל אדם
28 באותה העיר, כאדם שאינו לא חולה ולא גרגרן.
29 ומאותו מאכל של אנשי אותה העיר: אם חטים -
30 חטים, ואם שעורים - שעורים, וכן ארז ודחן או
31 משאר מינין שנהגו בהן. ופוסקין לה פרפרת לאכל
32 בה את הפת, כגון קטנית או ירקות וכיוצא בהן.
33 ושמן לאכילה, ושמן להדלקת הנר, ופרות, ומעט
34 זין לשותות, אם היה מנהג המקום שישתו הנשים
35 זין. ופוסקין לה שלש סעודות בשבת, ובשאר או דגים
36 כמנהג המקום. ונותן לה בכל שבת ושבת מעה כסף
37 לצרכיה, כגון פרוטה לכבוס או למרחץ וכיוצא
38 בהן.

39 יא. במה דברים אמורים? בעניי שבשיראל; אבל אם
40 היה עשיר - הפל לפי עשרו. אפלו היה ממונו ראוי
41 לעשות לה כמה תבשילי בשר בכל יום - כופין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ה' מנחם-אב - ספר נשים - הלכות אישות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42 עד זמן פלוני, בין שלא פָּרַש אֶלָּא סָתַם -
43 ממתנין לו שלשים יום: אם תמו ימי נדרו או
44 שלא תמו והתיר נדרו - הרי זה מוטב, ואם
45 לאו - יוציא ויתן כתובה. ובאותן השלשים יום
46 תהיה היא עושה ואוכלת, ויהיה אחד מחבריו
47 מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להן יתר על
48 מעשה ידיה, אם אין מעשה ידיה מספיקין לכל.

49 כד. המדיר את אשתו שלא תטעם אחד מקל הפרות
50 - ממתנין לו עד שלשים יום; יתר על כן - יוציא
51 ויתן כתובה. אפלו הדירה שלא תאכל מאכל רע,
52 אפלו הדירה ממין שלא אכלה אותו מימיה - יוציא
53 אחר שלשים יום ויתן כתובה. נדרה היא שלא תאכל
54 אחד מקל הפרות, וקיים לה הוא את נדרה, או נדרה
55 בנזיר ולא הפר לה: אם רצה שתשב תחתיו ולא
56 תאכל פרות או תהיה נזירה - תשב, ואם אמר: איני
57 רוצה באשה נדרנית - יוציא ויתן כתובה; שהרי הנה
58 בידו להפר, והוא קיים לה בריצונו.

יום שלישי ה' מנחם-אב ה'תשע"ה

פָּרַק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1 יבאר בו הכסות, הדירה וכלי הבית שחייב לאשתו ולבניו
ולבנותיו הקטנים, ואם הדיר אותה מלהתקטט. הרחיקו זה
את זה מקרוביהם, בעל שהתנגד לדירה מפני הפרוצים,
שלש ארצות לענין נשואין, ואם כופין אותה לצאת עם
בעלה למקום שירצה.

59 א. כמה הכסות שהוא חַיֵּב לָתֵן לָהּ? בַּגָּדִים שֶׁל
60 חַמְשִׁים זָוִי מִשְׁנֵה לְשָׁנָה, מִמִּטְבַּע אוֹתָן הַיָּמִים,
61 שְׁנַמְצָאוּ הַחֲמִשִּׁים - שָׁשָׁה דִּנְרֵין וּרְבִיעֵ דִּנְרֵי כֶּסֶף.
62 נוֹתְנִין לָהּ חֲדָשִׁים בִּימֹת הַגְּשָׁמִים, וְלוֹבֶשֶׁת
63 בְּלֹאֲתֵיהֶן בִּימֹת הַחֶמְהָ. וְהַשְּׂחָקִים, וְהֵם מוֹתֵר
64 הַכְּסוֹת - הָרִי הֵן שְׁלֵה, כְּדִי שֶׁתִּפְסַח בָּהֶם בִּימֵי
65 נִדְתָּהּ. וְנוֹתְנִין לָהּ חֲגוּרָה לְמַתְנִיָּה וְכֶפֶה לְרֹאשָׁה
66 וּמְנַעֵל מִמוּעֵד לְמוּעֵד.

67 ב. כמה דברים אמורים? באותן הימים ובארץ
68 ישראל; אבל בשאר זמנים ושאר המקומות - אין
69 הדמים עקר. יש מקומות שיהיו שם הבגדים בלקר
70 הרבה או בזול הרבה. אלא העקר שסומכין עליו,
71 שמתביין אותו לתן לה בגדים הראויים בימות
72 הגשמים ובימות החמה, בפחות שלובשת כל אשה
73 בעלת בית שבאותה המדינה.

74 ג. ובכלל הכסות - שהוא חַיֵּב לָתֵן לָהּ כְּלֵי בַּיִת,
75 ומדור שישוּבָת בו. ומה הן כלי בית? מטה מצעת,
76 ומפץ או מחצלת לישב עליה, וכלי אכילה ושתייה,

1 בעלה, כף מוכרין למזון בניו ובנותיו כשהן בני
2 שש שנים או פחות; אבל יתר על שש - אינן
3 זנין אותן מנכסיו שלא בפניו, אף-על-פי שהוא
4 אמוד. וכן מי שנשתטה - בית דין יורדין
5 לנכסיו ומוכרים, וזנין אשתו ובניו ובנותיו שהן
6 בני שש שנים או פחות, ומפרנסין אותן.

7 יח. יש מן הגאונים שהורה, שאין פוסקין מזונות
8 לאשה שהלך בעלה למדינת הים או שמת בעלה,
9 עד שיהא שטר כתבה יוצא מתחת ידה, ואם לא
10 תוציא שטר כתבה - אין לה מזונות; שמא נטלה
11 כתבתה מבעלה או מחלה לו כתבתה, שאין לה
12 מזונות, כמו שיתבאר. ויש מי שהורה, שפוסקין לה
13 מזונות בחזקת שלא נטלה ולא מחלה, ואין
14 מצריכין אותה להביא כתבה. ודעתי נוטה לזה פמי
15 שהלך בעלה, הואיל ויש לה מזונות מן התורה;
16 אבל אם מת בעלה - אין לה מזונות עד שתביא
17 כתבה, מפני שהיא אוכלת בתקנת חכמים. ועוד,
18 שזונות מנכסי יורשים, ולעולם טוענין ליורש.

19 יט. הלך בעלה, ולוּתָהּ וְאָכְלָה - כְּשִׁיבֹא חַיֵּב
20 לְשִׁלְמֵם. עֵמֵד אֶחָד מִדַּעַת עֲצָמוּ וְזָנָה מִשְׁלוֹ - אִם
21 יבוא הבעל, אינו חַיֵּב לְשִׁלְמֵם לוֹ; וְהָרִי זֶה אֵבֵד אֶת
22 מַעֲוֹתָיו, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא צִוְּהוּ לְזוֹנָה וְהִיא לֹא לֹוֹתָהּ
23 מִמֶּנּוּ.

24 כ. הבעל שאמר לאשתו בשעה שהלך: טלי מעשה
25 ידיך במזונותיך - אין לה מזונות; שאלו לא רצתה
26 בדבר זה ולא סמכה דעתה - הנה לה לתבעו, או
27 לומר לו: אין מעשה ידי מספיקין לי.

28 כא. הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות, ומכרו
29 בית דין ונתנו לה, או שמכרה היא לעצמה, ובא
30 הבעל ואמר: הנחתי לה מזונות - הרי זו נשבעת
31 בנקיטת חפץ שלא הניח לה. לא תבעה ולא מכרה,
32 אלא שהתה עד שבא, הוא אומר: הנחתי, והיא
33 אומרת: לא הנחתי, אלא לוייתי מזה ונתפרנסתי -
34 נשבע שבועת הסת שהניח לה ונפטר, וישאר החוב
35 עליה.

36 כב. מכרה מטלטלין ואמרה: למזונות מכרתי,
37 והוא טוען ואומר: מזונותיך הנחתי - נשבעת
38 שבועת הסת שלא הניח. הרי שלא תבעה ולא
39 לוּתָהּ וְלֹא מְכָרָהּ, אֶלָּא דַּחְקָה עֲצָמָה בְּיָוֵם וּבְלֵילָהּ
40 וְעֲשָׂתָה וְאָכְלָה - אֵין לָהּ פְּלוּם.

41 כג. המדיר את אשתו מלהנות לו - בין שפרש

- 1 כגון קדירה וקערה וכוס ובקבוק וכיוצא בהן.
 2 והמדור? ששוכר לה בית של ארבע אמות על ארבע
 3 אמות, ותהיה רחבה חוצה לה כדי להשתמש בה,
 4 ויהיה לו בית הפסא חוץ ממנו.
- 5 ד. וכן מחיבין אותו לתן לה תכשיטים, כגון בגדי
 6 צבעונין להקיף על ראשה ופדחתה, ופוף ושרק
 7 וכיוצא בה, כדי שלא תתגנה עליו.
- 8 ה. במה דברים אמורים? בעניי שבישראל; אבל
 9 בעשיר - הכל לפי עשרו. ואפלו היה ראוי לקנות
 10 לה פלי משי ורקמה וכלי זהב - כופין אותו ונותן.
 11 וכן המדור - לפי עשרו, והתכשיט וכלי הבית -
 12 הכל לפי עשרו. ואם קצרה ידו לתן לה אפלו פעני
 13 שבישראל - כופין אותו להוציא, ותהיה הכתבה
 14 עליו חוב עד שייעשיר.
- 15 ו. ולא האשה בלבד, אלא בניו ובנותיו הקטנים, בני
 16 ישש או פחות - חזב לתן להם כסות המספקת להם,
 17 וכלי תשמיש, ומדור לשפן בו. ואינו נותן להם לפי
 18 עשרו, אלא כפי צרכן בלבד. זה הכלל: כל מי שיש
 19 לו עליו מזונות בין בחייו בין אחר מותו - יש לו
 20 כסות וכלי בית ומדור; וכל שבית דין מוכרין
 21 למזונותיו, כף מוכרין לכסותו וכלי ביתו ומדורו.
- 22 ו. האשה שהלף בעלה, ופסקו לה בית דין מזונות
 23 וכסות וכלי בית ושוכר מדור - אין פוסקין לה
 24 תכשיט, שהרי אין לה פעל שתתקשט לו; אבל מי
 25 שנשפתה בעלה או שנתחרש - פוסקין לה תכשיט.
 26 ודין הבעל עם אשתו בטענת הכסות והכלים ושוכר
 27 המדור - כדינם בטענת המזונות. אם אמר הוא:
 28 נתתי, והיא אומרת: לא נתת - דין אחד לכל.
- 29 ח. המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל
 30 המינין - בעניית: שנה אחת - יקום, יתר על כן -
 31 או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתבה; ובעשירות:
 32 שלשים יום - יקום, יתר על כן - יתיר את נדרו או
 33 יוציא ויתן כתבה.
- 34 ט. הדירה שלא תלף למרחץ: בכרכים - שבת אחת,
 35 בכפרים שתי שבתות. שלא תנעל מנעל: בכפרים -
 36 שלשה ימים, ובכרכים - מעת לעת. יתר על זה -
 37 יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתבה.
- 38 י. הדירה שלא תשאל ולא תשאל מכלי הבית
 39 שדרה כל השכנות לשאל אותן ולהשאלן, כגון
 40 נפה וכברה, רחים ותנור וכיוצא בהם - יתיר את
- 41 נדרו או יוציא ויתן כתבה, מפני שמשיאה שם רע
 42 בשכנותיה. וכן היא שנדרה שלא תשאל ולא
 43 תשאל נפה וכברה ורחים ותנור וכיוצא בהם,
 44 ושלא תארג בגדים נאים לבנים, במקום שדרפן
 45 לארג אותם לבנים - תצא בלא כתבה, מפני
 46 שמשיאתו שם רע בשכונתו שהוא כילי.
- 47 יא. מקום שדרפן שלא תצא אשה לשוק בכפה שעל
 48 ראשה בלבד, עד שיהיה עליה רדיד החופה את כל
 49 גופה כמו טלית - נותן לה בכלל הכסות רדיד
 50 הפחות מכל הרדידן. ואם היה עשיר - נותן לה
 51 לפי עשרו. כדי שתצא בו לבית אביה או לבית
 52 האבל או לבית המשתה. לפי שקל אשה יש לה
 53 לצאת ולילך לבית אביה לבקרו, ולבית האבל ולבית
 54 המשתה לגמל חסד לרעותיה או לקרובותיה, כדי
 55 שיבואו הם לה, שאינה בבית הסהר עד שלא תצא
 56 ולא תבוא. אבל גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה
 57 תמיד, פעם בחוץ פעם ברחובות. ויש לבעל למנוע
 58 אשתו מזה, ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת
 59 בהדש או כמו פעמים בהדש, לפי הצורך. שאין יפי
 60 לאשה אלא לישוב בזוית ביתה, שקף כתוב: כל
 61 כבודה בת מלך פנימה.
- 62 יב. המדיר את אשתו שלא תלף לבית אביה - בזמן
 63 שהוא עמה בעיר, חדש אחד - ממתינין לו, שנים
 64 - יוציא ויתן כתבה; ובזמן שהוא בעיר אחרת: רגל
 65 אחד - ממתינין לו, שנים - יוציא ויתן כתבה.
- 66 יג. המדיר את אשתו שלא תלף לבית האבל או לבית
 67 המשתה - או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתבה;
 68 שנה כמי שאסרה בבית הסהר ונעל בפניה. ואם
 69 היה טוען מפני בני אדם פרוצים שיש באותו בית
 70 האבל או בבית המשתה, והחזקו שם פרוצים -
 71 שומעין לו.
- 72 יד. האומר לאשתו: אין רצוני שיבואו לביתי אביך
 73 ואמך, אחיך ואחיותיך - שומעין לו. ותהיה היא
 74 הולכת להם ששיארע להם דבר, ותלף לבית אביה
 75 פעם בהדש ובכל רגל ורגל; ולא יפנסו הם לה אלא
 76 אם ארע לה דבר, כגון חלי או לדה. שאין כופין
 77 את האדם שיפנסו אחרים ברשותו. וכן היא
 78 שאמרה: אין רצוני שיפנסו אצלי אמך ואחיותיך,
 79 ואיני שוכנת עמהם בחצר אחת, מפני שמרעין לי
 80 ומצרין לי - שומעין לה; שאין כופין את האדם
 81 שישבו אחרים עמו ברשותו.
- 82 טו. האיש שאמר: איני דר במדור זה, מפני שבני

יום רביעי ו' מנחם-אב ה'תשע"ה

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

א. עוֹנָה הָאִמְרוּהָ בַתּוֹרָה² - לְכָל אִישׁ וְאִישׁ כְּפִי
 כַּחַז וְכַפִּי מְלֹאכְתּוֹ. פִּיֶּצֶד? בְּגֵי אָדָם הַבְּרִיאִים
 וְהַרְפִּים וְהַעֲנָגִים³, שְׁאִין לָהֶם מְלֹאכָה שְׁמִמְכֻשְׁלַת
 כְּחֵן, אֲלֹא אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְיוֹשְׁבִין בְּבִתְהֵינן - עוֹנֵתָן
 בְּכָל לַיְלָה. הַפּוֹעֲלִין, כְּגוֹן הַחֲטִיטִין וְהַאֲוֶרְגִין
 וְהַבּוֹנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אִם הֵיטָה מְלֹאכְתָן בְּעִיר -
 עוֹנֵתָן פְּעָמִים בְּשַׁבָּת, וְאִם הֵיטָה מְלֹאכְתָן בְּעִיר
 אַחֲרֵת - עוֹנֵתָן פְּעָם אַחַת בְּשַׁבָּת. הַחֲמָרִים⁴ - פְּעָם
 אַחַת בְּשַׁבָּת. וְהַגְּמָלִים⁵ - אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם.
 וְהַמְלָחִין⁶ - אַחַת לְשֵׁשֶׁת חֳדָשִׁים. תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים -
 עוֹנֵתָן פְּעָם אַחַת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁתְּלַמּוּד תּוֹרָה מְתִישׁ
 כְּחֵן. וְדַרְךְ תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים לְשִׁמּוּשׁ מִטְּתָן מְלִילֵי
 שַׁבָּת לְלִילֵי שַׁבָּת.

1) כלולים בו דיני עונה, ואם יכולה לעכבו שלא יעזוב ביתו, דין תלמידים היוצאים ללמוד, אם יכולה האשה לעכב שלא ישא בעלה אשה אחרת, שלא ישא אדם יותר מארבע נשים, המדיר אשתו מחיי משפחה, דיני מורדת או מורד, פדיונה וקבורתה. 2) חיי אישות. 3) מפונקים. 4) מוליכים תבואה על חמורים מכפרים לשוק שבעיר. 5) מביאים סחורות על הגמלים ממקום רחוק. 6) פורשים לים הגדול ולקצווי ארץ.

ב. יֵשׁ לְאִשָּׁה לְעַכֵּב עַל בַּעְלָהּ שְׂלֵא יֵצֵא לְסַחֲרָה
 אֲלֹא לְמָקוֹם קְרוֹב, שְׂלֵא יִמְנַע מְעוֹנָתָהּ וְלֹא יֵצֵא
 אֲלֹא בְּרִשְׁוֹתָהּ. וְכֵן יֵשׁ לָהּ לְמַנְעוֹ לְצֵאתָ מִמְּלֹאכָה
 שְׁעוֹנָתָה קְרוֹבָה לְמְלֹאכָה שְׁעוֹנָתָה רְחוֹקָה, כְּגוֹן
 חֲמֵר שֶׁבִקֵּשׁ לְהַעֲשׂוֹת גָּמֹל, אוֹ גָּמֹל לְהַעֲשׂוֹת מִלֶּחֶם⁸.
 וְתְּלִמִּידֵי חֲכָמִים יוֹצֵאִין לְתַלְמוּד תּוֹרָה שְׂלֵא בְּרִשְׁוֹת
 נְשׁוֹתֵיהֶן שְׁתִּים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים. וְכֵן רַךְ וְעָנֵג שְׁנַעֲשֶׂה
 תְּלִמִּיד חֲכָם - אִין אֲשֶׁתּוֹ יְכוּלָה לְעַכֵּב.

7) יכולה. 8) ואף על פי שהמלאכה השנייה מפרנסת יותר, כי "רוצה אשה בקב ותיפלות (להיות בעלה עימה) מעשרה קבים ופרישות".

ג. נוֹשֵׂא אָדָם כְּמָה נָשִׁים, אֲפִלּוּ מֵאָה, בֵּין בֵּבַת אַחַת
 בֵּין בָּזוֹ אַחֵר זוֹ, וְאִין אֲשֶׁתּוֹ יְכוּלָה לְעַכֵּב⁹. וְהוּא,
 שְׁהֵיָהּ יְכוּלָה לְתַן שְׂאָר כְּסוּת וְעוֹנָה כְּרֹאוּי לְכָל אַחַת
 וְאַחַת. וְאִינוּ יְכוּלָה לְכַף אוֹתָן לְשִׁכְן בְּחֶצֶר אַחַת, אֲלֹא
 כָּל אַחַת וְאַחַת לְעַצְמָהּ¹⁰.

9) ובמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו" ואחרי תקנת "חרם דרבינו גרשום" אסור לישא אשה שנייה אפילו אם הראשונה מסכימה. 10) כדי שלא יתקנאו זו בזו.

ד. וְכֵמָה הִיא עוֹנֵתָן? לְפִי מִנְיֵין¹¹. פִּיֶּצֶד? פּוֹעֲלֵי¹²
 שְׁהִיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים - יֵשׁ לָזוֹ עוֹנָה אַחַת בְּשַׁבָּת, וְיֵשׁ

אָדָם רָעִים אוֹ פְּרוֹצִים אוֹ עֲפוּ"ם בְּשִׁכּוּנְתָי וְאִין
 מִתְּרָא מֵהֶם - שׁוֹמְעִים לוֹ, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא הִחֲזִקוּ
 בְּפִרְיָוֹת, שֶׁכָּךְ צִוּוּ חֲכָמִים: הִרְחַק מִשְׁכַּן רָע.
 וְאֲפִלּוּ הָיָה הַמְדוּר שְׁלָה - מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִמְּנוֹ,
 וְשׁוֹכֵן בֵּין בְּנֵי אָדָם בְּשָׂרִים. וְכֵן הִיא שְׂאֵמְרָה כֵּן,
 אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: אִין אִינוּ מִקְפִּיד עֲלֵיהֶם -
 שׁוֹמְעִין לָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אוֹמֵרֶת: אִין רְצוֹנִי שְׂיֵצֵא
 עָלַי שֵׁם רָע בְּשִׁכְנוֹת אֵלּוּ.

טז. כָּל הַיְשׁוּב אֲרָצוֹת אֲרָצוֹת הוּא, כְּגוֹן אֶרֶץ כְּנַעַן
 וְאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ תִּימָן וְאֶרֶץ כּוּשׁ וְאֶרֶץ שְׁנַעַר
 וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וְכָל אֶרֶץ וְאֶרֶץ - מִמְּדִינּוֹת וּכְפָרִים.
 וְעִירֵי יִשְׂרָאֵל לְעִנְיָן נִשְׁוֹאִין שְׁלֹשׁ אֲרָצוֹת הֵיוּ:
 יְהוּדָה, וְעַבְרָה הַיַּרְדֵּן, וְהַגְּלִיל.

יז. אִישׁ שֶׁהִיָה מֵאֶרֶץ מִן הָאֲרָצוֹת, וְנִשְׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ
 אַחֲרֵת - כּוֹפִין אוֹתָהּ וְיוֹצֵאָה עִמּוֹ לְאֶרֶצוֹ, אוֹ תֵצֵא
 בְּלֹא כְּתֻבָּה; שְׂעַל מְנַת כֵּן נִשְׂאָה, אֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא
 פִּרְשׁ. אֲבָל הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה בְּאַחַת מִן הָאֲרָצוֹת, וְהִיא
 מֵאֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָאֶרֶץ - אִינוּ יְכוּלָה לְהוֹצִיאָה לְאֶרֶץ
 אַחֲרֵת; אֲבָל מוֹצִיאָה מִמְּדִינָה לְמְדִינָה וּמְכַפֵּר לְכָפֵר
 בְּאוֹתָהּ הָאֶרֶץ. וְאִינוּ יְכוּלָה לְהוֹצִיאָה מִמְּדִינָה לְכָפֵר,
 וְלֹא מְכַפֵּר לְמְדִינָה; שֵׁשׁ דְּבָרִים שִׁישִׁיבַת הַמְּדִינָה
 טוֹבָה לָהֶם, וְיֵשׁ דְּבָרִים שִׁישִׁיבַת הַכְּפָרִים טוֹבָה
 לָהֶם.

יח. וְכִשְׁמוֹצִיאָה מִמְּדִינָה לְמְדִינָה וּמְכַפֵּר לְכָפֵר
 בְּאוֹתָהּ הָאֶרֶץ - אִינוּ יְכוּלָה לְהוֹצִיאָה מִנְּוָה הַיִּפָּה
 לְנֹוה הָרַע, וְלֹא מֵרַע לְיִפָּה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה
 לְהַטְפִּיל וּלְבַדֵּק עֲצָמָה בְּנֹוה הַיִּפָּה, כְּדִי שְׂלֵא תִהְיֶה
 בּוֹ קֶלֶה וּכְעוּרָה. וְכֵן לֹא יוֹצִיאָה מִמְּקוֹם שָׂרְבו
 יִשְׂרָאֵל לְמָקוֹם שָׂרְבו עֲפוּ"ם. וְכָכָל מְקוֹם מוֹצִיאִין
 מִמְּקוֹם שָׂרְבו עֲפוּ"ם לְמָקוֹם שָׂרְבו יִשְׂרָאֵל.

יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? מְחוּצָה לְאֶרֶץ לְחוּצָה
 לְאֶרֶץ, אוֹ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל מְחוּצָה
 לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - כּוֹפִין אוֹתָהּ לְעֵלוֹת. אֲפִלּוּ
 מִנְּוָה הַיִּפָּה לְנֹוה הָרַע, וְאֲפִלּוּ מִמְּקוֹם שָׂרְבו יִשְׂרָאֵל
 לְמָקוֹם שָׂרְבו עֲפוּ"ם - מְעֵלִין. וְאִין מוֹצִיאִין מֵאֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לְאֶרֶץ, וְאֲפִלּוּ מִנְּוָה הָרַע לְנֹוה הַיִּפָּה,
 [וְאֲפִלּוּ מִמְּקוֹם] שָׂרְבו עֲפוּ"ם לְמָקוֹם שָׂרְבו יִשְׂרָאֵל.

כ. אָמַר הָאִישׁ לְעֵלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִיא אִינָה
 רוּצָה - תֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה. אֲמָרָה הִיא לְעֵלוֹת, וְהוּא
 אִינוּ רוּצָה - יוֹצֵא וְיִתֵן כְּתֻבָּה. וְהוּא הִדִּין לְכָל
 מְקוֹם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עִם יְרוּשָׁלַיִם. שֶׁהַכָּל מְעֵלִין
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאִין הַכָּל מוֹצִיאִין מִשָּׁם; הַכָּל מְעֵלִין
 לְיְרוּשָׁלַיִם, וְאִין הַכָּל מוֹצִיאִין מִשָּׁם.

31 ח. האשה שפגעה בעלה מתשמיש המטה, היא
 32 הנקראת מורדת. ושואלין אותה מפני מה מרדה.
 33 אם אמרה: מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו
 34 מדעתיה²⁴ - כופין אותו לשעתו²⁵ לגרשה, לפי שאינה
 35 כשבויה שתבעל לשנוא לה. ותצא בלא כתובה
 36 כלל²⁶. ותטל בלאותיה²⁷ הקימין - בין מנכסים
 37 שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו²⁸, בין מנכסי
 38 מלוג שלא נתחייב באחריותו²⁹. ואינה נוטלת בשל
 39 בעל כלום. ואפלו מנעל שברגליה ומטפחת
 40 שבראשה שלקחן לה, פושטת ונותנת לו. וכל מה
 41 שנתן לה מתנה מחזרת אותו, שלא נתן לה על מנת
 42 שתטל ותצא.

24 מרצוני. 25 מיד, ללא כל שהיות ודחיות. 26 כי
 במרדה זה ביטלה תנאי האישות שקבעו לה חכמים.
 27 בגדים שבלו או נשחקו מרוב שימוש. והוא הדין לשאר
 נכסים שנפחתו מרוב שימוש. 28 ונקראים: "נכסי צאן
 ברזל". 29 אלא הרי הם ברשות האשה אם פחתו - פחתו
 לה, אם הותירו - הותירו לה. מלוג - על שם שהבעל אוכל
 פירות אותם נכסים ומולג אותם כמליגת התרנגולים.

מ. ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו, ואמרה:
 43 הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך,
 44 או מפני שקללני, או מפני שעשה עמי מריבה,
 45 וכיוצא בדברים אלו - שולחים לה מבית דין
 46 ואומרים לה: הוי יודעת, שאם את עומדת במרדך
 47 - אפלו כתבתך מאה מנה, הפסדת אותה. ואחר כך
 48 מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל
 49 יום, ארבע שבתות זו אחר זו, ואומרים: פלונית
 50 מרדה על בעלה.
 51

י. ואחר ההכרזה שולחין לה בית דין פעם שניה
 52 ואומרים לה: אם את עומדת במרדך, הפסדת
 53 כתבתך. אם עמדה במרדה ולא חזרה - נמלקין בה,
 54 ותאבד כתבתה, ולא יהיה לה כתובה כלל. ואין
 55 נותנין לה גט עד שנים עשר חדש, ואין לה מזונות
 56 כל שנים עשר חדש. ואם מתה קדם הגט - בעלה
 57 יורשה.
 58

יא. פסדר הנה עושין לה אם מרדה כדי לצערו.
 59 ואפלו היתה נדה או חולה, שאינה ראויה לתשמיש.
 60 ואפלו היה בעלה מלח, שעונתו לששה חדשים.
 61 ואפלו יש לו אשה אחרת.
 62

יב. וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא, ומרדה כדי
 63 לצערו ולא נשאת - הרי זו מורדת מתשמיש. וכן
 64 יבמה שלא רצתה להתיבם כדי לצערו, פסדר הנה
 65 עושין לה.
 66

1 לזו עונה אחת בשבת¹³. היה לו ארבע נשים - נמצא
 2 עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שבתות¹⁴. וכן
 3 אם היה מלח ויש לו ארבע נשים - תהיה עונת כל
 4 אחת מהן פעם אחת בשתי שנים. לפיכך¹⁵ צוה
 5 חכמים, שלא ישא אדם¹⁶ יותר על ארבע נשים,
 6 אף-על-פי שיש לו ממון הרבה, כדי שתגיע להן
 7 עונה פעם אחת בהדוש¹⁷.

11 לפי מספר הנשים. 12 שמלאכתו בעיר ועונתו פעמים
 בשבוע. 13 ואף על פי שעונתה מתמעטת, הואיל והמנהג
 במקום לישא עוד נשים הרי זה כאילו התנה עימה ליקח
 עוד נשים. 14 כי העונה שקבעו חכמים אינה לאשה אחת
 אלא שהאיש לא יימנע מלפרות ולרבות פחות מהזמן
 שקבעו לו. 15 הואיל ועונתו לפי מניינו. 16 המתנהג
 כתלמיד חכם שעונתו פעם בשבוע. 17 אבל הענוגים
 הבטלים ממלאכתם שעונתם בכל לילה יכולים לישא יותר
 מארבע נשים.

ה. המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר
 8 לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש
 9 שפמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש - הרי זה
 10 יוציא ויתן כתובה; שאין זו יכולה להעז פניה ולומר
 11 לאחרים דברי קלוין. וכן אם הדירה שתהיה פועלת
 12 בעת תשמיש שלא תתעבר, או שהדירה שתעשה
 13 מעשה שוטים ודברים שאין בהן ממש אלא כשטות
 14 - הרי זה יוציא ויתן כתובה.
 15

ו. המדיר את אשתו מתשמיש המטה: שבת אחת¹⁸
 16 - ממתנין לזו¹⁹, יתר על כן - יוציא ויתן כתובה או
 17 יפד נדרו. אפלו היה מלח, שעונתו לששה חדשים;
 18 שפיון שגדר - הרי צערה ונתיאשה. וכיצד מדירה?
 19 אם אמר לה: תשמישי אסור עליך, או שגשבע שלא
 20 לשמש מטתי - לא נדר כלום, ואם גשבע - גשבע
 21 לשנוא, מפני שהוא משעבד לה²⁰. אמר לה: הנאת
 22 תשמישך אסורה עלי²¹ - הרי זה נדר, ואסור
 23 לשמש; שאין מאכילין לאדם דבר האסור לזו²².

18 שבוע אחד. 19 שמה יתיר את נדרו. 20 מן התורה.
 והנדר והשבועה אינם יכולים להפקיע שעבוד זה.
 21 כאן לא אסר הנאת תשמישו עליה אלא להיפך: הנאת
 תשמישה עליו. 22 ושעבודו בטל מאליו כיוון שאסור
 הוא.

ז. אסור לאדם למנע אשתו מעונתה. ואם עבר ומנע
 25 כדי לצערה - עבר בלא תעשה שבתורה, שנאמר:
 26 שארה כסותה ועונתה לא יגרו. ואם חלה או תשש
 27 פחו ואיני יכול לבעל - ימתין ששה חדשים שמה
 28 יבריא, שאין לך עונה גדולה מזו²³, ואחר כך או
 29 יטל ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה.
 30

23 זוהי העונה הרחוקה ביותר הנוהגת במלח.

- 1 יג. המורדת הזאת, פשהיא יוצאת אחר שנים עשר
 2 חדש בלא פתבה, תחזיר כל דבר שהוא של בעל.
 3 אבל נכסים שהכניסה לו ובלאותיהן קנימים, אם
 4 תפסה - אין מוציאים מידה, ואם תפסן הבעל - אין
 5 מוציאים מידו. וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל
 6 הבעל אחריהן עליו, אינו משלם לה כלום. זה הוא
 7 דין הגמרא במורדת.
- 8 יד. ואמרו הגאונים, שיש להם בבבל מנהגות
 9 אחרות במורדת. ולא פשטו אותן המנהגות ברב
 10 ישראל, ורבים וגדולים חולקין עליהם ברב
 11 המקומות. וידין הגמרא ראוי לתפס ולדון.
- 12 טו. המורד על אשתו ואמר: הריני זן ומפרנס
 13 אותה, אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה -
 14 מוסיפין לה על כתבתה משקל שש ושלשים
 15 שעורות של כסף בכל שבת ושבת. וישב ולא ישמש
 16 כל זמן שתראה היא לישב. ואף-על-פי שכתבתה
 17 הולכת ונוספת, הרי הוא עובר בלא תעשה,
 18 שנאמר: לא יגרע. שאם שנאה - ישלחה, אבל
 19 לענות - אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה? מפני
 20 שאין בו מצוה.
- 21 טז. איש ואשתו שבאו לבית דין, הוא אומר: זו
 22 מורדת מתשמיש, והיא אומרת: לא פי, אלא פדרף
 23 כל הארץ אני עמו; וכן אם טענה היא ואמרה
 24 שהוא מורד מתשמיש, והוא אומר: לא פי, אלא
 25 פדרף כל הארץ אני עמה - מחרימין בתחלה על מי
 26 שהוא מורד ולא יודה בבית דין, ואחר כך, אם לא
 27 הודו, אומרין להם: התניחודו³⁰ בפני עדים. נתיחדו,
 28 ועדין הם טוענין³¹ - מבקשין מן הנטען ועושין
 29 פשרה פפי פח הדין³². אבל לבעל בפני בני אדם אי
 30 אפשר, לפי שאסור לבעל בפני כל בריה.
- 30 לשם ביאה. (31) שאחד מורד על השני מתשמיש.
 (32) "השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה" ופירשו
 בירושלמי: שהאשה טוענת "כשם שהשמים רחוקים מעל
 הארץ כן אשה זו הורחקה מבעלה". יעשו דרך בקשה -
 "יעשו סעודה והם מתרגלים לבוא דרך סעודה". וסובר
 רבינו "דרך בקשה" - הכוונה לפשרה, ועשיית סעודה היא
 אחת מדרכי הפשרה. ורבינו בפירוש המשנה אומר: דרך
 בקשה - שתפייס, אין כופין על הגירושין וגם אין מכריחין
 שתישאר עימו ואין דנים אותה דין מורדת על בעלה אלא
 מאריכים העניין וממצעים ביניהם על דרך השלום, ואין
 פוסקים ביניהם דין עד שיתרצו שניהם על מה שיתרצו.
- 31 יו. האשה שחלתה - חייב לרפאת אותה עד
 32 שתבריא. ראה שהחלי ארף ונפסיד ממון הרבה
 33 לרפואה, ואמר לה: הרי כתבתיה³³ מנחת, או רפאי
- 34 עצמך מכתבתיה או הריני מגרשה ונותן פתבה
 35 והולך - שומעין לה³⁴. ואין ראוי לעשות כן, מפני
 36 דרך ארץ³⁵.
- 37 יח. נשפית³⁶ - חייב לפדותה. ואם היה כהן, שפכר
 38 נאסרה עליו³⁷ - פודה אותה³⁸ ומחזירה לבית אביה.
 39 אפלו היה בעיר אחרת - מטפל לה עד שמחזירה
 40 למדינתה. ומגרשה ונותן לה כל כתבתה. היה בעלה
 41 ישראל, שהשבויה מתרת לה³⁹, מחזירה לו לאשה
 42 כמו שהיתה. ואם רצה אחר כך, מגרשה⁴⁰ ונותן לה
 43 כתבתה.
- 36 בין הגויים. (37) כי אשת כהן אפילו נאנסה אסורה
 לבעלה. (38) שלא תיטמע בין הגויים. (39) כי אפילו
 נבעלה בשבי, אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה.
 (40) שרוצה להחמיר על עצמו אולי נבעלה ברצון, או שהיא
 מאוסה עליו אפילו כשנאנסה. וכיום שאין מגרשים בעל
 כורחה, אינו יכול לגרשה.
- 44 יט. אין מחיבין את הבעל לפדות את אשתו יותר
 45 על דמיה, אלא כמה שהיא שוה⁴¹ כשאר
 46 השבויות⁴². היו דמיה יותר על כדי כתבתה, ואמר:
 47 הריני מגרשה, וזו כתבתה, ותלך ותפדה את עצמה
 48 - אין שומעין לו, אלא כופין אותו ופודה אותה.
 49 אפלו היו דמיה עד עשרה בכתבתה, ואפלו אין לו
 50 אלא כדי פדיונה. כמה דברים אמורים? בפעם
 51 ראשונה; אבל אם פדאה ונשפית פעם שנייה, ורצה
 52 לגרשה - הרי זה מגרשה ונותן כתבה, והיא תפדה
 53 את עצמה⁴³.
- 41 כשפחה העומדת להימכר בשוק. (42) שאין פודים
 אותן יותר מכדי שוויין מפני תיקון העולם שלא יהיו
 האויבים רודפים אחריהן לשבותן. (43) פדין אחד תקנו
 לה חכמים ולא שניים.
- 44 כ. מי שנשפית אשתו והוא במדינת הים - בית דין
 55 יורדין לנכסיו⁴⁴ ומוכרין בהכרזה⁴⁵, ופודין אותה
 56 פדרף שהבעל פודה.
- 44 על כל תנאי בית דין שבכתובתה מוכרין.
 45 שמכריזים על מכירה פומבית עד שיפסקו המוסיפים.
- 47 בא. המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה
 48 ולתן כתבה, ונשפית אחר שהדירה - אינו חייב
 49 לפדותה; שמשעה שהדירה נתחייב לגרשה ולתן לה
 50 כתבה.

26 וְאִמְתִּי הָאִישׁ נִתְחַיֵּב בְּמִצְוֹה זוֹ? מִפְּנֵי שֶׁבַע עֲשָׂרָה.
 27 וְכִינּוּן שֶׁעָבְרוּ עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלֹא נִשָּׂא אִשָּׁה - הָרִי זֶה
 28 עוֹבֵר וּמִבְטֵל מִצְוֹת עֲשָׂה. וְאִם הָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה
 29 וְטָרִיד בָּהּ, וְהָיָה מִתְרַא מְלֻשָׁא אִשָּׁה, כְּדִי שֶׁלֹּא
 30 יִטְרַח בְּמִזְוֹנוֹת בְּעֵבֹר אִשְׁתּוֹ וְיִבְטֵל מִן הַתּוֹרָה - הָרִי
 31 זֶה מִתֵּר לְהִתְאַחֵר; שֶׁהָעוֹסֵק בְּמִצְוֹה פְּטוּר מִן
 32 הַמִּצְוָה, וְכָל שָׂפָן בְּתַלְמוּד תּוֹרָה.

33 ג. מִי שֶׁחֲשָׁקָה נִפְשׁוֹ בַּתּוֹרָה תָּמִיד וְשׁוֹגֵה בָּהּ כְּכֵן
 34 עֲזָאִי, וְדָבֵק בָּהּ כֹּל יָמָיו וְלֹא נִשָּׂא אִשָּׁה - אֵין פְּדוּוֹ
 35 עוֹן. וְהוּא, שֶׁלֹּא הָיָה יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו; אֲבָל אִם
 36 הָיָה יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו - חָיֵב לְשָׂא אִשָּׁה, וְאִפְלוּ הָיָה
 37 לוֹ בָּנִים, שֶׁמָּא יָבוֹא לִיְדֵי הַרְהוּר.

38 ד. כִּמָּה בָּנִים יִהְיוּ לְאִישׁ וְתַחֲקִים מִצְוֹה זוֹ פְּדוּוֹ?
 39 זָכָר וְנִקְבָּה. שְׁנָאֲמַר: זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאִם. הָיָה הַבֵּן
 40 סָרִיס, אוֹ שֶׁהִיָּתָה הַבַּת אִילֻוֹנִית - לֹא קָיָם מִצְוֹה זוֹ.

41 ה. נוֹלְדוּ לוֹ וּמְתוֹ וְהִנְחִיחוּ בָּנִים - הָרִי זֶה קָיָם מִצְוֹת
 42 פְּרִיָּה וְרִבְיָה. בְּנֵי בָּנִים הָרִי הֵם כְּבָנִים. כִּמָּה דְּבָרִים
 43 אֲמֹרִים? בְּשֶׁהָיָה בְּנֵי הַבָּנִים זָכָר וְנִקְבָּה, וְהָיָה בָּאִים
 44 מִזָּכָר וְנִקְבָּה. אָף-עַל-פִּי שֶׁהִזְכָּר בֶּן בְּתוֹ וְהִנְקָה בַּת
 45 בְּנוֹ - הוּאִיל וְהֵם מִשְׁנֵי בָּנָיו הֵן בָּאִים, הָרִי קָיָם
 46 מִצְוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה. אֲבָל אִם הָיָה לוֹ בֶּן וּבַת וּמְתוֹ,
 47 וְהִנְחִים אֶחָד מֵהֶן זָכָר וְנִקְבָּה - עֲדִין לֹא קָיָם הַמִּצְוָה.

48 ו. הָיָה לוֹ בָּנִים בְּגִיּוּתוֹ, וְנִתְגַּיֵּר הוּא וְהֵם - הָרִי זֶה
 49 קָיָם מִצְוֹה זוֹ. הָיָה לוֹ בָּנִים וְהוּא עֶבֶד, וְנִשְׁתַּחֲרַר
 50 הוּא וְהֵם - לֹא קָיָם מִצְוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה עַד שִׁוְלִיד
 51 אַחַר שְׁנֵשְׁתַּחֲרַר; שֶׁהָעֶבֶד אֵין לוֹ יְחוּס.

52 ז. לֹא יִשָּׂא אָדָם עֲקָרָה וְזִקְנָה וְאִילֻוֹנִית וְקִטְנָה
 53 שְׂאִינָה רְאוּיָה לִילֵד, אֲלֹא אִם בֶּן קָיָם מִצְוֹת פְּרִיָּה
 54 וְרִבְיָה, אוֹ שֶׁהִיָּתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֲרַת לְפָרוֹת וְלָרְבוֹת
 55 מִמֶּנָּה. נִשָּׂא אִשָּׁה וְשִׁהְתָּה עִמּוֹ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה
 56 - הָרִי זֶה יוֹצֵא וְיִתֵּן כֶּתֶבָהּ, אוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה הִרְאוּיָה
 57 לִילֵד. וְאִם לֹא רָצָה לְהוֹצֵא - כּוֹפֵין אוֹתוֹ וּמִפִּין
 58 אוֹתוֹ בְּשׁוּט עַד שִׁוְיָצִיא. וְאִם אָמַר: אֵינִי בּוֹעֵלָה,
 59 וְהִרְיֵנִי שׁוֹכֵן עִמָּה בְּפָנָי עֲדִים כְּדִי שֶׁלֹּא אֲתִיחַד עִמָּה
 60 - בֵּין שְׂאִמְרָה הִיא, בֵּין שְׂאִמֵּר הוּא - אֵין שׁוּמְעִין,
 61 אֲלֹא יוֹצֵא אוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה הִרְאוּיָה לִילֵד.

62 ח. שִׁהְתָּה עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה, וְהָרִי הוּא יוֹרֵה כְּחֵץ
 63 שִׁכְבַת זָרַע - חֲזַקַת הַחֲלִי מִמֶּנָּה, וְתֻצָא שֶׁלֹּא בַּכֶּתֶבָהּ.
 64 וַיֵּשׁ לָהּ תוֹסַפְת. לֹא תִהְיֶה זֶה פְּחוּתָה מְאִילֻוֹנִית שֶׁלֹּא
 65 הַפִּיר בָּהּ, שֶׁיֵּשׁ לָהּ תוֹסַפְת, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר. וְאִם אֵינוֹ
 66 יוֹרֵה כְּחֵץ - חֲזַקַת הַחֲלִי מִמֶּנּוּ בְּלִבָּד, וְיוֹצֵא וְיִתֵּן
 67 הַכֶּתֶבָהּ פְּלָה, עֵקֶר וְתוֹסַפְת.

1 כב. הָאִשָּׁה שֶׁהִיָּתָה אֲסוּרָה עַל בְּעֻלָּה מְאִסּוּרִי
 2 לְאוּיִן⁴⁶, וְנִשְׁבִּית - אֵינוֹ חָיֵב לְפְדוּתָהּ, אֲלֹא נוֹתֵן לָהּ
 3 כְּתֻבָּתָהּ וְהִיא תִפְדֶּה אֶת עַצְמָהּ. וְהִלֵּא הַשְּׂבוּיָה
 4 אֲסוּרָה לְכַהֵן וְהָרִי הוּא פוֹדָה אוֹתָהּ? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
 5 הָיָתָה אֲסוּרָה מִקֶּדֶם, וְאִסּוּר הַשְּׂבוּיָה הוּא שְׁגָרָם
 6 לָהּ⁴⁷.

(46 כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה לכהן הדיוט, או ממורת לישראל וכן גרושתו אחר שנשאת לאחר. (47) "כל שאיסור שבייה גורם לה חייב לפדותה, איסור דבר אחר (כגון אלו שמנינו בהערה הקודמת) גורם לה אינו חייב לפדותה."

7 כג. מִתָּה אִשְׁתּוֹ - חָיֵב בְּקִבּוּרָתָהּ, וְלַעֲשׂוֹת לָהּ מִסְפַּד
 8 וְקִינִים⁴⁸ כְּדָרְךָ כֹּל הַמְדִינָה. וְאִפְלוּ עֲנִי שֶׁבִּישְׂרָאֵל
 9 לֹא יִפְתְּחוּ לוֹ מִשְׁנֵי חֲלִילִין⁴⁹ וּמְקוֹנָנִת⁵⁰. אִם הָיָה
 10 עֲשִׂיר - הַפֵּל לְפִי כְּבוֹדוֹ. וְאִם הָיָה כְּבוֹדָה יוֹתֵר
 11 מִכְּבוֹדוֹ - קוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי כְּבוֹדָה; שֶׁהָאִשָּׁה עוֹלָה
 12 עִם בְּעֻלָּהּ, וְאֵינָה יוֹרְדַת אִפְלוּ לְאַחַר מִיתָהּ.

(48) שירי אבל ויגון על ידי מקוננת. (49) כלי ניגון חלולים שקולם מעורר בכי. (50) אשה מקוננת בקול דברי הספד.

13 כד. לֹא רָצָה לְקַבֵּר אֶת אִשְׁתּוֹ, וְעָמַד אֶחָד מִדַּעַת
 14 עֲצָמוֹ וְקִבְּרָה - מוֹצִיאִין מִבְּעֻלָּה עַל כְּרַחוּ וְנוֹתְנִין
 15 לָזָה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה זֹה מְשַׁלְכֵת לְכָלְבִּים. הָיָה
 16 בְּמִדְיָנָה אַחֲרַת כְּשִׁמְתָהּ אִשְׁתּוֹ - בֵּית דִּין יוֹרְדִין
 17 לְנַכְסֵי וּמוֹכְרִין בְּלֹא הַכְרָזָה⁵¹, וְקוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי
 18 מְמוֹן הַבַּעַל וְלִפִּי כְּבוֹדוֹ אוֹ לְפִי כְּבוֹדָה⁵².

(51) כי אין פנאי להמתין להכרזה. ואפילו אם מישהו הלווה לצורך קבורה, הרי כשבא בית דין לפרעו מוכרים בלא הכרזה כדי שלא תנעל דלת בפני גומלי חסדים. (52) אם הוא יותר מכבודו.

יום חמישי ז' מנחם-אב ה'תשע"ה

פְּרָק חֲמִשָּׁה עֲשָׂרִי

1) נתבאר בו דין מחלה על עונתה, מצות פריה ורביה, עמד עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, הטוענת על בעלה שאינו יכול להוליד, שלא ישב בלא אשה ולא היא בלא איש, שחייב לקנא לאשתו, שלא יבעול אלא מדעתה, שתהא האשה צנועה בביתה ותשמע לבעלה, שיכבדו זה את זה.

19 א. הָאִשָּׁה שֶׁהִרְשֵׁת אֶת בְּעֻלָּה אַחַר הַנְּשׂוּאִין שִׁמְנַע
 20 עוֹנָתָה - הָרִי זֶה מִתֵּר. כִּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהָיָה
 21 לוֹ בָּנִים, שֶׁכָּבָר קָיָם מִצְוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה; אֲבָל לֹא
 22 קָיָם - חָיֵב לְבַעַל כְּכֹל עוֹנָה עַד שִׁיָּהִיו לוֹ בָּנִים,
 23 מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוֹת עֲשָׂה שֶׁל תּוֹרָה, שְׁנָאֲמַר: פָּרוּ
 24 וּרְבוּ.

25 ב. הָאִישׁ מִצְוֵה עַל פְּרִיָּה וְרִבְיָה, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה.

- 1 מ. הוא אומר: ממנה נמנע הולדה, והיא אומרת:
 2 ממנו נמנע, מפני שאינו יורה כחץ - נאמנת. ויש
 3 לו להחרים סתם על מי שטוענת דבר שאינה יודעת
 4 בו בודאי, ואחר כך יתן כתבה. ואם אמרה: איני
 5 יודעת אם ממני אם ממנו - אין לה עקר כתבה, כמו
 6 שאמרנו. העמד מומן בחזקת בעליו, עד שתטען
 7 בודאי שאינו יורה כחץ. ולמה נאמנת היא בטענה
 8 זו? מפני שהיא מרגשת אם יורה כחץ אם לא יורה
 9 כחץ, והוא אינו מרגיש.
- 10 י. האשה שבאה לתבע מבעלה לגרשה אחר עשר
 11 שנים מפני שלא ילדה, והיא אומרת שאינו יורה
 12 כחץ - שומעין לה. אף-על-פי שאינה מצוה על
 13 פריה ורביה, צריכה היא לבגים לזקנותה. וכופין
 14 אותו להוציא, ויתן עקר כתבה בלבד; שלא כתב לה
 15 התוספת על מנת שתצא לרצונה ותטל.
- 16 יא. הלך בסחורה בתוך עשר שנים, או שהיה הבעל
 17 חולה, או שהיתה היא חולה, או שהיו חבושין
 18 בבית האסורין - אין עולה להן אותו זמן מן המגזן.
- 19 יב. הפילה - מונה מיום שהפילה. אם הפילה
 20 וחרזה והפילה שלש פעמים - החזקה לנפלים,
 21 ושמה לא זכה להבנות ממנה, ויוציא ויתן כתבה.
- 22 יג. הוא אומר: הפילה בתוך עשר, כדי שישקה
 23 עמה, והיא אומרת: לא הפלתי - נאמנת, שאינה
 24 מחזקת עצמה בעקריות. הוא אומר: הפילה שנים,
 25 והיא אומרת: הפלתי שלשה - נאמנת, שאינה
 26 מחזקת עצמה במפלה, ויוציא ויתן כתבה. ובכל זה
 27 משיביעה שבועת הסת שלא הפילה או שהפילה
 28 שלשה, שבטענה זו יתחייב לתן כתבה.
- 29 יד. נשאת לראשון ושהתה עמו עשר שנים ולא
 30 ילדה והוציאה - מתרת להנשא לשני. שהתה עם
 31 השני עשר שנים ולא ילדה - לא תנשא לשלישי.
 32 ואם נשאת לשלישי - תצא שלא בכתבה, אלא אם
 33 כן יש לו אשה אחרת או שקים מצות פריה ורביה.
- 34 מו. האשה שבאה לבית דין ואמרה: בעלי אינו
 35 יכול לשמש בדרך כל הארץ שמוש שמוליד, או
 36 שאינו יורה כחץ - יעשו הדיינים פשרה. ואומרים
 37 לה: ראוי לך שתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר
 38 שנים ולא תוליד, ואחר כך תתבעי. ומגלגלין עמה
 39 בדבר זה. ואין כופין אותה לישוב, ולא דנין אותה
 40 בדין המורדת, אלא מאריכין בדבר זה עד שיעשו
 41 פשרה.
- מז. אף-על-פי שקים אדם מצות פריה ורביה, הרי
 הוא מצוה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות
 ולרבות כל זמן שיש בו פח; שכל המוסיף נפש
 אחת בישראל - כאלו בנה עולם. וכן מצות חכמים
 היא, שלא ישב אדם בלא אשה, שלא יבוא לידי
 הרהור; ולא תשב אשה בלא איש, שלא תחשד.
- יו. וחובה על כל איש לקנאת לאשתו. אמרו
 חכמים: אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה
 בו רוח טהרה. ולא יקנא לה ביותר מדאי. ולא יאנס
 אותה ויבעל בעל פרוה, אלא בדעתה ומתוך שיחה
 ושמחה.
- יח. וכן צווי חכמים על האשה, שתהיה צנועה בתוך
 ביתה, ולא תרבה שחוק וקלות ראש בפני בעלה.
 ולא תתבע תשמיש המטה בפיה, ולא תהיה מדברת
 בעסק זה. ולא תמנע מבעלה כדי לצערו עד שיוסיף
 באהבתה, אלא נשמעת לו בכל עת שירצה. ותזהר
 מקרוביו ובני ביתו, כדי שלא יעבר עליו רוח קנאה.
 ותתרחק מן הפעור ומן הדומה לפעור.
- יא. וכן צווי חכמים, שיהא אדם מכבד את אשתו
 יותר מגופו, ואוהבה כגופו. ואם יש לו ממון,
 מרבה בטובתה כפי ממונו. ולא יטיל עליה אימה
 יתרה. ויהיה דבורו עמה בנחת. ולא יהיה עצב ולא
 רגז.
- יב. וכן צווי על האשה, שתהיה מכבדת את בעלה
 ביותר מדאי, ויהיה עליה מורא ממנו, ותעשה כל
 מעשיה על פיו. ויהיה בעיניה כמו שר או מלך,
 מהלכת בתאנות לבו ומרחקת כל מה שישנא. וזה
 דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים והטהורים
 בזווגן. ובדרכים אלו יהיה ישובן נאה ומשבח.

יום שישי ח' מנחם-אב ה'תשע"ה

פרק ששעה עשורי

1 ביאר בו רבינו מה הם כתובה, נדוניה, נכסי צאן ברזל
 ונכסי מלוג, פרעון כתובתה והשבועה. מזון הבנות, תקנת
 הגאונים שתגבה כתובה ממטלטלין, קודם שתשבע וכיצד
 משיעין אותה, ייחד לה קרקע בכתובתה, הפוגמת
 כתובתה, הנפרעת שלא בפניו או הפוחתת בכתובתה, מקום
 שאין כותבין כתובה, עד מתי גובה כתובתה, היא אומרת
 בתולה נשאת והיורשים אומרים בעולה, אם נאמן הקטן
 להעיד בגודלו, כתובה בלי גט או איפכא, שני גיטין ושתי
 כתובות.

- א. הנכסים שמכנסת האשה לבעלה - בין קרקע,
 בין מטלטלין, בין עבדים - אף-על-פי שהן נכתבין

43 בכתבתה מעות סתם; אבל אם פרש בה מטבע ידוע, 44 בין בעקר בין בתוספת - הרי היא כדין המלוה את 45 חברו מטבע ידוע, שנותר לו כמה שהלוהו, כמו 46 שיתבאר בהלכות הלואה.

47 ז. תקנו הגאונים בכל הישיבות, שתהיה האשה 48 גובה כתבתה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין, 49 כדרך שהתקינו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין. 50 ופשטה תקנה זו ברב ישראל. וכן שאר תנאי כתבה 51 - כלן בכתבה הן, וישנן במטלטלין כבקרקע. חוץ 52 מכתבת 'בנין דכרין', שלא מצאנו מנהג ירשתן 53 פשוט בכל הישיבות. לפיכך אני אומר: מעמידין 54 אותה על דין הגמרא, שאין יורשין כתבת אמן אלא 55 מן הקרקע.

56 ח. כבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו 57 שמען, שיתבנו בכתבה: בין ממקרקעי בין 58 ממטלטלי. ודבר זה תקון גדול הוא, ואנשים 59 גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה; שהרי זה תנאי 60 שבממון, ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין 61 כתנאי זה, לא כתקנת אחרונים.

62 ז. הרי שלא כתב כף בשטר הכתבה, אלא נשא 63 סתם: אם היה ידע בתקנה זו של גאונים - גובה, 64 ואם לאו, או שנסתפק לנו הדבר - מתישבין בדבר 65 הרבה; שאין פת בתקנת הגאונים לדון בה אף-על- 66 פי שלא נתפרשה, כדין תנאי כתבה שהם תקנת 67 הסנהדרין הגדולה, עד שנוציא בה ממון מן 68 היורשים.

69 י. ועוד תקנו חכמים, שיהיו כל נכסי הבעל אחראין 70 וערבאין לכתבה. אפלו כתבתה מנה, ויש לו קרקע 71 באלפים זהובים - הכל תחת שעבוד הכתבה. וכל 72 שימכר אחר הנשואין מנכסיו, אף-על-פי שממכרו 73 קיים ויש לו למכר כל נכסיו אם ירצה - יש לה 74 לטרף אותן בכתבתה כשיגרשנה או פשימות, אם 75 לא תמצא נכסים בני חורין. וכשתטרף - לא תטרף 76 אלא בשבועה בנקיטת חפץ, כדין כל בעלי חובות. 77 ותקנה זו, כדי שלא תהיה כתבה קלה בעיניו.

78 יא. כשמשיבין בית דין או היורשין את האלמנה 79 כשתבוא לגבות כתבתה - אין משיבין אותה אלא 80 חוץ לבית דין; מפני שבתי דינין היו נמנעין 81 מלהשיבין, שחוששין לה שמא לא תקדקע על 82 עצמה בשבועה. ואם רצו היתומים להדירה - נודרת 83 להן כל מה שירצו, ומדירין אותה בבית דין, ואחר 84 כף נוטלת כתבתה.

1 בשטר הכתבה, אין נקראין כתבה, אלא נדוניא 2 שמם. ואם קבל הבעל אחריות הנדוניא עליו 3 ונעשית ברשותו - אם פחתה פחתה לו, ואם 4 הותירה הותירה לו - הרי זו נקראת נכסי צאן ברזל. 5 ואם לא קבל אחריות הנדוניא עליו, אלא הרי היא 6 ברשות האשה - אם פחתה פחתה לה, ואם הותירה 7 הותירה לה - הרי זו נקראת נכסי מלוג.

8 ב. וכן כל נכסים שיש לאשה, שלא הכניסה אותן 9 לבעלה ולא כתבו אותן בכתבה, אלא נשארו 10 לעצמה, או נפלו לה בירשה אחר שנתארסה, או 11 נתנו לה במתנה - הכל נקראין נכסי מלוג, שכלן 12 ברשותה הן. ואין נקראין כתבה אלא עקר כתבה, 13 שהוא מאה או מאתים, עם התוספת בלבד.

14 ג. כבר הודענו, שחכמים תקנו כתבה לאשה, ודין 15 התוספת כדין העקר. ולא תקנו לגבותה כל זמן 16 שתרצה, אלא הרי היא כחוב שיש לו זמן, ואין 17 הכתבה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל או אם 18 גרשה. וכן התקינו, שאם היו לבעל שדות טובות 19 ורעות ובינוניות, ובאה האשה לגבות כתבתה ממנו, 20 שלא תגבה אלא מן הרעה שבנכסיו, והיא הנקראת 21 זבורית.

22 ד. וכן התקינו, שכתבוא לגבות כתבתה אחר מותו 23 - לא תגבה עד שתשבע בנקיטת חפץ שלא הניח 24 אצלה כלום, ולא מכרה לו כתבתה, ולא מחלה 25 אותה. ושמין לה כל מה שעליה, ופוחתין אותו 26 מכתבתה. אבל אם גרשה לרצונו - גובה בלא 27 שבועה, ואין שמין פסות שעליה; שהרי לקחן לה 28 וזכתה בהן, והוא רוצה להוציאה, לא היא.

29 ה. וכן התקינו, שלא תגבה האלמנה כתבתה אלא 30 מן הקרקע. ואינה גובה משבח ששכחו נכסים 31 לאחר מיתת הבעל. ואין הבנות נזונות לאחר מיתת 32 אביהן משבח ששכחו נכסים לאחר מיתתו. ואינה 33 טורפת בכתבתה בשבח שהשביח הלוהקת, אף-על- 34 פי שבעל חוב גובה את השבח. ודברים אלו מקלי 35 כתבה הם.

36 ו. וכן מקלי כתבה, שתטל האשה בכתבתה מן 37 הפחות שבמטבעות. כיצד? נשא אשה במקום אחד, 38 וגרשה במקום אחר: אם היו מעות מקום הנשואין 39 טובים ממעות מקום הגרושין - נותר לה ממעות 40 מקום הגרושין; ואם היו מעות מקום הגרושין 41 טובים ממעות מקום הנשואין - נותר לה ממעות 42 מקום הנשואין. במה דברים אמורים? בשהיה

- 1 יב. מתה האלמנה קדם שתשבע - אין יורשיה
 2 יורשין מכתבתה כלום; שאין לה כתבה עד שתשבע.
 3 ואם נשאת קדם שתשבע - הרי זו נשבעת אחר
 4 הנשואין, ונוטלת כל זמן שתראה; אבל אינה נודרת
 5 ונוטלת, שמא יפר לה הפעל.
- 6 יג. יחד לה קרקע בכתבתה - בין שיחד לה בארבעת
 7 המצרים, בין במצר אחד - גובה את כתבתה ממנה
 8 בלא שבועה. וכן אם כתב לה מטלטלין, והן עצמן
 9 קנימן - נוטלת אותן בלא שבועה. וכן אם נמכרו
 10 ונלקח בהן מטלטלין אחרים, ונודע שאלו השניים
 11 מדמי המטלטלין הראשונים - נוטלתן בלא שבועה.
- 12 יד. הפוגמת כתבתה - לא תפרע אלא בשבועה.
 13 כיצד? הוציאה שטר כתבה שיש בו אלף זוז, הפעל
 14 אומר: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי
 15 אלא כך וכך. ואפלו יש עליה עדים במקצת
 16 שנטלה, ואפלו דקדקה עצמה בחשבון מה שנטלה
 17 בחצי פרוטה - לא תטל השאר אלא בשבועה.
- 18 טו. אמר הפעל: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא
 19 נתקבלתי כלום, ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה
 20 הכל או מקצת - לא תפרע כל הכתבה אלא
 21 בשבועה.
- 22 טז. הנפרעת שלא בפניו - לא תפרע אלא בשבועה.
 23 כיצד? הרי שגרש את אשתו והלך לו - בית דין
 24 יורדין לנכסיו אחר שתשבע ומגבין אותה בכתבה.
 25 והוא, שיהיה במקום רחוק, שיש להן טרח
 26 להודיעו; אבל אם היה במקום קרוב להודיעו -
 27 שולחין לו ומודיעין אותו, ואם לא יבוא - תשבע
 28 ותטל.
- 29 יז. הפוחתת כתבתה - נפרעת שלא בשבועה. כיצד?
 30 הוציאה שטר כתבה באלף זוז, הוא אומר: נתקבלת
 31 הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי כלום, ואין לי
 32 אלא חמש מאות זוז; וזה שכתב לי אלף, אמנה
 33 היתה ביני לבינו - הרי זו נפרעת שלא בשבועה.
 34 אבל אם אמרה: אין בשטר כתבתי אלא חמש מאות
 35 - אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף זוז כלום,
 36 שהרי בטלה אותו וכאלו הודת שהוא שקר. לפיכך
 37 נשבע שבועת הסת ונפטר.
- 38 יח. כל מקום שאמרנו: לא תפרע אלא בשבועה -
 39 אומרים לה בית דין: השבעי וטלי; ומקום
 40 שאמרנו: תפרע שלא בשבועה - אומרים לפעל:
 41 צמד ותן לה, ואין אתה נאמן בטענה זו עד שתביא
 42 ראיה לדברך.
- 43 יט. אמר הפעל מעצמו: תשבע לי על טענתי -
 44 אומרין לה: השבעי וטלי, ותשבע בנקיטת חפץ.
 45 התנית עמו שתגבה כתבתה שלא בשבועה, או
 46 שתהא נאמנת בכל מה שתטען - גובה ממנו בלא
 47 שבועה כלל. אבל אם באה לגבות מיורשיו - תשבע
 48 ואחר כך תטל.
- 49 כ. התנת עמו שתגבה כתבתה מיורשיו בלא שבועה,
 50 או שתהיה נאמנת בכל מה שתטען על יורשיו - הרי
 51 זו נוטלת מהן בלא שבועה. אבל אם באה לטרוף
 52 מנכסים משעבדים - לא תטרוף אלא בשבועה,
 53 ואף-על-פי שהאמינה הפעל; שאין תנאי הפעל
 54 מועיל אלא עליו ועל יורשיו, אבל להפסיד ממון
 55 אחרים אינו מועיל.
- 56 כא. אלמנה שהיה שטר כתבה יוצא מתחת ידה -
 57 נשבעת וגובה בכתבה לעולם, אפלו אחר מאה
 58 שנה. בין שהיתה בבית בעלה, בין שהיתה בבית
 59 אביה. ואם אין שטר כתבה יוצא מתחת ידה - אין
 60 לה כלום, ואפלו עקר כתבה, ואפלו תבעה ביום
 61 מיתת בעלה. וכן הגרושה, אפלו עקר כתבה אין לה
 62 עד שתוציא שטר כתבה.
- 63 כב. במה דברים אמורים? במקום שדרךן לכתב
 64 כתבה; אבל במקום שאין דרךן לכתב כתבה, אלא
 65 סומכין על תנאי בית דין - הרי זו גובה עקר כתבה
 66 אף-על-פי שאין בידה שטר כתבה - בין נתגרשה
 67 בין נתאלמנה, בין שהיתה בבית בעלה בין שהיתה
 68 בבית אביה, אבל תוספת אין לה בכל מקום אלא
 69 בראיה בירוה.
- 70 כג. ועד כמה תגבה האלמנה העקר במקום שאין
 71 פוחתין כתבה? אם היתה בבית בעלה - גובה
 72 לעולם, ואם היתה בבית אביה - עד עשרים וחמש
 73 שנה. ואם באה לתבע אחר עשרים וחמש שנה -
 74 אין לה כלום; שאלו לא מחלה - לא שתקה כל זמן
 75 זה, והרי אינה עם היורשים כדי שתאמר: נכלמתי
 76 מלתבען והן עמי בבית.
- 77 כד. לפיכך, אם היה היורש עצמו מוליך מזונותיה
 78 לבית אביה ומטפל בה - יש לה לתבע כתבתה
 79 ואפלו אחר עשרים וחמש שנה; מפני שזו ששתקה
 80 ולא תבעה, מפני שהיא בושה מן היורש.
- 81 כה. היא אומרת: בתולה נשאתי ועקר כתבתי
 82 מאתים, והפעל או יורשיו אומרים: בעולה נשאת
 83 ואין לה אלא מאה - אם יש עדים שראו שעשו לה
 84 המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן

- 1 לְבַתּוּלָה, כְּגוֹן מִיָּגִי שְׂמֻחָה או פְּתָרִים או מַלְבוּשׁ
 2 יָדוּעַ, או שְׂאָר דְּבָרִים שְׂאִין עוֹשִׂין כֶּף אֶלָּא לְבַתּוּלָה
 3 - הָרִי זֶה נוֹטֶלֶת מֵאֵתִים; וְאִם אֵין לָהּ עֲדִים בְּזָה -
 4 הָרִי זֶה נוֹטֶלֶת מִנֶּה. וְאִם הִיא הַפֶּעַל קָנָם - יֵשׁ לָהּ
 5 לְהַשְׁבִּיעוּ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצַת
 6 הַטַּעֲנָה. וְנֶאֱמָן הַקֵּטָן לְהַעֲרִיד בְּגִדְלוֹ וְלוֹמַר: זְכוּר
 7 אֲנִי בְּשִׁהִייתִי קֵטָן שְׁנַעֲשֵׂה לְפָלוּגִית מִנְהַג הַבַּתּוּלוֹת.
 8 וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּוּ - בְּמָקוֹם שְׂאִין כּוֹתֵבִין כְּתָבָה,
 9 כְּמוֹ שְׂאֻמְרָנוּ.
 10 כו. הָאִשָּׁה שְׂאֻמְרָה לְבַעֲלָהּ: גֵּרְשָׁמְנִי - נֶאֱמַנְתָּ,
 11 שְׂאִינָה מְעֵזָה מְעֵזָה פְּנִיָּה בְּפָנַי בְּעֵלָהּ. לְפִיכֶךָ, הָאִשָּׁה
 12 שֶׁהוֹצִיאָה שֹׁטֵר כְּתָבָה וְאֵין עִמָּה גֵט, וְאֻמְרָה
 13 לְבַעֲלָהּ: גֵּרְשָׁמְנִי וְאָבֵד גִּטִּי, תָּן לִי כְּתָבְתִי, וְהוּא
 14 אוֹמֵר: לֹא גֵרְשָׁמְתִּיךָ - חַיִּב לְתַן לָהּ עֵקֶר כְּתָבָה; אֲבָל
 15 אֵינוֹ נוֹתֵן לָהּ הַתּוֹסֵפֶת, עַד שֶׁתְּבִיא רֵאִיָּה שְׁגֵרְשָׁה,
 16 או שְׂיַצֵּא גֵט עִם הַכְּתָבָה מִתַּחַת יָדָהּ.

יום שבת קודש ט' מנחם-אב ה'תשע"ה

פְּרָק שְׁבַעַה עָשָׂר

- א. מִי שֶׁהָיָה נָשׁוּי נָשִׁים רַבּוֹת וְמַת - כָּל שְׁנֵי שָׂאֵת
 58 בַּתְּחִלָּה² קוֹדֶמֶת לְטַל כְּתָבְתָהּ. וְאֵין אַחַת מֵהֶן נוֹטֶלֶת
 59 אֶלָּא בְּשְׁבוּעָה³. וְאֵין לְאַחֲרוֹנָה אֶלָּא מֵה שְׁשִׁירָה
 60 שֶׁלְּפָנֶיהָ, וְגַם הִיא⁴ נִשְׁבַּעַת⁵ וְנוֹטֶלֶת הַשְּׂאָר. וְכֵן אִם
 61 הִיא עֲלִיו שֹׁטֵר חוֹב: אִם הִיא הַחוֹב קוֹדֶם - גּוֹבָה
 62 בְּעַל חוֹב תַּחֲלָה; וְאִם הַכְּתָבָה קוֹדֶמָה⁶ - גּוֹבָה הָאִשָּׁה
 63 בַּתְּחִלָּה⁷, וְהַנְּשָׂאָר לְבַעֲל חוֹב.
 64

- 1) ביאר בו רבינו שהקודמת לנישואין קודמת לגבות
 כתובתה, טענות בנכסי צאן ברזל, הניח נשים רבות ואין לו
 כדי כל הכתובות, ערב כתובת אשה, מכר בעלה בהסכמתה,
 מכירת קרקעות לצורך הכתובה, מוכרת או מוחלת כתובתה.
 2) שומן כתובתה קודם לזמן כתובת השנייה. (3) אף
 באופן שאין יתומים ששיבעו, בכל זאת נשבעת הראשונה
 לשנייה, כי השנייה טוענת: "השבעי לי שלא גבית משל
 בעלי כלום כי אולי לא יישאר לי ממה לגבות כתובתי", וכן
 השנייה לשלישית והשלישית לרביעית מאותו הטעם, שמה
 לא יישאר למאוחרת ממה לגבות כתובתה. (4) האחרונה.
 5) כי שמה תימצא שדה אחת מאלו השדות, שגבו שלוש
 הנשים הראשונות - שאינה שלו (של הבעל) כי גולה, וסוף
 שיבואו הבעלים ויטלוה ממנה, ואף על פי שתחזור ותוציא
 מידי האחרונה את השדה שגבתה, שהיה בעל חוב מאוחר
 שקדם מוציאם מידי - יכולה היא לטעון כי זאת האחרונה
 כבר קבלה כתובתה ויודעת היא כי סוף סוף יטלו ממנה
 שדה זו ולא תשים עין על השדה לעובדה ולשמרה כראוי
 ותיפסד, ולכן תשבע שלא קבלה עוד את כתובתה.
 6) שנשא אשה וכתב לה כתובה ואחרי כן לווה. (7) כי
 שעבודה על הקרקע קדם לשעבוד בעל חוב.

- ב. בְּמָה דְּבָרִים אֻמְרִים? פְּשָׁהִיתָ הַקֶּרֶקַע שְׂבָאוּ
 65 לְגַבּוֹת מִמֶּנָּה קְנוּיָה לּוֹ בְּשַׁעַת נְשׂוּאִים וּבְשַׁעַת שְׁלוּהָ
 66

- 17 כו. אָמַר לָהּ הַבַּעַל: כֶּף הִיא, גֵּרְשָׁמְתִי וְנִתְתִי לָהּ כָּל
 18 הַכְּתָבָה, עֵקֶר וְתוֹסֵפֶת, וְכָתְבָה לִי שׁוֹבֵר, וְאָבֵד
 19 שׁוֹבְרִי - מִתּוֹךְ שֵׁיכּוֹל לֹאמַר 'לֹא גֵרְשָׁמְתִי וְלֹא יִתְחַיֵּב
 20 בַּתּוֹסֵפֶת, נֶאֱמָן. וּמִשְׁבִּיעָה בְּנִקִּיטַת חֶפְצִין, וְנוֹתֵן לָהּ
 21 אֶת הָעֵקֶר, וְנִשְׁבַּע הוּא שְׁבוּעַת הַסֵּת עַל הַתּוֹסֵפֶת.
 22 כח. הוֹצִיאָה גֵט וְאֵין בִּידָה שֹׁטֵר כְּתָבָה, אִם דָּרָךְ
 23 אוֹתוֹ מָקוֹם שְׂלֵא יִכְתְּבוּ כְּתָבָה - גּוֹבָה עֵקֶר כְּתָבְתָהּ
 24 בְּגֵט שְׁבִידָה; וְאִם דָּרָךְ לְכַתֵּב כְּתָבָה - אֶפְלוּ עֵקֶר
 25 אֵין לָהּ עַד שֶׁתּוֹצִיא שֹׁטֵר כְּתָבָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.
 26 וְנִשְׁבַּע הַבַּעַל שְׁבוּעַת הַסֵּת עַל טַעֲנָתָה, וְנִפְטָר.

- כט. הוֹצִיאָה שְׂתִי גִטִּין וְשְׂתִי כְּתוּבוֹת - גּוֹבָה שְׂתִי
 27 כְּתוּבוֹת. הוֹצִיאָה שְׂתִי כְּתוּבוֹת וְגֵט אֶחָד - אֵינָה גּוֹבָה
 28 אֶלָּא כְּתָבָה אַחַת. וְאֵי זֶה מֵהֶן גּוֹבָה? אִם שְׂתִיָּהֶן
 29 שׁוֹת - בְּטֵלָה הָאֲחֵרוֹנָה אֶת הָרֵאשׁוֹנָה, וְאֵינָה
 30 טוֹרֶפֶת אֶלָּא מִזְמַן הָאֲחֵרוֹנָה; וְאִם הִיא בְּאַחַת
 31 מִשְׂתִּיָּהֶן תּוֹסֵפֶת עַל חֲבֵרְתָּהּ - גּוֹבָה בְּאִיזָה מֵהֶן
 32 שֶׁתְּרָצָה, וְהַטְּבֵל הַשְּׂנִיָּה.
 33

- ל. הוֹצִיאָה שְׂתִי גִטִּין וְכָתְבָה אַחַת - אֵין לָהּ אֶלָּא
 34 כְּתָבָה אַחַת; שֶׁהַמְּגֵרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהַחֲזִירָה סֵתָם -
 35 עַל כְּתָבְתָהּ הָרֵאשׁוֹנָה הַחֲזִירָה. הוֹצִיאָה גֵט וְכָתְבָה
 36 אַחֵר מִיתַת הַבַּעַל: אִם גֵּט קוֹדֶם לְכְּתָבָה - גּוֹבָה בְּגֵט
 37 זֶה עֵקֶר כְּתָבָה, אִם אֵין דָּרָךְ לְכַתֵּב כְּתָבָה, וְגוֹבָה
 38 כָּל מֵה שֵׁישׁ בְּכְתָבְתָהּ זֶה, שֶׁהָרִי זְכָתָה בָּהּ בְּמִיתָתָהּ;
 39 וְאִם כְּתָבָה קוֹדֶמָה אֶת הַגֵּט - אֵין לָהּ אֶלָּא כְּתָבָה
 40 אַחַת, שְׂעַל כְּתָבְתָהּ הָרֵאשׁוֹנָה הַחֲזִירָה.
 41

- לא. הָאִשָּׁה נֶאֱמַנְתָּ לֹאמַר 'מִתּ בְּעֵלִי' כְּדִי שֶׁתְּנַשָּׂא,
 42

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש ט' מנחם-אב - ספר נשים - הלכות אישות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28 לְשִׁנְיָהֶם - נוֹתְנִין לְבַעַל חוֹב כָּל חוֹבוֹ תַּחֲלָה¹⁷; וְאִם
29 נִשְׁאָר לְאִשָּׁה מֵה שֶׁתַּטַּל בְּכַתְּבָתָהּ - תַּטַּל, וְאִם לֹא
30 - תִּדְחָה¹⁸.

(16 של היתומים. 17) כי הוא הפסיד והוציא מעותיו.
(18) וכתב הטור: אם כתב לה בעלה בכתובתה "אחריות
כתובה זו . . . ממקרקעי ואגבן ממטלטלין" שהקנה לה
מטלטלין אגב קרקע - כשם שהשעבוד חל על הקרקע כך
חל הוא על המטלטלין, אזי יהיה גם במטלטלין דין קדימה.
ואם הכתובה קודמת לחוב תגבה הכתובה והחוב יידחה.

31 ז. הַיּוֹ פְּתוּבִין בְּכַתְּבָתָהּ נִכְסֵי צֵאן בְּרוּזַל, וְטַעֲנָה
32 שְׂאֵבְדוֹ אוֹ שְׂלֻקָּהֶם הַבַּעַל¹⁹ - הֲרִי הִיא בְּנִכְסֵי צֵאן
33 בְּרוּזַל שְׁלָה פְּשָׁר בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, וְנִשְׁבַּעַת שְׁלֵא לְקַחָה
34 אוֹתָן וְלֹא נִתְּנָה וְלֹא מִחֲלָה, וְחוֹלְקָת עִם בַּעֲלֵי
35 חוֹבוֹת²⁰.

(19) לעצמו. (20) שנכסי צאן ברזל אינם ככתובה, אלא
כחוב אחר, שהרי הפסידה מעותיה.

36 ח. מִי שְׂמַת אוֹ גֵרַשׁ, וְיָשׁ לוֹ נָשִׁים רַבּוֹת, וְאִין שָׁם
37 דִּין קְדִימָה²¹, וְאִין לוֹ פְּדִי כָּל הַכְּתוּבוֹת - פִּיצַד הֵן
38 חוֹלְקוֹת? רוֹאִים: אִם פְּשִׁיחֶלֶק הַמָּמוֹן עַל מְנִין
39 הַנָּשִׁים, יִגִּיעַ לַפְּחוּתָהּ שְׂבָהָן²² פְּדִי כְּתֻבָּתָהּ אוֹ פְּחוֹת
40 - חוֹלְקוֹת בְּשׂוֹהָ²³; וְאִם הִיָּה הַמָּמוֹן יוֹתֵר עַל זֶה -
41 חוֹלְקִים מִמֶּנּוּ פְּדִי שְׂיִגִיעַ לַפְּחוּתָהּ שְׂבָהָן כְּשִׁעוֹר
42 כְּתֻבָּתָהּ, וְחוֹזְרוֹת וְחוֹלְקוֹת אֶת הַמּוֹתֵר בֵּין הַנוֹתְרוֹת
43 עַל דֶּרֶךְ הָרֵאשׁוֹן. פִּיצַד? מִי שְׂהִיָּה נְשׂוּי אֲרֻבַּע
44 נָשִׁים, כְּתֻבָּתָהּ שֶׁל רֵאשׁוֹנָה אֲרֻבַּע מְאוֹת, וְשֶׁל שְׁנִיָּה
45 שְׁלֹשׁ מְאוֹת, וְשֶׁל שְׁלִישִׁית מְאוֹת, וְשֶׁל רְבִיעִית
46 מְאָה, נִמְצָא הַכֹּל אֶלְף, וְגֵרַשׁ כֵּן אוֹ מַת: אִם הַנִּיחַ
47 אֲרֻבַּע מְאוֹת אוֹ פְּחוֹת - חוֹלְקוֹת בְּשׂוֹהָ, וְכֹל אַחַת
48 נוֹטֶלֶת מְאָה אוֹ פְּחוֹת²⁴. הַנִּיחַ שְׂמוֹנֶה מְאוֹת - אִם
49 תַּחֲלֹק בֵּין כֵּן בְּשׂוֹהָ, נִמְצָאֵת הַרְבִּיעִית נוֹטֶלֶת
50 מְאוֹת, וְהֲרִי אִין בְּכַתְּבָתָהּ אֶלֶּא מְאָה. אֶלֶּא פִּיצַד
51 עוֹשִׂין? לוֹקְחִין אֲרֻבַּע מְאוֹת זוֹו וְחוֹלְקִין אוֹתָן
52 בִּיגִיָּהן בְּשׂוֹהָ מְאָה מְאָה²⁵, נִמְצָאֵת הַרְבִּיעִית נוֹטֶלֶה
53 פְּדִי כְּתֻבָּתָהּ וְהִלְכָה לָּהּ. נִשְׁאָר כָּאֵן אֲרֻבַּע מְאוֹת זוֹו
54 וְשֹׁלֶשׁ נָשִׁים, שְׂבִיד כָּל אַחַת מְשֻׁלְשָׁתָן מְאָה זוֹו. אִם
55 תַּחֲלֹק הָאֲרֻבַּע מְאוֹת בֵּין שְׁלֹשָׁתָן בְּשׂוֹהָ, נִמְצָא
56 הַשְּׁלִישִׁית נוֹטֶלֶת מְאוֹת וְשֹׁלֶשִׁים וְשֹׁלֶשׁ וְשֹׁלֶשׁ,
57 וְהֲרִי אִין בְּכַתְּבָתָהּ אֶלֶּא מְאוֹת. לְפִיכֶךָ לוֹקְחִין
58 מְאֲרֻבַּע הַמְּאוֹת שְׁלֹשׁ מְאוֹת, וְחוֹלְקִין בֵּין שְׁלֹשָׁתָן
59 בְּשׂוֹהָ, שְׂנִמְצָאֵת הַשְּׁלִישִׁית שְׂנִטְלָה מְאוֹת שְׁלָה²⁶
60 וְהִלְכָה לָּהּ. נִשְׁאָר כָּאֵן מְאָה וְשִׁתֵּי נָשִׁים. חוֹלְקִין אֶת
61 הַמְּאָה בְּשׂוֹהָ בֵּין רֵאשׁוֹנָה וְשְׁנִיָּה. נִמְצָא בְּיַד
62 הָרֵאשׁוֹנָה מְאוֹת וְחֲמִשִּׁים, וְכֵן בְּיַד הַשְּׁנִיָּה, וְנִמְצָא
63 בְּיַד הַשְּׁלִישִׁית מְאוֹת, וְכֵן בְּיַד הַרְבִּיעִית מְאָה. וְעַל
64 דֶּרֶךְ זֶה חוֹלְקוֹת לְעוֹלָם, אֶפְלוּ הֵן מְאָה.

1 הוא; שְׂהִיָּין נוֹתֵן, שְׂפָל הַקְּדוּם בְּשִׁטְר תַּחֲלָה זְכָה
2 תַּחֲלָה. אֲבָל אִם נִשְׂאָ נָשִׁים זוֹ אַחֵר זוֹ וְלָוָה, בֵּין
3 קְדוּם נְשׂוּאִין בֵּין אַחֵר נְשׂוּאִין, וְאַחֵר שְׂנִשְׂא וְלָוָה
4 קְנָה קְרַקַּע - כֵּן חוֹלְקִין כְּאַחַד; שְׂשִׁעְבוֹד כֵּן
5 כְּאַחַד בָּא, שְׂבִשְׂעָה שְׂקָנָה הִיָּה מְשִׁעְבֵּד לְכֹל⁸, וְאִין
6 כָּאֵן דִּין קְדִימָה⁹.

(8) בשעה שקנה הקרקע כבר היה חייב לשניהם, ונשתעבדה
לשניהם כאחד. (9) כל זה כשהנכסים מספיקים לכולם,
אבל אם אינם מספיקים - המלווה קודם לאשה, והיא נדחית
לגמרי.

7 ג. וְכֵן אִם הִיָּה זְמַן הַכְּתוּבוֹת וְהַשְּׁטָרוֹת כֵּן יוֹם אַחַד
8 אוֹ שְׁעָה אַחַת, בְּמָקוֹם שְׂפוּתָבִין שְׁעוֹת¹⁰ - חוֹלְקִין
9 כְּאַחַד, שְׂאִין שָׁם קוֹדֵם. וְלַעוֹלָם, כֵּן שְׂקָדוּם וְזְכָה
10 בְּמִטְלָטְלִין פְּדִי חוֹבוֹ אוֹ פְּדִי כְּתֻבָּתָהּ - אִין מוֹצִיאִין
11 מִיָּדוֹ, שְׂאִין דִּין קְדִימָה בְּמִטְלָטְלִין¹¹.

(10) כגון ירושלים, שהיו כותבים בשטרותיהם ביום פלוני
בשעה פלונית. (11) שאין המטלטלין משועבדים לבעל
חוב. כי אילו נשתעבדו, אין לך אדם שיקנה מטלטלים
מחבירו שמא יטרפו ממנו בעלי חוב של המוכר, שהרי אין
להם קול, שידעו הלקוחות להיזהר בקנייתם.

12 ד. מִי שְׂגִירָשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְעָלִיו שִׁטְר חוֹב, וְכֹא בַּעַל
13 חוֹב וְהָאִשָּׁה לְגַבּוֹת, וְהִי לֹא מְעוֹת וְקְרַקַּע פְּדִי הַחוֹב
14 וְהַכְּתֻבָּה - בַּעַל חוֹב נוֹטֵל מְעוֹת¹², וְהָאִשָּׁה נוֹטֶלֶת
15 כְּתֻבָּתָהּ מִן הַקְּרַקַּע¹³. וְאִם אִין לוֹ אֶלֶּא קְרַקַּע שְׂאִין
16 בָּהּ פְּדִי לְגַבּוֹת שְׁנִיָּהֶם, וְלֹא הִיָּה בָּהּ דִּין קְדִימָה¹⁴ -
17 נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְבַעַל חוֹב. וְאִם נִשְׁאָר לְאִשָּׁה כְּלוּם -
18 תַּטַּל, וְאִם לֹא - תִּדְחָה מִפְּנֵי בַּעַל חוֹב. שְׂהֲרִי בַּעַל
19 חוֹב הַפְּסִיד וְהוֹצִיא מְעוֹתָיו, וְהָאִשָּׁה לֹא חֲסָרָה
20 דָּבָר; שְׂיִוֵּתֵר מְשִׁהָאִישׁ רוֹצֵה לְשָׂא, אִשָּׁה רוֹצֵה
21 לְהַנְשֵׂא.

(12) שהרי הלווה לו מעות. (13) שהרי לא נתנה לו כלום,
וסמכה רק על שיעבוד הקרקע. (14) כגון שהיה זמן
הכתובה והשטר חוב מיום אחד. או שנשא ולווה ואחרי כן
קנה קרקע.

22 ה. וְכֵן מִי שְׂמַת¹⁵ וְהַנִּיחַ אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב וְקְרַקַּע
23 שְׂאִין בָּהּ דִּין קְדִימָה - הָאִשָּׁה נְדַחִית מִפְּנֵי בַּעַל
24 חוֹב, וְהוּא גוֹבָה חוֹבוֹ תַּחֲלָה.

(15) אף על פי שבמקרה זה לא היינו צריכים לייפות את
כוחו של בעל חוב, כי אין לחוש לנעילת דלת בפני לוויין,
הואיל ומיתה אינה שכיתה, ולא יעלה המלווה על דעתו
שמה ימות הלווה ואשתו תחלוק עימו בנכסים - משמיענו
רבינו שגם בזה נדחית האלמנה, הואיל והפסיד כנ"ל.

25 ו. וְכִינֵן שְׂתַקְנֵנוּ הַגְּאוּנִים, שְׂתַגְּבֵהּ הָאִשָּׁה וּבַעַל חוֹב
26 מִן הַמִּטְלָטְלִין¹⁶, וְהַדְּבָר יָדוּעַ שְׂאִין דִּין קְדִימָה
27 בְּמִטְלָטְלִין, אִם לֹא הַנִּיחַ מִטְלָטְלִין פְּדִי לַתֵּן

22 יא. הפעל שְׁמַכְר נִכְסֵי³⁷, וְאַחַר כֵּן כְּתִיבָה אֲשֶׁתּוֹ
 23 לְלוֹקַח: דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ, וְהִסְפִּיקָה
 24 לְמַעֲשָׂיו³⁸ - אֶף-עַל-פִּי שִׁקְנוּ מִמֶּנָּה³⁹, הָרִי זֶה
 25 טוֹרְפָתָה⁴⁰; שְׁלֵא כְּתִיבָה לוֹ אֶלֶּא שְׁלֵא תִהְיֶה בִּינָה לְבִין
 26 בַּעֲלָה קְטָטָה, וַיֵּשׁ לָהּ לֹמֵר: נַחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי
 27 לְבַעֲלִי⁴¹. אָבֵל אִם קָנוּ מִיַּד הָאִשָּׁה תַּחֲלָה שְׂאִין לָהּ
 28 שְׁעָבוּד עַל מְקוֹם זֶה, וְאַחַר כֵּן מְכַר אוֹתוֹ הַבַּעַל -
 29 אֵינָה טוֹרְפָתָה אוֹתוֹ⁴². וְכֵן אִם מְכַר הַבַּעַל, וְאָמַר
 30 לְאִשְׁתּוֹ לְכַתֵּב לְלוֹקַח: דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ, וְלֹא
 31 כְּתִיבָה וְלֹא הִסְפִּיקָה לְמַעֲשָׂיו, וְנִפְסַד הַמְכָר⁴³, וְחִזֵּר
 32 הַבַּעַל וּמְכַר לְאִישׁ אַחֵר, בֵּין אוֹתָהּ שְׂדָה בֵּין שְׂדָה
 33 אַחֲרָת, וְאַחַר שְׁמַכְר הַבַּעַל הִסְפִּיקָה לְמַעֲשָׂיו, וְקָנוּ
 34 מִיָּדָה שְׂאִין לָהּ שְׁעָבוּד עַל שְׂדָה זֶה - אֵינָה יְכוּלָה
 35 לְטָרֵף; שְׂאִינָה יְכוּלָה לֹמֵר נַחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי
 36 לְבַעֲלִי, שְׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹנָה, כִּשְׁלֵא רְצָתָה, לֹא הִלְכָה
 37 בְּרֵצוֹן בַּעֲלָהּ⁴⁴.

37) המשועבדים לכתובתה "שאפילו כתובתה מנה ויש לו קרקע באלפים זהובים הכול תחת שעבוד הכתובה".
 38) למעשה המכירה. (39) קבלו קניין ממנה על כתיבתה זו. (40) לכשתגרוש או תתאלמן ולא יהיו לבעלה נכסים בני חורין הרי זה גובה כתובתה מהנכסים המכורים. (41) אבל עד בוא שעת גבייתה המכירה קיימת. ויש נכסים שמכירתם בטלה לאלתר והם: "קרקע שהכניסה לו אשתו בכתובתה, קרקע שהכניסה לה (בכתובה) שום משלו, קרקע שייחד לה (לגבות) בכתובתה, אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקיימה מעשיו, כל מה שעשה בטל מפני שהיא אומרת: נחת רוח עשיתי לבעלי". (42) שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי קנו מידה קודם שבעלה מכר. (43) נתבטל המכר בגלל סירובה לכתוב. (44) ואין אומרים הואיל ונפסד המכר בראשונה, ודאי התקוטט עמה בעלה על כך והוכרחה להודות לו במכירתו השנייה, והרי זה אנוסה, אלא מתוך שהסכימה בשנייה, המכירה קיימת.

38 יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים⁴⁵, וּמְכַר אֶת שְׂדָהּ, וְקָנוּ
 39 מִיַּד הָרֵאשׁוֹנָה שְׂאִין לָהּ שְׁעָבוּד עַל שְׂדָה זֶה וְאֵינָה
 40 טוֹרְפָתָה אוֹתוֹ מִן הַלוֹקַח, וְהָיָה הַקָּנֵן הַמּוֹעִיל⁴⁶
 41 שְׂאִינָה יְכוּלָה לְטָעוֹן בּוֹ נַחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעֲלִי,
 42 וְאַחַר כֵּן מֵת הַבַּעַל אוֹ גָּרַשׁ שְׁתֵּיהֶן - הַשְּׂנֵי
 43 מוֹצִיאָה מִיַּד הַלוֹקַח, שְׁהָרִי לֹא קָנוּ מִיָּדָה לְלוֹקַח,
 44 וְהָרֵאשׁוֹנָה מוֹצִיאָה מִיַּד הַשְּׂנֵי, מִפְּנֵי שְׁהִיא קְדָמָה,
 45 וְלֹא הִסְרָה שְׁעָבוּדָה אֶלֶּא מְעַל הַלוֹקַח. וְכִשְׁתַּחֲזַר
 46 הַשְּׂדָה לְרֵאשׁוֹנָה, חִזֵּר הַלוֹקַח וּמוֹצִיאָה מִיָּדָה,
 47 שְׁהָרִי קָנוּ לוֹ. וְחִזֵּרוֹת חֲלִילָה⁴⁷, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ פְּשָׁרָה
 48 בִּינֵיהֶן.

45) וקדמו נישואי הראשונה לשנייה. (46) כגון שקנו ממנה תחילה ואחרי כן מכר הבעל כמבואר לעיל. (47) סביב, שוב ושוב, באותו אופן. חלילה - מגזרת חול (משורש זה "מחול") ועניינו היקף וסיבוב.

21) כי נישאו כולן ביום אחד וזמן כתובתיהן שווה. או שלא נשאו אלא מטלטלין שאין בהם דין קדימה. (22) בעלת הכתובה הפחותה. (23) שכל הכסף משועבד לבעלת המאה כדרך שמשועבד לשאר חברותיה. (24) אם הניח פחות מארבע מאות זוז. (25) שלזכות כל אחת משלושתן מגיע סכום של לא פחות ממאה זוז. (26) יחד עם המאה שלקחה בחלוקה הראשונה.

1 ט. הָעֶרֶב לְאִשָּׁה בְּכִתְבָתָהּ²⁷ - אֶף-עַל-פִּי שִׁקְנוּ
 2 מִיָּדוֹ²⁸, אֵינּוּ חַיֵּב לְשֵׁלֵם; שְׁמַצָּה עֲשָׂה²⁹, וְהָרִי לֹא
 3 חֲסֵרָה כְּלוּם³⁰. וְאִם עָרַב שֵׁל כְּתִיבָתָהּ בְּנוֹ הוּא, וְקָנוּ
 4 מִיָּדוֹ - חַיֵּב לְשֵׁלֵם; שְׁהָאֵב בְּגַלְל בְּנוֹ מְשַׁעֲבַד עֲצָמוֹ
 5 וְגוֹמֵר וּמְקַנְהָ³¹. וְקַבְּלָן שֵׁל כְּתִיבָה - חַיֵּב לְשֵׁלֵם,
 6 אֶף-עַל-פִּי שְׁלֵא קָנוּ מִיָּדוֹ. וְאֵי זֶה הוּא קַבְּלָן? זֶה
 7 שְׂאֹמֵר לְאִשָּׁה: הַנְּשָׂאִי לָזֶה, וְאֵנִי נוֹתֵן³² כְּתִיבָה זֶה.
 8 אָבֵל אִם אָמַר לָהּ: הָרִינִי עָרַב כְּתִיבָה זֶה, אֲנִי פּוֹרֵעַ
 9 כְּתִיבָה זֶה, אֲנִי חַיֵּב כָּה, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה - פְּטוּר, אֶלֶּא
 10 אִם כֵּן הָיָה אָבִיו. הַמְּגַרֵּשׁ אֶת אֲשֶׁתּוֹ - יִדְרִיגָה
 11 הַנְּאָה³³ וְאַחַר כֵּן תִּפְרַע כְּתִיבָתָהּ מִן הַקַּבְּלָן אוֹ
 12 מֵאָבִיו, אִם הָיָה עָרַב; שְׂמָא יַחֲזִירָנָה, וְנִמְצְאוּ עוֹשִׂין
 13 קְנוּנִיָּא³⁴ עַל נִכְסֵי שֵׁל זֶה.

27) שאמר לאשה: "הנשאי לפלוני ואני ערב בעד תשלומי כתובתך אם בעלך לא ישלם לך". (28) קבלו קניין על התחייבותו. (29) אין דעתו לפרוע ערבותו אבל מתכוון לזווגן שעל ידי ערבותו מתרצין. (30) שלא הוציאה משלה. ואמנם, אם ערב לנדוניה שהכניסה לבעלה, הרי הוא חייב כשאר ערב. (31) לחיבת חיתוני בנו גמר בליבו ומקנה עצמו לעמוד בתחייבותו. (32) לא "ואני ערב" אלא "ואני נותן" ועדיף קבלן מערב, כי בקבלן - מאיזה שירצה ייפרע תחילה, ואילו ב"ערב" לא יתבע את הערב תחילה, אלא כשתבע את הלווה ולא נפרע חוזר אצל הערב ונפרע ממנו. שקבלנות, משמעותה שהמלווה עשה שליחותו של הקבלן ולפיכך יכול הוא לתבעו תחילה. (33) על דעת רבים, שאין הפרה מועילה לנדר כזה. (34) הערמה, שלא התכוונה להתגרש אלא להוציא את הכתובה מידי הקבלן. אבל כשנדר הבעל הנאה מאשתו לא יחזרנה עולמית.

14 י. וְכֵן הַמְּקַדֵּשׁ נִכְסָיו³⁵ וְגָרַשׁ אֶת אֲשֶׁתּוֹ - יִדְרִיגָה
 15 הַנְּאָה וְאַחַר כֵּן תִּפְרַע מִן הַפּוֹדָה מִיַּד הַהֶקְדָּשׁ³⁶;
 16 שְׂמָא יַעֲשׂוּ קְנוּנִיָּא עַל הַהֶקְדָּשׁ. אָבֵל הַמְּגַרֵּשׁ אֶת
 17 אֲשֶׁתּוֹ וּבָאָה לְטָרֵף מִן הַלְּקוּחוֹת - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ
 18 לְהִדְרִיגָה, אֶלֶּא נִשְׁפַּעַת וְטוֹרְפָתָה. וְאִם רְצָתָה, תַּחֲזֵר
 19 לְבַעֲלָהּ. שְׁפַכְרֵי יָדָעוּ הַלְּקוּחוֹת שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיו כְּתִיבָתָה
 20 אֲשָׁה, וְהֵם הַפְּסִידוֹ עַל עֲצָמָם שִׁלְקָחוּ נִכְסִים שֶׁתַּחַת
 21 שְׁעָבוּדָהּ.

35) לתיקון בדק הבית. (36) אין היא גובה מההקדש עצמו שהלכה היא "הקדש מפקיע השעבוד שקדם, אלא כאשר ימכור גזבר ההקדש קרקע זו ותצא לחולין יש לאשה לגבות מן הפודה שהרי שעבודה עומד על קרקע זו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש ט' מנחם-אב - ספר נשים - הלכות אישות קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

60 כי היתומים אומרים לה: "את הפסדת לעצמך", ואין אומרים ייבטל המכר, כי אין דין אונאה לקרקעות. וכשמכרה שווה מאה במאתיים, אינה יכולה לומר אני הרווחתי והריוות שלי, כי הלכה היא: השולח שליח לשוק לסחורה ולקח בזול, הכול לבעל המעות - בדבר שאין לו קצבה, כמו קרקע הנמכרת באומד, זה בפחות וזה ביוקר. 61 שאותו דינר אין לה רשות למכור, נמצא שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה.

23 מו. היתה כתבתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה
24 במנה ולזה במנה שנה בשנה, ולאחרון שנה מאה
25 ודינר במאה - של אחרון בטל, ושל כלם קנים.

62 ואם מכרה לראשון שווה מאה ודינר במאה אין המכר בטל, אלא ההפסד על חשבונה.

26 יו. יש 63 לאשה למכר כתבתה 64 או לתנה במתנה.
27 אם מת הבעל או גרשה - יבוא הלה ויטל 65; ואם
28 מתה היא פתוי בעלה 66 או קדם שנשבעה 67 - אין
29 לו כלום 68.

63 יכולה, רשאית. 64 העיקר והתוספת. 65 הלוקח יטול את הראוי להינתן לאשה בתור אלמנה או גרושה. 66 לא באה לידי גוביינא שהרי לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. 67 שאין לה כלום עד שתישבע, ואין אדם מוריש שבועה ליורשיו. 68 והפסיד מעותיו. ולפיכך נתן הלוקח בעד מכר זה דבר מועט.

30 יח. הרי שמכרה מקצת כתבתה, או משפנה מקצת
31 כתבתה, או נתנה לאחר מקצת כתבתה - מוכרת
32 מקרקע בעלה 69 ותגבה השאר בין בבית דין ממחין
33 בין בשלשה נאמנים. ומוכרת לכתבתה אפלו פעמים
34 רבות בין בבית דין בין בשלשה נאמנים ויודעים
35 שומת הקרקע.

69 מוכרת קרקע לגבוי כתובתה.

36 יט. המוכרת כתבתה 70, בין לאחרים בין לבעלה 71,
37 לא אבדה שאר תנאי כתבתה 72. ואם היתה לה בן זכר
38 - יורש פגד הפתה הזאת שנמכרה מנכסי אביו 73
39 יותר על חלקו, כדין תנאי זה 74. אבל המוחלת
40 כתבתה לבעלה - אבדה כל תנאי כתבתה, ואפלו
41 מזונות אין לה עליה 75. ומוחלת כתבתה אינה צריכה
42 קנין 76 ולא עדים 77; כשאר כל המוחלים, שאינן
43 צריכין לא עדים ולא קנין, אלא בדברים בלבד 78.
44 והוא, שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן 79, ולא
45 יהיו דברי שחוק והתול או דברי תמה 80, אלא פדעת
46 נכונה.

70 כלומר כל כתובתה. 71 שאם ימות או יגרשנה לא תגבה כתובתה. 72 כגון רפואתה ופדיונה ושאר התנאים המנויים לעיל. וכשתאלמן אבדה מזונותיה כיוון שמכרה כל כתובתה. 73 כשימות. 74 "שיהיו הבנים הזכרים

1 יג. אלמנה, בין מן הנשואין בין מן הארוסין,
2 נשבעת 48 ומוכרת מקרקע. בעלה ונפרעת כתבתה בין
3 בבית דין ממחין בין בבית דין שאינן ממחין 49.
4 והוא, שיהיו השלשה האנשים נאמנין ויודעין
5 בשומת הקרקע. ואחריות המכר על נכסי יתומים 50.
6 אבל הגרושה לא תמכר אלא בבית דין ממחין 51.
7 וכל המוכרת בבית דין - לא תמכר אלא בהכרזה 52.
8 ובהלכות הלואה 53 יתבאר משפט מכירת בית דין
9 היאך היא. אבל המוכרת שלא בבית דין - אינה
10 צריכה הכרזה 54. ואף-על-פי-כן צריך שלשה שהם
11 נאמנים ויודעים בשומא.

48 שלא הניח לה בעלה כלום לכתובתה. 49 שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ואם בכתובה אמרו כן קל וחומר בנכסי צאן ברזל שהביאה מבית אביה. 50 אם נמצאת השדה גזולה וטרפה הגנול מהלוקח, חוזר הלוקח על היתומים יורשי בעלה שהאלמנה הייתה שליח היתומים. 51 כי לא אכפת לו לאדם אם תתבזה גרושתו בבית דין. 52 שמכריזים על שדה זו העומדת למכירה, בכמה היא שומה, ומפני מה רוצים למכרה. 53 פרק יב, הלכה ח'. ושם הלכה י' מבואר: "בית דין שמכר שלא בהכרזה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ומוכר בהכרזה". 54 כי אם טעה בית דין בפחות משישית המקח - המקח קיים לפיכך צריך הכרזה לדקדק בשומה ובמכירה, אבל כאשר אלמנה מוכרת שלא בבית דין אפילו מכרה שווה מנה ודינר, במנה - מכרה בטל, ואין היתומים מפסידים על ידה.

12 יד. אלמנה שמכרה קרקע בכתבתה 55 בינה לבין
13 עצמה 56, אם מכרה שנה בשנה 57 - מכרה קנים,
14 ונשבעת שבועת אלמנה אחר שמכרה. והוא,
15 שמכרה לאחר; אבל אם שמה לעצמה 58 - לא
16 עשתה כלום, ואפלו הכרזה 59.

55 לצורך גביית כתובתה. 56 שלא נכחו אפילו שלווה הדיוטות האמורים בהלכה הקודמת. 57 שלא טעתה במכירה. 58 לקחת שדה היתומים לעצמה בשומת כתובתה. 59 על מכירה פומבית ולא טעתה בשומתה, בכל זאת אם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חוזרים ונוטלים השדה ממנה. והטעם, מפרש הרשב"א, כי לא נעשתה אלא שליח למכור לאחרים, וכל שליח שנתמנה למכור לאחרים אינו יכול לזכות ולקנות באותו מכר, שאין המכר אלא הוצאת דבר מרשות זו לרשות אחרת, ולגבי השליח אין כאן הוצאה מרשות, כי הוא עומד במקום הבעלים, ו"אין אדם מקנה לעצמו".

17 מו. היתה כתבתה מאתים, ומכרה שנה מאה
18 במאתים, או שנה מאתים במאה - נתקבלה כתבתה
19 ואין לה כלום 60, ובלבד שתשבע שבועת אלמנה.
20 היתה כתבתה מאה, ומכרה שנה מאה ודינר במאה
21 - מכרה בטל 61, ואפלו אמרה: אני אחזיר את הדינר
22 ליורשים.

מתוך מהדורת חזק

מועיל כלום אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל, אלא שגמר בליבו ואחרי כן אמר, לפיכך אם אמר בלב שלם אני אמרתי וגמרת לי לעשות דבר זה אינו צריך דבר אחר כלל". (79) ואין המוחלת יכולה לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי שמחלתי לו כתובתי", שהרי כל הנשים יש להן כתובה ואין כאן איבה אם לא תמחול לו, ואדרכה היא יכולה לומר לו: "עיניך נתת בגירושין שאתה מבקש ממני שאמחול לך כתובתי". (80) ש"ש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן", שאם אמר "הן" בלשון תמיהה, הרי זה לאו.

יורשים כתובת אמם ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל, ואחרי כן חולקים שאר הירושה עם אחיהם (בני נשים אחרות) בשווה". (75) ונראה מדברי רבינו שאפילו בחייו אינה ניוזנת ממנו. (76) קבלת קניין הירושה במכירה או במתנה. (77) אלא אם היא מודה - מחילתה מחילה, "כי לא הצריכה התורה עדים בדיני ממונות אלא לכופר". (78) "יש דברים הרבה שאינם צריכים קניין ואין לקניין טעם בהם, כגון המשחרר את עבדו והמגרש את אשתו . . . או המוחל לחברו חוב או פיקדון שש לו בידו . . . נהגו רוב המקומות להקנות למקצת אלו הדברים . . . קניין זה אינו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ג'ט' מנחם-אב ה'תשע"ה

יום שני ד' מנחם-אב ה'תשע"ה

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ו נדפסה ביום ראשון.

יום שלישי ה' מנחם-אב ה'תשע"ה

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ז - הציורי שנוצטוינו להיות שמונה מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

יום רביעי ו' מנחם-אב ה'תשע"ה

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ז נדפסה ביום שלישי.

יום חמישי ז' מנחם-אב ה'תשע"ה

מצות עשה קה.

המצוה הק"ה - הציורי שנוצטוינו להיות שכבת זרע מטמאה, ומצוה זו כוללת פלדיני שכבת זרע.

יום שישי ח' מנחם-אב ה'תשע"ה

מצות עשה קה.

המצוה הק"ה נדפסה ביום חמישי.

יום שבת קודש ט' מנחם-אב ה'תשע"ה

מצות עשה צח.

המצוה הצ"ח - הציורי שנוצטוינו לדון בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת פל-תורת טמאת אכלין ומשקין פלם.

יום ראשון ג' מנחם-אב ה'תשע"ה

1 מצות עשה קד. צו.

2 המצוה הק"ד - הציורי שנוצטוינו להיות הזב מטמא, ומצוה זו כוללת פלדיני הדברים שבהם הוא נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא לזולתו.

3 המצוה הצ"ו - הציורי שנוצטוינו להיות הנבלה מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכלדיניה. והניין מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל מה-שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים פל-מין ומין מן-הטמאות במצות עשה, אין ענינו שאנו חייבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזוהרים מלהטמא בה, עד שיהיה (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה מטמא באופן כזה, למי שנוגע בו - מצות עשה, כלומר: דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הנינו שאנו אומרים שהנוגע בדבר פלוני באופן כזה נטמא; ואם הוא במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון ספרא (פרשת שמייני): "ויבנבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) - "יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה ארבעים? תלמוד לומר: "ולאֵלה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם רצה אדם נבלה ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ויבנבלתם לא תגעו", הא כיצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא - הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע בזה נטמא ונעשה טמא וחיובי הטמאים: לצאת חוץ למחנה שכינה (מעורת ישראל שבמקדש ופנימה) ושלל לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה - וזהו הציורי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או אם היה בקרבתו באופן כזה. וזכור ענין זה בכל מין ממיני הטמאה.

ישעיה ז א-ה

א העם ההלכים בחשך ראו אור גדול ישבי בארץ צלמות אור נגה עליהם: ב הרבית הגוי (לא) לו הגדלת השמחה שמחו לפניך בשמחת בקציר פאשר יגילו בחלקם שלל: ג כי | את-על סבלו ואת מטה שכם שבת הנגש בו החתת פיום מדין: ד פי כל-סאון סאן פרעש ושמלה מגוללה בדמים והיתה לשרפה מאכלת אש: ה כי-ילד ילד-לנו בן נתן-לנו ותהי המשרה על-שכם ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אביעד שר-שלום:

רש"י

ובליל קציר העומר כמו שנאמר והנה צליל שעורים מתהפך במחנה מדין: (ד) כל סאון סאן ברעש. יש פותרין אותו לשון סאה ומדה כמו שדרשוהו רבותינו אך לפי פשט ל' המקרא לא יתכן לפרש מגורתו מאחר שאין הוי"ו והגו"ן מעיקר התיבה אלא כמו שאון מן שואה והמון מן הומה וחרון מן חרה לא יתפעל עם הנון לומר סואן אלא סואה כמו מן המון הומה ומן שאון שואה ולא יאמר שואן הומן חרון ואני אומר שפתרונו לפי הענין ואין לו דומה מן המקרא ופתרונו לשון צהלת נצחון במלחמה, כי כל סאון סאן ברעש קול נצחון שום נוצח במלחמה ברעש שעטת סוסים והגפת תריסין הוא: ושמלה. הרוגי מלחמה: מגוללה בדמים. אבל נצחון זה אין בו רעש ואין בו דם: והיתה לשריפה. יקד יקוד מאכולת: (ה) כי ילד יולד לנו. אע"פ שאחזו רשע הוא בנו הנולד לו זה כמה שנים להיות לנו תחתיו למלך צדיק יהיה ותהיה משרת הקב"ה ועולו על שכמו שיהיה עוסק בתורה ושומר מצות ויטה שכם למשאו של הקב"ה ויקרא שמו הקב"ה שהוא מפליא עצה ואל גבור ואבי עד, קרא שמו של חזקיהו שר שלום כי שלום ואמת יהיה בימיו:

מצודת ציון

(א) צלמות. צלו של מות ר"ל חשכת הקבר: נגה. ענין הארה וזריחה: (ב) הרבית. ענין גדולה כמו רבי מלך בבל (ירמיה ט): (ג) סבלו. מל' סבל ומשא: שבט. כן יקרא המושל כמו לא יסור שבט מיהודה (בראשית מט): הנוגש. ענין לחץ ודחק: החתות. ענין שברון: (ד) סאון. כמו שאון בשי"ן והוא המיית מלחמה: ושמלה. ענין מלבוש: מגוללה. מל' גלגול וסבוב: (ה) המשרה. מל' שררה וממשל: אבי עד. אב עולם:

מצודת דוד

(א) העם ההלכים בחשך. מוסב למעלה לומר אבל העם הזה על שלא היו כמוהם עם כי אף המה הלכו בחשך מפחד סנחרב הנה בסוף ראו אור גדול בעת מפלתו: יושבי וכו'. כפל הדבר במ"ש: (ב) הרבית הגוי. בזה נעשו גדולים וחשובים בעיני הכל: לו הגדלת השמחה. ר"ל אם למלכות ישראל היה חושך אפלה הנה ליהודה הגדלת השמחה: שמחו לפניך. בבית המקדש נתנו שבח ושמחו שמחה גדולה: כשמחת בקציר. כמו שדרך העולם לשמוח בעת הקציר: כאשר יגילו. כמו ששמחו בעת שחלקו שלל סנחרב כן הרבו לשמוח לפניך בבה"מ: (ג) כי את עול סבלו. העול שהיה מטה שיהיה נוגש ורודה בו והוא אשור וכפל הדבר במ"ש לתפארת המליצה: החתות. העם הזה שברת בלילה אחת כמו עת מפלת מדין בימי גדעון כי גם המה נאבדו בלילה אחת: (ד) כי כל סאון. כל שאון המיית מלחמה הדרך להיות המיים ברעש גדול ושמלת חחרוגים מגוללת בדמים ומלוכלכת בו: והיתה. אבל נצחון המלחמה ההיא היתה דומה לשרפה הנאכל באש כי לא נשמע רעש מלחמה ולא נראה דם כי המלאך הכה בהם: (ה) כי ילד יולד לנו. כל זה בזכות הילד אשר יולד לנו וזהו חזקיהו שבימיו היתה מפלת סנחריב: ותהי המשרה. ממשלת ה' יהיה על שכמו ר"ל יטה שכמו לסבול עול התורה והמצוה: ויקרא שמו פלא יועץ וכו'. ר"ל ה' שהוא יועץ פלא ואל גבור ואבי עד יקרא שם הילד היולד שר שלום:

לשמוח לפניך בבה"מ: (ג) כי את עול סבלו. העול שהיה מטה שיהיה נוגש ורודה בו והוא אשור וכפל הדבר במ"ש לתפארת המליצה: החתות. העם הזה שברת בלילה אחת כמו עת מפלת מדין בימי גדעון כי גם המה נאבדו בלילה אחת: (ד) כי כל סאון. כל שאון המיית מלחמה הדרך להיות המיים ברעש גדול ושמלת חחרוגים מגוללת בדמים ומלוכלכת בו: והיתה. אבל נצחון המלחמה ההיא היתה דומה לשרפה הנאכל באש כי לא נשמע רעש מלחמה ולא נראה דם כי המלאך הכה בהם: (ה) כי ילד יולד לנו. כל זה בזכות הילד אשר יולד לנו וזהו חזקיהו שבימיו היתה מפלת סנחריב: ותהי המשרה. ממשלת ה' יהיה על שכמו ר"ל יטה שכמו לסבול עול התורה והמצוה: ויקרא שמו פלא יועץ וכו'. ר"ל ה' שהוא יועץ פלא ואל גבור ואבי עד יקרא שם הילד היולד שר שלום:

משלי מזו יח-ל

יח איש חמה יגרה מדון וארך אפים ישקיט ריב: יט דרך עצל כמשיכת חדק וארח ישרים סללה: כ בן חכם ישמח אב וכסיל אדם בווה אמו: כא אולת שמחה לחסר לב ואיש תבונה יישר לכת: כב הפר מחשבות באין סוד וברב יועצים תקום: כג שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב: כד ארח חיים למעלה למשפיל למען סור משאול מטה: כה בית גאים יסח | יהוה יניב גבול אלמנה: כו תועבת יהוה מחשבות רע וטהרים אמרינעם: כז עבר ביתו בוצע בצע ושונא מתנת יחיה: כח לב צדיק יהגה לענות ופי רשעים יפיע רעות: כט רחוק יהוה מרשעים ותפלת צדיקים ישמע: ל מאור עינים ישמח לב שמועה טובה תדשן עינים:

רש"י

ך ודבור נחת הבריות אוהבים אותו ורבותינו דרשוהו על בעלי גירסא אם מוצאים בפיה מענה אז תתקיים במ וישמחו: ודבר בעתו מה טוב. שואלים בהלכות הפסח ובהלכות החג בזמנו: (כד) אורח חיים למעלה למשכיל. כמו שרפים עומדים ממעל לו (ישעיה ו) כלומר לפני החכם קשטה ומוכנת אורח חיים: (כז) עוכר ביתו. שהוא בוצע בצע: ושונא מתנות יחיה. מאחר שהוא שונא מתנות, כלשון שונא את הגזל: (כח) לב צדיק יהגה לענות. יחשוב ויבין מה יענה קודם שישב דבר: (ל) מאור עינים. בתורה: ישמח לב. ששואלין ממנו דבר ויודע מה להשיב, ולפי פשוטו כמשמעו דבר שהוא תאוה למראות עינים, משמח הלב ומצחצח תוגת הלב כגון גן ירק ונהרות המושכ"י:

מצודת ציון

(יח) יגרה. מל' תגר וחרחור כמו ואל תתגר במ מלחמה (דברים ב): מדון. מלשון דין ומריבה: (יט) כמשיכת. ענין גדר כמו הסר משוכתו (ישעיה ה): חדק. מין קוצים כמו טובה כחדק (מייכה ז): סלולה. ר"ל ממושמש בו הרבה להסיר אבני המכשול ודוגמתו סלסלה ותורומך (לעיל ה): (כב) סוד. ענין עצה שדרכו להיות בסוד לבל יודע, או שהעצה הוא למעשה כיסוד לבנין: (כג) במענה. ענין אמירה כמו ומה מענה לשון (לקמן טז): (כד) יסח. ענין עקירה כמו ונסחתם מעל האדמה (דברים כח): (כז) בוצע בצע. הגזל הון כמו ובוצע בך (תהלים י) וכמו מה בצע (בראשית ל"ז): (כח) יהגה. יחשוב כמו הגיון לבי (תהלים יט): לענות. מלשון עניה ותשובה: (ל) תדשן. ענין שומן:

יועצים תקום המחשבה: (כג) שמחה. כל איש ישמח באמרי פיו כי יומתק לו עצת נפשו אבל דבר בעתו מה מאוד הוא טוב ור"ל אף אם לא יהיה עצת נפשו בהשכל ואף אם הצליח בהעצה ההיא ברבר כיוצא בו מ"מ אין כל העתים שוות ואולי היועצים יגלו אזנו לאמר לא עת עתה לעשות כזאת: (כד) אורח. שמורה אורח חיים לנפש המשכיל ללכת למעלה אז תשוב במקומו יעמיד גבול אלמנה אם כי תשש כוחה וחלפה עזרתה: (כו) מחשבות רע. המדובר רכות ומחשבותיו לרעה: וטהורים. ראויים אמרי נועם להיות טהורים מבלי תערובות מחשבה רעה: (כז) עוכר וגו'. הבוצע בצע להרבות לו ישחית ביתו כי בא זה ואיבד את זה אבל השונא אף מתנות כי ישען בה' אז המקום יתן לו עוד חיים מה שאין ביד אדם לתת: (כח) יהגה. טרם יענה יחשוב בלבו מה יענה וע"כ דבריו מעטים אבל פי רשעים ירבה לדבר רעות כמעייין הנובע כי ידבר כל העולה על רוחו ואינו חושש: (כט) רחוק וגו'. מלשמוע את תפלתם: (ל) מאור עינים. הארת עינים בדבר המסופק ישמח לב כי אין בעולם שמחה כהתרת הספקות: שמועה טובה. בדבר חדושי התורה:

מצודת דוד

(יח) איש חמה. מי שדרכו לכעוס יגרה מריבה עם בני אדם אבל המאריך אף ואינו ממנה לכעוס ישקיט בזה את המריבה: (יט) דרך עצל. במקום אשר ידרוך העצל ידמה לו כאלו גדר של קוצים לפניו ומעכו לכת כי לגודל העצלות ימצא מניעות לכל מעשיו אבל אורח ישרים הוא להם דרך סלולה וכבושה כי ימצא צדדים לבטל המניעות: (כ) ישמח אב. בראותו אותו כמושב החכמים: בווה אמו. כי דרך נשים לגעגע על בניהן ולמנוע מהם שבט מוסר והבריות מבזין אותם לומר ארוך שזה גדל: (כא) אולת. כאשר יעשה חסר לב אולת יחשב בעיניו לשמחה: ואיש תבונה. ישמח כאשר ילך בדרך הישר: (כב) הפר. מחשבות האדם יופר ויבוטל כשלא יועץ עצמו עם יועצים להמתיק סוד אבל ע"י הרבה

ד שלשה מגלחין, ותגלחתן מצוה: הנזיר, והמצרע, והלויים. וכלן שגלחו שלא בתער, או ששירו שתי שערות — לא עשו כלום.

ה שתי צפרים, מצותן שיהו שוות במראה ובקומה ובדמים, ולקחתן כאחת. אף על פי שאינן שוות — פשרות. לקח אחת היום ואחת למחר — פשרות. שחט אחת מהן ונמצאת שלא דרור — יקח זוג לשניה; הראשונה מתרת באכילה. שחטה ונמצאת טרפה — יקח זוג לשניה; הראשונה מתרת בהנאה. נשפף הדם — תמות המשתלחת; מתה המשתלחת — ישפף הדם.

ו מצות עץ ארו ארפו אמה, ועביו כרביע פרע המטה: אחד לשנים, ושנים לארבעה. מצות אוזב — לא אוזביון, לא אוזב כחול, לא אוזב רומי, לא אוזב מדברי, ולא כל אוזב שיש לו שם לוי.

ז ביום השמיני מביא שלש בהמות: חטאת ואשם ועולה. והדל היה מביא חטאת העוף ועולת העוף. פירוש ברטנורא

ד והלויים. בעת שנבחרו לשירות במדבר, ואינה נוהגת לדורות:

ה מצותן שיהיו שוות. דלכתוב רחמנא צפרים, ומיעוט צפרים שתיים. שתי דכתב רחמנא למה לי, אלא ללמד שיהיו שתיים שוות: ונמצאה טריפה כו'. היותו כתיב, פרט לטריפות: תמות המשתלחת. ויחנה עד שתמות מאליה:

ו כרביע כרע המטה. כדמפרש ואויל, שמחלק כרע המטה לשנים, ואלו השנים מחלקן לארבעה, והו רביע כרע. וקמ"ל דמצוה לצמצם שיהיה רביע כרע, לא פחות ולא יותר: שם לוי. שמלוי ומחברין אותו לדבר אחר. אוזב יון, אוזב כוחלי, אוזב רומי:

ז ביום השמיני. כשגלח בשבעי, מביא קרבנותיו בשמיני. אבל אם שהה ולא גילה אלא בשמיני, מביא קרבנותיו בחשעי, לפי שטעון הערב שמש בין גילוח להבאת קרבנותיו:

משניות מבוארות — קהתי

— של הצפור השחוטה, קודם שהיו ממנה על המצורע שבע הזאות (כלעיל משנה א). תמות המשתלחת — מניחים אותה למות ברעב, שהואיל והראשונה נשחטה כראוי, אלא שנשפך דמה, לפיכך השנייה נקבעה עמה לטהרת המצורע, ושוב אין היא ראויה לזווגה לאחרת; וצריך להביא שתי צפרים אחרות. מתה המשתלחת — לאחר שנשחטה הראשונה, ישפף הדם — של השחוטה, ויקח שתי צפרים אחרות. בתורת הנניס למדים דין זה ממה שנאמר (ויקרא יד, ו): "את הצפור החיה יקח אותה". ודרשו מיתור הלשון "אותה", שרק אותה יקח ולא זולתה, שאם מתה המשתלחת, לא יקח אחרת תחתיה לטבלה ברם זה. וממילא נמצאנו למדים גם זה, שאם נשפך הדם, תמות המשתלחת, ולא ישחוט אחרת, לפי שצריך ליקח רק את הצפור החיה שהיתה זווגה של השחוטה.

באור משנה ו

משנתנו עוסקת בפרטי הדינים של עץ הארו והאזוב.

מצות עץ ארו ארפו אמה — עץ ארו שלוקח המצורע המיטהר מצוותו שיהא ארכו אמה, ועביו כרביע פרע המטה — כמו שהמשנה מפרשת והולכת: אחד לשנים, ושנים לארבעה — שמחלק כרע המטה לשני חלקים שווים, והשניים מחלק לארבעה, נמצא רבע הכרע מצומצם, לא פחות ולא יותר, ובו מודדים עביו של עץ ארו; והיתה מידת כרע ידועה להם. מצות אוזב — האזוב שלוקח המצורע המיטהר, מצוותו שלא יהא לא אוזביון — מין אוזב המשמש תרופה להמית התולעים שבמעיים, לא אוזב כוחלי — שצבעו כחול, לא אוזב רומי, לא אוזב מדברי, ולא כל אוזב שיש לו שם לוי — אלא אוזב סתם.

באור משנה ז

במשנה ג שנינו: "ביום השביעי מגלח תגלחת שניה... כיסב בגדיו וטבל". משנתנו ממשיכה איפוא בסדר כפרותו, כשגילה וטבל בשביעי.

ביום השמיני מביא שלש בהמות — לקרבנות: חטאת ואשם ועולה — כמו שכתוב (ויקרא יד, י): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים (לאשם ולעולה) וכבשה אחת בת שנתי תמימה" (לחטאת). והדל — שאין ידו משגת להביא שלוש בהמות, הנה מביא חטאת העוף ועולת העוף — מלבד כבש לאשם, כמו שנאמר (סם סם, כא-כב): "ואם דל הוא ואין ידו משגת, ולקח כבש אחד לאשם... ושתי תורים או שני בני יונה אשר תשיג ידו. והיה אחד חטאת ואחד עולה".

באור משנה ד

שלשה מגלחין — את שערו, ותגלחתן מצוה: הנזיר — שנאמר בו (במדבר ו, יח): "וגלח הנזיר פתח אוהל מועד את ראש נזרו", והמצרע — כמו ששנינו לעיל, והלויים — כשנתחנכו לעבודה במדבר, כמו שנאמר (במדבר ת, ז): "והעבירו תער על כל בשרם"; והיתה זו מצוה לשעה, ואינה נוהגת לדורות. וכלן שגלחו שלא בתער, או ששירו שתי שערות, לא עשו כלום — לא קיימו את מצוות התגלחת, ברם, שונה נזיר מן המצורע ומן הלויים, שמגלח שער ראשו בלבד, ושונה מצורע, ששתי התגלחות שלו הן דרוקא על ידי כהן.

באור משנה ה

שתי צפרים — שמביא המצורע, כמו ששנינו במשנה א, מצותן שיהיו שוות במראה — בגוון, שיהא להם גוון אחד, ובקומה — שתהא קומתן שווה, ובדמים — במחיר, שיהיו מחירי שתיהן שווים. דבר זה למדים בגמרא (יומא מב, ב) ממה שנאמר: "ולקח... שתי צפרים", והרי מיעוט "צפרים" שתיים, ומה תלמוד לומר "שתי"? שיהו שתיהן שוות; ויש מוסיפים, שלמדים משני שעירי יום הכיפורים, שכתוב בהם שלוש פעמים "שני" (ויקרא טו, ה; ז; ח), שיהו שווים בשלושת הדברים האמורים לעיל ("תוספות יום טוב"; "תפארות ישראל"), ולקחתן כאחת — שמצוה לכתחילה לקנותן בבת אחת. אף על פי שאינן שוות — שאין הצפרים שוות במראה ובקומה ובדמים, פשרות — שמה שצריכות להיות שוות הוא רק למצוה ולא לעיכוב. לקח אחת היום ואחת למחר — לא קנה אותן בבת אחת אלא צפור אחת היום וצפור אחת לאחר זמן, פשרות — בדיעבד. שחט אחת מהן — אחת מן הצפרים, ונמצאת שלא דרור — שזו שנשחטה אינה צפור דרור, יקח זוג לשניה — צפור אחרת לזווגה לשניה. הראשונה — זו שנשחטה, ונמצאת שלא דרור, מתרת באכילה — שהואיל ולא היתה דרור, לא נקבעו יחד (תוספות חדשים). שחטה אחת מהן, ונמצאת טרפה — אף על פי שהיתה צפור דרור, מכל מקום הואיל ונמצאה טריפה, הרי שלא היתה ראיה לטהרת המצורע, ולפיכך יקח זוג לשניה — יקח צפור אחרת לזווגה לשנייה, שלא נקבעה השנייה בשחטה זו. הראשונה — זו שנשחטה ונמצאה טריפה, מתרת בהנאה — שהרי לא נקבעה לטהרת המצורע; ואינה מותרת באכילה, כדין טריפה. נשפף הדם

ח בא לו אצל האשם, וסמך שתי ידיו עליו, ושחטו וקבלו שני כהנים את דמו: אחד בפלי, ואחד ביד. זה שקבל בפלי, בא וזרקו על קיר המזבח. וזה שקבל ביד, בא לו אצל המזרע. והמזרע טבל בלשפת המזרעים, בא ועמד בשער נקנור. רבי יהודה אומר: לא היה צריך טבילה.

ט הכנים ראשו, ונתן על תנוף אָזְנוֹ; ידו, ונתן על בהן ידו; רגלו, ונתן על בהן רגלו. רבי יהודה אומר: שלשתם היה מכניס פֶּאֶחָד. אין לו בהן יד, בהן רגל, אין ימנית — אין לו טהרה עולמית. רבי אליעזר אומר: נותן הוא על מקומו. רבי שמעון אומר: אם נתן על של שְׂמָאל — יצא.

י נטל מלוג השמן ויצק לתוך כפו של חברו; ואם יצק לתוך כף עצמו — יצא. טבל והזה שבע פעמים כנגד

פירוש ברטנורא

ח וסמך שתי ידיו עליו. וקודם סמיכה היה טעון תנופה, שאשם מצורע טעון תנופה חי: ואחד ביד. דכתיב (ויקרא י"ד) ולקח הכהן ונתן על תנוך אוזן המזוזה, מה נתנה בעצמו של כהן; אף קבלה בעצמו של כהן; אינו צריך טבילה. שכבר טבל מבערב, דכתיב (שם) והיה ביום השביעי יגלח וגו' וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים. והכמים אומרים, הואיל והיה עלול לטומאה, שמה לא שמר עצמו בטהרה כראוי ונמא אחר שמבל, לפיכך צריך טבילה אחרת מספק. והלכה כחכמים:

ט הכנים ראשו. לפי שעות ישראל אין מחוסר כפורים נכנס לה, ודם האשם היה נפסל ביוצא אם יצא חוץ לעזרה, לפיכך היה המצורע עומד בשער ניקנור שהוא בין עזרת נשים לעזרת ישראל, ומכניס ראשו לתוך העזרה עד שנותנים המתנות על תנוך אוזנו, ומכניס ידו ורגלו עד שיתן על בהונותיו: תנוך זה גדר האמצעי של אוזן: רבי יהודה אומר וכו'. ואין הלכה כרבי יהודה: אין לו טהרה עולמית. דבעינן דכתיב בקרא. ודוקא שנקטעה אוזו או בהונותיו לאחר שהזקק לטהרה: רבי אליעזר אומר נותן הוא על מקומו. דלא בעינן דכתיב בקרא. ואין הלכה כרבי אליעזר. וכן אין הלכה כרבי שמעון דאמר אם נתן על של שְׂמָאל יצא:

י נטל מלוג השמן. שהעלה את הלוג עם האשם במקום שחיתתו בצפון והיה מזומן שם: לתוך כפו של חברו. משום דכתיב ויצק על כף הכהן, משמע שהכהן העושה את ההזאות היה ויצק על כף כהן אחר: כנגד בית קדשי הקדשים. משום שנאמר שבע פעמים לפני ה'. ולא שהיה מכניס את השמן

משניות מבוארות – קהתי

ואין הלכה כרבי יהודה. אין לו בהן יד — אין למצורע בהן יד, בהן רגל — או שאין לו בהן רגל, אין ימנית — או שאין לו אוזן ימנית, אין לו טהרה עולמית — שצריך שיקריים כמו שכתוב בתורה; ודווקא שנקטעה אוזו או נקטעו בהונותיו לאחר שהזקק לטהרה (הר"ם; ברטנורא). שכן גם ההלכה במחוייב מיתה, שאם נקטעה ידם של העדים שהעידו עליו, פטור הנידון, משום שנאמר (דברים יז, ז): "יד העדים תהיה בו בראשונה", ואין כאן יד העדים (כמבואר בגמרא סנהדרין מה, ב). ומבואר שם, שדווקא אם נקטעה יד העדים לאחר שהעידו, אבל אם היו גידמים מלכתחילה, חייב, לפי שזו היא יד שלהם, ולמדים משם שהוא הדין לענין מצורע. אבל הרמב"ם (הל' מחוסרי כפרה ה, א) כותב כלשון משנתנו, ואינו מבדיל בין נקטעו קודם שזקק לטהרה או לא (עיין "תוספות יום טוב" שמאריך בענין זה; ועיין "תפארת ישראל" ו"משנה אחרונה"). רבי אליעזר אומר: נותן הוא על מקומו — של התנוך או של הבהן, שלדעת רבי אליעזר אין צורך שיקריים בו כפי הכתוב, אלא מה שאפשר לקיים, יקיים. רבי שמעון אומר: אם נתן על של שְׂמָאל — על בהן ידו השמאלית או על בהן רגלו השמאלית, יצא — אף רבי שמעון סובר כרבי אליעזר, שאין צורך שיקריים בו כפי הכתוב, אלא שלדעתו בהן של שמאל עדיפה ממקום בהן ימין, לפי ששם אין בהן כלל, והתורה אמרה: בהן. ואין הלכה לא כרבי אליעזר ולא כרבי שמעון.

באור משנה י

נטל — הכהן, מלוג השמן — שהביא המצורע עם הקרבנות, ויצק לתוך כפו של חברו — לתוך הכף השמאלית של כהן אחר, כמו שנאמר (ויקרא יד, טז): "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על כף הכהן השמאלית", וכיון שכתוב "על כף הכהן" משמע שהכהן העושה את ההזאות היה ויצק על כף כהן אחר. ואם יצק לתוך כף עצמו, יצא — בדיעבד. טבל — הכהן את אצבעו הימנית בשמן, והזה שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים — כמו שנאמר (שם טז): "וטבל הכהן את אצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו השמאלית, והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה'"; ולא שהיה מכניס את השמן להיכל להזות כנגד הפרוכת אלא בעזרה היה עומד והיה הופך פניו לצד בית קודש הקדשים וזוה על קרקע

באור משנה ח

משנתנו מוסיפה ללמד בענין הקרבנות שהביא המצורע לכפרתו. בא לו — המצורע המיטהר, אצל האשם — אל הכבש המוקדש לקרבן אשם, שעמד בפנים העזרה אצל שער ניקנור, וסמך שתי ידיו עליו — על ראש הכבש; וקודם סמיכה היה טעון תנופה, כמפורש בתורה (ויקרא יד, טז), ושחטו — כהן או ישראל, וקבלו שני כהנים את דמו: אחד בפלי, ואחד ביד — שנאמר (שם טז, יד): "ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על תנוך אוזן המיטהר" וגו', מה נתנה בעצמו של כהן, אף לקיחה בעצמו של כהן. זה שקבל בפלי, בא וזרקו על קיר המזבח — כדין דם האשם שטעון שתי מתנות שהן ארבע (עיין זבחים ה, ה). וזה שקבל ביד, בא לו אצל המזרע — המיטהר, שעמד בשער ניקנור. והמזרע טבל בלשפת המזרעים — שבעזרת נשים, בקרן צפונית מערבית (עיין מידות ב, ח). בא ועמד — לאחר הטבילה, בשער נקנור — שנכנסים בו מעזרת נשים לעזרת ישראל. רבי יהודה אומר: לא היה צריך טבילה — שכבר טבל מבערב, כמו שנאמר (שם טז, ט): "והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו... ורחץ את בשרו במים וטהר". ברם, חכמים סוברים, שהואיל והיה מורגל בטומאה, חוששים שמה לא שמר עצמו בטהרה כראוי, ונטמא לאחר שטבל, לפיכך צריך טבילה נוספת מספק. והלכה כחכמים.

באור משנה ט

הכנים — המצורע המיטהר, ראשו — משער ניקנור שעמד שם לתוך עזרת ישראל, לפי שמחוסר כיפורים הוא, ואסור למחוסרי כיפורים להיכנס לעזרה, ודם האשם נפסל כשיוצא חוץ לעזרה, לפיכך היה המצורע עומד בשער ניקנור ומכניס ראשו לתוך העזרה, ונתן — הכהן מן הדם שבידו, על תנוף אָזְנוֹ — הימנית; ידו — הכנים המצורע את ידו הימנית, ונתן — הכהן מן הדם — על בהן ידו; אחר כך הכנים המצורע את רגלו — הימנית, ונתן — הכהן מן הדם — על בהן רגלו — כמו שנאמר (ויקרא יד, יז): "ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על תנוך אוזן המיטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית". רבי יהודה אומר: שלשתם היה מכניס פֶּאֶחָד — ראשו, ידו ורגלו היה מכניס לעזרה בבת אחת.

בית קדש הקדשים. על כל הַיָּהוּה טְבִילָה. בָּא לֹא אֶצֶל הַמִּצְרָע. מְקוֹם שֶׁהוּא נֹתֵן אֶת הַדָּם, שֶׁם הוּא נֹתֵן אֶת הַשְּׂמֹן, שְׂנֵאמֵר (ויקרא יד, כח-כט): "עַל-מְקוֹם דָּם הָאֵשֶׁם". וְהַנּוֹתֵר מִן-הַשְּׂמֹן אֲשֶׁר עַל-יָדָיו הִכְתוּ וְתֵן עַל-רֹאשׁ הַמִּטְהָר, לְכַפֵּר, אִם נָתַן – כִּפָּר. וְאִם לֹא נָתַן – לֹא כִפָּר, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא; רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: שְׂרָדֵי מִצְוֵה הֵן, בֵּין שְׂנֵתָן בֵּין שְׂלֵא נָתַן – כִּפָּר, וּמַעְלִין עָלָיו כְּאִילוֹ לֹא כִפָּר. חֶסֶר הַלֵּג עַד שְׂלֵא יֵצֵק – יִמְלְאֲנֻ; מִשְׂצֵק – יָבִיא אַחֵר בַּתְּחִלָּה, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא; רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: חֶסֶר הַלֵּג עַד שְׂלֵא נָתַן – יִמְלְאֲנֻ; מִשְׂנָתָן – יָבִיא אַחֵר בַּתְּחִלָּה.

יֵא מִצְרַע שֶׁהֵבִיא קֶרְבֵנו עָנִי, וְהַעֲשִיר, או עָשִיר, וְהָעֲנִי – הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר חֲטָאת; דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אַחֵר הָאֵשֶׁם.

יב מִצְרַע עָנִי שֶׁהֵבִיא קֶרְבֵנו עָשִיר – יֵצֵא; וְעָשִיר שֶׁהֵבִיא קֶרְבֵנו עָנִי – לֹא יֵצֵא. מִבֵּיא אָדָם עַל יָדֵי בְנוֹ, עַל יָדֵי

פירוש ברטנורא

בהיכל להוות כנגד הפרוכת, אלא בעזרה היה עומד והיה הופך פניו לצד בית קודש הקדשים ומוה על קרקע העזרה: על כל הזאה טבילה. על כל פעם שמוה טובל אצבעו בשמן, ולא שיטבול אצבעו פעם אחת ויה מאותה טבילה שתיים ושלש הזאות. דשבע פעמים, אמבילת אצבעו נמי קאי: בין שנתן בין שלא נתן כִּפָּר. ומה נבא: ומעלין עליו כְּאִילוֹ לֹא כִפָּר. כמו שמאי, שלא עשה מצוה מן המובחר. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי: חסר הלוג. שמן של מצורע: עד שלא יֵצֵק. לכפו השמאלית, ימלאנה. ולא אמרין דקבעה ליה הלוג שהוא כלי שרת, אלא יציקה קבעת: עד שלא נתן. שבע מתנות. דסבר ר' שמעון מתן שבע קבע, ולא יציקה. ואין הלכה כרבי שמעון:

יג הכל הולך אחר הטאת. דבהטאת ועולה חלוק העשיר והעני, דעשיר מביא מן הבהמה, ועני מביא מן העוף, שתי תורים או שני בני יונה, הלכך אם בשעת הקרבת החטאת היה עני והביא חטאת העוף, אע"פ שהעשיר אה"כ, משלים קרבן עני ומביא עולת העוף. וכן אם היה עשיר והביא חטאת הבהמה, אע"פ שהעני צריך להביא עולת בהמה: רבי יהודה אומר אחר האשם. דבאשם שוין עני ועשיר, והוא ראשון לקרבנות המצורע, ומיוחד למחרתו יותר מכולן. ושניהם מקרא אחד דרשו, דכתיב (ויקרא י"ד) אשר לא תשיג ידו במחרתו, ריש סבר, דבר המכפור, והוא החטאת. ור' יהודה סבר, דבר המכשירו ומטהרו, והוא האשם. והלכה כר' יהודה:

יב שהביא קרבן עשיר יצא. [אפילו לכתחלה מביא] ותבא עליו ברכה. ואידי דבעי למתני כסיפא לא יצא, תנא רישא יצא: מביא אדם על [ידי] בנו

משניות מבוארות – קהתי

היה מביא חטאת העוף ועולת העוף. משנתנו באה ללמד במצורע שהביא קרבנו, והעני או העשיר קודם שהוקרבו כל קרבנותיו.

מצרע שהביא קרבנו עני — קרבנות של עני, היינו שתי תורים או שני בני יונה לחטאת ולעולה, וְהַעֲשִיר — ונעשה עשיר, או עשיר — שהביא כבשה לחטאת וכבש לעולה, וְהָעֲנִי — ונעשה עני, הכל הולך אחר חטאת — אם בשעת הקרבת החטאת היה עני והביא חטאת העוף, אף על פי שהעשיר, משלים קרבן עני ומביא עולת העוף; וכן אם היה עשיר בשעת הקרבת החטאת והביא כבשה לחטאת, אף על פי שהעני צריך להשלים קרבן עשיר ולהביא כבש לעולה. דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אַחֵר הָאֵשֶׁם — הכל הולך אחר האשם, שהעני והעשיר שווים בו, ששניהם מביאים כבש לאשם, והוא ראשון לקרבנות המצורע, ומיוחד לטהרתו יותר מכולם, ולפי מה שהיה בשעת הקרבת האשם, עני או עשיר, הוא מביא לחטאת ולעולה. אם היה עני, מביא שתי תורים או שני בני יונה, ואם היה עשיר, מביא כבשה וכבש. בגמרא (כריתות ט, ב) מבואר, שרבי שמעון ורבי יהודה שניהם דורשים ממה שנאמר (ויקרא יד, לב): "זאת תורת אשר בו נגע צרעת, אשר לא תשיג ידו בטהרתו", היינו כשלא תשיג ידו בשעת טהרתו יביא קרבן עני, וסובר רבי שמעון ש"טהרתו" היינו חטאתו שהיא כפרתו. ורבי יהודה סובר: "טהרתו" היינו אשמו, שנותן מדרו על בהונותיו ומכשירו לאכול בקדשים.

באור משנה יב

מצרע עני שהביא קרבן עשיר — כגון שנתנו לו במתנה או שהלוו לו (תפארת ישראל), יצא — ואפילו לכתחילה מותר, אלא אגב הסיפא שנישנית בה "לא יצא", נקט כאן התנא "יצא". ויש מבארים (לפי תורת כהנים), שלמדים זה ממה שכתוב: "זאת תורת אשר לא תשיג ידו", תורת לרבות כל התורות הכתובות למעלה, שבין תורת העשיר בין תורת הדל נוהגת במי שלא תשיג ידו, שאם הביא קרבן עשיר יצא (יאלהו דבאי): וְעָשִיר שֶׁהֵבִיא קֶרְבֵנו עָנִי, לֹא יֵצֵא — שנאמר "זאת" למעט, שדווקא במי שלא תשיג ידו נוהג דין

העזרה (הרי"ש; ברטנורא). על כל הַיָּהוּה טְבִילָה — על כל פעם שמוה טובל אצבעו בשמן, כלומר שטובל שבע פעמים ומוה שבע פעמים. בָּא לֹא — הכהן, אֶצֶל הַמִּצְרָע — לאחר שבע ההזאות כנגד בית קודש הקדשים. מְקוֹם שֶׁהוּא נֹתֵן אֶת הַדָּם, שֶׁם הוּא נֹתֵן אֶת הַשְּׂמֹן — באותו מקום על תנוך האוזן ועל הבהונות שנותן את הדם, נותן את השמן, ואפילו נתייבש שם הדם בינתיים, שְׂנֵאמֵר: "עַל-מְקוֹם דָּם הָאֵשֶׁם" — ומשמע על מקום שהיה הדם ולא על הדם ממש, כלומר שבא הכתוב ללמד, שאין הדם גורם אלא המקום גורם. "וְהַנּוֹתֵר מִן-הַשְּׂמֹן אֲשֶׁר עַל-יָדָיו הִכְתוּ וְתֵן עַל-רֹאשׁ הַמִּטְהָר, לְכַפֵּר" — מכאן למדים: אִם נָתַן — על ראשו, כִּפָּר — עליו, וְאִם לֹא נָתַן — על ראשו, לֹא כִפָּר — שכן משמע מן הכתוב, שהנתינה על ראשו מעכבת כפרתו. דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא; רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: שְׂרָדֵי מִצְוֵה הֵן — שנאמר: "והנותר מן השמן", שאינו אלא שיירים, ולפיכך בין שְׂנֵתָן בין שְׂלֵא נָתַן — על ראשו, כִּפָּר — כדין שפרכת שיירי דם החטאת שאינה מעכבת (נבוים ה, א; רשי"ש י, ב), וּמַעְלִין עָלָיו כְּאִילוֹ לֹא כִפָּר — כלומר שלא עשה מצוה מן המובחר (נע"ן באורנו למשנה מנחות ט, ח). ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי. חֶסֶר הַלֵּג — שמן, עַד שְׂלֵא יֵצֵק — קודם שיצק לתוך הכף, יִמְלְאֲנֻ — ימלא את הלוג, ואין אומרים, שאם חסר, נפסל הנשאר; מִשְׂצֵק — אם לאחר שיצק מן הלוג על הכף חסר הלוג שמן, יָבִיא אַחֵר בַּתְּחִלָּה — צריך להביא לוג אחר, שהיציקה קבעה את השמן, שאם יחסר ממנו אחר כך, נפסל השאר, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא; רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: חֶסֶר הַלֵּג עַד שְׂלֵא נָתַן — קודם שנתן שבע ההזאות, יִמְלְאֲנֻ — ימלא את הלוג; מִשְׂנָתָן — את ההזאות, יָבִיא אַחֵר בַּתְּחִלָּה — יביא לוג אחר; טעמו של רבי שמעון, שמתן שבע ההזאות קובע את השמן, ולא היציקה ממנו על הכף. ואין הלכה כרבי שמעון.

באור משנה יא

כבר שנינו (במשנה ז), שהמצורע מביא שלוש בהמות: חטאת ואשם ועולה. והלך

בתו, על ידי עבדו ושפחתו, קרבן עני, ומאכילן בנכחים. רבי יהודה אומר: אף על ידי אשתו מביא קרבן עשיר, וכן פל קרבן שהיא חיבת.

יג שני מצרעים שנתערבו קרבנותיהם, קרב קרבנו של אחד מהם, ומת אחד מהם — זו ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע; אמר להם: יכתב נכסיו לאחר, ויביא קרבן עני.

סליק מסכת נגעים

מסכת פרה

פרק ראשון

א רבי אליעזר אומר: עגלה — בת שנתה, ופרה — בת שתיים, ונכמים אומרים: עגלה — בת שתיים, ופרה —

פירוש ברטנורא

ובתו. אע"פ שהוא עשיר, מביא עליהם קרבן עני אם הם עניים. וקרבן זה מותרן לאכול בנכחים, כדאמרן הביא כפרתו אוכל בקדשים: אף על ידי אשתו מביא קרבן עשיר. דאשתו שהיא כנופו אינו יכול להביא עליה קרבן עני אם הוא עשיר. ולא קרבן מצורע בלבד, אלא הוא הדין לכל קרבן שהיא חיבת אינו מביא עליה קרבן עני אם הוא עשיר:

יג זאת שאלו אנשי אלכסנדריא את ר' יהושע. מצורע שני שהוא בחיים מה תהא עליו, היאך יטעה לאכול בקדשים, שאילו היה מצורע האחר חי, אע"פ שנתערבו קרבנותיהן זה יקרב לשם מי שהוא זה יקרב לשם מי שהוא. או אם מת האחד והיו שני הקרבנות לפניו, היו הקרבנות מתים זה מקריב קרבן אחר. אבל השתא אינו יכול להקריב את זה, דשמא של מת הוא והויא חטאת שמתו בעליה דלמיתה אולא. וקרבן אחר נמי אינו יכול להביא, דשמא אותו שקרב היה שלו ונפטר, ונמצא מביא חולין לעזרה. ואינו יכול להתנות בנדבה, שאין חטאת באה נדבה: יכתוב נכסיו לאחר. והוי עני וראוי להביא קרבן דלות, וחטאת העוף באה על הספק ואין בה משום חולין בעזרה. ואם אינו מפקיד נכסיו והביא חטאת העוף, לא טעה, דעשיר שהביא קרבן עני לא יצא. ומן האשם שמביא ליכא לאקשווי הכי מצי מייתי אשם בספק דלמא חולין לעזרה מייתי, דכיון דאשם שוין מתנותיו לשלמים, יכול להביא אשם ולהתנות, אם אני חייב אשם יהא זה לאשם, ואם לאו, שקרב אשם שלי, יהא זה לשלמים, מה שאינו יכול לעשות כן בחטאת שאין מתנות דמים של חטאת שוות לשלמים, דמתן דמים של חטאת [ארבע מתנות] למעלה מחוט הסקרא, ושלמים [שתי מתנות] למטה מחוט הסקרא:

מסכת פרה

א רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה. עגלה ערופה צריך שתהא בת שנתה ולא יותר: ופרה ארומה בת שתי שנים. דלשון פרה משמע דקשיא

משניות מבוארות — קהתי

לאחר אינו יכול להביא חטאת העוף, שעשיר שהביא קרבן עני, לא יצא.

בארנו כרוב המפרשים (על פי התוספתא). שהבעיה שבמשנתנו היא בענין החטאת בלבד, שכן עולה אפשר להקריב בספק ולהתנות שאם אינו חייב עולה תהא זו לנדבה. ואף אשם יכול הוא להביא בספק שהואיל ומתן דמו שווה למתן דמם של שלמים, לפיכך יכול הוא להביא אשם ולהתנות, שאם הוא חייב אשם יהא זה לאשם, ואם לאו, שקרב אשמו, יהא זה לשלמים. אבל בחטאת אינו יכול לעשות כן, לפי שאין מתן דמה שווה לשלמים, דמה של חטאת טעון ארבע מתנות למעלה מחוט הסקרא, ודמם של שלמים טעון שתי מתנות למטה מחוט הסקרא.

ברם, אף באשם נחלקו רבי שמעון וחכמים, ורק לדעת רבי שמעון אשם קרב מספק; אבל חכמים סוברים, שאין מביאים אשם מספק.

וכיון שהלהק כחכמים הרי קשה גם בענין האשם כיצד יביא אשם בספק? מכאן יש מתרצים (במורה נידח ע. א). שמדובר במשנתנו בכגון שכבר קרב אשמו (קודם שקרבה החטאת). ולפיכך אמר רבי יהושע שיש לו תקנה בחטאת העוף. אבל אם לא קרב אשמו, אין לו תקנה (עיין "תפארת ישראל": "משנה אחרונה").

מסכת פרה

באור משנה א

מסכתנו עוסקת בדיני הפרה האדומה, כמפורש בתורה (במדבר יט, א-כא). מכאן נקראת בקיצור: מסכת פרה. הפרה נקראת בתורה "חטאת" (שם שט, ט; זי), ומכאן קראה חכמים: "פרת חטאת" או "חטאת" סתם. וכן קראו את אפר הפרה: "אפר חטאת", ואת המים העומדים להתקדש באפר או שכבר נתקדשו: "מי חטאת". תנינא האפר על המים נקראת בלשון המשנה "קידוש", והמים עם האפר הם "מים מקדשים". — משנתנו דנה, במתי נקראת "פרה" ולא עגלה.

רבי אליעזר אומר: עגלה, בת שנתה — אין הבהמה קרויה עגלה אלא כשהיא בתוך שנה ללידתה, ומכאן שעגלה ערופה אינה כשרה אלא כשהיא בשנתה הראשונה, ופרה, בת שתיים — בהמה שנכנסה לשנתה השנייה יצאה מכלל עגלה, ונקראת "פרה", ומכאן שפרה אדומה אינה כשרה אלא כשהיא בשנתה השנייה. ונכמים אומרים: עגלה, בת שתיים — אפילו כשהיא בשנתה השנייה

שניהם, אבל בעשיר אין נוהג דין עני. מביא אדם — עשיר, על ידי בנו, על ידי בתו, על ידי עבדו או שפחתו, קרבן עני — לפי שהם חשובים כעניים שאין להם משלהם כלום, הלכך אף על פי שאביהם או בעליהם עשירים, מכל מקום רשאי הוא להביא בשבילם קרבן עני, ומאכילן בנכחים — ובקרבן זה הוא מתיר להם אכילת קדשים, כמו ששינונו: הביא כפרתו אוכל בקדשים. רבי יהודה אומר: אף על ידי אשתו מביא קרבן עשיר — פסיקה זו מוסבה על מה ששינונו ברישא, שעשיר שהביא קרבן עני לא יצא, ובא רבי יהודה להוסיף, שאף בשביל אשתו חייב הוא להביא קרבן עשיר, לפי שאשתו כנופו, ואם הביא בשבילה קרבן עני, לא יצא, וכן פל קרבן שהיא חיבת — לא קרבן מצורע בלבד אלא הוא הדין לכל קרבן שהיא חיבת, כגון כשהיא יולדת או זבה, צריך להביא בשבילה קרבן עשיר.

באור משנה יג

שני מצרעים — עשירים, שנתערבו קרבנותיהם — שהביאו לכפרתם, קרב קרבנו של אחד מהם — היינו אחת משתי החטאות שנתערבו (דמבי"ט). ומת אחד מהם — מן המצורעים, זו ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע — שאלה זו שאלו אנשי אלכסנדריא של מצרים, מה עושים לתקנתו של המצורע החי, כדי שיטעה לאכול בקדשים, שאילו לא מת אחד מהם, היו מקריבים כל קרבן לשם מי שהוא שלו, אבל עכשיו שמת אחד מהם, הרי אי אפשר להקריב את החטאת, שמהל המה היא, וחטאת שמתו בעליה דינה שתמות (עיין תמורה ב. ב.) וקרבן אחר אי אפשר להביא, שמא אותו שקרב היה של החי ונתכפר, ואסור לו להביא חולין לעזרה. אמר להם — רבי יהושע: יכתב נכסיו לאחר — לאוהבו או לקרובו, שבטוח בו שלאחר שיביא קרבנו יחזור הלה ויתן לו נכסיו במתנה (תפארת ישראל). ויביא קרבן עני — היינו חטאת העוף, הבאה על הספק; אבל אם אינו כותב נכסיו

בת שלש, או בת ארבע. רבי מאיר אומר: אף בת חמש בשרה הזקנה, אלא שאין ממתנין לה, שמא תשחיר שלא תפסל. אמר רבי יהושע: לא שמעתי אלא 'שלישית'. אמרו לו: מה הלשון 'שלישית'? אמר להם: כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי: אני אפרש, אם אומר אתה: 'שלישית' — לאחרות במנין. וכשאתה אומר: 'שלישית' — בת שלש שנים. פיוצא בו אמרו: פרם רבעי. אמרו לו: מה הלשון 'רבעי'? אמר להם: כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי: אני אפרש, אם אומר אתה: 'רבעי' — לאחריים במנין. וכשאתה אומר: 'רבעי' — בן ארבע שנים. פיוצא בו אמרו: האוכל בבית המנוגע — פרם משלש לקב. אמרו לו: אמר 'משמונה עשרה לסאה'! אמר להם: כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי: אני אפרש, אם אומר אתה: 'משלש לקב' — אין בו חלה. וכשאתה אומר: 'משמונה עשרה לסאה' — מעטתו חלתו.

ב רבי יוסי הגלילי אומר: פרים — בני שתים, שנאמר (במדבר ה, ח): "ופר-שני בן-בקר תקח לתפאת". וחכמים אומרים: אף בני שלש. רבי מאיר אומר: אף בני ארבע ובני חמש בשרים, אלא שאין מביאים זקנים, מפני הכבוד.

פירוש ברטנורא

טפי מעגלה: והכמים אומרים עגלה ערופה כשרה אפילו בת שתים. וכל שכן בת שנתה, אלא דאפילו בת שתים עגלה היא. ואע"ג דקימא לן כל מקום שנאמר עגל, בן שנה הוא, סברי רבנן שאני עגלה ערופה דכתיב בה (דברים כ"א) עגלת בקר, ולא כתיב עגלה סתם: שמא תשחיר שלא תפסל. שאם יולדו בה שתי עורות שחורות פסולה, דכתיב (במדבר י"ט) אדומה תמימה, שתהא תמימה בארמימות. והלכה, דפרה אדומה בת שלש שנים או בת ארבע וזקנה כשרה, אלא שאין ממתנין לה, שמא תשחיר ותפסל: לא שמעתי אלא שלשית. כך שמעתי שאין כשרה לפרה אדומה אלא שלשית: כך שמעתי סתם. ואין לי לפרש: שלשית. משמע שלשית לאחרות במנין, שנולדו שתי פרות אחרות לפניו וזאת שלשית להן: שלשית. משמע שהיא בת ג' שנים: רביעי לאחריהם. כשיש ארבעה כרמים שייך לומר על האחרון שהוא רביעי לאחריהם, אבל רבעי משמע כרם בן ארבע שנים: האוכל בבית המנוגע, פרם. השרה בבית המנוגע כדי אכילת פרם, מטמא בגדים שעליו. פרם הוא חצי ככר משלש ככרות לקב: אמרו לו אמור משמונה עשר לסאה. כלומר, היה לך לומר משמונה עשר לסאה, שהסאה ששה קבין, ושלוש ככרות לקב הן שמונה עשר לסאה: כך שמעתי. מרובותי, ואין בידי לפרש למה לא אמרו הם משמונה עשר לסאה: אני אפרש. מאי נפקא מינה בין זה לזה: משלש לקב אין בו חלה. דחמש רבעיות קמו ועוד, חייבין בחלה, והלש קב בלבד אין מפורש ממנה חלה. הילכך כשאתה אומר משלש ככרות לקב, משמע שלא הופרש מהן חלה, וכשאתה אומר משמונה עשר לסאה, נמצא שכל ככר הוא פחות מה שמועטתו חלה, שהלש סאה צריך להפריש ממנה חלה:

ב ופר שני בן בקר תקח לתפאת. במהרת הלויים כתיב בפרשת בעליוותך. והוא שני תורה הוא, דכיון דכתיב בתורה ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה, ממילא ידענא דתרי ניהו, אלא כתוב שני ללמד שהוא בן שתי שנים, דכי הוי דלבת שלש קרי שלשית, הכי נמי לבן שתים קרי שני: והכמים אומרים כו'. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות — קהתי

(ויקרא י"ט, כד). פיוצא בו אמרו: האוכל בבית המנוגע, פרם משלש לקב — השרה בבית המנוגע כדי אכילת פרם, שהוא חצי כיכר, כשעושים שלוש כיכרות מקב קמח, בגדיו טמאים (נגעם יג, ט). אמרו לו — לרבי יהושע, כשלימד דין זה: אמר 'משמונה עשרה לסאה' — האוכל בבית המנוגע פרס משמונה עשרה כיכרות לסאה, שהסאה ששה קבים, ונמצא כיכר חלק השמונה עשר מסאה; ורגילים היו לחשב את הכיכרות לפי מידות הסאה; אמר להם — רבי יהושע: כך שמעתי סתם — פרס משלוש לקב. אמר בן עזאי: אני אפרש — למה לא אמרו 'משמונה עשרה לסאה': אם אומר אתה: 'משלש לקב', אין בו חלה — לא הפריש ממנו חלה, שחמשת רבעי קב חייבים בחלה (ענין עדיות א, ב), וזה שעשה עיסה מקב, שהוא ארבעה רבעים, לא היה צריך להפריש ממנה חלה. וכשאתה אומר: 'משמונה עשרה לסאה', מעטתו חלתו — שהעושה עיסה מסאה, הרי היא חייבת בחלה, ונמצאת כל כיכר נתמעטה מידתה כפי שיעור החלה שהופרש לפי חלקה, ויש כאן חומרה לגבי השרה בבית המנוגע.

באור משנה ב

אגב המשנה הקודמת עוסק פרקנו בשנותיהם של כל סוגי הקרבנות. רבי יוסי הגלילי אומר: פרים — האמורים בתורה, בני שתים — צריך שיהיו בשנה השנייה, שנאמר — במהרת הלויים: "ופר-שני בן-בקר תקח לתפאת" — ודורש רבי יוסי הגלילי: מה תלמוד לומר "שני"? אם ללמד שהם שנים, הרי כבר נאמר (במדבר ת, יב): "ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה", אם כן למה נאמר "ופר שני"? ללמדך שהוא בן שתי שנים. וחכמים אומרים: אף בני שלש — כשרים; ויש גורסים: וחכמים אומרים: בני שלוש (בלי

עדיין קרויה עגלה, וכשרה לעגלה ערופה, ופרה, בת שלש — ופרה אדומה אינה כשרה אלא כשהיא בשנתה השלישית, או בת ארבע — כשהיא בשנתה הרביעית, כלומר לא פחות מבת שלוש ולא יותר מבת ארבע (תפארת ישראל). רבי מאיר אומר: אף בת חמש בשרה הזקנה — אף על פי שהפרה זקנה, והיא כבר בת חמש, מכל מקום כשרה היא לפרה אדומה; ויש גורסים: אף בת חמש כשרה וזקנה — כלומר: וזקנה למעלה מבת חמש שנים, אף היא כשרה; אלא שאין ממתנין לה — לשחטה עד שתזקין, שמא תשחיר שלא תפסל — כלומר שמא יולדו בה שתי שערות שחורות ותיפסל; ויש גורסים: ושלש ארבעה או ששה יארע בה פסול אחר. אמר רבי יהושע: לא שמעתי אלא 'שלישית' — שאין פרה כשרה אלא שלשית, כלומר בת שלוש. אמרו לו — חכמים לרבי יהושע: מה הלשון 'שלישית' — ולמה אינך אומר "שלישית"? אמר להם — רבי יהושע: כך שמעתי סתם — ואיני יודע טעם הדבר. אמר בן עזאי: אני אפרש — טעם הלשון "שלישית": אם אומר אתה: 'שלישית', לאחרות במנין — שלשית משמעה, שהפרה היא השלישית במנין, היינו שלשית לבטן, שנולדו שתי פרות לפניו, וזאת שלשית להן; וכשאתה אומר: 'שלישית' — משמעה: בת שלש שנים — ולא יותר. פיוצא בו אמרו: פרם רבעי — ואף בענין זה אמרו לו — לרבי יהושע: מה הלשון 'רבעי' — ולא רבעי? אמר להם: כך שמעתי סתם — ואיני יודע טעם הלשון. אמר בן עזאי: אני אפרש — טעם הלשון "רבעי": אם אומר אתה: 'רבעי', לאחריים במנין — "רבעי" משמעו הכרם הרביעי, שיש לבעולו ארבעה כרמים וזהו הרביעי, וכשאתה אומר: 'רבעי' — משמעו: בן ארבע שנים — בשנה הרביעית לנטיעתו, כמפורש בתורה

ג פְּבָשִׁים – בְּנֵי שְׁנָה, וְאֵילִים – בְּנֵי שְׁתַּיִם, וְכֻלָּם מִיּוֹם לַיּוֹם. בֶּן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר הַדֵּשׁ אֵינוֹ כָּשֵׁר לֹא לְאֵיל וְלֹא לְכֶבֶשׂ; רֶבִי טַרְפוֹן קוֹרְהוּ פְּלָגָם; בֶּן עֲזַאי קוֹרְהוּ נֹקֵד; רֶבִי יִשְׁמַעְיֵאל קוֹרְהוּ פְּרָכְדֵינְמָא; הַקְּרִיבֹו – מִבֵּיא עֲלוּי נִסְפֵי אֵיל, וְלֹא עֲלָה לוֹ מִזְבְּחוֹ. בֶּן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר הַדֵּשׁ יוֹם אֶחָד – הָרִי זֶה אֵיל.
 ד חַטָּאוֹת הַצְּבוּר וְעוֹלוֹתֵיהֶן, חַטָּאת הַיְחִיד וְאִשָּׁם נֹזֵר וְאִשָּׁם מִצְרַע – כְּשֵׁרִין מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים וְהֶלְאָה, וְאָף בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים; וְאִם הַקְּרִיבֹום בְּיוֹם שְׁמִינִי – כְּשֵׁרִים. נְדָרִים וְנִדְבּוֹת, הַכְּבוֹר וְהַמְעַשֵּׂר וְהַפֶּסַח – כְּשֵׁרִים מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהֶלְאָה, וְאָף בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי.

פירוש ברטנורא

ג מיום ליום. נולד באחד באלול, לא שלמה לו שנה עד אחד באלול של שנה שניה. דברת שנתו אוליגן ולא כתר שנים של מנין העולם. ואם נתעברה שנה, נתעברה לו. וכן באילים בני שתים: **אינו כשר לא לאיל.** דאינו נחשב איל עד שיכנס שלשים יום משנה שניה לו: **פלגם.** לשון פלג. כלומר ממוצע בין זה לזה, יצא מכלל כבש ולכלל איל לא בא: **נוקד.** לשון אשר היה בנוקדים (עמוס א) שפירושו בעלי הצאן: **פרכדינמא.** למטבע שנפסל קורין כן בלשון יוני. אף זה נפסל מתורת איל ומתורת כבש: **מביא עליו נספי איל.** שלישית הדין. ונפקא לן מדרכותיו או לאיל, לרבות את הפלגם לנספי איל:
ד חטאות הצבור. כגון שעירי ראשי חרשים ושל מועדות ועולותיהן, כולוה בני שנה ניתהו: **חטאת היחיד.** כשבה או שעירה: **ואם הקריבום ביום השמיני כשרים.** ויקרא כ"ב) ומיום השמיני והלאה ירצה, ונאמר בכבור (שמות כ"ב) ביום השמיני תתנו לו, מה בכור עשה יום שמיני כשמיני והלאה, אף בשאר קרבנות עשה יום שמיני כשמיני והלאה. מיהו כמדי דחובה מצוה מן המוכרח להביא מיום שלשים ואילך: **הפסח.** אע"פ דחובה הוא, לא חשו החכמים, משום הנספי לפי נפשות, שלא יבוא לידי נותר כיון שאינו נאכל [אלא] לחבורה אחת:

משניות מבוארות – קהתי

ותוספות רבי עקיבא איג; ועיין "תפארת ישראל". **בֶּן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר הַדֵּשׁ יוֹם אֶחָד, הָרִי זֶה אֵיל** — כלומר משכנס ליום האחד של החודש הארבעה עשר, הריהו נקרא איל.

באור משנה ד

חטאות הצבור — כגון שעירי ראשי חרשים ושל מועדות, שבאים לחטאת, והם בני שנה, **ועולותיהן** — הכבשים שמקריבים לעולות הציבור בראשי חרשים ובמועדות (במדבר כה, ג ואילוק), **חטאת היחיד** — כשבה או שעירה (עירין ויקרא ד, כה; לב, ה, ו). **ואשם נזיר ואשם מצרע** — הבאים ככשים, שכן בניזיר נאמר (במדבר ו, יב): "והביא כבש בן שנתו לאשם", ובמצרע נאמר (ויקרא יד, יב): "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם", **כשרין מיום שלשים והלאה** — ללידתם, שהואיל וקרבנות חובה הם, מצוה מן המוכרח להביאם כשגדלו קצת (הרא"ש), **ואף ביום שלשים** — כשרים הם; **ואם הקריבום ביום שמיני** — ללידתם, **כשרים** — שנאמר (ויקרא כב, כז): "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה", ונאמר בכבור (שמות כב, כט): "וביום השמיני תתנו לו", ודרשו חכמים: מה בכור עשה יום שמיני כשמיני והלאה, אף בשאר הקרבנות יום השמיני כשמיני והלאה. **נדרים ונדבות** — אם אדם נדר או נדב להביא עולה או שלמים, וכן **הכבור** — בכור זכר, פטר רחם של בהמה טהורה, שכתוב בו (במדבר יח, יז): "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קודש הם, את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר", **והמעשר** — מעשר בהמה, כמו שנאמר (ויקרא כו, לב): "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה", ודינו שמקריבים אימוריו על המזבח, **והפסח** — קרבן הפסח הנקרב בארבעה עשר בניסן, **כשרים מיום השמיני והלאה, ואף ביום השמיני** — שכן בכבור נאמר: "ביום השמיני תתנו לו", והמעשר והפסח שווים לבכור במתן דמים (תמ"ט). ובענין נדרים ונדבות מבואר במפרשים, שדווקא בקרבנות שהן חובה מצוה מן המוכרח להביאם מיום שלשים והלאה, אבל בקרבנות שאינם חובה, כשרים מיום השמיני והלאה (עירין "תפארת ישראל"). יש מפרשים הטעם בפסח, שאף על פי שהוא חובה, מכל מקום כשר מיום השמיני והלאה, לפי שהיו צריכים טלאים הרבה לכל ישראל, ושמא לא ימצאו כל כך הרבה טלאים מבני שלשים יום ואילך (מחרי"ם); עיין עוד טעם בברטנורא; ועיין "מלאכת שלמה".

תיבת "אף", היינו דווקא בני שלוש כשרים ולא בני שתיים. **כפי מאיר אומר:** אף **בני ארבע ובני המש כשרים** — לכתחילה, **אלא שאין מביאים זקנים** — פרים זקנים, **מפני הכבוד** — שנגאי הוא להקריב פרים זקנים לה'. ברם, בפרה אדומה שאינה נעשית במקדש לא שייך הטעם מפני הכבוד, אלא הטעם הוא שמא תשחיר, כמו ששינו במשנה הקודמת.

באור משנה ג

כבשים — האמורים בתורה, **בני שנה** — בתוך שנתם הראשונה, **ואילים** — האמורים בתורה, **בני שתים** — בתוך שנתם השנייה, **וכלם** — כל אלה שנישנו ממשנה א עד כאן ("משנה אחרונה"), **מיום ליום** — מונים את השנה מיום שנולד ואין מונים את השנה לשנות העולם, כגון כבש שנולד באחד באלול, לא תימלא לו שנה בתשרי, אלא באחד באלול של השנה הבאה; ואם נתעברה שנה, נתעברה לו. וכן נכנס האיל לשנתו השנייה כשימלא לו שנה ושלשים יום מיום שנולד (כמבואר להלן). **בֶּן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר הַדֵּשׁ** — כבש שגמר שנתו, ועומד עתה בתוך החודש השלושה עשר ללידתו, **אינו כשר לא לאיל** — שאינו נחשב איל עד שייכנס שלשים יום משנתו השנייה, היינו עד שהוא בן שנה ושלשים ואחד יום, **ולא לכבש** — שכבש אינו כשר אלא עד סוף שנתו; **כפי טרפון קוריהו פלגס** — מלה יוונית, ופירושה: יצא מימי הילדות ועדיין לא בא לידי הבחורת ("תורה תמימה"), אף כאן יצא מכלל כבש ועדיין לא בא לכלל איל (ויש חבארים מלה זו בעברית: פלג גס — היינו חצי שיעור גדולות); **בֶּן עֲזַאי קוריהו נוקד** — ויש גורסים: נקוד. היינו הצאן שמקומו במרעה, ואינו ראוי להקרבה (עירין "תפארת ישראל"); **כפי ישמעאל קוריהו פרדינמא** — לשון יוני, ומשמעו מטבע שנפסל על ידי מלך חדש, עד שיטבעו עליו צורתו של אותו המלך, כך בן שלוש עשר חודש, נפסל מתורת כבש וצריך שיקבל עליו שם חדש "איל" ("תפארת ישראל"; רח"א); **הקריבו** — אם אדם הקריב את בן שלוש עשר חודש, **מביא עליו נספי איל** — שני עשורנים סולת ושלישית ההין שמן ושלישית ההין יין, שנאמר (במדבר טו, ז): "או לאיל תעשה מנחה סולת שני עשורנים, כלולה בשמן שלישית ההין. ויין לנסך שלישית ההין", ודרשו (חולין כג, א): "או לאיל" — לרבות את הפלגס לנסכים, **ולא עלה לו מזבחו** — שאם נדר להביא איל או כבש, והביא בן שלוש עשר חודש, לא יצא ידי חובתו, לפי שפלגס בריה בפני עצמה היא (עירין "מלאכת שלמה"; ותוספות יום טוב

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף עח עמוד ב: מקשה הגמרא: אם כן **סַנְדַּל נָמִי**, הרואים את הקטן כשהוא נעול **אֵימַר** - יכולים לומר **שִׁמְאָתְמוּל עֲבָדֵי לֵיהּ** כן, ולא יחשדו שהגדולים הנעילו אותו היום. מתרצת הגמרא: **סַנְדַּל לֹא אֶפְשָׁר לְתַלּוּת דְּמֵאֲתָמוּל עֲבָדֵי לֵיהּ** ולא הלצם מרגליו כשישן בלילה, דהרי **אָמַר שְׁמוּאֵל, הָאִי מֵאֵן דְּבָעֵי לְמִימְעַם טַעְמָא דְּמִיתוּתָא** - הרוצה לטעום טעם מיתה, לִיסִיִּים מִסְאֲנֵי וְלִינְנֵי - ינעל מנעליו וישן בהם. ומכיון שאין דרך בני אדם לישון בנעליהם, יאמרו שבדואי הגדולים הנעילו את הקטן היום.

הגמרא דוחה חילוק זה: **וְהָא בְּרִייתָא, 'מוֹתְרִין' שְׁמִשְׁמַעוּ לְכַתְחִלָּה קְתַנֵּי**. ומלשון זה משמע שלא רק שמותר הקטן עצמו ברחיצה וסיכה, אלא שאף לאביו מותר לכתחילה לרחוץ ולסוך אותו, ואין כאן איסור כלל. ואם כן, מה החילוק בין נעילת הסנדל שאסורה לקטן, לשאר עינויים שהוא מותר בהם לכתחילה.

הגמרא מבארת טעם אחר לחילוק בין נעילת הסנדל שאסור לקטן לשאר עינויים שמותר בהם: **אֵלָא, הֵנָּה** [נעילת מנעל וסנדל] **דְּלֹאָו רְבִיתֵיהּ** - שאינם לצורך גידולם של התינוקות, **גְּזֵרוּ בְּהוּ רְבַנְן** ביום הכפורים, ואילו **הֵנָּה** [רחיצה וסיכה] **דְּרְבִיתֵיהּ הוּא** - שלצורך גידולם הם, **לֹא גְזֵרוּ בְּהוּ רְבַנְן**, והתירו אפילו לגדול לעשות כן עבורם. ומנין שדברים אלו חשובים לגידולו של תינוק, **דְּאָמַר אַבְיֵי, אֲמַרְהָ לִי אַם, רְבִיתֵיהּ דִּינְקָא** - הדבר הנחוץ לגידול התינוק כראוי, הוא לרחצו **בְּמֵיא חֲמִימִי**, ולסוכו **בְּמִשְׁחָא** - שמן. וכש**גְּדַל פּוֹרְתָא** [מעט], נחוץ לגופו שיאכל **בִּיעֵתָא כְּבוֹתָתָא** - ביצה עם מאכל חלב הנקרא כותח. וכאשר **גְּדַל** עוד **פּוֹרְתָא**, צריך להניח לו **לְתַבְּרִי מְאֲנֵי** - לשבר כלים בדרך משחק, למלאות את סיפוקו, **כִּי הָא דְרַבָּה** - כפי שנהג רבה, **זְכִין לְהוּ מְאֲנֵי גְזֵרוּ דְּפַחְרָא לְבָנֵיהּ** - קנה לבניו כלי חרס סדוקים הנמכרים בזול, **וּמְתַבְּרֵי לְהוּ** - והם היו שוברים אותם במשחקם.

שנינו במשנה: **הַמְלִיךְ וְהַפְלִיחַ יִרְחֲצוּ אֶת פְּנֵיהֶם**. מבררת הגמרא: **מִתְנִיתִין** - הרישא של המשנה, ששנינו בה היתר למלך וכלה לרחוץ את פניהם, **מְנֵי** - בשיטת מי נאמרה. האם אף היא מדברי רבי אליעזר, וחכמים שחולקים בסיפא [ביולדת] חולקים אף על דין זה. או שלא נחלקו חכמים אלא ביולדת, אבל מלך וכלה רוחצים את פניהם. משיבה הגמרא: **רְבִי חֲנַנְיָא בְּן תְּרַדְיּוֹן הִיא**. כלומר, מדבריו, ששנה דין מלך וכלה בברייתא להלן רק בשם רבי אליעזר, נלמד שחכמים חולקים אף בזה. **דְּתַנְיָא**, אף **הַמְלִיךְ וְהַפְלִיחַ לֹא יִרְחֲצוּ אֶת פְּנֵיהֶם** ביום הכפורים. **רְבִי חֲנַנְיָא בְּן תְּרַדְיּוֹן אָמַר מְשׁוּם רְבִי אֱלִיעֶזֶר, הַמְלִיךְ וְהַפְלִיחַ יִרְחֲצוּ אֶת פְּנֵיהֶם**. הברייתא חוזרת לדברי תנא קמא: אף **הַתְּחִיחַ לֹא תִנְעוּל אֶת הַסַּנְדַּל**. **רְבִי חֲנַנְיָא בְּן תְּרַדְיּוֹן אָמַר מְשׁוּם רְבִי אֱלִיעֶזֶר, הַתְּחִיחַ תִּנְעוּל אֶת הַסַּנְדַּל**.

הגמרא מבארת את שיטת רבי אליעזר: **מֵאִי טַעְמָא** שהמלך מותר לרחוץ את פניו, **מְשׁוּם דְּכַתִּיב** (ישעיה לג יז) **'מְלִיךְ בְּיַפְיּוֹ תַחְזִינָה עֵינָיו'**, שצריך להיות נאה. **וּכְפֻלָּה מֵאִי טַעְמָא** מותרת לרחוץ פניה, **כְּדֵי שְׂלֵא תַתְנַנְהָ עַל בַּעֲלָהּ**. **אָמַר לֵיהּ** [-שאל] **[רַב לְרַבִּי חֲזִיָא, כְּפֻלָּה, עַד כְּמָה זְמַן מְחוּפְתָה נַחֲשַׁבְתָּ כְּלָה וּמוֹתֶרֶת בְּרַחֲצִיהָ. אָמַר לֵיהּ, כְּדַתְנֵיא - דִּין זֶה אֶפְשָׁר לְלַמּוּד מִן הַבְּרִייתָא. שְׁשַׁנְיָו, אִין מוֹנְעִין תְּכַשִּׁימִין מִן הַכְּפֻלָּה מְחוּמַת אַבְל [כשמתו אביה או אמה] בְּמִשְׁךְ כָּל שְׁלִשִׁים יוֹם מְחוּפְתָה. מְשַׁמְעוּ, שְׁבַמְשַׁךְ שְׁלוּשִׁים יוֹם מְחוּפְתָה הִיא צְרִיכָה לְהִיּוֹת נָאָה, וְהוּא הַדִּין לְעֵינֵי רַחֲצִיהָ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים שְׁכַל שְׁלוּשִׁים יוֹם הִיא מוֹתֶרֶת כְּדֵי שְׁתָּהָא נָאָה וְלֹא תַתְנַנְהָ עַל בַּעֲלָהּ.**

שנינו במשנה בדברי רבי אליעזר: **הַתְּחִיחַ תִּנְעוּל אֶת הַסַּנְדַּל**. מבארת הגמרא: הטעם לכך הוא **מְשׁוּם צִינָה**, שאם תלך יחפה, עלולה להצטנן ולהזיק לבריאותה.

היתר נוסף בנעילת הסנדל: **אָמַר שְׁמוּאֵל, אַם נוּעַל אַדָּם נַעֲלֵיו מְחַמַּת סַּנְדַּל עַקְרָב** המצוי באותו מקום, **מוֹתֵר הַדְּבַר**.

60 הונא בין 'בית שבבית' ל'בית' סתם, דווקא לשיטת רבי מאיר היא
61 נאמרת, שכן לשיטתו אין העלייה בכלל הבית, ולכן ב'בית' סתם
62 לא יכול להראות לו על העלייה. אך לדעת רבנן שעלייה בכלל
63 הבית, ממילא תמיד גם בלא להוסיף 'שבבית', יכול להראות את
64 העלייה ולומר שעליה היתה כוונתו במכירה.
65 דוחה הגמרא את ההוכחה, אפילו תימא שחילוקו של רב הונא בין
66 'בית' ל'בית שבבית' אמרו לדעת רבנן, ואמנם לפי שיטתם האומר
67 'בית' סתם, יכול להראות לקונה עלייה, כיון שהיא בכלל הבית.
68 מכל מקום מה שהבנו בדברי רב הונא שכשאומר 'בית בבית' יכול
69 להראות לו את העלייה, זה אינו נכון, כי מאי – מה כוונת רב הונא
70 באומר מראהו עלייה, היינו שחיוב המוכר להראות לו בית מעולה
71 שפביתים שיש לו, שכיון שאמר לו בית שפביתו ולא אמר לו אחד
72 שפביתו, כוונתו לבית המעולה שבביתו.

משנה

73 הנודר הנאה מן המטפה, מותר לו ליהנות פדננש כיון שדרגש אינו
74 בכלל מטה, וכשנדר מן המטה לא נכלל הדרגש בנדרו, דברי רבי
75 מאיר, והקמים אומרים דרגש בכלל מטה, ולכן הנודר מן המטה
76 אסור גם בדרגש. ומודים חכמים שהנודר הנאה מן הדרגש, מותר
77 לו ליהנות במטה – שודאי היא אינה בכלל דרגש, וכשנדר מדרגש
78 לא נאסרה המטה.

גמרא

80 שואלת הגמרא, מאי – מהו דרגש, אמר עולא, ערקא דנדא ו'מטה
81 למזל, שהיו מציעים בבית מטה ולא היו יושבים עליה, אלא היתה
82 למזל הבית, אמרו ליה רבנן לעולא – שאלו אותו על דבריו, הא
83 דרגש – זה ששינו במשנה בסנהדרין (כ.ב) פשהו מברין אותה – מלך
84 שמת לו אחד מן הקרובים לו שמחויב לשבת עליו שבעת ימי
85 אבילות, אוי כשמגישים לו סעודת הבראה לאחר שחזרו מן
86 ההלויה, כל העם מסובין בשעת הסעודה על הארץ, בכדי
87 להשתתף עם המלך באבילותו, והוא – המלך מיסב על הדרגש.
88 ואם כדעתך שדרגש היא מטה שעשויה למזל, בולה שתא לא יתיב
89 עלה – כל השנה כולה אינו יושב על מטה זו כיון שעשויה למזל,
90 ואיך יתכן שדווקא שהוא יומא יתיב עלה – באותו יום שצריך
91 לנהוג באבילות, כן ישב עליה.
92 רבינא דוחה את קושיות חכמים:

93 מתקנה לה רבינא – לעולם יש לפרש כעולא שדרגש הוא ערסא
94 דגדא, ומה שיושב עליה המלך דווקא ביום אבילותו, אינה קושיא,
95 מידי דתורה – דבר בדומה לזה מצאנו אפשהו ויין, שחייבים לדאוג
96 לו שיאכל בשר וישתה יין בסעודת ההבראה, אפילו דבולה שתא
97 – שבכל השנה אין חיוב כזה, אלא אי פעי אביל ואי פעי לא אביל
98 – אם רוצה אוכל בשר ושותה יין, ואם אינו רוצה אינו אוכל בשר
99 ושותה יין, אך שהוא יומא אפן יתבין ליה – ביום זה של אבילותו
100 אנו נותנים לו בשר ויין, כי מחויבים אנו ליישב דעתו. כך גם לגבי
101 הדרגש, אף שכל השנה לא יושב עליו, מכל מקום ביום זה כדי
102 ליישב דעתו מושיבים אותו עליו, ולכן אין לדחות דברי עולא
103 שפירש שדרגש הוא ערסא דגדא.

104 וממשיך רבינא ואומר, אלא אם קשה על דברי עולא, הא קשיא –
105 זה קשה לי על דבריו, תנינא לגבי אבל בימי השבעה החייב להפוך
106 על פניהם את כל המטות שבביתו, מכל מקום דרגש לא היה בופשה
107 אלא זוקפו – משאית אותו כמות שהוא זוקף, ואי אמרת ערקא
108 דרגש הוא – ואם נאמר כפירוש עולא שדרגש זה מטה העשויה
109 למזל, והתנינא – והרי שנינו בברייתא אחרת, אבל בופשה – החייב
110 לכפות את מטתו מדין אבילות, לא מפתו שישן עליה בלבד הוא
111 בופשה, אלא כל מטות שישן לו בתוך הבית הוא בופשה, אפילו את
112 אלו שאין יושבים עליהן, ואם כן מדוע שלא יכפה את הדרגש הרי
113 אף הוא בכלל המטות שבביתו. ומזה שנינו בברייתא הקודמת
114 שדרגש אינו חייב בכפייה, מוכח שאינו ערסא דגדא. דוחה
115 הגמרא, הא לא קשיא – גם שאלה זו אינה קושיא על עולא,
116

משנה

1 הנודר מן הפית שלא להכנס לתוכו, מותר לו להיכנס פעלייה של
2 גבי הבית. שאין העלייה בכלל הבית, שלכל אחד יש לו שם בפני
3 עצמו, זה נקרא בית, וזה נקרא עלייה, וכשנדר מהבית לא נכללת
4 בדבריו גם העלייה. אלו דברי רבי מאיר. והקמים אומרים שאסור
5 לו להכנס גם בעלייה, שסוברים שבלשון בני אדם עלייה היא בכלל
6 הפית – שאף שלכל אחד יש שם בפני עצמו, דרך בני אדם
7 כשמדברים אודות שניהם יחדיו, קוראים לשניהם בשם בית,
8 משום שהעלייה טפלה לבית, ודרך הטפל להיות נקרא על שם
9 העיקר. ומודים חכמים שהנודר מן עלייה – שלא להכנס לתוכה,
10 מותר לו להכנס בפית, שאין דרך העיקר להיות נקרא על שם
11 הטפל, גם כשמדברים אודות שניהם. וכשנדר מלהכנס לעלייה
12 לא נכלל בזה גם איסור כניסה לבית.

גמרא

14 במשנה מובאת מחלוקת בין רבי מאיר לחכמים האם עלייה בכלל
15 בית. מביאה הגמרא ברייתא הדורשת את הפסוק (ויקרא יד לד) 'כי
16 תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לארץ ונתתי נגע צרעת
17 'בבית' ארץ ארצותכם'. ומשמע מאופן הדרשה של תנא זה שסובר
18 שיש מקום לחלק בענין נגעי בתים ולומר שאין עלייה בכלל בית,
19 ורוצה הגמרא לברר כדעת מי סובר התנא הזה:

20 שואלת הגמרא מאן תנא (מי התנא) הדורש את הפסוק ונתתי נגע
21 צרעת 'בבית' ארץ ארצותכם, 'בבית', 'לרבות את היציע' [הצביע]
22 – שאף נגע צרעת הנראה בקירות שנצבעו בצבעים כל שהם,
23 הבית טמא. עוד דרש התנא 'בבית', 'לרבות את העלייה – שאם
24 נראה בה נגע, אף הבית טמא.

25 משיבה הגמרא, אמר רב חפאי על כרחך שברייתא זו כדעת רבי
26 מאיר היא, שאמר במשנתו שהנודר מן הבית מותר בעלייה לפי
27 שאין העלייה בכלל בית, ולכן ללא הפסוק לא היינו יודעים שגם
28 הבית נטמא מחמת נגעי העלייה. ומוכיח רב חסדא את דבריו, דאי
29 [שאם] נפרש שברייתא זו היא לשיטת רבנן במשנה, האמרי והרי
30 אמרו רבנן במשנה עלייה בכלל הפית, ואם כן למה לי קרא – מה
31 צורך לי בפסוק 'בבית' לריבויא – לרבות לנו שהבית טמא על ידי
32 נגעי עלייתו. כיון שלדעתם עלייה היא חלק מהבית, דבר פשוט
33 הוא ומעצמנו נדע שהנגעים שבעלייה מטמאים גם את הבית.
34 הגמרא דוחה את ראית רב חסדא:

35 אמרי אמר, אפילו תימא [תאמר] שברייתא זו כדעת רבנן היא,
36 הסוברים שעלייה בכלל הבית, ובכל זאת לגבי נגעים פשיא קרא –
37 צריך ריבוי מיוחד של הפסוק לומר שהנגעים בעלייה מטמאים את
38 הבית. דפליגא דתנא אמיןא – שהייתי חושב לומר, מאחר שבפסוק
39 'בבית ארץ ארצותכם' תיב, ואם כן יש מקום לומר שכונת התורה
40 שדווקא בית דמתבר פארעא – המחובר לקרקע, שמייה בית – הוא
41 הנקרא בית לדין טומאת נגעים, כלשון הכתוב 'בבית ארץ' אבל
42 עלייה הא לא מתבר פארעא – הרי אינה מחוברת לקרקע, וישמא
43 אינה בדין נגעי בתים כלל, ולכן אף לרבנן צריך 'בבית' לרבות את
44 העלייה.

45 הגמרא מביאה מימרא של רב הונא שמשמע ממנה שלגבי מקח
46 וממכר אין העלייה בכלל בית, ומבררת לדעת מי מהתנאים של
47 המשנה אמרה:

48 שואלת הגמרא, פמאן אולא הא – כדעתו של מי היא המימרא
49 דאמר רב הונא פה הייא משמייה דעולא, המוכר בית לחבירו ואמר
50 לו בעת המכירה 'בית בבית' אני מוכר לך, בלא שסיכמו במפורש
51 מהו הבית שנקנה, אוי אם רצה המוכר מראהו עלייה אף על פי
52 שהדיוור בה גרוע משל בית, ואומר לו לזה התכוונתי ועלייה זו
53 מברתי לך. מדייקת הגמרא בדברי רב הונא, מעמא שיכול
54 להראות את העלייה הגרועה, כיון דאמר ליה 'בית שבבית'
55 ושמשמעו לשון זו, איזה שהוא בית שיש לי בביתי אני מוכר לך
56 אפילו מן הגרוע. אמל אם אמר לו המוכר בעת המכירה 'בית'
57 פתם – בלא שהוסיף בביתו, אינו מראהו עלייה.
58 ולפי דיוק זה מסיימת הגמרא, לימא – נאמר שהחלוקה של רב

קסג נדרים. הנודר מן הירק – פרק שביעי דף נו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י

1 **מתני'** מותר בעלייה. שאין עלייה בכלל בית. הנודר מן עלייה בו, דברי הכל אין בית
2 בכלל עלייה. **גמ'** ר"ט היא. דאמר: עלייה לאו בכלל בית היא. דא' וכו'. בבית ארץ
3 משמע דמחובר בארעא הוי בית. עלייה דלא מחבר בארעא לא הוי בכלל בית ארץ,
4 ולהכי בעי קרא לרביי. דהואיל דסמיכא אקירות הבית – מטמאה. האמר לחבירו בית
5 שכבתי אני מוכר לך מראהו עלייה. משום
6 דאמר "בית בבית", משמע: עלייה בתוך ביתי.
7 מעמא דאמר בית בביתו אח אב אב בית סתם
8 אין יכול להראות לו עלייה. דאין עלייה בכלל
9 בית. ליטא ר"ט היא. דאמר אין ועלייהו בכלל
10 וביתו. אפי' תימא רבנן. לא תימא עלייה ממש,
11 מאי עלייה דקתני. מעולה שבבכסוי. הבית
12 המושבח שבביתו צריך ליתן לו היכא דקאמר
13 "בית בביתו". אבל אי הוה אמר "בית" סתם –
14 היה יכול להראות לו עלייה ממש. דעלייה
15 בכלל בית. **מתני'** מותר בדרגש. דאין דרגש
16 בכלל מיתה. דרגש בכלל מיתה. ואסור. אבל
17 הנודר מן הדרגש – דברי הכל אין המיתה בכלל
18 דרגש. **גמ'** ערסא דגרא. מיתה שעורכין אותה
19 למזל, ואין ערסא אדם ישן עליה. כשהן מברין
20 אותו. לכ"ג כשהוא אבל. כל העם בו יתיב
21 עליה. בתמייה, מכלל דדרגש לאו ערסא דגרא
22 הוא. אגן יתביען ליה. משום דכתיב "ויין למרי
23 נפש". ה"ג אף על גב דכולה שתא לא יתיב
24 עליה – השתא יתיב. לא היה כופוהו. ממש.
25 הכרעים מלמעלה. אלא וקפא. שמעמיד על
26 שני כרעיו דוין. ואי אמרת ערסא דגרא. דמיטה
27 חשובה היא כי, אמאי אין צריך לכפותה.
28 והתנאי וכו'. חו נמי, דהואיל ומיטה חשובה היא
29 – צריך לכפותה. אלא שמע מינה דרגש לאו
30 ערסא דגרא הוא. המיוחדת

21 **מתני'** הנודר מן הבית – מותר בעלייה, דכרי רבי
מאיר. והכמים אומרים: עלייה בכלל הבית. הנודר מן
עלייה – מותר בבית. **גמ'** מאן תנא: "בבית" קרבות את
הציע, "בבית" – קרבות את העלייה? אמר רב הסדא:
רבי מאיר היא. דאי רבנן – האמרי רבנן עלייה בכלל
הבית, קמה לי קרא "בבית" קריבויה? אפי' אמר:
אפי' תימא רבנן, בעיא קרא, דסקא דעתך אמניא;
"בבית ארץ אהותכם" כתיב, דמחבר בארעא – שמייה
בית, עלייה – הא לא מחבר בארעא. כמאן אולא הא
דאמר רב הונא בר חיאי משמיה דעולא: "בית בביתו
אני מוכר לך" – מראהו עלייה. מעמא דא"ל "בית
שכבתי אני מוכר לך", אכל "בית" סתם – אינו
מראהו עלייה, לימא רבי מאיר היא? אפי' תימא
רבנן, מאי עלייה – מעולה שכבתיים. **מתני'** הנודר
מן המטה – מותר בדרגש, דכרי רבי מאיר. והכ"א:
דרגש בכלל מטה. הנודר מן הדרגש – מותר במטה.
גמ' מאי דרגש? אמר עולא: ערסא דגרא. אמרו
ליה רבנן לעולא: הא דתנן: פשהו מברין אותו, כל
העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש. פולה
שתא לא יתיב עליה, ההוא יומא יתיב עליה? מתקוף
לה רבינא: מידי דהוה אבשר ויין, דכופה שתא אי
בעי – אבי, ואי בעי – לא אבי, ההוא יומא – אגן יתביען ליה! אלא הא קשיא; תנאי:
דרגש לא היה כופוהו אלא וקפו. ואי אמרת ערסא דגרא הוא, והתנאי: הכופה את מפתו
לא מפתו בלבד הוא כופוהו, אלא כל מפות שיש לו בתוך הבית הוא כופוהו! הא לא קשיא,
מדי

1 דגריעא. די בעל השטר על התחונה. ולפום הך מסקא דאמרי' דעלייה ממש קאמר, דגריעא – משמע דליכא לאוקמה לדרב כרבנן, דאם כן למה לי "בבית" דקאמר? אפי' "בית" נמי,
2 עלייה בכלל בית הוא. ואי הכי – אפשר דקיימא לן כר' מאיר. מיהו, כתב הרמב"ן דאפי' למסקא דהתם, הא דרב הונא כרבנן אתיא, דאיכא למימר דהאי דנקט "בית בבית" ולא נקט "בית"
3 סתם – לא מביעיא קאמר; לא מביעיא בית סתם ומראהו עלייה דגריעא, אלא אפי' כי אמר "בית בבית" דבכי האי גונא למעליותא משמע, כדאמר' התם הגדול הקדיש – אפי' הכי גבי
4 לוקח מראהו עלייה, דגריעא. הילכך, כיון דלפום מסקא דהתם איכא למימר דמימריה דרב הונא כרבנן אתיא – נקטינן כוותיהו דעלייה בכלל בית, וכן פסק הרמב"ם דל' ופ"ט מהגט מייס
5 הלכ' ט"ז. **ערסא** דגרא. נהנין הוי להציע מטה למזל הבית. גרא – מול, ודומה לו בסוף פרק "במה אשה יוצאה" (נ"ה דף טז). גר גדי וסנוק לא. **כשהיו** מברין אותו. לכתן גדול וי"ג למקן
6 שאירע לו אבל. ומתני' היא בפרק "בחן גדול". **כולה** שתא לא יתיב עלה. עד עשיו לא ישב על אותו מטה, שהרי מונחת היא לשר הבית, והשתא דאבל הוא יתיב עלה? מהיכא תיפוק
7 לן. **נומל** קרביהו.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ה מני"א, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח ווי"ח אי"א נו"מ וכו' מוהר"ר מנחם זאב שי"ד ש"ר

שלום וברכה!

בטח הכל שלום אצלו... בשבוע העבר נתתי למדפיסים את ההקדמה להקובץ, ומה מאד נפלאתי
להודע, אפשר עדיין לא קיבלו מכת"י ההשלמות להקובץ. כי לפי דעתי הי' מן הראוי שיוציאוהו לאור
לר"ח אלול הבע"ל הוא חודש החשבון והזהירות במצוות ודקדוקי מצוות.

... בפ"ע נשלחה לו החוברת שיצאה לאור ע"ד העסקנות הציבורית, ובטח יאשר קבלתה...

ברכה.

מתיר קרביטיו, דהיינו לולאתיו, בימי אבלו. **קרביטיו** מי אית ליה. הרי כשאר מטות
הוא עשוי! **בשוקא** דצלעו. מעבדי עורות. **ערסא** דצלא. מטה של עור, ותולין רצועות
בשפת העור סביב, וכשרוצים לנטותו - עונבין הרצועות בארוכות המטה, וכשמתיירין אותן
- נופל מאליו, הן הן קרביטיו. וכדי שלא יתקלקל העור בלחלוץ הקרקע, שלא היו ראשי

המיוחדת. ליתן עליה כלים, והואיל ואין שינים עליה - אין צריך לכפותה. קרביטין.
לולאות שבו. קרביטין מי אית ליה. הכי קים להו דלא הוו להו קרביטין, שאינה עשויה
להתפרק אלא עומדת מוצעת לעולם. רבן שמעון אומר אין צריך לזוקפה. אלא הוא,
האבל, נוטל קרביטין והיא נופלת. **דצלעי**. מוכרי עורות. **ערסא דצלא**. של עור, שישן

כרעיו גבוהין מסרוגו למעלה, אמר תנא קמא
דאינו כופה. וקאמר ר"ג דמתיר קרביטיו והוא
נופל. מטה **מסרגין** אותה על גבה. החבלים
מרכיבים על ארוכות המטה. **דרגש** מסרגים
אותו מגופו. שיש נקבים בארוכותיו, ותוחבים בהן
ראשי רצועות התלויות בעור ועונבין, ואין
מרכיבין הרצועות ע"ג ארוכות המטה.
והעריסה. ערסת תינוקות. **משישופם**
בעור הדג. כדי לחזק הארוכות ליפותן. **למה**
לי שיפת עור דג. והרי מכוסות הן תמיד בראשי
החבלים המסורגין על גבי המטה! **אעולי**
ואפוקי בבוזים. בנקבים של ארוכות מכניסין
ומציא ראש החבל. **כאבכתא**. לולאות
לתוך בנקבי ארוכותיו, ובהן מכניסין ראשי
רצועות התלויות בשפת העור. **שנקליטיה**
יוצאין. קלטיסין - ב' עצים ארוכין שמעמידין
אותם במטה, אחד במראשותיה ואחד
במרגלותיה, ומופצלין הן בראשיהן, ומניחין קנה
מזה ומזה, ועליו פורשין הכילה. ויש שמחברין
אותן נקלטיסין למטה, והיינו יוצאסין - שמחברין
יוצאסין מן המטה עצמה. ואין יכול לכפותה מפני
נקליטיה, ומשום הכי זוקפה רזין. **מנלן דעיבורא**
דמתא כמתא דמי וכו'. אלא ש"מ בעיבורה, תוך
ע' אמה ושיריים, של יריחו היה יושב. **הא** כתיב
בתחומה ומדורם מחוץ לעיר, אלמא, תחום העיר
- חוץ לעיר מיקרי, ואינו מן העיר. **ילך** לביתו
וסיגר. יד יד חבל ארוך. **ת"ל** אל פתח הבית.
דמשמע שצריך לעמוד על הפתח בשעת הסגר.
אי אל פתח הבית. כלומר, אי כתיבה לחודיה,
ולא כתב "מן הבית" היא שייעמוד על האסקופה
תחת המשקוף וסיגרי, להכי איצטרי "מן הבית" -
ללמד שצריך לצאת חוץ לאסקופה שחתת
המשקוף. ומדאצרכיה הכי, אלמא כל שחתת
המשקוף, אע"פ שהוא מן האגף ולחוץ - הוי בכלל
בית. שאני **גבי** בית. דכתיב קרא "מן הבית" -
עד שיצא מן הבית כולו. דכין דכתב רחמנא "מן
הבית" יתירא - לרבווי יציאה אחרת אתא, והיינו
שיצא מכל מה שחתת המשקוף. הוא אי לא כתיב
"מן הבית" אלא "יוצא הבית אל פתח הבית" -
הוא אמינא דעומד תחת המשקוף ומסגרי, אע"ג
דכתיב "יוצא", דמן האגף ולחוץ כלחוץ. ומכאן
לאתן שנשבקע לעמוד בבית אחד, דמן האגף
ולפנים - מותרים, מן האגף ולחוץ - אסורין.
מתנ'

מדי דתהו אממה המיוחדת לכלים, דתניא: אם
היתה מטה המיוחדת לכלים אין צריך לקפוחה. אלא
אי קשיא הא קשיא, דתניא, רשב"ג אומר: דרגש
מתיר קרביטיו והוא נופל מאליו. ואי דרגש ערסא
דגדא הוא - קרביטין מי אית ליה? פי אהא רבין
אמר: שאיתיה לההוא מרגנן, ורב תחליפא בר
מערבא שמייה, דתהו שכיב בשוקא דצלעי, ואמר
לוי: מאי דרגש - ערסא דצלא. איתמר, איהו מטה
ואיהו דרגש? אמר רבי ירמיה: מטה - מסרגין
אותה על גבה, דרגש - מסרגין אותה מגופו. מותיבי:
כלי עץ מאימתי מקבלין טומאה? המטה והעריסה
- משישופם בעוד הדג. ואי מטה מסתרת על
גבה - למה לי שיפת עור הדג? אלא, הא והא
מגופו; מטה - אעולי ואפוקי בבזוי, דרגש - אעולי
ואפוקי באבכתא. א"ר יעקב בר אהא אמר רבי:
מטה שנקליטיה יוצאין - זוקפה, ורזין. א"ר יעקב בר
אדי אמר ר' יהושע בן לוי: הרכה כרשב"ג. מתני'
הנודר מן העיר - מותר ליפנס בתחומה של עיר,
ואסור ליפנס לעיבורה. אבל הנודר מן הבית - אסור
מן האגף ולפנים. גמ' מנלן דעיבורא דמתא כמתא
דמי? א"ר יוחנן: דאמר קרא 'ויהי בהיות יהושע
ביריחו' וגו'. מאי 'ביריחו'? אילימא ביריחו כמש' -
והכתיב 'ויריחו סגרת ומסגרת'! אלא ש"מ בעיבורה.
אימא אפי' בתחומה! הא כתיב בתחומה 'ומדחתם
מחוץ לעיר'. 'הנודר מן הבית אינו אסור אלא מן
האגף ולפנים'. אבל מן האגף ולחוץ - לא. מתיב
רב מרי: 'ויוצא הפה מן הבית' יכול ילך לביתו
ויסגור - ת"ל 'אל פתח הבית'. אי אל פתח הבית,
יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגור - תלמוד לומר 'מן
הבית', עד שיצא מן הבית כולו. הא כיצד - עומד
בצד המשקוף ויסגור. ומנין שאם הלך לביתו והסגור,
או שעמד תחת המשקוף והסגור, שהסגור מוסגר
- ת"ל 'והסגור את הבית', מפל מקום! שאני גבי
בית דכתיב 'מן הבית' - עד שיצא מן הבית כולו.
מתנ'

משקוף - מה שעל הפתח.
מתנ'

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שני עמ' א

של עד הפסח למה שאמר קונם מה שאת עושה, בודאי גם זה
כוונתו כך. לפיכך אם עשתה איזה דבר מענינים אלו לפני הפסח,
אסור לבעל לאכול ולהתקפח בו אפילו אחר הפסח עד עולם.
המשנה מביאה דין בנדרים התלוי בתנאי:
היה עומד בחודש אדר ואמר לאשתו, קונם מה שאת ננית לי

וממה ששייך ליו, עד הפסח הסמוך, וכל זה דוקא אם הולכת את
לבית אביך עד התג - עד סוכות של שנה הבאה, אזי אם הולכה
לבית אביה עוד לפני הפסח, אסורה בהנאות - ליהנות משל בעלה
עד הפסח, שהרי לא נזכרה בתנאו, ומיד לאחר הפסח מותרת
בהנאות.

גדרים דף נו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עון והדר" (ליום ראשון) קסה

לולאות שהיו תחובות בנקבי הארוכות, ולתוך הלולאות היה 59
מכניס את רצועות המצע וקושר. 60
הגמרא מביאה עוד סוג מטה שאין צריך לכפותה: 61
אמר רבי יעקב בר אבהו אמר רבי, מטה שנקלטיה יוצאין – היו 62
מעמידים שני מוטות והנקראים בלשון המשנה נקליטין האחד 63
בראש המטה והשני למרגלותיה, וראשי שני המוטות היו 64
מפוצלים כמין קרניים, ומניח לאורך המטה מעל המוטות, מוט 65
שלישי, ועל מוט זה פורס סדן או כיוצא בזה, ויש אנשים שהיו 66
מחברים מוטות אלו למטה עצמה, ואם כן נמצא שאבל לא יכול 67
לכפות מטה זו, מפני המוטות המחוברות היוצאים ממנה, ולכן 68
זוקפה – מעמידה על ראשה או על מרגלותיה ודין בכך. 69
התבאר לעיל שתנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל נחלקו בדין 70
הדרגש, הגמרא מכריעה בין השיטות: 71
אמר רבי יעקב בר ארי, אמר ר' שמשו של רבי יהושע בן לוי, הלכה 72
כרבן שמעון בן גמליאל, שמתיר את הקרביטין והמצע של העור 73
נופל מאליו. 74

משנה

הנודר מן העיר שלא להכנס לתוכה, מותר לו ליכנס לתחומה של 76
עיר זו, שהם אלפיים אמה שסביבות העיר מארבע רוחותיה. 77
שתחום העיר אינו נחשב 'תוך העיר'. ואסור לו ליכנס לעיבורה של 78
עיר זו, שהם השבעים אמה ומשורו הסמוכים לעיר מכל סביבותיה, 79
שעיבורה של העיר נחשב כתוך העיר. אבל הנודר מן הבית שלא 80
להכנס לתוכו, אינו צריך להתרחק כל כך, ואף לא כל חלל פתח 81
בית זה בכלל האיסור, אלא אסור מלהכנס לחלל הפתח מן האגף 82
– ממקום סגירת הדלת ולפנים – באופן שלאחר סגירת הדלת 83
יהיה חלק זה של החלל בצד פנים של הבית. אבל כניסה לחלל 84
הפתח שעד מקום זה מותרת לו, שאינו נקרא תוך הבית. 85

נמרא

נאמר במשנה שהנודר מן העיר אסור בעיבורה של העיר, שואלת 87
הגמרא, מנלן דעיבורא דמתא דמתא דמי – מנין לנו שעיבורה של 88
העיר נחשב כמו העיר עצמה. משיבה הגמרא, אמר רבי יוחנן, 89
דאמר קרא (יהושע ה ג) 'ויהי בתיבות יהושע ביריחו' וגו', ומדייק 90
רבי יוחנן בפסוק זה, מאי ביריחו – מה הכוונה שהיה יהושע 91
ביריחו, אילימא ביריחו קמש – אם תאמר שהיה בתוך העיר 92
עצמה, והקתיב והרי כתוב בהמשך (שם א) שבאותו זמן ייריחו 93
בגדת מן הים ופני בני ישראל אין יוצא ואין בא, ואם כן לא יתכן 94
שיהושע היה בזמן זה בתוך העיר עצמה. אלא שמע מינה מפסוק 95
זה, שהנאמר קודם לכן 'בתיבות יהושע ביריחו' הכוונה בהיותו 96
בעיבורה של יריחו. ומוזה שהחשיבו הכתוב כמי שעומד בעיר 97
עצמה, הרי שעיבור העיר נחשב כתוך העיר. 98
שואלת הגמרא, אימא אפילו בתחומה – כיון שלא נזכר בפסוק 99
באיזה סמיכות לעיר יריחו עמד יהושע, אם כן יש מקום לומר 100
שעמד בתחומה של העיר וולא בעיבורה, וגם תוך התחום נחשב 101
בתוך העיר, ומדוע חילק התנא במשנתנו ואמר שדווקא עיבורה 102
של העיר כתוך העיר אבל תחומה לא. מתרצת הגמרא, הא קתיב 103
בתחומה – הלא לגבי תחומין נאמר (במדבר לה ה) 'ומהם מחוץ 104
לעיר את פאת קדמה אלפים באמה' וגו', ומכאן למדו חכמים 105
אלפיים אמה לשיעור תחומין, והפסוק מחשיב מקום זה כ'מחוץ 106
לעיר' ואם כן מוכרח שדווקא עיבורה של עיר הוא תוך העיר, 107
ואילו תחומה הוא מחוצה לה. 108
שנינו במשנה, הנודר מן הבית אינו אסור אלא מן האגף ולפנים: 109
מדדייקת הגמרא, אבל מן האגף ולחוץ לא – אין איסור כניסה על 110
הנודר, כיון שמן האגף ולחוץ אינו נחשב כתוך הבית. 111
הגמרא מקשה על המשנה לפי דיוק זה: 112
קתיב רב מרי, שנינו בבביתא המדברת בענין נגעי בתים ודורשת 113

שמה ששנינו שכופה כל המטות שיש לו בבית, מדובר באותן 1
העשויות לשכיבה, אבל ערסא דגדא עשויה למזל ולא לשכיבה, 2
לכן אינה חייבת בכפייה. מירי דהון – בדומה לדין שיש אפטה 3
המיוחדת לכלים – להניח עליה כלים, דתניא, אם היה מטה 4
המיוחדת לכלים, אין צריך לכפותה – מכיון שאינה עשויה 5
לשכיבה. אלא אי קשיא – אם קשה על ביאורו של עולא בדרגש, 6
הא קשיא – זה קשה לי, דתניא – ששנינו בהמשך הברייתא 7
שהביאה הגמרא לעיל בענין דרגש שפטורים מלכופו, רבן שמעון 8
בן גמליאל אומר – חולק הוא על תנא קמא וסובר שעל כל פנים 9
אינו משאירו על עומדו, אלא דין דרגש, שמתיר קרביטין – 10
רצועותיו שבהן קושר את המצע לארוכות הדרגש, והוא – המצע 11
נופל מאליו. הגמרא מדייקת ומקשה, ואי כדברי עולא האומר 12
דרגש ערסא דגדא הוא, קרביטין מי אית ליה – האם יש לה למטת 13
המה רצועתה הרי היא ככל מטה רגילה שמצעה מחובר לארוכות 14
המטה באופן קבוע, ואין בה קרביטין שיוכל להחירן, ומוזה שאמר 15
רבן שמעון בן גמליאל דרגש מתיר קרביטין, הרי שמוכח מדבריו 16
שהדרגש אינו ערסא דגדא. 17
הגמרא נשאת בקושיא על הסברו של עולא, ומביאה ביאור אחר 18
מהו דרגש: 19

כי אהא רבין – כשבא רבין מארץ ישראל לבבל אמר לחבריו 20
שבבבל, שאילתיה – שאלתי שאלה זו, מהו דרגש, להווא מרבין – 21
לאחד מחכמי ארץ ישראל, ורב תחליפא בר מערבא שמה, דהון 22
שכיה בשוקא דצלעי – שהיה מצוי בשווקים של מעבדי עורות, 23
ואמר לי – והשב לי, מאי דרגש, ערסא דצלעא – מטה שהמצע שלה 24
עשוי מעור ובקצוות המצע מסביב ישנם רצועות הנקשרות 25
לארוכותיו. ומכיון שבשונה מרגלי מטה רגלי הדרגש קצרים 26
ואינם בולטים מעל המצע, אי אם יהפכו את הדרגש כפי שעושים 27
בשאר המטות יתקלקל מצע העור מלחות הקרקע, לכן סובר תנא 28
קמא שאין צריך לכופה כלל. ורבן שמעון בן גמליאל סובר שמכל 29
מקום צריך להתיר את הרצועות, כדי שהמצע יפול על גבו שבכך 30
אינו מתקלקל. 31

הגמרא מביאה הבדל בין מטה רגילה לדרגש:

איתמר, איהו מטה ואיהו דרגש, אמר רבי ירמיה, מטה מסרנין 33
אותה על גבה – כורכים חבלים סביב ארוכות המטה מצד אל צד, 34
ומותחים אותם תוך כדי אריגה בצורת שתי וערב אחד בתוך 35
השני, ונראים כסורגים, ומעל גבי הסירוג פרשו את מצע העור 36
לשכיבה. אבל דרגש מסרנין – קושרים אותו מנופף – שיש 37
בארוכות העור של מסגרתו נקבים, ואת הרצועות המחוברות 38
למצע תוחבים בנקבים ומותחים את המצע וקושרים את 39
הרצועות. 40

הגמרא מקשה על דבריו של רבי ירמיה:

מיתיבי, ששנינו במשנה בכלים (פס"ז מ"א) המבארת דין פלי עין, 42
מאימתי גמר מלאכתם לענין שיהיו מְקַלְטִין מומאה – שקודם 43
שנגמרה מלאכת הכלי אינו מקבל טומאה. ומחלקת בין כלים 44
שונים ואומרת, המטה והעריסה של תינוק, משישופם – משעה 45
שגמר להחליק וליפות את ארוכותיהם על ידי שיפושפם בעור הדיג 46
– סוג דג ידוע ביניהם, שעורו מתאים למלאכה זו. מדייקת הגמרא 47
ומקשה, ואי מטה מסרתנה על גבה – ואם במטה רגילה כורכים 48
את החבלים על גבי ארוכותיה, הרי אין הארוכות נראות, ואם כן 49
למה לי שיפת עור הדיג כדי ליפותם. 50

הגמרא מבארת את החילוק בין מטה לדרגש באופן שונה:

אלא הא ואלא – בין במטה ובין בדרגש היה סירוגם מנופף – ובאמור 52
לעיל בדרגש, שיש נקבים שמתוכם תחבו את החבלים 53
המחזיקים את המצע. אך מטה, החבלים שמהם נעשה הסירוג 54
שלה, אעולי ואפוקי – היו מכניסים ומוציאים אותם גְּבוּגִי – 55
בנקבים של הארוכות. ואילו דרגש, לא תוחבים את הרצועות 56
המחוברות למצע בתוך הנקבים, אלא אעולי ואפוקי – היו 57
מכניסים ומוציאים אותם בַּאֲבָקְתָא – בתוך לולאות, שהיו עושים 58

משנה

59 מעשה ידיה, אלא גם אסור גְּחִילופִיָּהּ – בפירות שנתנו לה בשכר
60 מעשה ידיה, וּבְגִידוּלֵיהֶּן – אם נטעה היא אילן, גדולי האילן
61 אסורים עליו.
62 וטעם הדבר, שמאחר שאיש זה לא אסר על עצמו כל מעשי ידי
63 האדם, שדוקא מעשי ידי אשתו ייחד לאסור, או דוקא אותו מקצת
64 שהיה מונח לפניו, יש לומר שנתכוין בעשיית הקונם שלא ליהנות
65 ממעשה ידי אשתו כלל. וכמו שנתבאר בתחילת המשנה בדין
66 האומר קונם פירות האלו עלי, שכל האוסר על עצמו בסתם מקצת
67 מן הדבר וכל השאר מותר לו, נתכוין בכך שהאסור יהיה עשוי
68 עליו כהקדש, האסור בהנאה הוא וחילופיו וגידוליו.
69 אלא שחזרה המשנה וכפלה דין זה להשמיענו שלא רק באמירת
70 'קונם פירות האלו' נאסר כהקדש, אלא גם זה האוסר על עצמו
71 פירותיו של פלוני, וכמו כאן שיחד עליו לאסור מעשה ידי אשתו,
72 דומה הוא לאומר קונם פירות האלו, ואף בזה נאסרים החליפים
73 והגידולים.
74 ואם אמר קונם עלי מעשה ידיך שְׂאֵנִי אוֹבְלִי, או שאמר קונם עלי
75 מעשה ידיך שְׂאֵנִי טוֹעֵם, מוֹתֵר גְּחִילופִיָּהּ – פירות שנתנו לה בשכר
76 מעשה ידיה מותרים לו אף באכילה, וּבְגִידוּלֵיהֶּן – אם נטעה או
77 זרעה בקרקע פירות וגדלו וצמחו, מותרים לו באכילה. שהרי לא
78 אסר על עצמו הנאת מעשה ידיה, אלא את אכילת או טעימת גוף
79 הדברים שמכינה כגון אכילת הלחם שתטחן ותאפה, ולא את
80 החליפים והגידולים.
81 ומשמיעה לנו המשנה בואת, שאף על פי שבפתח דבריו ייחד
82 לאסור רק את מעשה ידי אשתו או מקצת ממעשיה, שבאופן
83 הרגיל מפרשים שהתכוין בכך שיהיו עשויים עליו כהקדש האסור
84 אף בהנאה, וכמו שנתבאר לעיל, אף על פי כן הועיל לו סיוע
85 דבריו 'שאני אוכל ושאני טועם', להיות מותר בחילופים
86 ובגידולים.
87 המשנה חוזרת ומבארת את ההלכה של גדולי קונם שכבר נשתה
88 לעיל:
89 זה ששינוי שהמייחד לאסור מעשה ידי אשתו או למקצת ממעשה
90 ידיה, אסור אף בגידולים שנטעה זרעה, ומשמע שבגידולי
91 הגידולים מותר, וכן מה ששינוי שבסוים שאני אוכל ושאני טועם,
92 מותר הוא בגידולים עצמם, היתר זה לא נאמר אלא שהיו
93 הגידולים פְּדָרָה – במין פרי שְׂעִרְעוּ בְּלָה ונרקב בקרקע קודם שיצא
94 החלש. כגון חטים ושעורים ושאר זרעים, שאז אינו טועם ממעשה
95 ידיה כלה. אֲבָל אם היה המין שנטעה או זרעה פְּדָרָה שְׂאֵנִי זְרַעוּ בְּלָה
96 – כגון שום ובצללים, שהנטיעה הזריעה נשארים בקרקע ומהם
97 יוצאים הגידולים. אזי אֲפִילוּ גִידוּלֵי גִידוּלָן גם כן אֲסוּרִין, כיון
98 שהאסור מעורב בהם ואינו בטל.
99 המשנה מבארת דין נדרים במקומות שיש להסתפק בהם בפירוש
100 דברי הנודר:
101 האומר לאשתו קונם מה שְׂאֵתָ עוֹשָׂה בדברי מאכל, אֵינִי אוֹבְלִי
102 מהם עַד הַפֶּסַח, או שאמר קונם מה שְׂאֵתָ עוֹשָׂה בעניני כסות
103 ומלבושים, אֵינִי מְתַבְּסָה בהם עַד הַפֶּסַח, אם עוֹשָׂתָ לְפָנֵי הַפֶּסַח
104 איזה דבר מענינים אלו, מוֹתֵר לָךְ לְאֹכֹל וּלְהַתְּפֹסֵת בהם אַחֵר
105 הַפֶּסַח. שכן משמעות דבריו שהזכיר הזמן של עד הפסח תיבך
106 בסמוך לאיסור האכילה וההתכסות, מורה שרצונו שיהיה איסור
107 ההנאה מאלו רק עד זמן הפסח.
108 ואף שניתן לפרש דבריו גם במשמעות אחרת, 'קונם מה שאת
109 עושה איני אוכל, איני מתכסה' – לעולם, והקונם יחול רק על
110 דברים שתעשי 'עד הפסח', מכל מקום אין להסתפק במשמעות
111 כזו, שכן אין מדרך בני אדם כשרצונם לאסור לתמיד לפרש
112 דבריהם בצורה כזו, והרי בנדרים הלך אחר לשון בני אדם.
113 וכן הדין להיפך, אמר לאשתו קונם מה שְׂאֵתָ עוֹשָׂה בדברי מאכל
114 עַד הַפֶּסַח, אֵינִי אוֹבְלִי מהם, וְשְׂאֵתָ עוֹשָׂה מעניני כסות ומלבושים
115 עַד הַפֶּסַח, אֵינִי מְתַבְּסָה בהם, כיון שדרך בני אדם כשרצונם
116 לאסור לתמיד לפרש דבריהם כפי שעשה זה, שהסמך את הזמן

1 המשנה ממשיכה בביאור משמעות של כמה מלשונות הנדרים:
2 האוסר על עצמו מין מסוים של פירות בסתם, כגון שאמר קונם
3 תאנים או ענבים עלי, אינו נאסר אלא באכילתם. מכרם או
4 החליפם במין אחר, מותר לו ליהנות מהדמים, ואף לאכול את
5 החליפין. ואם זרעם והצמיחו גידולים, מותר בגידולים. שאף
6 שאסרם על עצמו בסתם, לא התכוון בואת אלא לאסור על עצמו
7 את אכילתם.
8 אבא האוסר על עצמו בסתם רק חלק מסוים של המין ההוא, כגון
9 רק את התאנים או הענבים שהיו מונחים לפניו, ואילו כל שאר
10 התאנים והענבים מותרים לו, אומרת המשנה שבמקרה כזה מה
11 שנאסר עשוי עליו כהקדש, ואסור בו ובחילופיו ובגידוליו, וכפי
12 שיבואר:
13 ראה פירות ואמר קונם – כקרבן יהיו פירות האלו והללו שראיתין
14 עָלַי, או שהיו פירות מונחים לפניו ואמר קונם הֵן – הפירות הללו
15 שמונחים לפני עַל פִּי – על עצמי ולצורכין, או אמר קונם הֵן לְפִי
16 – גם זה משמעו כאילו אמר על עצמי, אֲסוּר לו ליהנות לא רק
17 מהפירות עצמם, אלא גם גְּחִילופֵיהֶּם, והיינו שאם נמכרו, דמיהם
18 אסורים עליו, וכן אם הוחלפו בפירות אחרים אסור במה שהוחלף.
19 וּבְגִידוּלֵיהֶּן – אם נזרעו הפירות הללו בקרקע, אסור לו ליהנות
20 ממה שגדל.
21 שכל שאסר על עצמו בסתם רק את אותם פירות מסוימים שפירט,
22 כגון באופן שהובא במשנה, שאסר רק את אלו שראה וכל שאר
23 אותם המין מותרים לו, הרי זה דומה להקדש, שדוקא מה שהוקדש
24 אסור והשאר מותר, ולפיכך מפרשים רצונו, שבא לאסור הפירות
25 על עצמו לגמרי שיהיו עשויים עליו כהקדש, ועל כן אסור לו
26 ליהנות מהם ומחילופיהם ומגידוליהם.
27 ואם אסר על עצמו מין מסוים של פירות, כגון שאמר קונם ענבים
28 שְׂאֵנִי אוֹבְלִי, וְשְׂאֵנִי טוֹעֵם, אף על פי שבאומר 'שאני אוכל' 'שאני
29 טועם' הוסיף באיסורם, שמשום כך נאסר אף בתבשיל שמורגש בו
30 הטעם של המין שאסר, אף על פי כן מוֹתֵר גְּחִילופֵיהֶּן – אם מכרם
31 או החליפם בפירות ממנו אחר. וּבְגִידוּלֵיהֶּן – אם זרעם בקרקע
32 וגדלו אחרים תחתיהם. מותרים לו. שהרי כשאוכל מן החליפים
33 והגידולים לא טועם אותם פירות שאסר על עצמו.
34 המשנה מבארת הלכה בגידולי קונם:
35 דין זה ששינוי במשנה, שבקונם פירות האלו אסור בגידוליהן,
36 ומשמע שבגידולי הגידולין מותר, וכן זה ששינוי שבאומר שאני
37 אוכל ושאני טועם, מותר אף בגידולים עצמם, היתר זה לא נאמר
38 אלא כשאסור הקונם היה פְּדָרָה – במין פרי שְׂעִרְעוּ בְּלָה – ונרקב
39 בקרקע קודם שיצמח ממנו הגידול החדש, כגון חטים ושעורים
40 ושאר זרעים. שמאחר שהאיסור כלה קודם שצמחו הגידולים,
41 אינו טועם בגידולים את טעם הפרי שאסר על עצמו, ולכן הם
42 מותרים. אֲבָל אם איסור הקונם היה פְּדָרָה שְׂאֵנִי זְרַעוּ בְּלָה כגון שום
43 ובצללים, שהפרי שאסר על עצמו נשאר בקרקע וממנו יוצאים
44 הגידולים, אזי לא זו בלבד שגידולים אלו אסורים, שמעורב בהם
45 מעצם הפרי האסור, אלא אֲפִילוּ אם יזרע את החדשים שיצאו,
46 ומה שצומח עתה הוא גִידוּלֵי גִידוּלָן של האיסור, גם הם אֲסוּרִין,
47 מאחר שעל כל פנים מעורב בהם משהו מהאיסור הראשון, ואותו
48 מעט אוסר את כולו.
49 ואין אומרים ידא אותו מיעוט איסור בטל ברוב המותר, שמאחר
50 שיש אפשרות להתיי האיסור שלפנינו על ידי שישאל על נדרו
51 אצל חכם, אין בו דין ביטול ברוב.
52 המשנה מביאה דוגמא נוספת לדין קונם פירות האלו עלי:
53 הָאוֹמֵר לְאֵשְׁתוֹ קוֹנָם – כקרבן יהיו מַעֲשֵׂה יָדָיך – כגון אפית הפת,
54 וטווית הצמר, וטחינת הקמח, והתבשיל שאת מבשלת, כל אלו
55 וכיוצא בהם יהיו אסורים עָלַי, או שהיה חלק ממעשה ידיה מונח
56 לפניו, ואמר קונם הֵן [הללו שמונחים לפני] עַל פִּי – על עצמי, או
57 שאמר קונם הֵן לְפִי – על עצמי, אֲסוּר לו ליהנות לא רק מעצם

נדרים. הנודר מן הירק – פרק שביעי דף נז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסז
 רש"י

1 **מתני'** כדבר שורעו כלה. ברקע. וגדל. כגון חטה וכיצא בה, דהיינו גידולין גמורין.
 2 אבל כדבר שאין זרעו כלה. כגון השומים והבצלים, שאינו כלה ברקע, אלא שרבה וגדל
 3 בגופו. אפילו גידולי גידולין אסורין. וכגופייהו דמו. מעשה ידוך עלי. ונתנו לה פירות
 4 בשכר מעשה ידה. והאיל ואמר "עלי" – אסור בחילופיהן וכו'. אבל כי אמר "שאני
 5 טועם", משמע: מזה גופן איני טועם, הלכך
 6 מותר בחילופיהן ובגידוליהן אם זרעו וצמחו.
 7 שאת עושה איני אוכל עד הפסח. דאמר הכי
 8 "קונם עלי מה שאת עושה שאיני אוכל ממעשה
 9 ידך עד הפסח", או שאמר "קונם שאת עושה
 10 שאיני מתכסה מכל מלאכתך עד הפסח". מותר
 11 לאחר הפסח. שהרי לא נדר מכל מה שתעשה
 12 אלא עד הפסח. אפי' אחר הפסח אסור. לאכול
 13 ולהתכסות מכל שעושה לעולם, שהרי לא קבע
 14 בו זמן. היה עומד באדר ואמר "קונם שאת נהנית
 15 לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך מעכשיו עד
 16 ההג" – הלכה לפני הפסח, אסורה בהנאתו עד
 17 הפסח.

1 **מתני'** "קונם פירות האלו עמי" "קונם הן על
 2 פי" "קונם הן לפי" – אסור בחילופיהן ובגידוליהן.
 3 "שאני אוכל" ו"שאני טועם" – מותר בחילופיהן
 4 ובגידוליהן בדבר שזרעו פלה, אבל בדבר שאין
 5 זרעו פלה – אפילו גידולי גידולין אסורין. האומר
 6 "לאשתו" "קונם מעשה ידך עמי" "קונם הן על
 7 פי" "קונם הן לפי" – אסור בחילופיהן ובגידוליהן.
 8 "שאני אוכל" "שאני טועם" – מותר בחילופיהן
 9 ובגידוליהן בדבר שזרעו פלה, אבל דבר שאין זרעו
 10 פלה – אפילו גידולי גידולין אסורין. "שאת עושה
 11 איני אוכל עד הפסח" "שאת עושה איני מתכסה
 12 עד הפסח", עשתה לפני הפסח – מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח. "שאת
 13 עושה עד הפסח איני אוכל" ו"שאת עושה עד הפסח איני מתכסה" עשתה לפני
 14 הפסח – אסור לאכול ולהתכסות אחר הפסח. "שאת נהנית לי עד הפסח אם
 15 הולקת את לבית אביך עד ההג", הלכה לפני הפסח – אסורה בהנאתו עד הפסח.
 לאחר

1 **מתני'** קונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן.
 2 משום דכיון שפרט הדברים הנאסרים עליו – שוניהו עליה כהקדש. ומש"ה מתסר בחילופיהן
 3 ובגידוליהן. כי היכי דחלופי הקדש וגדוליו אסורין. דלא דמי לנודר סתם מן התנאים ומן
 4 הענבים, שכיון שלא פרט, ואסר עליו כל בני המין – לא עשאו עליו הקדש, שלא נתבון אלא
 5 באכילת אותו מין. ומש"ה לא מתסר בחילופיהן
 6 ובגידוליהן אלא בפרוט כי הבא דאמר "פירות
 7 האלו", הוא הדין נמי דאם אמר "פירות מקום
 8 פלוני" או "פירותיו של פלוני", דכיון שיהו – הרי
 9 הוא כפרט, ואסור בחילופיהן ובגידוליהן, וכמו
 10 שנפרש במשנה שלפנינו בס"ד. וכי תימא: היכי
 11 אמרינן דמאי דמתסר בחילופיהן ובגידוליהן
 12 משום פרט הוא, והא בעי רמי בר חמא לעיל בפ'
 13 "השותפין" (ק"מ). "קונם פירות האלו על פלוני"
 14 מהו בחילופיהן? וספיקא דרמי בר חמא הוא אי
 15 טעמא דמתניתין משום כוונת הנדר הוא, הלכך
 16 דוקא נודר אסור – אבל מודר לא, או דלמא דלאו
 17 משום כוונת הנודר הוא, אלא משום דחילופיהן
 18 בגידוליהן דמו, והוא הדין בכל אסורי הנאה
 19 שחילופיהם אסורים למחליף עצמו, וכמו
 20 שכתבתי למעלה. ובודאי, אי טעמא דחילופיהן
 21 בגידוליהן דמו – לאו דוקא באומר "אלו", דבכל
 22 אסורי הנאה נמי אסורי חילופיהן. וכיון (להאי או
 23 דלמא) ד"אלו" לאו דוקא, כי נימא נמי דמשום
 24 כוונת הנודר הוא – משמע ד"אלו" לאו דוקא,
 25 דהוא הדין באוסר בכלל. דהא רמי בר חמא לא

26 אסתפק ב"אלו" אי דוקא אי לאו דוקא? יש לי לומר: דלעולם "אלו" דוקא, ואפילו נימא דטעמא משום דחילופיהן בגידוליהן דמו – משום דההוא טעמא לא סגי אלא לאסוק על המחליף
 27 עצמו, אבל לאסוק לאחר – לא. ומתני' פסיק וזני אסור בחילופיהן ובגידוליהן, אפילו החליפן אחר. והאי אסורא על כרחיך משום "אלו" הוא, דהא חלופי אסורי הנאה כשהחליפן אחר לא
 28 אסורין. ורמי בר חמא לעיל הכי קאמר: פשיטא לי בדשהחליפן אחר – משום "אלו" מתסר, הלכך דוקא נודר אסור, אבל מודר לא. מיהו, הא מיבעיא לי החליפן הוא, אי מתסרי חליפין דוקא
 29 משום "אלו", דנימא דדוקא גבי נודר, אבל מודר לא. כי היכי דאמר כשהחליפן אחר. או דלמא: נהי בדשהחליפן אחר אסורי – דוקא משום "אלו", כשהחליפן הוא – לא עריך "אלו", דטעמא
 30 משום דחילופיהן בגידוליהן דמו, לא שגא נודר ול"ש מודר. ודקתני תנא "אלו" – משום החליפן אחר נקט ליה, דבלאו "אלו" לא מתסר בחילופיהן. כך נראה לי, וכבר כתבתי מזה למעלה.
 31 **שאני** אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן. דהיינו ד"שאני אוכל" "שאני טועם" מפיש אסורא, אפי' הכי לא מתסר בחילופיהן ובגידוליהן. דהא כי אכיל חליפין וגידולין – לא טעים
 32 הנהו פירות דאסר עליה. **כדבר** שורעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין. אבולה מתני' קאי, והי' מאי דאמר' ברישא אסור בגידוליהן, דמשמע דוקא בגידוליהן
 33 מתסר, אבל בגידולי גידולין שרי – הני מילי בדבר שזרעו כלה. דבכי האי גוונא נהי דבגידולין ראשונים מתסר דאע"ג דליכא מידי ממנאי דאסר בגידולין, דהא זרעו כלה – אפי' הכי לא נרעי
 34 גידולין מחליפין, דחליפן נמי, אע"ג דלית בהו מידי ממנאי דאסר עליה – אפי' הכי אסורין. מיהו, בגידולי גידולין שרי. דכיון דגידולין בדבר שזרעו כלה כחליפין דמו, כי היכי דחליפי חליפין
 35 מותרין, כדמוכח לעיל ב"השותפין" גבי מכרן וקדש בדמיהן מקודשת – ה"נ גידולי גידולין שרי. ומש"ה קתני ובגידוליהן, דמשמע: אבל גידולי גידולין לא, משום דמייירי בדבר שזרעו כלה.
 36 וכן נמי סיפא ד"שאני אוכל" "שאני טועם" מותר בחילופיהן ובגידוליהן – דוקא בדבר שזרעו כלה, אבל דבר שאין זרעו כלה – בין ברישא בין בסיפא, אפילו גידולי גידולין אסורין. משום
 37 דכיון דאין זרעו כלה – הרי בגידולי גידולין הללו מעורב בהן מן האיסור הראשון, ונדרים הוה להו דבר שיש לו מתירין, כדאמר' בגמרא וכל דבר שיש לו מתירין – אפילו באלף לא בשיל.
 38 **האומר** לאשתו קונם מעשה ידך עלי וכו' אסור בחילופיהן ובגידוליהן. אשמעינן רבותא, דמיהו פירותיו של פלוני, כי הבא דידח מעשה ידי אשתו – באומר "אלו" דמי, ומתסר בחילופיהן
 39 ובגידוליהן. ולא תקשי לך: מעשה ידה דבר שאין בו ממש הוא, דאיכא לאוקמה באומר "קונם ידך למעשה?" אי נמי: מעשה ידי אשתו – לאחר שתעשה, דבר שיש בו ממש הוא. מיהו,
 40 כתב הרב רבי יונה ז"ל: דלא מתסר אלא בכנגד מעשה ידה, שאם אשתו טחנה ואפתה ומכרה לחם, להיות מעות שכנגד טחנה ואפיה – שלה, ודכנגד חטים – שלו. **שאני** אוכל שאני
 41 טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן. בהך סיפא נמי אשמעינן רבותא טפי ממתניתין קמיתא, דאע"ג דאמר "אלו", כיון דאסיק בדוריה ב"שאני אוכל" "שאני טועם" – מותר בחילופיהן
 42 ובגידוליהן. דהא מעשה ידי אשתו כ"אלו" דמי, וכדכתבנא, ואפילו הכי קתני עלה: "שאני אוכל" "שאני טועם" מותר בחילופיהן ובגידוליהן. ד"שאני אוכל" "שאני טועם" לא מסתייה דלא
 43 מפיש אסורא לגבי חליפין וגידולין כי לא אמר "אלו", דאדרבה שרי בהו כי אמר "אלו" – משום דבחליפין וגידולין ליכא טעמא דאסורא. הלכך, כי אסיק בדוריה "שאני אוכל" "שאני טועם"
 44 – למשרינהו תא. והיינו רבותא דהאי "שאני אוכל" דהך מתני' טפי מ"שאני אוכל" דמתני' קמיתא – ד"שאני אוכל" דרישא לא קאי א"אלו". והאי לדבר בפרק "הנודר מן המבושל" (נטי)
 45 ק"ג: בעי למפשט בעיין ד"שאני אוכל" דוקא מדקתני מותר בחילופיהן ובגידוליהן – דמשמע: הא ביזא מהן אסור. ואם איתא ד"שאני אוכל" דרישא קאי א"אלו" – היכי פשטין מניה
 46 שאני הכא דאמר "אלו". אלא דהאי בדאמרן. **שאת** עושה שאני אוכל עד הפסח וכו' מותר לאכול ולהתכסות לאחר הפסח. דלא מספקין דלמא "עד הפסח" קאי על "שאת עושה", וריני
 47 אוכל' לעולם קאמר, דאי הוה ליה למימר: שאת עושה עד הפסח איני אוכל, כדקתני סיפא. ומדלא קאמר הכי משמע ד"עד הפסח" אאכילה קאי (נמי). **שאת** נהנית לי עד הפסח
 48 וכו'. הך מתני' פרישנא לה לעיל בפרק "אלו מותרין" (ק"ו). לרב יהודה כדאית ליה ולרב נחמן כדאית ליה.

גמ'

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח מני"א, תשי"ב
 ברוקלין.

שלום וברכה!

נהנית לקבל הידיעה, שנתקבל להתלמוד תורה לזמן הבא, והשי"ת יעזרהו שיצליח להשפיע
 בהתלמידים רוח תורה ויראת שמים שיהיו יהודים מיט א חסידישן אויסזעהן, ולא יפחד איך יכולים
 לפעול זאת, כי מאז שבא כ"ק מו"ח אדמו"ר למדינה זו, הנה הראה, שתלוי זה בהמערור המשפיע,
 ואם עובדים בזה כדרוש, הנה גם במדינה זו יכולים לראות זאת גם בעיני בשר...

1 גמ' איש כפר ימא. שהיה דר בכפר שהיה עומד על שפת הים. העלה בידו. העלה שאלה
2 זו בפיו, כדמרגמינן "ובידו רצפה" - ובפניה ממלל (שטיינזליץ). ורבו גדוליו על עיקרו. לאו
3 רבייה בלחוד קאמר, אלא רבייה שכיוצא בה במידי דאתי מעלמא היה בה כדי לבטל את
4 האסור. מיהו, בגדולין מספקא לאי גדוליה היתר מעלין את האיסור או לא. ונ"ל דעיקר

1 הלכה אחר הפסח. והרי היא נהנית ממנו קודם הפסח - נמצא עובר ב"לא יחל דבר"
2 במה שנהנית ממנו קודם הפסח. שהרי הוא הדירה עד הפסח. ומותרת לילך אחר הפסח.
3 שהרי לא הדירה אלא עד הפסח. גמ' העלה בידו בצל. ברייתא היא, איבעי' היא
4 דאיבעיא בבי מדרשא. שעקרו בשביעית ונמטו בשמינית. איכא דאמר: שעיקרו גדל

1 פסיקה אי אמרינן גידולין, כיון שנמטין בידו וצואין
2 מן העיקר שאינו כלה, אי הוה להו בעיקר ואסירי,
3 אי הוה להו כהיתר ומעלין את האסור. ובדין הוא
4 דהוה ליה למיבעי גידולין עצמן שרו או אסירי,
5 מיהו הא בהא תליא; דאי גידוליה היתר מעלין את
6 האיסור - פשיטא דשרוי, ואי אין מעלין - פשיטא
7 דאסירי, דאי שרו היו מעלין. כך נראה בעיני
8 ובסמוך תראה מה שחוקקני לפרש כך. בצל
9 של תרומה שנמטו ורבו גידוליו על עיקרו מותר.
10 כלומר, דלא הוי תרומה, דאתו גידולין ומבטלין
11 עיקר. מיהו טבל הוי, דהא בטלו גדוליו את
12 העיקר. ודקאמרינן מותר - לומר דפקע שם
13 תרומה מיניה. ושרי באביביל עראי. שביק מר
14 תרין. רבי יוחנן ורבי יונתן, דסבירא להו דלא אתו
15 גידולין ומבטלין עיקר. ילדה שסבכה בוקנה.
16 ילדה שלא עברו עליה ג' שנים, וקוצצה והרכיבה
17 בנטיעה זקנה שעברו עליה ג' שנים, ובה פירות.
18 שאילו לא היו בה פירות - אמרינן בפרק "משוח
19 מלחמה" (סוטה נג:) ילדה שסבכה בוקנה בטלה.
20 אע"פ שחוסף מאתים אסור. אע"פ שהוסיפו
21 אותן פירות בגידולין מאתי' על מה שהיו קודם
22 שסבכה - אסור. אע"פ גידולין של היתר מוקנה
23 קאתו וקיימא לן ילדה שסבכה בוקנה בטלה.
24 אפילו הכי כיון שפירות הללו כבר היו בה קודם
25 שסבכה אין גידולין שבהם מבטלין עיקר. אף
26 על פי שנעקר הברם. וגדל אח"כ בהיתר - אסור.
27 אלמא, גידולין כיון שמן העיקר הם יוצאין - הרי
28 הם כמזוה, וגבי שביעית נמי, לא שניא.
29 שתקנה. שהפריש תרומתה ומעשרותיה.
30 וזויעה. לפי שיש באותה ליטרא כמה בצלים.

1 לְאַחַר הַפֶּסַח - בְּכֹל יַחַל". "שְׁאֵת נְהִיגָה לִי עַד
2 הַחֵג אִם הוֹלַכְתָּ אֵת לְבִית אָבִיךָ עַד הַפֶּסַח", הֲלֹכָה
3 לְפָנַי הַפֶּסַח - אֲסוּרָה בְּהִנָּאֲתוּ עַד הַחֵג, וּמוֹתֶרֶת
4 לְיַדךָ אַחֵר הַפֶּסַח. גַּמ' הָאֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ "קוֹנֵם מַעֲשֵׂה
5 יְדִיךָ עָלַי" "קוֹנֵם הֵן עַל פִּי" "קוֹנֵם הֵן לְפִי" וכו'.
6 וְשִׁמְעָאֵא אִישׁ כֶּפֶר יִמָּא, וְאִמְרוּ לָהּ אִישׁ כֶּפֶר דִּימָא,
7 הֶעֱלָה בִידּוֹ: בְּצַל שְׁעָקְרוּ בְּשִׁבְעִיּוֹת וְנִמְטְוּ בְּשִׁמְיִינִית,
8 וְרִבּוּ גִידוּלְיָו עַל עֵיקְרוֹ. וְהָכִי קָא מִיבְעָא לָיְה: גִידוּלְיָו
9 הֵיתֵר וְעֵיקְרוֹ אֲסוּר, בִּינָן דְרִבּוּ גִידוּלְיָו מְעִיקְרוֹ - אוֹתָן
10 גִידוּלְיָו הֵיתֵר מְעִלִין אֵת הָאִיסוּר, אוּ לָא? אֲתָא לְקַמְוִיה
11 דְרִבּוּ אִמִּי - לָא הָוָה בְּיָדֶיהָ. אֲתָא לְקַמְוִיה דְרִבּוּ
12 יִצְחָק נִפְחָא - פִּשְׁט לָיְה מִן הָדָא דְאָמַר רַבִּי הִנְיָא
13 הַתִּיבְתָּאָה אָמַר רַבִּי יִנְאִי: בְּצַל שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּמְטְוּ,
14 וְרִבּוּ גִידוּלְיָו עַל עֵיקְרוֹ - מוֹתֵר. א"ל ר' יִרְמְיָה,
15 וְאִיתִימָא רַבִּי זְרִיקָא: שְׁבִיק כּוֹר תְּרִין וְעֵבִיד בְּחַד?!
16 מָאֵן נִיגְהוּ תְרִין? דֹּא"ר אַבְהוּ א"ר יוֹחָנָן: יִלְדָה שְׁפִיפְכָה
17 בְּזִקְנֶיהָ וּבָה פִירוֹת, אֲע"פ שֶׁהוֹסִיפָה מֵאֵתִים - אֲסוּר.
18 וְא"ר שְׁמוּאֵל בַּר רַבִּי נַחֲמָנִי א"ר יוֹנָתָן: בְּצַל שֶׁנִּמְטְוּ
19 בְּכֶרֶם, וְנִעְקַר הַכֶּרֶם - אֲסוּר. הִדֵּר אֲתָא לְקַמְוִיה דְר' אִמִּי,
20 וּפְשִׁיט לָיְה מִן הָדָא דְאָמַר ר' יוֹחָנָן: לִימְרָא
21 בְּצָלִים שֶׁתִּיקְנָה וְזָרְעָה - מִתְעַשֶּׂרֶת לְפִי בּוֹקֶה. אֲלִמָּא:
22 אוֹתָן גִידוּלִין מְבַטְלִין עֵיקְרָא. דְלִמָּא לְחוּמְרָא שְׁאִנְיִ אֲלָא מִן הָדָא: דְתִנְיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר:
כָּן

1 הוא נטעה אילן ואילך, וש"ך היה לשון זריעה. מתעשרת לפי כולה. לפי הגידולין והעיקר. אלמא, אתו גידולין המחוייבין ומבטלין את העיקר הפטור. ואף על גב דלעיל בסמוך אמר
2 רבי אבהו משמיה דרבי יוחנן ילדה שסבכה בוקנה ובה פירות. אע"פ שהוסיפה מאתים אסור. דאלמא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר - אמוראי ניגוהו, ואליאב דר' יוחנן. דלמא לחומרא
3 שאני. לעולם אימא לך דמדינא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר, דארברה הרי הם כמזוה. אלא דהכא משום חומרא בעלמא אמרינן דמבטלין. ובמה שפרשתי לא קשיא לך הן דמקשו הכא:
4 הא חומרא דאתי לדין קולא הוא, דאי מעשר מינה ובה - דלמא מעשר מן העיקר על הגידולין, והוי מן הפטור על החיוב, ואי מעשר עליה ממקום אחר - הוה ליה מרבה מעשרותיו. דלא
5 קשיא כלל, דהואיל דאין גידולין מעלין את העיקר - הוה להו גידולין בעיקר, כיון דמיניה רבו, והך ליטרא עיקרה וגידולה פטרי מדינא, וכי מעשר מינה ובה - ליבא למיחש כלל.
כ

אגרות קודש

ב"ה, ד' מני"א, תשי"ח
ברוקלין.

ועדת החינוך אשר בכפר חב"ד
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבם מכ"ו תמוז, בו כותבים ע"ד סידור המסיבות שבת, ובודאי גם בהנוגע
להבנות ת"י סדרו ענין זה כמובן בהדרכת שני ובנות חב"ד ת"י אשר בכפר חב"ד.

ויהי רצון שהן המסיבות לבנים והן המסיבות לבנות יצלילו להחדיר בהבנים והבנות עוד יותר
ועוד יותר עניני יהדות תורה ומצותי מוארים באור וחוס חסידותי.

ואשרי חלקם של כאו"י העוסקים במלאכת שמים זו והצלחתם נוסף על הברכה והצלחה
שנמשך בעניניהם הפרטים.

בברכת הצלחה ולבשו"ט.

גמרא ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קסט

52 שדינו שנאכל בטהרה לכהנים, ואסור לזרים. **שְׁמַעוּ, וְרַבּוּ גִידוּלוּ**
 53 **עַל עֵינְקוֹ מוֹתֵר הַבַּעַל בִּאֲכִילָה אֶף לְזָרִים, מִפְּנֵי שְׁבַטְל שֵׁם תְּרוּמָה**
 54 **מִמֶּנּוּ. הָרִי שְׁהַגִּידוּלִים אֵינָם נִמְשָׁכִים אַחַר הָעֵינְק וְאִדְרָבָה הֵם**
 55 **מִבְּטָלִים אוֹתוֹ, וְהוּא הַדִּין בַּצַּל שֶׁל שְׁבִיעֵית שְׁבַטְל בְּגִידוּלֵי**
 56 **הַשְּׁמִינִית.**
 57 **אָמַר לִיה רַבִּי יִרְמְיָה וְאִיתִימָא וְיֵשׁ אוֹמְרִים רַבִּי יְרִיקָא לְרַבִּי יִצְחָק**
 58 **נִפְחָא, שְׂבִיק מִד תְּרִין וְעֵבִיד בְּחָד – מְנִיחַ אֲתָה דַּעַת שְׁנֵי אִמּוּרָאִים**
 59 **וּפּוֹסַק כְּדַעַת אִמּוּרָא יָחִיד, כְּלוּמַר, אֵיךְ אֲתָה פּוֹסַק הַלֵּכָה לִמְעַשָּׂה**
 60 **כְּדַבְּרֵי רַבִּי יִנְאִי וְאֲתָה פּוֹשֵׁט מִדְּבַרְיוֹ אֶת הַסַּפֵּק, הָרִי יִשְׁנֵם שְׁנֵי**
 61 **אִמּוּרָאִים שְׁחוּלְקִים עֲלֵיו וְיֵשׁ לָךְ לִסְבוּר כְּמוּהָם, שִׁיחִד וְרַבִּים**
 62 **הַלֵּכָה כְּרַבִּים. מִפְּרֶשֶׁת הַגְּמָרָא, מָאֵן נִינְהוּ תְּרִין – מִי הֵם אוֹתָם שְׁנֵי**
 63 **אִמּוּרָאִים הַשְּׁחוּלְקִים עַל רַבִּי יִנְאִי. הָאֲחָד הוּא רַבִּי יִחְנָן, וְהָאֲחֵר רַבִּי**
 64 **אֶבְהוּ אָמַר רַבִּי יִחְנָן, נְטִיעָה שֶׁל אֵילָן יִלְחָה – צַעֲרִיהָ שְׁלֵא עֵבְרוּ**
 65 **עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ שָׁנִים מֵעַת נְטִיעָתָהּ, וְכָל פִּירוּתֶיהָ אִסּוּרִים מְשׁוּם**
 66 **עֶרְלָה, שְׂפִיבְכָה – הִרְכִּיבָה בְּזִמְנָה – בְּאֵילָן שְׂכַבְר עֵבְרוּ עָלֶיהָ יוֹתֵר**
 67 **מִשְׁלֹשׁ שָׁנִים וְכַבֵּר יִצָּא מִאִסּוּר עֶרְלָה, וְכָה – בְּנִטְעִיהָ הִילָּדָה הָיוּ**
 68 **פִּירוּת, וּמִצַּד עֵינְק הַדִּין לְאַחַר הִרְכִּיבָה בְּטִלָה הַנְטִיעָה בּוֹקֵנָה וְכָל**
 69 **פִּירוּת הַגְּדֹלִים עָלֶיהָ מִכָּאֵן וְאֵילָךְ מוֹתָרִים וְאֵינָם עֶרְלָה, מִכָּל מְקוֹם**
 70 **הַפִּירוּת שֶׁהָיוּ בָּהּ קוּדָם הִרְכִּיבָהּ, הָגַם שַׁעֲתָה הַמִּשְׁךָ גִּידוּלָם**
 71 **בְּהִיתֵר, עוֹמְדִים הֵם בְּאִסּוּרִם הַקּוּדָם, אָפֶּךְ עַל שֵׁי שְׁהוּסִיפָה – שְׁנוֹסֵף**
 72 **בְּהַם כַּעַת מְאֻתָּנִים חֲלִקִים שֶׁל הֵיתֵר כְּנֶגֶד אוֹתוֹ חֶלֶק אִסּוּר עֶרְלָה**
 73 **שְׁהִיָּה בְּהַם מִלְּפָנֵי הִרְכִּיבָה, אָסוּר לִיהֲנוֹת מִן הַפִּירוּת, שְׁתוּסַפַּת**
 74 **הַגִּידוּלָה מִשְׁכַּחַת אַחַר הָעֵינְק קִצֶּרֶת הַכֶּרֶם הוּסִיף הִזְיוֹת מֵאֻתָּנִים, הָרִי**
 75 **יִנְאִי וְסוּבֵר שִׁגִּידוּלֵי הֵיתֵר אֵינָם מַעֲלִים אֶת הָאִסּוּר.**
 76 **הַגְּמָרָא מְבַיָּאֵה אֶת הָאִמּוּרָא הַשְּׁנֵי הַשְּׁחוּלְק עַל רַבִּי יִנְאִי:**
 77 **וְאָמַר רַבִּי שְׂמַוְאַל פְּרִי רַבִּי נְחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנְתָן, בְּצַל – שֶׁל הֵיתֵר**
 78 **שְׁמַעוּ בְּבָרִם, וּמִתּוֹךְ שֶׁנִּתְעַבַּר בְּגִידוּלֵי הַגֶּפֶן נִאֲסַר בְּהִנְאָה מְשׁוּם**
 79 **כְּלָאֵי הַכֶּרֶם, וְנִעְקַר הַכָּרֶם וּבְטַל הָעֵרֻב הָאִסּוּר, וְאֵם כֵּן מַה שֶּׁגִּדַּל**
 80 **מִן הַבַּעַל מִכָּאֵן וְאֵילָךְ אֵינּוּ בְּאִסּוּר כְּלָאִים, אָפֶּךְ עַל פִּי כֵּן אָסוּר כֹּל**
 81 **הַבַּעַל בְּהִנְאָה, וְאָפֶּךְ שֶׁלְאַחַר עֲקִירַת הַכֶּרֶם הוּסִיף הִזְיוֹת מֵאֻתָּנִים,**
 82 **מִפְּנֵי שִׁגִּידוּלִים הִיוּצֵאִים מִן הָעֵינְק נִמְשָׁכִים לִיהוֹת כְּמוּהוּ. הָרִי**
 83 **שָׁם רַבִּי יוֹנְתָן חוֹלֵק עַל דְּבַרֵי רַבִּי יִנְאִי.**
 84 **הַגְּמָרָא מְבַיָּאֵה מְקוֹר אַחַר לַפְּשׁוּט אֶת הַסַּפֵּק:**
 85 **חָדָר – שׁוּב חוּר יִשְׁמַעְאֵל אִישׁ כִּפְר יִמָּא אֲתָא לְקַמְיָה דְּרַבִּי אַמִּי,**
 86 **וְשָׂשִׂים לִיה רַבִּי אַמִּי מִן הָדָא – מִזֹּאת הַמִּימָרָא דְּהָאֲמֵר רַבִּי יִצְחָק אָמַר**
 87 **רַבִּי יִחְנָן, לִימְרָא מִיִּדְרָת מִשְׁקֶלן שֶׁל בְּצָלִים שְׁתִּיקָנָה – שֶׁהִפְרִישׁ**
 88 **תְּרוּמָתָהּ וּמַעֲשָׂרוֹתֶיהָ יוּצָא מִכָּל אִסּוּר טַבַּל, וּזְרִיעָה בְּשָׂדֵה,**
 89 **וְהַתּוּסַפָּה לַהּ בַּצָּלִים רַבִּים וְאֵלּוּ חֵיבִים בְּתִירוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת כְּמוֹ**
 90 **כָּל תְּבוּאָה חֲדָשָׁה, מְתַעַשְׂרָת לְפִי בּוּלָה – צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת גַּם אֶת**
 91 **הַגִּידוּלִים וְגַם אֶת הָעֵינְק. אֲלָמָא – הָרִי שְׁאֵין הַגִּידוּלִים נִמְשָׁכִים**
 92 **אַחַר הָעֵינְק לְהִזִּית פְּטוּרִים מִמַּעֲשָׂר כְּמוּהוּ, אֵלּא אִדְרָבָה אוֹתָן**
 93 **גִּידוּלִין מִבְּבִלִין עֵינְק וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת גַּם אֶת הָעֵינְק הַמְתַּבְּטַל לָהֶם**
 94 **וְחוּר וְנַעֲשָׂה טַבַּל. וְאֵם כֵּן יֵשׁ לַפְּשׁוּט אֶת הַסַּפֵּק שְׁהוּא הַדִּין בַּבַּעַל**
 95 **שֶׁל שְׁבִיעֵית אֵין גִּידוּלֵי הַשְּׁמִינִית נִמְשָׁכִים אַחַר עֵינְקָם, אֵלּא**
 96 **אִדְרָבָה הֵם מְבַטְלִים אוֹתוֹ וְהוּא מוֹתֵר כְּמוֹתָם.**
 97 **דוּחָה הַגְּמָרָא, דְּלָמָא לְחוּמְרָא שְׂאֵנִי. אֵין לְהוּכִיחַ מִמִּמְרָא זֹו שְׂדַעַת**
 98 **רַבִּי יוֹחָנָן שְׁבִכּוּחַ הַגִּידוּלִים לְבַטֵּל אֶת הָעֵינְק וְלְהוֹרִיד מִמֶּנּוּ אִסּוּר**
 99 **שְׁהִיָּה בּוּ. שְׂאוּלֵי דַּעַתוֹ הִיא שְׁמַעִיקַר הַדִּין הַגִּידוּלִים הוֹלְכִים אַחַר**
 100 **הָעֵינְק לְהִזִּית כְּמוּהוּ, וְמַה שְׂאֻמֵּר שִׁישׁ לַעֲשׂוֹת גַּם אֶת הָעֵינְק, אֵין**
 101 **זֹה אֵלּא מִדְּרַבְּנַן מִצַּד חוּמְרָא.**
 102 **הַגְּמָרָא מְבַיָּאֵה מְקוֹר אַחַר לַפְּשׁוּט אֶת הַסַּפֵּק:**
 103 **אֲלָא אִמֵּר רַבִּי אַמִּי, יֵשׁ לַפְּשׁוּט מִן הָדָא מִזֹּאת הַבְּרִייתָא, דְּתִנְיָא,**
 104 **רַבִּי שְׁמַעוּן אָמַר,**

1 ואם לא הלכה לבית אביה לפני פסח, אבל נהנתה משל בעלה
 2 לפני זמן זה, אזי אם תלך לבית אביה לאחר הפסח עוברת היא ככל
 3 יחל למפרע, על ההנאה שנהנתה לפני הפסח.
 4 היה עומד בחודש אדר ואמר לאשתו קונם מה שאתך נהנית לי
 5 ומהשייר לין עד חג וסוכות, וכל זה דוק אם הולכת אתך לבית
 6 אביך עד הפסח הסמוך, שבמקרה הזה זמן האיסור ארוך יותר מזמן
 7 התנאי. אזי אם הלכה לבית אביה לפני הפסח, אסורה בהנאותו
 8 ליהנות משל בעלה עד חג, שהרי לא נזכרה בתנאו. ואף על פי
 9 שאסורה ליהנות ממנו עד החג, מכל מקום מותרת היא ללך
 10 לבית אביה מיד אחר הפסח, ואין אומרים נגזור שגם לא תלך
 11 לבית אביה, כדי שלא תשכח שאסורה היא ליהנות משל בעלה.

גמרא

12
 13 שנינו במשנה, האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן על פי
 14 קונם הן לפי וכו', אסור בחילופיהן ובגידוליהן, ומביאה הגמרא
 15 דיון בענין גידולי פירות, שבסוף הסוגיא (טז) מובאת לו ראייה
 16 ממשתנינו:
 17 ועיקרו של הספק הוא, בענין פירות וזרעים מסוג המינים שאין
 18 זרעם כלה, ויש בהם איסור מסויים, כגון שהם של שביעית, או של
 19 תרומה או ערלה או כלאים, וזרעם בקרקע וצמחו מהם גידולים.
 20 ודנה הגמרא האם דין גידולים אלו כיון שיצאו מן העיקר האסור,
 21 נמשכים הם אחריו ואסורים כמותו, או להיפך שהגדל בדיתר כיון
 22 שהתרבה והוא יותר מן האסור, יש בכוחו לבטל את העיקר
 23 האסור, והכל מותר באכילה.
 24 הגמרא פותחת בדיון גידולי שביעית ומכאן יסתעפו הענינים לשאר
 25 האסורים:
 26 **יְשַׁמְעָאֵל אִישׁ בְּפַר יָמָא – שְׁהִיָּה דָר בַּכֶּפֶר שַׁעַל שַׁפַּת הַיָּם, וְאָמַרֵי**
 27 **לָהּ וְיֵשׁ אוֹמְרִים אִישׁ בְּפַר דְּיָמָא – שְׁהִיָּה דָר בַּכֶּפֶר שְׁמָמוּ דִּימָא,**
 28 **הַעֲלָה שְׂאֵלָה בְּיָדוֹ וְבִפְיוֹ. וְכַךְ שְׂאֵל, בְּצַל שְׁעָקְרוּ מִן הַקֶּרֶקַע**
 29 **בְּשְׁבִיעֵית – בְּשַׁנַּת הַשְּׁמִיטָה, וְכִיוֹן שְׁדִינֵי הַיָּרֵק לַעֲנִין אִסּוּר**
 30 **שְׁבִיעֵית נִקְבְּעִים לְפִי שַׁעַת לְקִיטָתָם, אָפֶּךְ בַּצַּל זֹה חִלּוֹ עֲלָיו כֹּל דִּינֵי**
 31 **פִּירוּת שְׁבִיעֵית. וְחוּר וְנִמְעֵוּ בְּשְׁמִינִית – בְּשַׁנַּת הַשְּׁמִינִית וְהִינֵינוּ**
 32 **הַשַּׁנַּת הָרַשׂוּנָה שְׁלֵאֲחַר שְׁמִיטָתָהּ לְהַצְמִיחַ גִּידוּלִים נוֹסְפִים, וְכַבֵּר**
 33 **בְּיָאֵרְנוּ בְּמִשְׁנָה שְׂבַעַל הוּא מִמִּין שְׁאֵין זָרְעוּ כְּלָה, רַק עַל הַקִּיַּם**
 34 **נוֹסְפִים גִּידוּלִים חֲדָשִׁים הַצְּמוּחִים מִמֶּנּוּ. וְרַבּוּ – הַתְּרַבָּה כְּמוֹת**
 35 **גִּידוּלָיו, אֵלּוּ הַחֲדָשִׁים שֶׁל הֵיתֵר שְׁצַמְחוּ בְּשְׁמִינִית, וְהֵם יִתְרִים עַל**
 36 **עֵינְקוֹ – עַל הַבַּעַל שְׁנוּרַע, בְּכְמוֹת הַמַּסַּפְקָת כְּדִי לְבַטֵּל אֶת הָעֵינְק**
 37 **הַקֹּדֶשׁ בְּקִדּוּשַׁת שְׁבִיעֵית, מַה דִּינָם. הָאֵם קִימַת עֲרִין קִדּוּשַׁת**
 38 **שְׁבִיעֵית עַל הָעֵינְק וְהַגִּידוּלִים, אִם לֹא. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא אֵת צַדִּי**
 39 **הַסַּפֵּק, וְהָכִי קָא מִיבְּעִיא לִיה – וְכַךְ הִיתָה שְׂאֵלְתוֹ. הָרִי גִידוּלָיו**
 40 **מִשְׁנַת הַשְּׁמִינִית וְהֵם גְּדוּלֵי הֵיתֵר, וְלַעוּמַת זֹאת וְעֵינְקוֹ – הַבַּעַל**
 41 **שְׁמַמָּה צַמְחוּ גִידוּלִים אֵלּוּ אָסוּר, מִשְׁנַת הַשְּׁבִיעֵית הוּא, הָאֵם**
 42 **נִאֲמַר בֵּינָן דְּרַבּוּ גִידוּלָיו, שְׁכְמוֹת הַגִּידוּלִים הֵם יוֹתֵר מֵעֵינְקוֹ, אוֹתָן**
 43 **גִּידוּלֵי הֵיתֵר מַעֲלִין (מִבְּטָלִים) אֶת הָאִסּוּר כְּמוֹ כָּל תְּעוּבָת אִסּוּר**
 44 **וְהִיתֵר שְׁבַתוּרָה שְׁהַמִּיעוּט טַבַּל בְּרֹב, אוֹ לֹא, שְׁאֵין בְּכּוּחַ לְבַטֵּל**
 45 **אֶת הָעֵינְק הָאִסּוּר שְׁהִיָּה יוּצֵאִים מִמֶּנּוּ. וְעַל כֵּן נִמְשָׁכִים אַחֲרָיו,**
 46 **וְאִדְרָבָה הֵם עֲצַמִּם נִאֲסָרִים.**
 47 **אֲתָא – בֹּא יִשְׁמַעְאֵל אִישׁ כִּפְר יִמָּא לְקַמְיָה וְלִפְנֵי דְּרַבִּי אַמִּי וְשְׂאֵלוֹ**
 48 **שְׂאֵלָה זֹו, לֹא הָיָה בְּיָדֶיהָ – לֹא הִיָּה בִּידוֹ שְׁתּוּבָה כִּיצַד לַפְּשׁוּט סַפֵּק**
 49 **זֹה. הֵלֵךְ יִשְׁמַעְאֵל אֲתָא לְקַמְיָה וְיָבֵא לְפָנָיו דְּרַבִּי יִצְחָק נִפְתָּח וְשְׂאֵלוֹ**
 50 **שְׂאֵלָה זֹו, שְׂשָׂט לִיה רַבִּי יִצְחָק אֶת הַסַּפֵּק מִן הָדָא – מִדְּבַרֵי רַבִּי יִנְאִי**
 51 **אֵלּוּ, דְּהָאֵמַר רַבִּי תִּנְיָא תְּרִיתָאֵה אָמַר רַבִּי יִנְאִי, בְּצַל שְׁל תְּרִמְנָה**

54 בפירות של היתר, ובין באופן של גידולי שביעית שהתערבו
 55 בעיקר של היתר, כגון בצל משנה הששית שנטעו בשביעית, שאם
 56 גדל בשנה השביעית כל שהוא, נאסר כל הבצל משום תערובת
 57 איסור שביעית שבו, הרי שמוכח מכאן שהעיקר נמשך אחר
 58 הגידולים ובכוח הגידולים לאסור אותו.
 59 ואם כן יש לפשוט מכאן את ספיקו של ישמעאל איש כפר ימא
 60 ששאל על מקרה הפוך, בצל של שביעית שנטעו בשמינית, ואף
 61 במקרה זה נאמר שנמשך העיקר האסור אחר הגידולים של היתר,
 62 ואם הם התרבו עליו בכמות מספקת בכוחם לבטל אותו.
 63 דוחה הגמרא את הראיה, שאין להוכיח מהמשנה בשביעית
 64 שבכוח הגידולים לבטל את העיקר:
 65 וְדִלְמָא הָא נָמִי - ושמא גם זה ששנינו במשנה בשביעית
 66 שהגידולים אוסרים את העיקר, לְחֻמְרָא שְׂאֵנִי - שמא דבר זה אינו
 67 מעיקר הדין, אלא מדרבנן מצד חומרא, אבל יתכן שעיקר הדין
 68 הוא להיפך שהגידולים הולכים אחר עיקרם להיות כמותו,
 69 וממילא במקרה שהנידון נוגע להיתרא כמו בספק של ישמעאל
 70 איש כפר ימא, אין ללמוד ממשנה זו ולומר שגידולי השמינית
 71 יתירו את העיקר שמשנת השביעית.
 72 מביאה הגמרא משנה לפשוט ממנה את הספק:
 73 אֲלֵא מִן הָרֵא פְּשָׁה - מזאת המשנה יש לפשוט, דִּתְנִן בְּצֵלִים
 74 שגדלו בששית ועקרום וחזרו ונטעם בשביעית, שִׁדְרוּ עֲלֵיהֶם נְשִׁימִים
 75 וְצָמְחוּ - ויצאו מהם עלים, ויש להסתפק אם עלים אלו גדלו
 76 מיניקת הקרקע, ואם כן הם גידולי שביעית ואסורים, או צמחו
 77 מכח החלוחות שעל הבצל, שדרך הבצל לגדל עלים גם כשהוא
 78 תלוש, ואם כן אינם גידולי שביעית ומותרים. נותנת המשנה סימן
 79 להבחין על ידו אם העלים צמחו מיניקת הקרקע או מן הבצל
 80 עצמו, אִם הָיָה הָעֵלִין שֶׁלָּהֶן שְׁחֹרֵרִין - גוטים לשחרות וירוק עז ודאי
 81 ניקו מן הקרקע והם אֲסוּרִין, אבל אם הָיְרִיקוּ - שצבע העלים הוא
 82 ירוק בהיר, הרי זה סימן שלא ינקו מן הקרקע אלא צמחו מן הבצל
 83 עצמו והם מותרין. רַבִּי חֲנִינְאִי בֶן אֲבִיבִינֹס אָמַר אֲפִילוּ אִם לֹא
 84 השחירו העלים, מכל מקום אִם יְבֹלְוִן הַבְּצֵלִים לְהַלְשׁ מִן הַקֶּרֶקַע
 85 כשאוחו בְּעֵלִין שֶׁלָּהֶן, הרי זה מורה על כחם ובודאי גדלו העלים
 86 על ידי יניקה מן הקרקע והם אֲסוּרִין, אבל אם כשאוחו בעלים אין
 87 הַבְּצֵלִים יְכוּלִים לְהַתְלַשׁ עִמָּם, הרי זה סימן שלא ינקו מן הקרקע
 88 אלא צמחו מן הבצל עצמו ומותרים.
 89 מוסיפה המשנה לפי שני הסימנים האמורים, וְגִבְנִין - אם היה כך
 90 הַבְּצֵלִים של שביעית שחזרו ונטעם לְמִצְאָי שְׂבִיעִית, וירדו עליהם
 91 גשמים וצמחו מהם עלים, אזי הולכים אחר הסימנים דלעיל שאם
 92 העלים שחורים ולדעת תנא קמא, או שיכולים הַבְּצֵלִים להתלש
 93 על ידם מן הקרקע ולדעת רבי חנניא בן אנטונינוס, הרי בצלים אלו
 94 מותרין ואין בהם קדושת שביעית, מפני שבמקרה כזה ודאי רבו
 95 גידולי היתר על העיקר האסור. לְמִימְרָא - הרי יש לנו ראיה
 96 מכאן הַגִּידוּלֵי הַיְתֵר מְעַלִּין (מבטלים) אֶת הָאִיסוּר ואינם נמשכים
 97 אחריו, שהרי התרנו את העלים שגדלו במוצאי שביעית אף על פי
 98 שיצאו מן העיקר האסור.
 99 דוחה הגמרא, וְדִלְמָא בְּמִדְבְּרִין - שמא מדובר במשנה זו באופן
 100 שלפני שנטע את הבצל במוצאי שביעית דך וטחן אותו, ועל כן
 101 איבד את חשיבותו ואין הגידולים נמשכים אחריו, אבל בצל שלם
 102 שנטעו בקרקע, יש לומר שהגידולים נמשכים אחריו, ועדיין אין
 103 לפשוט מכאן את הספק.
 104 מביאה הגמרא ברייתא לפשוט ממנה את הספק, ולהוכיח שגידולי
 105 היתר מבטלים את העיקר האסור:
 106 אֲלֵא יֵשׁ לְפִשּׁוּט מִן הָרֵא - מברייתא זו דִּתְנִיא,

1 כָּל דָּבָר שֶׁל אִיסוּר שְׂיֵשׁ לוֹ מִתְרִין - שיש באפשרותו לחזור ולהיות
 2 היתר גם בלי דין ביטול ברוב, כְּגוֹן פִּירוֹת שֶׁל מֶגֶל שֶׁהִתְעַרְבוּ בְּשֶׁל
 3 חוֹלִין וְפִירוֹת מִתּוֹקֵסִים, ואפשר להתירם על ידי שיפישו עליהם
 4 תרומות ומעשרות מפירות אחרים של טבל שיש לו, וּמַעֲשֵׂר שְׂנִי
 5 - ופירות מעשר שני, שאפשר להתירם על ידי פדייה בכסף, או על
 6 ידי שיעלה את כל התערובת לירושלים ותאכל שם בטהרה,
 7 וְהַקֶּדֶשׁ - דבר שהוקדש לבית המקדש, שאפשר לפדותו בכסף
 8 ולהוציאו לחולין, וְהָרֵשׁ - תבואה חדשה שמוותרת באכילה אחר
 9 הקרבת העומר ביום ט"ז בניסן. בכל אלו אם התערב האסור
 10 במותר ושניהם מאותו מין, לֹא נִתְּנוּ בְּהֶן הַכְּמִים שְׂעוּר לְבִיטוּלָם
 11 אלא אוסרים בכל שהוא, ואפילו אם התערב חלק אחד של איסור
 12 באלף של היתר אין האיסור בטל, ואסורה התערובת באכילה עד
 13 שיותר האיסור שבה.
 14 וְכָל דָּבָר שְׂאֵין לוֹ מִתְרִין - דבר איסור שאינו עתיד להיות מותר,
 15 כְּגוֹן תְּרִימָה גְדוּלָה שֶׁמִּפְרִישׁ הַיִּשְׂרָאֵל וְנֹתְנָה לְכַהֵן, והיא אסורה
 16 באכילה לזרים ולכהנים טמאים, וְתְרִימַת מַעֲשֵׂר - תרומה
 17 שמפריש הלוי מהמעשר ראשון שקיבל מהישראל, וְנֹתְנָה לְכַהֵן,
 18 ודינה כתרומה גדולה, וְהַלְוָה שֶׁמִּפְרִישִׁים מִן הָעֵיסָה, וְנִתְּנָה לְכַהֵן,
 19 ודינה כתרומה גדולה, וְהַלְוָה - פירות האילן בשלשת השנים
 20 הראשונות לנטיעתו, שאסורים באכילה ובהנאה, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם -
 21 תבואה או ירק שגדלו יחד עם הענבים שבכרם, ונאסרים בין
 22 הענבים ובין הזרעים באכילה ובהנאה. בכל אלו, כיון שיש אֵינֶם
 23 עתידים להיות מותרים, אפילו אם התערבו מין פלינו נִתְּנוּ בְּהֶן
 24 הַכְּמִים שְׂעוּר שיהיו בטלים כשיש בהיתר את השיעור שנתנו בו.
 25 בתרומה ותרומת מעשר וחלה, חלק אחד של האיסור במאה של
 26 היתר. בערלה וכלאי הכרם, חלק אחד של איסור במאתים של
 27 היתר.
 28 הקשו חכמים על כללו של רבי שמעון, וְאָמְרוּ לוֹ, וכי נכון הוא
 29 שכל דבר שאין לו מתירין בטל בתערובת של היתר, וְהֵלֵא פִירוֹת
 30 שֶׁל שְׂבִיעִית לאחר שהגיע זמן ביעור הפרי, אֵין לָהּ מִתְרִין אלא
 31 איסור השביעית קיים לעולם, וְלֹא נִתְּנוּ בְּהֶן הַכְּמִים שְׂעוּר אלא
 32 אמרו שאפילו כל שהוא המתערב בדבר היתר, אינו בטל כלל,
 33 דִּתְנִן - כמו ששנינו השְׂבִיעִית אֲסֻרָת - פירות של שביעית
 34 שהתערבו בפירות חולין אוסרים את התערובת, אפילו אם אין מן
 35 השביעית בתוך התערובת אלא כָּל שֶׁהוּא, ודוקא באם התערבה
 36 בְּמִינָה - שפירות השביעית ופירות התערובת הם מאותו מין. והרי
 37 שאף דבר שאין לו מתירין אוסר בכל שהוא, שלא כדברי רבי
 38 שמעון.
 39 אָמַר לָהֶן רַבִּי שֶׁמַּעוֹן, אל תקשו עלי ממשנה זו, שבאמת גם איסור
 40 שביעית לא בכל מקום אוסר בכל שהוא, והדבר כל כך פשוט
 41 וברור לי עד שנראה בעיני כאילו המשנה בעצמה נותנת טיג
 42 לדבריה ואומרת אֵין אֵין לֹא אֲמַרְתִּי שתהא השביעית אוסרת בכל
 43 שהוא אֵלֵא לְבִיעוּר - לאופן שהתערבו הפירות קודם זמן הביעור,
 44 לענין שצריך להזדרז לאכול את התערובת קודם זמן זה, שכיון
 45 שבאפשרותו לאוכלם בהיתר קודם זמן הביעור, הרי זה נחשב
 46 כדבר שיש לו מתירין שאין איסורו בטל, אֲכַל לְאֲכִילָה - אם
 47 התערבו לאחר זמן הביעור שכבר נאסרו באכילה ואין להם היתר,
 48 באמת אינם אוסרים את התערובת אלא כְּגוֹתָן (ובאם נותן האיסור
 49 מַעֵם שמורגש בהיתר, היינו במקרה שאין ששים חלקי היתר כנגדו,
 50 אבל אם יש ששים כנגדו שאין טעמו מורגש, הרי איסור זה
 51 בטל ככל דבר שאין לו מתירין.
 52 ומזה שנאמר במשנה שהשביעית אוסרת כל שהוא במינה,
 53 והמדובר הוא בתערובת בין באופן של פירות שביעית שנתערבו

נדרים. הנודר מן הירק – פרק שביעי דף נח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצא

1 כגון טבל. שיש לו מתירין, שמתקנו ויתור. ומעשר והקדש יש לו מתירין על ידי פרייה, 1
 2 והדש – עומר מתירו. להבי אפילו באלף לא טליל, דהא אפשר להו בתקנתא. נתנו בהם 2
 3 חכמים שיעור. דתרומה בטלה במאה, וערלה במאתים. השביעית אוסרת כל שהוא 3
 4 במינה. שאם נתערבה סאה של חטין של שביעית באלף של היתר – אינה בטלה. אמר 4
 5 להם אף אני לא אמרתי. שיהא שביעית אוסרת 5
 6 במינה כל שהוא. אלא לביעור. שאם נטל בעל 6
 7 של ששית ונטעו בשביעית, והוסיפה כל שהוא 7
 8 – אותו כל שהוא מבטל את העיקר, ומחייב כולו 8
 9 בביעור דמוצאי שביעית. אבל לאכילה. שאם 9
 10 נתערבו פירות שביעית בפירות שמינית לאחר 10
 11 שנתחייבו בביעור ולא ביערן, דהשתא קיימי 11
 12 באיסור אכילה – אינה אוסרת אלא בנותן טעם. 12
 13 ואם אין בה בנותן טעם – מתבטל. ומדקתני: לא 13
 14 אמרתי אלא לביעור, הגידולין מבטלין את 14
 15 העיקר – התם נמי בבעיא של ישמעאל גידולין 15
 16 מבטלין את העיקר. הא נמי לחומרא. דהא 16
 17 דאמר לענין ביעור הגידולין מבטלין את העיקר 17
 18 – היינו נמי לחומרא, שכולן חייבין בביעור. 18
 19 העיקר והתוספת. אבל בעיא דישמעאל להיתר 19
 20 היא. בצלים. של ששית, שירדו עליהם גשמים 20
 21 בשביעית, וצמחו מאליהן בלא נטיעה. אם היו 21
 22 עלין שלהן שחורין, שמחמת צמחיהו יש להן כח 22
 23 עור ליגדל – אסורין. דודאי גדלי ממי שביעית, 23
 24 וגידולין מבטלין את העיקר. הוריקין, שהן כמו 24
 25 כבושין, ירוקין והכסופי פניהם – מותרין, שלא גדלו כלום בשביעית. אם יבולין ליתלש. 25
 26 מן הקרקע ביעולן שלהן, שכל כך יש להן כח בעלין שלהן, שכשאווחו בעליהן שומט 26
 27 עיקרו עמו מן הקרקע – אסורין, דחשיבי גידולי שביעית. כגנן למוצאי שביעית מותרין. 27
 28 שאם של שביעית וצמחו בשמינית, ויש להן כח בעלין – מותרין, גידולי היתר מבטלין 28
 29 העיקר של איסור. והיינו להיתר, כגון דף בעיא דישמעאל, ומהא פשטה. ודלמא. לעולם 29
 30 אין גידולי היתר מבטלין את האיסור, והבא היכי דמי – במדוכנין. כלומר, האי דקתני 30
 31 "וכגנן למוצאי שביעית מותרין" – כגון שהורכו, שכתשן במדוכה, דליתנהו לעיקרן 31
 32 בעניניהו. אבל בבעיא דישמעאל, דהיתיהו לעיקר בעין – איבא למימר דלא טליל. 32

1 כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל. שנתערב בחולין, ויש לו מתירין – שיכול להפריש 1
 2 ממקום אחר. ומעשר שני והקדש – יש להם היתר בפרייה. והדש. שהעומר מתירו. לא 2
 3 נתנו בהם חכמים שיעור. שאוסרים בכל שהוא במינן. מיהו, שלא במינן בנותן טעם, כיון 3
 4 דהשתא אסירי, כמו שכתבתי למעלה. ובפרק בתרא דמס' ע"ז היב טעמא אחרינא לטביל 4
 5 דלא בטל – משום דכתהירו כך איסורו. וכל 5
 6 דבר שאין לו מתירין כגון תרומה ותרומת מעשר 6
 7 וחלה. דאע"ג דמצי לאתשולי עלייהו, כיון דליבא 7
 8 מצוה למיעבד הכי – לא מוקדו דבר שיש לו 8
 9 מתירין, כדאמרינן לקמן. נתנו בהם חכמים 9
 10 שיעור. שאפי' נתערבו במינן בטלין תרומה 10
 11 ותרומת מעשר וחלה – במאה, ערלה וכלאי 11
 12 הכרם – במאתים, ובשאינן מינן – כולן בששים. 12
 13 השביעית אוסרת בכל שהוא במינה. בין 13
 14 בתערובת פירות היתר בשל שביעית, בין 14
 15 בגידולין, כגון בעל ששית שנטעו בשביעית. 15
 16 אמר להם אף הם לא אמרו אלא לביעור. אף 16
 17 הם לא אמרו שהשביעית אוסרת בכל שהוא 17
 18 במינה אלא לענין שצריך לאכול התערובת קודם 18
 19 הביעור, דכיון שאפשר לאכול – היל כדבר שיש 19
 20 לו מתירין. אבל לאכילה. כלומר, אם נתערבו 20
 21 לאחר הביעור, שאם יהו אוסרים תערובתן לא 21
 22 שרו באכילה – בין במינן בין שלא במינן בנותן 22
 23 טעם אלמא, גדולין אינן נמשכין אחר העיקר 23
 24 להיות כמזוה. דא"ה – היאך תאסור שביעית 24
 25 בגידוליה? אלא ודאי אין גידולין בעיקר, הלכך מעלין. והרי אתה רואה דסבירא לן דאי אין 25
 26 מעלין – על כרחין גידולין בעיקר, דאי לא – היכי פשיט דמדגדולין אסורין מעלין? אלא 26
 27 ודאי כדפרישין לעיל. ודחי ליה: דלמא הא נמי לחומרא, אבל מדינא לעולם אימא לך 27
 28 שהגידולין הרי הן בעיקר, הלכך אין מעלין אותו להיתרו. ונראה בעיני, דאף על גב דלעיל 28
 29 דחינן דלמא לחומרא, בעינן למפשטה מהא, דסליק אדעתין דליבא למידיח כי האי גונא. 29
 30 משום דבשלמא לעיל – ליבא אלא חדא חומרא דמתמרינן, גידולין כמאן דאתו מעלמא 30
 31 דמי. אבל הבא אי אמרינן לחומרא שאני – מתמרינן תרי חומרי חדא, דלביעור, כיון דכיש 31
 32 לו מתירין דמי – אוסרת בכל שהוא. והא חומרא בלמא הוא. ועוד, גידולין שאינן דינן 32
 33 לאסור אפילו בכמה – יאסרו בכל שהוא. ואפילו הכי דחייב: דלמא הא נמי לחומרא שאני, 33
 34 דתרי חומרי מתמרינן בה. ואיבא נוסח דגרסי: "אף אני לא אמרתי אלא לביעור". והיינו הך, 34
 35 דהכי קאמר להו רבי שמעון: לא תותביתו לי מהך מתניתין דשביעית. דהרי היא כאלו אמרת דשביעית. אף אני לא אמרתי אלא לביעור. אלא 35
 36 גשמים. בשביעית, וצמחו. אם היו עלין שלהן שחורין אסורין. לאו שחורין ממש, אלא נוטים לשחרות, שזה מוכיח שגדולין יפה, ומקרקע שביעית נתגדלו, ולפיכך אסורין. הוריקין מותרין. 36
 37 שכיון שהם ירוקים – לאו מחמת ניקת הקרקע נתגדלו, אלא מחמת הבצל עצמו. אם יבולין ליתלש בעלין שלהם אסורין. דבכי האי גונא מוכחא מילתא שניקתם יפה. וכגנן למוצאי 37
 38 שביעית מותרין. משום דבעלין הללו ודאי רבו גידולין על עיקר הבצל דמעורב בהו, כך נראה בעיני. אלמא: אין גידולין נמשכין אחר העיקר, דאדרבה, מעלין אותו. ודלמא במדוכנין. 38
 39 שדך ושווק הבצלים. וכיון דמדוכנין ניעדו – גריע, ולא ממשכי גידולין בתרייהו.

המנכש

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו מני"א, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"א במנחם, ממחר הנני לענות עליו. על פירושו למה שלא קבל עדיין מענה על מכתבו הקודם, שאפשר איני שבע רצון מקביעות הזמן שכותב, אינו נכון כלל ונלפלא, לאחרי שכבר הודעתי שעכוב המענה הוא מפני רוב הטרדות, הרי כל אחד בא לפרש רמזים ורמז רמזים שונים ומשונים. ובכלל אין מקום כלל לשונו "בדוחק לסדר חתונה" שהרי זהו שני הפכים, חתונה צ"ל בשמחה ושמחה פורץ גדר עד למרחב העצמי שהרי הוא היפך המוחלט מעניני דוחק. כן מובן שאין מקום על חצי השני של חדש תשרי, שלא ראיתי נוהגים בזה.

בעת רצון אזכירו ובי"ב ש"י לכל אותן הענינים אודותם כותב ויהי רצון שיבשר טוב בכל הנ"ל וכן בענינים הכללים בטוב הנראה והנגלה ובאופן דמוסיף והולך.

ברכה לבשו"ט.

המנבש. מלקט עלין יתרים. בחסותו. מפרש לקמן דחסותו – דבר שאין זרעו כלה. כגון הלוק והשום והבעלים. אוכל מהם עראי. ולא חיישין שמא קודם שזרעם הוטבלו למעשה. דכיון דמעשה דידהו מדרבנן בעלמא הוא – לא חיישין להכי. ועוד: דכיון דקים לן בהאי כותי שלא עישר, כדקתני ומעשרן ודאי – מסתמא לא באו לרדי גורן מחסות אלא בשביל מעשה. כך נראה בעיני. ומעשרן ודאי.

המנבש עם הפותי בחסותו – אוכל מהן אכילת עראי, ומעשרן ודאי. רבי שמעון בן אבא רבי אבהו אמר: אם ישראל חשוד על השביעית – כמוצאי שביעית מופתו. למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור. ודלמא בדרב רבי יוחנן קלח! הא תנאי: אלו הן חסותו – כגון הלוק השום והבצלים. ודלמא במדוכנין? חשוד על השביעית קתני. ודלמא בתערובת? המנבש קתני. לימא תיהו תויבתיה דרבי יוחנן ודרבי יוחנן? אמר רבי יצחק: שניא שביעית, הואיל ואיסורה ע"י קרקע בטיילתה נמי ע"י קרקע. הרי מעשה, דאיסורו ע"י קרקע ואין בטיילתו על ידי קרקע. דתנאי: לימא מעשה סביל שזרעה בקרקע והשביעית, והרי היא מעשה לימין – חייבת במעשה ובשביעית, ואותה לימרא מעשה עליה ממקום אחר לפי השבון! אמרי:

דלמא בדרב רבי יוחנן קלח! הא תנאי: אלו הן חסותו – כגון הלוק השום והבצלים. ודלמא במדוכנין? חשוד על השביעית קתני. ודלמא בתערובת? המנבש קתני. לימא תיהו תויבתיה דרבי יוחנן ודרבי יוחנן? אמר רבי יצחק: שניא שביעית, הואיל ואיסורה ע"י קרקע בטיילתה נמי ע"י קרקע. הרי מעשה, דאיסורו ע"י קרקע ואין בטיילתו על ידי קרקע. דתנאי: לימא מעשה סביל שזרעה בקרקע והשביעית, והרי היא מעשה לימין – חייבת במעשה ובשביעית, ואותה לימרא מעשה עליה ממקום אחר לפי השבון! אמרי:

דחסון זמן גרם לה איסורא. וכלאים נמי, תערובת הוא דקא גרים. חייבת במעשה. היינו מעשה מן המעשה שהיתה חייבת בו קודם שזרעה, ולא בטלה דפטורי בשביעית משום דהפקרא ניהו. ובשביעית. שצריך לבער את הכל קודם זמן הבעור. ואותה לימרא מעשה עליה ממקום אחר. מעשה מן המעשה. אבל מיניה וביה – לא. דכיון דליטרין דתוספת פטורי – הוה ליה מן הפטור על החיוב.

מעשר

בחסות. מפרש לקמן. אוכל מהן עראי. כמו שאר טבל גמור. ומעשרן ודאי. ולא דמאי, דדאי כותי לא הפריש מעשר מהן כלל. רשב"א אומר בו. טעמיה דנפשיה קאמר. אם ישראל חשוד על השביעית. שחשוד שנוטע חסות שביעית בשמינית, ישראל המנבש עמו בשמינית – מותר לו לאכול מהן, משום דגידולי היתר שגדלו בשמינית מעלין את האיסור. ודלמא. הא דרבי שמעון בן אלעזר דגידולי היתר מעלין את האיסור – בדבר שזרעו כלה. וקא פריך: ומי מצית אמרת דבדבר שזרעו כלה מיירי? והתניא: ואלו הן חסות: הלוק = לופניא, מכלל דבדבר שאין זרעו כלה מיירי, ואפי"ה מותר. ושמע מינה דגידולי היתר מעלין את האיסור, ולעולם מהא פשטה. וקא פריך עליה: דלמא מהא לא תפשוט, דבמדוכנין קא מיירי, ושמא כלו כשחון נידוכין, דלימא לעיקר בעין, שהוא מתכוון לבתושן כדי שיהו בטלן. תריץ. הא לא מצית אמרת דחשוד על השביעית קתני. וכיון דחשוד הוא לא משגב ליה להאכילן נידוכים, ושלימים מאכילן, ולעולם תפשוט מינה דגידולי היתר מעלין את האיסור. ודלמא בתערובת. שמערבין אותן חסות בין שאר ירוקת של היתר, ואוכלן על ידי תערובת – משום הכי שרי. הואיל דליתיה לעיקר בעין, אבל אי איתיה, כגון בעיא דשמעאל – אמרי דאין גידולי היתר מעלין את האיסור. לא סלקא

דעתך המנבש קתני. באותו זמן שמנבש עמו – אוכל, ולעולם פשטינא מהא דגידולי היתר מעלין את האיסור. והואיל דאוקימנא דגדולי היתר מעלין את האיסור – לימא תיהו תויבתא דרבי יוחנן ורבי יוחנן דאמרו אין מעלין? הואיל ואיסורי על ידי קרקע. דכתוב "ושבתה הארץ" (ויקרא בה). בטילתו נמי על ידי קרקע. כי רבו גידוליו על עיקרו. אבל ערלה דמיירי בה רבי יוחנן שאין איסורו אלא בשנים, וכלאי הכרם אינה אוסרת מחמת קרקע, אלא מיני תערובת וזרעונן אוסרין – משי"ה אין בטילתו ע"י קרקע. הרי מעשה וכו' לימרא מעשה מכל. לימרא של טבל שזרעו ממנו תרומה ומעשר ראשון, אבל גבי לוי

הווי טבל, דאכתי לא תרם ממנו מעשה מן המעשה, דהיינו תרומת מעשה, זרעה בקרקע כשאינה מעושרת. והרי היא כעשרה ליטרין. עם התוספת והעיקר, שרבו גידוליו כ"ב. חייבת במעשה. כל עשר ליטרין. ובשביעית. נמי, ששביעית נוהגת בהן. שהרי הוא כדגן מעושר בעלמא, שזרעו חייב בכל. ואותה לימרא. שזרעו בן לוי כשאינה מעושרת, א"ע"פ שיעשרה עכשיו – צריך לעשרה פעם שניה תרומת מעשה שהניח הלי אשתקד שלא הפריש ממנה. שבוין הוא שלא ישתכר בכך שזרעה כשאינה מעושרת. ומעשר עליה ממקום אחר. מפירות של אשתקד, והווי "ממקום אחר". ולא מפירות של שנה זו, שאין מעשרן מן החדש על הישן. לישנא (אחרינא: ממ"א לא ידענין. מ"ר. לפי חשבון. יעשר הליטרא שהניח אשתקד. אלמא דאין בטילת ע"י קרקע, דא"ע"פ שנועה – חייב בתרומת מעשה. וק' לר' אמי דפשיטא ליה דגדולי היתר מעלין את האיסור, דהא חיונין הכא דחייב להפריש מעשה של אותה ליטרא לפי חשבון.

אגרות קודש

בי"ה, ה' אלול, תשי"ט ברוקלין.

הווי"ח אי"א נ"מ עוסק בצ"צ וכו' הרב יצחק שי

שלום וברכה!

בעתו נתקבל מכתבו, ות"ח.

בשים לב לאחריות המוטלת על כל אחד ואחד להיות לעזר לבני ובנות ישראל, הן בגשם והן ברוח, כל אחד לפי מעמדו ומצבו, ואשרי משכיל אל דל לתת לו עזר על טהרת הקדש, הרי עובדא משמחת היא שיש עסקנים פעילים הדואגים לצרכי ילדי ישראל שאינם מסתגלים במוסדות החונך הרגילים.

בטחוני חזק שכת"ר ואתו עמו חבריו ושותפיו בעבודת הקדש, יעשו כל המאמצים המתאימים למלא האחריות המוטלת עליהם לחנך את הילדים שתחת רשותם והשפעתם ברוח התורה והמצוה על טהרת הקדש, והשי"ת יצליחם בעבודתם האחראית הזאת, אשר על ידי כך יזכו ג"כ לברכת השי"ת בענייניהם הפרטיים מנפש ועד בשר.

ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.

50 שנינו, ומשמע שאוכל מהם בעודו מתעסק ותולש מהם, שאין
 51 שייך כאן תערובת. ואם כן נותרה ההוכחה על כנה, שאין
 52 הגידולים נמשכים אחר העיקר אלא אדרבה הם מבטלים אותו,
 53 ונפשטה האיבעיא.
 54 מקשה הגמרא, לִמָּא – אם כן נאמר שברייתא זו שמוכח ממנה
 55 שגידולי היתר מעלין את האיסור, תִּהְיוּ תִּיבְתִּיהּ – תהיה פירכא
 56 לְדַרְבֵּי וְהִנֵּן שאמר (לעיל טו) לענין ערלה, שנטיעה ילדה שסיבכה
 57 והרכיבה בוקנה, אין גידולי ההיתר של עכשיו מבטלים את
 58 האיסור שיש על מה שגדל בנטיעה בעת שהיתה באיסור ערלה.
 59 וכמו כן וְדַרְבֵּי וְהִנֵּן – תהיה ברייתא זו פירכא לדינו של רבי יונתן
 60 (סו) שאמר לענין כלאי הכרם, שבצל שנטעו בכרם, אף שאחר
 61 כך נעקר הכרם, אין גידולי ההיתר של עכשיו שבבצל מעלים את
 62 אשר גדל קודם לכן באיסור.
 63 מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אין קושיא מברייתא זו על רבי
 64 יוחנן ורבי יונתן, כי אין להוכיח מדין שביעית לדיני ערלה וכלאי
 65 הכרם. שְׁנַיָא – שונה איסור שְׁבִיעִית משאר איסורים, הוֹאֵל
 66 וְאִיסוּרָהּ של שביעית חל עַל יְדֵי כְרָקָע – קדושת הקרקע הוא גורם
 67 לאיסורה, כמו שכתוב וְשִׁבְתָּהּ אֲרָץ, לְכֵן פְּטִילָתָהּ נָפְיָו – גם
 68 ביטול איסורה של שביעית יכול להיעשות עַל יְדֵי כְרָקָע, ואם נודע
 69 האיסור בקרקע ויצאו ממנו גידולים, נהפך האיסור להיתר כמו
 70 הגידולים. מה שאין כן בערלה וכלאי הכרם שאין הקרקע גורם
 71 את האיסור, אלא חסרון זמן בערלה, ותערובת המינים בכלאי
 72 הכרם גורמים את האיסור, ולכן אין חב בקרקע לבטל את איסורם,
 73 אלא גידוליהם נמשכים אחריהם ואסורים כמותם.
 74 מקשה הגמרא על תירוצו של רבי יצחק, הֲרֵי מַעֲשֵׂר דְאִיסוּרֵי עַל
 75 יְדֵי כְרָקָע – על ידי שגדל בקרקע נעשה טבל וחיוב בתרומות
 76 ומעשרות, ואף על פי כן וְאִין פְּטִילָתוֹ של האיסור יכול להיעשות
 77 עַל יְדֵי זריעתו בְּכָרְקָע, דִּתְנִיא – כפי שנינו בברייתא, לִיִּטְרָא
 78 ומדת משקל של פירות מַעֲשֵׂר ראשון שנתן הישראל ללוי, שהוא
 79 מִכֶּל, כלומר שעדיין לא הפריש ממנו הלוי תרומת מעשר, שְׁוֹרְעָה
 80 בְּכָרְקָע בעודנה בטיבלה. קודם שנת השביעית, וְהַשְּׂבִיחָה – צמחו
 81 ממנה גידולים בשנה השביעית, וְהֵרִי הָיָא העיקר והגידולים יחד
 82 הגיעו לכמות של מַעֲשֵׂר לִיִּטְרִין. אוי הדין הוא, שמצד אחד
 83 מחמירים בליטרא זו שהיא תִּיבְתִּית מַעֲשֵׂר – היינו בתרומת
 84 המעשר שהיתה חייבת בו קודם שזרעה, ואף שגידוליה הם של
 85 שביעית והם הפקר הפטור מן המעשרות אין היא מתבטלת
 86 לגביה. וּשְׁבִיעִית – ומאידך לענין קדושת שביעית היא מתבטלת
 87 לגבי הגדולים, וצריכה להיאכל קודם זמן הביעור. וְאוֹתָהּ לִיִּטְרָא
 88 לא ירים את תרומת המעשר שהיא חייבת בו מתוך התערובת
 89 שלה עם הגידולים, שיתכן שהפירות שיטול לצורך התרומה הם
 90 מהגידולים הפטורים ממעשרות, ונמצא שהפריש מן הפטור על
 91 החיוב, אלא מַעֲשֵׂר עֲלֵיהָ מִמֶּקוֹם אַחַר – מתבואה אחרת שלא
 92 הופרש ממנה עדיין תרומת מעשר והיא טבל, לְפִי הַשְּׂבִיחָה כלומר
 93 כשיעור שהיה ראוי להפריש מליטרא זו כשהיתה לבדה, דהיינו
 94 עשירית ליטרא.
 95 והרי שרואים מליטרא זו, שעל אף שאיסור טבל שלה על ידי
 96 קרקע, עדיין נשאר בה איסור זה גם לאחר שנורעה והצמיחה
 97 גידולים הפטורים ממעשר, וקשה על רבי יצחק שאמר שאיסור
 98 שעל ידי קרקע בטל על ידי קרקע.

1 פועל ישראל הַמְנַבֵּשׁ – תולש את העלים היתרים הגדלים בירק,
 2 כדי להשביחו. ועשה את המלאכה עִם וְאֶצְלוֹ הַפּוֹתֵי, בְּהִסְיוֹת
 3 וְמִינֵי יִרְקוֹת שאין זרעם כלה) הגדלים בשדות הכותי. ובשכרו נתן
 4 לו הכותי רשות לאכול מן החסיות שמתעסק בהם. אזי קודם
 5 שנעשו טבל דינם כדין כל גידולי קרקע שאדם אוֹבֵל וְרִשְׁאֵי
 6 לאכול) מִהֶן בלי להפריש מהם תרומות ומעשרות, ודוקא באופן
 7 של אֲכִילַת עֲרָא – כגון אחד אחד בלא קביעות סעודה. ואין
 8 חוששים שמא זרע הכותי חסיות של טבל האסור באכילת עראי
 9 הוא וגידוליו. שכן איסור אכילת גידולי טבל הוא חומרא דרבנן,
 10 ולא החמירו אלא כשידוע בבירור שהם גידולי טבל, אבל כאן אין
 11 ידוע, שאפשר לתלות שהחסיות שנורעו נקנו בשוק והיו
 12 מעושרים. ממשיכה המשנה דין נוסף, וְיַעֲשֶׂן – והקונה חסיות
 13 מכותי, מעשרן כטבל וְרָאִי ולא כטבל של דמאי, שדבר ברור הוא
 14 לנו שהכותי לא עישרם.
 15 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר דִּין נוסף בחסיות, אִם פועל מנכס חסיות
 16 בשדה של יִשְׂרָאֵל הַחֲשׂוּד שאינו מקפיד עַל הַשְּׂבִיעִית, ועבד אצלו
 17 הפועל לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית – בשנה השמינית, אף על פי שמן הסתם
 18 הגידולים של עכשיו הם מחסיות של שביעית האסורים משום
 19 ספיחים, או שחייבים בביעור, מוֹתֵר המנכס לאכול מהגידולים,
 20 מפני שבדאי הם רבו על העיקר האסור משום שביעית ובטלוהו.
 21 מסיימת הגמרא את ההוכחה, לְמִמָּרָא – הרי שמברייתא זאת ניתן
 22 לפשוט את ספיקו של ישמעאל איש כפר ימא, ולומר דְּגִידוּלֵי הִיתֵר
 23 אינם נמשכים אחר האיסור, אלא אדרבה הם מְעַלִּין ומבטלים אֶת
 24 הָאִיסוּר, וכמו שראינו שמותר לפועל לאכול בשמינית גידולי
 25 חסיות של שביעית.
 26 מנסה הגמרא לדחות את הראיה, וְדִלְמָא – ושמא בברייתא כאן
 27 מדובר בְּכָרְבִּי שְׁוֹרְעוֹ כְּלָה – כגון תבואה, שלדברי הכל אין גידוליה
 28 נמשכים אחר העיקר, כיון שהעיקר אינו קיים, אבל בדבר שאין
 29 זרעו כלה אולי יאסרו הגידולין כמו העיקר.
 30 משיבה הגמרא, אי אפשר לומר כן, שהרי בברייתא מדובר
 31 בחסיות, וְהָאֵ תְנִיא – והרי שנינו בברייתא אחרת אֱלוֹ הֵן הַחֲסִיּוֹת,
 32 כְּגוֹן תְּלוּף מִיֵּן מְסוּיִים של קיטנית) הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים, שכל אלו הם
 33 דברים שאין זרעם כלה.
 34 מנסה הגמרא לדחות את הראיה בדרך נוספת, וְדִלְמָא לעולם
 35 גידולי היתר אינם מבטלים את העיקר האסור אלא נמשכים
 36 אחריו, ומה שהתרנו כאן הוא משום שיש לתלות בְּמִדּוּבְנִין –
 37 שהקפיד בעל השדה ולפני הזריעה שחק וטחן את החסיות
 38 האסורות באיסור שביעית, כדי שירדו מחשיבותם שבאופן זה אין
 39 הגידולים נמשכים אחריהם להיות אסורים כמותם.
 40 משיבה הגמרא, לא מסתבר שבעל השדה יעשה כך, שהרי חֲשׂוּד
 41 עַל הַשְּׂבִיעִית קָתְנָי – שנינו, שהוא אדם שלא איכפת לו באיסורי
 42 שביעית, ולמה יטרח לדון את החסיות כדי להתיר את גידוליהם,
 43 ועל כרחך שהיתר גידולי החסיות הוא משום שהם מבטלים את
 44 העיקר. וניתן לפשוט מכאן את ספיקו של ישמעאל איש כפר ימא.
 45 מנסה הגמרא לדחות את הראיה בדרך נוספת, וְדִלְמָא אין
 46 הברייתא מתירה לפועל לאכול מן הראיה חסיות אלא דוקא באופן
 47 שאפשר לתלות בְּתַעֲרוּבָתָהּ – שהתערבו החסיות האסורות בחסיות
 48 אחרות של היתר ובטלו ברוב.
 49 משיבה הגמרא, גם פירוש זה לא יתכן, שהרי הַמְנַבֵּשׁ קָתְנָי –

60 הגמרא, **הא** – אבל אם נפלה **למא** – לתוך כמות של מאה סאים
 61 פירות חולין, **תעלה** – מתבטלת התרומה הטמאה בתערובת, והכל
 62 מותר באכילה.
 63 הרי תרומה שעל אף שאפשר לישאל עליה אצל חכם ובאופן זה
 64 להוריד מהפירות את חלות איסור התרומה טמאה שעליהם, ובכל
 65 זאת אינה נחשבת כחמת זה כדבר שיש לו מתיירין אלא מתבטלת
 66 בתערובתה, ואם כן הוא הדין קונמות אף שאפשר להשאל עליהם
 67 יש להחשיבם כדבר שאין לו מתיירין, שלא כדברי רבי אבא.
 68 מתרצת הגמרא, **אמר** – אמרו בני הישיבה שאין לדחות את
 69 תירוצו של רבי אבא מהמשנה במסכת תרומות, כי **תרומה** **בין**
 70 **כהן עסקין** – שיש לומר שמשנה זו מדברת שכבר ניתנה התרומה
 71 לכהן, ואצלו התערבה בחולין, **דלא מצוי מיתשיל עלה** – שאז כבר
 72 לא יכול המפריש להשאל עליה, שכן יצאה מרשותו, ועל כן
 73 נחשבת דבר שאין לו מתיירין, ומתבטלת במאה של חולין.
 74 מקשה הגמרא על תירוצו בני הישיבה, **אי הכי** – אם אכן כך
 75 שהמדובר בתרומה שהתערבה כשהיתה כבר אצל הכהן, **אימא**
 76 **סיפא** – אמור סופה של אותה המשנה, ששינוי שם **אם היתה**
 77 התרומה שנפלה לפחות ממאה של חולין **מהורה**, המותרת
 78 באכילה לכהנים, **תפבר** התערובת **לכהן** והוא יאכלנה בטוהרה.
 79 ואם מדובר שהתערבה כשהיא אצל הכהן, הרי יכול הוא בעצמו
 80 לאוכלה, ולמה תימכר לכהן אחר. אלא על כרחך שהמשנה
 81 מדברת בתרומה שעדיין ביד התורא המפריש שינוי שם רשאי
 82 לאוכלה, ועל כן צריך ומכרח לכהן, ונדחה תירוצו של בני
 83 הישיבה שהעמידה שנתערבה כשכבר היתה אצל הכהן.
 84 מנסה הגמרא להעמיד את המשנה על דרך תירוצו בני הישיבה
 85 שכבר יצאה התרומה מרשות ישראל שהפרישה, אך בצורה
 86 קצת שונה:
 87 **אלא** יש לומר **בישראל שנפלו לו פירות התרומה מבית אבי אמו**
 88 **כהן עסקין** – שמדובר שזה הכהן שניתנה לו התרומה מת, וירשה
 89 בן בתו שהיה ישראל. ולכן להשאל על התרומה א אפשר כי
 90 יצאה מרשות המפריש, ומאידך יורש זה אינו יכול לאכול
 91 מהתערובת כיון שהוא ישראל, על כן נאמר במשנה שתמכר
 92 לכהן.
 93 מקשה הגמרא שאי אפשר להעמיד כך את המשנה, **והא** **קתני**
 94 **סיפא** **והרי שנינו בסופה**, **תפבר** **לכהן** **חזין מרמי אותה סאה** –
 95 שבמקרה שהכהן קונה את החולין שהתערבה בהם תרומה טהורה
 96 אין צריך לשלם על התערובת כולה, אלא מנכה ומפחית מן
 97 התשלום את שווי דמי הסאה תרומה שהתערבה בו. והטעם
 98 ששייך לומר בדין זה, הוא מפני שאין הסאה שייכת לבעל
 99 התערובת שבין כך צריך ליתנה לכהן. אך אם מדובר בישראל
 100 שירש את התרומה מאבי אמו הכהן, אם כן גם סאה זו שייכת לו,
 101 ככל שאר ממון שירש מסבו, ולמה יפחית הכהן מן התשלום את
 102 שווי דמיה.
 103 אלא מוכח שמדובר במשנה בתרומה שהתערבה אצל ישראל
 104 שהפרישה, שעדיין יכול להשאל עליה, ואף על פי כן אם נפלה
 105 לתוך מאה של חולין היא בטלה ואינה כדבר שיש לו מתיירין, ואם
 106 כן הוא הדין גם לגבי קונמות, ונדחה תירוצו של רבי אבא האומר
 107 שכל דבר ששייך להשאל עליו אצל חכם נחשב כדבר שיש לו
 108 מתיירין ואינו בטל.
 109 הגמרא חזרת בה, ומתרצת שאכן לא כל דבר שאפשר להשאל
 110 עליו נחשב כדבר שיש לו מתיירין אך ישנם דברים שנחשבים שיש
 111 להם מתיירין ואינם בטלים:
 112 **אלא** **אימא** **ואמרו** **שכן יש להשיב ולתרוץ את הקושיא שעל**
 113 **תירוצו של רב אבא**, שעל כל פנים יש חילוק בין נדרים לתרומה,
 114 כי **בשלימא** לגבי קונמות יש טעם הגון לומר שהם נחשבים לדבר
 115 שיש לו מתיירין. כי לא זו בלבד שאפשר להשאל עליהן, אלא אף
 116 **מצוה לאיתשולי** – להיות נשאל עליהן, ובגלל המצוה מן הסתם
 117 עומדים הקונמות להשאל עליהן, ולכן יש להחשיבם כדבר שיש
 118 לו מתיירין ואינם בטלים. והטעם שיש מצוה להשאל על הקונמות
 המשך בעמוד צב

1 מתרצת הגמרא, **אמר** – אמרו בני הישיבה, אין להקשות מברייאת
 2 זו על רבי יצחק, שמה שחשבנו לדמות מעשר לשביעית ולומר
 3 שגם מעשר חל איסורו על ידי קרקע אינו נכון, אלא **במעשר**, **דיגון**
 4 – מירוחו בכרי הוא **דקא גרים** **לה** – הוא הדבר הגורם לו את
 5 איסורו, שאז הוא גמר מלאכתו, אבל קודם דיגון מותרת התבואה
 6 באכילה. ומכיון שכן אין בטילתו על ידי הקרקע, ודומה לערלה
 7 וכלאים שלדעת רבי יוחנן ורבי יונתן אין העיקר בטל לגידולים.
 8 רמי בר חמא מקשה על דעת רבי ינאי החולק על רבי יוחנן ורבי
 9 יונתן, ואמר לעיל (טז) שבצל של תרומה אם נורע ורבו גידוליו על
 10 עיקרו, פקע ממנו שם תרומה, אף שאין איסור תרומה חל על ידי
 11 קרקע:
 12 **מתיב** **ומקשהו רמי בר חמא**, שנינו במשנה (לעיל טז) שאם ראה
 13 פירות ואמר קונם פירות **האלו עלי**, שאסר על עצמו פירות
 14 מסוימים, את אלו שראה ולא את כל המין. או שהיו פירות לפניו
 15 ואמר קונם הן **הפירות הללו שמונחים לפניך על פי** – על עצמי,
 16 או שאמר קונם הן **לפי** – גם זה משמעו כאילו אמר על עצמי. בכל
 17 האופנים הנזכרים כוונתו שיהיו אסורים עליו כהקדש, ולכן אם
 18 הוחלפו פירות אלו באחרים **אסור ליהנות תחילופיהן**, כשם
 19 שהלפי הקדש אסורים בהנאה, **ובגידוליהן** – אם נורעו פירות
 20 הללו בקרקע אסור לו ליהנות ממה שגדל, כשם שגידולי הקדש
 21 אסורים בהנאה.
 22 אלא שדין זה אינו אלא אם נדר בסתם, אבל אם נדר ואמר קונם
 23 ענבים **שאני אובל**, וכן אם אמר קונם ענבים **שאני מועם**, הרי שלא
 24 אסר על עצמו אלא אכילת וטעימת הפירות עצמם ולא שאר
 25 הנאות, לכן **מותר תחילופיהן** – אם החליפם בפירות אחרים,
 26 **ובגידוליהן** – אם זרעו בקרקע והצמיחו גידולים, מותר באכילת
 27 החליפם והגידולים שהרי אינו טועם את הפירות האסורים לו.
 28 אולם היתר האכילה מהגידולים לא נאמר אלא **בדבר** – שסוג
 29 הפרי הנאסר היה ממין **שזרעו בלה** ונרקב בקרקע קודם שיצמח
 30 ממנו הגידול החדש, כגון חיטים ושעורים וגרעיני פרי וכדומה.
 31 שכיון שהזרע האסור כלה קודם שצמחו הגידולים, אינו טועם
 32 בגידולים מהפרי שאסר על עצמו. **אבל בדבר** – בסוג פרי ממין
 33 **שאין זרעו בלה** כגון שום ובצללים, שמה שזרע נשאר בקרקע הוא
 34 עצמו גדל וממנו יוצאים הגידולים, גידולים אלו אסורים באכילה
 35 מפני שמגורב בהם מהזרע האסור בעצמו, ויתר על כן, **אפילו אם**
 36 זרע אותם גידולים וצמחו מהם **גידולי גידולין** גם הם **אסורין**
 37 באכילה, מאחר שעל כל פנים מעורב בהם משהו מהאיסור
 38 הראשון, ואותו מעט אסור את כולו.
 39 והרי שאין הגידולים המותרים מבטלים את העיקר האסור בדבר
 40 שאין זרעו כלה, וקשה על רבי ינאי שאמר שגידולי בצל תרומה
 41 שנורע מבטלים מהעיקר את איסור תרומה שבו.
 42 מתרצת הגמרא, **אמר רבי אבא**, **שאני קונמות** – שונה הדין
 43 בקונמות, שאין כח בגידולין לבטל את העיקר ולהתירו, **הואיל ואי**
 44 **בעי מיתשיל עליהו** – בגלל שאם רוצה נשאל עליהם אצל חכם
 45 שיתיר את הקונם על ידי פתח או חרטה, ואם כן **הווי להו בדבר שיש**
 46 **לזו מתיירין** – הם נחשבים ככל דבר של איסור שיש באפשרותו
 47 להיות מותר גם בלי דין ביטול ברוב, שהחמירו חכמים **ואין פטיל**
 48 **ברוב**, וכמו שנאמר לעיל (נח), והטעם הואיל ויכול לאוכלו
 49 בהיתר גמור, לא יאכלנו באיסור על ידי ביטולו.
 50 מקשה הגמרא, שאי אפשר לומר שמחמת שאפשר להשאל על
 51 הקונמות נחשב האיסור כדבר שיש לו מתיירין:
 52 **והרי גם תרומה שכבר הופרשה דא בעי מיתשיל עליה** – שבאם
 53 ירצה יכול להשאל על הפירות שהפריש על ידי פתח או חרטה
 54 כמו נדרים, ויחזרו להיות טבל כמו שהיו, ואף על פי כן **פטיל**
 55 **ברוב**. **דתני** – ששינוי בתרומות (פ"ה מ"א), **האם של פירות תרומה**
 56 **ממאה** שאסורה באכילה אף לכהנים, **שנפלה לפחות ממאה חולין**
 57 – שהתערבה בתוך פירות של חולין שהכמות שלהם פחותה
 58 ממאה סאה שיהיו כנגד התרומה, אזי אין התרומה מתבטלת בתוך
 59 החולין וכל התערובת **תפבב** – כדון כל תרומה טמאה. ומדייקת

נדרים. הנודר מן הירק – פרק שביעי דף נט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצה רש"י

1 תריץ מעשר. תרומת מעשר – דיגון הוא ודקא גרים] ליה, דלא מחייב בתרומת מעשר עד
2 דמידיגן. והאי מאשתקד נידגנה, הלכך מעשר עליה משל אשתקד. ולא הוי איסורו על
3 ידי קרקע, הלכך לא הוי בטילתו ע"י קרקע. אפילו גידולי אסורין, אלמא דאין
4 גידולי היתר מעלין את האיסור, וקשיא לרבי אמי. ואין בטיל ברוב, כלומר ברוב מדרתו,
5 גדוליו רבים. הרי תרומה דאי בני מיתשיל
6 עלה. שאם היה בדעתו להפריש תרומה ומעשר
7 על פירותיו מפירות קופה זו, וטעה ונתן מקופה
8 אחרת – יכול לשאל עליה לפני חכם, ולומר לו:
9 לא היה בדעתי ליתן מקופה זו אלא מזו, ולא
10 הויא תרומה. ואפילו הכי בטלה ברובא, דנתן
11 וכו'. תירוק. הכל, שאין לה תקנה לא לבחן ולא
12 לישראל. הא אם נפל למאה. תעלה סאה אחת.
13 ושאר מותר. אלמא דבטלה ברוב ידידה כמו
14 האי, דהיינו במאה. ואכתי קשיא לרבי אמי
15 מתני' נדרים: [ומשמין] הא תרומה בתרומה ביד
16 כהן עסקינן. דמאחר שזכה בה כהן – לא מצי
17 מיתשיל עלה אינש, ולא דמי לקונמות. תימכר
18 לבחן. הרי ביד כהן היא, ואין צריך לו למוכרה
19 אלא ביד ישראל עסקינן שנפלו וכו'. דלא מצי
20 איהו מיתשיל עלה, שכבר זכה בה כהן. והא
21 קתני סיפא אם היתה טהורה תימכר לבחן.
22 שהרי ביד ישראל היא, חוץ מדמי אותה סאה.
23 אם נפלה לו מבית אבי אמו כהן, אמאי אמר
24 "חוץ מדמי אותה סאה"? אפילו אותה סאה נמי
25 תימכר, הואיל ובאתה לו בירושה! אלא. לעולם
26 בתרומה ביד ישראל עסקינן, ומצי מיתשיל
27 [עליה], ואפילו הכי בטלה ברובא, והדרא
28 קושיא לדוכתיה. תריץ, הכי גרסינן: אלא גבי
29 קונמות מצוה לאיתשולי עליהו, וכמאן
30 דאיתשיל עליהו דמי, והוה ליה דבר שיש לו
31 מתירין, ואין בטל ברוב. אבל תרומה מאי מצוה
32 איכא לאיתשולי עלה. וכדבר שאין לו מתירין
33 לא אתי לאיתשולי עלה, וכדבר שאין לו מתירין
34 דמי. להכי בטיל ברובא. וזוהי מתעשרת לפי
35 כולה. אפילו מן הליטרא של עיקר. היתר שבהן,
36 אותה ליטרא של עיקר, שהיתה מתקנת. היכן
37 לעשרם. בצלים. של ששית וכו'. לימא: היתר שבהן, העיקר, שגדלו בששית, להיכן הלך?
38 ותשתרי העיקר.

1 **מעשר** דיגון הוא דקא גרים ליה. שעל ידי דיגון מתחייב במעשר, ולא ע"י קרקע. **מתני'**
2 רמי בר חמא קובם פירות האלו עלי וכו'. לר' ינאי פריך, דאמר לעיל: בעל של תרומה שרבו
3 גידוליו על עיקרו – מותר. דאלמא סבירא ליה דכולהו גידולין, אע"פ שאין איסורן ע"י קרקע
4 – מעלין את העיקר. ומשום הכי פריך ליה מקונמות דאין מעלין. והא דלא פריך ל' מבחירותא
5 דליטרא מעשר טבל, דתניא לעיל בסמוך – משום
6 דממתני' אלימא ליה לאקשווי. ועוד: דמעשר
7 פשיטא ליה דדבר שיש לו מתירין הוא. **והרי**
8 תרומה דאי בעי מיתשיל עלה. על ידי פתח או
9 חרטה כשאר נדרים. והא דלא פריך ליה: אי הכי,
10 בבצל של תרומה נמי אמאי א"ר ינאי דגידולין
11 מעלין אותו? אי בעי מיתשיל עלה, והוי דבר שיש
12 לו מתירין? משום דמצי למדחיה דבישראל
13 שנפלה לו מבית אבי אמו כהן עסקינן. ומשום הכי
14 פריך ל' מהך מתניתין, דליכא למדחיה בהכי. כך
15 נראה בעיני. **סאה** תרומה טמאה. נקט תרומה
16 טמאה לאשמועינן רבותא דדיוקא, דהא למאה
17 אע"ג דטמאה היא – תעלה. **תירוקה**. דבין
18 דטמאה היא – לא חויא לבחן לאכילה, ובהיסק
19 נמי לא שריא, דחיישינן לתקלה, כדאיתא פרק
20 קמא דפסחים (ף טז). **בתרומה** ביד כהן. דבין
21 דזכה בה כהן – שוב אינו יכול לשאל עליה.
22 **והא** קתני סיפא תימכר לבחן חוץ מדמי אותה
23 סאה. ואי דנפלו לו מבית אבי אמו כהן אמאי אינו
24 מוכר אפילו אותה סאה? **אלא** קונמות מצוה
25 לאתשולי עליהו. ובין שכן – כאילו אתשיל
26 עליהו דמי. **כל** הנודר כאילו בנה בנה.
27 פירשתיו בפ' ד' נדרים" (עיל קף כג). **תרומה**
28 מאי מצוה לאתשולי עלה איכא. הלכך, כיון שאין
29 ההיתר בא מעצמו, וליכא מצוה למעבד הכי – לא
30 מיקרי דבר שיש לו מתירין. והקדש דקא נמי לעיל
31 בדבר שיש לו מתירין – בהקדש בדק תבית
32 עסקינן, דעל כרחין לפדייה קאי. **גופא** ליטרא
33 בצלים שתקנה חרעה. כלומר, שהפריש כל
34 מעשרותיה – מתעשרת לפי כולה ולא לפי גידולין
35 בלבד, דאתו גידולים ומבטלי עיקר לגמרי. **וכי**
36 היתר שבהן להיכן הלך. נראה בעיני דהכי מקשה: אפילו תימא דגידולין של היתר מבטלים
37 עיקר של איסור, התם היינו טעמא – משום דבין שרבו גידוליו על עיקרו נמצא שכשאוכל
38 אינו טועם טעם האיסור כלל, הלכך אף על פי שאיסורו שבו מעורב בתוכו, ולא אול ליה
39 לעלמא – שרי. אבל גבי מעשר, כיון דלפי חשבון חייבה הטבל להחזיק לעשורי, דבא אמאי
40 מתעשרת לפי כולה? וכי היתר שבהן להיכן הלך?

אם

אגרות קודש

בי"ה, ט"ו מנחם אב, תשכ"א
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"צ צנמ"ס הרא"י שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מ"א מני"א, ואמת נכון הדבר שבעתו נתקבלו ספריו. ואת כתי"ר רוב הסליחה, שעוד לא נשלח האישור, כי כדרכי במילי דחביבותא - ספרים וחודו"ת, קורא הנני בהם עכ"פ בחפזה, וכרגיל בכגון דא ברצוני לצרף להאישור איזו הערות, וע"פ מאמר חז"ל בזה, מעכב הנני שילוחם עד שתהי' הזדמנות שני' לעבור עליהם עכ"פ פעם שני'. ולפעמים מתעכב הדבר ומתקיים דבר המשנה, אל תאמר לכשאפנה אשנה וכו'. וככל הדברים האלה קרה בנוגע להנ"ל, וכנ"ל אתו רוב הסליחה...

אם היו עליו שלום שחורים וכו'. ומדקתני סתמא אסורין משמע שאסורין לפי כולן, כפירות שביעית עצמן, ואם איתא דאמר 'ובי היתר שבהן להיכן הלך' - לא הוי ליה למפסק ולמתני אסורין, דהא אין תופסין דמיהן כשביעית עצמה, שהרי אם החליף כנגד היתר שבהן - אינו תופס דמיו. אלא דאי גידולין מבטלי ליה לעיקר לגמרי, כאילו לא היה, לפי שאף העיקר עצמו משתנה דרך גדילתו.

אחוספת קתני. דאסורין לאבלן בשמינית, דחייב לבערן. אבל העיקר שרי, דאמרין: היתר שבהן להיכן הלך. הגדל בחיוב. בשביעית, חייב בביעור. והגדל בפסול. דזהו העיקר הגדל בששית - פטור. הכי נמי קאמר תנא קמא כו': תריץ, כולה מתניתין ר' שמעון בן גמליאל קתני לה דחייב קתני שרשב"ג. אומר הגדל כו'. ולעולם אמר' היתר שבהם להיכן הלך, וקא מהדר גמרא: לעול' ואפי' לר"ש לא אמרי

היתר שבהן להיכן הלך. ועד כאן לא אמר רשב"ג הגדל בפסול פטור, דאמרין היתר שבהן להיכן הלך - דלא קא בטיל היתר היבא דלא קא טרח, כגון התם שירדו עליהן גשמים וצמחו מאיליהן. אבל היבא דקא טרח, כגון הבא דנטען, כדקתני שחוקנה וזרעה, הואיל ועבד בה מעשה - גידולין של איסור מבטלין את ההיתר, והוי הכל אסור, להכי מתעשר לפי כולה. מעשר עליה לפי השבון, ואף על גב דקא טרח לגבי שאר גידולין, היתירא זרעי אינשי. דבר שהוא מתוקן רגילים בני אדם לזרוע, וסגי ליה בשני מעשרות, במעשר ראשון ומעשר שני. אבל דבר של איסור - אין רגילין בני אדם לזרוע, והואיל ואיתא קא זרע באיסורא, שורעה בלא תרומה ומעשר - קנסינן ליה השתא שמעשר אותו עישור שהיה לו ליתן אשתקד, שלא ישתכר בכך.

אם היו עליו שלמה שחורין - אסורין, הוריקו מותרין. ובי שחורין אמאי אסורין? קמא: היתר שבהן להיכן הלך? א"ל: מי סברת על עיקר קתני? אתוספת קתני אסורין. אי הכי מאי אתא רשב"ג? קמא: דתניא, רשב"ג אומר: הגדל בחיוב - חיוב, הגדל בפסול - פטור. תנא קמא נמי הכי אמר! פוקה מתני' רבן שמעון בן גמליאל קתני לה. ועד כאן לא שמעת' ליה לרבן שמעון בן גמליאל - דלא קא טרח, אכל היבא דקא טרח - פטירי ברובא. וכל היבא דקא טרח פטירי ברובא? והרי ליטרא מעשר טבר, דקתני, וקתני: ואותה ליטרא מעשר עליו ממקום אחר לפי השבון! שאני גבי מעשר דאמר קרא "עשר תעשר" וגו', והיתירא - זרעי אינשי, איסורא - לא זרעי אינשי. גופא, א"ר הנינא תירתאה א"ר נאי: בצל של תרומה שנטעו, ורבו גידולין על עקרו - מותר. למימרא דגידולין היתר

היתר שבהן להיכן הלך. ועד כאן לא אמר רשב"ג הגדל בפסול פטור, דאמרין היתר שבהן להיכן הלך - דלא קא בטיל היתר היבא דלא קא טרח, כגון התם שירדו עליהן גשמים וצמחו מאיליהן. אבל היבא דקא טרח, כגון הבא דנטען, כדקתני שחוקנה וזרעה, הואיל ועבד בה מעשה - גידולין של איסור מבטלין את ההיתר, והוי הכל אסור, להכי מתעשר לפי כולה. מעשר עליה לפי השבון, ואף על גב דקא טרח לגבי שאר גידולין, היתירא זרעי אינשי. דבר שהוא מתוקן רגילים בני אדם לזרוע, וסגי ליה בשני מעשרות, במעשר ראשון ומעשר שני. אבל דבר של איסור - אין רגילין בני אדם לזרוע, והואיל ואיתא קא זרע באיסורא, שורעה בלא תרומה ומעשר - קנסינן ליה השתא שמעשר אותו עישור שהיה לו ליתן אשתקד, שלא ישתכר בכך.

היה עליו שלום שחורים וכו'. ומדקתני סתמא אסורין משמע שאסורין לפי כולן, כפירות שביעית עצמן, ואם איתא דאמר 'ובי היתר שבהן להיכן הלך' - לא הוי ליה למפסק ולמתני אסורין, דהא אין תופסין דמיהן כשביעית עצמה, שהרי אם החליף כנגד היתר שבהן - אינו תופס דמיו. אלא דאי גידולין מבטלי ליה לעיקר לגמרי, כאילו לא היה, לפי שאף העיקר עצמו משתנה דרך גדילתו. כגון לא שמעת לרבן שמעון בן גמליאל אלא היבא דלא טרח. כלומר, אע"ג דלא מיצטא למייתי סיעתא מדך - מכל מקום לא קשיא לי. דהיבא דהבא אמרין גידולין לא מבטלי עיקר לגמרי - הני מיילי היבא דלא טרח לבטולי, אבל היבא דקא טרח בי הבא, ולטירא בעלים שורעה בקרקע - אתו גידולין ומבטלין עיקר לגמרי. ולא תקשי לי אמאי דכתיבנא לעיל בריש שמעתין, דסבירא לן דאי אין גידולין כעיקר פשיטא דמבטלין אותו, והבא אמרין דגדל בחיוב חייב אלמא אין גידולין כעיקר, ואפילו הכי קתני גדל בפסול פטור, אלמא אף על פי שאין גידולים כעיקר - אין מבטלין אותו! דהבא היינו טעמא משום דהיתירא לא בטיל, שהאיסור דרבו להתבטל, ולא ההיתר, ועוד, דלא טרח לבטולי עיקר, אלא גידולין מפליהן באו. וברין הוא דלעיל נמי, כי בעי למפשט בעיין דבצל שעקר בשביעית מבצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם, דמצי לדחויי: שאני בצל שנטעו בכרם דלא טרח. אלא דכיון דהך דחויא לא סגי לגבי ילדה שסבכה בקנה - גבי בצל שנטעו בכרם נמי לא דחי ליה. כן נ"ל.

הדרן עלך הנודר מן הירק

אגרות קודש

בי"ה, כ"א מנחם אב, ה'תשי"ט
ברוקלין.
שלום וברכה!

בנועם קבלתי הפתקא שלו, ובעיקר מה שכותב שהוא בן חסיד חבדי. והרי גם בעניינים גשמיים אין דבר הולך לאיבוד, על אחת כמה וכמה בעניינים רוחניים, ובפרט בהנוגע מאב לבן, שענין ירושת אבות הוא עובדא שהכל מודים בה ורואים במוחש, ואצל חסידים לא כל שכן, שיסוד החסידות הוא אהבת ישראל לכל אחד ואחד מבני ישראל, ואין צריך לומר אהבת חסיד חבדי לבנו שרוצה בכל לבו להנחילו ירושת דורות וכל אוצר תכונות הנפש הטובות. הרי מובן שהכל נשתמר יפה בכח על כל פנים, אלא שצריך להוציא מן הכח אל הפועל, שבעולמנו עולם המעשה מעשה עיקר, היינו הנהגה בחיי יום יום חדורה אור חסידותי, במצוות מעשיות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו, שבאמת הא בהא תליא.

המשך בעמוד הבא

49 עכשיו וגם לאחר פירושו של רב חסדא ל'א שְׁמַעְתָּ לִּיהּ וְלֹא
50 שמענו) לְרַבְּנָא שְׁמַעוּן בְּן גַּמְלִיאֵל שִׂיאמַר שאין העיקר בטל, אלא
51 באופן דְּלֹא קָא מְרַח לַעֲשׂוֹת מעשה בעיקר כדי לבטלו, כמו באופן
52 שדיבר בו רבן שמעון בן גמליאל, שירדו גשמים על הבצלים
53 ומאליהם הצמיחו, אֲבָל הִיכָא דְקָא מְרַח – במקום שטרח לזרוע
54 ולבטל את העיקר, שזהו האופן שדיבר רבי יוחנן בליטרא בצלים
55 שזרעה בקרקע, במקרה כזה גם רבן שמעון בן גמליאל מודה
56 שהעיקר בְּטִיל פְּרוּבָא והעיקר המותר נאסר, וכדברי רבי יוחנן.
57 מקשה הגמרא, וְהָאֵם כֻּלָּ נִכּוֹן הוּא שְׁבֹל הִיכָא דְקָא מְרַח –
58 שטרח לבטל את העיקר אכן לכל הדעות הוא בְּטִיל פְּרוּבָא – בטל
59 ברוב העיקר לגבי גידולין, וְהָרִי שִׁנְיָו בְּבִרְיָתָא לַעֲלִי (נה) לִימְרָא
60 ומדת משקלן מפירות של מַעְשֵׁר ראשון שנתן הישראל ללוי
61 שהוא בְּטִיל, כלומר שעדיין לא הפריש ממנו הלוי תרומת מעשר,
62 וזרעה בקרקע בעודה טיבילה קודם השנה השביעית, ויצאו ממנה
63 בשנת השביעית גידולים הפטורים מחובת מעשר, וששביעית
64 הפירות הם הפקר, והפקר פטור ממעשרן והגידולים והעיקר יחד
65 הגיעו לכמות של כעשר ליטרין, דְּקָמְרָח – שבמקרה זה טרח
66 לזרעה ולבטלה, וְקָתְנִי – ונאמר על כך במשנה, וְאוֹתָהּ לִימְרָא
67 מעשר של טבל, אין יורד ממנה חיוב תרומת מעשר שהיה עליה
68 קודם הזריעה, אלא מַעְשֵׁר עֲלֶיהָ בְּמִקּוּם אַחֵר – מפירות מעשר
69 ראשון שיש לו במקום אחר שעדיין לא הפריש מהם תרומת
70 מעשר, לְפִי הִשְׁבּוּן – כשיעור הראוי להפריש מליטרא זו דהיינו
71 עשירית ליטרא. הרי שאף שטרח לזרוע את העיקר ולבטלו
72 בגידולי השביעית, אינו בטל לגביהם, ונשאר באיסורו הראשון,
73 וקשה על הכלל של רבה שאמר שבמקום שטרח בטל העיקר לגבי
74 גידוליו.
75 מתרצת הגמרא, שְׂאֵנִי גַבִּי – שונה דין מַעְשֵׁר דְאִמְרָא קְרָא – שכן
76 הכתוב אומר (דברים יד כב) 'עֲשֹׂר הַתְּעֵשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת יִזְרְעֶךָ'
77 וגו', ולמדים אנו מן הכתוב שאף את התבואה הזרועה, דהיינו את
78 העיקר שצומחים ממנו הגידולים, הגם שהוא כבר מתוקן תחזור
79 ותעשר הימנו, מפני שהוא בטל לגבי גידוליו. ולמדים אנו מתיבת
80 זרעך, שדוקא זרעך שאתה רגיל לזרוע בשדה, נאמר בו דין זה
81 שהעיקר בטל לגבי הגידולים, והיינו דבר הִימְרָא, שדוקא אותו
82 זְרַעֵי אִינְשֵׁי – רגילים אנשים לזרוע, אבל דבר אִיפְרָא – כגון טבל,
83 שאותו לא זְרַעֵי אִינְשֵׁי – אין דרך אנשים לזרוע, בו לא נאמר דין
84 זה, ואין העיקר בטל לגבי הגידולים. לפיכך סובר רבי יוחנן
85 שליטרא בצלים שתיקנה זרועה, שהיא דבר של היתרא, איז
86 בטלה לגבי הגידולים ומתקנה לפי כולה, ואילו ליטרא מעשר
87 של טבל שזרעה מכיון שהיא של איסור אינה בטלה בגידולה
88 הפטורים משום שביעית, אלא מעשר עליה לפי חשבון ממקום
89 אחר.
90 גוּפָא, הגמרא חוזרת לדון בגוף דברי רבי ינאי לַעֲלִי (טז) הסובר
91 שגידולי כל האיטורים מבטלים את העיקר. אִמְרָא רַבִּי הִינְיָא
92 תִּרְתָּאָה אִמְרָא רַבִּי ינאי, בְּצֵל שֶׁל תְּרוּמָה שדינו שנאכל לכהנים
93 ואסור לזרים, שְׁנַמְעוּ, וְרַבּוּ גִידוּלֵיהּ עַל עֵינְקוּ, מוֹתֵר הַבְּצֵל בִּאֲכִילָה
94 אף לזרים מפני שבטל שם תרומה ממנו.
95 מקשה הגמרא, לִימְרָא הִי שְׂמִדְבְּרֵי רַבִּי ינאי נראה לומר הִיגְדוּלֵי

1 נותנת המשנה סימן להבחין על ידו אם העלים צמחו מיינקת
2 הקרקע או מן הבצל עצמו, אִם הָיָו הַעֲלִין שְׁלֵהֶן שְׁחוּרִין – צבעם
3 נוטה לשחורות וירוק עזו, הרי שגדלו יפה, וודאי ינקו מן הקרקע
4 והם אִסוּרִין, ואם הוֹרִיקוּ העלים, שהיה צבעם ירוק בהיר, סימן
5 שלא ינקו מן הקרקע אלא צמחו מהחלוחית שהיתה בבצל, והם
6 מוֹתְרִין.
7 מבאר רבה את ראייתו, וְכִי (ואם) שְׁחוּרִין היו העלים וינקו מן
8 הקרקע, מכל מקום, לדבריך לגבי מעשרות שהיתר שהיה לעיקר
9 אינו פוקע, אִמְרָא (ומדוע) נקטה המשנה בלשון אִסוּרִין, שמשמעו
10 שהכל אסור ובין לגידולים ובין לעיקר יש קדושת שביעית, לִימָא
11 – אף כאן אמור הִיתֵר שְׁכָּתֵן – היתר שהיה בבצלים שהם משל
12 ששית לְהִיבֵן הַלֵּךְ, והיה לתנא לחלק ולומר הגידולים אסורים
13 והעיקר מותר, ומכך שאסר את הכל, אזי מוכח שלא כדבריך אלא
14 שהיתר העיקר פורח והולך לו. לפי שכשהוא מיעוט והגידולים הם
15 רוב, הוא מתחפך ונעשה בריה חדשה כמו הגידולים.
16 רב חסדא דוחה את ראייתו של רבה:
17 אִמְרָא לִיהּ רַב חסדא לרבה מִי כְּפָרְתָּ – האם חושב אתה שמה
18 שאמר התנא שבעלים שחורים איז הדין אסורין, עַל עֵינְךָ שזרע
19 קָתְנִי, וכונתו שגם הוא אסור כמו גידוליו, לא כן, אלא אֲתוּכְפָתָּ
20 קָתְנִי – רק על הגדולים שהתוספו אמר שהם אִסוּרִין, אבל העיקר
21 עצמו אכן אינו אסור, ואין מוכאן ראייה לדחות את דברי.
22 מקשה הגמרא על תירוצו של רב חסדא:
23 אִי הָכִי – אם אכן כך שדברי התנא במשנה שאמר 'אסורין' נסובים
24 על התוספת בלבד, מֵאִי אֲתָא רַבְּנָא שְׁמַעוּן בְּן גַּמְלִיאֵל לִימְרָא – מה
25 חידוש יש בדבריו המובאים להלן. וְתַנְיָא – ששינוי בברייתא לגבי
26 דין זה של בצל שישית שנטעו בשביעית, רַבְּנָא שְׁמַעוּן בְּן גַּמְלִיאֵל
27 אִמְרָא אף אם השחירו העלים לא נאסרו הבצלים עצמם, אלא
28 התוספת הַגָּדֵל כְּחִיּוּב – בשביעית חייב בדיני שביעית, ואילו העיקר
29 הַגָּדֵל בְּפִטוּר – בששית פְּטוּר – שאין הגידולים מבטלים את
30 העיקר, ולדבריך הרי תִּנְאָא קָמָא עצמו נִמְי הָכִי אִמְרָא – גם כן אמר
31 כך, ונמצא שלא הוסיף רבן שמעון בן גמליאל על דבריו כלום.
32 אלא על כרחך שדוקא לרבן שמעון בן גמליאל הגדל בפטור
33 פטור, ואילו לדעת תנא קמא העיקר עצמו בטל לגבי הגידולים
34 ונאסר, וכיוון בדבריו שאמר 'אסורין' גם לגבי העיקר, ונתרה
35 ראיית רבה לדברי רבי יוחנן האומר שהיתר שהיה לעיקר פורח
36 והולך לו.
37 מתרצת הגמרא, שאין כאן שתי דעות האחת דעת תנא קמא
38 במשנה שהיתר העיקר פורח לו והאחרת דעת רבן שמעון בן
39 גמליאל בברייתא. אלא בּוּלְאָה מְתִינִין – המשנה והברייתא הכל
40 שיטה אחת היא, ולדעת רַבְּנָא שְׁמַעוּן בְּן גַּמְלִיאֵל קָתְנִי לָהּ (ונאמר),
41 שפירשה הברייתא את דברי רבן שמעון בן גמליאל שבמשנה,
42 ו'אסורין' שאמר במשנה כוונתו רק על התוספת.
43 רבה מקבל את דברי רב חסדא שניתן לומר שהמשנה היא כדעת
44 רבן שמעון בן גמליאל שבברייתא, אלא שלפי זה נמצא שהמבואר
45 מדברי רבן שמעון בן גמליאל שאין העיקר בטל לגידולים אין מי
46 שחולק בדבר, ואם כן קשה על רבי יוחנן הסובר שהעיקר בטל
47 לגבי הגידולים:
48 וכדי לתרץ קושיא זו ממשוך רבה ואומר, וְעַד בָּאָא – ועדיין, עד

המשך מהעמוד הקודם

וכיון שמשרתו בטח קשורה במדה חשובה של השפעה על מהלך עניינים וגם על אישים, בודאי שיש לו אפשרויות גם לזכות את הרבים.

תקותי שישלח לי על שבמכתבי הראשון לכי הנני נוגע מיד בעניינים אשר לכאורה הם רשות היחיד שלו ואיך זה הנני בא להתערב ועוד מעבר לים, אבל מה אעשה ותורת החסידות מדגישה ביחוד דין תורתנו תורת חיים, שכל ישראל ערבים זה בזה, ובהטעמה שעוד בה שלישי ערבים מלשון ערבות, וערבים - מעורבים וערבים - מתוקים זה לזה.

כבוד ובברכה לבשרות טובות.

48 העומד באחד מימי השבוע ואומר קונם יין שאני טועם שִׁבְתָּ זו
 49 וְשָׁבַע זֶה, אִסּוּר בְּכָל הַשָּׁבַת – בכל ימי השבוע, וְשָׁבַת – יום
 50 השבת שייכת לשבוע שֶׁעֲבָרָה, כלומר ששבת נחשבת כסיום שבוע
 51 זה ולא כתחילת שבוע הבא, ולפיכך אף יום השבת נאסר עם ימי
 52 השבוע הקודמים לו. ואם אמר 'קונם יין שאני טועם הַיָּיִן הַזֶּה', אִסּוּר
 53 בְּכָל הַיָּיִן עַד רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, יוֹם רֹאשׁ הַיָּיִן שֶׁיֵּיךְ לְהֵבֵא – שנמנה
 54 על ימי החודש שאחריו, ולכן אינו נאסר עם ימי החודש הקודם.
 55 ואם אמר 'שָׁנָה זו', אִסּוּר בְּכָל הַשָּׁנָה עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה
 56 שֶׁיֵּיךְ לַשָּׁנָה שְׁלֵשָׁתֵי לְבָא, ואינו נאסר עם ימי השנה הקודמת. ואם
 57 אמר 'שָׁבוּעַ זֶה' – שְׁנוֹת שְׁמִיטָה זו, אִסּוּר בְּכָל הַשָּׁבוּעַ – בכל שנות
 58 השמיטה שהוא עומד בה, וְשָׁבִיעֵית וּשְׁנוֹת הַשְּׁמִיטָה שֶׁיֵּיכַת
 59 לְשָׁבִיעָה – למחזור שעבר ואף היא בכלל איסורו.
 60 וְאִם אָמַר 'קונם עלי יין שאני טועם יוֹם אֶחָד', או שאמר 'שָׁבַת
 61 אֶחָת', או 'הַיָּיִן אֶחָד', או 'שָׁנָה אֶחָת', או 'שָׁבוּעַ אֶחָד', בכל אלו
 62 אִסּוּר מִיּוֹם לְיוֹם – אם אמר 'יום אחד' אסור במשך מעט לעת
 63 משעה שנדר, לפי שלא אמר 'היום' שמשמע רק ביום זה שעומד
 64 בו עד שיתיים, אלא 'יום אחד' שמשמעו יום אחד שלם מעת
 65 לעת. וכן כשאמר 'שבת אחת' משמע שבת שלימה, כלומר עד
 66 לאותו יום בשבת הבאה, ובחודש אחד נאסר עד לאותו יום
 67 בחודש הבא, ובשנה אחת עד אותו יום בשנה הבאה, ובשבוע
 68 אחד עד לאותו יום במחזור שמיטה הבא.
 69 אמר 'קונם עלי יין שאני טועם עַד הַפֶּסַח', אִסּוּר עַד שְׁנֵינֵי – עד
 70 תחילת הפסח. משום שבלשון בני אדם כשאומרים 'עד' משמע עד
 71 ולא עד בכלל. ואם אמר 'קונם יין שאני טועם עַד שְׁנֵינֵי הַפֶּסַח',
 72 אִסּוּר עַד שְׁנֵינֵי – עד סוף הפסח, שמשמעות לשונו עד שיהא כל
 73 הפסח. ואם אמר 'קונם יין שאני טועם עַד לַפְּנֵי הַפֶּסַח', הרי יש
 74 להסתפק בפירוש דבריו, אם כוונתו עד לפני תחילת הפסח, כלומר
 75 לפני שיכנס הפסח, ויהא אסור רק עד תחילתו, או אולי כוונתו עד
 76 לפני רגע מסוים בפסח שיהא אסור עד אותו רגע, ואם כן שמא
 77 אסר עצמו עד לפני רגע אחרון של פסח ויהא אסור בכלו. רַבִּי
 78 מֵאִיר אֹמְרֵי אִסּוּר עַד שְׁנֵינֵי, משום שלדעתו אין אדם מכניס עצמו
 79 בדבריו לידי ספק, וכשאומר דברים שיש ספק במשמעותם אין
 80 כוונתו אלא לדבר הברור המשתמע מדבריו, ולכן נאסר רק עד
 81 תחילת הפסח שזמן זה ודאי נכלל במשמעות דבריו, אבל על ימי
 82 הפסח יש להסתפק אם גם הם בכלל הדברים, ואם כן אין כוונתו
 83 להיאסר בהם. רַבִּי יוֹסֵפִי אֹמְרֵי אִסּוּר עַד שְׁנֵינֵי, כי לדעתו אדם
 84 מכניס עצמו לספק וכוונתו לכלול בדבריו אף ימים שאינם
 85 מפורשים בדבריו בודאות אלא בדרך ספק, וכל ימי הפסח בכלל
 86 זה.

גמרא

87 שנינו במשנה קונם יין שְׁנֵינֵי מוֹעֵם כו' אינו אסור אלא עד שתחשך;
 88 אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, אף על פי שמעיקר הדין אם נדר ואמר 'היום'
 89 נאסר רק עד סוף היום ומותר מיד כשמחשיך כיון שכלה זמן הנדר,
 90 מכל מקום מתקנת חכמים לְבִשְׁתַּחֲשֵׁף צְרִיף שְׁאֵלָה לְהַכֵּם – צריך
 91 להישאל על הנדר כדי להתירו מכאן ואילך. מבארת הגמרא, מֵאִיר
 92 מְעֵמָא, אָמַר רַב יוֹסֵפִי גְזֵרָה 'היום' משום 'יום אֶחָד' – שאם נתיר למי
 93 שאומר 'היום' מיד בסיום היום בלא שאלה, יבוא לטעות ולהתיר
 94 בסיום היום גם אם יאמר 'יום אחד', והרי בזה אסור מעת לעת
 95 ואינו נותר אף לאחר שנסתיים יום זה, כמו שנתפרש במשנתנו.
 96

1 הַיָּיִן מְעֵלִין [מבטלים] אֶת הָאִיסוּר, וְהָתֵּן – והרי במשנה (תרומות
 2 פ"ט מ"ד) שנינו שגזרו חכמים שיהיו גִּידוּלֵי הַתְּרוּמָה – גידולים
 3 עצמחו מתרומה שנורעה, כדן תְּרוּמָה עצמה ואסורים באכילה
 4 לזרים, והרי שהגידולים עצמם נאסרים כמו העיקר, והיאך אמר
 5 רבי ינאי שהם מבטלים מן העיקר שם תרומה שבו, ואף הוא מותר.
 6 מתרצת הגמרא, דברי רבי ינאי לא נאמרו בורע בצל שהוא עצמו
 7 של תרומה, שגידוליו אכן אסורים כמו ששנינו במשנה, אלא
 8 בְּגִידוּלֵי גִידוּלֵין – שורע בצל של גידולי תרומה שהוא רק שני
 9 לאיסור, ועל גידולי בצל זה שהם שלישי לאיסור קְאָמְרִינֵן – אנו
 10 אומרים שהם מעלים את העיקר.

11 מקשה הגמרא, הֲאֵי נִמְיֵי תִּנְיָא – הלא את דין גידולי גידולים גם
 12 שנינו בספא של אותה המשנה, שנאמר בה באופן מפורש גִּידוּלֵי
 13 גִּידוּלֵין של תרומה חוּלִין, ונמצא שלא חידש רבי ינאי בדבריו
 14 כלום.

15 מתרצת הגמרא, הֲאֵי קָא מְשַׁמְעֵן לָן – זאת בא רבי ינאי להשמיענו,
 16 שדין המשנה הוא אֲפִילוּ בְּרֶבֶךְ – בסוג פרי שְׁאֵין זֵרְעוּ כְּלָה כגון
 17 בצל, שאף שהורע האסור נשאר קיים מכל מקום הגידולים
 18 הצומחים ממנו הם חולין. ולולי דברי רבי ינאי היינו מעמידים את
 19 המשנה רק בדבר שורעו כלה.

20 מקשה הגמרא, איך אפשר להעמיד דברי רבי ינאי בדבר שאין
 21 זרעו כלה. וְהָתֵּן – והרי שנינו (תרומות פ"ט מ"ד) הַמְּבָל – שאסור
 22 באכילת עראי, אם זרעו בקרקע, גִּידוּלֵין מוֹתְרִין באכילת עראי
 23 קודם המירוח החדש, ולא גזרו על גדולי טבל כמו שגזרו על
 24 גידולי תרומה. אך זה דוקא בְּרֶבֶךְ בסוג פרי שְׁזֵרְעוּ כְּלָה ומרקיב
 25 בקרקע קודם שיצמחו הגידולים, ולא קיים האיסור. אֲבָל הָבֵר –
 26 בסוג פרי שְׁאֵין זֵרְעוּ כְּלָה – שנשאר האיסור קיים, אזי לא רק
 27 הגידולים נאסרים באכילת עראי, מפני שעצם הטבל מעורב בהם,
 28 אלא גם גִּידוּלֵי גִּידוּלֵין שלהם אֲסוּרִין באכילת עראי, מאחר שעל
 29 כל פנים מעורב בהם משהו מן האיסור הראשון. ואם בטבל שהוא
 30 קל מן התרומה, שהרי גידוליו בדבר שורעו כלה מותרים, מכל
 31 מקום בשאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולים אסורים, כל שכן
 32 שנאסרו גידולי גידולים כאלה בתרומה, ולא כדברי רבי ינאי.

33 מתרצת הגמרא, שאין סתירה ממשנה זו על דברי רבי ינאי, שלא
 34 אסרה גידולי גידולים הגם שהם רק שלישי לאיסור, אלא במקרה
 35 שעיקרם עולה עליהם בְּכַמוּת. אבל במקרה של רְבִיזָא דְרִבּוּ
 36 וְרִיבּוּ שחתרבו גִּידוּלֵין והם עולים בכמותם על עֵינְקָרוּ, כיון שהוא
 37 רק שני לאיסור אזי הוא מוֹתֵר וכל שכן גידולי גידולין שרבו על
 38 עיקרו. ועל מקרה זה דיבר רבי ינאי וזאת קָא מְשַׁמְעֵן לָן ששלישי
 39 לאיסור כשהוא רוב, מבטל את עיקרו ומתירו.

הדרן עלך הנדר מן הירק

פרק שמיני - קונם יין

משנה

43 פרקו זה עוסק בנדרים שנדר אדם לזמן מסוים, כגון ליום או
 44 לשבוע, ובו יתבאר מהו הזמן המדויק הנכלל בדבריו.
 45 העומד באמצע היום ואומר קונם עלי יין שְׁנֵינֵי מוֹעֵם הַיּוֹם, אינו
 46 אִסּוּר אֲלָא באותו היום עַד שְׁתַּחֲשֵׁף, שכן משמע 'היום', כל אותו
 47 היום שהוא עומד בו עד שיבוא לסיימו, דהיינו עד שתחשך.

אגרות קודש

ב"ה, כ' מני"א, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מר"ח מני"א עם המצורף אליו ולפלא שלאחרונה התחילו כל אנשי

לקצר במכתביהם וכנראה שדוקא בשנה דופרצת מתנהגים באופן הפכי בכתיבה וכו'.

המשך בעמוד הבא

קצט **נדרים. הנודר מן הירק – פרק שביעי דף ס עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"** **רש"י**

1 **קונם** יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך. דכיון דאמר "היום" – לא משמע
2 אלא עד שיגמור אותו יום, דהיינו עד שתחשך. **שבת** זו. אם נדר באחד מימי
3 השבת – אסור בכל ימי השבוע. ויום שבת עצמו בכלל אסור של שבעה שערב, דכי אמרי
4 אינשי "שבת זו" – דעתיהו על ימי החול הבאים, ועל יום השבת. **חדש** זה. אם נדר באחד
5 מימי החדש – אסור בכל החדש. וראש חדש
6 להבא – שאין ראש חדש שאחר ימי החדש מכלל
7 האיסור, אלא להבא הוא נמנה ומותר. **שנה** זו
8 אסור בכל השנה. דהיינו עד ראש חדש תשרי,
9 אבל ראש חדש תשרי – לעתיד לבא, ואינו מכלל
10 האיסור. **שבוע** זה. שני שמיטה זו, אסור עד
11 שישלמו ששה שנים של שמיטה, ואסור גם כן
12 בשנה השביעית, שדינה כלשעבר. והו פירוש
13 משנתנינו, ואחרים פירשו: "שבת זו" אסור בכל
14 השבת – כגון שעומד ביום השבת, ונדר ואמר
15 "שבת זו". וקתני דאסור בכל
16 השבת הבאה ויום שבת זה שעומד בה עכשיו,
17 אע"פ שהוא מכלל שבוע שעברה, דהיינו דקתני
18 "השבת לשעבר". "חדש זה" אסור בכל החדש
19 וראש חדש להבא – כגון דקאי בראש חדש. וקתני
20 דאסור בכל החדש הבא וביום ראש החדש עצמו
21 שנדר. והא פריכין בגמרא: פשיטא. "שנה זו" –
22 כגון שנדר בראש השנה, אסור בשנה הבאה וביום
23 ראש השנה עצמו, שדינו כלהבא. "שבוע זה" –
24 אסור בכל השבוע ושביעית לשעבר. כלומר,
25 דקאי בשנה השביעית ואמר "שבוע זה", וקתני
26 דאסור כל שני שמיטה הבאים ובשנה השביעית
27 עצמה שעומד בה, אע"פ שנימנית מכלל שבוע
28 שעברה. ולפי האי פירושא נראה לי דמאי דקתני
29 גבי שבת ושביעית לשעבר, וגבי חדש ושנה
30 להבא, ולא קתני כולוהו בלהבא – לאשמועינן
31 דינא דנודר באמצע זמנים הללו, דבאמצע שבת
32 ואמצע שביעית אסור בשבת ושביעית הבאים,
33 מה שאין כן בנודר באמצע החדש ואמצע שנה –
34 שמותר בראש חדש וראש השנה הבאים. מיהו,
35 האי פירושא ליתיה. דכיון ד"שבת זו" או "שבוע
36 זה" קאמר, למה יאסר בשבת ושבוע הבאים? הוה
37 לן למימר שלא יאסר אלא ביום שבת ושנה שביעית שעומד בהן, ובדאמרינן בפ"ק דראש
38 השנה דהמודר הנאה מחבירו לשנה, אפילו לא עמד אלא בבית באלול, כיון שהגיע אחד
39 בתשרי – עלתה לו שנתו אלא פירושא קמא עיקר. **ואם** אמר יום אחד שבת אחת וכי
40 אסור מיום ליום. כלומר: הילקף אחד, וביום אחד אסור מעת לעת. **גמ'** לכשתחשך צריך
41 שאלה לחכם. אע"ג דמדינא כי אמר "היום" מותר לכשתחשך, כדאמרינן במתניתין – אפילו
42 הכי, מדרבנן צריך שאלה. **אמר** רב יוסף גיריה היום משום

1 תרומה. דאין גידולי היתר מעלין את האיסור. בגידולי גידולין קאמר. דהכי קאמר. גידולי
2 בצל של תרומה שנטעה, ורבו גידוליו על עיקרו, דהו לזו גידולי גידולין. תנינא וכו'.
3 הגידולי גידולין של תרומה – חולין. **אפי'** בדבר שאין זרעו בלה. כגון בצל – גידולי
4 גידולין מותר. בדבר שזרעו בלה. כגון חטים. גידולי גידולין דהוה השני. תריין: רבייא של
5 גידולי גידולין, דרבו גידוליו על עיקרו מותר קא
6 משמע לן, כלומר, הא אתא לאשמועינן גידולי
7 גידולין של בצל של תרומה, ורבו אותן גידולין
8 על עיקרו – מותר דהוה השלישי.

הדרן עלך הנודר מן הירק

9 **קונם** יין שאני טועם היום. דמשמע: כל זמן
10 שהוא יום, ותו לא. שבת זו. והיה עומד
11 בשבת – אסור בכל השבת, בששת ימי השבוע.
12 והשבת שעברה. כלומר, בשבת שהוא עומד
13 בה. ולהכי קרי ליה שעברה, לפי שהשבת זה
14 אינו מתחשב אחר ימים הבאים, אלא אחר
15 ששת ימים שעברו. חדש זה. אמר "קונם יין
16 שאני שותה בזה החדש" והיה עומד באותו יום
17 של ר"ח. **אסור בכל החדש**, בכל שלשים יום
18 הבאים. **וראש חדש** להבא. כלומר ר"ח זה
19 שהוא עומד לתוכו – הוא נמנה עם ימים
20 הבאים, שהוא ראשון שלהם. וכן אם היה עומד
21 בראש השנה ואמר קונם יין שאני טועם שנה זו.
22 אסור בכל השנה, ואותו היום של ראש השנה
23 שהוא עומד בו. ולהכי קרי לעתיד לבא, לפי
24 שהוא נמנה לימים ולחדשים הנכנסים, שהוא
25 אחר זמן. ולהכי קאמר "לעתיד", ולא קאמר
26 "להבא". **ואם** היה עומד בשנת השמיטה ואמר
27 קונם יין שאני טועם בשבוע זו אסור בכל
28 השבוע הבא. ואותה שנה שביעית שהוא עומד
29 בה נמנית לשבוע שעברה, להכי קרי ליה
30 שעברה. **ואם** אמר. "שאני טועם יום אחד" –
31 מעת לעת. שאם היה עומד בשנת הגדר בחצי
32 היום – אסור למחר עד חצי היום. וכן אם אמר
33 שבת אחד – באיזה יום שעומד בשבוע, אסור
34 עד יום שמיני לאותו יום שנדר. וכן בשנה אחת. וכן בשבוע אחת – אסור שנה שלימה
35 ושבוע שלם מיום ליום. **גמ'** לכשתחשך. אע"פ שעבר היום. צריך שאלה לחכם. להתייר
36 לו נדרו, משום היכרא. גיריה היום אפוי יום אחד. דאי אמרת לכשתחשך, אע"פ שעבר
37 היום הוא מותר, אתו למימר נמי כי נדר "יום אחד" ועומד בחצי היום – מותר
38 לכשתחשך, ואיזה לא היו מותר עד מעת לעת. הילכך צריך שאלה לחכם, וכיון דבעי
39 שאלה לחכם – חכם חוקר כיצד נדר, ולא יבא לידי חילול נדר.

אי

המשך מהעמוד הקודם

ויהי רצון שבארבעים יום שבשנה זו (שקודם ר"ה הבע"ל) יהי כמבואר באגרת התשובה לרבנו
הזקן סוף פרק ט': ה' רגיל לקרות דף אחד וכו' בכדי להשלים את כל מה שהי' צריך להעשות בשנה זו,
שנה תמימה ועבורה שנת שבתון לה' שנת ופרצת והרי השי"ת רצון ויראו יעשה, נאר מ'דארף וועלען
אויף א אמת.

ויהי רצון בהמשך להעניינים שכותב במכתבו שיבשר טוב בשינוי עיקרי בהתאם להכתוב לעיל,
וכעסק בצ"צ ישבר טוב בהם ומוזה יומשך גם בענייני הפרטים לבריאות ולהסתדרות בקרוב בשידוך
טוב בגשמיות וברוחניות, בקרוב ממש.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א
מזכיר

יום

1 יום אחד. דאי שרית ליה לכשתחשך בלא שאלה - אתי למיטעי בני ביום אחד" שיהא
2 מותר לכשתחשך, דלא משמע ליה דאיכא מידי בין יום אחד" ל"היום". היום ביום אחד
3 מיחלה, דאי שרית ליה כי אמר "היום" לכשתחשך בלא שאלה, אתי למשרי נמי אפילו
4 באומר "יום אחד", אבל "יום אחד" ב"היום" לא מיחלה, דהא כי אמר "יום אחד" עמד באיסורו

5 מעת לעת, הילכך לא מיחלה ליה למשרי כי אמר
6 "היום" קודם שתחשך. ומה שנהנו עכשו. 1
7 בתענית יחיד דלא הוי אלא מצערא ועד פניא. 2
8 ואפי הכי לכשתחשך שריא ליה בלא שאלה, ולא
9 גורינן משום יום אחד - היינו משום שדובר ידוע
10 שדינו של תענית כך הוא, ואין איסורו כשאר
11 נדרים. שכבר קבעו לו חכמים זמן. הילכך, אפילו
12 שרית ליה לכשתחשך - לא אתי לאחופי בנדר
13 יום אחד, שדיני תענית ונדרים חלוקין הן, ולא
14 אתי לאחופי, וה נ"ל. וראיתי לרשב"א ז"ל
15 כאן מה שלא נראה לעיני, שהוא ד"ל תב: הדיינו
16 טעמא דגורין ב"היום" משום שמקנת אותו יום
17 הותר לו מתחלתו כאומר "יום אחד", ובין דמיין
18 להדי - אתי לאחופי. אבל תענית, דמתטר
19 מתחלת היום - לא דמי ליום אחד", דמינר אמר:
20 להכי שרינא הבא לכשתחשך - לפי שנאסרת
21 בתחלת היום. אבל ביום אחד", שלא חל איסורו
22 מתחלתו - אינו בדין שאהא מותר לכשתחשך.
23 והאי פירושא לא סגי לי, דהא באומר "היום"
24 שהצריכוהו לכשתחשך שאלה - מי לא עסקין
25 דקאי בשעת הנדר קודם שעלה עמוד השחר,
26 שנאסר מתחלתו כתענית יחיד? אלא דדאי
27 כדאמרן. ומהאי טעמא נמי, המקבל עליו
28 להתענות יום אחד בשבת - אין מחייבין אותו
29 שיתענה כ"ד שעות, דודאי לתענית שאמרו
30 חכמים נתכוון, דהיינו מקודם שיעלה עמוד השחר. כמאן אולא שמעתיה
31 דרב ירמיה בר אבא ברבי נתן. כלומר, דמאי דמצרינן ליה שאלה לחכם באומר "היום" -
32 לאו משום גזירה בלחוד, דסבירא לן דלא שכח כולי האי לאחופי, דמשום גזירה בלחוד
33 נתמיר ביה. ומיהו, בין דרב נדר לאו שפיר עבד, כד"ר נתן, נהי דאי לא הוה שייך למגור כלל
34 לא מתמירין עליה לאצרוכי שאלה, דאי הכי בכלהו נדרים נמי כי משי זמניהו נימא הכי.
35 מיהו, כל היכא דשייך למגור כלל - מתמירין עליה וקנסינן ליה. הילכך, אם היה נדר מצוה
36 בגון ללמוד ולקיים מצוה - אינו צריך שאלה. ומאי דמזמח רבי נתן נדר לבונה במה -
37 פירשתו בפרק "ארבעה נדרים" (נ"ב כס) כשיעיתא דשמיא. שבת זו אסור בכל השבת והשבת לשעבר פשיטא. דשבת דינו כלשעבר. מהו דתימא יומי דשבתא קאמר. משום דכיון שימי
38 החול קרוי יומי שבת, נימא שלהם לבדם נתכוין, ולא לאסור על עצמו יין בשבת, קמשמע לן. ואית דגרסי: מהו דתימא יומי דמקמי שבתא קאמר, קמשמע לן. והיינו דן. מיהו הך נסחא ליכא
39 לפירושה כלל לפירושה שני שפירשונו במתנין, בעומד ביום השבת עסקינן. כי איצטריך בחודש חסר. שהחדש שבא אחר חודש של נדרו הוי חסר, ואם חן חודש שנדר בו הוה ליה מלא, ועושין
40 בחדש חסר שבא שני ימים ראש חדש, ויום ראשון הוי למלאות חודש שעבר. מהו דתימא ראש חדש לשעבר. שהרי יום ראשון של ראש חדש למלאות חודש שעבר עושין אותו, וסד"א
41 ליתסר ביה, קמ"ל: הא קרו ליה אינשי ריש ירחא. ומשיה; אע"פ שהוא מכלל חודש ראשון, כיון דריש ירחא קרו ליה - מותר בו, דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ומהא שמעינן. דבשטרות
42 נמי, כשהוא כותב ביום החדש הראשון כותב: ביום החדש פלוני, ואין כותבו על שם חודש שעבר. ואם עשה כן - השטר מוקדם, ופסול. שהשטר נעשה בחדש השני, ויארמו שקודם לכן נעשה,
43 שאין יום ראשון של חודש שני קאר על שם החדש שעבר בלשון בני אדם. וביום החדש השני כותב: ביום שני לחדש פלוני, ומחרתו: יום שלישי. ואם יכתוב יום שני - יפסל משום מוקדם,
44 דכיון דלענין נדרים אמרי' דיום ראשון דחדש חסר ריש ירחא קרו ליה - הכי נמי דיינינן בשטרות. דהא לקמן בסוף פרקין מוזמנין שטרות לנדרים. וכן בדין, דשטרות היובין - בלשון בני אדם
45 הן בכל מקום. מיהו, תב הרשב"א ז"ל בשם החוספות דביטין צריך לכתוב: ביום שלשים לחדש תשרי שהוא ראש חודש מרחשון, כדי להזמיר. איבעיא להו בו' דיניה בהיום. דלשתרי
46 לכשתחשך, או כ"יום אחד" דליתר מעת לעת. אסור בה ובעיבורה. נראה לי דרבותא דמתטר בעיבורה לנדר מתחלת השנה איצטריך, דסלקא דעתך אמינא דלא ליתסר אלא בשנים
47 עשר חודש כרוב שנים. קא משמע לן דמתטר בשלש עשרה. דאי בנדר בריח

1 אי הכי ליגזור יום אחד. דליהוי אסור עד שתחשך למחר, משום "היום", דאי אמרת עד
2 מעת לעת אסור ותו לא - אתו למישרי נמי כי עמד בשחרית ואמר "היום" - אתי למישרי
3 בחצי היום, והוא אסור עד שתחשך. אמר ליה רב יוסף היום ביום אחד מיחלה, דאי שרית
4 "היום" לכשתחשך בלא שאלה - מיחלה, ואתי למישרי "יום אחד" משתחשך, דסבר יצא
5 אותו היום שנדר בו כמו כן, והוא אינו מותר
6 אלא מעת לעת. יום אחד בהיום לא מיחלה. 1
7 דלא אסור לשתות למחר עד הלילה, דלא אתי
8 למישרי ב"היום" מחצי יום ואילך, דליכא
9 למיחש להכי, דהבא לא גמר היום עדיין, ומידע
10 ידיע דאסור כל היום. משום האי טעמא נמי לא
11 מצריבין שאלה לסוף מעת לעת, דלא אתו
12 למישרי מ"היום" מחצי יום ואילך, דליכא
13 למיחש להכי, כדאמרין הבא, לא גמר עדיין
14 היום ומידע ידיע דאסור בכל היום. כמאן אולא. 1
15 הא שמעתתא דאמר רב ירמיה דצריך שאלה
16 לחכם, שאין נותר ע"פ עצמו כלל, דמתמירין
17 עליה כמאן דלא עבד שפיר. כרבי נתן וכו'. 2
18 הילכך צריך שאלה לחכם, הואיל ועבד
19 איסורא, דמתמירין עליה ואין מראין לו שקיים
20 נדרו מעצמו, אלא כשיתירו לו את נדרו. ולא
21 משום גזירה, דרבינא לא סבירא ליה דרב
22 יוסף. וכל היכא דאיכא לאוקומי ביה שאלה
23 - מצריבין ליה שאלה, כגון הבא דאמר
24 "היום", דאיכא למימר מעת לעת קאמר, הילכך
25 לכשתחשך צריך שאלה לחכם. אבל כי אמר
26 "שבת" וכולה מתנייתין, דליכא לאוקומי בהו
27 שאלה, דודאי לא משמע טפי - אין צריך
28 שאלה. יומי דשבתא קאמר. ימים דשבו, ולא
29 דשבת עצמו. פשיטא. דיום ראש חדש נמי
30 אסור, שהרי יום ראש חדש נמנה לחדש זה הנכנס. כי איצטריך. למיני במתנייתין לחדש
31 חסר, בחדש שהוא שני ימים ראש חדש, ויום ראשון של ראש חדש משלים לחדש מלא
32 (ו) זה שעבר, וזה הנכנס חסר הוא, והוא נדר ביום ראשון של ר"ח. לחדש שעבר הוי. ולא
33 ליתסר ביה. קמ"ל. אפילו הכי, כיון דקרו ליה ריש ירחא - אסור ביה נמי. דיניה בהיום.
34 כאילו אמר "היום" לחוד, ומותר לכשתחשך. או ביום אחד. ואסור מעת לעת. אילימא

1 א"ל: אי הכי ליגזור ב'יום א' משום "היום" א! 5:
2 "היום" ב'יום אהד" - מיחלה, "יום אהד" ב'היום" -
3 לא מיחלה. אמר רבינא, אמר לי מרימר: הכי אמר אבוך
4 משמיה דרב [יוסף] כמאן אולא שמעתייה דרב ירמיה
5 בר אבא - פרבי נתן. דתניא, רבי נתן אמר: כל הנדר
6 - פאיפו בנה קמה, והמקימו פאיפו מקמרי עליה. שבת
7 זו אסור בכל השבת פויה. פשיטא! מהו דתימא: יומי
8 דשבתא קאמר, קמ"ל. "חדש זה אסור בכל החדש ור"ח
9 להבא. פשיטא! כי איצטריכא לחדש חסר. מהו דתימא:
10 ראש חדש ששעבר הוי, ופא יתסר - קמ"ל קרו אינשי
11 ריש ירחא. שנה זו אסור בכל השנה פויה". איבעיא
12 להו: אמר "קונם יין שאני טועם יום" מאי דיניה ב'היום"
13 או ב'יום אהד"? ת"ש ממתנייתין: "קונם יין שאני טועם
14 היום" - אין אסור אלא עד שתחשך. הא "יום" - כיום
15 אהד דמי, אימא סיפא: אמר "יום אהד" - אסור מיום
16 היום, הא "יום" - פ'היום דמי. אלא מהא ליפא למשמע
17 מיניה. אמר רב אשי, ת"ש "קונם יין שאני טועם השנה",
18 נתעברה השנה - אסור בה ובעיבורה. היכי דמי?
19 אילימא

אסור, שהרי יום ראש חדש נמנה לחדש זה הנכנס. כי איצטריך. למיני במתנייתין לחדש
חסר, בחדש שהוא שני ימים ראש חדש, ויום ראשון של ראש חדש משלים לחדש מלא
(ו) זה שעבר, וזה הנכנס חסר הוא, והוא נדר ביום ראשון של ר"ח. לחדש שעבר הוי. ולא
ליתסר ביה. קמ"ל. אפילו הכי, כיון דקרו ליה ריש ירחא - אסור ביה נמי. דיניה בהיום.
כאילו אמר "היום" לחוד, ומותר לכשתחשך. או ביום אחד. ואסור מעת לעת. אילימא

דשבת דינו כלשעבר. מהו דתימא יומי דשבתא קאמר. משום דכיון שימי
החול קרוי יומי שבת, נימא שלהם לבדם נתכוין, ולא לאסור על עצמו יין בשבת, קמשמע לן. ואית דגרסי: מהו דתימא יומי דמקמי שבתא קאמר, קמשמע לן. והיינו דן. מיהו הך נסחא ליכא
לפירושה כלל לפירושה שני שפירשונו במתנין, בעומד ביום השבת עסקינן. כי איצטריך בחודש חסר. שהחדש שבא אחר חודש של נדרו הוי חסר, ואם חן חודש שנדר בו הוה ליה מלא, ועושין
בחדש חסר שבא שני ימים ראש חדש, ויום ראשון הוי למלאות חודש שעבר. מהו דתימא ראש חדש לשעבר. שהרי יום ראשון של ראש חדש למלאות חודש שעבר עושין אותו, וסד"א
ליתסר ביה, קמ"ל: הא קרו ליה אינשי ריש ירחא. ומשיה; אע"פ שהוא מכלל חודש ראשון, כיון דריש ירחא קרו ליה - מותר בו, דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ומהא שמעינן. דבשטרות
נמי, כשהוא כותב ביום החדש הראשון כותב: ביום החדש פלוני, ואין כותבו על שם חודש שעבר. ואם עשה כן - השטר מוקדם, ופסול. שהשטר נעשה בחדש השני, ויארמו שקודם לכן נעשה,
שאין יום ראשון של חודש שני קאר על שם החדש שעבר בלשון בני אדם. וביום החדש השני כותב: ביום שני לחדש פלוני, ומחרתו: יום שלישי. ואם יכתוב יום שני - יפסל משום מוקדם,
דכיון דלענין נדרים אמרי' דיום ראשון דחדש חסר ריש ירחא קרו ליה - הכי נמי דיינינן בשטרות. דהא לקמן בסוף פרקין מוזמנין שטרות לנדרים. וכן בדין, דשטרות היובין - בלשון בני אדם
הן בכל מקום. מיהו, תב הרשב"א ז"ל בשם החוספות דביטין צריך לכתוב: ביום שלשים לחדש תשרי שהוא ראש חודש מרחשון, כדי להזמיר. איבעיא להו בו' דיניה בהיום. דלשתרי
לכשתחשך, או כ"יום אחד" דליתר מעת לעת. אסור בה ובעיבורה. נראה לי דרבותא דמתטר בעיבורה לנדר מתחלת השנה איצטריך, דסלקא דעתך אמינא דלא ליתסר אלא בשנים
עשר חודש כרוב שנים. קא משמע לן דמתטר בשלש עשרה. דאי בנדר בריח

בטח

אגרות קודש

בי"ה, ו' מניא, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מעש"ק וכן הקודמו, ובטח ידוע לו שכתבו לכל אלו שהציע לכתוב

אליהם.

המשך בעמוד הבא

48 ביום א' דראש חודש, מהו דתימא ראש חדש – יום ראשון של ראש
 49 חודש לשעבר הוי, שהרי הוא יום שלוששים של החודש הקודם, ולא
 50 ליתסר בו אלא בכל ימי החודש הבא, קא משמע לן שנאסר אף בו,
 51 משום דקרו ליה אינשי ריש ירחא – משום שבלשון בני אדם מכנים
 52 את יום השלושים 'ראש חודש' של חודש הבא.
 53 גירסת הר"ן:
 54 שנינו במשנה, שאם עמד באמצע החודש ואמר ה'חודש הזה, אסור
 55 בקל תתקן, וראש ה'חודש' שבסוף החודש אינו נאסר כיון שהוא נמנה
 56 להקרא:
 57 שואלת הגמרא, פשיטא שראש חודש שייך לחודש הבא ופשוט
 58 שאינו נאסר בו. משיבה הגמרא, כי איצטריקא לה'חודש' חסר –
 59 שהחודש שאחרי נדרו יהיה חסר ואם כן החודש שעומד בו בשעת
 60 נדרו הוא מלא ונמצא שבסופו יהיו שני ימי ראש חודש של חודש
 61 הבא, מהו דתימא ראש חדש – יום ראשון של ראש חודש, שהוא
 62 יום שלוששים של חודש הקודם, לשעבר הוי – אינו אלא סיום ימי
 63 החודש הקודם וליתסר – וממילא יאסר אף בו, קא משמע לן דקרו
 64 אינשי ריש ירחא – שבלשון בני אדם הוא נקרא ראש חודש
 65 ומשייכים אותו לחודש הבא, וכיון שכך אינו נאסר עם החודש
 66 הקודם.
 67 עד כאן גירסת הר"ן.
 68 שנינו במשנה שאם עמד באמצע השנה ואמר שנה זו, אסור בקל
 69 השנה פולח:
 70 הגמרא מסתפקת, איבעיא להו, אמר 'קונם יין שאני טועם יום, מא'
 71 – מה דינו, האם דיניה כהיום – כמי שאמר 'קונם יין שאני טועם
 72 היום' שמוחר לבשתחשך, או שמא דינו כמי שאמר 'יום אהד'
 73 שנאסר מעת לעת.
 74 הגמרא מנסה לפשוט את הספק ממשנתנו:
 75 תא שמע ממתניתין, שנינו קונם יין שאני טועם היום אין אסור
 76 אלא עד שתחשך, ויש לדייק מלשון המשנה שדווקא כשאמר
 77 'היום' נאסר דין זה שאינו אסור אלא עד שתחשך, הא אם אמר
 78 'קונם יין שאני טועם יום', כיום אהד דמי – יהא דינו כמי שאמר
 79 יום אחד ויהיה אסור מעת לעת. דוחה הגמרא, שהרי מסיום
 80 המשנה משמע להיפך, אימא סיפא, אמר 'קונם יין שאני טועם יום
 81 אהד' אסור מיום ליום, משמע שדווקא אם אמר 'יום אחד' אסור
 82 מיום ליום, הא אם אמר 'קונם יין שאני טועם יום' כהיום דמי – דינו
 83 כמי שאמר 'היום' ואסור רק עד שתחשך. מתוך כך מסיקה
 84 הגמרא, אלא מהא – ממשנה זו ליכא למשמע מניה – אין לפשוט
 85 לענייננו. שהרי אם נדקדק בדברי המשנה ברישא ובסיפא נמצא
 86 סתירה בדבריה, אם כן ודאי אין כוונת התנא להורות בדקדוק
 87 שרק באופן המוזכר דינו כן, שאם כן יהיו דבריו סותרים.
 88 הגמרא מנסה עוד לפשוט את הספק:
 89 אמר רב אשי, תא שמע מדברי המשנה השנויה להלן בפרק זה
 90 (סג), אדם שעומד בתחילת השנה ואמר קונם יין שאני טועם
 91 השנה, אם נתעברה השנה אין אומרים שכוונתו להיאסר רק בשנים
 92 עשר חודש כשיעור שנה פשוטה, אלא אסור כה וכן החודש עיבורה,
 93 דהיינו שלושה עשר חודש. מבררת הגמרא, היכי דמי – באיזה
 94 נוסח נדר,

1 אמר ליה אבי לרב יוסף, אי הכי שהאוסר את עצמו 'היום' צריך
 2 שאלה לבשתחשך, גזירה משום האומר יום אחד, כמו כן ליגזור
 3 באומר יום אהד שדינו שנאסר מעת לעת, שיהא צריך שאלה
 4 להכנס בסיום זמן איסורו, גזירה משום היום – שיבא לטעות באופן
 5 שיאמר 'היום' ויתיר לעצמו באמצע היום. אמר ליה רב יוסף, 'היום'
 6 כיום אהד מיחלף – אם תתיר לו לבשתחשך כשאמר 'היום' יוכל
 7 לטעות ולהתיר לבשתחשך אף באומר 'יום אחד', ולכן גזר רבי
 8 ירמיה באומר 'היום' להצריכו שאלה, מה שאין כן יום אהד כהיום
 9 לא מיחלף – מה שאנו מתירים לו כשאומר 'יום אחד' לאחר שחלף
 10 מעת לעת בלא שאלה, לא יבוא מתוך כך להתיר באומר 'היום'
 11 קודם שתחשך. שהרי האומר 'יום אחד' אינו נותר אלא לאחר
 12 שכבר עמד באיסורו מעת לעת, ולא יבוא על ידי זה להתיר,
 13 כשאומר היום בו ביום שנדר קודם שתחשך.
 14 לפי המבואר עד כאן, הטעם שהצריכו שאלה לבשתחשך הוא
 15 משום גזירה. רבינא בא להוסיף על זה ולומר שאין טעם זה מספיק
 16 משום שאין מצוי כל כך שיבואו לטעות בזה, ומפרש שאין הטעם
 17 משום גזירה לחוד. אמר רבינא אמר לי מרימר הכי אמר אבון
 18 משמיה דרב (יוסף), כמאן אולא שמעתייה דרב ירמיה בר אבא –
 19 כדעת מי נאמרו דבריו של רב ירמיה בר אבא שהאומר קונם יין
 20 שאני טועם היום לבשתחשך צריך שאלה לחכם, כרבי יתן,
 21 המחמיר בעון נדרים, ורק לפי שיטתו יש מקום לגזור את הגזירה
 22 הנזכרת. דתניא רבי נתן אומר, כל הנודר אף על פי שאינו עובר על
 23 נדרו כאלו ננה כמה בשעת איסור הבמות, והמקיימו – שלא
 24 נשאל על נדרו, הרי הוא כאלו מקטיר עליה – על אותה במה קרבן
 25 ומתחייב משום שחוטאי חוץ. ומבואר מדבריו שעצם עשיית הנדר
 26 חטא הוא, ורב ירמיה בר אבא סובר כמותו ולפיכך אמר שמכיון
 27 שלא נהג כראוי ונדר, נהגים בו בחומרא יתרה וקונסים אותו
 28 להצריכו שאלה גזירה אטו 'יום אחד', אף על פי שהיא גזירה
 29 רחוקה. אולם אין מצריכים שאלה לכל מי שנדר, ורק כאן כיון
 30 שיש צד כלשהו לגזור, מחמירים עליו מאחר שעבר עבירה ונדר.
 31 שנינו במשנה, שאם עמד באמצע השבוע ואמר שבת זו, אסור בקל
 32 השבת פולח ואף ביום השבת כיון שהוא נמנה עם הימים שעברו:
 33 שואלת הגמרא, פשיטא שיום השבת הוא סיום השבוע שעבר ואם
 34 כן דבר פשוט הוא שנאסר בו, ומה בא התנא לחדש. משיבה
 35 הגמרא, מהו דתימא יומי דשבתא קאמר – כיון שבני אדם נהגים
 36 לכנות את ימי החול בשם 'ימי השבת' היה אפשר לפרש בדבריו
 37 שהתכוון לאסור רק את ימי החול ולא את יום השבת, קא משמע
 38 לן שאף יום השבת בכלל איסורו.
 39 להלן הובא גירסת הגמרא שלפנינו, והיא מבוארת לפי שיטת
 40 המפרש במשנה, ובהמשך תובא גירסת הר"ן.
 41 שנינו במשנה, שאם עמד בראש חודש ואמר ה'חודש הזה, אסור בקל
 42 ימי ה'חודש', וראש ה'חודש' זה שעומד בו עכשיו אף הוא נמנה להקרא
 43 ואסור בו.
 44 שואלת הגמרא, פשיטא שראש חודש שייך לחודש הבא ואם כן
 45 פשוט שנאסר אף בו. משיבה הגמרא, כי איצטריקא לה'חודש' חסר –
 46 שהחודש שהוא עומד בתחילתו הוא חדש חסר, ואם כן החודש
 47 הקודם היה מלא ויש עתה שני ימים ראש חדש, והוא עומד עתה

המשך מהעמוד הקודם

ובמ"ש בהנוגע לקטנות, לפלא שמחפש סברות מפני מה בז להאמור לאחר שדובר זה כו"כ פעמים ומויסד על דברי קדש רבותינו נשיאינו, אז ווי מען שטעלט זיך אוועק וכו'.

ולפלא שממכתב למכתב מקים עוה"פ מצרים וגבולים ועוה"פ צריך לחזור הפס"ד שמלך (מאן מלכי רבנן נשיאינו ועניניהם ומוסדות שלהם) פורץ גדר. וכמדובר בהתועדות בפירוש אדמו"ר הצ"צ (אשר פוסק הוא בענינים שלנו ובאתרא דרב נהוג כרב) אשר מבין המצרים יבואו למרחב העצמי לנחלה בלי מצרים. עיין רשימת איכה א"ג: ולשבח י"ל וכו'.

בברכה שבקרוב נזכה לקיום היעוד שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה.

כתוב בתורה וְקִדְשָׁתֶם אֶת שְׁנַת הַחֲמִישִׁים שָׁנָה, ודורשים מזה רבנן,
 שְׁנַת הַחֲמִישִׁים אֶתָּה מוֹנֶה – אין שנת היובל נמנית אלא בתורת שנת
 החמישים של היובל שעבר, וְאֵי אֶתָּה מוֹנֶה אותה להיות שְׁנַת
 הַחֲמִישִׁים, וְאֶחָת – שבסוף להיות שנת החמישים תהיה גם השנה
 האחת ליובל הבא, מִכָּאן אָמְרוּ יוֹבֵל אֵינוֹ עוֹלָה לְמִנְיֵן שְׁבוּעַ –
 שמיטה הבאה, אלא לאחר שנת היובל מתחילים למנות שש שנים
 ואחריהן שנה שביעית שמיטה. רבי יהודה אָמְרַי יוֹבֵל עוֹלָה לְמִנְיֵן
 שְׁבוּעַ – שנת היובל נמנית בשנה ראשונה של השמיטה הבאה,
 ולאחר שנת היובל מוסיפים למנות רק עוד חמש שנים והשנה
 שלאחריהן היא שמיטה. ונמצא הספק תלוי במחלוקת זו,
 שלשית חכמים שנת היובל נמנית עם השנים שלפניה אסור
 בשנת היובל, ולשית רבי יהודה שהיא נמנית לשמיטה
 שלאחריה. מותר.
 הברייתא מוסיפה לדון במחלוקת רבי יהודה ורבנן:
 אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוֹדָה, הֲרֵי הוּא אָמְרַי – הרי נאמר בתורה
 בפרשת השמיטה שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר בְּרִמְכָךְ
 וְאֶסַּפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ וּבִשְׁנַת הַשְּׁבִיעִית שֶׁבַת שִׁבְתוֹן יִהְיֶה לְאָרְצְךָ,
 ומשמעות הכתוב שלפני שנת השביעית יש שש שנים שמוטר
 לעבוד בהן, וְלִדְבַרְךָ שֶׁשְׁנַת הַיּוֹבֵל עוֹלָה לְמִנְיֵן שְׁבוּעַ הֵבֵא אֵין כָּאֵין
 אֶלְלָא הַמֶּשׁ – שהרי בשנה ראשונה שובתת הארץ מפני היובל
 ובשנה השביעית מפני השמיטה ונמצא שביניהן יש רק חמש שנים
 לעבוד את הארץ. אָמְרַי לָהֶם רַבִּי יְהוֹדָה לְדַבְרֵיכֶם שֶׁאַתֶּם סוֹבְרִים
 שפסוקים אלו מדברים בכל השמיטות וגם בשמיטה הסמוכה
 ליובל, יִהְיֶה קֶשֶׁה מִפְּסוּק אַחֵר, הֲרֵי הוּא אָמְרַי בְּהַמֶּשֶׁךְ הִפְרֵשׁה יָכִי
 תִּבְּרָתְךָ מִה נֶאֱכַל בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת
 תְּבוּאָתְךָ, וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי לָכֶם בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂית אֶת
 הַתְּבוּאָה לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים – בשנה השישית תצמצם התבואה במידה
 שיהא בה כדי לספק את הצורך לשלוש שנים, שנה שישית ושנת
 השמיטה ושנה שמינית עד הקציר, וקשה שהלא בשמיטה
 הקודמת ליובל הרי יש כָּאֵין אֶרְבַּע שָׁנִים צָרִיךְ לֵאבֹל בָּהּ
 מהתבואה של ערב שמיטה, דהיינו שנה השישית ושנת השמיטה,
 ושנת היובל הבאה אחריה והשנה שאחרי היובל עד הקציר. אֶלְלָא
 ודאי תתרצו דאִיכָּא לְאִוְקְמָה בְּשָׂאֵר שְׁנֵי שְׁבוּעַ – שיש להעמיד את
 הפסוק בשאר שני השמיטה שאין אחריהם יובל, ואמנם בשמיטה
 אחרונה צריך ציווי ברכה לארבע שנים, דִּילֵי נְמִי – שלי גם, כלומר
 גם את הפסוק שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׁדָךְ שהקשיתם ממנו לשיתית
 שאין כאן אלא חמש, אִכָּא לְאִוְקְמָה בְּשָׂאֵר שְׁנֵי שְׁבוּעַ – יש
 להעמיד בשאר שמיטות, ואמנם בשמיטה ראשונה שאחר היובל
 יהיו רק חמש שנים לעבוד את השדה.
 שנינו במשנה, עַד הַפֶּסַח אֶסוּר בֵּי' עד לפני הפסח רבי מאיר אומר
 אסור עד שיעיר רבי יוסי אומר אסור עד שיצא:
 הגמרא מקשה סתירה בשיטות רבי מאיר ורבי יוסי:
 לְמִימָרָא, דְּרַבִּי מֵאִיר כִּבְרַי לֹא מְעִיל אֵינִישׁ נִפְשִׁיהּ

אִילְמָא כְּדָקְתָנִי – שאמר 'קונם יין שאני טועם השנה', לְמָה לִי
 לְמִימָרָא – למה הוצרך לאומרו, הרי ודאי שכל שנה זו כולל חודש
 העיבור נכללת במשמעות תיבת 'השנה', כיון ש'השנה' משמע
 שנה זו כמות שהיא ואפילו מעוברת אֶלְלָא לֹא – אלא ודאי
 שהמשנה מדברת באופן דְּאָמְרַי 'שָׁנָה' – שאסר על עצמו יין 'שנה',
 ובה יש חידוש שנאסר עד סוף השנה וחודש העיבור בכלל. אֶלְמָא
 – מוכח מכאן, שהאומר 'שָׁנָה' בְּהַשְּׁנָה דְּפִי, שהרי רק האומר
 'השנה' נאסר בה ובעבורה, אבל האומר 'שנה אחת' אינו נאסר
 אלא שנים עשר חדשים, ומוכח מכאן שהאומר יוֹם נְמִי כְּהִיּוֹם
 יְהִינָה – ולא כיום אחד.
 דוחה הגמרא, לֹא – אין להוכיח מהמשנה שדין 'שנה' שווה
 ל'השנה' ו'יום' ל'היום', כי מה שהעמדנו המשנה באומר 'שנה'
 משום שבאומר 'השנה' אין חידוש, יש לדחות שלְעוּלָם המשנה
 מדוברת באופן דְּאָמְרַי 'הַשְּׁנָה', וְהַחִידוּשׁ הוּא דְּמָהוּ דְּתִימָא הִלָּךְ
 אַחֵר רִיב הַשָּׁנִים – הייתי אומר שגם כשאמר 'השנה' היתה כוונתו
 כשיעור רוב השנים וְלֹא אֵיתִי כְּהוּ עֵבֹר, ולא יאסר אלא עד סוף
 חודש אב, קָא מְשַׁמְעֵי לָן שְׁכַל הַשְּׁנָה בְּכֻלָּ דְּבִרְוֵי וְנֵאסֵר אַף
 בעיבורה עד ראש השנה.
 בומן שהיה היובל נוהג היו מונים שבע שמיטות כמו שכתוב (ויקרא
 כה ט) וְסִפְרָתָ לָךְ שְׁבַע שְׁבֹתֹת שָׁנִים שְׁבַע שָׁנִים שְׁבַע פְּעָמִים יִהְיֶה
 לָךְ יְמֵי שְׁבַע שְׁבֹתֹת הַשָּׁנִים תִּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה, ושנת החמישים
 היא שנת היובל שגם היא היתה אסורה במלאכת הארץ כמו
 שכתוב (ויקרא כה ייא) וְקִדְשָׁתֶם אֶת שְׁנַת הַחֲמִישִׁים שָׁנָה וְגו' יוֹבֵל
 הוּא שְׁנַת הַחֲמִישִׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרְעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת
 סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת גִּזְרֵיהָ, ונקראת 'יובל' על שם שהיו
 תוקעים בה בשופר כמו שכתוב (ויקרא כה ט) וְהִעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה
 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפְּרִים תִּעְבְּרוּ שׁוֹפָר בְּכֹל
 אֶרְצְכֶם, וקרן האיל שנעשה ממנו השופר נקרא יובל. ומתוך כך
 כל מחזור של שבע שמיטות נקרא 'יובל' מפני שמונים אותו
 לעשות יובל בסופו. ולכן אומר 'קונם יין שאני טועם יובל אחד'
 נאסר לחמישים שנה, ואם אמר 'יובל זה' אין כוונתו להיאסר אלא
 עד סוף היובל, והגמרא מסתפקת באופן זה אם גם שנת היובל
 בכלל ונאסר גם בה או לא וכדלהלן.
 אִיכָּנִיא לָהּ, עמד באמצע היובל כגון בשנת עשרים וארבע או
 עשרים וחמש ליובל וְאָמְרַי קוֹנֵם יִין שְׂאֵנִי מוֹעֵם יוֹבֵל זה' שנאסר
 עד סוף היובל, מֵאֵי – מה דינה של שנת החמישים, שְׁנַת הַחֲמִישִׁים
 בְּלִפְנֵי הַחֲמִישִׁים – האם היא שייכת לשנים שלפניה ואת חשבון
 השמיטה הבאה מתחילים למנות רק משנה שאחר היובל, ואם כן
 הוא נאסר אף בה, או בְּלֵאחֵר הַחֲמִישִׁים – שנמנית בשנה ראשונה
 לחשבון השמיטה שלאחריה ואינה שייכת לשנות היובל שלפניה
 ואינו נאסר בה.
 הגמרא תולה את הספק במחלוקת רבי יהודה ורבנן:
 תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא בְּבִרְיָא פְּלוּגְתָא דְּרַבִּי יְהוֹדָה וְרַבְּנָן לְגַבֵּי דִין יוֹבֵל.

אגרות קודש

בי"ח מני"א, תשכ"א

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה חיים הלל שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מטי"ו באב עם המצורף אליו, בו שואל אודות זמן יציאת השבת במוצש"ק.

הנה אינו שוה בכל המדינות ובכל חדשי השנה ולכן צריך להתדבר בזה עם מורי הוראה
 בישראל בפאריז וסביבותי אלה שיש להם ידיעה בהלכתא רבתא זו.

המשך בעמוד הבא

1 שבט – פשיטא ד"השנה" – עד ראש השנה משמע. **ושמע** מינה שנה כהשנה. דאי דיניה
2 כ"שנה אחת" – לא מתסר בעבורה אלא בשנים עשר חדש, כרוב שנים. **מהו** דתימא הלך
3 אחר רוב שנים. דלית בהן עבור, ונימא: דאע"ג דאמר "השנה" – לא ליתסר אלא כרוב שנים,
4 קמ"ל. **ולענין** הלכה. כיון דבעין לא אפשיטא – נקטינן לחומרא ד"יום" – כ"יום אחו"
5 דמי, ואסור מעת לעת. **איבעיא** ליה אמר קונם
6 יין שאני טועם יובל מאי. לאו דקאמר כהדין
7 לישבא, דהא כיון דלא אפשיטא בעין דלעיל, כי
8 אמר "יובל" – כ"יובל אחו" דיניה, ולא שייך
9 למבעיא אי שנת חמשים כלפני חמשים או
10 כלאחר חמשים. אלא הכא באומר "יובל וד"
11 עסקינן. ולא דק בלישניה, משום דעיקר בעיין
12 ליתא אלא אי שנת חמשים כלפני חמשים, שאינה
13 כלל לחשבון יובל הבא, שאין עושין שמיטה עד
14 חמשים ושבע, הילכך נודד דקאי באמצע יובל
15 ואמר "יובל וד" – מיתסר בה, או כלאחר חמשים,
16 שאותה שנה עולה לחשבון שמיטה שלאחר
17 חמשים, ונודד מותר בה, שאין שנת חמשים מכלל
18 יובל שעבר. **ולא** שנת חמשים ואחת. שאין שנת
19 חמשים נמנית לענין שמיטה עד שתהא נמנית
20 בשנת חמשים של יובל שעבר, ולשנה אחת של
21 שמיטה שאחר אותו יובל. **הרי** הוא אומר שש
22 שנים תורע וכו', דמשמע דלעולם קודם איסור
23 שביעית מותר לזרוע שש שנים, ולדברין בשמיטה
24 שלאחר היובל אינו מותר אלא חמש שנים, שהרי
25 היובל אסור בוריעה, וכשיגיעו שש שנים תהא
26 שנה ששית שנת השמיטה. **לדבריהם**,
27 דסבירא לכו דקרא בכולו שנים משמע, הרי הוא

28 אומר "תעשה התבואה לשלש השנים", ועל כרחין ליכא לאוקמיה בשמיטה של שנת מי"ט,
29 שהרי זרע של מ"ח צריך שספיק מ"ח, ומ"ט, ונ', ונ"א עד הקציר של נ"א. אלא איכא
30 לאוקמיה בשאר שני שבות, שאינו סמוך ליובל מלפניו. ובכי האי גונא סגי בשלש שנים,
31 שהזרע של ששית תשיבא ולשביעית ולשמינית עד הקציר. דיילי נמי. האי קרא ד"שש"
32 שנים תורע" דקא מקשיתו לי מנייה – איכא לאוקמה בשאר שני שבות, שאינו סמוך ליובל
33 מאחרי. **מתני'** עד הפסח אסור עד שיגיע. דלשון בני אדם משמע: עד ולא עד בכלל. עד
34 שיהא אסור עד שיצא. דמשמע: עד שיהא כולו. **עד** פני הפסח ר' מאיר אומר אסור עד
35 שיגיע. דסבירא ליה לרבי מאיר דנהי דאיכא לממר ד"עד פני" – עד רגע אחד שלפני סוף
36 יום האחרון של פסח קאמר – לא אמרינן, דלא מחית איניש בנפשה לספיקא דיום שני ושלישי
37 ושאר ימי הפסח, וכי קאמר "עד פני הפסח" – לפני יום ראשון קאמר. **רבי** יוסי אומר עד
38 אומר "תעשה התבואה לשלש השנים", ועל כרחין ליכא לאוקמיה בשמיטה של שנת מי"ט,
39 שהרי זרע של מ"ח צריך שספיק מ"ח, ומ"ט, ונ', ונ"א עד הקציר של נ"א. אלא איכא
40 לאוקמיה בשאר שני שבות, שאינו סמוך ליובל מלפניו. ובכי האי גונא סגי בשלש שנים,
41 שהזרע של ששית תשיבא ולשביעית ולשמינית עד הקציר. דיילי נמי. האי קרא ד"שש"
42 שנים תורע" דקא מקשיתו לי מנייה – איכא לאוקמה בשאר שני שבות, שאינו סמוך ליובל
43 מאחרי. **מתני'** עד הפסח אסור עד שיגיע. דלשון בני אדם משמע: עד ולא עד בכלל. עד
44 שיהא אסור עד שיצא. דמשמע: עד שיהא כולו. **עד** פני הפסח ר' מאיר אומר אסור עד
45 שיגיע. דסבירא ליה לרבי מאיר דנהי דאיכא לממר ד"עד פני" – עד רגע אחד שלפני סוף
יום האחרון של פסח קאמר – לא אמרינן, דלא מחית איניש בנפשה לספיקא דיום שני ושלישי
ושאר ימי הפסח, וכי קאמר "עד פני הפסח" – לפני יום ראשון קאמר. **רבי** יוסי אומר עד

1 **אי ליכא** בדיקתני. דאמר "השנה", למה לי למימר? פשיטא! כיון דאמר "השנה" – משמע
2 השנה זו קאמר, ועיבורה נמי בכלל הוי. **ולא אית** בהו עיבור. ולא ליתסר בעיבורה, קא
3 משמע לך: היה עומד בשנה של יובל והיה אומר קונם יין שאני טועם יובל מהו. שנת
4 חמשים כלפני חמשים. ומותר נמי בשנת חמשים, דאיהו לא קאסר עילוייה אלא לאחר
5 חמשים. או בשנת חמשים נמי אסור, דבשנת
6 חמשים מתחיל יובל הבא. **ואי** אתה פונה שנת
7 חמשים ואחת. שלא תתחיל למנות ד' שנים של
8 שמיטה הבאה בשנת היובל עצמה, שלא תהא
9 מונה אחת לשנת נ'; ולשנה הבאה אחריה שנת
10 נ"א שניה. אלא לשנת חמשים ואחת תהא מונה
11 אחת, ושנת נ' עצמה נמנית ליובל שעבר, שאין
12 עולה למנין שבוע הבא, כדארמין. יובל עולה
13 למנין שבוע. דשנת חמשים עולה לכאן ולכאן.
14 אמרו לו וכו'. אם כן, ששנת יובל עולה למנין
15 שבוע – אינו אלא חמשה שבוע ראשון של
16 יובל, שהשנה שהיא ראשונה שהיא יובל –
17 אסור לזרוע בה, והשביעית נמי אסורה, שהיא
18 שמיטה, ואינה אלא חמשה לזריעה. אמר להם
19 לדבריהם הרי הוא אומר ועשת את התבואה
20 לשלש השנים. שנה ששית, ושנה שביעית,
21 ושמינית עד קצירתה. ואי נמנו אמרת אין יובל
22 עולה למנין שבוע – הרי כאן ארבעה שנים.
23 שצריכה לעשות לארבע שנים. כיצד? שנת מ"ח
24 היא ששית, ותבואה שלה צריכה לששית
25 עצמה, ולשנת ארבעים תעשה שהיא שמיטה,
26 ולשנת חמשים שהוא יובל, ולשנת חמשים
27 ואחת עד הקציר – הרי ארבע שנים. והאי

28 פירכא לדברי הכל היא, דלרבי יהודה נמי איכא למיפרך, דאע"ג דאמר יובל עולה למנין
29 – מכל מקום אסור הוא בוריעה, והוון נמי ארבע שנים. **אלא** לדברי הכל ליכא לאוקמי
30 להאי קרא אלא בשאר שני שבות בשש השמיטות, ולא בשמיטה שביעית של יובל. ולא
31 קשיא כלל, לא לירידי ולא לזרע. לירידי נמי דפרכת לי שש שנים – מוקמינן ליה לקרא
32 בשאר שני שבות בשאר שמיטין, ולא בשמיטה ראשונה הסמוכה ליובל. **מתני'** אמר
33 קונם יין שאני טועם עד הפסח אסור עד שיגיע. לדברי הכל. עד שיהא אסור עד שיצא.
34 דמשמע דאמר "עד שיצא כל הפסח". **עד פני פסח**. משמע עד שיגיע, ומשמע עד שיצא.
35 **עד שיגיע**. דקסבר לא מעייל איניש בנפשה

לספיקא

שיצא. דסבירא ליה דמחית איניש בנפשה לספיקא. **עד** הקציר עד הבציר עד המסוק אינו אסור אלא עד שיגיע. כלומר, אפילו אמר "עד שיהא", וכדקתני טעמא. **זה** הכלל כל שזמנו
קבוע. כלומר, שיש להמשכחו זמן קבוע. כגון פסח שקבעה בו תורה שבעה ימים, כי אמר "עד שיהא" – אסור עד שיצא, דכיון דידע זמן המשך איסורו – אסור עצמו בו. וכל שאין זמנו קבוע,
כגון קציר ובציר שאין להם זמן קבוע שיהו נמשכין אותו זמן ולא יותר, אפי' אמר "עד שיהא" – אינו אסור אלא עד שיגיע. שאין אדם אסור עצמו בזמן שאין לו קצבה. **גמ'** למימרא (מאי)
דר' מאיר סבר לא מעייל איניש בנפשה לספיקא וכו'. כדפרשינן במתניתין. **שתי** בתי גנות. משתי נשים, גדולה וקטנה לכל בת וכת. כולן אסורות. דאיכא לספוק דילמא, גדולה שבבת
שניה קאמר. אלמא מחית איניש בנפשה לספיקא. **כולן** מותרות. דלא מחית איניש בנפשה לספיקא, וכי קאמר "גדולה" – אמרינן דודאי "גדולה שבגדולות" קאמר. **מוחלפת** השיטה.
כאן החליפו שטותן. **והתניא**. בניחוחא. **ולענין** הלכה. כיון דמפכין ליה, וקימא לך דר"מ ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי – נקטינן באומר "עד פני הפסח" – שאינו אסור אלא עד שיגיע.
ואע"ג דבפ' "האומר" דקדושין רמינן נמי הני מתניי אהדדי, ומסקי התי (ק"ס): לעולם לא תיפרך, דבמתני' לאו במעיל איניש בנפשה לספיקא פליגי, אלא בלישנא בעלמא פליגי, דר"מ סבר
"עד פני הפסח"

המשך מהעמוד הקודם

ולדעת בדיוק זמן נץ החמה שקיעת החמה בפועל, יש לראות הלוח היו"ל מטעם החברה
האוסטרונומית דצרפת, שהרי מומחים הם במקצוע זה ונאמנים, אלא שהם מציינים שקיעת החמה
בפועל, שלא תמיד הוא שקיעת החמה ע"פ שו"ע, ואכמ"ל.

ברכה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

עד קמי פסחא משמע, ורבי יוסי סבר: עד דמתפני פסחא משמע. ולפום ההיא סוגיא, מתניתין בדקיימא קיימא, ורבי יוסי סבר: עד שיצא. אפילו הכי, כיון דהך סוגיא איתמרא בסוגיא דנדרים - משמע דאיכא למסמך עליה טפי מהדיא סוגיא דהתם, דלאו בדוכתא איתמר. ועוד: דהא תניא כי הך סוגיא, ודא דעת הרב רבינו משה בר מיימון זכרונו לברכה. אבל הרב רבינו משה בר זמון זכרונו לברכה פסק סוגיא

לְסַפֵּיקָא, וְרַבִּי יוֹסִי סָבַר: מַעֲיִיל אֵינִישׁ נַפְשֵׁיהּ לְסַפֵּיקָא. וְרַמְבַּמִּי: מוֹ שֵׁשׁ לוֹ שְׁתֵּי בֵּיתֵי בְּנֹת מִשְׁתֵּי נָשִׁים, וְאָמַר: קִדְּשָׁתִי אֶת בְּתֵי הַגְּדוֹלָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם גְּדוֹלָה שְׁבַגְדוֹלוֹת, אִם גְּדוֹלָה שְׁבַקְמָנוֹת, וְאִם קְמָנָה שְׁבַגְדוֹלוֹת שְׁהִיא גְדוֹלָה מִן הַגְּדוֹלָה שְׁבַקְמָנוֹת - בּוֹרְחַן אֲסוּרוֹת, דְּבָרֵי ר"מ הוּיָן מִן הַקְּמָנָה שְׁבַקְמָנוֹת. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: בּוֹרְחַן מוֹתְרוֹת, הוּיָן מִן הַגְּדוֹלָה שְׁבַגְדוֹלוֹת! אָמַר רַבִּי הֲנִינָא בְּרַ אֲבָדִימִי אָמַר רַב: מוֹחֲלָפֶת הַשִּׁטְהָ, וְהַתְּנִיא: זֶה הַכֶּלֶף, כֹּף שְׁזַמְנֵנוּ קְבוּעַ וְאָמַר "עַד כְּפִי", ר"מ אָמַר: עַד שִׁצְאָ, וְרַבִּי יוֹסִי אָמַר: עַד שִׁיגְעֵי. מִתְּנִי "עַד הַקְּצִיר" עַד הַכְּצִיר" עַד הַמְּסִיק" - אֵינִי אֲסוּר אֶלָּא עַד שִׁיגְעֵי. זֶה הַכֶּלֶף: כֹּף שְׁזַמְנֵנוּ קְבוּעַ, וְאָמַר "עַד שִׁיגְעֵי" - אֲסוּר עַד שִׁיגְעֵי, אָמַר "עַד שִׁיחָא" - אֲסוּר עַד שִׁצְאָ. וְכֹף שְׁאִין זְמַנָּה קְבוּעַ, בֵּין אָמַר "עַד שִׁיחָא" בֵּין אָמַר "עַד שִׁיגְעֵי" - אֵינִי אֲסוּר אֶלָּא עַד שִׁיגְעֵי. "עַד הַקְּצִיר" עַד שִׁיחָא הַקְּצִיר" - עַד שִׁיחֲחִילוֹ הָעַם לְהַכְנִים בְּכַלְכְּלוֹת. "עַד שִׁיעֲבוֹר הַקְּצִיר" - עַד שִׁיעֲפִילוֹ הַמְּקַצְעוֹת. גַּמְל' תְּנָא:

כַּלְכְּלָה שְׁאָמְרוּ - כַּלְכְּלָה שֶׁל תְּאֵנִים, וְלֹא כַלְכְּלָה שֶׁל עֲנָבִים. הַנֵּינִי: הַגְּדוֹר מִפִּירֹת הַקְּצִיר - אֵין אֲסוּר אֶלָּא בְּתָאנִים. רַשְׁבַּי אָמַר: עֲנָבִים בְּכַלְכְּלָה תְּאֵנִים. מַאי טַעְמָא דְתֵּנָא קְמָא? קְסָבַר: תְּאֵנִים מִקְּצִיצוֹן בִּידָא, עֲנָבִים יָא מִקְּצִיצוֹן בִּידָא. רַשְׁבַּי סָבַר: עֲנָבִים נְמוֹ, כִּי מִירְדְּדוֹן - מִקְּצִיצוֹן בִּידָא. "עַד שִׁיעֲבוֹר הַקְּצִיר עַד שִׁיעֲפִילוֹ הַמְּקַצְעוֹת". תְּנָא: עַד שִׁיעֲפִילוֹ רוֹב הַמְּקַצְעוֹת. תְּנָא:

לְסַפֵּיקָא. דְכִין דְאִיכָא לְסַפֵּיקָא אִי מִשְׁמַע "עַד שִׁצְאָ" או "עַד שִׁיגְעֵי" - וְדָאִי בְּדִלְכָא סַפֵּיקָא הִרְהַר בְּדַעְתּוֹ בְּשַׁעַת הַגְּדוּר, דְהֵינּוּ "עַד שִׁיגְעֵי". וְרַבִּי יוֹסִי אָמַר עַד שִׁצְאָ. דַּסְבַּר: מַעֲיִיל אֵינִישׁ נַפְשֵׁיהּ לְסַפֵּיקָא, דְאִיכָא לְסַפֵּיקָא שְׁמָא "עַד שִׁצְאָ" קְאָמַר. גַּמְל' לְמִימְרָא דְרַבִּי מֵאִיר וְכוּ'. כַּדְפִּירִישִׁת. שְׁתֵּי בֵּיתֵי בְּנֹת. מִשְׁתֵּי נָשִׁים. שְׁנֵשׂא זֶה אַחַר זֶה וְכֹל אַחַת יִלְדָה שְׁתֵּי בְּנֹת. כּוֹלֵן אֲסוּרוֹת הוּיָן וְכוּ' דְבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. דְקִסְבַּר רַבִּי מֵאִיר מַעֲיִיל אֵינִישׁ לְסַפֵּיקָא. דְלֹא אִיזוּדֵר הָאֲרוּס בְּשַׁעַת קִדּוּשִׁין דְלֹא לִיתֵי לִידֵי קְלָקוּל. וְהוֹאִיל דְלֹא יִדְעִין הִי מִינִיהוּ קִדְּשׁ - כּוֹלֵן אֲסוּרוֹת. הוּיָן מִן הַקְּמָנָה שְׁבַקְמָנוֹת. דְלְדַבְרֵי הַכֹּל לִית לָהּ שֵׁם גְּדוּלָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר כּוֹלֵן מוֹתְרוֹת וְכוּ'. דְקִסְבַּר לֹא מַעֲיִיל אֵינִישׁ נַפְשֵׁיהּ לְסַפֵּיקָא. מוֹחֲלַפֶת הַשִּׁטְהָ. כְּלוּמַר, אֲפִיךָ מִתְּנִיתִין דְנִדְרִים, וְאִימָא: לְרַבִּי מֵאִיר מַעֲיִיל אֵינִישׁ כּוּ'. וְהַתְּנִיא. בְּנִיחוּתָא, דְמוֹחֲלַפֶת. זֶה הַכֶּלֶף כֹּל שְׁזַמְנֵנוּ קְבוּעַ. בְּגוֹן רַגְלִים. עַד שִׁצְאָ. דְקִסְבַּר מַעֲיִיל אֵינִישׁ נַפְשֵׁיהּ לְסַפֵּיקָא. מִתְּנִי אָמַר קְנֹם שְׁאִינִי מוֹעֵם יוֹן עַד הַכְּצִיר. שֶׁל עֲנָבִים. עַד הַמְּסִיק. לְקִטְשָׁה שֶׁל זֵיתִים. וְכֹל שְׁאִין זְמַנָּה קְבוּעַ. בְּגוֹן קְצִיר וְכוּ', דְמוֹנֵן הוּוּ בְּחַרְפֵּי חֲמוּצִין הוּוּ בְּאִפְלֵי. עַד הַקְּצִיר. עַד שַׁעַת לְקִיטַת תְּאֵנִים, או שְׁאֲמַר "עַד שִׁיחָא הַקְּצִיר" - שְׁנִידָם מִשְׁמַע דְאֵינִי אֲסוּר אֲלֵא עַד שִׁיחֲחִילוֹ הָעַם לְהַכְנִים תְּאֵנִים בְּכַלְכְּלוֹת, וְהוּוּ בְּתוּחִילַת הַקְּצִיר. אָמַר עַד שִׁיעֲבוֹר הַקְּצִיר אֲסוּר עַד שִׁיעֲפִילוֹ הַמְּקַצְעוֹת. עַד שְׁמַכְפִּילִין הַסְּכִינִים שְׁקִצְצוּ בְּהוֹן תְּהֵאנִים, וּמִצְנִיעִין אוֹתוֹן, כּוּמָה מִקְּפִלִין אֶת הַכְּלִים (שְׁבַת דָּף קַי"ג). עֲנִין אַחַר: שִׁיעֲפִלוֹ - עַד שְׁחֹרֵץ אוֹתוֹן בְּקוֹפֵץ וְעוֹשִׂין אוֹתוֹן שִׁירִישִׁיט, כּוּמָה לִיטְרָא קְצִיעוֹת. וְלִשׁוֹן "כְּפִילֵר" - עַל שֵׁם שְׁמַנִּידוֹן זֶה עַל זֶה. וְתַרְוִידוֹ "שִׁיעֲבוֹר" וְ"קִפְלוֹר" - מִשְׁמַע בְּסוֹף הַקְּצִיר. גַּמְל' וְלֹא כַלְכְּלָה שֶׁל עֲנָבִים. מִשְׁמַע, אֵף עַל פִּי שְׁהַבְּצִיר הוּוּ סוּמָךְ לֵאלֹתֵר לְקִיץ - לֹא אֲמַרִינָן שׁוּחַ נִתְכוּן לְכַלְכְּלָה שֶׁל עֲנָבִים, אֲלֵא וְדָאִי אֵינִי אֲסוּר אֲלֵא עַד תְּאֵנִים. עֲנָבִים בְּכַלְכְּלָה תְּאֵנִים. וְאֲסוּר עַד כַּלְכְּלָה בִּיד אֲלֵא בְּסַכִּין, וְלֹא דְמוֹ כֹּלֵל לְתַאנִּים, הַלֵּךְ לֹא הוּוּ בְּכַלֵּל תְּאֵנִים. עֲנָבִים נְמוֹ כִּי מִירְדְּדוֹן יִפֵּה יִפֵּה, שְׁנוֹשְׂרִין עֲנָבִים מִן הָאֲשְׁכּוֹל - מִקְּצִיצוֹ נְמוֹ בִּידָא כְּתַאנִּים, הַלֵּךְ הוּוּ בְּכַלֵּל תְּאֵנִים. תְּנָא הוֹקִפְלוֹ רוֹב הַמְּקַצְעוֹת. אוֹתוֹן תְּאֵנִים שְׁנִישְׁתִּירוֹ בְּשַׁדוֹת וְכַאֲבִילוֹת. מוֹתְרוֹת

אגרות קודש

ב"ה, י"ד מני"א, תשי"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על הודעתו אודות מצב זוגי תחי'.

השייטת ימלא ימי הרינונה כשורה ובנקל ותלד זחוי"ק בעתה ובזמנה כשורה ובקל.

במשי"כ ע"ד מגע בעת ההריון ובגמרו - לא בירר ספקו, אם בנדו"ד שיש איזה חשש מצד הדין (ואז יפרשו לפני רב והוא יורה), או מצד הטבע והבריאות, שאז אף שידוע מרז"ל בזה (נדה לא, א) - כבר פסקו שנשתנו הטבעים (ראה רמ"א בשו"ע אה"ע סקניו ס"ד, שו"ת מהר"מ שיק חי"י סרמ"ד. שד"ח כללים מעי ט' ס"ה ושי"ט). [ולמעשה מרמב"ם (הל' גירושין פ"א הכ"א)]. ובטעמי מצות - לרח"ו - פ' בראשית ד"ה ובענין העונות], - ולכן צריך לשאול דעת רופא מומחה בזה. ובפרט בנדו"ד שראתה כתמים וכו'. ואכמ"ל.

מוֹתְרוֹת

52 האומר 'קונם יין שאני טועם עד הקציר של חטים', או שאמר 'עד
53 הקציר של ענבים', או 'עד המסיק של זיתים', ואף אם אמר 'עד
54 שיהא הקציר', בכל אלו אינו אסור אלא עד שייגיע, מכיון שהקציר
55 והבציר אינם נמשכים זמן קבוע כמו פסח, וכמו שמפרש התנא
56 הולך.
57 זה הכלל כל דבר שזמנו קבוע – שמשך ארכו קבוע, ואמר עד שייגיע
58 דבר זה, כגון אם אמר 'עד הפסח', שלעולם זמנו של פסח שבעה
59 ימים, אסור עד שייגיע, ואם אמר אחר עד שיהא דבר זה, כגון 'עד
60 שיהא הפסח', אסור עד שיצא, וכל שאין זמנו קבוע – שאין משך
61 ארכו קבוע, כגון הקציר הבציר והמסיק שפעמים נמשכים זמן רב
62 ופעמים זמן מועט, בין אחר עד שיהא – 'עד שיהא הקציר', בין אחר
63 עד שייגיע – 'עד הקציר', אינו אסור אלא עד שייגיע, מכיון שאין זמן
64 סיומו קבוע ובודאי אין כוונתו של הנודר להיטור לזמן בלתי
65 קצוב.
66 האומר 'קונם יין שאני טועם עד הקיץ' – עד זמן לקיטת התאנים,
67 שאין משך ארכו קבוע, או שאמר 'עד שיהא הקיץ', הרי דינו כשאר
68 דברים שאין זמנם קבוע שאינו נאסר אלא עד שייגיע, ומפרש
69 התנא שזמן זה הוא עד שיתחילו העם להכניס את התאנים
70 בכללותן (וסלים), שבאותה עת נחשב שהגיע זמן הקיץ ומסתיים
71 נדרו.
72 ואם פירש ואמר 'עד שיעבור הקיץ' שבלשון זה אמר במפורש
73 שכונת נדרו עד סיום הקיץ, נאסר עד סיום הקיץ שהוא עד
74 שיקפילו המקצועות – עד שיקפלו אל תוך הקת שלהם את
75 הסכינים המיוחדים שהיו חותכים בהם את התאנים כשעשו מהם
76 עיגולים ויצניעו אותם לשנה הבאה, שאז נגמר הקיץ ועבר זמן
77 נדרו.

נמרא

78
79 תנא בברייתא, 'בלבילה' שאמרו במשנה, שהאומר 'עד הקיץ' או
80 'עד שיהא הקיץ' נאסר עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות היינו
81 בלבילה של תאנים, שכבר אז מותר ולא צריך להמתין על שיכניסו
82 העם בלבילה של ענבים.
83 הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה אלו פירות הם בכלל פירות
84 הקיץ:
85 תנאי, הנודר מפירות הקיץ אין אסור אלא בתאנים. רבן שמעון בן
86 זמליאל אומר ענבים בכלל תאנים ונאסר גם בענבים. ומפרשת
87 הגמרא טעם מחלוקתם, מאי מעמא דתנא אסור אלא
88 בתאנים, קסבר שכיון שתאנים מיקצצין ביחד – נקצצים ביד, לכן
89 נקראים 'קיץ', מה שאין כן ענבים לא מיקצצין ביחד – שאין
90 לקיטתם ביד אלא בסכין ואין זה נקרא קציצה אלא חתיכה ואינם
91 בכלל לשון 'קיץ'. ורבן שמעון בן זמליאל סבר, ענבים נמי כי מירדדן
92 – כשמתייבשים עוקציהם אף הם מיקצצין ביחד – נקצצים ביד, ועל
93 כן גם הם בכלל פירות הקיץ ונאסר בהם.
94 שנינו במשנה שהאומר 'קונם יין שאני טועם עד שיעבור הקיץ'
95 נאסר עד שיקפלו המקצועות:

96 תנא בברייתא לפרש שכונת המשנה היא עד שיקפילו רוב
97 המקצועות – שאף שעדיין לא קופלו כולם נחשב שנגמר הקיץ
98 ומותר.
99 כיון שהזכר ענין קיפול המקצועות, שבו מסתיים זמן הקיץ,
100 מביאה הגמרא ברייתא המחדשת בזה דין נוסף, ואינו שייך לדיני
101 נדרים:

1 ל'ספיקא' – אין אדם מכניס עצמו לחיוב בדבר שיש להסתפק בו אם
2 הוא בכלל דבריו, ולפיכך האומר 'עד לפני הפסח' נאסר רק עד
3 תחילת הפסח שעד זמן זה ודאי נכלל בדבריו, אבל הפסח עצמו
4 אינו נכלל במשמעות דבריו בוודאות ותולים שלא התכוון לזה.
5 ורבי יוסי קבר מעיל איניש נפשיה לספיקא – אדם מכניס עצמו
6 בדבריו לספק, ולכן אסור אף בפסח. שואלת הגמרא, ורמנתי
7 ממחלוקתם במשנה בקידושין שממנה עולה להיפך, ששנינו
8 במשנה בקידושין (סד) מי שיש לו שתי בתי פנות משתי נשים – מי
9 שנשא שתי נשים ונולדו לו מכל אחת שתי בנות, ואמר בלשון זה
10 קדשתי לאדם את אחת מבנותי ואמרתי לו שהנני מקדש לו את
11 בתי הגדולה, ופירשתי לו בשעת הקידושין למי מבנותי הגדולות
12 כוונתי, ואני יודע – ועכשו איני זוכר אם פירשתי לו את הבת
13 הגדולה שפגדולות – הגדולה שבבת ראשונה שהיא הגדולה מכולן
14 ובודאי נקראת 'גדולה', אם גדולה שפגמנות – או שפירשתי לו את
15 הגדולה שבבת שניה שאף היא נקראת 'גדולה', כיון שהיא גדולה
16 בבת שלה, ואם קמנה שפגדולות – או שפירשתי לו את הקטנה
17 שבבת ראשונה, שאף שהיא קטנה בבת שלה מכל מקום אף היא
18 נקראת 'גדולה' כיון שהיא גדולה מן הגדולה שפגמנות, ואין אני
19 זוכר אלא רק שאמרתי לו 'גדולה' ופירשתי את שמה ואין יודעים
20 מי האסורה כאשת איש. בולן אסורות להנשא לאחרים עד שיתן
21 להן המקדש גט, דברי רבי מאיר. וטעמו שעל כל אחת מהן יש
22 להסתפק שמה אותה קידש בפירוש, מאחר שאדם כולל בדבריו
23 אף דברים מסופקים, וכיון שכן, כל אחת מהבנות אפשר שקרא לה
24 'גדולה' בשעת הקידושין ופירש לו שמקדשה, הוין מן הקמנה
25 שפגמנות שבודאי אינה נקראת 'גדולה' ואינה אסורה. רבי יוסי
26 אומר בולן מותרות הוין מן הגדולה שפגדולות – כיון שאין אדם
27 מכניס עצמו בדבריו לידי ספק, על כן מאחר שקרא לה בשעת
28 הקידושין 'בתי הגדולה' ודאי פירש את שמה של הגדולה
29 שגדולות, משום שהם היה מפרש את הקטנה שבגדולות או
30 גדולה שבקטנות, לא היה קרא לה כלל בשם 'גדולה' מוחשש
31 שמה ישבח את מי פירש ויבנס לספק. הרי עולה מן המשנה שרעת
32 רבי מאיר היא שאדם מכניס עצמו בדבריו לידי ספק ודעת רבי
33 יוסי היא שאינו מכניס, וזהו להיפך ממה ששנינו כאן.
34 מתרצת הגמרא, אמר רבי תניא בר אבדימי אמר רב מוחלפת
35 השיטה – אמת היא כדברי המשנה בקידושין שלדעת רבי מאיר
36 אדם מכניס עצמו בדבריו לידי ספק ולדעת רבי יוסי לא, וכאן
37 בנדרים החליף התנא שיטתם, ולעולם רבי מאיר הוא הסובר
38 שהאומר 'עד לפני הפסח' אסור עד שיצא כיון שאדם מכניס עצמו
39 לידי ספק, ורבי יוסי הוא הסובר שאסור עד שייגיע כיון שאין אדם
40 מכניס עצמו לידי ספק.

41 הגמרא מביאה ראיה לדברי רבי חנינא בר אבדימי אמר רב:
42 והתניא – וכן למדנו בברייתא, זה הכלל, כל דבר שזמנו קבוע כגון
43 חג הפסח שמשך זמנו קבוע לעולם שבעה ימים, ואמר עד לפני
44 אותו דבר, רבי מאיר אומר אסור עד שיצא, ורבי יוסי אומר אסור
45 רק עד שייגיע, הרי מפורש ששיטתם להיפך מהמובא כאן במשנה,
46 אלא בהמשנה במסכת קידושין.

משנה

47
48 לאחר ששנה דיני האומר 'עד הפסח' שתלוי אם אמר 'עד הפסח'
49 או 'עד שיהא הפסח', מפרש התנא שפעמים אין חילוק באיזו לשון
50 יאמר ובכל אופן לא יאסר אלא עד שייגיע, והיינו בדבר שאין זמן
51 המשיכו קבוע.

59 – היו גונבים ממנו ענבים במשך כל השנה, וּכְיֵן דְאַשְׁכְּחִיהּ לְרַבִּי
60 מְרַפֵּן – ומכיון שגילה את רבי טרפון אוכל בשדהו סָבַר הֵינּוּ דְיִנְבֵן
61 – היה סבור שזוהו שגנב מאתו במשך כל השנה. שואלת הגמרא,
62 אִי הָבִי – אם כן, שבעל השדה חשדו על גניבת הפירות של כל
63 השנה, אִמַּאי צִיָּד נַפְשִׁיהּ – מדוע היה רבי טרפון מצטער על
64 שנשתמש בכתרה של תורה, והרי לא היה יכול להנצל אלא על
65 ידי כן. בשלמא אם לא היה מקפיד בעל השדה אלא על מה שאכל
66 באותה שעה יש להבין על מה הצטער רבי טרפון, כי תחת אשר
67 השתמש בכתרה של תורה היה עליו לומר לבעל השדה שאין לו
68 לכעוס עליו מאחר שבהיתר אכל, שכבר הוקפלו רוב המקצועות
69 והתאנים הופקרו, ואף אם לא היה שומע לו היה בידו לפייסו
70 בדמים על מה שאכל, שאין זו אלא הוצאה מועטת, אבל לפי
71 המבואר כאן שבעל השדה חשדו על פירות כל השנה מדוע
72 הצטער, והרי לא היתה לו דרך אחרת להשתמש מן הסכנה, ואילו
73 היה חפץ לפייסו בדמים הרי היה צריך לשלם לו על הענבים של
74 כל השנה, ומה מקום היה לו לחייב עצמו בהוצאה גדולה כל כך.
75 משיבה הגמרא שלפיתך נצטער משום דְרַבִּי מְרַפֵּן עֲשִׂיר גְדוּל הָהּ
76 יְהוּה לִיה לְפִיִּסוּ בְרַמִּים – מכיון שהיה עשיר גדול והיה עליו
77 לפייסו ולשלם לו עבור הענבים של כל השנה, ובלבד שלא
78 להשתמש בכתרה של תורה.
79 הגמרא מביאה ברייתא המסייעת להאמור למעלה:
80 תַּנְיָא – שנינו בבביתא, נאמר בתורה (דברים ל ב) 'לְאַהֲבָה אֵת ה'
81 אֱלֹהֶיךָ לְשִׂמְעַת פְּקוּדוֹ וּלְדַבְּרָהּ בּוֹ' שמשמע לעשות מאהבת הבורא
82 ולא מאהבת עצמו, ומפרש התנא כוונת הכתוב על לימוד התורה,
83 שְׁלֵא יֵאמַר אָדָם, אַתְרָא בתורה כדי שְׂיִקְרְאוּנִי הַבְּרִיּוֹת 'קָבֵם' ויהיה
84 כבוד נופל בחלקי, אֲשֶׁנָּה פירושי וחידושי התורה, דהיינו תורה
85 שבעל פה, כדי שְׂיִקְרְאוּנִי 'רַבִּי' ויתנו לי כסף ומחיה, אֲשֶׁנָּן את
86 התורה לאחרים כדי שְׂאֲהִיָּה לְקֹנָן וְאֲשֶׁב בְּיַדְךָ – שימנו אותי
87 לראש שיבה, אֲלֵא לְמַד מֵאַהֲבָה – לשם ה' וְסוּף הַכְּבוֹד לְבָא.
88 שְׂנֵאמַר (משלי ג א) 'קַשְׁרֵם לְדַבְּרֵי הַתּוֹרָה עַל אַצְבְּעֵיתֶיךָ' – שתהיה
89 אחו וָאָדוּק בָּהֶם, 'בְּמִתְּבָם עַל לוֹח לְבָב' – שיהיה הלב משמש כמין
90 לוח לדברי התורה הכתובים על גביו. ומשמעות כל זה שתהיה
91 קשור ודבוק בדברי התורה, ללימוד ולעשות, ולא לשם הנאת
92 עצמו. וְאִמְרַת הכתוב עוד במקום אחר, (שם ג י) 'דְרַבְיָה דְרַבִּי נַעֲמַן,
93 וְאִמְרַת עוֹד כְּמוֹ כֵּן, עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְסְוֵי כֶּף וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר,
94 וכתובים אלו מסייעים לסיוע דברי התנא שסוף הכבוד לבוא.
95 ממשיכה הברייתא, רַבִּי אֲלֵיָּעוֹר בַּר רַבִּי צְדוֹק אִמְרַת עֲשֶׂה דְרַבִּים
96 לְשֵׁם פְּלִשְׁתִּים – לשם הקדוש ברוך הוא שצוה עליהם לעשותם,
97 וְדַבַּר קָבֵם לְשֵׁם – שיהיה כל הדיבור בדברי תורה לשם התורה
98 על מנת לדעת ולהבין את דבריה, ולא על מנת להתגאות ולקנטר.
99 אֵל תַּעֲשֶׂם עֲטִירָה לְהַתְגַּדְלָה כָּהֵם – אל תשתמש בתורה ככתר
100 ועטרה לראשך, כלומר שלא תהיה מטרת לימודך להתגדל ולקבל
101 כבוד, וְאַל תַּעֲשֶׂם קוֹרְדוּס לְהוֹיָה עוֹדֵר בּוֹ – שלא ילמד כדי
102 להתפרנס מן הלימוד, וכאילו התורה משמשת לו ככלי שעודרין
103 בו כדי להצמיח לחם למאכל. וְקַל וְחוֹמַר, וְמָה בְּלִשְׁצֵר שְׁלֵא
104 נִשְׁתַּמְשׁ אֲלֵא בְּכָלִי קִדְשׁ שְׁנַעֲשׂוּ כְּלֵי הוֹל עֲנֵקֵךְ מִן הָעוֹלָם,
105 הַמִּשְׁתַּמְשׁ בְּכַתְרָה שְׁל תוֹרָה עַל אַחַת כְּמָה וְכַמָּה.
106 ויש שמותר לתלמיד חכם להודיע את מעלתו ואינו בכלל האיסור
107 הנ"ל:
108 אִמְרַת רַבָּא, שְׂרִי לִיה לְאִינִישׁ לְאוּדוּעֵי נַפְשִׁיהּ בְּאַתְרָא דְלֵא יִדְעֵי לִיה
109 – מותר לאדם להודיע את עצמו, שתלמיד חכם הוא, במקום שאין
110 מכירים אותו, כדי שלא יזולו בכבודו ויענשו על כך. דְכַתִּיב
111 שֶׁאֵמַר לוֹ עוֹבְדֵיהּ לְאִלְהוֹ (מלכים א יח יב) 'עֲבָרְךָ יֵרָא אֵת ה'
112 מְנַעֲרִי' – שכיון שהיה מסופק אם אליהו מכירו היה מותר לגלות
113 לו שהוא ירא ה'.
114 הגמרא מקשה לפי דברי רבא על המעשה ברבי טרפון שהובא
115 למעלה:
116 אֲלֵא אם מותר להודיע עצמו במקום שאין מכירים אותו, קִשְׂיָא

1 הָנָא בבריייתא, כאשר הוקפלו רוב המקצועות, שאר התאנים
2 שנשארו בשדות ובאילנות מוֹתְרוֹת מְשוּם גֹּזֵל, כיון שאין דעת
3 הבעלים ללקטן עוד והתייאשו מהן, וּמְפִירוֹת מִן הַמְּעַשְׂרוֹת, כיון
4 שזוכה בהן מן ההפקר, ודרשינן במעשרות (דברים יד כט) 'וְכֹבֵא
5 הַלְוִי כִי אֵין לוֹ חֶלֶק וְיַחֲלָה עִמָּךְ', כלומר, שכיון שלא קיבלו נחלה
6 בארץ שהם מקבלים תרומות ומעשרות, וממעטים מזה 'יצא
7 הפקר, יש להם חלק ונחלה תורה' – שיכול לזכות בזה כמו
8 הישראלי, ולזה לא חיבה הבהרה ליתן תרומה ומעשר.

הגמרא מביאה מעשה השייך לענין זה:

10 רַבִּי יוֹסִי בַר רַבִּי יְהוּדָה אִיקְלַע לְהוּוּא אַתְרָא – הגיעו למקום
11 פלוני בזמן שהוקפלו רוב המקצועות, רַבִּי הוּוּ קָא אָבִיל מן התאנים
12 שנותרו בשדות, ואילו רַבִּי יוֹסִי בַר רַבִּי יְהוּדָה לֵא אָבִיל. אֲתָא מְרַהוֹן
13 – בא בעל התאנים, אָמַר לְהוּ, אִמַּאי לֵא אָבִיל רַבָּנָן – מדוע אינכם
14 אוכלים, והרי הוקפלו רוב המקצועות הוא, והפירות הפקר לכל.
15 מטפרת הגמרא, וְאַף עַל פִּי כֵּן – אף לאחר שאמר להם כן לא אָבִיל
16 רַבִּי יוֹסִי בַר רַבִּי יְהוּדָה, אף על פי שנראה מדברי הבעלים שהרשה
17 להם לאכול, כיון שקָבַר רַבִּי יוֹסִי בַר רַבִּי יְהוּדָה שְׁמִשּׁוּם פְּנוּת
18 מִלְּתָא הוּא דְקָאמַר הָרִין נְבָרָא – משום רוע לב אמר אדם זה כן,
19 וכוונתו לומר הרי אתם רבנן התרתם את הפירות לעצמכם,
20 שאמרתם שכאשר הוקפלו רוב המקצועות מותרות התאנים
21 משום גזל, ומדוע אינכם אוכלים, ולא היתה כוונתו שיאכלו,
22 ובאמת לא הפקיר הפירות.

הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה:

24 רַבִּי הָמָא בַר רַבִּי הֵנִינְא אִיקְלַע לְהוּוּא אַתְרָא – הגיע למקום פלוני
25 בזמן שהוקפלו רוב המקצועות, הוּוּ קָאבִיל מהתאנים שנשארו
26 בשדות, וְיָהִיב לְשִׁמְעִיהּ – נתן אף לשמשו שיאכל ולא אָבִיל. אָמַר
27 לִיה רַבִּי חַמָּא לְשִׁמְשׁ אָבִיל, ואיך צריך לחשוש לכולם, שְׂפָךְ אָמַר
28 לִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בַּר רַבִּי יוֹסִי מְשוּם אָבִיו וְרַבִּי יוֹסִי, הוּקְפִלו רוב
29 המקצועות מוֹתְרוֹת מְשוּם גֹּזֵל וּמְפִירוֹת מִן הַמְּעַשֵּׂר.

הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה:

31 גַּמְעָא ברבי טרפון דְאַשְׁכְּחִיהּ הוּוּא נְבָרָא בּוֹמֵן שְׁהוּקְפִלו
32 הַמְּקַצְעוֹת דְקָאבִיל – שמצאו אדם אחד בשעה שהיה אוכל
33 תאנים בשדהו של אותו אדם בזמן שהוקפלו המקצועות,
34 ומשראתו בעל השדה בכך אֲהִתִּיה בְּשִׂקָא – נתנו לתוך שק,
35 וְשָׁקְלִיה וְאָמַרְיָה לְמַשְׁרִיה בְּנִתְרָא – ולקחו על מנת לזרוק לנהר.
36 אָמַר לוֹ רַבִּי טְרַפּוֹן אוֹי לוֹ לְמַרְפֵּן שְׁהָ הוֹרְגֵנּוּ, וכיון שְׂפָמַע הוּוּא
37 נְבָרָא את מי תפס, שְׂבָקִיה וְעִרַב – עזבו וברתו.

38 אִמְרַת רַבִּי אֶבְרָהָם מְשׁוּם רַבִּי הֵנִינְא בְּן גְּמַלְיָא עַל מַעֲשֵׂה זֶה, כֵּל יָמָיו
39 שְׁל אוֹתוֹ צִיָּק – רבי טרפון, הָיָה מַצְטַעֵר עַל דְּכַר זֶה שֶׁאֵמַר לוֹ כֵּן,
40 אָמַר, אוֹי לִי שְׁנַשְׁתַּמְשֵׁתִי בְּכַתְרָה שְׁל תוֹרָה, שמתוך שמע שרבי
41 טרפון אני, הניחני לנפשי לכבוד התורה.

הגמרא מביאה מאמר בחומרת המשתמש בכתרה של תורה:

43 וְאִמְרַת רַבָּה בַר בַּר הֵנָּה אִמְרַת רַבִּי יוֹהָנָן כֵּל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַתְרָה שְׁל
44 תוֹרָה יַעֲקֹר מִן הָעוֹלָם במיתה חטופה או משוגה. וזה נלמד מכוח
45 קַל וְחוֹמַר, וְמָה בְּלִשְׁצֵר שְׁנַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי קוֹדֵשׁ שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
46 שְׂכִינָן שְׁנַשְׁתַּמְּשׁוּ בָהֶם נַעֲשׂוּ כְּלֵי הוֹל, שְׁנֵאמַר 'וְכָאוּ כֶּה פְּרִיצִים
47 וְחִלְלוּהָ' ומבואר מתוך משמעות הכתוב שבינו שְׂפָרְצוּם נַעֲשׂוּ הוֹל,
48 שנאמר 'וחיללוה' שלא נשארה בקדושתה, ואף על פי כן נעשו
49 וַנַּעֲקַר מִן הָעוֹלָם, דְּבִתִּיב 'כֶּה בְּלִילְיָא קַמִּיל בְּלֵאֲשִׁצֵר' – בו בלילה
50 נהרג בלשצר, הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַתְרָה שְׁל תוֹרָה, שְׁהוּא וְכַתְרָה שֶׁל
51 תוֹרָה תִּי וְקָבִים לְעוֹלָם ולא נעשה חול ככלי המקדש, עַל אַחַת כְּמָה
52 וְכַמָּה שְׁדִינוּ לְהִיעָקֵר מִן הָעוֹלָם.

הגמרא חוזרת לברא את המעשה של רבי טרפון:

54 שואלת הגמרא, וְרַבִּי מְרַפֵּן, בֵּינָן רַבִּי אָבִיל דְהוּקְפִלו רוב
55 הַמְּקַצְעוֹת הָהָּ – מאחר ובשעה שאכל כבר הוקפלו רוב
56 הַמְּקַצְעוֹת, והיה מותר ליקחם ולאכלם, אִמַּאי צִעְרִיהּ הוּוּא נְבָרָא
57 – מדוע ציערו אותו אדם ורצה לזרוק בנהר. משיבה הגמרא,
58 מְשׁוּם דְּהוּוּא – משום שאותו אדם הוּוּ גָבִי לִיה עֲנְבֵי בּוּלְיָה שְׂתָא

נדרים. קונם יין – פרק שמיני דף סב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
 קפז רש"י

1 מותרות משום גזל. שנתאישו מן הבעלים. ופסורות מן המעשר. משום הפקירה ניהו.
 2 מריהו. בעלים של תאנים. והובילו בו. ושרו למיכל כל אדם. משום סניית מילתא.
 3 כלומר, מרוע לב היה אומר כן, ולא משום עין יפה, דעדיין לא הפקרן. אשכחיה. לרבי
 4 טרפון גופיה דקאביל מן התאנים, דקסבר דהפקירא ניהו. אחתיה. לר' טרפון בשקא.
 5 ההוא גברא שהיה משמרן. על דבר זה. שהציל
 6 עצמו בכבוד תורתו, דקאמר. או לו לטרפון.
 7 פריצים. שהוציאו מבית המקדש. ונעשו חול.
 8 ואף על פי כן נהרג עליהם בלשצר. אמאי
 9 ציערו. ההוא גברא לר' טרפון? הא מהפקירא קא
 10 אביל. וקא סבר היינו דנגנן, להכי ציעריה. או
 11 הכי אמאי ציער ר' טרפון נפשיה. כיון שתפטס
 12 כנגב, מאי הוה ליה למעבד? היה לו לפייסו.
 13 בממונן. לפעלם, לשם שמנם. ודבר כהן לשם
 14 שמים. שתחא כל כוונתך לשמים. להיות עווד
 15 בו. להשתכר ממנו כדי לאכול. אלא קשיא דר'
 16 טרפון. אם שרי ליה לאניש לארודעי נפשיה
 17 שהוא חכם במקום שאין מכירין אותו, אמאי
 18 ציער נפשיה בשביל שהודיע לזה שהוא חכם
 19 שרו לי תנאי. הקדימו דיני לשל אחרים,
 20 בשביל כבוד תורתו. ובני דוד כהנים היו אלא
 21 מה וכו'.

1 **מתורות משום גזל.** שמתאישים הן ממה שנשאר בשדה אחר שקפלו והכניסו רוב
 2 המקצועות. ופסורות מן המעשר. דכתיב (ויקרא ט"ו) "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה
 3 עמך" יצא הפקר שיש לו חלק ונחלה עמך. **משום סניית מילתא** הוא דקאמר הדין גברא.
 4 מפני רוע לב, לומר; כבר התרתם אותם לעצמכם. **שמע** ההוא גברא. הכיר שר' טרפון
 5 היה. **שנשתמשת** בכרתה של תורה.
 6 שהניחו כשהודיעו שהוא ר' טרפון, ולא הניחו
 7 אלא לכבוד תורתו. **אי** הכי ר' טרפון אמאי ציער
 8 נפשיה. אי אמרת בשלמא דלא היה קפיד ההוא
 9 גברא אלא הדיא שעתא – משיה היה מצטער,
 10 היאך לא הודיעו דבזמן שהוקפלו רוב המקצועות
 11 הפקירא ניהו. ואי נמי לא ציית ליה – דלישלם
 12 ליה ההוא פורתא. אלא אי אמרת דכולה שתא
 13 הוו גבוי ליה עינבי, מאי הוה ליה למעבד לר'
 14 טרפון? וכי הוה ליה לשלומי דמי טובא דלא
 15 מחיביב בהו? ומסקינן; דאין הכי נמי, כיון דעשיר
 16 גדול היה. מיהו דוקא בכי האי גוונא הוא דאסור,
 17 משום דההוא גברא עדיין היה חושדו, ולכבוד
 18 תורתו הוא שהניחו. אבל ודאי לפטור עצמו
 19 בכבוד תורה, במה שאינו חייב בו – שרי,
 20 דבאמרינן לקמן; שרי ליה לצורבא מדרבנן
 21 למימר; לא ידובנא כרגא, ושרי ליה נמי למימר;
 22 שרו לי תיגראי ברישא, שכיונא דברבים הללו
 23 זכתה תורה לתלמידי חכמים, כשם שזכתה
 24 לכהנים וללויים תרומות ומעשרות. **קשרם** על
 25 אצבעותיך. כלומר, לא תכוין להנאתך אלא כדי
 26 שיהיו שגורין בפיך. והוסיף על זה ואמר "ענדם על
 27 גרגרותיך". ואחר כך הביא ראייה שסוף הכבוד
 28 לבא שנאמר "דרכיה דרכי נועם" ואומר "ותומכיה
 29 מאשר". **לפעלם**. לשם הקביה שפעלם וצוה
 30 עליהם. **שנאמר** ועבדך ירא את ה'. דאפשר
 31 דאליהו לא הוה ידע ליה. **שרו** לי תיגראי
 32 ברישא. התיירו תגר שלי, כלומר; פסקו לי דיני
 33 תחלה. **ובני** דוד כהנים היו. שהיו כהנים, והי'
 34 דינם ככהנים.

1 **תנא:** הוקפלו רוב המקצועות – מתורות משום גזל,
 2 ופסורות מן המעשרות. **רבי ירבי יוסי בר רבי יהודה**
 3 **איך עו** לההוא אתרא בזמן שהוקפלו רוב המקצועות,
 4 **רבי יהוה קא אכיל, רבי יוסי בר ר' יהודה לא**
 5 **אכיל. אתא מרהו, אמר להו: אמאי לא אכיל רבנן?**
 6 **הוקפלו רוב המקצועות הוא!** ואף על פי כן לא אכיל
 7 **ר' יוסי בר ר' יהודה, קסבר: משום סניית מילתא**
 8 **הוא דקאמר הדין גברא. רבי תמא בר רבי חנינא**
 9 **איך ע** לההוא אתרא בזמן שהוקפלו רוב המקצועות,
 10 **הוה קאכיל, והיב שפשיעה לא אכיל. אמר ליה:**
 11 **אכיל, כך אמר לי רבי ישמעאל בר רבי יוסי משום**
 12 **אביו: הוקפלו רוב המקצועות – מתורות משום גזל,**
 13 **ופסורות מן המעשר. ר' טרפון אשכחיה ההוא גברא**
 14 **בזמן שהוקפלו המקצועות, דקאכיל. אחתיה בשקא,**
 15 **ושקליה ואמטייה למשדיה בנהרא. אמר לי: אוי לו לטרפון**
 16 **שבקיה וערק. אמר רבי אבהו משום ר' חנניה בן גמליאל:**
 17 **כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער**
 18 **על דבר זה, אמר: אוי לי שנשתמשתי בכרתה של תורה.**
 19 **ואמר רבה בר בר חנה אמר ר'**
 20 **יוחנן: כל המשתמש בכרתה של תורה – יעקר מן העולם.**
 21 **קל וחומר, ומה בלשצר שגשתמש**
 22 **בכלי קודש שנעשו כלי חול, שנאמר "ובאו בה פריצים**
 23 **וחילוליה", כיון שפריצים נעשו חול –**
 24 **יעקר מן העולם, דכתיב "בה בליציא קטיל בלשצר",**
 25 **המשתמש בכרתה של תורה שהוא חי**
 26 **וקיים לעולם – על אחת כמה וכמה. ורבי טרפון,**
 27 **בין דכי אכיל דהוקפלו רוב המקצועות הוה,**
 28 **אמאי צעריה ההוא גברא? משום דההוא הוה גנבי ליה**
 29 **ענבי פולה שתא, וכיון דאשכחיה**
 30 **לר' טרפון, סבר: היינו דנגנן. אי הכי אמאי ציער**
 31 **נפשיה? משום דרבי טרפון עשיר**
 32 **גדול הוה, והוה ליה לפייסו בדימים. תנאי:**
 33 **"לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה**
 34 **בו" שלא יאמר אדם: אקרא שקראוני חכם,**
 35 **אשנה שקראוני רבי אשגן שאהיה זקן**
 36 **ואשב בישובה. אלא למד מאהבה, וסוף הכבוד**
 37 **לבא, שנאמר "קשרם על אצבעותיך כהם על**
 38 **לוח לבך", ואומר "דרכיה דרכי נועם",**
 39 **ואומר "עין חיים היא למחזיקים בה והמכיה מאשר".**
 40 **רבי אליעזר בר ר' צדוק אומר: עשה דברים**
 41 **לשם פעלם, ודבר בהם לשמם, אל תעשם עמרה**
 42 **להתגדל בהם, ואל תעשם קורדום להיות עורך בו.**
 43 **וקל וחומר, ומה בלשצר שלא**
 44 **נשתמש אלא בכלי קודש שנעשו כלי חול – יעקר**
 45 **מן העולם, המשתמש בכרתה של תורה – על**
 46 **אחת כמה וכמה. אמר רבא: שרי ליה לאניש**
 47 **לאודעי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה, דכתיב**
 48 **"ועבדך ירא את ה' מגועריו". אלא קשיא דר'**
 49 **טרפון! דעשיר גדול היה, והוה ליה לפייסיה**
 50 **בדימים. רבא רמי: פתיב "עבדך ירא את ה' מגועריו"**
 51 **וכתיב "התקף זר ולא פיד" – הא באתרא**
 52 **דידעי ליה, הא באתרא דלא ידעי ליה. אמר רבא:**
 53 **שרי ליה לצורבא מרבנן למימר: צורבא מרבנן**
 54 **אנא, שרו לי תיגראי ברישא, דכתיב "ובני דוד**
 55 **כהנים היו", מה בהן גומל בראש – אף**
 56 **תלמיד חכם גומל בראש. וכהן מנא**
 57 **כן – דכתיב "קדשתו כי את לחם (ה) אלהיך הוא מקריב",**
 58 **ותנא דבי רבי ישמעאל: "קדשתו" – כל**
 59 **דבר שבקדושה, לפתוח**

אגרות קודש

ב"ה, י"א מני"א, תשכ"א
 ברוקלין.

האברך יצחק מאיר ש"י

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הששי.

...במענה שאלתו -

בחדש אלול שעה טובה ומוצלחת לנישואין במשך כל החודש, כי חודש הרחמים ורצון (כימים ראשונים) הוא ומזלו בתולה. וכמובא באחרונים.

לפתוח ראשון, בקריאת התורה, שקורא ראשון. ולברך ראשון. ברכת המזון, שהוא קודם לכל אדם. וליטול מנה יפה ראשון. אם בא לחלוק דבר עם ישראל - עושה ישראל ממנו שני חלקים שוים, ובהן בורר אי זו מהן שירצה. והלך זו ארנוגא. סעודת המלך כשהולך ממקום למקום. ארנוגא בלשון יוין סעודה. לשון אחר: שותפות שיש לו למלך

לפתוח ראשון, לקרוא בספר תורה. ולברך ראשון. בברכת המוציא ובברכת המזון. וליטול מנה יפה ראשון. כשהולך עם אחיו הכהנים בלחם הפנים. מנדה בלו והלך וגו'. מקרא הוא בספר עזרא. לא יהיבנא אברנא. איני רוצה ליתן מס, כשביל שאני חכם. עבדא דנורא. עבד של עבודת כוכבים פלוגתי אני. ואיני רוצה ליתן מס. נורא = שם עבודת כוכבים. אבא. יער. לפני עור. דאינור קא עבד

לכהמות. דארנוגא לשון שותפות, מדכתיב (ממלי כ"י ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמורי".) עבדא דנורא אבא. עבד לאיש שהוא כהן לעובדי האש, שעבדיו פטורים מכרוא. ולא היו כמודה בעבודה זרה, דמוכתא מילתא דלא אמר הכי אלא לאפטורי מכרוא. וכי קאמר צורבא מרבנן - רבותא קאמר, דאפילו צורבא מרבנן שרי ליה למימר הכי. דהן סבורים לעבודה זרה - והוא לבו לשמים, כדכתיב 'זה אלהיך אש אוכלה הו"א. אבא. יער. ובניה לבי נורא. מכור לעובדי האש, שמציתין את האור בבית עבודה וזה שלחן. רוב עצים להסקה ניתנו. ואינו כמוכרו לעבד עבודה זרה, דהא איבא למיתלי בהתירא, וכל היבא דאיבא למיתלי - תלינן. מתני' עד הקציר עד שתחילו העם לקצור קציר חטים. דהא הוא דחשיב לחו לאינשו, וקרו ליה קציר סתם. הכל לפי מקום נדרו. כלומר, מסתמא בכל מקום מיקרי קציר - קציר חטים. אבל אם במקום נדרו הורגלו לקרות לקציר שעורים קציר סתם - הכל לפי מקום נדרו. וכן נמי אם היה בהר - בהר, אף בהו הולכין אחר מקום נדרו, שאם היה בהר - הולכין אחר זמן קציר של הר. שאע"פ שאחר כן ירד לבקעה, והגיע קציר של בקעה, כיון שעדיין לא הגיע קציר של הר - אסור עד שיגיע קציר של הר, וכדאייתא בגמרא. עד הגשמים עד שיהו הגשמים עד שתרד רביעה שניה. ג' זמנים הן של גשמים, וכל זמן קרי רביעה, על שם שהגשמים רובעים על הארץ. וקתני דמתסר עד שתרד רביעה שניה, משום דסתמא -

לפתוח ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון. אמר רבא: שרי ליה לצורבא מרבנן למימר: לא יהיבנא אברנא, דכתיב 'מנדה בלו והלך לא שריט למיורא ע'יהוה' וא"ר יהודה: "מנדה" - זו מנת המלך, "בלו" - זו כסף גולגולתא, "והלך" - זו ארנוגא. ואמר רבא: שרי ליה לצורבא מרבנן למימר "עבדא דנורא אבא לא יהיבנא אברנא." מ"ט? דאברוחי אריא מיניה קאמר. רב איש יהוה ליה ההוא אבא, זבניה לבי נורא. א"ר רבנא לרב איש: האפא "הפני עור לא תתן מכשור" א"ר: רוב עצים להסקה ניתנו. מתני' "עד הקציר" - עד שתחיל העם לקצור קציר חטים, אבל לא קציר שעורים, תכל לפי מקום נדרו. אם היה בהר - בהר, ואם היה בבקעה - בבקעה. "עד הגשמים" "עד שיהו הגשמים" - עד שתרד רביעה שניה. רשב"ג אומר: עד שיגיע זמנה של רביעה. עד שיפסקו גשמים" - עד שיצא ניסן פולו, דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר: עד שיעבור הפסח. גמ' תניא: הנודר עד הקציר בגליל, וירד לעמקים, אע"פ שהגיע הקציר לעמקים - אסור עד שיגיע הקציר בגליל. "עד החלוקת דאמר "עד הגשמים", אבל אמר "עד הגשם" - עד זמן גשמים קאמר. מיתבי:

שניה משמע, שאינה מקדמת כל כך ברביעה ראשונה, ולא מאחרת כל כך בשלישית. מיהו, לא בעי עד שתעבור, אפילו כי אמר "עד שיהו הגשמים" - משום שאין זמן קבוע. עד שיגיע זמנה של רביעה. אע"פ שלא ירדה עדיין, דסבירא ליה דכיון דאין לירידתה זמן קבוע, שהרי לפעמים מאחרת לירד - אמרינן דבזמן ירידתה חל נדרו, ולא בירידתה ממש. כך נראה בעיני. עד שיצא ניסן כולו. דעד ניסן רגילין גשמים ירד. גמ' מחלוקת דאמר עד הגשמים. כלומר, כי פליגי ת"ק ורשב"ג אי בעי עד שתרד, ואי בעי כשהגיע - דווקא דאמר "עד הגשמים". אבל אמר "עד הגשם" - אפילו ת"ק מודה דעד זמן גשמים קאמר, ולא מתסר אלא עד שיגיע זמן רביעה שניה. ומקשו: האבא אמאי לא משמע ליה נמי לת"ק "עד הגשם" ירידה ממש, כי היכי דמשמע ליה "עד הגשמים"? ונראה בעיני דהיינו טעמא: דמדינא עד שיגיע משמע, דכי היכי דאמרינן דכל שאין זמנו קבוע, כלומר שאין להמשכות זמן קבוע - לא מחית נפשיה לספיא למיתסר ביה, ומשום הכי אינו אסור אלא עד שיגיע. האבא נמי, כל שאין להתחילו זמן קבוע, שלפעמים מאחר הרבה בגשמים - לא מחית נפשיה לספיא, ועד שיגיע זמן קאמר. וריאה לדבר - מדאבעיא לן בירושלמי: קבע זמן למשתה בנו, ואמר "קונם יין עד שיהא משתה בני" אי הוי כמי שזמנו קבוע, או מאחר שיכול לדחותו ולעשותו לאחר זמן - כמי שאין זמנו קבוע. ובודאי דהכי איבעיא לן: מי אמרינן דכיון דקבע לו זמן - לא מסיק אדעתיה שידחה אותו, הלכך אסר נפשיה עד שיהא ממש, וכל שדחה אותו לאחר מכן - אסור עד שיהא. או דילמא, דכיון שידוע היה שיכול לדחותו - לא מחית נפשיה לספיא, הלכך, אע"ג דאמר "עד שיהא" - עד שיגיע זמן שקבע לו קאמר, ולא עד שיהא ממש. ומכאן אתה למד דכל שאין להתחילו זמן קבוע - עד שיגיע זמנו קאמר, הילכך גשמים שאין לירידתו זמן ידוע, מדינא כי אמר "עד הגשם" - עד שיגיע זמן קאמר, ובהא אפילו רבנן מודו. מיהו, ב"עד הגשמים" הוא דפליגי, דכיון דסגי ליה למימר "עד הגשם", ואמר "עד

שניה משמע, שאינה מקדמת כל כך ברביעה ראשונה, ולא מאחרת כל כך בשלישית. מיהו, לא בעי עד שתעבור, אפילו כי אמר "עד שיהו הגשמים" - משום שאין זמן קבוע. עד שיגיע זמנה של רביעה. אע"פ שלא ירדה עדיין, דסבירא ליה דכיון דאין לירידתה זמן קבוע, שהרי לפעמים מאחרת לירד - אמרינן דבזמן ירידתה חל נדרו, ולא בירידתה ממש. כך נראה בעיני. עד שיצא ניסן כולו. דעד ניסן רגילין גשמים ירד. גמ' מחלוקת דאמר עד הגשמים. כלומר, כי פליגי ת"ק ורשב"ג אי בעי עד שתרד, ואי בעי כשהגיע - דווקא דאמר "עד הגשמים". אבל אמר "עד הגשם" - אפילו ת"ק מודה דעד זמן גשמים קאמר, ולא מתסר אלא עד שיגיע זמן רביעה שניה. ומקשו: האבא אמאי לא משמע ליה נמי לת"ק "עד הגשם" ירידה ממש, כי היכי דמשמע ליה "עד הגשמים"? ונראה בעיני דהיינו טעמא: דמדינא עד שיגיע משמע, דכי היכי דאמרינן דכל שאין זמנו קבוע, כלומר שאין להמשכות זמן קבוע - לא מחית נפשיה לספיא למיתסר ביה, ומשום הכי אינו אסור אלא עד שיגיע. האבא נמי, כל שאין להתחילו זמן קבוע, שלפעמים מאחר הרבה בגשמים - לא מחית נפשיה לספיא, ועד שיגיע זמן קאמר. וריאה לדבר - מדאבעיא לן בירושלמי: קבע זמן למשתה בנו, ואמר "קונם יין עד שיהא משתה בני" אי הוי כמי שזמנו קבוע, או מאחר שיכול לדחותו ולעשותו לאחר זמן - כמי שאין זמנו קבוע. ובודאי דהכי איבעיא לן: מי אמרינן דכיון דקבע לו זמן - לא מסיק אדעתיה שידחה אותו, הלכך אסר נפשיה עד שיהא ממש, וכל שדחה אותו לאחר מכן - אסור עד שיהא. או דילמא, דכיון שידוע היה שיכול לדחותו - לא מחית נפשיה לספיא, הלכך, אע"ג דאמר "עד שיהא" - עד שיגיע זמן שקבע לו קאמר, ולא עד שיהא ממש. ומכאן אתה למד דכל שאין להתחילו זמן קבוע - עד שיגיע זמנו קאמר, הילכך גשמים שאין לירידתו זמן ידוע, מדינא כי אמר "עד הגשם" - עד שיגיע זמן קאמר, ובהא אפילו רבנן מודו. מיהו, ב"עד הגשמים" הוא דפליגי, דכיון דסגי ליה למימר "עד הגשם", ואמר "עד

הגשמים

אגרות קודש

בי"ה, י"א מנ"א ה'תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ג תמוז.

בעת רצון אזכיר בנו... ש"י, וכן את אלו שכותב אודותם, על ציון כ"ק מ"ח אדמו"ר זצוקללה"ה

בגמ"מ ז"יע.

המשך בעמוד הבא

נדריים דף סב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפט

40 לְקַצֹּר קְצִיר חֲפוּי, אֲכָל לֹא קְצִיר שְׁעוּרִין – אינו מותר בתחילת
41 קציר שעורים, כיון שקציר חטים חשוב יותר בעיני בני אדם, והוא
42 הנקרא בפיהם 'קציר' סתם. במה דברים אמורים בסתם מקומות,
43 אמנם הכל לפי מקום נדרו, ואם במקום שנדר רגילים בני אדם
44 לקרוא לקציר שעורים 'קציר' סתם, אינו אסור אלא עד שיגיע
45 קציר שעורים. וכן אם היה בשעת נדרו פֶּהָר, אף אם ירד לאחר
46 מכן לבקעה, איסורו נמשך עד שיגיע הקציר פֶּהָר, ואם היה בשעת
47 נדרו בְּבִקְעָה אף אם עלה לאחר מכן להר, אינו אסור אלא עד
48 שיגיע זמן הקציר בְּבִקְעָה, שהכל לפי מקום נדרו.
49 האומר 'קונם יין שאני טועם עד הגשמים', או שאמר 'עד שיהו
50 הגשמים', אסור עד שִׁתְּרֵד רְבִיעָה שְׁנֵיהֶם – עד שירדו גשמים
51 בתקופתם השנית. שכוונת הנדר לרביעה הממוצעת, לא
52 לראשונה המוקדמת ולא לשלישית המאוחרת. רֶגֶן שְׁמֵעוֹן בֵּן
53 גְּמַלְיָאֵל אָמַר אין צריך שירדו גשמים בפועל, אלא נאסר עד שְׁמֵעוֹן
54 זְמַנָּה שֶׁל רְבִיעָה שְׁנֵיהֶם, כי מכיון שאין לירידת הגשמים זמן קבוע,
55 יש לפרש שכוונתו לזמן הרביעה ולא לירידה ממש, שאין דרכו
56 של אדם לאסור עצמו בלא קצבה.
57 האומר 'עד שישפסקו גשמים', אסור עד שִׁיִּצְא נִסְן בּוֹלוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי
58 מֵאִיר, שלדעתו נמשך זמן הגשמים עד סוף ניסן. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר
59 עַד שֶׁיִּצְבֹּר תְּפֻסָּתוֹ, כי רק עד אז נמשך זמן הגשמים.

גמרא

60 תְּנִיָא בבריייתא לפי דברי המשנה שהכל כפי מקום נדרו, הַנְּזָרֵד
61 'קונם יין שאני טועם עד תְּנִיָן, ועמד בשעת נדרו בְּגִלְגִּיל שהוא
62 מקום גבוה, וְזָרַד לאחר מכן לְעַמְקִים, אף על פי שְׁהִיעַ תְּנִיָן
63 בְּעַמְקִים אָסוּר עַד שְׁמֵעוֹן תְּנִיָן בְּגִלְגִּיל, כי זמן הנדר נקבע לפי המקום
64 שעמד בו בשעה שנדר, וכמבואר במשנה לגבי הר ובקעה.
65 שנינו במשנה שהאומר עד הגשמים או עד שיהו גשמים, אסור עד
66 שִׁתְּרֵד רְבִיעָה שְׁנֵיהֶם, רֶגֶן שְׁמֵעוֹן בֵּן גְּמַלְיָאֵל אָמַר שנאסר עד זמן
67 רביעה שניה וכו':
68 אָמַר רַבִּי יוֹדָא, מְחַלְקֵת זו בין חכמים לרבי שמעון בן גמליאל,
69 אינה אלא באופן דָּאָמַר 'עד הגשמים', שבוה סברו חכמים שהנדר
70 הוסיף וייתר בלשונו לומר 'עד הגשמים' כדי לפרש שכוונתו
71 להיאסר עד שירדו ממש, אֲכָל אם אָמַר 'עד הגשם' בלבד, הכל
72 מודים שעד זמן גְּשָׁמִים קָאָמַר – עד זמן רביעה שניה ולא עד שתרד
73 ממש, כי אין זמן קבוע לירידת הגשמים ואין דרכו של אדם לאסור
74 את עצמו בלא קצבה, ולא חלקו חכמים אלא באומר 'עד
75 הגשמים' שהוסיף בלשונו כדי לדקדק ולהודיע שכוונתו להיאסר
76 עד שירדו הגשמים בפועל.
77 הגמרא מקשה על דברי רבי יודא:
78

1 לְפִתּוּחַ רֵאשׁוֹן – שיקרא ראשון בקריאת התורה, וְלִבְרַךְ רֵאשׁוֹן –
2 שהוא קודם לכל אדם לזמן בברכת המזון, וְלִישׁוּל מְנַה יָפָה רֵאשׁוֹן
3 – אם חולק דבר מה עם ישראל, יחלקוהו לשנים והכהן יבחר
4 ראשון איזה חלק שירצה.
5 דין תלמיד חכם לגבי תשלום מס:
6 אָמַר רַבָּא, שָׂרִי לִיה לְצוּרְבָא מְרַבְּנָן לְמִימַר – מותר לו לתלמיד חכם
7 שתורתו אומנותו לומר 'לא יהיבנא אברגנא' – איני נותן מיסים, ואי
8 אפשר לחייבו בזה. ודין זה נלמד ממה שצוה כורש מלך פרס
9 לעבדיו שלא יטילו מיסים על אנשי כנסת הגדולה, הַבְּתִיב (עורא ז'
10 כו) 'מְנַה, בְּלוֹ, וְהִלְךְ, לֹא שְׁלִיט לְמַרְמָא עֲלֵיהוֹן, – אין רשות
11 וממשלה להטיל עליהם את שלושת אלו, ואָמַר רַב יְהוּדָה שלשה
12 דברים אלו, מיני מיסים הם, שהיו פטורים מהם אנשי כנסת
13 הגדולה, 'מְנַה' זו מִנַּת הַמֶּלֶךְ – מס קצוב שהיה המלך נוטל מן
14 הקרקעות, 'בְּלוֹ' זו בְּכֶסֶף גְּזוּלָתָא – מס המוטל על ראש כל אחד
15 ואחד מבני המדינה, 'וְהִלְךְ' זו אֲרֻנָּא – סעודת המלך, שכאשר
16 היה הולך ממקום למקום היו מכינים לו סעודה בכל עיר שעבר
17 דרכה. וכיון שתלמיד חכם פטור מהם במצוות המלך, מותר לו
18 לומר איני רוצה לתת מיסים כדי שלא יגזלו את ממון.
19 אופן נוסף שבו יכול החכם לפטור עצמו מן המס ואין בזה איסור:
20 ואָמַר רַבָּא, שָׂרִי לִיה לְצוּרְבָא מְרַבְּנָן לְמִימַר – מותר לו לתלמיד חכם
21 לומר עֲבָדָא דְנִזְרָא אֲנִיא – עבד אני לכהני העבודה זרה שהיו
22 עובדים לאש, ועל כן לא יהיבנא אברגנא, שכן חוק המלך פטרים
23 ממש. ואין חוששים לחילול ה', שיהיה נראה כאילו הוא מודה
24 בעבודה זרה, מֵאי מְעָמָא, לְאִבְרוּחֵי אֲרִיא מֵינִיה קָאָמַר – מוכח
25 מדבריו שאינו אומר כן אלא כדי לפטור את עצמו ממש.
26 הגמרא מביאה מעשה בענין העבודה זרה שהיו עובדים לאש:
27 רַב אֲשִׁי הָוָה לִיה הַהוּא אָמַר – יער עצים וְנִבְנִיה לְבֵי נִזְרָא – מכרו
28 לבית האש, דהיינו עבודה זרה שדרך עובדיה היה להדליק אש
29 אצלה. אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי בתמיהה על מעשהו, הָאֵיבָא –
30 הרי יש במכירה זו איסור של 'לפני עור לא תתן מכשול' (ויקרא יט ט)
31 כיון שעל ידך יש להם עצים להסיק לעבודה זרה שלהם, והרי אף
32 הנכרים הוזהרו על עבודה זרה. אָמַר לִיה, רוב עצים לְהַסְקָה של
33 היתר נִתְּנָה, כלומר, על פי רוב משתמשים בעצים להסקה של
34 היתר, כגון לבשל ולהתחמם, ויש תללות שישתמשו בזה להיתר
35 ולפיכך אין איסור למכור להם.
36 **משנה**
37 במשנה זו יתבאר דין האומר 'עד הקציר' או 'עד הגשמים', לאיזה
38 קציר ולאיזה גשמים כוונתו.
39 האומר 'קונם יין שאני טועם עד תְּנִיָן, אסור עד שִׁתְּרֵד חֲמֵי

המשך מהעמוד הקודם

גמגום בלשון בגיל זה לעתים תכופות בא מפתד פתאום, וכיו"ב, וכשמבררים הסיבה אז בנקל יותר לתקן המצב עד שיבריא לגמרי. ולכן מהנכון שיתיעץ עם רופא מומחה במקצוע זה.
בודאי למותר לעוררו אשר ככל שיוסיף בעניני תורה ומצוותי יתוסף שיפור בכל העניינים ובהני"ל ביחוד.

בודאי מחנך את בנו בגן ילדים (וימשיך חינוכו בבית ספר) על טהרת הקדש.

ברכה לבשורות טובות,

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א

ניסן מינדעל

מזכיר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 יד. וכן מי שרגיל בכל יום בבשר ויין, והרי כל ימיו בשבת, צריך לשנות זמן הפעדה של שבת מזמן
2 סעדת החול, שיקדים או יאחר שעה מועטת בכדי שלא יצטער¹⁰⁷:

טימן רפח, דין תענית ודין תענית חלום בשבת טעיף יד

הלכתא רבתא

לג] שלא יצטער - מחמת איחור הסעודה, אבל שעה מועטת לא גורמת לצער⁶¹.

ציונים והוספות

61 בקצות השלחן (סי' פט בדה"ש ס"ק יא) הוסיף: שעי' שמאחר קצת, יאכל אח"כ לתיאבון יותר. עוד הביא (שם ס"ק י') בשם הב"ח שתהיה הסעודה נמשכת זמן גדול, וזהו ג"כ כבוד שבת (ואז יוכל לעשותה לכאורה גם בזמן הרגיל לסעודות החול).

ובערוך השלחן (סט"ו) כתב שאם משנה את מקום הסעודה למקום נאה יותר ממקום סעודתו בימות החול, או משתמש בכלים יותר יקרים מאלו שמשתמש בהם בימות החול, נחשב גם כן כהיכר שעושה כן לכבוד שבת.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- 1 **סא** ואסור להגביה הטבלא או המפה עם הקליפות שעליה
2 ולטלטלה למקום אחר אלא צריך לנערן ממנה מיד
3 ואע"פ שדבר המותר הוא שמתלטל ונושא בידיו למקום
4 אחר ודבר האסור מיטלטל עליו מאליו מכל-מקום לא
5 התירו לטלטל מוקצה ע"י דבר אחר טלטול גמור כל
6 שאפשר לנערן ממנו מיד שהניעור אינו טלטול גמור ע"י
7 דבר אחר שכלאחר יד הוא ואם יש פת על הטבלא או על
8 המפה שהקליפות עליה מותר להגביה עם הכל ולטלטלה
9 לכל מקום שירצה מפני שהקליפות האלו הן בטלות לגבי
10 הפת:
- 11 **סב** ואף אם אין על השלחן אלא קליפות אלו או שאר
12 דברים שאינם מאכל לבהמה מכל-מקום אם הוא
13 בענין שאין הניעור בלבד מועיל לו כגון שהוא צריך
14 להשתמש במקום השלחן בענין שאם ינערן ממנו כאן ויפלו
15 לארץ כאן לא יוכל להשתמש שם בארץ מה שצריך לו מותר
16 לסלק השלחן למקום אחר אע"פ שהדברים המוקצים
17 מונחים עליו שכיון שהוא לא נעשה בסיס להם הרי הוא
18 מטלטל דבר המותר ודבר האסור מיטלטל עמו מאליו:
- 19 **סג** חבילי קש וחבילי עצים רכים אם הזמינם למאכל
20 בהמה מותר לטלטלם אפילו הם גדולים הרבה אבל
21 סתמן להסקה הן עומדין ואסור לטלטלם ובמקומות שסתם
22 קש אינו עומד להסקה אלא למאכל בהמה או לשכב עליו
23 מותר לטלטלו:
- 24 **סד** כל דבר שהוא ראוי למאכל מין חיה ועוף המצויים
25 מותר לטלטלו ואפילו אינו ראוי לרוב מיני חיה ועוף
26 כגון החצב שאינו ראוי אלא לצביים והחרדל שאינו ראוי
27 אלא ליונים מותר לטלטלם במקום שהצביים והיונים
- 28 מצויים דהיינו במקום שדרך סתם בני אדם לגדלם ורגילים
29 בכך ולא די כמה שמצויים אצל השרים בלבד:
- 30 **סה** ודבר שאינו ראוי אלא לחיה ועוף שאינם מצויים
31 באותה העיר אם יש לו מאותו מין חיה או עוף מותר
32 לטלטל המאכל הראוי להם ואם לאו אסור ולכן אסור
33 לטלטל העצמות במקום שאין כלבים מצויים כגון אם
34 שובת בשדה או במלון שאין שם כלב בין שנתפרקו מן
35 הבשר בשבת בין שנתפרקו מערב שבת ועצמות קשים כל
36 כך שאף לכלב אינן ראויין אסור לטלטלן בכל מקום כעצים
37 ואבנים:
- 38 **סו** גרעיני תמרים במקומות שדרכם להאכילן לבהמות
39 מותר לטלטלן ומכל-מקום אדם חשוב צריך להחמיר
40 על עצמו שלא לטלטלם אלא על דרך שינוי כגון שיניח
41 אצלם חתיכת פת או שאר דבר המותר בטלטול ויטלטלם
42 יחד לפי שבמקומות הרבה אין מאכילים אותם כלל לבהמות
43 לכן יש לו להחמיר בהם אף במקום שמאכילין:
- 44 **סז** כל הקליפין והגרעינין שאינן ראויין לבהמה אוכל את
45 האוכל וזורקן בלשונו לאחוריו ולא יזרקם בידיו וגם
46 לא יזרקם בלשונו לפניו ויסמוך בדעתו שכשיהיה הרבה
47 מהם לפניו וימאסו בעיניו יהיה מותר להוציאן משם כדין
48 גרף של רעי שיתבאר לפי שאין עושיין גרף של רעי לכתחלה
49 כמו שיתבאר:
- 50 **סח** בשר חי אפילו תפל שאינו מלוח כלל מותר לטלטלו
51 מפני שראוי לאכילת אדם שיש בני אדם שדעתם יפה
52 וכוססין בשר חי (שאינן איסור באכילתו משום דם כמ"ש
53 ביו"ד סי' ס"ז) אבל בשר קשה שאינו ראוי לכוס אותו אסור

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

קצא

48 שהוא צריך לחזור ולפנות עליהם היום הקילו משום כבוד
49 הבריות והוא הדין אם צריך לחזור ולהוציא בהם צואה
50 היום.

51 ויש מתירין להחזירם לבית בכל ענין ע"י נתינת מים לתוכם
52 אע"פ שאינו צריך לחזור ולפנות עליהם היום ולא להוציא
53 בהם צואה.

54 ויש להחמיר כסברא הראשונה ומכל-מקום במקום הפסד
55 כגון שהגרף הוא חשוב קצת ויש הפסד אם יניחנו באשפה
56 ויגנב משם יש לסמוך על סברא האחרונה:

57 **עד** וכל זה כשכבר סילקם מידו כשהגיע לאשפה אבל
58 בעודן בידו מותר להחזירם לדברי הכל בכל ענין ואף
59 בלי נתינת מים לתוכם כדין כל מוקצה שאם ישנו כבר בידו
60 מותר לטלטלו לכל מקום שירצה כמו שנתבאר למעלה ולפי
61 מה שנתבאר שם שטוב להחמיר בזה גם כאן טוב ליתן
62 לתוכם מים אף שעודן בידו:

63 **עה** אין עושיין גרף של רעי לכתחלה דהיינו שמביא לפניו
64 דבר שעתיד לימאס או שעושה דבר שעתיד לימאס
65 וסומך בדעתו שיוציאו אח"כ כשימאס שאף שהתירו
66 להוציא הדבר המאוס מכל-מקום לא יעשה לכתחלה דבר
67 שיהיה בודאי אח"כ מאוס לפניו ויוציאו ומכל-מקום אם
68 עבר ועשה כן מותר להוציאו אח"כ ואם אין בדעתו בתחלה
69 שיוציאו אח"כ מותר לעשות כן אף לכתחלה ואח"כ אם
70 נמלך להוציאו הרי זה מותר:

71 **עו** במקום הפסד מותר לקבוע ישיבתו אצל גרף של רעי
72 שהוא במקום שאין מקפידין עליו כדי שימאס הגרף
73 בעיניו ויוציאו משם ויסתלק ההפסד כגון אם איזה דבר
74 נמאס ונפסד מפני הגשמים היורדים עליו בחצר שאינו דר
75 שם יכול להכניס לשם מטתו לשכב עליה או להכניס
76 שולחנו לאכול שם והוא הדין לשאר כלי תשמישו כגון
77 ספריו ללמוד בהם וכיוצא בענין זה שזוהו נקרא קביעות
78 ישיבה וכשתאונן דעתו עליו מפני המיאוס יוציאו משם
79 למקום המשומר מפני הגשמים וכן כל כיוצא בענין זה אבל
80 ישיבה בלבדה בלא מטה או שולחן או שאר כלי תשמישו
81 אינה מועלת כלום מפני שאם תאונן דעתו עליו מפני
82 המיאוס או אומרים לו קום ולך מכאן ושב במקום אחר
83 כיון שמתחלה לא היה יושב כאן ועכשיו נכנס דרך עראי
84 משא"כ כשקבע כאן דירתו ע"י מטה או שולחן או שאר
85 כלי תשמישו אין מטריחים אותו לעקור דירתו מכאן אלא
86 מוציאין את הגרף מלפניו:

87 **עז** מכניס אדם מלא קופתו עפר מבעוד יום ומערה אותו
88 בביתו לארץ ומותר לעשות בו כל צרכיו בשבת כגון
89 ליטול ממנו לכסות רוק או צואה וכיוצא בזה והוא שייחד
90 לו קרן זוית שאז ניכר הדבר שהוא מוכן ועומד לכך אבל
91 אם עירה אותו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטל
92 לגבי עפר קרקע הבית ומוקצה הוא ואסור לטלטלו לפיכך
93 פירות הטמונים בחול מותר ליטלם משם בשבת שאין אותו

1 לטלטלו והוא הדין שאר דברים כיוצא בו כגון שומן חי
2 צונן שאף שראויין לכלבים הרי אינן עומדים לכלבים אלא
3 לאכילת אדם למוצאי שבת ובשבת אינן ראויין לו לכלום
4 אבל בשר תפוח (פירוש שמסריח) מותר לטלטלו מפני
5 שראוי לכלבים ועומד לכלבים:

6 **סט** דג מלוח מותר לטלטלו ושאנו מלוח אסור מפני
7 שאינו ראוי לשום אדם ואינו עומד להשליכן לכלבים:

8 **ע** בשר של נכרי שנשחט היום מותר בטלטול כמו בשר
9 נבלה שמתה בשבת שיתבאר בסי' שכ"ד:

10 **עא** קמיע שאינו מומחה אע"פ שאין יוצאין בו מחשש
11 שמא אין מועיל כלום ואין תורת תכשיט עליו וא"כ
12 אין עליו תורת כלי כלל שהרי אינו ראוי לכלום אף בחול
13 בין שהוא של כתב בין שהוא של עיקרין אעפ"כ מותר
14 לטלטלו מפני שלא חששו לכך אלא לענין איסור הוצאה
15 אבל לא לענין איסור טלטול ואם מותר לתלותו עליו בבית
16 ובחצר נתבאר בסי' ש"ג:

17 **עב** כל דבר מטונף כגון רעי וקיא וצואה בין של אדם בין
18 של תרנגולים וכיוצא בהם אם היו בחצר שהוא דר בה
19 דהיינו חצר לפני הבית או שאצל הבית שהוא יוצא ונכנס
20 לתוכה תדיר שזהו מקום שמקפידין עליו שלא יהא בו טינוף
21 מותר להוציאם לאשפה או לבית הכסא אפילו בידי ממש
22 בלא כלי וזה הוא הנקרא בכל מקום גרף של רעי וכן אם
23 הם במבוי במקום דריסת הרגל מותר לסלקם לצדדין.

24 אבל אם הם מונחים בחצר אחרת שאינו דר שם וכן אם הם
25 בחצר שאחורי הבית שזהו מקום שאין מקפידים עליו אם
26 יש בו טינוף אלא אם כן יושבים שם אבל כשאין יושבים
27 שם אין מקפידין אף שנכנסים ויוצאין שם הואיל ואין
28 נכנסין ויוצאין שם תדיר לפיכך אסור להוציאם משם אלא
29 אם כן יושב שם ואם ירא מפני התינוק שלא ילך שמה
30 ויתלכלך בהם מותר לכפות עליהם כלי שהכלי ניטל אף
31 בשביל דבר שאינו ניטל בשבת כמו שנתבאר בסי' רע"ז ואף
32 אם הם בחצר שדר בה אלא שהם בחלק המוקצה מהחצר
33 לאשפה או לתרנגולין אסור להוציאם משם.

34 ואם גרף של רעי עומד במקום שאין מקפידים עליו כשהוא
35 עומד כך אלא שהוא מלא ואי אפשר לפנות עליו שם מותר
36 להוציאו ולהחזירו בדרך שיתבאר משום כבוד הבריות:

37 **עג** גרף של רעי ועביט של מי רגלים אע"פ שמותר
38 להוציאם לאשפה לפנותם שם אסור להחזירם לבית
39 לפי שאסורים בטלטול אף כשהם ריקנים מפני שהם
40 מאוסים כל כך עד שאינם ראויים אפילו לכסות בהם כלי
41 ולא התירו מוקצה מחמת מיאוס אלא אם כן ראוי לכסות
42 בו כלי כמו שנתבאר למעלה ואם צריך להחזירם כדי לחזור
43 ולפנות עליהם היום מותר להחזירם ע"י שיתן לתוכם מים
44 המותרים בטלטול דהיינו שהם ראויים עדיין לבהמה אף
45 כשהם בתוך העביט או הגרף ואע"פ שלא התירו לטלטל
46 דבר האסור בטלטול ע"י שיטלטל עמו דבר המותר בטלטול
47 אלא במת בלבד כמו שיתבאר בסי' ש"א מכל-מקום כאן

45 את הכפות או את החולה שאינו יכול לילך כלל חייב מפני
46 שאינן נושאים את עצמן כלל ואף אם הוא גדול כל כך
47 שיכול לילך ברגליו לבדו אסור לישא אותו בכרמלית
48 שלא אמרו החי נושא את עצמו אלא לפטור מחטאת אבל
49 עכ"פ אסור מדברי סופרים משום שבות ובכרמלית הוא
50 שבות דשבות וצריך להזהיר לרבים שטועים בזה:

51 **פב** כלי שנתרועע לא יתלוש ממנה חרס לכסות בו או
52 לסמוך בו מפני שהוא כמתקן כלי שכל דבר שמתקנו
53 בשבת להשתמש בו איזה תשמיש יש בו משום תיקון כלי
54 כמו שיתבאר בסימן ש"מ:

55 **פג** אסור לשחוק בכדור בשבת ויו"ט לפי שאסור לטלטלו
56 מפני שאין תורת כלי עליו ויש מתירים לטלטלו
57 ולשחוק בו ברה"י ונהגו מקדם להקל ולא מיחו בידם
58 הואיל ויש להם על מי שיסמוכו:

59 **פד** אסור לשאת תחת אציליו זרע התולעים שעושים
60 המשי מפני שאסור בטלטול שהרי אינו ראוי לכלום
61 ועוד שמוליד בחומו:

62 **פה** יש אוסרים לטלטל בגד שעטנו של ישראל אפילו
63 לצורך גופו ומקומו מפני שאינו ראוי לכלום לא
64 להתלבש בו ולא להציעו תחתיו אם אינו בגד קשה ע"ד
65 שנתבאר ביו"ד סי' ש"א ויש מתירים לצורך גופו או מקומו
66 מפני שמכל-מקום יש תורת כלי עליו אלא שמלאכתו
67 לאיסור והעיקר כסברא הראשונה מפני שאין תורת כלי
68 מועיל אלא לכלי שמלאכתו לאיסור בשבת בלבד אבל בחול
69 מלאכתו היתר שאף אם בשבת אינו ראוי כלל לשום
70 תשמיש מותר לטלטלו הואיל ויש עליו תורת כלי דהיינו
71 שראוי הוא למלאכתו בחול כגון נר שמדליקין בו נפט
72 שבשבת אינו ראוי לכלום ומותר לטלטלו מפני שיש עליו
73 תורת כלי כמו שנתבאר למעלה אבל אם גם בחול אינו ראוי
74 למלאכה כגון בגד שעטנו שאסור להתלבש בו גם בחול אין
75 עליו תורת כלי ומלבוש כלל שאף שראוי להשתמש בו
76 תשמיש אחר כגון לכסות בו כלים או להאהיל בו למעלה
77 מראשו וכיוצא בתשמישים אלו שאין הבגד מיוחד להם ולא
78 נעשה בשביל כך אינן מורידין עליו תורת כלי אלא אם כן
79 ייחדו לכך כמו שכל צורות ואבנים שהם ראויים לכיסוי
80 כלים ואעפ"כ אין עליהם תורת כלי על ידי כך אלא אם כן
81 ייחדם לכך כמו שנתבאר למעלה ואין מועיל כלל להבגד
82 מה שיש עליו צורת ותואר מלבוש כיון שאסור ללבוש כמו
83 שאין מועיל למאכל האסור באכילה בשבת להתירו בטלטול
84 מפני שיש עליו תואר אוכל ותורת אוכל עדיף מתורת כלי:

85 **פו** מותר לטלטל מניפה כדי להבריח בה הזבובים מפני
86 שכלי הוא רק שיזהר שלא יהרוג זבוב:

1 העפר מוקצה שהרי הכינו לכך מתחלה ויחד לו כלי או קרן
2 זוית ובלבד שיהא העפר תיחוח כל כך בענין שאין בו משום
3 עשיית גומא כמו שיתבאר בסי' תצ"ח:

4 **עח** אסור לטלטל בהמה או חיה או עוף מפני שאינן
5 ראויים בשבת כשהם חיים ואפילו עוף שראוי לצחק
6 בו תינוק כשבוכה אסור לטלטלו ואעפ"כ מותר לכפות את
7 הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו בו שהכלי ניטל אף
8 לצורך דבר שאינו ניטל בשבת ואעפ"כ שבעוד שהאפרוחים
9 על הסל אסור לטלטל את הסל מפני האפרוחים שעליו
10 אעפ"כ אין כאן ביטול כלי מהיכנו אפילו לפי שעה הואיל
11 ובירדו להפריח האפרוחים מהסל מיד שעלו או שירדו עליו
12 או שלא יעמדו עליו אפילו רגע ולאחר שירדו מעליו מותר
13 לטלטלו ואם היו האפרוחים על הסל כל משך בין השמשות
14 אסור לטלטלו כל היום כולו אף לאחר שירדו שמתוך
15 שהוקצה ונעשה בסיס לאיסור בבין השמשות הוקצה לכל
16 היום כולו:

17 **עט** כל בהמה חיה ועוף מרדין אותם ברשות היחיד דהיינו
18 שאוחז בצוארן ובצדדין ומסייען ומנענע רגליהן
19 שילכו ובלבד שלא יגביהם בענין שיעקרו רגליהם מן הארץ
20 שמוקצים הם ואסורים בטלטול ואעפ"כ שכל מוקצה כשם
21 שאסור לטלטל כולו כך אסור לטלטל מקצתו אעפ"כ התירו
22 לו לדדות אותם משום צער בעלי חיים אם הבעלי חיים
23 צריכים לכך אבל אם אינם צריכים לכך אסור אפילו לדדות
24 אותם ותרנגולת אסור אפילו לדדות אותה אפילו היא צריכה
25 לכך מפני שהיא מגבהת עצמה כשמדדים אותה ונמצא זה
26 מטלטל את כולה וזה לא התירו משום צער בעלי חיים אבל
27 מותר לדחות אותה מאחוריה בידים כדי שתכנס ללול אם
28 ברחת ממנו:

29 **פ** וכל זה לדדות ברשות היחיד אבל ברה"ר אסור לדדות
30 שום בהמה חיה ועוף גזרה שמא יגביהם ויוליכם
31 ויתחייב משום מעביר ד' אמות ברשות הרבים ולא אמרו
32 החי נושא את עצמו אלא באדם אבל לא בבהמה חיה ועוף
33 וכרמלית דינו כרשות הרבים לענין זה ולדחות אותם
34 מאחריהם אם ברחו מותר אפילו ברשות הרבים:

35 **פא** האשה מדדה את בנה אפילו ברשות הרבים שאין
36 לגזור שמא תגביהנו ותוליכנו ארבע אמות ברשות
37 הרבים שאף אם תעשה כן לא תעבור על דבר של תורה
38 אלא על דבר של דברי סופרים שהחי נושא את עצמו ובלבד
39 שלא תגררהו אלא יהא מגביה רגלו האחת ויניח השנייה על
40 הארץ וישען עליה עד שיחזור רגלו ויניח שהגביה שנמצא
41 לעולם הוא נשען על רגלו האחת אבל כשהיא גוררת שתי
42 רגליו הרי זה כנושאתו ואסור אפילו בכרמלית ואם הוא קטן
43 כל כך שצריך לגרור ב' רגליו ונושאתו ברשות הרבים חייבת
44 שבקטן כזה אין אומרים החי נושא את עצמו וכן הנושא

40 עשרה כוחות שעל ידם היא פועלת פעולות
41 מסויימות.

42 ונמצא שכוחות הנפש אינם מהות הנפש
43 עצמה, אלא הם "כלים" ש"ניתנו" לה שעל ידם
44 הנפש מבטאת את עצמה.

45 וזהו אפילו ביחס לכח החכמה, שהוא הכח
46 העליון ביותר מעשר הכוחות (וכו הוא יתרון נפש
47 האדם על נפש בעלי חיים), שמכל מקום אין
48 מהותה ועצמותה של הנפש השכל שבה.

49 כמו שהמוח הגשמי הוא רק כלי לבח השכל
50 והחכמה המתפשט מהנפש, כך עד"ז כח השכל
51 שבנפש הוא רק כלי למהות ועצמיות הנפש.

52 זה שאמרנו שאפילו כח החכמה אינו אלא כלי
53 למהות ועצמות הנשמה, הרי זה בדוגמת מה
54 שמצינו בכח החכמה עצמו, שיש לו "כלי" - הוא
55 המוח הגשמי - שעל ידו הוא פועל, דכדי שכח
56 השכל יוכל להשכיל איזה דבר בהיות הנפש למטה
57 מלובשת בגוף, מוכרח הוא לפעול באמצעות
58 "כלי" (המוח).

59 וטעם הדבר, לפי שהכח עצמו הוא כח רוחני
60 בתכלית, מופשט מכל גדר גשמי (וכמו הנשמה
61 בהיותה בגן עדן, שהיתה לומדת תורה ומשכלת
62 בגדולת השם, בלי צורך במוח גשמי), אך מכל
63 מקום הוא מתלבש במוח גשמי ורק על ידו הוא
64 יכול להשכיל השכלות.

65 ועל דרך זה הרי עצם כח השכל אינו אלא
66 "כלי" לנפש עצמה, דהנפש עצמה מופשטת מגדר
67 השכל, אלא שהיא "מתלבשת" בכח השכל כדי
68 להשכיל ולהבין ענינים שמחוץ הימנה.

69 אבל לא שהשכל הוא ממהות ועצמיות הנפש,
70 שהרי השכל אינו שוה באדם בכל עת, שפעמים
71 צלול דעתו ופעמים לא כן, עד שפעמים ידבר
72 שמוותים, וא"כ יש בהשכל שינויים רבים.

73 אי אפשר לומר שמהות ועצמיות הנפש היא
74 השכל, כי בעצם הנפש לא שייך שיהיו שום שינויים.
75 וכמו שמצינו בנפש החיונית, שהיא חיות הגוף -
76 אשר בנקודת החיים, זה שהאדם הוא חי (ולא מת) לא
77 שייך שינויים, וכ"ש שלא שייך בזה הפסק אפילו
78 לרגע קטן - אלא מהרגע שנולד עד למיתתו הוא

1 תוכן הפרק: ביאור מהותה של נפש האלקית -
2 "חלק אלקה" שלמעלה מגדר שכל

3 הנה בספר של בינונים [הוא ספר התניא]
4 נתבאר בענין הנפש שהיא "כלולה מעשר
5 בחינות כנגד עשר ספירות עליונות כו", וכן
6 נתבאר [בתניא] "מהות ועצמות נפש האלהית
7 שהן עשר בחינותיה כו".

8 ככל אדם מישראל יש נשמה קדושה, כלומר,
9 שנוסף על הנפש המחיה את הגוף - יש לו נשמה
10 קדושה, הנותנת לו חיים רוחניים. ומהי מהותה של
11 נפש זו וחיים אלה?

12 בספר התניא מובא שהנפש האלקית שבאדם
13 כלולה מעשרה כוחות (שלשה כוחות השכל
14 -"חכמה בינה דעת", ושבע מדות - "חסד גבורה
15 תפארת נצח הוד יסוד מלכות"), ש"נשתלשלו"
16 מעשר ספירות עליונות.

17 [שזהו פירוש הכתוב "נעשה אדם בצלמנו
18 כדמותנו", דכשם שהקב"ה האציל מאתו ית' "עשר
19 ספירות עליונות" (עשרה כוחות אלקיים, שמהן
20 הוא שפע האור והחיות שבתוך כל הנבראים כולם
21 לקיימם ולהחיותם) - כך ישנם בנפש האדם עשרה
22 כוחות אלו, והיינו לפי ששורש נשמת האדם הוא
23 מעשר ספירות עליונות (שהיא "נשתלשלה" מהן)].

24 ומלשון התניא "כלולה מעשר בחינות", וכן
25 מלשון התניא "מהות ועצמות נפש האלקית שהן
26 עשר בחינותי" - משמע, שעשרה כוחות הללו הם
27 הם מהות הנשמה עצמה.

28 [והולך ומבאר שהאמת אינה כן:]

29 אך באמת חסר שם ולא נתבאר איך שגם
30 החכמה שהיא ראשית שבקשר בחינות הנ"ל
31 הוא רק בחינת כלי בלבד לעצמיות ומהות
32 הנפש.

33 מ"ש בתניא שמהות ועצמות הנפש הן עשר
34 בחינות הנפש, הכוונה בזה, שכוחות הנפש הן רק
35 בגדר "כלים" להנפש.

36 משל לדבר - אומן שיש לו כלי אומנות שעל
37 ידם הוא פועל פעולות שונות, כל פעולה בהתאם
38 לכלי שהוא משתמש בו, כך, כדי שהנפש תוכל
39 לפעול וליצור קשר עם דברים שחוץ ממנה, יש לה

41 הדבר או התועלת שתהי' לו ממנו) אלא ברצון
42 שלמעלה מן השכל, ונובע מעצם נפשו (כמו למשל
43 מה שהאדם רוצה לחיות, שאין רצון זה תולדת
44 התבוננות או הכרה שכלית ביוקר החיים אלא זהו
45 רצון הטבוע בעצם נפש האדם).

46 - גם למעלה כביכול יש בחינת רצון שלמעלה
47 מן השכל, כלשון רז"ל "שתוק כך עלה במחשבה".
48 -

49 אך מכל מקום, גם כח הרצון אינו עצם הנפש,
50 שהרי הרצון הוא "הטיית" ו"המשכת" הנפש
51 לאיזה דבר, "מה שבעצם הנפש אינו שייך שום
52 הטי' והמשכה לשום דבר, כי הוא מובדל מכל
53 דבר".

54 ענין זה (שהרצון אינו עצם הנפש) מוכח מזה
55 שכח הרצון נקרא בספרי הקבלה בשם "קרקפתא",
56 או "גלגלתא דחפאי על מוחא" (גולגולת החופה
57 על המוח), דזה גופא שהרצון נמשל לאבר מסויים
58 (ד"אבר" הוא גדר "כלי") מורה שגם הוא אינו
59 אלא כלי להנפש, היינו שהנפש מתבטאת ופועלת
60 ע"י הרצון, אבל אין זו הנפש עצמה.

61 [לאחרי שהוכח שעשר כוחות הנפש (ואף כח
62 הרצון) אינם עצמיות ומהות הנפש, ימשיך לבאר מהי
63 מהות ועצמות הנפש:]

64 והנה מהות ועצמות הנפש היא חלק אלוהי,
65 שאינו בגדר עשר בחינות שיש להן גדר מיוחד,
66 אלא אור פשוט כו'.

67 הנפש היא "כולה עצם אחד רוחני פשוט", כי
68 מהות ועצמות הנפש היא ניצוץ אלקי, "חלק
69 אלקה", וכשם שהקב"ה עצמו אינו בגדר עשר
70 ספירות, שהרי אי אפשר להגדיר ולהגביל אותו
71 ח"ו בשום גדר וציור (כפי שיסביר בסמוך), כך
72 עצם הנשמה שהוא "חלק אלקה" מופשט מכל גדר
73 וציור (וגם לא "בגדר השכל שהוא נברא"), ונקרא
74 "אור פשוט" [כמו אור גשמי, למשל, שאין בו שום
75 גוון וציור].

76 והנה כמו כן יובן מזה הנמשל למעלה בענין
77 עשר ספירות עליונות לגבי המאציל אין סוף
78 ב"ה.

79 כתיב "ומבשרי אחזה אלקה", ופירוש הדבר,
80 אשר ע"י ההתבוננות בנפש ניתן להבין אלקות, כי

1 בשווה ממש. וזה שהאדם צומח מקטנות לגדלות
2 אין הפירוש שנפשו גדלה, דהרי זו אותה הנפש בין
3 כשגופו קטן (בהיותו תינוק בן יומו) בין כשגופו
4 הוא בתכלית הצמיחה והגדלות, דה"נפש שבתינוק
5 יכול להחיות גופו של עוג".

6 ועל דרך זה הוא בנשמה הקדושה שבאדם,
7 שאי אפשר לומר שעצמיותה היא ענין שניתן
8 לשינויים, ומאחר שאנו רואים שיש שינויים רבים
9 בגילוי השכל (שלפעמים דעתו צלולה ופעמים
10 לא), על כרחך שאין השכל עצמיות הנפש.

11 ולכן אי אפשר לומר שהשכל הוא עצמיות
12 הנפש ממש ושעצמיות הנפש הוא רק עשר
13 בחינות' שהן שכל ומדות, או אפילו לומר
14 שהיא מציאות א' והוא שכל.

15 אשר מזה מובן, דלא זו בלבד שאי אפשר לומר
16 שעצמיות הנפש מורכבת מעשר בחינות - שזה
17 מושלל לא רק מחמת השינויים שבכוחות הנפש
18 (כנ"ל), אלא גם מפני שנקודה העצמית של דבר
19 אינה מורכבת מריבוי דברים שונים אלא היא נקודה
20 אחת, ובמילא מובן בפשטות שאין לומר שמהות
21 הנפש מורכבת מעשרה כוחות;

22 אלא גם אי אפשר לומר שעצמיות הנשמה היא
23 (נקודה אחת, והיא) כח של שכל.

24 אלא שהשכל הוא רק כלי לבד.

25 ואפילו בחינת רצון שיש בנפש למעלה מהשכל,
26 כמו ענין שתוק כך עלה כו', ג"כ נק' קרקפתא
27 או גלגלתא דחפאי על מוחא שהוא גם כן
28 בחינת כלי.

29 מלבד עשר כוחות הנפש (כוחות השכל
30 והמדות) - שהם עשרה כוחות פרטיים, אשר כל
31 אחד מהם יש לו תפקיד מיוחד ומוגדר, ופועל דרך
32 אבר מסויים (השכל - על ידי מוח, רגש המדות -
33 בלב, וכו') - שבהם כח החכמה היא ראשית
34 הכוחות - הנה יש בנפש כח כללי, הוא כח הרצון,
35 דכשאדם רוצה איזה דבר, אין הפירוש שרק חלק
36 מסויים מהנפש מלובש ברצון זה, אלא הנפש
37 בכללותה רוצה ונמשכת אליו.

38 אשר מזה מובן שעיקר ענין רצון הנפש בא לידי
39 ביטוי באותם הרצונות שאינם תולדות השכל
40 (שרוצה בדבר מסויים מפני שמבין בשכלו יוקר

41 אולם זה גופא ("אנת חכים") לא ניתן לומר
 42 על הקב"ה בכבודו ובעצמו, כי הוא ית' אינו בגדר
 43 חכמה כלל (אפילו חכמה כזו שאינה בגדר ידיעת
 44 הנבראים), וכוונתם באמרם "אנת חכים" היא,
 45 שהקב"ה השפיל וצמצם את עצמו כביכול בענין
 46 החכמה ("להאציל" ולגלות מאתו ית' כח מוגדר
 47 של חכמה), ורק אז - לאחר "השפלה" וצמצום זה
 48 ניתן לומר עליו ית' "אנת חכים".

49 ואזי איהו [אור אין סוף ב"ה] וחיוהי וגרמוהי
 50 [האורות והכלים של עשר ספירות דאצילות]
 51 חד, ולא כמו התלבשות הנפש בשכל.
 52 אע"פ שגילוי "חכמה עילאה" מאתו ית' היא
 53 השפלה עצומה, כי הוא ית' מצד עצמו "פשוט
 54 בתכלית הפשיטות" - מכל מקום, לאחר התלבשות
 55 זו, הרי האין-סוף ב"ה מתאחד עם החכמה (וכן עם
 56 שאר עשר הספירות) בתכלית ההתאחדות, עד שאי
 57 אפשר להפריד בין האין-סוף והספירות.

58 ולא כמו בנפש האדם, שהיא אינה מתאחדת
 59 עם כוחותי, אפילו לא עם השכל שבה, וכמ"ש
 60 הרמב"ם שאצל נבראים "אין אנו ודעתנו אחד", כי
 61 בידיעת האדם יש הרכבה משלשה ענינים שונים:
 62 האדם היודע, הדבר הידוע, וכח הדעת שלו (שעל
 63 ידו השיג את הדבר), שהרי כח הדעת הוא דבר
 64 נוסף על מהות הנפש; משא"כ הקב"ה הוא
 65 "אחדות פשוטה בלי שום הרכבה וצד ריבוי כלל",
 66 והוא "אחד מכל צד ומכל פינה ובכל דרך ייחוד,
 67 נמצאת אתה אומר הוא היודע והוא הידוע והוא
 68 הדיעה עצמה הכל אחד, ודבר זה אין כח בפה
 69 לאומרו ולא באוזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו
 70 על בוריו". והוא ענין יחוד עצמותו ומהותו ית' עם
 71 מדותיו.

72 תוכן דברי הרמב"ם בענין "הוא המדע והוא
 73 היודע כו'" (התאחדות האין סוף עם מידותיו ית')
 74 - נקרא בלשון הזהר והקבלה "איהו וחיוהי חד
 75 איהו וגרמוהי חד", פירוש, "חיוהי הן האורות
 76 וגרמוהי הן הכלים" - כידוע שבעשר הספירות
 77 הקדושות (הן עשרה כוחות אלקיים שנאצלו מאתו
 78 ית' "לאנהגא בהון עלמין") יש "אורות" ו"כלים"
 79 (ה"אור" של הספירה הוא החיות והאור האלקי
 80 שבהספירה, וה"כלי" הוא ההגדרה והציור של
 81 הספירה) - ועל זה אמרו בזהר "איהו וחיוהי חד

1 הקב"ה ברא את נפש האדם ופרטי כוחותי ואופן
 2 פעולותי באופן כזה שהם ישמשו כמשל על
 3 אלקות.

4 אשר מזה מובן, שמהיחס של כוחות הנפש אל
 5 מהות ועצמיות הנפש, ניתן להבין את היחס בין
 6 עשר ספירות עליונות אל הקב"ה עצמו (שנקרא
 7 "מאציל").

8 או שכמו שהוא למעלה כך הוא למטה בנפש.
 9 עומק הטעם שהנפש היא משל על אלקות, הוא
 10 לפי שהנפש וכוחותי משתלשלים מאלקות,
 11 וכמובא לעיל מהתניא, שעשרה כוחות הנפש
 12 משתלשלים מעשר ספירות עליונות.

13 וכ"ה לענין משנ"ת כאן אודות עצמיות הנפש,
 14 שהיא "אור פשוט", "שאינו בגדר עשר בחינות" -
 15 לפי שמקורה הוא מעצמיות אין סוף ב"ה שלמעלה
 16 מגדר עשר ספירות (כפי שיבאר בסמוך).

17 ונמצא שהסיבה לאופן היחס בין עצם הנפש
 18 לכוחותי (שהכוחות אינם אלא כלי להנפש) היא
 19 לפי שכך הוא למעלה כביכול.

20 [וכפי שהולך ומבאר:]

21 שאפילו בחינת חכמה עילאה דאצילות היא רק
 22 בחינת כלי לבד לאור אין סוף ב"ה, אבל אינה
 23 עצמיותו של המאציל ב"ה, כי הוא פשוט
 24 בתכלית הפשיטות, משא"כ בחינת חכמה הוא
 25 איזה מהות וגדר מיוחד.

26 איתא בתיקונים "לאו מכל אלין מדות איהו
 27 כלל" [הוא ית' אינו מכל מדות הללו (עשר
 28 ספירות)], לפי שאפילו הספירה הראשונה -
 29 "חכמה עילאה דאצילות" [חכמה העליונה - היינו
 30 חכמתו ית' - כפי שהיא מתגלית בעולם העליון
 31 ביותר, הנקרא "עולם האצילות"] יש לה "גדר
 32 מיוחד", שמהותה חכמה; ואילו הקב"ה בכבודו
 33 ובעצמו הוא "אין סוף", שאין לו שום צורה וגדר,
 34 ובלשון המהר"ל מפראג, שהוא ית' "פשוט
 35 בתכלית הפשיטות".

36 ואנת חכים זהו השפלה וענוה, שמשפיל את
 37 עצמו כביכול לחיות מתלבש בחכמה.

38 בתיקונים איתא "אנת חכים ולא בחכמה
 39 ידיעא" (הוא ית' "חכם" אלא שאין לנבראים שום
 40 ידיעה והשגה בחכמתו ית').

14 הקדוש רזא דמהימנותא, שהיא האמונה שלמעלה
15 מן השכל".

16 **ומכל מקום הוא רק בלי בו!**
17 אך מכל מקום, למרות שהאין סוף מתאחד עם
18 החכמה (וכן עם שאר הספירות), עד שהם "חד"
19 כנ"ל - שמזה מובן שאין הספירות דלמעלה בגדר
20 גבול ח"ו אלא הן בבחינת אין סוף, שהרי אור אין
21 סוף ב"ה מתייחד עמהם - מכל מקום, אין החכמה
22 אלא "כלי" אל האין סוף, כי אין סוף ב"ה מצד
23 עצמו הוא "פשוט בתכלית הפשיטות" כנ"ל.

"חשיבות מצות תלמוד התורה", מתוך מאמר "ביאור על פסוק ולא
תשבית", מספר לקוטי תורה פ' ויקרא (דף ד')

1 איהו וגרמוהי חד", ד"איהו" - היינו אור אין סוף
2 ב"ה עצמו - הוא 'חד' עם האורות והכלים של
3 עשר הספירות.

4 דאע"פ שהאור (והגילוי) האלקי שבמידת חסד
5 (לדוגמא) הוא אור מוגדר ומצוייר (שהוא החיות
6 של חסד דייקא), וכ"ש ה"כלי" שהוא הגדרת
7 הספירה עצמה - מכל מקום, אור אין סוף ב"ה
8 עצמו ("איהו") מתאחד עמהם בתכלית היחוד.
9 [דבר זה - "יחודו שמתייחד עם מדותיו שהאציל
10 מאתו ית", אף שמהותו ועצמותו "מרום לבד
11 רוממות אין קץ מבחינת חכמה ושכל והשגה" -
12 "אינו בבחינת השגה להשיג איך מתייחד בהן, ולכן
13 נקראו מדותיו של הקב"ה שהן הספירות בזהר

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

13 ולכאורה יש להבין מהו הצורך כלל בבחי' אדל"ת
14 לעורר אדל"ע מאחר שיוכל להיות אדל"ע מצד
15 עצמו שבודאי לכאו' אדל"ע שמצד עצמה הרבה יותר
16 נעלה במדרגה מאדל"ע שאינה באה רק מסיבת
17 אדל"ת בלבד וכידוע דבחי' אדל"ת שמעורר
18 אדל"ע הוא הנק' בחי' העלאת מ"ן שמעורר המשכת
19 מ"ד כו' ולפי ערך ההעלאה כן ערך ההמשכה כי רוח
20 אייתי רוח ואמשיך רוח כו' רק כפי ערך אופן ההעלאה
21 דוקא ועד"מ התלמיד שמשיבין לו רק כפי שאלתו
22 בלבד וכמ"ש במ"א בענין יעננו ביום קראינו כו' וידוע
23 דהעלאת מ"ן מהעולמות אין לו ערך לגבי בחי'
24 אדל"ע שמצד עצמו שהוא בבחי' א"ס ממש כו' וד"ל:

שער הפורים

1 (כט) וזהו ליהודים היתה אורה ושמחה כו' ולכאורה
2 יש להבין ל' היתה אורה ל' נקבה ולא אמר
3 היה אור ל' זכר אך הענין הוא דפי' אורה הוא ל' מפעיל
4 כמו מאכיל משכיל כו' כך אורה מפיק ה"א פועל יוצא
5 להפעיל את האור שהוא ענין מאיר שממנו נמצא
6 מציאות האור וזהו היתה אורה להאיר לכל כמו ועינינו
7 מאירות וכמו אספקלריא המאירה כו'. ובאור הדברים
8 הנה יש להבין תחלה בתוס' באור בענין הנ"ל במארז"ל
9 במ"ת שכפה עליהם ההר כגיגית כו' ויש להקדים לזה
10 ענין א' המבואר במ"א שיש ב' מדרגות בבחי' אדל"ע
11 הא' אדל"ע הבאה מסיבת אדל"ת דוקא והב'
12 אדל"ע שבאה מצד עצמה שלא ע"י אדל"ת כלל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

6 להיות לו דירה בתחתונים, וכל עיקר התהוות
7 התחתונים הוא רק מה' הבלא כו' ולהיות לו דירה הוא
8 בחי' יוסף, וכמארז"ל מצינו תוספתו של הקב"ה
9 מרובה על העיקר וכמו תוס' כתובה, שעיקר הכתובה
10 מנה או מאתים והתוס' הוא בלי שיעור, כך למעלה

1 **והענין** דכתיב ויגש אליו יהודה, דענין יוסף הוא
2 כמ"ש יוסף ה' שנית ידו, שהוא בחי' תוס'
3 אור, שבדרגת אלקות יש ב' בחי' חוק הקצוב כמ"ש
4 עוד כל ימי הארץ כו' לא ישבותו, שהוא ע"י ברית
5 הקשת, ויש בחי' תוס' כו' וכמארז"ל נתאווה הקב"ה

16 וכד חמא כו' דאתפלג אמר הכל כו', לפי שלא נתקיים,
 17 וזהו ההפרש בין משכן שילה דכתי' ואהיה מתהלך
 18 באוהל ובמשכן ובבית עולמים כתי' כי לא באתם עד
 19 עתה אל המנוחה ואל הנחלה זה בית עולמים, לפי
 20 שמשכן שילה הי' רק בחלקו של יוסף, אבל בית
 21 עולמים הי' בחלק יהודה ובנימין, ולכן ביוסף נמצא ג'
 22 אותיות דשם הוי' כמ"ש עדות ביהוסף שמו, וביהודה
 23 יש כל השם, לפי שעיקר ההמשכה הוא מג' אותיות
 24 יה"ו בה' תתאה, לכן יהודא הוא המקבל הגילוי, אבל
 25 כד אתפלג כו' נתבטל הגילוי דיוסף וע"ז אמר הכל כו'
 26 שאף הגילוי שבביהמ"ק לפי שלא נתקיים נק' הבל.
 27 ולכאורה פי' הזוה"ק עם פי' המדרש הם בהיפוך זמ"ז,
 28 אבל באמת הם א' והא' תליא, וזהו המכוון בדברי
 29 ר"מ כשם שיש יתרון לאור כו' כך כו' לד"ת על דברי
 30 הבלים, והכוונה אף על בחי' הבלא דעלמא כו'.

וראיתי אני שיש יתרון

בנ"ה ב' דשבועות הנ"ל תרס"ו

1 עיקר החיות הוא ביו"ד נברא העוה"ב, בה' נברא
 2 העוה"ז, ועד"מ ביטול אות א' לגבי נפש המדברת
 3 וכ"ש למעלה, שלכן נק' הבריאה מאין ליש ובאמת
 4 כתי' כי ממך הכל, אלא שעיקר מקור היש הוא מבחי'
 5 אין ואפס שאין להמשיל אפילו ביטול הטיפה שבים
 6 אוקיינוס, כי למעלה כתי' אין ערוך לך ה' אלקינו,
 7 אמנם בחי' התוס' הוא מרובה על העיקר בחי' בלי
 8 גבול, והכלי לקבל גילוי זה הוא בחי' יהודא, כמ"ש
 9 הפעם אודה את ה', ולכן התפלה מתחלת הודו לה',
 10 ומסיימת מודים אנחנו לך, ומאן דלא כרע במודים אינו
 11 קם בתחה"מ, וכמא' איהי בהוד, ובחי' ההודאה הוא
 12 כלי קיבול לבחי' ברכה המשכה, בחי' יוסף, אמנם
 13 קיום הגילוי הוא דוקא כשיש התכללות יהודא ויוסף,
 14 וכמא' ברכנו אבינו כולנו כאחד, וזהו מ"ש אחד באחד
 15 יגשו שהאחד דבחי' יהודא מקבל בחי' אחד דיוסף,

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

23 והנה יש עוד בחי' רביעית לבד ג' בחי' מחדו"מ, והוא
 24 הרצון שלמעלה מהטו"ד, וזהו אף עשיתיו כי
 25 אף הוא ריבוי שמרבה בחי' רביעית רעו"ד, והגם כי אף
 26 הפסיק הענין מ"מ ה"ה מרבה עוד בחי' רביעית, כי
 27 במצות יש בו בחי' רמ"ח פקודין רמ"ח אברין דמלכא
 28 ושרשם מרצה"ע ב"ה כי תרי"ג מצות דאורייתא וז'
 29 דרבנן תר"ך עמודי אור תרי"ג ארצין דגלגלתא, וע"י
 30 עשיית המצות יכול לבוא לרצון שלמעלה מטו"ד. וזהו
 31 הרביעית כי רביעית אין פי' חלק רביעי כ"א הבחי'
 32 הרביעית. ומים הוא חכ' להיות כי עיקר הכלי לגילוי
 33 א"ס הוא ביטול ושפלות כי במקום שיש ישות וגסות
 34 אין אני והוא כו', ולכן השראת אחד האמת הוא דוקא
 35 בחכמה מפני שהחכ' הוא כח מ"ה וכמ"ש מרום וקדוש
 36 אשכון ואת דכא ושפל רוח וכמ"ש והאיש משה עניו
 37 מאד, וע"י רביעית מים עי"ז אין יכולים לקבל תוס'
 38 יניקה, כי ימותו ולא בחכ' שלא הי' שבה"כ בחכ' מפני
 39 שהוא בתכלית הביטול ואור אבא מסמא עיני החיצוני,
 40 ובעבודה הוא הרצון והחכ' ועי"ז אין אחיזה לחיצוני
 41 מהידים, וזהו עיקר ענין נט"י. ויש עוד פי' בל' נטילה
 42 מל' וינטלם וינשאם, והוא מל' נשיאות ידים שינשאם
 43 למעלה, והו"ע נשיאות כפים שבכהנים שהיו מנשאים
 44 אותם כנגד הראש, דהנה כתיב וישא אהרן את ידיו

1 והנטילה הוא ע"י רביעית מים והענין הוא דהנה
 2 בעבודה בנפש האדם יש ג"כ ג' בחי' אלו
 3 מחדו"מ שהם נגד ג' עולמות ביי"ע, דהנה ארז"ל על
 4 ג' דברים העולם עומד על התורה ועבודה וגמ"ח, והנה
 5 עבודה הוא עבודת הקרבנות הוא כנגד מחשבה כי
 6 עיקר עבודת הקרבן הי' תלוי ע"י מחשבת הכהן כי אם
 7 חשב מחשבת חוץ פסול הקרבן, ועכשיו תפלה כנגד
 8 קרבנות העיקר ג"כ הכוונה, כי עיקר ענין תפלה הוא
 9 הכוונה שיכוון לבו וההתבוננות, והקול אינו אלא כדי
 10 לעורר הכוונה והוא כנגד מחשבה בריאה. ותלמוד
 11 תורה העיקר דיבור כמ"ש ודברת בם ושננתם
 12 וכמארז"ל ע"פ אם ערוכה בכל וגו' אם ערוכה ברמ"ח
 13 אברים ושמורה, והוא כנגד יצי'. וגמ"ח הוא מעשה
 14 המצות. והגם כי אמרו ות"ת כנגד כולם והאיך אמרו
 15 שהוא כנגד יצי' ותפלה כנגד בריאה. אך הוא ע"ד
 16 תלמוד בבריאה משנה ביצי' ומקרא בעשי', ובאמת הרי
 17 מקרא גבוה מכולם, אלא דהיא הנותנת דמפני שמשנה
 18 גבוה מתלמוד לכן נשפלה גם ביצי', דזהו כלל דכל
 19 הגבוה גבוה יותר יכול להשפיל א"ע למטה יותר,
 20 ומקרא שגבוה יותר יכול להשפיל אפי' בעשי', וכן ת"ת
 21 נשפל עד יצי', ומעשה המצות ששרשם מרצה"ע נשפל
 22 עד עשי'.

- 1 ויברכם, וארז"ל ידו כתי', והקרי הוא ידיו דהיינו שהם
2 מנשאים את הידים למדריגת לית שמאלא בהאי ע"ק,
3 ועדמ"ש שאו ידיכם קודש, אך זה אין יכולים כ"א

שערך כעדר העזים (תנחה מוגה) (א)

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

- 1 וזהו הביאור בדברי הפרד"ס שחכמה ובינה הן לצורך
2 העולמות (הגם ששייכים במהותם גם אם לא היו
3 העולמות בו), - ולא כמציאות המידות שכל עניינם הוא
4 מחמת הזולת, וכפי שהתבאר באריכות בפרק הקודם,
5 שמציאות המוחין לא צריכה זולת, הנה בכל זאת בכדי
6 שיהיה ידיעה והשגה אלקית בעולמות בו' כלומר, כדי
7 שיתמש הרצון האלקי שיהיה גילוי אלוקי בעולם, ולא
8 רק באופן של התפעלות (מידות) אלא גם באופן של
9 הבנה והשגה (מוחין) לכן גם המוחין הם לצורך
10 העולמות וכמו שנתבאר לעיל פרק ו'²⁹.
11 עד כאן זה היה ביאור ראשון בדברי הפרד"ס שגם
12 החכמה והבינה הם לצורך העולמות, והוא, שעל ידם
13 (החכמה והבינה שבעולם האצילות) יש גילוי אלוקות
14 בעולם, ולנבראים יש השגה באלוקות.
15 ממשיך הרבי נ"ע להעמיק ולבאר באופן נוסף את דברי
16 הפרד"ס שהחכמה והבינה הם לצורך העולמות,
17 ובביאור זה מפרש שדברי הפרד"ס עוסקים אף בחכמה
18 ובינה שלפני הצמצום:
19 וכתב הפרד"ס שם וזה לשונו כי קודם התפשטות
20 המדות כלומר לפני גילוי המידות שעניינם המשכה
21 זולת היה מתחכם בעצמותו וחכמתו בהשגת עצמותו
22 כלומר היה מושג של חכמה ושכל אצל הבורא, אבל
23 הכל עדיין בעצמותו ולא כשביל הנבראים כי הוא
24 וחכמתו הכל עצם אחד – על-דרך לשון הרמב"ם "הוא
25 המדע והוא היודע", עד כאן לשונו של הפרד"ס,

- 26 ונראה הכוונה על חכמה ובינה הכלולים באין סוף ברוך
27 הוא, - כלומר יכלנו לפרש שהפרד"ס מתכוון על
28 החכמה והבינה של עולם האצילות, שגם עליהם
29 אומרים שהוא וחכמתו אחד, כפי שכותב האדמו"ר
30 הזקן בתניא פרק ב' ובכמה מקומות. אבל כאן מבאר
31 הרבי נ"ע שכוונת הפרד"ס שהיה מתחכם בעצמותו,
32 הוא על החכמה והבינה שלפני הצמצום, של עשר
33 ספירות הגנוזות הכלולות באין סוף ברוך הוא.
34 ויש לומר שהוא ענין ידיעת עצמו כלומר לא ידיעה של
35 דבר שחוץ ממנו, אלא שהבורא כביכול יודע את עצמו
36 ממש וכמו שכתוב באגרת הקודש³⁰ דבידיעת עצמו יודע
37 את התורה בו', כיון ש"אורייתא וקודשא בריך הוא
38 כולא חד" (התורה והקודש ברוך הוא – דבר אחד), הרי
39 ידיעת עצמו היא מהות ידיעת התורה, המאוחדת בו
40 בתכלית.
41 ומבואר במקום אחר שזהו על-דרך משל כמו המחשבה
42 ודיבור דענין הדיבור הוא רק בשביל הזולת, מה שאין
43 בן המחשבה היא לגלות העלם העצמי לגבי עצמו בו'.
44 כלומר, ענין האותיות הוא גילוי, אלא שיש אותיות
45 הדיבור ויש אותיות המחשבה. אותיות הדיבור הם גילוי
46 אל הזולת, ואילו אותיות המחשבה הם הגילוי של
47 ההעלם העצמי לעצמו.
48 וכמו כן הוא הדוגמא בספירות עליונות בענין ז'
49 תחתונות שבע המידות וג' ראשונות בחינת חב"ד דו'
50 תחתונות הן כשביל העולמות כמשל הדיבור וג' המחשבה

כי אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו' והלכך גם לפימיות התורה אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות מאחר דלא ממש חשיבי ובבחינת פנימיותה אינה שמחת לבב אנוש ושנעשנוי אלא כביכול שמחת לב ושנעשנוי המלך הקב"ה שמשנתעטע בה כי אלקים הבין דרכה וידע מקומה ומעלתה בידיעת עצמו כביכול אבל נעלמה מעיני כל חי כמ"ש ופני לא יראו דהיינו בחינת פנימיותה כמ"ש בשם האר"ז. ושה"ה ואה"י אצלו שעשועים אצלו דוקא. משחקת לפניו לפניו דוקא דהיינו בבחינת פנימיותה וע"ז אמר ואהיה אצלו אמון אל תקרי אמון אלא אמון כו' ועל בחינת אחוריים אמר משחקת בתבל ארצו ושנעשנוי את בני אדם כי התורה ניתנה בבחינת פנים ואחור כדכתיב במגילה עפה דזכר' והיא כתובה פנים ואחור.

²⁹ וזה לשונו שם: וזהו דאצילות הוא ממוצע בין אוא"ס המאציל אל הנבראים להיות גילוי אוא"ס בעולם כו'. שזהו תכלית הכוונה בהתהוות האצילות בכדי שיהי גילוי אלקות בעולמות כו'. דכשם שאמצעית האצילות הוא להיות התהוות המציאות דבריא יצירה עשירה. כמו"כ תכלית הכוונה הפנימית דאצילות להיות ע"י גילוי אלקות בבריא יצירה עשירה כו'. דזולת האצילות לא היינו יודעים כלל ענין האוא"ס ולא ה' ידיעת והשגת אלקות נבראים ולא ה' התגלות כחות אלקים כלל כמו התעדרות אהר"ר וכה"ג. וע"י האצילות הוא שיש גילוי אלקות בעולם כו'.
³⁰ קונטרס אחרון סימן ו', וזה לשונו: אבל פנימית שבבעומק שהוא פנימית התורה היא מיוחדת לגמרי באור א"ס ב"ה המלוכב בה בתכלית היחוד ולגבי א"ס ב"ה כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש

13 יבין בעצמו את הענין.
 14 ומכל-מקום – זהו החידוש של הפרד"ס - גם בחינת
 15 ידעית עצמו היא בשביל ההשתלשלות.
 16 אלא שענין זה צריך ביאור: דהנה לכאורה אינו מובן
 17 המושג של גילוי לעצמו אצל הבורא מאחר שזהו רק
 18 לגלות העולם העצמי לגבי עצמו אם כן לאיזה צורך
 19 נאצל שהרי אצל האדם למטה אפשר לומר שלעיתים
 20 הדבר אינו גלוי גם לעצמו, שיש דברים שנמצאים בתת
 21 מודע של האדם, ובכדי שהאדם יגלה את זה אף לעצמו
 22 צריך את המחשבה. אבל אצל הבורא שבוודאי הכל
 23 ידוע לפניו בשביל מה זקוק לגילוי לעצמו, דהרי
 24 לעצמותו יתברך ידוע גם קודם שנאצל בו.

שבת פרשת ואתחנן ער"ב

1 ראשונות הן מה שבידיעת עצמו יודע שהוא ענין לגלות
 2 העולם העצמי לעצמו בכיכול, כמשל המחשבה.
 3 ועיין מה שכתוב בהוספות לקוטי תורה דיבור המתחיל
 4 להבין מה שכתוב באוצרות חיים סוף פרק ג'³¹ בענין
 5 מחשבה ודיבור שהכל לעצמו, כלומר גם המחשבה וגם
 6 הדיבור הם לעצמו, רק שהדיבור הוא לעצמו בשביל
 7 הזולת וכמו מה שנאמר³² שכאשר נתן הקדוש ברוך הוא
 8 את התורה למשה אמרה ד' פעמים בינו לבין עצמו, ורק
 9 אחרי זה נתן לו, ולהבדיל כמו אדם שהולך לנאום נאום
 10 והוא עושה חזרות בינו לבין עצמו, הרי אמנם הדיבור
 11 הוא לעצמו אבל זה לצורך ההשפעה הזולת, והמחשבה
 12 הוא הגילוי לעצמו בו. מטרת המחשבה היא שהאדם

ענתלבש באותיות אשר בחינת אותיות ההם הם נק' בחינת דבור. לגבי
 אותיות עליונים יותר הנקרא מחשבה. והצמצום הוא ענסתלק האור
 מלהאיר באותיות הדבור ונכלל באותיות המחשבה. ואע"פ שבאמת לא
 שייך שם כלל דבור ומחשבה. כי גם א"ק שנק' מחשבה הקדומה נתהווה
 אחר הצמצום כ' אך לשכך האון צ"ל כן כדי לצייר ענין גלוי והעלם
 בהאור והיוו גם קודם שנברא א"ק. בשגם לפמ"ש בספרים שהצמצום היה
 במל' דא"ס והרי בחינת מל' בכ"מ הוא דבור כמ"ש באשר דבר מלך
 שלטון.

32. על פי שמות רבה ריש פרשה מ. וראה לקוטי תורה ריש
 פרשת האזינו (עא, ג).

31. ליקוטי תורה הוספות לספר ויקרא (נב, ד), וזה לשונו:
 ודע שלפ"ו צריך להבין מאחר שהצמצום ה' בהאור שהוא הגלוי שחזר
 להיות בבחינת העלם. מהו ענין גילוי היוו קודם שנברא העולם. אשר ה'
 רק הוא לבדו ית'. וי"ל בדרך אפשר כמו ששייך גלוי גם באדם כשהוא
 בפני עצמו היינו בחינת הדבור שבו שמדבר השכל שלו. והרי גם כשאני
 מדבר די לו בפ"ע בשכל ומחשבה. והדבור אינו רק בשביל זולתו אעפ"כ
 יוכל לדבר גם בפני עצמו והוא באמת גלוי יותר וגם השפלה וירידה כי
 אור השכל שבמחשבה דק ורוחני יותר מכמו שהוא כשמתלבש בדבור עד
 שפנימיו השכל א"א להתגלות בדבור כלל כמ"ש במ"א כך עד"ז יובן ענין
 גלוי האור שהיה מתחלה קודם הצמצום. היינו עד"מ כאילו תאמר

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תרצ"ז

1 נשמות ישראל נקראות בנים מצד הנשמה, עבדים – מצד הגוף. כמו העבד שמוסר עצמו
 2 לאדונו ומתבטל ממציאאותו, וכל ענינו הוא לשרת את אדונו בכל המלאכות, ושמתחוה היא
 3 מזה שממלא רצונו.

12 בעל גדול שמשללת עליו אימת האדון וקאתו ופקדו,
 13 אשר משום זה הנה הוא עובד כל עבודה קשה ויכבדה
 14 ביותר אף שהוא נגד רצונו ואינו לפי פחו, ותכבד
 15 העבודה עליו עד אשר תקצר רוחו ונפשו מגדל כבד
 16 עבודתו, וגם פלילה לא ינוח בשנה, הינו דלכד זאת
 17 אשר בעת השנה ממש הנה גם אז על האדון ויקאתו
 18 עליו, אלא עוד זאת דעל האדון הוא עליו כעל ברוך
 19 להקיצו משנתו המועטת בשביל לעבד עבודתו, והעל

18 גיטין יג, א.

4 והנה פללות הענין הוא, דזה שנסמות ישראל נקראים
 5 בשם "בנים" הוא מצד מעלת הנשמה, אכל
 6 מצד הגופים הנה נקראים בשם "עבדים", כמו
 7 שכתוב¹⁷ "כי לי בני ישראל עבדים", דעקר ענין
 8 העבודות הוא בעל דוקא, דהעבד מצד עצמו רוצה
 9 ללכת בטל ועצל לעשות איזה מלאכה שתהיה
 10 ובהפקרא נחא ליה¹⁸, ואינו רוצה בשום עבודה איזו
 11 שתהיה פלל, וכל ענין עבודתו של העבד אינו אלא

17 בהר כה, נה.

23 כַּאֲשֶׁר לְכָל הוּא עַל הָעֶבֶד לַעֲשׂוֹתָם בְּשִׁבִיל הָאָדוֹן,
 24 וְאֵינוֹ נֶחְשָׁב לְשׁוֹם מְצִיאֹת בְּעוֹלָם לַעֲצָמוֹ כְּלָל, כִּי הוּא
 25 נֶחְשָׁב כְּרִכּוּשׁוֹ וְקִנְיָן כְּסָפוֹ שֶׁל הָאָדוֹן אֲשֶׁר יוּכַל לַעֲשׂוֹת
 26 בּוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יִחְפֹּץ, וּמִצַּד מְסִירָה וְנִתְיָנָה זֶה מֵה שֶׁהָעֶבֶד
 27 מוֹסֵר וְנוֹתֵן עֲצָמוֹ לְהִיּוֹת עֶבֶד, הֵנָּה מִצַּד זֶה מִקְבֵּל עָלָיו
 28 כָּל עֲבוּדָה קָשָׁה וּכְבֵּדָה בְּיֹתֵר וְאֵינוֹ מְהַרְהֵר בָּזָה כְּלָל,
 29 אֲלֵא אֲדַרְבָּא הוּא בְּעֲצָמוֹ יוֹדֵעַ אֲשֶׁר בֵּן צְרִיף לְהִיּוֹת, עַר
 30 אֲלֵיין וְיִיִּס אִז אֲזוּי בַּעֲדָרְךָ זַיִן, וְלֵהִיּוֹת כִּי הָעֲבוּדָה
 31 וְהַשְׂרוּת הֵנָּה זְהוּ כָּל מֵהוּתוֹ, לְכֵן הֵנָּה זֶה אֲצִלוֹ
 32 כְּטַבְעֵיּוֹת מִמֶּשׁ לְשֵׁאת הָעַל הַקָּשָׁה וְהַמְּשָׂא הַכְּבֵּדָה
 33 בְּטַרְח רַב בְּמִתְיָנִית וְקִבְּלַת עַל גְּמוּרָה, וְלְכֵן הֵנָּה אָנוּ
 34 רוֹאִים דַּעַם הִיּוֹת דְּהָעֶבֶד מִפְּנֵי גְדֵל כְּבֵד עֲבוּדָתוֹ תָּמִיד
 35 בְּיֹם וּבְלַיְלָה הֵנָּה וְדַאי אֲשֶׁר אֵין לוֹ שְׂמִחָה וְנִחַת רוּחַ
 36 לַעֲצָמוֹ כְּלָל מִעֲבוּדָתוֹ בְּעַל קָשָׁה וְכְבֵד בָּזָה, מִכָּל מְקוֹם
 37 הֵנָּה גַם לְעֶבֶד זֶה יֵשׁ לוֹ שְׂמִחָה גְדוֹלָה מְזָה דְּעַל יְדֵי
 38 טַרְח עֲבוּדָתוֹ מִתְמַלֵּא רְצוֹן אֲדוֹנוֹ, לְהִיּוֹת אֲשֶׁר מְלוּי
 39 רְצוֹן אֲדוֹנוֹ הֵנָּה זְהוּ כָּל חַיּוּתוֹ וּמֵהוּת מְצִיאֹתוֹ אֲשֶׁר
 40 לְזֶה נִבְרָא וְנוֹצֵר וְאֲשֶׁר זוּלַת זֹאת אֵין לוֹ דְּבָר עֲצָמִי כִּי
 41 אֵין לוֹ מְקוֹם וּמְצִיאֹת וּמֵהוּת בְּפָנָי עֲצָמוֹ כְּלָל, כִּי גּוֹפּוֹ
 42 וּנְפִשׁוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ נִקְנָה וְנִרְצַע לְאֲדוֹנוֹ, דְּגַם מֵה שֶׁנִּקְנָה
 43 וְהַרְוִיחַ אוֹ מְצָא הֵנָּה הַכֹּל הוּא לְאֲדוֹנוֹ²⁰, וְסִבַּת הַכֹּל
 44 הוּא הַמְּסִירָה וְנִתְיָנָה לְהִיּוֹת עֶבֶד בְּקִבְּלַת עַל דְּוָקָא.

ב' דר"ח אלול ותוצ"ו. פערנטאטדסטדארף

1 הַקָּשָׁה אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ הַשָּׂב רִחוּ כְּלָל, וְעַם הִיּוֹת שֶׁכָּל זֶה
 2 הוּא בְּעַל כְּרָחוֹ שֶׁל הָעֶבֶד, הֵן מִצַּד עֲצָם טְבָעוֹ שֶׁחֲפִץ
 3 לְלַכֵּת בְּטַל מִפְּנֵי טְבַע הָעֲצָלוּת, וְהֵן מִצַּד חֲלִישׁוֹת כַּחוֹ
 4 לְפִי גְדֵל הָעֲבוּדָה, מִכָּל מְקוֹם הֵנָּה מִצַּד עַל הָאָדוֹן
 5 נַעֲשֶׂה אֲצִלוֹ כְּמוֹ טְבַע בְּנִפְשׁוֹ מִמֶּשׁ לְשֵׁאת הָעַל וְהַמְּשָׂא
 6 וְהַטַּרְח הַגְּדוֹל בְּעֲבוּדָה קָשָׁה וּכְבֵּדָה בְּיֹתֵר, וּכְמוֹ
 7 שֶׁהֲרֵגַל הַשׁוֹר לְעַל וְהַחֲמוֹר לַמְּשָׂא¹⁹, הֵנָּה כְּמוֹ בֵּן
 8 מִתְרַגֵּל הָעֶבֶד בְּעֲבוּדָתוֹ הַקָּשָׁה בְּיֹם וּבְלַיְלָה בְּקִבְּלַת
 9 עַל, וְקִבְּלַת עַל הַלְּזָה נִקְנָה אֲצֵל הָעֶבֶד כְּטַבְעֵיּוֹת מִמֶּשׁ,
 10 וְכָל זֶה הוּא לְפִי שְׁנוּתָן אֵת עֲצָמוֹ לְעֶבֶד לְקַבֵּל עָלָיו עַל
 11 הָאָדוֹן בְּכָל אֲשֶׁר יִצְוֶה עָלָיו בְּכָל עֵת וּבְכָל מְקוֹם
 12 בְּמְסִירָה וְנִתְיָנָה גְּמוּרָה, דְּהֵנָּה בָּזָה שֶׁהָעֶבֶד נוֹתֵן וּמוֹסֵר
 13 אֵת עֲצָמוֹ לְעֶבֶד, מִיט דַּעַם וּוְאֵס דְּעַר עֶבֶד גֵּיט זִיף
 14 אוּוְעַק פֶּאָר אַ עֶבֶד, הֵנָּה בְּמְסִירָה וְנִתְיָנָה זֶה הָרִי הוּא
 15 מִתְבַּשֵּׁל הָעֶבֶד בְּכָל עֲצָם מֵהוּתוֹ כְּאֵלוֹ אֵינוֹ בְּמְצִיאֹת
 16 בְּעוֹלָם לַעֲצָמוֹ כְּלָל, וְכָל עֲנָן בְּרִיאָתוֹ וְהִיּוֹתוֹ בְּעוֹלָם
 17 אֵינוֹ אֲלֵא לְשֵׁרֵת אֵת אֲדוֹנוֹ וְלַעֲשׂוֹת אֵת מְלַאכְתּוֹ בְּכָל
 18 הַדְּרוּשׁ לוֹ לְהָאָדוֹן בְּעֲבוּדַת הַשְּׂדֵה בְּחִרְיִשָּׁה זְרִיעָה
 19 וְקִצְיָה, וְעֲבוּדַת הֵגֶן וְהַכְּרָם בְּנִטְיעָה עֲדוּר נְכוּשׁ,
 20 חֲבִיטַת תְּבוּאֵת הַשְּׂדֵה טַחֲנִיתָם וְאִפְתִּיתָם וְלִקּוּט תְּבוּאֹת
 21 הֵגֶן וּפְרִי הַכְּרָם, וְהַשְׂרוּת בְּבֵית בְּעִרְכַּת הַמַּאֲכָלִים,
 22 אַרְיָגַת בְּגָדִים וְלִפּוֹתָם וְלִנְקוּת אֵת הַכְּלִים, הֵנָּה הַכֹּל

(19) על פי לשון חז"ל - עבודה זרה ה, ב.

(20) להעיר מקידושין כג, ב וברשב"א שם. וראה [מאמר]

דיבור המתחיל אחרי ה' אליכם הנ"ל (המשך תרס"ו עמ' שכו ואילך).

ספר השיחות - ה'ש"תתש"א בלה"ק

17 יהודי, והילדים נעשים חולים במחלות בלתי ניתנות
 18 לריפוי, מן ההכרח לקחת חלק גדול ומסור לעזור
 19 לאומללים אלה ולנחם את הוריהם.
 20 אך, יחד עם כך, צריכים גם לזכור את הסיבה
 21 שגרמה לאסונות גדולים אלה.
 22 עד כמה שלא תיראה קשה שמירת הטהרה כדון,
 23 או הטבילה במקוה כשרה, זה עדיין קל יותר מהקושי
 24 והמרירות של הישיבה - חלילה - ליד מיטת הילד
 25 החולה ולראות ביסורים הגדולים שנפשות תמות אלו
 26 מתייסרות בהם. - מדוע?
 27 מפני שההורים עצמם לא רצו למסור לעצמם דין
 28 וחשבון.
 29 קל לדמיון היסורים הגדולים וכאב הלב
 30 שההורים, ובמיוחד האם, עוברים ברגעים שהם
 31 רואים ביסורי בנם.
 32 וכדאי הדבר שבתור אוהב ישראל, צריכים לבקש

1 טהרת המשפחה - חושבים הצעירים למצוה
 2 קשה - אפילו אותם שאכן שומרים על זמני
 3 הטומאה, הם אדישים בשמירת ימי הטהרה
 4 והטבילה במקוה כשרה.
 5 אי הידיעה הגדולה בנוגע לדיני התורה בחיי
 6 המשפחה, נדה, טבילה, מביא - חס וחלילה -
 7 לקרבנות גדולים ולמחלות קשות בנשים ובילדים, וכן
 8 לעתים קרובות - ל"ע - לשגעון נצחי או למקרים של
 9 מות.
 10 נוסף על מה שמצות אהבת ישראל מכתובה כל
 11 יהודי להיות בקירוב לזולת ולעוררו על המצוה
 12 הגדולה מצד ההלכה של טהרת המשפחה - מוטל
 13 חוב על כל יהודי להעיר לזולת על כך, מבחינת
 14 שמירת הילד היהודי מלהיות בעל מום או מלמות
 15 חסד ושלום בצעירותו.
 16 ודאי הדבר שכאשר קורה חלילה אסון בבית

* * *

זה המשמעות בביטוי חכמינו ז"ל על מצות "קלות וחמורות". המצוות שקל לקיימן והמצוות שלא כל כך קל לקיימן. ואילו במצוות עצמן אין שום הבדל בין מצוה אחת לחברתה, כולן שוות. וכשם שהדבר במצוות, כך גם בחיים היהודיים, שאין שום דבר קטן, כל מה שקורה בחיים היהודיים - חשוב מאוד.

בסעודת פורים ש"ת, ניו יורק

1 מהשי"ת שירחם עליהם ועל בנם ולשלוח לו רפואה
2 שלימה.
3 אך, מן ההכרח גם לזכור את הסיבות שגרמו
4 למצב מר כזה, ולהשתדל לעורר את הצעירים בדרכי
5 נועם על שמירת טהרת המשפחה כדין וכהלכה.
6 הרי זה מן החשיבות הגדולה ביותר שיוסדו
7 אגודות נשים שתתעניינה במיוחד בבעיה זו, לארגן
8 ועידות והתכנסויות, להסביר לציבור היהודי הרחב
9 חשיבותה של שמירת טהרת המשפחה גם מן הבחינה
10 הבריאותית.

אגרות קודש

5 ימצאון המחזיקים בזה.
6 מכל עבר ופינה שומע הנני נאקת אחב"י, השם יחוס
7 וירחם וירום קרן אחב"י שי' מנפש ועד בשר, ומצפה הנני
8 לשמוע מאתו אשר הוטב המצב בגו"ר. והשי"ת יהי בעזרו
9 להצליחו בכל טוב בגו"ר.
10 ידידו הדו"ש ומברכו

11 יוסף יצחק.

אג"ק מוהרי"צ כדך יד

ב"ה א' כ"א שבט תרפ"ח
כבוד ידידי הרה"ג הנודע ווי"ח אי"א כו'
מוהר"ר שמעון שי'
1 שלום וברכה
2 במענה על מכתבו מכ"ב לחדש העבר על דבר
3 התיידידות גמ"ח, ראוי הוא דבר זה במאד מאד, כמוכן
4 באשר יהי בעזרתו ית' בידיים בטוחות, ואז הנה בטח

אגרות קודש

ב"ה, י"א מני"א, תשכ"א
ברוקלין.

מרת העניא תחי'

ברכה ושלוס!

במענה למכתבה מיום השלישי שהוכפל בו כי טוב,

נעם לי לקרות בו ר"פ מפעולותי בשבועות האחרונים דשנת לימוד שעברה, בביה"ס אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר בקרית גת. והתקוה שבתוככי כללות סגל המורים-ות דהרשת התייעצו איך להחזיק קשר עם התלמידים-ות במשך החופש הארוך. והתועלת גדולה שבה - בודאי למותר להאריך בה.

לכתבה לענין זמן קביעות החתונה - יהי רצון שאיך שיחליטו יהי בשעה טובה ומוצלחת.

בברכה לבשו"ט בעניינים הפרטים והכלליים, ובקשר עם יום הולדתה - לשנת הצלחה בכל.

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א

מזכיר

במענה לשאלתה - צדקת המעשר תפריש מחציתה לביה"ס הרשת, ומחציתה - לשאר צדקות

(בעצמה, או ע"י אבי' שי')

רמב"ם – הלכות בית הבחירה

פרק ג' הלכה י'

גְּבֵהַּ הַמְּנוּרָה תִּהְיֶה עֶשְׂרֵי טַפָּחִים: הַרְגָּלִים וְהַפֶּרֶחַ שְׁלֹשָׁה, וְשְׁנֵי טַפָּחִים חֶלֶק, וְטַפָּח שָׁבוּ גְבִיעַ כַּפֶּתוֹר וּפֶרֶחַ, וְטַפָּחִים חֶלֶק; וְטַפָּח כַּפֶּתוֹר, וְשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - אֶחָד הֵילֵךְ וְאֶחָד הֵילֵךְ, וְנִמְשְׁכִין וְעוֹלִין בְּנֶגֶד גְּבֵהַּ הַמְּנוּרָה; וְטַפָּח חֶלֶק; וְשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - אֶחָד הֵילֵךְ וְאֶחָד הֵילֵךְ, וְנִמְשְׁכִין וְעוֹלִין בְּנֶגֶד גְּבֵהַּ הַמְּנוּרָה; וְטַפָּח חֶלֶק; וְטַפָּח כַּפֶּתוֹר, וְשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - אֶחָד הֵילֵךְ וְאֶחָד הֵילֵךְ, וְנִמְשְׁכִין וְעוֹלִין בְּנֶגֶד גְּבֵהַּ הַמְּנוּרָה; וְטַפָּחִים חֶלֶק; נִשְׁתַּיְרוּ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, שֶׁבָּהֶן שְׁלֹשָׁה גְבִיעִים, כַּפֶּתוֹר וּפֶרֶחַ. וְזוֹ הִיא צוּרְתָהּ:

נקודות משיחות קודש

המשכן רואים את ציורו של הרמב"ם ופירושו של ר' אברהם בן הרמב"ם, היו גם הם כותבים שאין כל מחלוקת בזה ולכולי עלמא היו הקנים "ביושר".

ואם כנים הדברים, מהנכון להחזיר עטרה ליושנה - שכל העושים ציורים מהמנורה יציירו את קני המנורה באלכסון כדעת רש"י והרמב"ם.

עוד עניין בזה: הציור הרגיל של המנורה שששת הקנים הם כחצאי קשת הוא עפ"י השערה חיקוי מציור המנורה אשר לא יהודים ציירו ברומי, ועל "שער הנצחון" של טיטוס ימ"ש! שנוסף לזה שציור המנורה שעל שער טיטוס אינו מדוייק כלל - הרי זה נעשה, כמובן, כדי להראות ולבטא את השליטה והממשלה של רומי על היהודים ר"ל, עד שחקקו שם בכמה מקומות את התיבות "יודעא קאפטא ("יהודה שבויים"). והיו זמנים שבהם היו מכריחים יהודים לבא להשער, שיראו את הכתוב ורשום שם בכדי להשפילם. נמצא, שציור קני המנורה כחצאי קשת צריך להביא לזעקת שבר - נוסף על זה וגם זה עיקר שזהו היפך רש"י והרמב"ם - גם מפני שזה נותן הסכם מסויים ר"ל להציור שעל שער טיטוס, שנעשה כדי לצער יהודים ולהשפילם!

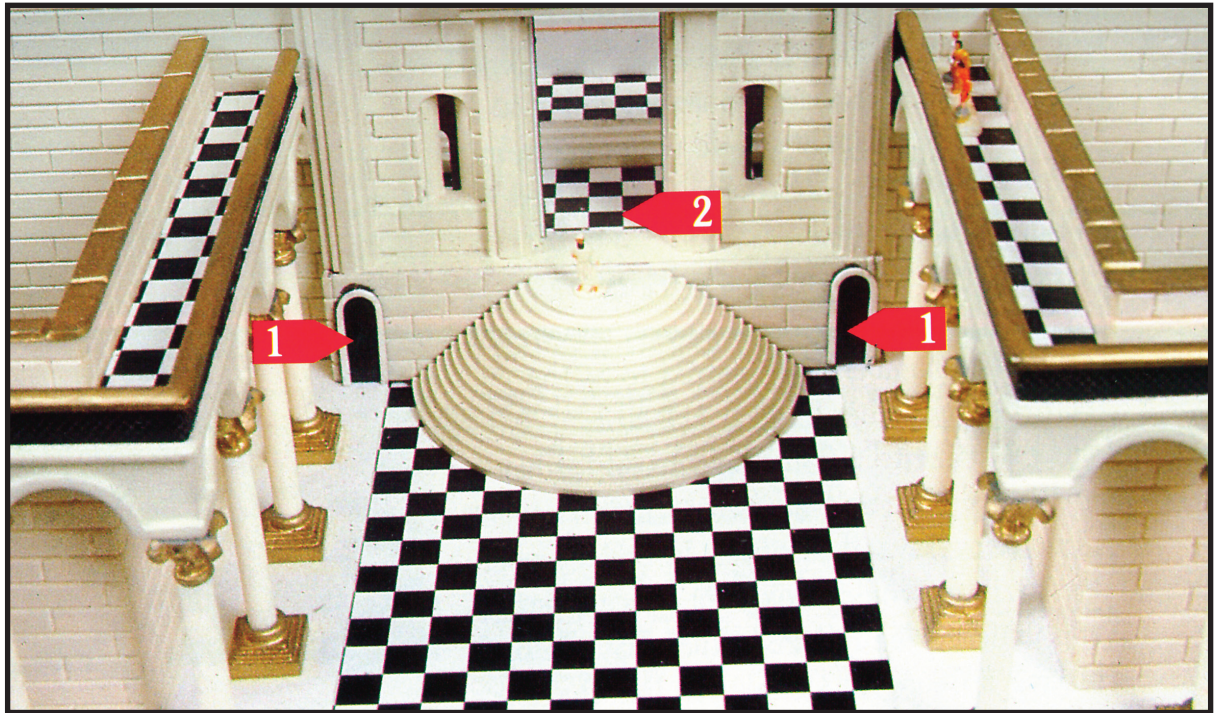
(לקוטי שיחות חלק כ"א, שיחה ג' לפ"ר תרומה)

בציור המנורה שבגוף כתב יד קדשו של הרמב"ם (בפירושו למשניות), ישנו עוד פרט השונה מבציורים הרגילים של המנורה - ששת קני המנורה נמשכים למעלה באלכסון, דלא כבציורי המנורה הרגילים, שהם נמשכים בחצאי קשת.

ואעפ"י שבנוגע לפרט זה, אולי היה מקום לומר בדוחק הכי גדול, שהרמב"ם צייר "להקל על הציור" - אבל מפורש בפירוש רבנו אברהם בן הרמב"ם: "ששת הקנים ... נמשכים מגופה של המנורה לצד ראשה ביושר כמו שצייר אותה אבא מרי ז"ל, לא בעיגול כמו שצייר אותה זולתו". כך איתא גם בפירוש רש"י על התורה שששת הקנים "באלכסון נמשכים ועולים".

בעל משנת חסידים בספרו "מעשה חושב" כותב בפשטות שששת הקנים "נמשכים בעיגול", ומדייק זאת מדברי הרמב"ם שכתב "נמשכים ועולים". וכן מביא מבעל "חכמת המשכן" שכתב "נראה ... שהיו עולים הקנים כמעט בעיגול". אולם מאחר שב"מעשה חושב" מפרש ש"נמשכין בעיגול" מסתימת לשון הרמב"ם שלא הזכיר בחיבורו "אלכסון", הרי לאחר שנתגלה גוף כתב יד קודשו של הרמב"ם בציור המנורה, ועדותו של בן הרמב"ם בזה - בטל היסוד ובטל הבנין.

ובמחילת כבוד תורתם, ולפי עניות דעתי נראה ברור, שאם היו המעשה חושב ובעל חכמת

1. לשכת הכנורות 2. שער ניקנור

וְרִיבְכֶם: ^א הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חַכְמִים וְנִבְנִים וְיַדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרֹאשֵׁיכֶם: ^ב וְתַעֲנֶנּוּ אֹתִי וְתֹאמְרוּ טוֹב־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת: ^ג וְאָקַח אֶת־רֹאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חַכְמִים וְיַדְעִים וְאַתֶּן אוֹתָם רֹאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֲשָׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם: ^ד וְאַצְוֶה אֶת־שְׁפָטֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע בֵּין־אֲחֵיכֶם וּשְׁפַטְתֶּם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין־אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ: ^ה לֹא־תִפְרֹו פָנִים בַּמִּשְׁפָּט פִּקְטָן פְּגוּל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְדְּלוּ מִפְּנֵי אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לְאֱלֹהִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וּשְׁמַעְתִּיו: ^ו וְאַצְוֶה אֶתְכֶם בְּעַת הַהוּא אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: ^ז וְנִסַּע מִחֹרֵב וְנָלַךְ אֵת כָּל־הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַגּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רִאִיתֶם דֶּרֶךְ הַר הָאֲמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוֶּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קִדְשׁ בְּרַנֵּעַ: ^ח וְאָמַר אֵלֵיכֶם בְּאַתֶּם עַד־הֵרָא הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: ^ט וְרֹאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת־הָאָרֶץ עֲלֶה רֶשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶל־תִּירָא וְאַל־תַּחַת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 209)

חֲמֵשׁ דְּבָרִים

אֵת סֵפֶר דְּבָרִים אָמַר מֹשֶׁה "מִפִּי עֲצֻמוֹ", הֵינִי שׁוֹדֵךְ ה' נִתְלַבֵּשׁ בְּשִׁכְלוֹ. לִפִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מִדּוּעַ תִּלָּה מֹשֶׁה בְּפָרְשַׁתְנוּ אֵת מִנְיַי הַשׁוֹפְטִים בְּעֲצֻמוֹ, לֹא בִּיתְרוֹ, שָׂכַן גַּם מִצַּד בְּחִינַת מֹשֶׁה נִרְגַּשׁ שְׁצָרִיכִים שׁוֹפְטִים.

שלישי ^ג וְתִקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וְתֹאמְרוּ נִשְׁלַחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחֲפְרוּ־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְיִשְׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה־בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ: ^ד וְיִטַּב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וְאָקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֹשֵׂר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ: ^ה וְיִפְגּוּ וְיַעֲלוּ הַהָרָה וְיָבֵאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁבֵּל וְיִרְגְּלוּ אֹתָהּ: ^ו וְיִקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ

פרשת דברים

א אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַר בְּעַרְבֵהּ מִזֶּרֶם סוּף בֵּין־פָּאָרֶן וּבֵין־תְּפֵל וְלָבֶן וְחִצְרֹת וְדִי וְזֵהב: ^ב אַחַד עֶשְׂרִי יוֹם מִחֹרֵב דֶּרֶךְ הַר־שִׁעִיר עַד קִדְשׁ בְּרַנֵּעַ: ^ג וַיְהִי בְּאַרְבַּעִים שָׁנָה בַּעֲשֻׁת־י עֹשֵׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר צִוֶּה יְהוָה אֹתוֹ אֲלֵהֶם: ^ד וְאַחֲרֵי הַכְּתוּבָה אֵת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבוֹן וְאֵת עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן אֲשֶׁר־יוֹשֵׁב בַּעֲשֻׁתֹת בְּאַדְרָעִי: ^ה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאָרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר: ^ו יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב לֵאמֹר רַב־לָכֶם שִׁבְתָּ בְּהַר הַזֶּה: ^ז פָּגוּ וְסָעוּ לָכֶם וּבָאוּ הָרַ הָאֲמֹרִי וְאֶל־כָּל־שִׁכְנֵינוּ בְּעַרְבֵהּ בְּהַר וּבְשַׁפְלָה וּבְנֶגֶב וּבְחוּף הַיָּם אָרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֹנוֹן עַד־הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת: ^ח וְרֹאֵה נָתַתִּי לְפָנֵיכֶם אֶת־הָאָרֶץ בָּאוּ וְרִשְׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתַת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם: ^ט וְאָמַר אֵלֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר לֹא־אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֶתְכֶם: ^י יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבֵּה אֶתְכֶם וְהִנֵּנֶם הַיּוֹם בְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב: ^{יא} יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יִסֶּף עֲלֵיכֶם כַּכֶּם אֶלֶף פְּעֻמִּים וַיְבַרְךָ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 42)

חֲמֵשׁ דְּבָרִים

12"ל אָמַרְנוּ שְׂאֵת הַסְּפָרִים הָרִאשׁוֹנִים אָמַר מֹשֶׁה "מִפִּי הַגְּבוּרָה", וְסֵפֶר דְּבָרִים "מִפִּי עֲצֻמוֹ". פְּרוּשׁ: מִפִּי הַגְּבוּרָה - ה' שָׁם אֵת דְּבָרָיו בְּפִיו וְהוּא הַעֲמִיק אוֹתָן בְּכַתֵּב, בְּאֶפֶן שֶׁלֹּא תִחַצְרַךְ דַּעְתוֹ וְהַשְׁגָּתוֹ בְּמִסִּירַת הַדְּבָרִים. מִפִּי עֲצֻמוֹ - דְּבָרֵי ה' נִתְלַבְּשׁוּ בְּדַעְתוֹ, הוּא דִבֶּר מִעֲצֻמוֹ אֵת דְּבָרֵי ה' שֶׁהִשִּׁיג בְּדַעְתוֹ, וְלָכֵן מִסְרָם לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֵלּוּ "מִפִּי עֲצֻמוֹ".

שני ^ב אִיכָּה אִשָּׂא לְבַדִּי טָרְחָכֶם וּמִשְׂאֲכֶם

איניש אדעמיה דרביה.

רביעי ^ט וּמִפְּנֵיכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבִנְיָהוּ וּבְנֵיכֶם
אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הַמָּה יָבֹאוּ שָׁמָּה
וְלֹהֵם אֶתְנֶנָּה וְהֵם יִירְשׁוּהָ: ^ז וְאַתֶּם פָּנּוּ לְכֶם
וּסְעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶרֶךְ יַם־סוּף: ^ח וְתַעֲנֵנּוּ | וְתֹאמְרוּ
אֵלֵי חֲטֵאנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל
אֲשֶׁר־צִוְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְתַחֲגֹרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי
מִלְחָמָתוֹ וְתַהֲיֵנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה: ^ט וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֵלֵי אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא תִלַּחֲמוּ כִּי אִינִי
בְּקִרְפְּכֶם וְלֹא תִגְנַפּוּ לִפְנֵי אֵיבֹיכֶם: ^י וְאָדַבֵּר
אֵלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְתִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וְתִזְדוּ
וְתַעֲלוּ הַהָרָה: ^{יא} וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיָּשֵׁב בְּהַר הַהוּא
לְקִרְאֲתְכֶם וַיְרַדְפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה
הַדְּבָרִים וַיִּפְּתוּ אֶתְכֶם בְּשַׁעֲרֵי עַד־חֲרָמָה:
^{יב} וְתִשְׁבּוּ וְתִכְּבּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה
בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֵלֵיכֶם: ^{יג} וְתִשְׁבּוּ בְּקֹדֶשׁ
יָמִים רַבִּים כִּימֵים אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם: ^{יד} וְנִפְּן
וּנְסַע הַמִּדְבָּרָה דֶרֶךְ יַם־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
אֵלַי וְנָסַב אֶת־הַר־שַׁעֲרֵי יָמִים רַבִּים: ^ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יט עמ' 42)

חמש דברים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה'
נתלבש בשכלו. לפי זה יש לבאר מה שאמרו רז"ל ש"אפילו
מאן דלא דריש סמוכים, במשנה תורה דריש", וכתבו
ראשונים, "דכל התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מקדם
ומאחר, אבל משה, שסדר משנה תורה פרשה אחר פרשה,
לא סדר אלא להדרש". כי בספר דברים השיג משה את סדר
הדברים בשכלו, ובהכרח שסדר הפרשיות מוכן ומשג.

חמישי ^ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: גִּרְבִּלְכֶם סֹב
אֶת־הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לְכֶם צַפְנָה: ^ג וְאַתְּהֵעַם צֹו
לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אַחֵיכֶם בְּגִי־עֲשׂוֹ
הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:
^ה אֶל־תִּתְּגְרוּ כֶּם כִּי לֹא־אַתֶּן לְכֶם מֵאַרְצֵם עַד
מִדֶּרֶךְ בַּר־רֶגֶל כִּי־יִרְשָׁה לַעֲשׂוֹ נָתַתִּי אֶת־הָרָה

וַיִּזְדוּ אֵלֵינוּ וַיִּשְׁבּוּ אֶתְנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: ^ב וְלֹא
אֲבִיתֶם לַעֲלֹת וְתִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
^ג וְתִרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיכֶם וְתֹאמְרוּ בְּשִׁנְאֵת יְהוָה
אֶתְנוּ הוֹצִיאֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתַת אֶתְנוּ בְּיַד
הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ: ^ד אָנָּה | אֲנַחְנוּ עֲלִים אֲחֵינוּ
הִמְסוּ אֶת־לִבְבָנוּ לֵאמֹר עִם גְּדוֹל וְרֵם מִפְּנֵי
עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים
רָאִינוּ שָׁם: ^ה וְאָמַר אֲלֵכֶם לֹא־תַעֲרִצוּן וְלֹא־
תִירָאוּן מֵהֶם: ^ו יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהֲלִיךְ לִפְנֵיכֶם
הוּא יִלְחַם לְכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם
בְּמִצְרַיִם לַעֲיֵיכֶם: ^ז וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר
נִשְׁאָד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשְׂאֵא־אִישׁ אֶת־בְּנוֹ
בְּכַל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד־בְּאֵכֶם עַד־
הַמָּקוֹם הַזֶּה: ^ח וּבְדַבַּר הַזֶּה אֵינְכֶם מֵאֲמִינִם
בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^ט הִהֲלִיךְ לִפְנֵיכֶם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר
לְכֶם מָקוֹם לְחַנּוּכְתֶּם כַּאֲשֶׁ | לִילָה לְרִאֲתְכֶם
בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכּוּ־בָּהּ וּבַעֲנֵן יוֹמָם: ^י וַיִּשְׁמַע
יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצַף וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר:
^{יא} אִם־יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הֲרַע
הַזֶּה אֵת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְתַת
לְאַבְתֵיכֶם: ^{יב} וּזְלַתִּי כָּלֵב בֶּן־יִפְתָּהּ הוּא יִרְאֶנָּה
וְלֹא־אַתֶּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְבָּ־בָּהּ וּלְבָנָיו יַעַן
אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרֵי יְהוָה: ^{יג} גַּם־בִּי הִתְאַנַּף יְהוָה
בְּגִלְלֵכֶם לֵאמֹר גַּם־אַתָּה לֹא־תִכָּא שָׁם:
^{יד} יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן הָעַמֵּד לִפְנֵיךְ הוּא יָבֹא שָׁמָּה
אֵתוֹ חֹזֵק בִּי־הוּא וַיַּחַלְנָה אֶת־יִשְׂרָאֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"ו א עמ' 250)

חמש דברים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה'
נתלבש בשכלו. לפי זה יש לבאר מה שספר זה נאמר בשנת
הארבעים, שכן התגלות התורה כפי שנתלבשה בדעתו
ובהשגתו של משה פעלה שנקלטו כל עניני מתן תורה
בדעתם ובהשגתם של ישראל, בבחינת "לב לדעת ועינים
לראות ואזנים לשמוע", ובלשון רז"ל: "ארבעין שנין . קאי

מפניהם ויירשם וישבו תחתם עד היום הזה: ^ב והעונים הישבים בחצרים עד-עוה פפתרים היצאים מפפתר השמידם וישבו תחתם: ^ג קומו פֵּעו ועברו את-נחל ארנן ראה נתתי בידך את-סיון מלך-חשבון האמרי ואת-ארצו החל רש והתגר בו מלחמה: ^ד היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על-פני העמים תחת כל-השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך: ^ה ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל-סיון מלך חשבון דברי שלום לאמר: ^ו אעברה בארצך בדרך בדרך אלך לא אסור ימין ושמאול: ^ז אכל בפספ תשפרנו ואכלתי ומים בפספ תתולי ושתיתי רק אעברה ברגלי: ^ח כֹּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי בְּנֵי עֲשׂוּ הַיִּשְׁבִּים בְּשִׁעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיִּשְׁבִּים בְּעַר עַד אֲשֶׁר אָעֵבַר אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוּה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: ^ט וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֲשַׁבּוֹן הַעֲבֵרְנוּ בּוֹ כִּי-הִקְשָׁה יְהוּה אֱלֹהֶיךָ אֶת-רוּחוֹ וַאֲמִין אֶת-לִבּוֹ לְמַעַן תִּתּוּ בְיַדְךָ כַּיּוֹם הַזֶּה: ^י

~ נקודות משיחות קודש ~ (מקוטי שיחות כט עמ' 18)

שבת חזון

הרה"ק מברדיטשוב אמר, שבשבת חזון "מראין לכל אדם ואחד מישראל המקדש דלעתיד מרחוק" (חזון) מלשון מתנה). ויש לכאר, שהוא על דרך הפרזים השונים שמכרזים למעלה, שהנשמה למעלה שומעת אותם, וזה משיפע גם על הנשמה שבגוף, כמאמר "מזליהו חזי". וְאִף כֵּאֵן: ה'מזל' של הנשמה רואה את המקדש, ורואה זו פועלת על האדם למטה.

שישי ^א ויאמר יהוה אלי ראה החלתי תת לפניך את-סיון ואת-ארצו החל רש לרשת את-ארצו: ^ב ויצא סיון לקראתנו הוא וכל-עמו למלחמה יהצה: ^ג ויתנהו יהוה אלהינו לפנינו ונא אתו כתיב ואת-בנו קרי ואת-בנינו ואת-כל-עמו: ^ד ונלכד את-כל-ערוי בעת ההוא ונחרם את-כל-עיר מתם והנשים והנפף לא השארנו שריד: ^ה רק

שעיר: ^ו אכל תשפרו מאתם בפספ ואכלתם וגם-מים תכרו מאתם בפספ ושתיתם: ^ז כי יהוה אלהיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך את-המדבר הגדל הזה זה | ארבעים שנה יהוה אלהיך עמך לא חסרת דבר: ^ח ונעבר מאת אחינו בני-עשו הישבים בשעיר מדרך הערבה מאילת ומעצין גבר ונפן ונעבר דרך מדבר מואב: ^ט ויאמר יהוה אלי אל-תצר את-מואב ואל-תתגר בם מלחמה כי לא-אתן לך מארצו ירשה פי לבני-לוט נתתי את-עיר ירשה: ^י האמים לפנים ישבו בה עם גדול ורב ורם כענקים: ^{יא} רפאים יחשבו אף-הם כענקים והמואבים יקראו להם אמים: ^{יב} ובשעיר ישבו החרים לפנים ובני עשו יירשום וישמידום מפניהם וישבו תחתם כאשר עשה ישראל לארץ ירשתו אשר-נתן יהוה להם: ^{יג} עתה קמו ועברו לכם את-נחל זרד ונעבר את-נחל זרד: ^{יד} והימים אשר-הלכנו | מקדש ברנע עד אשר-עברנו את-נחל זרד שלשים ושמנה שנה עדי-תם בל-הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע יהוה להם: ^{טו} וגם יד-יהוה היתה פם להם מקרב המחנה עד תמם: ^{טז} ויהי כאשר-תמו כל-אנשי המלחמה למות מקרב העם: ^{יז} וידבר יהוה אלי לאמר: ^{יח} אתה עבר היום את-גבול מואב את-עיר: ^{יט} וקרבת מול בני עמון אל-תצרם ואל-תתגר בם כי לא-אתן מארץ בני-עמון לך ירשה פי לבני-לוט נתתיה ירשה: ^כ ארץ-רפאים תחשב אף-הוא רפאים ישבו-בה לפנים והעמנים יקראו להם זמזמים: ^{כא} עם גדול ורב ורם כענקים וישמידם יהוה מפניהם ויירשם וישבו תחתם: ^{כב} כאשר עשה לבני עשו הישבים בשעיר אשר השמיד את-החרי

הבהמה בזונו לנו ושלל הערים אשר לכדנו:
 15 מערער אשר על-שפת-נחל ארנן והעיר
 אשר בנחל ועד-הגלעד לא היתה קריה אשר
 שגבה ממנו את-הכל נתן יהוה אלהינו לפנינו:
 16 רק אל-ארץ בני-עמון לא קרבת כל-יד נחל
 יבק וערי החר וכל אשר-צוה יהוה אלהינו:
 ג 17 ונפן ונעל דרד הבשן ויצא עוג מלך-
 הבשן לקראתנו הוא וכל-עמו למלחמה
 אדרעי: 18 ויאמר יהוה אלי אל-תירא אתו כי
 בידך נתתי אתו ואת-כל-עמו ואת-ארצו
 ועשית לו כאשר עשית לסיוח מלך האמרי
 אשר יושב בחשבון: 19 ויתן יהוה אלהינו בידנו
 גם את-עוג מלך-הבשן ואת-כל-עמו ונפחתי
 עד-בלתי השאיר-לו שריד: 20 ונלכד את-כל-
 עריו בעת ההוא לא היתה קריה אשר
 לא-לקחנו מאתם ששים עיר כל-חבל ארנב
 ממלכת עוג בבשן: 21 כל-אלה ערים בצורת
 חומה גבהה דלתים ובגרים לבד מערי הפרוץ
 הרבה מאד: 22 ונחרם אותם כאשר עשינו
 לסיוח מלך חשבון החרם כל-עיר מתם הנשים
 והטף: 23 וכל-הבהמה ושלל הערים בזונו לנו:
 24 ונלקח בעת ההוא את-הארץ מיד שני מלכי
 האמרי אשר בעבר הירדן מנחל ארנן עד-חר
 חרמון: 25 צידנים יקראו לחרמון שרין והאמרי
 יקראו-לו שגיר: כל א ערי המישר וכל-הגלעד
 וכל-הבשן עד-סלכה ואדרעי ערי ממלכת עוג
 בבשן: 26 כי רק-עוג מלך הבשן נשאר מיתר
 הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלה הוא
 ברבת בני עמון תשע אמות ארפה וארבע
 אמות רחבה באמת-איש: 27 ואת-הארץ הזאת
 ירשנו בעת ההוא מערער אשר-על-נחל ארנן
 וחצי הר-הגלעד ועריו נתתי לראובני ולגדי:
 28 ויתר הגלעד וכל-הבשן ממלכת עוג נתתי

לחצי שבט המנשה כל חבל הארנב לכל-
 הבשן ההוא יקרא ארץ רפאים: 29 יאיר בן-
 מנשה לקח את-כל-חבל ארנב עד-גבול
 הגשורי והמעכתי ויקרא אתם על-שמו את-
 הבשן חות יאיר עד היום הנה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ט עמ' 612)

שבת חזון

הרה"ק מברדיטשוב אמר, שבשבת חזון מראים לכל
 יהודי את הבית השלישי. וגש לומר, שזה נתגלה על ידו
 דוקא משום שעבודתו היתה לפעל את הגאלה, וכפי שנתמז
 גם בשמו: לוי יצחק - שני השמות הם בתינת גבורה, שהיא
 שרש הגלות. אבל בגבורה מתלבש חסד נסתר, שלמעלה
 מחסד גלוי, וכך נעשה לוי - התחברות עם הקב"ה, ויצחק
 - צחוק ושמחה הבאה מאתהפכא תשובא לנהורא'.

שביעי 30 ולמכיר נתתי את-הגלעד: 31 ולראובני
 ולגדי נתתי מן-הגלעד ועד-נחל ארנן תוך
 הנחל וגבל ועד יבק הנחל גבול בני עמון:
 32 והערבה והירדן וגבל מפזרת ועד ים הערבה
 ים המלח תחת אשרת הפסגה מזרחת: 33 ואצו
 אתכם בעת ההוא לאמר יהוה אלהיכם נתן
 לכם את-הארץ הזאת לרשתה חלוצים תעבדו
 לפני אחיכם בני-ישראל כל-בני-חיל: 34 רק
 נשיכם ומפכם ומקנכם ידעתי פיי-מקנה רב
 לכם ישבו בעריכם אשר נתתי לכם: 35 עד
 אשר-יניח יהוה אלהיכם פכם וירשו גם-הם
 את-הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן להם בעבר
 הירדן ושבתם איש לירשתו אשר נתתי לכם:
 36 ואת-יהושוע צייתי בעת ההוא לאמר עינד
 הראת את כל-אשר עשה יהוה אלהיכם לשני
 המלכים האלה פני-עשה יהוה לכל-הממלכות
 אשר אתה עבר שמה: 37 לא תיראום כי יהוה
 אלהיכם הוא הנלחם לכם: 38

ק"ה פסוקים, מלכ"ה סימן

חצי קריש

וַתַּגְדֵּל וַתִּקְדַּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
 כְּרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פְּרוּקָנָהּ וַיִּקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֶנְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהִי שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יִתְבָּרַךְ: יְהִי שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי
 וּלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא. יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
 וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָהּ דְקוּדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 30)

שְׁבַת חֲזוֹן

בְּשַׁבַּת חֲזוֹן מְרַאִים לְכָל יְהוּדֵי אֶת הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי. וְהַנְּהַג
 הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי, שְׁכַנְגָד יַעֲקֹב, בָּא אַחֲרֵי הָרֵאשׁוֹן וְהַשְּׁנִי,
 שְׁכַנְגָד אַבְרָהָם וַיִּצְחָק, וְאֵף שַׁבַּת חֲזוֹן קְשׁוּרָה לְפֶסַח, שְׁכַנְגָד
 אַבְרָהָם, וְלִשְׁבוּעוֹת, שְׁכַנְגָד יִצְחָק. פֶּסַח - הִיא הַשַּׁבַּת שֶׁלִּפְנֵי
 תְּשַׁעָה בָּבָב, שְׁחַל תְּמִיד בְּאוֹתוֹ יוֹם שְׁבוּ חַל הַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן
 שֶׁל פֶּסַח. שְׁבוּעוֹת - הַחַג שֶׁלִּפְנֵיהָ הוּא שְׁבוּעוֹת, וְהָרִי
 הַשְּׁפָעַת כָּל חַג נִמְשַׁכֶּת עַד לַחַג הַבָּא.

מַפְטִיר כִּי עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה | לְאַחֵיכֶם כָּכֶם
 וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וּשְׁבַתְּם אִישׁ לְיִרְשָׁתוֹ
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: כֹּה וְאֶת־יְהוֹשׁוּעַ צִוִּיתִי בַּעַת
 הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאֵת אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנֵי הַמַּלְכִּים הָאֵלֶּה פְּנִיעֵשָׂה
 יְהוָה לְכָל־הַמַּמְלָכוֹת אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שְׁמָה:
 כֹּה לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנֹּלְחֵם
 לָכֶם: סָסס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 17)

שְׁבַת חֲזוֹן

שַׁבַּת זו נקראת 'שַׁבַּת חֲזוֹן' על שם התחלת ההפְטָרָה,
 "חֲזוֹן וְשַׁעֲיָהוּ", שְׁמַדְבַּרְת בְּמִלֵּי דְפּוּרְעִנּוּתָא. לְאִידָךְ, בְּשַׁבַּת
 זו מְרַאִים לְכָל יְהוּדֵי אֶת הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי. וְלֹשׁ לֹזְמֵר, שְׂאִין
 כָּאֵן שְׁנֵי דְבָרִים הַפְּסִיִּים, שְׁכַן בְּחֻרְבָן עֲצָמוּ 'רואים' כְּכֹר אֶת
 הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי, שְׁחָרֵי הַחֻרְבָן הוּא 'עַל מְנַת לַחֲסָן', לְעִבּוֹר
 מִ'בְּנֵינָא דְבַר נֶשׁ' לִ'בְנֵינָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא'; וְנִמְצָא אִפּוּא,
 שֶׁהוּא עֲצָמוּ בְּגֵדֵר בְּנָן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזִיחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבְתֵיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ,
 בְּשִׂמְאַלָּהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרָה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אִיִּי הָאֵמַת וְצָדֵק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

עטרת מרים

א חוון מראית הנבואה של ישעיהו בן אמוץ (אמוץ ואמציה אחים היו) אשר חזה או על־יהודה וירושלים במראה הנבואה בימי עזיהו יותם אחוז יחזקיהו מלכי יהודה בימי ארבעת המלכים האלה נבא עד שעמד מנשה וברטו: ב שמעו שמים מה שאני מתרעם על ישראל והאזינו ארץ

א חוון, ענין ראיה במראה הנבואה. בן אמוץ, אמר רבי לוי, דבר זה מסתב בדינו מאבותינו, אמוץ ואמציה מלך יהודה אחים היו. אשר חזה, אשר ראה במראה הנבואה. מלכי יהודה, בימי המלכים האלו היה מתנבא. (ומנשה מלך יהודה הרגו). ב שמעו שמים, שמעו מה שאני מתרעם על ישראל. ואמר

הפטרה לפרשת דברים לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום ישעיה פרק א

א חוון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה

על־יהודה וירושלים בימי עזיהו יותם

אחוז יחזקיהו מלכי יהודה: ב שמעו

שמים והאזינו ארץ פי יהוה דבר בנים

גדלתי ורוממתי והם פשעו בי: ג ידע

שור קנהו וחמור אבום בעליו ישראל

לא ידע עמי לא התבונן: ד הוי גוי

חמא עם פבד עון זרע מרעים בנים

משחיתים עזבו את־יהוה נאצו את־

קדוש ישראל גזרו אחר: ה על־מה

תפו עוד תוסיפו סרה פל־ראש לחלי

וכל־ללב דוי: ו מפּפ־רגל ועד־ראש

אין־בו מתם פצע וחבורה ומפה מריה

לא־זרו ולא חפשו ולא רבכה בשמן:

פי יהוה דבר ולא מאלי אני אומר בנים גדלתי ורוממתי על כל האומות הקרמונים והם פשעו בי ולא השיבו פנמולי: ג חמא ידע מביד שור קנהו את בעליו וְחמור הפסל ביותר ידע מקום אבום של בעליו ישראל לא ידע לא אבו לדעת אותי, אף שהמה עמי ואני בעורחם, עם כל זה לא התבונן לא יתבונן לדעת מה טוב להם: ד הוי א הנביא מתאנח וקובל על ישראל שהיו מאז גוי קדוש איד נהפכו להיות גוי חמא עם פבד עון זרע מרעים בנים משחיתים את דרכם אשר עזבו את־יהוה נאצו הרגיו את־קדוש ישראל גזרו פרשו ללכת אחר לאחוריהם מאצל המקום: ה על־מה תפו עוד מאחר שעדן תוסיפו מוסיפים סרה לסור מאחרי המקום, חמא פבר פל־ראש מויון לחלי וְכל־ללב דוי ולמה לא תבינו: ו מפּפ־רגל ועד־ראש אין־בו מתם מקום שלם מאין מפה, אלא יש פצע מפה פתוחה במקום אחר וְחבורה תכלה במקום אחר ומפה מריה למה וְרטובה תמיד עוד במקום אחר, הננעים האלה לא־זרו לא פור

ואינו מביד את בעליו אלא את האבום שהוא המקום המיוחד למאכלו והולך שמה להנאתו. ישראל לא ידע, לא רצו לדעת אותי להיות נשמעים לי. עמי לא התבונן, אף על פי שהם עמי ואני בעורחם, עם כל זה אינם נוהגים לב להתבונן בזה. ד הוי גוי חמא, יש קלעק על עם קדוש שנהפך להיות חמא. עם פבד עון, ועם שנאמר בו "פי עם קדוש אתה" (דברים לו), נהפך להיות עם פבד עון, שענותיו רבים וְגברים. זרע מרעים, הם היו "זרע ברך ה'" (ישעיה טו,ט). וְהפכו להיות רשעים. בנים משחיתים, הם היו נקראים "בנים אתם לה' אלהיכם" (דברים יד,א), וְהפכו להיות משחיתים את דרכם. נאצו, הרגיו. גזרו אחר, פרשו מה' ללכת לאחור, פאדם שממאן לשמע דברי המברך אליו. ה על מה תפו עוד תוסיפו סרה, על אותה עברה בעצמה ששקתם עליה, על העברה הריא בעצמה תוסיפו עוד לעשות סרה לסור מאחרי חקב'ה וְתוסיפת אסור. ואינם מתבוננים לחשב חמא בשבילה לקינו. כל ראש לחלי וְכל ללב דוי, חמא על ידי התפאה נהיה כל הראש חולת, וְכל חלב במקאוב. ו אין בו מתם, אין בו תמימות ושלמות. פצע וגו', במקום אחר יש פצע שהוא מופת ררב, וְבמקום אחר תבורה וכו'. ומפה מריה, מפה שהיא לתה תמיד. לא זרו, לא יועיל להם שום פזור של אבקות מרפאות. כלומר, לא נרפאו לשוב בתשובה שלמה. ולא חפשו, ולא שום תחבושות. ולא רבכה בשמן, ולא רכוד על ידי שמנים. כלומר, אפלו צד הרחוק תשובה אין בהם.

עליהם סמנים המראים ולא חפשו במטות ולא רבקה בשמן לרבקה:
ז לכן תהיה ארצכם שממה עריכם שרפות אש פרי אדמתכם
לנגדכם בעיניכם תראו אוד זרים אכלים אתה ושממה תהיה הארץ
במהפכת אויבים זרים שאין חוששים להחריב הארץ: ה ונתרה בתציון

1) ארצכם שממה, לכן תהיה ארצכם שממה. אדמתכם, פרי אדמתכם.
במהפכת זרים, פארץ אשר יבוא אליה אויבים זרים ורחוקים, שהם
מהפכים ומחריבים את הכל. ח) בספה בכרם, כמו ספה שעושים בכרם
לשמרו עד עת הבציר, ואחר הבציר מניחים אותה רגנית. כמלונה במקשה,

רגנית מיושבת בספה בכרם
שהשומר אינו יושב בה בעת הבציר
כמלונה ספה ללילה במקשה
בשרה קשאים לשמרם מפני הנגיבים,
פעיר נצורה מאויבים וכשפסקלקים
מעליה נשארים הסופות רקון: ט לולי
אם לא תהי יהוה צבאות הותיר
משאיר לנו שריד שארית כמעט
מעט, כסדם היינו בלנו בלים
לעמרה דמינו מבלי שארית מה:
(בנה השלים הענין, ומהחיל ענין חדש,
תובחת מגולה אודות הקרבנות
והפעשים הנרצים אצל ה' איכות
התשובה ועובדת החטא, ומשך עד
פסוק כ"א) ישמעו דבריהוה
קציני שרים הדומים לשרי סדם
האזינו תורת אלהינו עם
עמרה: יא הואיל ואינכם שבים למה
לי רבזבחיכם יאמר יהוה
שבעתני אני קין בהם עלות אילים
והלב מריאים זאן פטומות ודם
פרים וכבשים ועתודים תזכרים
מן העוים לא חפצתי הואיל ואינכם
שבים: יב כי תבאו לראות פני
ברגל, או אומר לכם מירבקש זאת
מידכם רמס לדרוך חצרי:
יג מתרה אני בהם לא תוסיפו
הביא מנחת־שוא שאין בה תועלת
כי קמרת העלאת עשו על המזבח
תועבה היא לי בין החדש ושבת
בין בימי המועד אשר קרא מקרא
אשר תקראו מקרא קדש, ואתם נעצרים
לפני בהבאת קרבנות לא-אוכל
לסבול האון ועצרה עבדה שאתם
נעצרים לפני: יד ובחי חדשיכם
ומועדיכם שנאה נפשי הו על
למרח ליגעה נלאיתי אני ער

ז ארצכם שממה עריכם שרפות אש
אדמתכם לנגדכם זרים אכלים אתה
ושממה במהפכת זרים: ה ונתרה בת-
ציון בספה בכרם כמלונה במקשה
פעיר נצורה: ט לולי יהוה צבאות
הותיר לנו שריד כמעט כסדם היינו
לעמרה דמינו: י שמעו דבריהוה
קציני סדם האזינו תורת אלהינו עם
עמרה: יא למה לי רבזבחיכם יאמר
יהוה שבעתני עלות אילים והלב
מריאים ודם פרים וכבשים ועתודים
לא חפצתי: יב כי תבאו לראות פני
מירבקש זאת מידכם רמס חצרי: יג לא
תוסיפו הביא מנחת־שוא קמרת
תועבה היא לי החדש ושבת קרא
מקרא לא-אוכל און ועצרה:
יד חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי הו
עלי למרח נלאיתי נשא: טו ובפרשכם
כפייכם אעלים עיני מכם גם פירתרבו
תפלה אינני שמע יריכם דמים מלאו:
טז רחצו הזכו הסירו רע מעלליכם

חדשיכם וזכו מועדיכם. למרח, פאלו היו משא כבוד ומרחק לשאת אותם.
נלאיתי, כמו "געתי". טו) ובפרשכם כפייכם, לשון תפלה הוא, כמו
"אפרש את פני אל ה'" (שמות טו.כט). דמיים, רציתה. טז) רחצו וגו', עשר
אזהרות של לשון תשובה יש פאן (רחצו, הזכו, הסירו, חדלו, למרו, דרשו, אשרו,

נשא לסבול אותם: טז ובפרשכם כפייכם בעת התפלה אעלים עיני
מכם גם פירתרבו תפלה אינני שמע לפי שיריכם דמים נקיים
מלאו: טז רחצו הסירו חטמי העון בתשובה הזכו תרבו וכות הסירו רע
מעלליכם מנגד עיני לפי שרוע מעללי גבר עומדים מול ה' לקמרה עליו

שפטו, ריבו, לכו), כנגד עשרת ימי התשובה, וכנגד עשרה פסוקי מלכות, ועשרה פסוקי זכויות, ועשרה פסוקי שפלות. **רַחֲצֵנוּ**, כלומר, הכירו בתמי העון בתשובה. **זו** למדו היטב, למדו להטיב מעשיכם. **דַּרְשׁוּ מִשְׁפָּט**, לדרש עד שיצא משפט אמת. **אֲשֶׁרוּ חֲמוּץ**, ישרו גוול, כלומר, להטיב הגולה.

חדלו מנעו הרע מלהרע איש לאחיו: **זו** למדו היטב להטיב מעשיכם **דַּרְשׁוּ** חקרו המשפט לדעת הדיון עם מי, **אֲשֶׁרוּ** ישרו חמוץ את הגוול, **שְׁפָטוּ** משפט יתום **רִיבוּ** אלמנה כי הם העשוקים רבוב: מדוע אינכם שבים אל ה' כאשר תורתכם? **יח** לכו ורוו נא אתכם ונבוכחה לדעת מי

שְׁפָטוּ יתום, דינו משפט יתום, שאין לו עזר. **רִיבוּ אלמנה**, שאם בא לפגוע משפט אלמנה והוצאתו לאמתו, עדון לא יצאה ידי חובד עד שתריב בעדה לבעל הדיון שנגנדה ותוציא מתחת ידו את שהוא חוב לה. **יח** לכו נא ונבוכחה, בואו בקריות לשוב אל ה' ותברך לנו כמה תקנה גדולה נתן לנו. **בשנים**, באדם חוט השני. **בתולע**, מין גרעינים שזובעים בהם צבע אדם, ויש תולעת בכל גרעין. **בצמר**, כמו צמר לכן יגמיו **יט** אם תאבו ושמעתם, אם תרצו להיות נכונים לי לשמע בקולי. **תאכלו**, כלומר, ולא תורים האויבים. **כ** הרב תאכלו, תהיו נאכלים על ידי החרב. **כא** לזונה, תועה מעל אליהה. **קררה נאמנה ונו**, ירושלים שהיתה קררה נאמנה לה' אליהה, והיתה מלאה משפט צדק, ועתה נהפכו אנשיה להיות מרצחים. **כב** לסוּגים, פסלת של כסף נתנו במקום כסף. **סבאף**, ייגד ומשקים משברים שפה. **מהול במים**, מערב במים לתעוה הבריות. **כג** סוּררים, סרים מהדרך הטובה. **והכרי גנבים**, ומתחרים עם גנבים. **כלו**, כלם באחר. **ורודף שלמנים**, האחד מהם אומר לחבירו הצדיקני היום ברני, ולמחר אצדיקך ברני. **הרי שבלם רודפים תשלום גמולים**. **יתום לא ישפטו**, לא ישפטו להצילו מן העושקים אותו. **ורִיב אלמנה לא יבוא אליהם**, כשאלמנה פוגשת יתום שיצא מהשופט ולא הועיל בלום,

הרי היא חזרת לאחוריה, ואומרת, ומה זה שהוא איש לא הועיל בלום, אני לא כל שפן. **כד** אביר ישראל, תקפו של ישראל. **הוי**, לשון קריאה והכרה. **כה** ואשיבה ידי עליו, אשיב לתבות מכה אחר מכה עד גלות הפושעים. **ואצרף כפר סיני**, אסיר ממוך את הסינים כמו שפסירים בתמי הכנר על ידי ברית. **ואסירה כל בדיליה**, ואפריד את הגדיל המערב בכסף, כלומר,

מנגד עיני חדלו הרע: זו למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ שפטו יתום ריבו אלמנה: יח לכו נא ונבוכחה יאמר יהוה אסייהו חטאיכם בשנים בשלג ילפינו אסידימו בתולע בצמר יהיו: יט אסתאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו: כ ואסתמאנו ומריתם הרב תאכלו כי פי יהוה דבר: כא איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילון ביה ועתה מרצחים: כב בספך היה לסיגים סבאף מהול במים: כג שרודף סוררים ותכרי גנבים כלו אהב שחד ורדף שלמנים יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם: כד לכן נאם האדון יהוה צבאות אביר ישראל הוי אנחם מצרי ואנקמה מאויבי: כה ואשיבה ידי עליך ואצרף כפר סיניך ואסירה כל בדיליך: כו ואשיבה שפטיך כבראשונה ויעציד כבתחלה אחרייכן

כרח על מי ומדוע תראנו ותיראו לשוב בתשובה **יאמר יהוה**, הלא גם אסייהו חטאיכם בשנים כחטים בצבע אדם **בשלג ילפינו** אותם, גם אם עונותיכם יאדימו בתולע השני, שבו זובעים צבע אדם **חוק בצמר יהיו: יט אם** תאבו תרצו ושמעתם בקולי, או טוב הארץ תאכלו: **כ ואם** תמאנו אם תהיו מקאנים לשמוע אמרי ומריתם ותמרו פי, **בחרב תאכלו כי פי יהוה דבר:** כא הנביא מתאונן לומר איכה היתה לזונה המשפחה בבגלה קריה נאמנה ירושלים עיר אמונה **מלאתי מעולם היתה מלאה משפט צדק ילון ביה** החמיד בה **ועתה נהפכו אנשים להיות מרצחים: כב בספך** של כסף היה לסוּגים לתעוה נחשת בכסף לחונות בהם, **סבאף** המשקה ששקר הנאחו לשקרן מהול מוּג: **כג שרודף סוררים** ומעוטים תישר ותכרי ומתחרים עם גנבים כי הנבים חולקים עמהם לפיכך לא ישרו אותם, **כלו כלל** השרים אהב לקבל שחד ומטים המשפט ורדף שלמנים תשלומים, **כדו** תפני ברני ואשלם לך ברניך **יתום לא ישפטו** מן העושקים אותו **ורִיב אלמנה לא יבוא אליהם** כי ידעת שלא תועיל: **כד** לכן נאם האדון יהוה צבאות אביר חוק של ישראל הוי שם קריאה אנחם מצרי על הפעם שהעסוני במעשיהם **ואנקמה מאויבי: כה** ואשיבה

ידי עליוך להכותך פעם אחר פעם עד **ואצרף אסיר** ואכלה ממוך **כפר** כבורית המנקה הנגד מפתיו **סיניך** הפושעים שהם חסיג מתעורבת עם הפשרים **ואסירה כל בדיליך** גדיל המעורב בכסף כלומר הרשעים שפך: **כו ואשיבה** אעמיד עליו **שפטיך** פשרים בין אדם לחבירו **כבראשונה** כמו שהיה מאז **ויעציד** בדברים שבין אדם למקום **כבתחלה אחרייכן**

יִקְרָא לְךָ עֵיר הַצֶּדֶק בֵּין אָדָם
 לַחֲבֵרוֹ קְרִיָה נְאֻמָּנָה בְּדַבְרִים שְׂבוּן
 אָדָם לְמָקוֹם: כּו צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט
 שִׁיעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל תִּפְרָה מְעוֹתֶיהָ
 וְשָׁבִיהָ עוֹשֵׂי תְשׁוּבָה בְּצַדִּיקָה עַל יְדֵי
 שִׁצְדִיקוֹ מַעֲשֵׂיהֶם נִגְדַּ קוֹנֵם וּבֹרָאם:

הַרְשָׁעִים שֶׁבָּךְ. כּו) בְּמִשְׁפַּט
 הַתִּפְרָה, עַל יְדֵי שִׁיעוּיָהּ בַּה עוֹשֵׂי מִשְׁפַּט
 צֶדֶק, תִּפְרָה מְעוֹתֶיהָ. וְשָׁבִיהָ
 בְּצַדִּיקָה, הַשְׁבוּם שִׁיעוּבוֹ אֶל צִיּוֹן מִן
 הַמְקוֹמֹת אֲשֶׁר נִפְּצוּ שָׁמָּה, יִתְּנָה בְּזִכּוֹת
 שִׁיעוּבוֹ לְדִוּוֹת אֲנָשֵׁי אֲמַת וְצַדִּיקָה.

יִקְרָא לְךָ עֵיר הַצֶּדֶק קְרִיָה נְאֻמָּנָה:
 כּו צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְרָה וְשָׁבִיהָ בְּצַדִּיקָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֲמַת וְצַדִּיק:
 נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
 יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבֹת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שִׁמְחָנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
 אַחֲרֵיהֶם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָ לָנוּ יְיָ
 אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לְךָ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה:
 יום חמישי בערב, ז' מנחם-אב

לוח זמנים לשבוע פרשת דברים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
20:22	19:22	20:10	20:14	19:42	19:45	10:29	10:28	9:18	9:16	8:39	8:37	5:53	5:49	באר שבע (ק)
20:25	19:18	20:13	20:17	19:47	19:51	10:27	10:26	9:16	9:13	8:36	8:33	5:49	5:45	חיפה (ק)
20:21	19:07	20:10	20:13	19:46	19:49	10:27	10:26	9:16	9:14	8:37	8:34	5:50	5:46	ירושלים (ק)
20:24	19:25	20:12	20:16	19:44	19:47	10:29	10:27	9:17	9:15	8:38	8:35	5:51	5:47	תל אביב (ק)
21:38	20:24	21:21	21:29	20:41	20:47	10:27	10:25	9:09	9:05	8:06	8:00	5:21	5:14	אוסטריה, וינה (ק)
18:09	17:09	17:57	17:53	17:28	17:23	10:47	10:48	9:55	9:57	9:16	9:18	7:27	7:31	אוסטריה, מלבורן (ח)
21:32	20:20	21:16	21:23	20:37	20:43	10:32	10:30	9:14	9:11	8:17	8:11	5:29	5:23	אוקראינה, אודסה (ק)
21:12	19:58	20:55	21:02	20:14	20:21	10:02	9:59	8:43	8:40	7:42	7:35	4:55	4:49	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:25	20:10	21:08	21:16	20:27	20:34	10:12	10:10	8:53	8:50	7:50	7:43	5:05	4:58	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
22:01	20:43	21:43	21:51	20:59	21:07	10:35	10:33	9:15	9:12	8:06	7:57	5:23	5:16	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
21:55	20:36	21:36	21:45	20:53	21:00	10:28	10:25	9:08	9:04	7:57	7:48	5:15	5:07	אוקראינה, קייב (ק)
21:53	20:46	21:37	21:44	21:03	21:09	10:59	10:57	9:42	9:39	8:47	8:41	5:59	5:53	איטליה, מילאנו (ק)
18:56	18:06	18:47	18:47	18:24	18:24	10:19	10:19	9:17	9:17	8:47	8:46	6:17	6:17	אקוואדור, קיטו (ח)
18:48	17:50	18:37	18:33	18:09	18:05	11:18	11:19	10:25	10:26	9:48	9:49	7:53	7:56	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:28	18:25	19:16	19:11	18:44	18:39	12:14	12:16	11:24	11:26	10:43	10:45	9:00	9:04	ארגנטינה, בריוצ'ה (ח)
21:11	20:08	20:58	21:03	20:25	20:30	10:49	10:47	9:34	9:32	8:49	8:45	6:00	5:55	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:05	20:01	20:52	20:57	20:18	20:23	10:37	10:35	9:22	9:19	8:34	8:30	5:46	5:41	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:06	20:02	20:52	20:58	20:19	20:24	10:37	10:35	9:22	9:20	8:35	8:31	5:46	5:41	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
21:48	20:42	21:34	21:40	20:59	21:04	11:11	11:09	9:56	9:53	9:06	9:02	6:18	6:12	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:58	20:03	20:47	20:51	20:20	20:23	11:11	11:09	10:00	9:58	9:22	9:20	6:36	6:33	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:40	19:41	20:28	20:32	19:58	20:02	10:38	10:37	9:26	9:24	8:46	8:43	5:59	5:55	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:48	19:54	20:38	20:40	20:11	20:14	11:13	11:12	10:03	10:02	9:28	9:26	6:44	6:41	ארה"ב, מיאמי (ק)
21:04	19:59	20:50	20:55	20:16	20:21	10:32	10:30	9:17	9:14	8:29	8:24	5:40	5:35	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:05	19:59	20:51	20:56	20:16	20:21	10:30	10:28	9:15	9:12	8:26	8:22	5:37	5:32	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:52	18:00	18:43	18:41	18:19	18:17	10:46	10:46	9:47	9:48	9:16	9:16	7:00	7:01	בוליביה, לה-פס (ח)
22:44	21:24	22:25	22:34	21:40	21:48	11:11	11:08	9:50	9:46	8:36	8:26	5:56	5:48	בלגיה, אנטוורפן (ק)
22:42	21:22	22:23	22:32	21:39	21:47	11:12	11:09	9:51	9:47	8:39	8:29	5:58	5:50	בלגיה, בריסל (ק)
18:17	17:28	18:07	18:04	17:46	17:43	10:24	10:24	9:27	9:28	8:54	8:55	6:45	6:47	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:06	17:12	17:56	17:54	17:31	17:28	10:12	10:12	9:15	9:16	8:42	8:43	6:32	6:34	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:04	20:48	21:45	21:54	21:01	21:09	10:29	10:26	9:08	9:04	7:52	7:41	5:13	5:05	בריטניה, לונדון (ק)
22:28	21:04	22:06	22:16	21:17	21:26	10:34	10:31	9:12	9:07	7:40	7:15	5:13	5:04	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:18	20:55	21:57	22:07	21:12	21:20	10:33	10:30	9:12	9:07	7:50	7:33	5:15	5:06	גרמניה, ברלין (ק)
22:20	21:02	22:02	22:10	21:19	21:26	10:56	10:53	9:36	9:32	8:27	8:18	5:44	5:37	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:14	17:26	18:03	18:01	17:44	17:41	10:26	10:27	9:30	9:31	8:57	8:57	6:51	6:53	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:52	18:59	19:42	19:44	19:17	19:19	10:34	10:33	9:27	9:26	8:54	8:52	6:13	6:11	הודו, מומבאי (ח)
19:47	18:55	19:37	19:39	19:12	19:14	10:31	10:30	9:23	9:22	8:50	8:49	6:10	6:08	הודו, פונה (ח)
21:24	20:11	21:07	21:14	20:27	20:34	10:17	10:15	8:59	8:56	7:59	7:52	5:12	5:05	הונגריה, בודפשט (ק)
21:12	20:07	20:58	21:03	20:24	20:29	10:41	10:39	9:26	9:23	8:38	8:34	5:49	5:44	טורקיה, איסטנבול (ק)
21:26	20:24	21:13	21:17	20:41	20:45	11:08	11:07	9:55	9:52	9:10	9:07	6:22	6:17	יוון, אתונה (ק)
21:42	20:30	21:26	21:33	20:47	20:53	10:39	10:36	9:21	9:17	8:22	8:16	5:35	5:28	מלדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבוע פרשת דברים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:50	18:57	19:40	19:42	19:15	19:17	10:31	10:30	9:24	9:23	8:51	8:49	6:10	6:07	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
18:04	16:57	17:50	17:45	17:16	17:10	11:03	11:05	10:14	10:17	9:30	9:32	7:57	8:02	ניו-זילנד, קרייטצ'רץ (ח)
19:36	18:40	19:25	19:28	18:57	19:00	9:54	9:53	8:44	8:43	8:08	8:05	5:23	5:19	נפאל, קטמנדו (ח)
19:49	18:59	19:40	19:40	19:16	19:16	11:09	11:09	10:06	10:06	9:36	9:35	7:06	7:05	סינגפור, סינגפור (ח)
21:45	20:22	21:25	21:35	20:39	20:47	10:03	10:00	8:42	8:38	7:21	7:07	4:46	4:37	פולין, ורשא (ק)
18:34	17:43	18:25	18:24	18:01	18:00	10:19	10:20	9:20	9:20	8:49	8:49	6:29	6:30	פרו, לימה (ח)
22:12	21:02	21:56	22:03	21:18	21:24	11:16	11:14	9:59	9:56	9:03	8:58	6:15	6:09	צרפת, ליאון (ק)
22:38	21:24	22:21	22:29	21:41	21:48	11:23	11:20	10:04	10:00	8:59	8:52	6:14	6:07	צרפת, פריז (ק)
18:46	17:55	18:37	18:37	18:13	18:14	9:59	9:59	8:56	8:55	8:25	8:24	5:53	5:52	קולומביה, בוגוטה (ח)
21:39	20:34	21:24	21:30	20:51	20:57	10:55	10:53	9:39	9:36	8:47	8:43	5:59	5:53	קנדה, טורונטו (ק)
21:24	20:15	21:08	21:15	20:32	20:38	10:30	10:28	9:13	9:10	8:18	8:12	5:30	5:24	קנדה, מונטריאול (ק)
20:36	19:37	20:24	20:28	19:54	19:58	10:31	10:29	9:19	9:16	8:37	8:34	5:50	5:45	קפריסין, לרנקה (ק)
22:27	20:55	22:03	22:15	21:11	21:20	10:19	10:16	8:56	8:51	7:03	7:02	4:53	4:44	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
22:09	20:37	21:44	21:56	20:54	21:03	9:51	9:47	8:26	8:21	6:36	6:36	4:21	4:11	רוסיה, מוסקבה (ח)
21:00	19:47	20:43	20:51	20:04	20:10	9:55	9:53	8:37	8:34	7:38	7:31	4:51	4:44	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
22:05	20:57	21:49	21:56	21:14	21:20	11:00	10:57	9:41	9:38	8:42	8:35	5:55	5:48	שווייץ, ציריך (ק)
19:22	18:31	19:13	19:14	18:48	18:50	10:17	10:16	9:11	9:10	8:39	8:38	6:01	5:59	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקתה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאמרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידינו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפלפורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00487
19/07/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 3 3 7 7